

P. J. LLOBERA S. J.

GRAMMATICA
CLASSICAE LATINITATIS

AD ALVARI INSTITUTIONES

DOCTRINAMQUE RECENTIORUM CONFORMATA

SCHOLIS HISPANIS, AMERICANIS, PHILIPPINIS

*Ut Latine loquamur, videndum est ut
et verba efferamus ea quae nemo jure re-
prehendat, et ea sic et casibus et tempo-
ribus et genere et numero conservemus,
ut ne quid perturbatum aut discrepans
aut praeposterum sit...*

Cic. de Or. 3, 11, 40.

BARCINONE

Excudebat EUGENIUS SUBIRANA, Editor Pontificius

MCMXIX-MCMXX

PROPRIETAS LITTERARIA

COPYRIGHT 1920 BY
EUGENIO SUBIRANA

23025. — Excudebat EUGENIUS SUBIRANA

R. P.

ANTONIO PINTO

PROV. LVSITANAE SOCIETATIS IESV

PRAEPOSITO

QVEM tandem cupitis dari Patronum
Vobis, GRAMMATICAE INSTITVTIONES,
A nostro EMMANVELE perpolitae,
Quas, dempta veteri, nova induendas
Visum est veste mihi, Catoniano
Ne vultu fugiant severiores
Tantum grammatici ducem recentes?
Cerni luminibus volunt benignis
Admittique tuo favente vultu;
Gaudent, PINTE, tibi dari dicari,
Cui Provincia tradita est regenda,
Nostrum quae fuit omnium magistra
Clarum ex quo tulit ALVARVM magistrum.

Verolae in Coll. Sanctae Mariae, xi Kal.
Dec. MCMXVIII die sacro Virginis
Puellae in templum deductae.

LITTERAE

R. P. PRAEP. PROV. ARAG. AD AUCTOREM

Barcelona, 21 de Enero de 1916.

Muy amado en Cristo Padre: Los manuscritos de V. R. envié a Veruela, a fin de que los Profesores de aquel Colegio pudiesen verlos detenidamente... Me dijo el P. Rector ser opinión de cuantos vieron los trabajos de V. R. que eran éstos obra de mérito no vulgar. Ojalá pueda yo darle pronto la enhorabuena por la impresión...
—Siervo en Cristo, *Ramón Lloberola, S. J.*

Imprimi potest

Barcinone 31 Augusti 1920.

RAIMUNDUS LLOBEROLA, S. J.
Praep. Prov. Arag.

Nihil obstat

FERDINANDUS FUSTER, S. J.
Censor

Imprimase

Barcelona 30 Agosto 1920.

El Vicario General
FRANCISCO DE P. PARÉS

Por mandato de Su Sria.
RAMON M.ª FERRAN
Vic-Canc.

LECTORI SAL.

En tibi, lector humanissime, Classicae Latinitatis Grammatica, quam scripsi adolescentibus Hispanis, Americanis, Philippinis, quamque his verbis anno MDCCCXCIX sum pollicitus:

Aliquot abhinc annos consilium cepi Grammaticam Classicae Latinitatis, Deo bene juvante, vulgare. Sed quoniam totam simul edere nullo modo possum, occupationibus quibus sum deditus quominus id faciam prohibentibus, illius partes opusculis seorsum vulgandas putavi ad usum in primis meorum discipulorum, deinde eorum qui mea opera uti volent¹. Jam quid mihi in hoc opere conficiendo propositum sit, quam potero brevissime significabo.

Cum per aliquot annos in Hispania primum, deinde in Lusitania, tum Bonis Auris in Rep. Argentina, denique Montevidei in Uruquaria Latinas litteras adolescentibus traderem, illud sane perspexi, quam egregiam profecto operam Latinae linguae ejusque studiosis Grammatica sua Institutione navarit EMMANUEL ALVARUS Societatis Jesu, Lusitanus, simulque intellexi quantos ab illius aetate² ad nostra tempora Latinae linguae cognitio fecerit progressus. Me igitur operae pretium facturum existimavi, si omissis in Alvaro iis rebus quae jam obsoleverunt, illustra quae in eo sunt luci denuo redderem in locumque illarum lucubrationes recentiorum substituerem, in quibus multa invenias quae nulla justa de causa repudiare possis; praeterea adderem quae in eodem desiderantur.

Ad id autem consequendum inter alios recentiores auctoribus usus sum Raphaële KÜHNER, W. DEECKE, Othone RIEMANN et Henrico GOELZER in primisque Joanne Nicolao MADVIG, cujus in rebus grammaticis et criticis tantum est acumen et perspicacia, auctoritas tanta, ut a viris doctis ejus Grammatica ad usum scholarum conscripta plurimi fiat, ipse autem criticorum Tullianorum princeps habeatur³.

¹ *De Latina Concordantia*, opusc. I. Bonis Auris, excudebat Jacobus Peuser, MDCCCXCIX, p. 3.

² Alvari *Institutio Grammatica* primum edita est a. 1572.

³ «Viro illustri Jo. Nicolao MADVIG criticorum Tullianorum principi d. J. G. Baiter.» *M. T. Ciceronis opera philosopha et politica*. Recognovit J. G. Baiter. Vol. I, p. VII, Lipsiae, in Biblioth. Tauchnitziana. «Ergo talibus (criticis) in rebus ei auctoritati, qua majorem non habemus, cedo.» C. F. W. Mueller, *de Finibus* adnot. critica, in Teubneriana, p. XIV. — «Sin agraviar a nadie, a Madvig corresponde el primer lugar que todos de buen grado le conceden entre los gramáticos latinos modernos.» Caro—Cuervo, *Gramát. de la Lengua lat.* p. XII. Multi jam post Madvig Grammatici exstiterē qui eum vestigiis sunt consecuti, quos inter Riemann et Goelzer videntur excellere.

Cum autem in aliquibus aetatis nostrae philologis nimius nonnunquam esse videatur philosophus aut dialecticus apparatus, qui etiam captum discipulorum superet, ordinem eum secutus sum qui mihi magis et grammaticus et logicus visus est, perspicuitatemque non ab ordine solum quem dico, verum etiam ab argumentorum praeceptorumque delectu et dispositione, a simplici antiquorum expositione doctrinae, diligenti recentiorum arcessendam curavi.

Libellus hic per se ipse (inscribitur enim GRAMMATICA CLASSICAE LATINITATIS) quam materiam complectatur satis aperte videtur significare: totam videlicet doctrinam quae necessaria est ad scriptores aetatis aureae probe intellegendos et degustandos; attamen non pauca etiam quae praeceptorum quaeque recentiorum propria sunt obiter attinguntur, maximaque cura quae sunt oratorum et historicorum, quae poetarum, discriminantur et secernuntur, ut cuique loquendi generi accommodata locutio tribuatur, neve in una eademque descriptione oratoria cum poeticis temere misceantur, quod saepe video imperitis evenire, iis etiam qui plurimum fortasse studii in Latina lingua consumpserunt. Ne vero nimium praecepta multiplicarem, uncis inclusi multa, quae sunt ea quidem explicanda vel privato studio diligenter perlegenda, non tamen memoriae mandanda nisi forte a diligentissimis. Quae autem adnotationes in ima pagina ponuntur, eae saepe magistrorum sunt, non discipulorum. Praeterea quae post syntaxim de penitioribus vocabulorum conformatione attinguntur, ad morphologiam illa quidem spectant. Sed cum in artibus tradendis alius naturae alius doctrinae saepe sit ordo distinguendus, visum est mihi hanc materiam propter rei difficultatem praecipienda rationem ad tertium annum sive ad supremum grammaticae ordinem rejicere. Praecepta vero prosodiae more multorum et ligata et soluta oratione scripsimus, versusque selegimus ex Vergilio potissimum et Ovidio quibus ipsa praecepta nuda ac frigida vestiremus, simul et eorum aures qui ad poeticam aspirarent, elegantioribus numeris imbuerentur, non ut in singulis explicandis immorarentur praeceptores¹.

Ad orthographiam quod attinet, ea mihi utendum, jure credo, putavi, quam vulgo aetate nostra viri docti usurpant² et quam saepe scriptores praeteritorum saeculorum etiam adhibuerunt³. In transcribendis autem scriptorum testimoniis sive exemplis bibliothecam Teubnerianam et Tauchnitzianam fere adii, eorum tamen aliqua ad praecepta accommodavi, ut vulgo fit a nostratibus gramma-

¹ Cf. Alvar. n. 439. Praecepta de syllabarum quantitate ligato etiam sermone tradidi, quod facilius memoria carmina teneantur. Quod si quis id fieri existimet, Alvaro repugnante (cf. n. 437), meminerit tantum praeceptorem ab iis verbis abhorreere qui praecepta involvant et obscurant. Ceterum ipse Alvarus versus habet in prosodia, et quod mirum videatur genera, praeterita, supina carminibus involvit.

² Cf. v. c. vocabularia Gulielmi Freund, Caroli E. Georges, Forcellini—Corradini, Thesaur. Linguae L., Latinorum scriptorum edd. et Europaeas et Americanas a criticis recognitas. Mea hic facio verba. P. Errandonea: «No puede llamarse nueva (la ortografía) sino en cuanto que aun no está generalizada entre nosotros», p. vii.

³ V. v. g. Petri Ioannis | Perpiniani | Valentini | E. Societate. Iesu | Orationes duodeviginti.—Romae, M.D.LXXXVII. Item edit. Alvari, Coloniae Agrippinae, 1596, ubi perpetuo *eundem*, *eorundem*, cet. invenies, nunquam *eundem*, cet., *pro non prohi*, *Vergilius* aliquando atque id genus alia.

ticis: ea saepe hoc signo *cf. (confer)* notantur. Denique in oratione interpungenda eorum tenui rationem qua cavetur ne nimia virgularum repetitione lectores obruantur.

Multa certe dicuntur in adnotationibus atque explanationibus quas praeceptis subjiciendas putavi, multa tamen praetereunda fuerunt in libro ad scholarum disciplinam confecto; sed haec vel levisima sunt vel singularia vel non facile praeceptionibus concludenda legibusve sancienda vel demum minime necessaria ad plenam linguae Latinae cognitionem ab adolescentibus hauriendam, vel quia, ut ait Fabius sapienter: *Inter virtutes grammatici habebitur aliqua nescire*¹. Sed alia ita agendi ratio praecipua est: dum praeceptis imbuuntur, sunt vel maxime pueri exercendi in legendis, vertendis, imitandis optimis scriptoribus; Latinam vero linguam *praeceptis coërcere totam*, inquit Facciolatus, *perinde est ac de scientia, non de lingua disputare*². Intricatis igitur quaestionibus praetermissis, multis propositis exemplis exerceantur pueri quam studiosissime, nullusque praetermittatur dies quin aliquid Latine scribant: ita enim fiet ut brevi magnos faciant progressus. Assuescant denique potius emendate loqui et scribere, quam barbaramente disputare³. Illae vero concertationes in quibus de limanda oratione, de orthographia, de notandis vitiis agitur, maxime sunt utiles; nam et animos excitant alacrioresque reddunt, et ingenia alunt⁴. Nihil tamen ex grammatica nocuerit, inquit idem Fabius, nisi quod supervacuum est. An ideo minor est M. Tullius orator, quod idem artis hujus (orthographiae) diligentissimus fuit, et in filio, ut epistulis apparet, recte loquendi asper quoque exactor?⁵

Non sum hic verba facturum de utilitate earum litterarum quae, ut ait Tullius⁶, solum et fundamentum sunt litterarum reliquarum. Quo minus sunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac jejunam, cavillantur: quae nisi oratoris futuri fundamenta fideliter jecerit, quidquid superstruxeris, corruet: necessaria pueris, jucunda senibus, dulcis secretorum comes, et quae vel sola omni studiorum genere plus habeat operis quam ostentationis. Ne quis igitur tamquam parva fastidiat grammaticae elementa: non quia magnae sit operae consonantes a vocalibus discernere, ipsasque eas in semivocalium numerum mutarumque partiri; sed quia interiora velut sacri hujus adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quae non modo acuerent ingenia puerilia, sed excercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit⁷. Magister igitur Grammaticam tamquam unam aliquam maximarum artium sibi docendam putet⁸. (Latinae enim graecaeque litterae), inquit P.

¹ *Instit.* 1, 8, 21.

² *Orat.* 1 *ad Grammat.* «Aliud est enim rationem viamque tradere qua Latinam linguam discas, aliud Grammaticae quaestiones explicare nodosque difficiles expedire.» ALVAR. n. 3.

³ «El aprender lenguas no es negocio de cuestiones ni argumentos, sino un aprender la manera de hablar, que usaron los Latinos o los Griegos». ABRIL, *Los dos libros...* Instrucción acerca de la orden de los estudios latinos, p. 2.⁴

⁴ ALVAR. n. 230.

Instit. 1, 7, 34.

⁶ *Brut.* 74, 278.

⁷ Quintil. 1, 4, 5-6.

⁸ Petrus Joannes Perpinianus S. J. *De ratione liberorum instituendorum literis Graecis et Latinis*, cap. I in fine.

Joannes Roothaan ¹, ut olim fuere, ita sunt etiam nunc principes solidae doctrinae bonaeque litteraturae fontes, ac perfectissima pulchritudinis exempla; quae si ob oculos animosque magis versarentur, non multa prodirent in dies hominum ingeniosorum scripta non minus dicendi forma ac stilo quam sententiis et opinionibus nova plane ac singularia, quae vulgo quidem admirationi sunt ac stupori, sapientes tamen quique ac verae pulchritudinis studium habentes, ea ut depravatae nostris temporibus una cum moribus eloquentiae signa minime dubia miserantur ac dolent.

Liceat denique aliqua usurpare ex documentis Leonis PP. XIII quibus a tanto Pontifice optimarum litterarum studio providetur: Quod autem litteras dicimus excoli a Clero diligenter oportere, non modo nostrates intelligimus, sed etiam Graecas et Latinas. Immo apud nos plus est priscorum Romanorum litteris tribuendum, tum quod est Latinus sermo religionis catholicae Occidente toto comes et administer, tum etiam quia in hoc genere aut minus multi aut non nimis studiose ingenia exercent, ita ut laus illa Latine cum dignitate et venustate scribendi passim consensuisse videatur. Est etiam in scriptoribus Graecis accurate elaborandum; ita enim excellunt et praestant in omni genere exemplaria Graeca, nihil ut possit politius perfectiusque cogitari. Huc accedit quod penes Orientales Graecae litterae vivunt et spirant in Ecclesiae monumentis usuque quotidiano: neque minimi illud faciendum, quod eruditi Graecis litteris, hoc ipso quod Graece sciunt, plus habent ad Latinitatem Quiritium facultatis.

Quarum rerum utilitate perspecta, Ecclesia catholica, quemadmodum cetera quae honesta sunt, quae pulchra, quae laudabilia, ita etiam humanarum litterarum studia tanti semper facere consuevit quanti debuit, in eisque provehendis curarum suarum partem non mediocrem perpetuo collocavit... Similiter hoc summum beneficium Ecclesiae debetur, quod libros veteres poetarum, oratorum, historicorum Latinos Graecosque magnam partem ab interitu vindicavit...

Quamobrem et explorata utilitate et exemplo decessorum Nostrorum adducti curare diligenterque providere decrevimus ut huius etiam generis studia apud Clericos vigeant et in spem gloriae veteris revirescant. Sapientia autem operaque tua, dilecte fili Noster, plurimum confisi, hoc quod exposuimus consilium in sacro Seminario Nostro Romano exordiemur: nimirum volumus ut in eo certae destinataeque scholae adolescentibus acrioris ingenii diligentiaeque, qui emenso, ut assolet, Italicarum, Latinarum Graecarumque curriculo litterarum possint sub idoneis magistris limatius quidam in illo triplici genere perfectiusque contingere... ²

¹ Praepos. Gener. Soc. Jesu, epist. 25 Julii 1832.

² Epist. ad Lucidum Mariam S. R. E. Cardinalem Parocchi suum in urbe Vicarium, xx Maji MDCCCLXXXV. V. etiam Litt. Apost. xxx Jul. MDCCCLXXXVI, per quas iis quae a Pio IX P. M. constituta sunt de ratione studiorum in Seminario Romano nonnulla adjiciuntur ad disciplinam litterarum in clericis promovendam; sipist. ad Moderatores et Alumnos sacrorum Seminariorum Eccles. Mediolanensis, xxi April. MDCCCXI, qua apud ipsos florere optimarum litterarum cultum magis Enpere gratulatur; Lettre Encyclique aux Archevêques, Evêques et au Clergé de France, 8 Sept. a. 1889; Cod. Jur. Can., can. 1364: In inferioribus Seminariis scholis: 2.º Linguae praesertim latinam et patriam alumni accurate addiscant.

Cum autem sint omnia praeclara rara, nec quicquam difficilius quam reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum, ut est apud Tullium¹, cumque quae hominum, ea fere librorum condicio, nullus sine vitiis;

Optimus ille est

Qui minimis arguetur.²

Antequam finem affero praefationi, meo sodali, optimo viro, litterarum linguarumque bene perito JOSEPHO M. MONSERRAT S. J. gratias ago maximas, quod mihi magno fuit adjumento in voluminibus grammaticorum Britannorum Germanorumque explicandis.

Haec habui, lector optime, de hoc libro quae te docerem; qui utinam tibi utilitati esse possit, mihi laborum felix augurium quoddam futurorum.³

¹ Lael. 21, 79.

² Hor. S. 1, 3, 68.

³ Placet hic subicere strictim aliqua quae de Grammatica tradenda et explicanda docet P. Petrus J. Perpinianus in sua *Ratione liberorum instituendorum litteris Graecis et Latinis*.

Omnes declinandi formas cum anomalis usitatissimis memoriae (pueri) mandent, in iisque diligentissime, diversorum generum et nominibus et verbis ad declinandum propositis, exerceantur... Ad celeritatem vero declinandi incitandam, modo nomina et verba propria inflectant; modo nullo ordine, quemcumque magister proposuerit casum, expedite edere cogantur; modo multa nomina non unius modi conjuncte inflectant, ut *consilium forte et prudens*; modo perbreve orationem per omnia tempora, numeros, personas, modos ducant, ut *ego lego Ciceronem, ego legebam Ciceronem; tu legis Ciceronem, tu legebas Ciceronem*...

Quia vero cum rudimentis auctor aliquis et politus et apertus explicandus patrio sermone, is memoriter pronuntiandus ad linguam locupletandam, ut ejus rei grata voluptate pueri vehementius ad studium inflammentur. Aliquid etiam quotidie scribere et componere cogantur, quamvis artis adhuc expertes... et singulis diebus ex praeceptis aliquid addiscendum...

Praecepta Grammaticae facili et illustri ratione explicanda sunt sine quaestionibus de nugis, crebris earundem rerum repetitionibus. In exemplis, quibus pueri doceantur quemadmodum illa sint ad usum accommodanda, magistrum occupatum esse malim quam in omnibus, utilibus inutilibus, hinc inde magno studio congerendis... Quamdiu autem in grammaticis praeceptis discendis pueri occupati erunt, tamdiu eorum usus in auctoribus (exponendis) indicandus est... In omnibus docendi partibus utendum eleganti, polito accuratoque sermone. Interdum etiam quidam major cum verborum tum rerum apparatus et ornatus illustrior adhibendus, quo vehementius puerorum animi ad studium excitentur. Omnibus vero temporibus doctori curandum est, ut auctorum explanationes sint puerorum ingeniis prope pares et aequales.

DIVISIO TOTIUS GRAMMATICAE IN ANNOS TRES ¹

Anno primo sive in schola infima, delibata per aliquot hebdomadas pronuntiatione et flexione magis communi, videnda:

I. Notiones praeviae: nn. 1-22.	{	M. Tullii narrationes et epistulae.
II. Morphologia: nn. 23-165.		Cornellii Nepotis vitae.
III. Appendices: nn. 166-180.		Phaedri fabulae. Ovidius.

Anno secundo seu in schola media:

I. De concordantia: 181-204.	{	M. Tullii opera philosopha, epistulae.
II. De casibus: nn. 205-298.		C. Caesar.
III. De modis et temporibus; de particulis: nn. 299-389.		Ovidius. Propertius.

Anno tertio sive in schola suprema:

I. Devocum proprietate et collocatione: nn. 390-470.	{	M. Tullii opera philosopha, epistulae.
II. De formatione verborum: 471-515.		Historicus (Caesar, Sallustius, Curtius...).
III. Prosodia, Ars metrica, Appendices: nn. 516-595.		Ovidius. Catullus. Tibullus. Vergilii Bucolica et Georgica.

ADMONITIO

Te, lector benevole, id admonitum volo: cum inter librum excudendum ordinem in paucis immutaverim, factum est ut aliquot numeri ex iis qui praeceptis adduntur ad alia cum aliis conferenda, perperam sint expressi. Quos in *addendis* et *corrigendis*, pag. 563, invenies emendatos.

¹ Omnia grammaticae praecepta tres in partes dividenda sunt, quarum singulae singularum scholarum sint propriae. *Reg. Magistr. Schol. infer.* 12, § 1, et *Praef. stud. infer.* 8, § 2.

LIBRI ADITI SIVE BIBLIOGRAPHIA

- ABRIL.—Los dos libros | de las | Epistolas | selectas | de | Marco Tulio Ciceron | ... puestas con Traducción i Declaraciones en | lengua Castellana, hechas por el Maestro PEDRO SIMON ABRIL. | Valencia, 1760.
- Epístolas | ó cartas | de Marco Tulio Ciceron, | vulgarmen- te llamadas | Familiares. | Vol. I-IV. Valencia, 1797.
- Las seys | comedias de | Terencio conforme | a la edicion de Faerno, Impressas en Latin, y | traducidas en Castellano... Dedicadas al muy alto y | muy poderoso Señor Dô Hernando de Austria | Principe de las Españas. Barcelona, 1599.
- ACADEMIA.—Diccionario | de la Lengua Castellana, | ... com- puesto | por la Real Academia Española | ... Madrid: 1726-1739. (Vulgo *Diccionario de Autoridades*. Ed. 1.ª, VI vol. fol.)
- ALVARUS.—Emmanuelis | Alvari, | e Societate | Jesu. De Institu- tione Grammatica | Libri Tres, | ... Coloniae Agrippinae, in of- ficina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij. MDXCVI. Item Parisiis. Excudebat Adrianus Le Clere et Soc. 1859. Sed in hac edit. recta Alvari orthographia nonnunquam depravatur, v. g. *eumdem pro eundem*.¹
- ANONYM. S. J. — Annotationes in Emmanuelis Alvari de Institu- tione Grammatica libros tres. Ambiani, 1859.
- B.—Biblioteca de Autores Españoles desde la formacion del len- guaje hasta nuestros dias (vulgo *Bibliot. de Rivadeneyra*). Ma- drid.²
- BARRIGÓN.—Gramática de la lengua latina por Enrique Barrigón González. Valladolid, 1912.
- BENNETT (C. E.).—The Latin Language. An historical account of its sounds, inflections and syntax. Boston, 1907.
- BIBLIOTHECA Scriptorum (Graecorum et) Romanorum Teubne- riana (et Tauchnitziana). Lipsiae.

¹ Plures ALVARI edd. et veteres et recentiores ad scholarum usus accommodatas prae oculis habui: Lusitanas, Hispanas, Gallicas, Italas, Germanicas, Americanas, v. g. P. Vellesii S. J. (Lus.), PP. Tursellini S. J. et Paria S. J. (Ital.), P. anonym. S. J. (Lugdunensis), PP. Yenni S. J., cujus Prosodia fere ex Paria desumpta est, et Ubach S. J. (Americ.), septem postremas Barcinonenses.

² «He confiado como todos en la Bibl. de AA. Españoles, de Rivadeneyra, en la erudición de hombres como Durán, como Hartzenbusch. Pues bien, cuando he conseguido textos originales he podido ver que esa edición no es siempre auténtica, que ha habido descuidos de composición, erratas, etc... En la misma edición de Lope de Vega, de Menéndez Pelayo, hay descuidos de forma.» Hoc est iudicium doctissimi philologi Rufini J. Cuervo: cf. Fr. Pedro Fabo, *Rufino Cuervo y la Lengua Castellana*, t. II, p. 30.—Bogotá, 1912.

- BRENOUS (J.) — Étude sur les hellénismes dans la syntaxe latine. Paris, 1895.
- BRUGMANN (Karl.) — Elements of the comparative Grammar of the Indo-Germanic Languages, translated from the German by Joseph Wright. R. Seymour and W. H. D. Rouse. 4 vol. Strassburg. London. 1888-95.
- CALATAYUD Y BONMATÍ (Vicente). — Gramática Elemental de la lengua latina. Valencia, 1893.
- CAMPINI (Francesco, S. J.). — Grammatica della lingua latina, conforme agli studii linguistici piu recenti. Torino, 1894.
- Principii di Fonologia, Etimologia e Morfologia latina... Torino, 1895.
- La versificazione latina... Torino, 1895.
- CARO-CUERVO (M. A.-R. J.) — Gramática de la lengua latina para el uso de los que hablan castellano. Bogotá, 1893.¹
- CEJADOR Y FRAUCA (Julio). — Nuevo Método teórico-práctico para aprender la lengua latina. Palencia, 1907.
- COLOMA (D. Carlos). — Los Anales de Cayo Cornelio Tácito, traducidos. Edic. corregida e ilustrada... por D. Joaquín Rubió y Ors. Barcelona, 1866.
- CORREAS (Gonzalo). — Grammatica Trilingue de las tres lenguas Castellana, Latina y Griega, todas en Romance. Salamanca, 1627.
- CUERVO (R. J.). — Diccionario de Construcción y Régimen de la lengua Castellana. Tomo I y II. A-B. C-D. Paris, 1886, 1893.²
- CHAIGNET (A. Ed.). — De Iambico Versu... Lutetiae Parisiorum, MDCCCLXII.
- DRAEGER (A.). — Historische Syntax der Lateinischen Sprache. Leipzig, 1881.
- DEECKE (W.). — Erläuterungen zur Lateinischen Schulgrammatik. Berlin, 1893.
- ÉDON (Georges). — Écriture et prononciation du latin savant & du latin populaire... Paris, 1882.
- ERRANDONEA (Ignacio, S. J.). — Gramática Latina. 2.^a edic. Barcelona. Subirana. 1918.
- FORCELLINI. — Lexicon totius Latinitatis J. Facciolati, Aeg. Forcellini et J. Furlanetti cura... lucubratum, nunc demum juxta opera Klotz, G. Freund, L. Döderlein aliorumque recentiorum auctius..., curante Doct. Francisco Corradino. Vol. I-IV. Patavii, 1864-1887. Est optima Forcellini editio, cujus *Onomasticon* prelo subest.
- FREUND-THEIL. — Dictionnaire latin-français. Paris, 1878.

¹ «Obra magistral y la mejor de su género en nuestro idioma». *Dictamen de la R. Academia* acerca de la Gramat. Lat. de D. Francisco Jiménez Lomas.

² «Esta obra será, a no dudar, el mayor monumento levantado en este siglo y en todos los demás a la lengua castellana». Manuel Tamayo y Baus en carta al señor Cuervo, de 5 de Enero de 1886.

Facultas Philosophica Universitatis Litterariae Fridericae Guilelmae «viro clarissimo atque doctissimo | RUFINO IOSEPHO CUERVO | ... | incomparabili Philologiae Hispanicae Praesvli... | Philosophiae Doctoris et Artium liberalium Magistri | ornamenta et honores | ... | die XII. M. Octobris MDCCCX | honoris causa contulit»...

- GARCÍA DE DIEGO (Vicente).—Elementos de Gramática histórica latina. Burgos, 1911-1912.
- GARRUCCIUS (Raphael, S. J.).—Sylloge Inscriptionum Latinarum aevi Romanae rei publicae usque ad C. Iulium Caesarem plenissima. Augustae Taurinorum, 1877.
- GEORGES (Karl Ernst). — Kleines Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch. Hannover und Leipzig, 1909.
- GOYA Y MUNIAIN (José, Pbro.).—Los Comentarios de Cayo Julio César, traducidos. Barcelona, 1865.¹
- HALL KENNEDY (Benjamin).—Latin Grammar... London, 1893.
- HAND-TURSELL.—Ferdinandi Handii Tursellinus seu de Particulis Latinis commentarii. Vol. I-IV. Lipsiae, 1829-1845.
- HAVET-DUVAU (Louis).—Cours élémentaire de Métrique grecque et latine. Paris, 1896.
- INFANTE D. GABRIEL.—Obras de Cayo Salustio Crispo traducidas. 2 vol. Madrid, 1804.
- JANSSENS (P. Jos., S. J.).—Grammaire latine. Alost, 1891.
- KEIL.—Grammatici Latini ex recensione Henrici Keilii. Vol. I-VII. Lipsiae, 1878.
- KREBS-SCHMALZ. — Antibarbarus der lateinischen Sprache... I-II. Basel. 1905-1907.
- KÜHNER. — Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache von Dr. Raphael Kühner. Vol. I-III. Opus critica deficitur.
- LAURAND (L., S. J.).—Manuel des Études grecques et latines. VI. Grammaire historique latine. Paris, 1918. VII. Métrique, Sciences complémentaires. 1919.
- LEBRETON (Julius, S. J.).—Caesariana Syntaxis quatenus a Ciceroniana differat. Paris, 1901.
- Études sur la langue et la grammaire de Cicéron. Paris, 1901.
- LEMAIRE (Nicolaus Eligius).—Bibliotheca Classica Latina. Parisiis. Colligebat. Sunt in hac bibl. innumerabilia discenda, sed multa corrigenda.
- LINDSAY (W. M.).—The Latin Language. An historical account of its sounds, stems and flexions. Oxford, 1894.
- LOPEZ (Diego).—Las Obras de Publio Virgilio Ma | ron, traducido en prosa Castellana. Madrid, 1614.
- LOPEZ DE TOLEDO (Diego). — Traslacion de los comentarios de Cayo iulio cesar de latin en romance fecha por frey.—Desunt prima folia quibus index capitum continetur. Inscriptionis initium desumpsi ex libri nuncupatione serenissimo principi «don Juan nuestro señor.»
- MADVIG (J. N.). — Grammatica Latina para uso das escholas, trasladada do allemão para portuguez por Augusto Epiphanio da Silva Dias. Porto, 1872.

¹ Auctor huius versionis videtur fuisse P. Josephus Michaël Petisco S. J. V. URIARTE, *Catálogo razonado de Obras anónimas y seudónimas de la Compañía de Jesús*, n. 4195. Id me diligenter edocuit Henricus Bayerri, cui gratias ago maximas.

- MENDIZÁBAL (Rufo, S. J.).—Monografía histórico-morfológica del verbo latino. Madrid, 1918.
- MÜLLER (Luciano).—Metrica dei Greci e dei Romani di— tradotta dal Dott. Vittorio Lami... et annotata dal Dott. Giuseppe Clerico. Milano, Hoepli, 1897.
- N. B. — Nueva Biblioteca de Autores Españoles bajo la dirección de D. M. Menéndez y Pelayo. (Opus est in cursu.) Idem de hac quod de B. judicandum.
- NAVARRO Y CALVO (Francisco). — Biblioteca clásica (Cicerón, Livio). Madrid.
- NEBRISSENSIS.—Ael. Antonii Nebrissensis introductiones in latinam Grammaticen. Apud inclytam Garnatam. M. D. XL.
- NEUE-WAGENER. — Formenlehre der lateinischen Sprache von Friedrich Neue. Dritte sehr vermehrte Auflage von C. Wagener. I-IV. Leipzig, 1892-1905.
- NIEDERMANN (Max). — Précis de Phonétique historique du latin. Paris, 1906.
- NONELL (P. Jaime, S. J.).—Tratado de la cantidad prosódica y de la formación de las palabras latinas. Barcelona, 1882.
- OVEDO (Rodrigo de). — Oraciones escogidas de Marco Tulio Cicerón traducidas del latín al castellano por D. — Vol. I-II. París, 1851.
- Vidas de los varones ilustres, que escribió en latín Cornelio Nepote, traducidas en nuestro idioma por D. — Madrid, 1785.
- PICKARTZ (P. Jos., C. SS. R.).—Syntaxis Latina ad usum scholarum Germanicarum accommodata. Aquisgrani, 1906.
- PLESSIS (F.). — Traité de Métrique grecque et latine. Paris, 1889.
- QUICHERAT (L.).—Thesaurus poeticus linguae Latinae... (ab Aemilio Chatelain emendatus). Paris, 1895.
- QUINTANA (Clemente, Pbro.).—Ensayo sobre la derivación, composición y eufonía de las Palabras Latinas por D.— Barcelona-Sarriá, 1889.
- REVUE DE PHILOLOGIE, de Litterature et d'Histoire anciennes. Cui subjungitur Revue des Revues et Publications d'Académies relatives à l'antiquité classique. Paris.
- RICCIOLIO (P. Jo. Baptista, S. J.).—Prosodia Bononiensis auctore—. Venetiis, 1674.
- RIEMANN-GOELZER (Othon-Henri). — Grammaire comparée du grec et du latin.—Phonétique et Etude des formes grecques et latines. Paris, 1901. Syntaxe, 1897.
- RIEMANN-LEJAY (Paul).—Syntaxe latine d'après les principes de la grammaire historique par O. Riemann. Paris, 1908.
- ROBY (Henry John). — A Grammar of the Latin Language from Plautus to Suetonius. Vol. I, 1904. Vol. II, 1889. London.
- SILVA DIAS (Augusto Epiphaniô da).—O Latim do Snr. Joaquim Alves de Sousa. Porto, 1873.
- STOLZ-SCHMALZ (Friedrich-J. H.). — Lateinische Grammatik. München, 1890.
- SUEYRO (Manuel).—Salustio, traducido en castellano por el caba-llero — , († 1639). Van añadidas las quatro oraciones que pro-

nunció Ciceron contra Catilina: traducidas por el celebre Segoviano Andres LAGUNA. Madrid, 1796.

THESAURVS LINGVAE LATINAE editus auctoritate et consilio Academiæ quinquæ Germanicarum... Vol. I, II, III. Lipsiæ in aedibus B. G. Teubneri. 1900-1907. (Opus est sub prelo.)

VALBUENA (Manuel).—Los Comentarios de Cayo Julio César, traducidos en castellano. Vol. I-II. Madrid, 1789.

Los Oficios de Ciceron, con los diálogos de la Vejez, de la Amistad, las Paradoxas y el Sueño de Escipion. Madrid, 1777.

VILLEN DE BIEDMA. — Q. Hora- | cio Flac- | co poeta ly- | rico latino... Granada, 1599.

INDEX CAPITUM

NOCIONES PRELIMINARES

	PAG.
Alfabeto y pronunciación.	2
Abreviaturas (Litterarum notae).	8
Signos de puntuación (positurae, interpunctio).	11
Clasificación de las letras. División silábica. Acentuación.	12-14-15
Partes del discurso. Elementos de la palabra flexible.	17
Accidentes gramaticales del nombre.	20

MORPHOLOGIA

CAPUT I.—DE SUBSTANTIVORUM DECLINATIONE

Prima declinatio (Latina et Graeca).	23-24
Secunda declinatio	26
Tertia declinatio.	27
Declinatio quarta	44
Declinatio quinta et nominis compositi.	45-46
Tabula litterarum mobilium in declinatione	49

CAP. II.—DE NOMINUM GENERE

De generibus quae ex significatione cognoscuntur	48
De generibus quae ex terminatione cognoscuntur	52

CAP. III.—DE ANOMALIS

Anomala sive inaequalia numero, significatione.	61-63
Declinatione inaequalia, casu inaequalia.	64-66

CAP. IV.—DE ADJECTIVORUM DECLINATIONE

Adjectiva primae, secundae, tertiae declinationis.	68-71
De casu inaequalibus seu defectivis.	76
De comparativo ac superlativo.	77

CAP. V.—DE NUMERALIBUS

82

CAP. VI.—DE PRONOMINE

Pronomen personale, reflexum, possessivum	90
Pronomina demonstrativa, relativa	91-94
» interrogativa, indefinita	95-96
» correlativa	97

CAP. VII.—DE VERBI NOTIONE ET VERBI *sum* FLEXIONE

Verbi notio	99
De verbo <i>sum</i> ejusque compositis	102-105
Quo pacto infinitivi tempora nobis reddenda.	106
De usu verbi <i>sum</i> cum participio praeteriti.	107

CAP. VIII.—DE CONJUGATIONE VERBORUM REGULARI

Vox activa. Vox passiva.	108-116
De temporum formatione.	121
Positiones verbi finales. Verba in <i>-io</i> , <i>-ire</i>	122-123
De verbo deponenti, semideponenti, communi	125
De syncope in temporibus perfectis.	129
De aliis nonnullis in conjugatione animadvertendis.	131
Conjugatio periphrastica.	133

APPENDIX.—PRAECEPTA MAGIS GENERALIA DE CONSTRUCTIONE 136

CAP. IX.—DE VERBIS ANOMALIS, DEFECTIVIS, IMPERSON . 142-149-152

CAP. X.—DE PRAETERITIS ET SUPINIS

Quomodo praeterita et supina generatim formentur.	155
Prima conjugatio. Secunda conjugatio	157-159
Tertia conjugatio. Quarta conjugatio.	163-177

CAP. XI.—DE PARTIBUS ORATIONIS DECLINATIONIS EXPERTIBUS

Adverbia. Praepositiones.	179-183
Conjunctiones. Interjectiones.	186-187

APPENDIX PRIOR. DE ORTHOGRAPHIA

De nonnullis litteris. De praepositionibus in compositione	189-190
De interpunctione et nonnullorum verborum scriptura	193-195

APPENDIX ALTERA

De vocibus Graecis et Hebraeis rite acuendis.	201
---	-----

SYNTAXIS 203

CAP. I.—DE CONCORDANTIA

Verbi cum subjecto. Adjectivi cum substantivo	204-208
Relativi cum antecedente. Concordantia ex sensu.	212-214
De substantivis continuatis et per idem verbum conjunctis	216-219

CAP. II.—DE NOMINATIVO ET VOCATIVO 219-222

CAP. III.—DE ACCUSATIVO

Accusativus post verba transitiva. Oratio passiva.	223
» communis et post verba passiva.	228-230
» vel dativus post verba.	231
Geminus accusativus. Accusativus cum genitivo.	233-235
Accusativus loci, mensurae, distantiae, aetatis, temporis.	236-239
» in exclamando et pro alio casu.	242
Accusativi vel ablativi praepositiones	243

CAP. IV.—DE GENITIVO

Genit. post substant., adject. neutra, pronomina, adverbia.	247
» partitivus et qualitatis.	251-253
» post adjectiva et post verba.	255-258
» loci. <i>Nostrum, vestrum, nostri, vestri</i>	263-264

CAP. V.—DE DATIVO

Dativus commodi, sive communis.	265
» post adjectiva et adverbia, post verba.	270-272
» relationis, ethicus, interjectionis, duplex.	280-281

CAP. VI.—DE ABLATIVO

Ablativus copiae et inopiae, instrumenti et pretii.	283-288
» modi, causae, limitationis.	292-296
» loci, separationis, originis, materiae, verbi passivi.	299-303
Ablativus temporis, comparisonis, absolutus.	308-312
» praepositionis <i>in</i>	315

CAP. VII.—DE INDICATIVO

Indicativus in oratione primaria, in secundaria.	317-321
» temporalis, hypotheticus, causalis.	321-324
» concessivus, comparativus, relativus.	328

CAP. VIII.—DE SUBJUNCTIVO

Subjunctivus in oratione primaria.	
» permissivus, dubitativus, potentialis, optativus, hortandi.	330-332
Subjunctivus in oratione secundaria accessoria.	
Praecepta subjunctivo dependenti communia.	333
Subjunctivus temporalis, hypotheticus, causalis.	336-338
» post particulas concessivas, comparativus, restrictivus, finalis, consecutivus.	343-345
Subjunctivus in oratione relativa.	347
» in oratione secundaria completiva.	
» interrogationis indirectae et objectivus.	351-352
Tempora subjunctivi finalis, objectivi. De consecutione temporum.	359

CAP. IX.—DE IMPERATIVO

362

CAP. X.—DE INFINITIVO

Infinitus subjectivus, et objectivus simplex.	364-267
Accusativus cum infinitivo. Nominativus cum infinitivo.	371-374
Tempora infiniti. Infinitus in obliqua oratione.	376-380

CAP. XI

De supino, gerundio, gerundivo.	383-385
De participio orationi respondente. Quae tempora significet.	391-393

CAPUT XII.—DE ORATIONE COORDINATA ET PARTICULIS AFFIRMATIVIS, NEGATIVIS, INTERROGATIVIS

Conjunctiones copulativae, diiunctivae, adversativae.	395-401
» causales et illativae	406
Particulae affirmativae, negativae, interrogativae.	407-410

CAP. XIII

De usu substantivi, adjectivi, distributivi.	414-422
--	---------

CAP. XIV.—DE PRONOMINIBUS

Pronomen personale et possessivum, reciprocum et reflexum	423-425
Pronomen demonstrativum, relativum, interrogativum, infinitum	428-434

CAP. XV.—DE VERBO, ADVERBIO, PRAEPOSITIONE

Verba et participia. Adverbia.	439-441
Praepositiones accusativi et ablativi.	442-447

CAP. XVI.—DE HYPERBATO

Verborum situs in orationis membro et in oratione simplici	449
Ordo orationum compositarum. De periodo.	454-456

CAP. XVII

De nonnullis figuris et orationis vitiis.	458-462
---	---------

NOTIONES ETYMOLOGIAE

CAP. I.—DE VERBORUM FORMATIONE PER FLEXIONEM

De mutatione litterarum vocalium et consonantium	463-465
De formatione positionum nominalium, pronominalium, verbalium	466-469

CAP. II.—DE FORMATIONE PER DERIVATIONEM

Derivatio in genere. Substantiva derivata a verbis	471-472
Substantiva derivata a substantivis et adjectivis.	474-478
Adjectiva a verbis derivata, a substantivis	479-480
Verba derivata. Adverbia derivata.	483-484

CAP. III.—DE FORMATIONE PER COMPOSITIONEM

Compositio in genere. Mutatio vocalium.	486
Composita ex radicali substantivo. Significatio. Contractio	488
Praepositionum particularumque praefixarum significatio.	489-492

PROSODIA ET ARS METRICA

CAP. I.—PRAECEPTA DE SYLLABARUM QUANTITATE GENERALIA
SIVE OMNI ORATIONIS PARTI COMMUNIA

De diphthongo et vocali contracta. De vocali ante vocalem	494-495
---	---------

De vocali ante duplicem consonantem et ante simplicem.	497-499
De monosyllabis. De ultimis syllabis.	500-504

CAP. II.—PRAECEPTA SINGULARIA NOMINUM ET VERBORUM

De nominis incremento. De quantitate verborum.	512-517
--	---------

CAP. III.—DE DERIVATIS ET COMPOSITIS

Derivata. Praecipua suffixa longa ante simplicem consonantem.	521-524
De compositis. De quantitate apud priscos.	528-529

CAP. IV

De pede et versu	530-532
De synaloepha, ecthlipsi, aphaeresi, hiatu, figuris poetarum.	534-535

CAP. V. — DE ALIQUIBUS VERSUUM GENERIBUS

Rhythmus dactylicus et anapaesticus.	538-546
» trochaicus et iambicus.	547
De versu logaoedico.	549

CAP. VI. — DE STROPHA

Appendices temporis, sestertii, particulae numerorum, mensurae.	552
Addenda et corrigenda. Res et verba praecipua.	556-559
	563-565

GRAMÁTICA LATINA

1 La Gramática latina es el tratado de las formas de las palabras latinas, morfología, y de su coordinación en el discurso, sintaxis. La métrica o tratado de la versificación suele considerarse como apéndice de la Gramática. El estudio de las formas abraza:

1.º El tratado de los sonidos o fonemas, fonética, y por tanto la ortología o recta pronunciación, la prosodia y ortografía;

2.º La declinación y conjugación, flexión;

3.º La derivación y composición de palabras, etimología.⁴

La voz *Gramática* significa etimológicamente arte o ciencia de las letras: ἡ γραμματικὴ (τέχνη).

4. Dejaremos la prosodia y la etimología para después de la sintaxis, y ahora, dadas algunas nociones preliminares, trataremos tan sólo de la parte práctica de la morfología, que algunos llaman *lexicología*, y antes decíase *analogía*, porque «clasifica las voces de oficio gramatical análogo» (*Llave del Griego*, por los PP. HERNÁNDEZ y RESTREPO, S. J., p. 68, Friburgo, 1912). Escribiendo para adolescentes, creemos que el orden científico no siempre es el más razonable ni el más didáctico. La fonología y etimología de un idioma, tales como hoy se entienden, no son fácilmente asequibles a quien desconoce la práctica del mismo, o a lo menos su parte elemental. Las nociones de aquélla se irán dando según que la ocasión lo pidiere.

2 [La lengua latina se habló en el Lacio (*Latium*), región de la Italia central;⁴ y era uno de los varios dialectos de la península itálica. Con el andar del tiempo extendióse por toda ella y por otros países sujetos a los romanos. Tiene originariamente las más íntimas relaciones con la griega, de la cual se apropió buen número de palabras, cuando los romanos tomaron por modelos de sus artes y ciencias a los griegos.]

Entre los varios períodos que pueden señalarse en la historia del latín sólo indicaremos los relacionados con esta Gramática: el período *arcaico*, que comprende poco más o menos desde el fin de la primera guerra púnica (241 a. de J. C.) hasta la muerte de Sila (78 a. de J. C.); el período *áureo* o *clásico*, en cuyos modelos se funda esta obra; el cual abarca desde la época de César y Cicerón hasta la muerte de Augusto (14 d. de J. C.); y el período siguiente, denominado *edad de plata*, que alcanza poco más o menos hasta la muerte de Adriano (117 d. de J. C.).²]

NOCIONES PRELIMINARES

I. ALFABETO Y PRONUNCIACIÓN

3 *Letras* son los signos inventados para representar los sonidos y articulaciones de que se componen las palabras.

El alfabeto latino en el tiempo clásico constaba de estas 23 letras, cuyos nombres son:

A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, Ha, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, V(u), iX, Y *Graecum*, Zeta.

a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z.

⁴ Limitábanla al N. la Etruria, al E. las tribus samnitas y sabinas, al S. la Campania, al O. el mar Tirreno. V. Enciclopedia-Espasa, t. 29, p. 427ª sigg. y 4003^a.

² Nuestro idioma es uno de los principales que derivan de las variedades dialectales del latino. Las cuales ya en el siglo vi de la era cristiana se distinguían profundamente del lenguaje clásico, y de día en día fueron tomando fisonomía propia e independiente, hasta diseñar varios tipos, a que más tarde se había de dar el nombre de lenguas romances. Por eso el castellano anda estrechamente vinculado con el latín; y nunca penetrará en los arcanos de nuestra habla quien desconociere la de Cicerón y Virgilio.

He aquí este mismo alfabeto con la forma de los caracteres empleada por los romanos en distintas épocas:

hacia 375-250 a. de J. C.	hacia 250-160 a. de J. C.	en adelante		hacia 375-250 a. de J. C.	hacia 250-160 a. de J. C.	en adelante	
		Grab.	Pint.			Grab.	Pint.
AAA	AA	A	A	N	NN	N	N
BB	B	B	B	OOO	O	O	O
CC	C	C	C	PP	P	P	P
D	D	D	D	QQ	Q	Q	Q
EEH	E H	E	E	RR	R	R	R
F	F I'	F	F	SS	S	S	S
T				T	T	T	T
	G	G	G	V	V	V	V
H	H	H	H	X	X	X	X
I	I	I	I			Y	
KP	K	K	K			Z	
L	LL	L	L				
MM	MM	M	M				

Obs. 1.ª Los romanos, según se ve por este traslado, sólo usaban letras mayúsculas, y éstas solas empleáanse hoy en las inscripciones; las minúsculas son de tiempos posteriores. Caracteres mayúsculos suelen emplearse también después de punto,⁴ con nombres propios y con adjetivos y adverbios derivados de nombres propios, como *Latium*, *Latini*, *Latine*.

Obs. 2.ª Tampoco tuvieron el signo *U* antes de J. C., ni el signo

⁴ *Suelen*, porque algunas impresiones modernas, mayormente alemanas e inglesas, se sirven en este caso de los minúsculos.

J, introducido en época no lejana, para significar la *i* consonante. Por lo cual la *I* y la *V* (llamada *u*) se empleaban como vocales (*i vocalis*, *u vocalis*) y como consonantes o semivocales (*i consonans*, *u consonans*). [Mas poco a poco el carácter *V*, sin dejar su propia figura, fué tomando la de *U*, de modo que vino a escribirse v. gr. *Vergilius* y *Uergilius*. Al presente la *u* vocal de ordinario se escribe con nuestra *U u*, y la consonante con nuestra *V v*. Pero la *i* consonante no suele en las modernas ediciones escribirse con *j*, sino con *i*.⁴]

Careció también el primitivo alfabeto romano de la *Y*² y de la *G*. Aquélla se tomó del alfabeto griego, y solamente se halla en palabras de origen griego, como *Pythagoras*. La *G* se representaba por *C*, por ejemplo *LECIONES* en lugar de *legiones*, *CNATVS*, por *gnatus*. *C*, abreviatura de *GAIVS*, como siempre se pronunció.³

[Constaba por tanto el antiguo alfabeto de 24 caracteres: cf. Cicerón *N. D.* 2, 37, 93: *unius et viginti formae litterarum*, los caracteres de las veintiuna letras; que eran: A, B, C, D, E, F, Z, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X.⁴

Así la última letra era la X, que Quintiliano, 1, 4, 9, llama *ultima nostrarum*.]

Obs. Los grupos *ph*, *ch*, *th* y *rh* son representativos de las grie-

⁴ Con todo he tenido por conveniente con no pocos filólogos nacionales y extranjeros conservar el uso de la *j* en una Gramática destinada a la segunda enseñanza, para mayor claridad, aunque con menos exactitud. La *I* consonante puesta entre dos vocales alguna vez se halla representada por una *I* prolongada o doble: *Pompeivs* y *Pompeivs*. Cf. Quintil. 4, 4, 44: *Sciat Ciceroni placuisse Aitio Maiamque geminata I scribere*. Pero la *I* alargada desde la época clásica tiene un uso arbitrario.

¹ *prosodiacum ceteras supereminens litteras initio saeculi septimi inventum coepit propagari aetate Sullana*.

² *Duplea: II ab Osca consuetudine orta saeculo sexto, usurpari coepit aetate fere Ciceroniana et Caesariana, nec nisi inter duas vocales, et consonantem ac vocalem*. GARRUC. p. 44.

³ *Y Graecum*, cf. Cic. Or. 48, 460, y *psilon* (el nombre griego), y también *littera Pythagorae*: v. el diccion. de FORCELLINI y el de MIGUEL. La falta de la *y* se suplía con la *u*: *Burum semper Ennius, nunquam Pyrrhum; Vi patefecerunt Bruges, non Phryges, ipsius antiqui declarant libri*. Cicerón, Or. 48, 460.

⁴ *G nova est consonans, in cuius locum C solebat apponi; hodieque cum Gaium notamus Caesarem, scribimus C. Caesarem*. DIOMEDES, Putsch. p. 448.

⁴ La *Z*, como se ve, ocupaba el séptimo lugar, entre la *F* y la *H*, con figura diferente de la que tuvo más tarde (v. en la primera columna del traslado), y parece correspondía a *s* fuerte o doble. Cf. ALVAR. n. 437. Fué eliminada por el censor Apio Claudio y por Espurio Carvilio (312 a. de J. C.), y su puesto ocupado por la *G*. Pero volvió a parecer hacia el fin de la República juntamente con la *Y*, y, como ésta, sólo se empleó en palabras griegas latinizadas, con el valor de *ds* (suave). V. n. 4, 44, 45.

gas aspiradas φ, κ, θ, ξ, como *pharetra* (φαρέτρα), *lichen* (λειχήν), *thorax* (θώραξ), *rhetor* (ῥήτωρ). Los cuales, menos *rh*, hállanse también desde fines del siglo II a. de J. C. en unas pocas palabras latinas, como *pulcher* (antes *pulcer*), *Cethegus* (a. *Cetegus*).¹

4 Sobre la pronunciación de las consonantes nótese lo siguiente:²

1. La C en el período clásico, v. n. 2, era pronunciada por los romanos siempre como *k*, o con poca diferencia, con sonido gutural fuerte: *Cicero* sonaba *Kikero*.³ Sólo muy tarde se comenzó a pronunciar la *c* antes de los sonidos *e*, *i* (*e*, *i*, *y*, *ae*, *oe*, *eu*) como *s* o como *c*. Una variedad particular de la *c* era *qu* (QV), que se consideraba como una sola consonante, v. g. *inquilinus* por *incilinus* de *incolo*.⁴ Por eso *qui* se pronuncia *cu*: *sequuntur* es *secuntur* en la pronunciación y a veces en la escritura: pronunciar *secuuntur* es barbarismo.

Este sonido gutural fuerte al principio se representó por la *K*, que al ser sustituida por la *C*, cayó en desuso menos en alguna que otra palabra, v. g. *Kalendae* y *Karthago* al lado de *Calendae* y *Carthago*

¹ Así *bracchium*, *limpha*, *triumphus*, a veces *sulphur*, *sepulchrum*; *Gracchus*, *Thorius*, *Otho*, cet. Cfr. Cic. *Or.* 48, 460 y Quintil. 4, 5, 20. También según notables críticos, otros lo niegan, se aspiraron palabras extranjeras, como *rheda* por *reda* o *raeda*. Esta aspiración debióse a la cultura helénica.

² *Cum praeclarum illud Horatii dictum*, l. 1, ep. 2, v. 69: Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu, verissimum esse re ipsa quotidie experiamur, dabit in primis operam praeceptor ut discipuli, etiam nunc tirones et latinae linguae rudes, jam inde a principio optima pronuntiationi assuescant. Quod quo facilius assequatur, studioso diligenterque observabit quibus praecipue vitis laboret ea regio, in qua sibi commissam juventutem instituet: nam singulis fere nationibus domestica quaedam ac nativa insunt vitia, quibus latini sermonis splendor obscuratur atque paene obruitur. ALVAR. n. 4.

³ Los griegos escribían Κικέρων, Καῖσαρ, *Caesar*; a su vez los latinos transcribían por *c* la *z*, v. g. *cithara* (κιθάρα). Virgilio escribió con onomatopeya, *G.* 4, 378: *Ranae kekinere kuerelam* (*cecinere querelam*). Además de *facio* pronunciado *fazio* o *façio*, no puede derivar etimológicamente el supino *factum*, sino *faztum* o *fastum*, como de *crucem* con la pronunciación común no se llega al nominativo *crux* = *cruc-s*. Cf. BARRIGÓN, p. 46. Cf. además la ortografía *pulcher* y *pulcer*, y Quintiliano, 4, 7, 40: *Nam K quidem in nullis verbis utendum puto, cum sit C littera quae ad omnes vocales vim suam perferat*. Luego siempre la *C* tenía el mismo valor fonético que la *K*. «Sonamos *Cicero*, aviendo de sonar *Kikero*: en esto tanto hierran (sic) los Italianos como nosotros». El Brocense, *Opera omnia*, tom. 4, Genevae, MDCLXVI, p. 231. Lo mismo enseña su discípulo Gonzalo Correas, *Gramática Trilingüe*, Salamanca, 1627, p. 424.

⁴ Así *cotidie* y *quotidie*, *cocus* y *coquus*, *cum* y *quum* (cuando), etc. Antes de consonante *qu* pasa unas veces a *c*, como en *relic-tus* de *relinqu-o* (con pérdida de la *n*); otras a *cu*, como en *secu-tus* de *sequ-or*.

[y como abreviatura de algunas palabras: *K* = *Kaeso* o *Caeso* y también *caput* (capítulo), *K* o *KAL* por *Calendae*, *KA* = *capitalis*, *KK* = *castorum*, etc.¹]

2. *Ch* tiene el sonido de *K*: *pulcher* vale *pulker*, *Chius* se pronuncia *Kius*.²

3. La *D* era dental suave, como entre nosotros; pero a veces se confundió con la fuerte *T*; por ejemplo *APVT* en vez de *APVD*.

4. La *G* sonaba siempre suave, semejante a nuestra *g* ante *a*, *o*, *u*: *LEGES*, *LEGIONES* se pronunciaba *legues* *leguiones*.³

5. La *H* no es consonante, sino señal de aspiración de la vocal, y así no tiene articulación; de suerte que dos vocales separadas por *h* son consideradas como siguiéndose la una a la otra inmediatamente, y a veces hasta se contraen en una sola: *nihil* y *nil*, *prehendo* y *pren-do*. Y al principio de algunas palabras ora se escribía, ora se omitía, como en *harena* y *arena*, *harundo* y *arundo*, *hedera* y *edera*.

6. La *I* consonante (*j*) tenía un sonido muy aproximado al de la *i* vocal, como nuestra *y* seguida de vocal: *IAM* (*jam*) suena *yam*,⁴ *POMPEIO* (*Pompejo*) se pronuncia *Pompeyo*.

7. La *L* doble conserva su sonido, pero doblado: *APOLLO* suena *Apol-lo*, así como las demás dobles, por ejemplo *ac-cedo*.

8. La *M* final seguida de vocal tenía un sonido oscuro poco perceptible; así que en la recitación del verso se suprimía con la vocal precedente, v. g. *malum hoc* sonaba *mal'hoc*.⁵

9. *PH* era semejante a la *p* en la pronunciación; pero en la decadencia del latín se equiparó a la *f*: v. g. *triumphator*, *trophaeum* que también se escribe *tropaeum*.

¹ Suponen algunos que primitivamente se escribió *c* antes de *e*, *i*: *cena*, *civis*; *k* antes de *a*: *kaput*, *karus*; *q* antes de *o* y *u*: *qomes*, *qura*. *K* incipit *c* (irca) *a* (nnum) 500, et adhibetur fere unice ante litteram *A* saeculo sexto et septimo. GARRUCCIUS, p. 42.

² Como en castellano *Quío*: *Chio* es ortografía anticuada, como *Ezechias* por *Ezequías*.

³ Como la *γ* (y la guimel, y la *g* alemana). Confírmalo S. Agustín en el capítulo 24 del l. II *De Doctrina Christiana*: Migne, tom. 3, part. pr., pág. 54: *Et cum dico Lege, in his duabus syllabis aliud Graecus, aliud Latinus intelligit*. Según esto lo mismo suena la *g* en *lege*, imperativo de *lego*, que la *γ* en *λέγε*, imperat. de *λέγω*. Luego *lege* no sonaba *leje*, ni *ledje*. Además supuesto el sonido *leje*, no se formaría *lego*, sino *lejo*, no *legunt*, sino *lejunt*. Cf. pág. anterior, nota 3 del fondo.

⁴ Cf. el castellano *ya* y la *j* alemana.

⁵ Cf. ALVAR. n. 428 extr. Vide *Diomedem*, l. II, p. 448, *qui et metacismum addidit; is fit, ut idem docet, cum m littera in fine dictionis pronuntiatur, sequente vocali, ut Quousque tandem abutere; fit enim barbarismus, si tum pronuntiatur m*. V. NIEDERMANN, pp. 83-86.

10. La *S* entre dos vocales se pronunciaba suave: *casa*, *posui*; ⁴ para la pronunciación fuerte o sorda se doblaba: *cassa*; a no ser que originariamente equivaliese a dos, como en los sustantivos *casus*, *divisio* por *cassus* y *divissio*, etc. ²

11. La *T* sonaba siempre como en castellano: SAPIENTES, SAPIENTIA. Pero en plena decadencia del latín la sílaba *tí* seguida de vocal tomó una pronunciación silbante, sonando como *ci*, *zi* o *tzi*, v. g. *sapiencia* por *sapientia*, menos cuando a esta sílaba precede *s* o *x* (= *cs*) y *t* como *justior*, *mixtio*, *Attius*, que siempre se pronunciaron con el sonido de *t*. También sonó siempre *t* en los infinitivos arcaicos en *ier*, como *patier*, y en los nombres griegos como *Boeotia*. ³

12. La *V* (*U*) después de *Q* parece sonaba con mucha rapidez y en el grupo *quu* desaparecía; así *quum* sonaba (y también se escribía) *cum*; a veces desaparecía también delante de *o*: v. el 1 de este n. ⁴

Obs. La misma pronunciación tenían los grupos *gu* y *su* seguidos de vocal, en los casos en que la *u* era consonante o semivocal: véase n. 8, II. ⁵

13. La *X* sonaba como *cs*: *dixi* = *dicxi*. ⁶

14. La *Y* se pronunciaba con sonido medio entre *u* e *i*, como en griego. ⁷

15. La *Z* equivalía a *ds*, suavizada la *s* como en griego: *Zephyrus* = *dsephyrus*.

⁴ Compárese con el calalán y portugués *casa*.

² Como se escribió en tiempo de Cicerón y Virgilio, por *cad-sus* y *divid-sio*, de *cado* y *divido*. Cf. NIEDERMANN, pp. 428-29, y QUINTILIANO, 4, 7, 20.

³ A esta excepción añaden algunos la del *ti* (con *i* larga): *totius* y no *tocius*. «Es abusivo pronunciar la *t* con sonido de *c* en las formas sincopadas *petii* por *petivi*, *petieram* por *petiveram*, etc., a lo cual se opone la analogía de la pronunciación de estas mismas formas no sincopadas y de todas las demás de este verbo.» CALATARYD, p. 8, nota 2. «*Ta, te, ti, to, tu* se diga siempre, aunque tras la *ti* se siga vocal.» El Brocense, *Opera omnia*, tom. 4, Genevae, MDCCLXVI, p. 231.

⁴ Según Prisciano, P. p. 539, tenía el sonido de *y psilon*, delante de *e*, *i*, *ae*: *que, qui, quae* = *qué, qui, quae*. Pero esta pronunciación no fué constante, pues se hallan inscripciones desde la época imperial, en que la *u* está eliminada: *qi, qae, qintae*. V. GARCÍA DE DIEGO, p. 49, y EDO, pp. 29-33. Delante de *a* la *u* parece haber sonado siempre.

⁵ Cuando en estas combinaciones la *u* era vocal, se pronunciaba siempre: v. g. *argu-o*, *su-us*.

⁶ «La lengua popular la aproximaba hacia *s*, y con dicha letra se sustituía a veces en las inscripciones del fin del Imperio, como *Alesander, visit*». GARCÍA DE DIEGO, p. 20.

⁷ O como en francés la *u*.

5 De las vocales baste decir que unas veces se pronunciaban breves, esto es, con un sonido agudo y rápido, y otras veces largas, con un sonido amplio y prolongado, y que aquéllas en general eran abiertas, y éstas cerradas.¹

Obs. 1.ª A veces se pronunciaba una sola vocal, bien que se escribiese doblada, como *dēest* y *dēerunt*, *dūi*, que también se escribía *di*, *iidem* = *īdem*.

[*Obs. 2.ª* En algunos casos la pronunciación vacilaba entre dos vocales afines o semejantes, o bien fué distinta en distintas épocas, por ejemplo *urbes* y *urbis*, *heri* y *here*, *faciendus* y *faciundus*, *lubet* y *libet*, *optumus* (aun en Cicerón y César) y *optimus*.²

Obs. 3.ª En las obras didácticas indicase a veces la vocal breve con esta señal ¨ y la larga con la señal ¯ sobrepuestas: *musā* y *musā*. El signo * indica la vocal indiferente (larga o breve en poesía): *volūcris*.³]

[II. ABREVIATURAS (LITTERARUM NOTAE)⁴

1. PRENOMBRES (PRAENOMINA)

6	A. Aulus.	M'. Mānius.
	Ap. Appius.	Mam. Māmercus.
C.	Gajus o (menos correcto)	N., Num. Numerius.
	Cajus.	P. Pūblius.
Cn.	Gnaeus.	Q., Qu. Quintus.
D.	Decimus.	S., Sex. Sextus.
K.	Kaeso.	S., Sp. Spurius.
L.	Lūcius, Lūcia.	Se., Ser. Servius.
M.	Marcus.	T. Titus.
	Ti. Tiberius.	

¹ En los tiempos primitivos la vocal larga a veces se doblaba: *FELIX* por *FELIX*, y la *ī* (larga) también se representaba por *ei*, v. g. *heic*, que siempre se pronunció *hic*. Cf. GARRUCCIUS, pp. 27 y 28.

² Cf. QUINTIL. 1, 4, 8-9. En sentir de algunos, la razón de escribirse estas palabras con *i* o *u* es porque se pronunciaban como si se escribieran con *y*, n. 4, 14.

³ En los tratados de fonética la vocal abierta se indica a veces con este signo (˘), y la cerrada con estotro (˙), ambos suscritos a la vocal: *a˘*, *a˙*.

⁴ También *signa* y (en la baja latinidad) *sigla*, *orum*.

Obs. En Roma las personas libres (*liberi*) tenían tres nombres: el *praenōmen*, que era el nombre propio del individuo y lo distinguía de los demás de la familia; el *nomen gentilicium*, llamado así, porque señalaba la stirpe (*gens*) de donde la familia descendía; el *cognōmen*, que distinguía entre sí las familias del mismo tronco. Algunos individuos tenían además un sobrenombre (*agnōmen*) por alguna particularidad que les era propia, v. g. por algún hecho memorable. Así: *P.* (*praenomen*) *Cornēlius* (*nomen*, e *gente Cornelia*) *Scīpio* (*cognomen*, heredado de su abuelo por sobrenombre *Scīpio* = bastón, báculo, por haber aquél servido de lazarillo a su padre ciego) *Africānus* (*agnomen* que Publio alcanzó, vencida Cartago). Del mismo modo su hermano se llamaba *L. Cornelius Scipio Asiāticus*. Los prenombrados eran pocos y solían escribirse abreviados. Los susodichos son los principales. Cuando alguien era adoptado tomaba los nombres de la familia que lo adoptaba, pero conservaba el nombre de su casa por medio de un derivado en *ānus*: *P. Cornelius Scipio Aemiliānus Africanus* (*minor*). Por lo demás *praenomen*, *nomen*, *cognomen*, *agnomen varie expli-*
cantur, dice ALVAREZ, n. 105, donde se hallará ampliada esta materia.

2. CARGOS Y TÍTULOS

<i>Aed.</i> Aedilis.— <i>Aed. Cur.</i> Aedilis curulis.	<i>Tr. Mil.</i> Tribunus militum.
<i>C. A. P.</i> Curator agrorum publicorum.	<i>Tr. Pl.</i> Tribunus plebis.
<i>Cos.</i> Consul, consules.— <i>Coss.</i> Consules.	<i>II Vir, II·Vir.</i> Duōvir, duumvir.
<i>D.</i> Divus (Divus Caesar).	<i>III·V. R. C.</i> Triumvir reipublicae constituendae.
<i>Dic.</i> Dictator.	<i>III·Vir A. D. A.</i> Triumvir agris dandis, adsignandis.
<i>Imp.</i> Imperator.	<i>III Viri AAA FF.</i> Treviri (tresviri, triunviri, triumviri) auro, argento, aere (= aeri) flando, feriundo, encargados de fundir y acuñar el oro, la plata y el bronce.
<i>O. M.</i> Optimus Maximus.	<i>III Vir.</i> Quattuorvir.— <i>IIII Vir</i>
<i>P. C.</i> Patres Conscripti.	<i>Pr. Quattuorvir praefectus, quattuor viri praefecti.</i>
<i>P. M.</i> Pontifex Maximus.	<i>X·V.</i> Decemvir.— <i>X Vir Sacr.</i>
<i>Pr.</i> Praefectus, praetor, pridie.	<i>Fac. Decemvir sacris faciundis, cet.</i>
<i>Procos., Pro. Cos.</i> Proconsul.	
<i>Pro. Pr.</i> Proprætor, pro prætore.	
<i>Q.</i> Quaestor.— <i>Q. urb.</i> Quaestor urbanus.	
<i>Sac.</i> Sacerdos, sacrum.	

3. SUFRAGIOS Y LEYES

A. Absolvo.	nihil rogatur.
A. P. Antiquam (legem) probo.	N. L. Non liquet.
C. Condemno.	S. F. Sine fraude, h. e. sine
E. H. L. N. R. Ejus hac lege	damno.
	V. R. Uti rogas.

4. VARIAS

A. D. Ante diem.	K., Kal. (Cal.) Kalendae, Ca-
A. U. C. Anno Urbis conditae.	lendae.
C., Cur. Curavit o curarunt.	L. M. Lubens merito.
D. A. D. Datae ante diem (en	N. Nonae, natus, nepos, num-
las cartas).	mus.
D. D. Dono dedit, Decurionum	O. H. S. S. Ossa hic sita sunt.
decreto.	O. M. C. P. F. V. C. C. T. Op-
D. D. D. Dat, dicat, dedicat.	pidum, municipium, colonia,
D. F. Dare, facere.—D. F. P.	praefectura; forum, vicus, con-
Dare, facere, praestare.	ciliabulum, castellum, territo-
D. M. Dis manibus.—D. M. S.	rium.
Dis manibus sacrum.	Ob. Obiit.
D. S. P. De sua pecunia.	P. Passus, pedes, pondo, posuit,
Des. Designatus.	posuerunt.
Explicit. Explicitus est (liber).	Pr., Pro-N. Pronepos.
F. Filius, filia, faciendum, fe-	P. C. Ponendum curavit.
cit, fecerunt.—Q. F. Quinti	Q. B. F. F. S. o (sin B) Q. F.
filius.	F. S. Quod bonum, felix faus-
F. C. Faciendum curavit, cura-	tumque sit.
verunt.	Quir. Quirites.
F. F. F. Felix, faustum, fortu-	Resp. Respublica.
natum.	S. Servus, situs, sepultus, sex;
H. C. E. Hic conditus est.	en las cartas salutem.
H. S. E. Hic situs est.	S. C. Senatusconsultum.—S. C.
I. D. Jure (=juri) dicundo.—	C. Senatusconsulto curarunt.
I. D. P. Jure dicundo praeesse.	S. D. Salutem dicit.—S. P. D.
Id. Idus.	Salutem plurimam dicit.

S. P. Q. R. <i>Senatus populusque Romanus.</i>	Tr. pot. <i>Tribunicia potestate.</i>
S. V. B. E. Q. V. <i>Si vales, bene est; ego quoque valeo.</i>	V. <i>Vixit.</i> — V. A. <i>Vixit annos.</i>
Tert. <i>Tertio, tertium.</i>	V. F. <i>Vivus (viva) fecit.</i>
	V. S. <i>Votum solvit, solvunt.</i>
	IIS, HS. <i>Sestertius.</i>

5. MODERNAS (EN EDICIONES DE CLÁSICOS)

A. C. <i>Ante Christum, anno Christi.</i> — A. C. n. <i>Ante Christum natum.</i>	L., Lib. <i>Liber (libro).</i>
Cet. <i>Cetera.</i>	L. B. <i>Lectori benevolo.</i>
Cf. <i>Confer, conferatur.</i>	L. c. <i>Loco citato.</i>
Cod. <i>Codex.</i> — Codd. <i>Codices.</i>	P. C. n. <i>Post Christum natum.</i>
Ed. <i>Editio.</i> — Edd. <i>Editiones.</i>	Ms. <i>Manuscriptus (liber).</i> — Mss. <i>Manuscripti (libri).</i>
E. c. <i>Exempli causa.</i> — E. g. <i>Exempli gratia.</i>	N B. <i>Nota bene, notetur bene.</i>
H. e. <i>Hoc est.</i>	Obs. <i>Observe, observetur.</i>
I. e. <i>Id est.</i>	Q. v. <i>Quod vide.</i>
I. q. <i>Idem quod.</i>	Sc., Scil. <i>Scilicet.</i>
Ib. <i>Ibidem.</i>	V. c. <i>Verbi causa.</i>
	V. l. <i>Vide locum.</i>
	V. cl. <i>Vir clarissimus.</i>]

III. SIGNOS DE PUNTUACIÓN (POSITURAE, INTERPUNCTIO)

7 [Los latinos no tenían para ella más signo que el punto, el cual era triple: *summum, medium, imum*. El alto equivalía a nuestro punto final; y esta interpunción se llamaba *distinctio*; el punto medio (*media distinctio*) correspondía a los dos puntos; el bajo era nuestra coma (*subdistinctio*).⁴]

⁴ Tres sunt omnino positurae vel distinctiones, quas ὀξεῖς Graeci vocant: distinctio, subdistinctio, media distinctio. Distinctio est, ubi finitur plena sententia; hujus punctum ad summam litteram ponimus. Subdistinctio est, ubi non multum superest de sententia, quod tamen necessario separatum mox inferendum sit. Hujus punctum ad imam litteram ponimus. Media est, ubi fere tantum de sententia superest, quantum jam dicimus, cum tamen respirandum sit. Hujus punctum ad mediam litteram ponimus. In lectione tota sententia periodus dicitur, cujus partes sunt cola et commata. DONATUS, I, VI; Gramm. Latini, vol. IV, p. 372.

El punto medio comúnmente, a veces el bajo, se empleaba en las inscripciones entre palabra y palabra; pero también se omitía.

Q · FABIVS · Q · F · LABEO
PRO · COS

cet. Herdae, apud Garruccium, p. 544.

[Obs. En las ediciones modernas de los Autores latinos empleáanse, como en nuestros libros, la coma (*virgula, comma*), el punto y coma, los dos puntos, el punto final, y los demás signos de puntuación. Pero] el interrogante y la admiración se colocan tan sólo al fin de la sentencia: *Quid simile? Me miserum!*

IV. CLASIFICACIÓN DE LAS LETRAS

8 Las vocales conforme a su sonido son *fuertes* o sonoras y *débiles* o suaves: a las primeras pertenecen la *a*, la *e* y la *o*; a las segundas la *i* y la *u*.¹

I. La *i* es consonante (*j*):

1.º Al principio de palabras latinas antes de vocal, como *jacio*, menos en el participio *iens*.

2.º Cuando se halla entre dos vocales, como *eja*,² *major*, *Pompejus*, excepto en *assiduior*, *tenuia*, *tenuior*.

3.º En solos estos nombres griegos latinizados: *Achaja* (en poesía también *Achāia*) *Ajax*, *Grajus*, *Maja*, *Troja* (en poesía también *Trōia* y siempre *Trōius*).³

¹ Según el órgano con que son pronunciadas la *a* es gutural, la *i* palatal, la *u* labial, la *e* media entre la *a* y la *i*, la *o* media también entre la *a* y la *u*.

² Otros entienden que la *i* de esta palabra es vocal y que forma diptongo con la *e*: *ēia*, como el griego *ἔια*. Si así fuese, sería éste el único caso en que la *i* intervocálica no sería consonante en palabra latina: v. la etimología de este vocablo en el Diccionario de Commelerán. El diptongo griego *ei* al latinizarse se convierte en *i* ante consonante, y en *ē* o en *ī* delante de vocal.

³ Por tanto delante de vocal al principio de palabras greco-latinas es vocal, como en griego: *Iāson*, *iambus* (*ἱαμβος*), *iaspis*, *iota*. Y es error escribir *Jason*, *jambus*, *jaspis*, *jota*, etc., quitándoles una sílaba. Los nombres extranjeros, v. gr. los hebreos, latinizados del todo, como los de la época arcaica y clásica, siguen la regla latina, como *Judaus* en Horacio, S. 4, 5, 400. Los autores de la época posterior a veces los consideran como griegos, por ej. *Iacobus* en Claudiano, 50 (77), 2, a par de *Jacobus*.

II. Por semejante manera la *u* es consonante (*v*):

1.º En principio de palabra cuando va seguida de vocal, como en *vado*, *virtus*.

2.º Cuando se halla entre vocales, como en *avis*, *avidus*.

3.º Después de *ng*, *l* y *r* precedidas de vocal, si no pertenece a la terminación (n. 16) y la sigue vocal, v. g. *angvi-s*, *exstingu-o*, *langu-eo* (*anguis*, *exstinguo*, *languo*), *silv-a*, *arv-um*.

[Así *unqui-s*, *languor* (-is), *languid-us*, *volv-o*, *volv-i*, *serv-us*, *serv-i*, *parv-us*, *parv-i*, etc.; y por el contrario *lang-ui*, *sil-ui* (de *sil-eo*), *ar-ui* (de *ar-eo*) *vol-ui* (de *vol-o*), *ser-ui* (de *ser-o*), *par-ui* (de *par-eo*), *col ui* (de *col-o*, *solu-tum* (porque no sigue vocal), *helluo* (porque precede doble *l*). *Moribunda relangūit ore*. Ovidio, *M.* 6, 291. — Si la *l* y la *r* son iniciales, la *u* es siempre vocal: *luo*, *ruo*.]

4.º La *u* es también consonante en algunas palabras después de *s* inicial, como en *svadeo*, *svavis*, *svesco*, *Svebi*, *Svetonius* (= *suadeo*, *suavis*, etc.), pero *su-us*.¹

Obs. 1.ª En las palabras compuestas la *u* conserva la misma naturaleza que en las simples: *e-luo*, *e-ruo*, *di-ruo*, *in-svetus*.

[Obs. 2.ª A veces los poetas por causa del metro cambian la *i* en *j* y la *u* en *v*, v. g. *abjes*, *genva* por *abies*, *genua*. Y viceversa resuelven la *v* en *u*, por ej., *silua* por *silva*. Cf. Prosod., c. IV, § IV.]

9 Diptongo es la unión de dos vócales² pronunciadas en una emisión de voz. Los diptongos latinos son seis: *ae*, *oe*, que se pronuncian como *e*, v. g. *præmium*, *poena*; *au*; *eū*, que en palabras latinas sólo se halla en las siguientes: *ceu*,³ *heu*, *eheu*, *heus*, *neu*, *neuter*, *neutiquam*, *seu*; *ei* o *hei*, interjección; *ui* en *cui*,⁴ *hui* y *huic*.

Obs. 1.ª *Yi* es diptongo griego: *Harpyia*. *Eu* también, v. g. *Eurus*.

¹ En el grupo *qu u* no es vocal ni consonante o semivocal, sino un apéndice labial. Por esto ni alarga la vocal siguiente (formando diptongo con ella), ni alarga (por posición) la vocal anterior, v. g. *ŕquũ* (*ŕquũ*): v. el n. 4, 1 y 42.

² Generalmente de fuerte y débil. En la escritura *ae* y *oe* se juntaron a veces en una sola letra compuesta *æ*, *œ*; hoy suelen separarse. Estos grupos, cuando no forman diptongo, acostúmbren llevar diéresis o crema: *æér*, *poëta*.

³ *Ceu* es palabra poética.

⁴ V. esta palabra n. 517, NB.

[Obs. 2.ª Ae proviene del arcaico *ai*, y *oe* de *oi*, v. g. *musae* por *musai*, *foedus* por *foidus*. V. n. 5, obs. 1.ª 4]

10 Llámense mudas las nueve consonantes *b, c, d, f, g, h, p, q, t*; líquidas *l, r*; nasales *m, n*; sibilante la *s*. La *x* y la *z* son dobles, y se componen de *cs* y *ds*: v. el n. 4, 13 y 15.

De las mudas *c (k, g)* y *q* son guturales o palatales; *p* y *b* labiales; *t* y *d* dentales. De éstas *c (k, q), p, t* son fuertes, *g, b, d* suaves.²

V. DIVISIÓN DE LAS SÍLABAS

11 Sílabas es la letra o letras pronunciadas en una sola emisión de voz. Llámase abierta, cuando termina en vocal, v. g. *tu-a*; cerrada, cuando en consonante, v. g. *mel-lis*.

12 Las sílabas se dividen conformemente a su pronunciación. [Por tanto:

1.º La vocal (o diptongo) se separa de la vocal o única consonante siguiente, v. gr. *De-us*, *cae-lum*, *fi-li-us*.

¹ Estos diptongos en palabras griegas corresponden a *αι* y *οι*: *aether*, *Oeta* (*αἰθήρ*, *Οἷτη*).

² Tanto las vocales, v. n. 8, como las consonantes pueden dividirse según el órgano y sonido con que son pronunciadas. En la siguiente tabla las líneas verticales indican la división por órganos, y las horizontales por sonidos.

		Labiales	Labio-dentales	Dentales	Linguo-palatales	Guturales
MUDAS	Fuertes	P		T		C K Q
	Débiles o dulces	B		D		G
SEMIVOCALES	Fuertes		F	S		
	Débiles o dulces		V		I (cons.)	
	Nasales	M			N	
	Líquidas				L R	
DOBLES				Z		X

2.º Las consonantes dobladas se dividen, v. g. *il-le, sum-mus*; se dividen también dos consonantes diferentes, v. g. *pug-na, prop-ter, his-panus*; pero si la primera es muda y la segunda líquida, las dos se juntan a la vocal que sigue, por ej., *tene-brae, pa-tris, locu-ples*. (*Flos-culus, jus-tus, dic-tum, fac-tum, tec-tum, om-nis*, etc.)

3.º En los grupos de tres consonantes la primera y segunda pertenecen a la vocal anterior, la tercera a la vocal siguiente; pero si la segunda es muda y la tercera líquida se juntan con la vocal que sigue, v. g. *sanc-tus, sump-si*; pero *mem-brum, as-trum*.]

Exc. Pero en las palabras compuestas se desunen los elementos componentes, cuando permanecen sin cambio alguno o a lo menos con toda claridad, como *ab-luo, de-scribo, in-spiro, per-spicio*.⁴

VI. ACENTUACIÓN

13 La pronunciación de las sílabas varía según su cantidad o duración del sonido, y según el acento.²

⁴ Esta división silábica es la seguida comúnmente hoy por los eruditos, y se funda en la naturaleza misma de la pronunciación y en el uso de toda la antigüedad hasta el siglo V, en que los gramáticos enseñaron que los grupos de consonantes iniciales de palabra latina se ligan a la vocal siguiente, v. g. *pu-gna, e-sca, fe-stus, ca-stra*. Esta ley se extiende según los mismos a las combinaciones de consonantes por las que puede comenzar una palabra griega, a todas las mudas seguidas de líquida y aun a las combinaciones de dos mudas, como *fa-ctum, pro-pter, Ca-dmus, smara-gdus*.

Obs. Las combinaciones de consonantes iniciales de palabras latinas son: 1.º, muda con *l* o *r*, como *claudo, fremunt*; 2.º, *s* con fuerte solas, *sc, sp, st*, v. g. *scando, spéro, sto*, o seguidas de *l* o *r*, como *splendor, scribo, sprētus, strātus*; 3.º, *gn* en pocos vocablos, como *gnarus*. Las combinaciones iniciales *ct, pt, mn, pn, ps, sm, tm, ch, ph, th, rh* sólo se hallan en voces tomadas del griego.

Las palabras compuestas se dividen siempre según sus partes componentes: *et-iam, pot-es red-eo*.

² «Acento en su acepción más general expresa la elevación o depresión de la voz en cada una de las diferentes sílabas de una palabra. Cada sílaba tiene su correspondiente entonación, y por tanto su propio acento. Sin embargo ordinariamente la palabra *acento* se usa para expresar el *tono alto*.» CALATAYUD, n. 54.

«El cual (acento) no era *intensivo* o *reforzador* como el nuestro, sino *tónico*, que hacía elevar o bajar el tono de la voz.» ERRANDONEA, p. 243, nota 4 del fondo.

«Accento es un sonido con que herimos y levantamos mas una syllaba, quando la pronunciamos,... como quando dezimos *Agúdo, Poéta*, herimos la *u* y la *e*, y las levantamos sobre todas las otras syllabas.» DIAZ RENGIRO, S. J., *Arte poética española*, cap. VII.

Accentus rector est ac moderator pronuntiationis, eo enim vel attollitur vel de-

Las sílabas unas son largas, y otras breves; en poesía las hay comunes, esto es, largas o breves al arbitrio del poeta.

[Dar las reglas de la longitud o brevedad de las sílabas toca a la Prosodia. La acentuación es la siguiente:]

14 El acento nunca recae en la última sílaba; por tanto en los disílabos se acentúa siempre la primera, v. g. *Róma*, *ámor*.

En las palabras de tres o más sílabas (polisílabos) se acentúa la penúltima sílaba, si es larga, y la antepenúltima, si la penúltima es breve: así se dirá *cecídít*, cortó, *occídít*, mató, siendo larga la sílaba *ci*, y *cécídít*, cayó, *óccídít*, murió, siendo breve; *circumdēmus*, *circúmdēdi*.⁴

jicitur vox, vel partim attollitur, partim dejicitur. Quocirca ipsum non immerito quidam *vocis animam* appellarunt.

Tres sunt tenores, *acutus* (à), *gravis* (à), *circumflexus* (à). Acuto attollitur syllaba, gravi deprimitur, ut *pópulus*; antepaenultima acuitur, paenultima vero et ultima deprimuntur gradatimque descendunt. Accentu circumflexo partim attollitur partim deprimitur syllaba, ut *Románus*. Sonus hodie incertus est, siquidem Latinae linguae hospites veterisque pronuntiationis ignari eodem plane sono tum acutas tum flexas voces efferimus.

Acutus in paenultima vel antepaenultima locum habet, circumflexus in paenultima tantum, gravis ubi uterque abest. Atque olim quidem monosyllaba natura longa aut positione simul et natura inflectebantur, ut *mós*, *rós*, *lūx*. In disyllabis et polysyllabis paenultima inflectebatur, si erat natura longa aut positione simul et natura, modo esset brevis ultima, ut *mátris*, *Románus*; alioquin acuebatur, ut *árma*, *victóres*. Cf. ALVAR., n. 563, 564.

⁴ Los gramáticos que escribieron en la decadencia de la lengua latina, señalan varias excepciones a estos preceptos generales de acentuación, de las cuales no consta bastante si son conformes al uso de la mejor época: de alguna se sabe serle contraria.

Etc. 1.ª Las voces apocopadas conservan el acento intacto, si la vocal acentuada permanece intacta, como *consíli* por *consilii*, *Valéri*, *Vergíli* por *Valérii*, *Vergíli* (y *Valérie*, *Vergílie*): v. el n. 25, NB. 2; *Arpinás* por *Arpinátis*, *illic* por *illice*, *edúc* por *edúce*.

Pero a la acentuación del vocativo *Valéri*, *Vergíli* y de los demás en *i* con la penúltima breve se opone el testimonio de P. Nigidio Figulo, gramático contemporáneo de Cicerón. Según él debe pronunciarse *Váleri*. Cf. GELLIUS, XIII, 26 (25): *Deinde, inquit (P. Nigidius) voculatio (= accentus) qui poterit servari, si non sciemus in nominibus, ut Va le ri, utrum interrogandi sint an vocandi? Nam interrogandi secunda syllaba superiore tonost (tono est) quam prima, deinde novissima deicitur; at in casu vocandi summo tonost prima, deinde gradatim descendunt*. Y añade Gelio: *Sed si quis nunc*

VII. PARTES DEL DISCURSO. ELEMENTOS DE LA PALABRA

FLEXIBLE

15 Las partes de la oración son en latín las mismas que en castellano con la sola diferencia de que la lengua latina carece de artículo, y tiene supino,

Valerium appellans in casu vocandi secundum id praeceptum Nigidii acuerit primam, non aberit quin rideatur. (Edidit Hossius.) Por donde se ve cómo había cambiado la pronunciación clásica en la decadencia del latín, según acontece en las demás lenguas. Aun no ha pasado un siglo desde que nuestros mayores decían *Etiópia*, como todavía dicen los portugueses.

También la acentuación *Arpinás, illic*, etc. se opone a lo que enseña Quintil., 1, 5, 31: *Est autem in omni voce utique acuta, sed nunquam plus una; nec unquam ultima, ideoque in dissyllabis prior*. Y en 12, 40, 33: *Ultima syllaba nec acuta unquam excitatur, nec flexa circumducitur* (ni se acentúa con el acento agudo ni con el circunflejo). V. también 1, 5, 24 sigg.

Exc. 2.ª El acento recae siempre sobre la última sílaba de la palabra a que se junta una enclítica, v. g. *Musáque* (nominativo) y *Musáque* (ablat.), *limináque, egóne*.

A esta pronunciación se inclinó grandemente el Renacimiento en el norte de Europa sobre todo. En nuestros días la discuten los mismos alemanes en las palabras que terminan en sílaba breve; especialmente en las dicciones acabadas en pie coreo o troqueo (—^u) son ya no pocos los que le ponen mácula. Luciano Müller (1836-1898), ap. Riemann-Goelzer, p. 83-84, la rechaza del todo, y quiere se acentúe *Musáque, Musáque, plurimaque*, considerando como una sola palabra el todo formado por las dos voces. Al fin ésta es la pronunciación más válida en las naciones latinas de Europa y América, ésta la que mejor se acomoda al ritmo del verso, si se exceptúa el último caso (*plurimaque*), que nunca los doctos han admitido: los que rechazan la inclinación tónica han dicho siempre *plurima-que*. Certe, escribe Ricciolius, parte 8, cap. 2, app. 5, *qui sic pronuntiaret (criminave, sidérane, pocúlaque) easibilaretur, propter consuetudinem manifestam in contrarium doctorum virorum*. El P. Torres, de las E. P., afirma que era costumbre regular en el mismo siglo de Augusto «separar la conjunción *que* de las palabras a que se unía». *Odas de Horacio*, trad. en verso, notas y obs. críticas, p. 263-64, t. I, Gandía, 1894. Es, cierto, opinión de algunos, pero que nadie practica sin excepciones. Todos por ej. en Virg. *Aen.* 1, 308, acentúan así: *hominésne feraéne*.

Obs. Llámase *enclítica* la palabra que inclina su acento sobre la que inmediatamente la precede: las principales a que se refiere la excepción 3.ª son *que, ne, ve*. Cuando la partícula *que* (y) forma un verdadero compuesto con la palabra a que está unida, o, lo que es lo mismo, deja de ser conjunción, la nueva palabra se acentúa según la ley general: *itaque*, por tanto, *utique* ciertamente; pero *itáque*, y así, *utique*, y para que.

La palabra que inclina su acento sobre la que le sigue se llama *proclítica*. Las principales son las preposiciones, v. g. *per áltum, circum lítora*, etc., y los relativos *qui, qualis, quantus, quot*, etc. que se distinguen así de cuando son interroga-

de que nosotros carecemos (forma nominal derivada del verbo). *Virtus* significa *la virtud, una virtud, virtud*. El contexto indica el sentido claramente.

Como en castellano, son flexibles o variables el sustantivo, el adjetivo, el pronombre y el verbo: el adverbio, la preposición, la conjunción e interjección, que también se designan con el nombre de partículas, son invariables.

tivos: *qualis-videtur, talis-est*. Con todo, si el acento de la palabra regida de la preposición se halla varias sílabas después de la primera, podrá darse a la preposición un acento secundario o menos intensivo, v. g. *secundum Pythagóricos*. También se acentúa, si se pospone a su caso, por ejemplo, *transtra per et remos*.

Ecc. 3.ª En los verbos compuestos de *facio* y de palabras que no sean preposiciones acentuase también, según algunos gramáticos de la decadencia, el verbo *facio*: *calefacit, satisfácis*. Según ellos estas partículas son aquí proclíticas.

Para terminar quiero poner aquí el parecer de nuestro ilustre gramático NEBRUA (1444-1522) sobre la pronunciación enseñada por Gelio, Prisciano y demás gramáticos de la decadencia. Hablando del vocativo de los nombres propios en *ius*, dice: *Sed dic mihi, rogo te, utri magis credendum esse censes, Prisciano homini novicio atque omnium reprehensioni obnoxio, an Nigidio omnium iudicio viro eruditissimo? Nemo est hodie vel mediocriter in re litteraria doctus, qui non in Prisciano aliquid scriptum negligentius existimet. Idque jam vulgo persuasum est, ut illius autoritas (sic) non admittatur, nisi in iis tantum, quae aliorum testimonio comprobantur, aut quae aliorum sententiae duntaxat non adversentur... Quod etsi Gellius scribit non defuisse qui iriderent, ego tantum Nigidio tribuo, ut cum eo libentius velim errare, quam cum omnibus neotericis litteratoribus verum dicere*.

Sigue luego impugnando el acento agudo en toda última sílaba, como contrario a la recta pronunciación latina, tanto en palabras solas, v. g. *Arpinás, produc*, como en palabras unidas a una enclítica, si terminan en vocal breve. Y apoyándose en Quintiliano, escribe: *Latini sermonis consuetudo huiusmodi accentus quasi peregrinos penitus reformidat*. Para Nebrija esta pronunciación era de los indoctos (*indoctorum*); mas quibus astipulantur non infimae condicionis homines. *Atque in primis Aldus manutius (sic), qui nunquam aliter pungit libros, quos per totum orbem terrae dispergit. Sed quid si Quintilianus nihil tale praecipit? Quid si nemo est hodie qui virum doctum ita loquentem audierit? neque (ut opinor) Aldus ipse sic unquam est locutus... In hoc peculiare quiddam accidit, ut contra falsum praeceptum recte homines loquantur eruditi*. FO. CXXX¹.

Así se expresaba el célebre humanista en 1513 en la *Relectio nova de accentu latini aut latinitate donato quam habuit Salmanticae iij. Idus Iunias. Anno M.D.XIII*, el cual antes se había inclinado a la sentencia contraria. Cf. FO. CXVI.

Finalmente el P. Perpiñá, S. J. (así firmaba al escribir en valenciano, o Perpiñán, como firmaba escribiendo en castellano, según se ve en sus cartas autógrafas, en latín PERPINIANUS, 1530-1566), hablando de la composición de una Gramática latina, dice: *Addantur de gravibus acutisque vocibus pauca ex antiquis, relictis omnibus quae multis post saeculis inepte Grammatici quidam excogitarunt*, t. III, p. 92, Romae, MDCCXLIX. A cuya indicación se ajustó el P. Alvarez, que tampoco parece haber admitido más reglas de acentuación que las generales, por él enseñadas.

16 En toda palabra flexible hay que distinguir cuidadosamente el radical de la terminación, y el tema de la desinencia.

Radical es la parte que en la flexión queda invariable; terminación la parte que varía, v. g. en *mūs-a*, *mūs-ae*, *mūs* es el radical, *a* y *ae* son las terminaciones. Así en *leg-o*, *leg-is*, etc. Tema es el radical, añadida alguna letra, que se llama característica del tema o letra temática.¹ Si esta letra falta, el tema se confunde con el radical. Lo restante de la palabra, suprimido el tema, se llama desinencia: así el nominativo *mūsā* consta de solo tema, el genitivo *musae* de tema y desinencia *i*, que se junta con la letra temática, fundiéndose las dos en el diptongo *ae*.² Es frecuente la fusión de la letra temática y de la desinencia al juntarse entre sí. Aun sin esta unión el tema a veces se altera, por ejemplo *sérmo* por *sermón*.

17 Sucede también hallarse entre el tema y la desinencia una letra de enlace, meramente eufónica, sin valor ideal ninguno, v. g. la *i* de *sermon-i-bus*, de *leg-i-mus*.³

En el tema (o radical) se encierra la significación de la palabra: el cual no debe confundirse con la raíz. V. Etym. c. II, § I.

18 [Por tanto flexión es la unión del tema con las desinencias o variedad de formas que indican los casos de los nombres y las personas de los verbos, es a saber, las diferentes relaciones de las palabras en la oración y la diferente naturaleza de las oraciones. Si la flexión indica lo primero, es nominal; si lo se-

¹ También sufijo primario.

² Por lo dicho se ve que la terminación y la desinencia son frecuentemente distintas. En *consul-is* por ejemplo, la terminación *is* es juntamente desinencia; pero en *hortu-s* la terminación *u-s* comprende la vocal temática (*u* por *o*) y la desinencia *s*.

³ En los paradigmas de las declinaciones la terminación se ha separado del radical en los temas vocales, menos en los en *i*; en éstos y en los consonantes se ha separado la desinencia del tema. La cual se distingue siempre con redonda.

gundo, verbal. La nominal llámase declinación, la verbal conjugación.^{4]}

19 Hay cinco clases de temas nominales: 1.ª temas en *a*, como *mūsa* (1.ª declinación); 2.ª temas en *o*, como *domino* (2.ª declinac.); 3.ª en consonante (y en *i*),² como *consul* y *avi* (3.ª declinac.); 4.ª temas en *u*, como *sensu* (4.ª declinac.); 5.ª temas en *e* como *die* (5.ª declinac.).³

VIII. ACCIDENTES GRAMATICALES DEL NOMBRE

20 Los accidentes gramaticales del nombre son tres: género, número y caso.

Los sustantivos son del género *masculino*, *femenino* y *neutro*, esto es, de ninguno de los dos. Los hay también *comunes*, quiere decir masculinos o femeninos según se aplican a varón o a mujer, a animal macho o a animal hembra, v. g. *cīvis Gaditānus*, *cīvis Gaditāna*. Algunos cuantos son de dos géneros.

[*Obs.* Por el género se indica si el objeto es del sexo masculino o femenino, o, si el objeto es inanimado, si se considera como perteneciente a alguno de ellos o a ninguno.]

21 Los números son dos: *singular* y *plural*. El singular representa un solo objeto, el plural más de uno.

Obs. Quedan restos de un número *dual* en los numerales *ambo*, *ambos*, y *duo*, dos.

⁴ Los antiguos gramáticos aplicaron indistintamente los verbos *flectere* y *dēclīnare* a la declinación y a la conjugación.

² Hay dos en *ū*: *grūs* y *sūs*.

³ En rigor parece no haber más que una declinación, porque las desinencias casuales son las mismas (?) para las cinco especies de temas, bien que modificadas por las letras finales de éstos, por el modo diverso con que se ligan al tema, y aun por la misma pronunciación. Algunos señalan dos géneros tan sólo de temas: en vocal y en consonante. Ni falta quien rechace la voz *tema*, sustituyéndola por *radical*. V. *Revue critique*, XXVII, 47 sqq. Muchas veces en la práctica se usa indistintamente de entrambas voces.

22 Entiéndense por casos (*cāsus*, propiamente *caída*) las diversas relaciones que el nombre puede tener en el discurso; v. n. 18. Son seis: *nominativo*, *genitivo*, *dativo*, *acusativo*, *vocativo* y *ablativo* (*nominativus*, *genitivus* o *genetivus*, *dativus*, *accusativus*, *vocativus*, *ablativus*).

I. El *nominativo* denota el sujeto o agente del verbo, y responde a la pregunta *¿quién?* *PUER intellegit*; el niño entiende. *¿Quién entiende?* *Puer*.

II. El *genitivo* indica generalmente la relación de propiedad o pertenencia, y responde a la pregunta *¿de quién?* *Liber PUERI*; el libro del niño. *¿De quién* (o *cuyo*) *es el libro?* *Pueri*.

III. El *dativo* señala las relaciones de fin, daño o provecho. Se conoce preguntando *¿a quién?* o *¿para quién?* *¿a qué cosa?* o *¿para qué cosa?* *Liber jucundus PUERO*; el libro agradable al niño. *¿A quién* (o *para quién*) *es agradable el libro?* *Puero*.

Obs. Se conoce pertenecer al dativo y no al acusativo la preposición *a*, cuando de algún modo equivale a la preposición *para*.

IV. El *acusativo* es el término inmediato o complemento directo de la acción del verbo. Responde a las preguntas *¿a quién?* *¿qué cosa?* *Amo PUERUM*; quiero al niño. *¿A quién* quiero? *Puerum*.

Obs. En castellano el complemento directo no lleva ordinariamente preposición, cuando se refiere a cosa. V. la Gramát. castell.

V. El *vocativo* sirve para llamar o exclamar. *PUER, veni*; ven, (o) niño.⁴

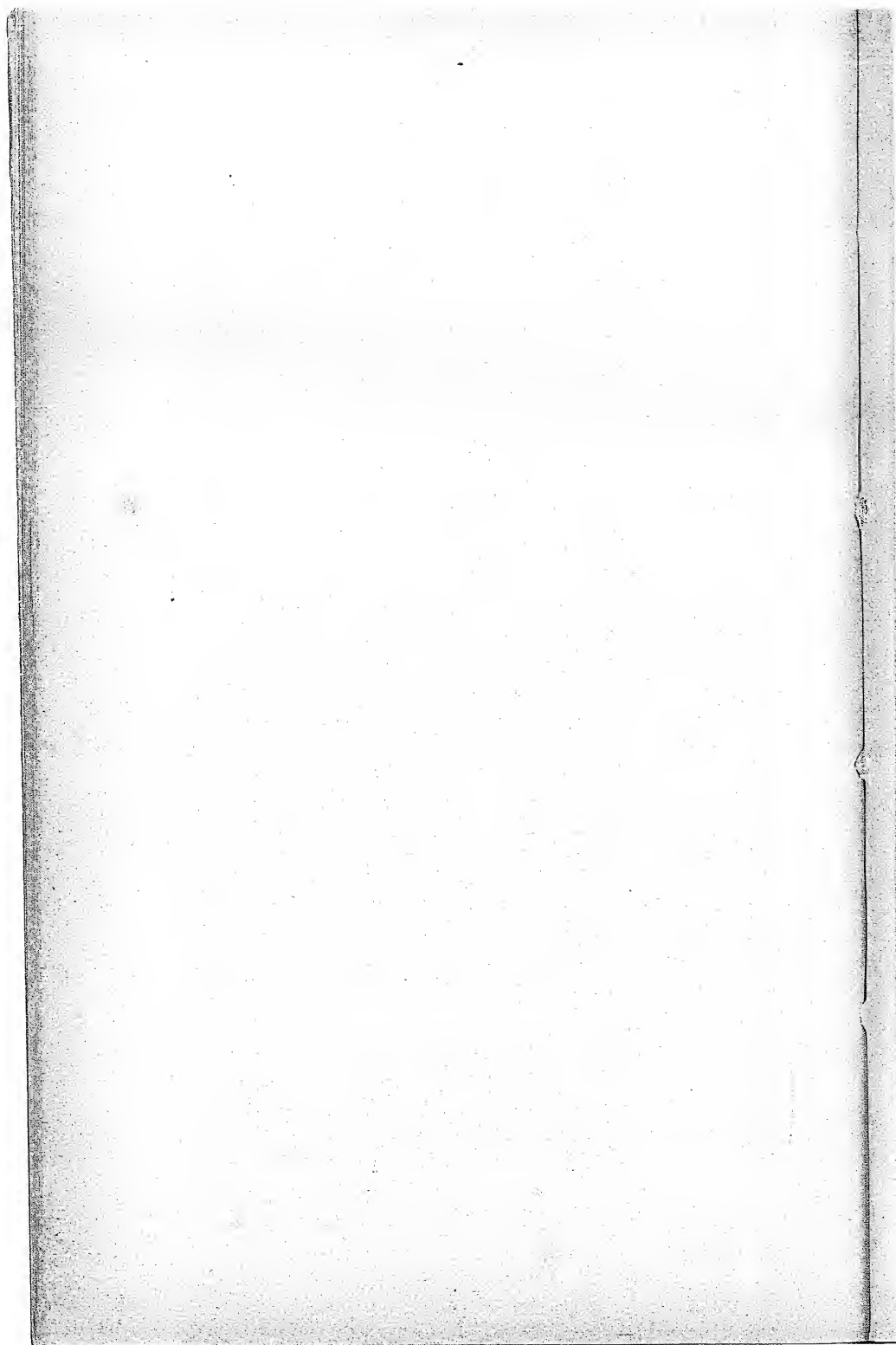
VI. El *ablativo* indica modo, causa, instrumento o medio, lugar, tiempo, precio, exceso, etc. Por esta variedad de relaciones que expresa admite en castellano muchas preposiciones. *Risit magister, PUERO librum legente*; sonrió el maestro, leyendo el niño el libro.

Obs. 1.ª Quedan aún formas de un caso que los gramáticos llaman *locativo*, porque indica lugar.

En la lengua primitiva había también otro caso llamado *instrumental*, porque servía para las relaciones de instrumento y medio. Se confunde con el ablativo.

Obs. 2.ª El *nominativo* y *acusativo* suelen llamarse casos *rectos* (*cāsus recti*); los demás casos *oblicuos* (*oblīqui*).

⁴ El vocativo, más bien que un caso, es una especie de exclamación o interjección.

MORPHOLOGIAE PARS PRIOR

DE FLEXIONE NOMINUM

CAPUT I. DE SUBSTANTIVORUM DECLINATIONE

I. PRIMA DECLINATIO LATINA

MŪSA nomen substantivum generis feminini.

Radicale *mus*, **thema** *musa*.

23 Prima declinatio continet nomina *feminina* et nonnulla *masculina* in *a* cum genitivo in *ae*.

NUMERO SINGULARI

NUMERO PLURALI

N. <i>mus-ā</i> , la musa.	<i>mus-ae</i> , las musas.
G. <i>mus-ae</i> , de la musa.	<i>mus-ārum</i> , de las musas.
D. <i>mus-ae</i> , a la musa, para la m.	<i>mus-īs</i> , a las musas, para las m.
A. <i>mus-am</i> , (a) la musa.	<i>mus-ās</i> , (a) las musas.
V. <i>mus-ā</i> , (īoh) musa!	<i>mus-ae</i> , (īoh) musas!
A. <i>mus-ā</i> , por la musa, con... la m.	<i>mus-īs</i> , por las musas, con... las m.

Sic etiam declinantur adjectiva et participia *a* finita, ut *parva*, pequeña, *picta*, pintada, *exercenda*, que debe ser ejercitada.

Adnotatio. Nominativus et vocativus primae declinationis sunt aequales, item genitivus et dativus singularis. Dativus et ablativus pluralis in omni declinatione similiter cadunt.

[Ita feminina: *alauda*, alondra, *calandria*, *ara*, altar, *casa*, ca-

baña, cicāda, cigarra, columba, paloma, fovea, hoyo, latēbra, escondrijo, mustēla, comadreja, rima, grieta, tegula, teja. *Minima bestiola, corona aurea, magna cura, ferula acerba, figura humana, memoria exercenda, mensa parva, ora maritima, divina providentia, pupilla claudenda, regia alta, ripa viridissima, rosa pulchra, spelunca concava, tabula picta, vena recondita, victoria magnifica.* — Masculina: *bibliopōla*, librero, *lanistā*, maestro de esgrima (de los gladiadores), *pirata*, *poēta*, *rabula*, charlatán, *scurra*, bufón, *transfuga*].

NB. 1. *Aulāi, pictāi, terrāi* et his similes interrogandi casus pro *aulae*, cet. frequentes sunt apud Lucretium, interdum apud Vergilium et alios poetas. *Dives equum, dives PICTAI vestis et auri.* Verg. *Aen.* 9, 26; rico de caballos, rico de trajes bordados en oro (*hendiadys*). Priscus vero genitivus in *as* servatus est cum nominibus *pater, mater, filius, filia*, v. g. *paterfamilias*, plur. *patresfamilias*; sed dicitur etiam *paterfamiliae* (Liv. 1, 45, 4), *patresfamiliarum*.

NB. 2. Genitivus pluralis *arum* aliquibus in verbis minuitur in *um*, ut *drachmum* pro *drachmarum*, et cum numerali *amphorum*, ut *duarum amphorum*. Idem fit a poetis cum nominibus in *cōla* et *gēna*¹ finitis, ut *caelicolum, terrigenum*, cum patronymicis in *des* (v. n. 494), ut *Aeneadum* pro *Aeneadarum*, de los troyanos, et quibusdam Graecis gentilibus sive populorum, v. g. *Lapithum* pro *Lapitharum*, de los lápitas.

NB. 3. *Dea* et *filia*, raro *liberta*, praeter positionem *is* dativi et ablativi habent etiam *abus*, quae ab auctoribus idoneis, perspicuitatis gratia nonnunquam usurpatur, ut *dis deabusque*. Cic. *Rab.* 2, 5. *Cum duabus filiabus virginibus.* Liv. 24, 26, 2.²

II. PRIMA DECLINATIO GRAECA

24 Nominativus declinationis primae Graecorum nominum Latine exit in *ā, ē* (α, η), si sunt feminina; in *ās, ēs* (ας, ης), si masculina. Finita in *a* flectuntur ut *musa*; propria tamen

¹ A radice *cōl* et *gēn*, unde *colo*, habito, et *gigno*, engendo.

² Si perspicuitas non desideratur, fere positio *is* adhibetur: *Graccho minorem et duabus filiis nuptam fuisse convēnit.* Liv. 38, 57, 2. *Animabus* apud Senecam, *Declam.* 2, 2, a criticis repudiatur, et apud optimos auctores non invenitur. Cf. Cic. *Fam.* 14, 14. Alia huc spectantia, apud jurisperitos praecipue, sunt *nata, mula, equa, asina*. Cf. ALVAR., n. 483.

faciunt aliquando accusativum in *ān* fere apud poetas, v. g. *Majān* et *Majam*.⁴ Cetera sic declinantur:

I	II	III
N. <i>music-ē</i> .	<i>Aenē-ās</i> .	<i>Anchīs-ēs</i> (<i>anagnost-ēs</i>).
G. <i>music-ēs</i> .	<i>Aenē-ae</i> .	<i>Anchīs-ae</i> .
D. <i>music-ē</i> .	<i>Aenē-ae</i> .	<i>Anchīs-ae</i> .
A. <i>music-ēn</i> .	<i>Aenē-am</i> , <i>Aenē-ān</i> .	<i>Anchīs-am</i> , <i>Anchīs-ēn</i> .
V. <i>music-ē</i> .	<i>Aenē-ā</i> .	<i>Anchīs-ā</i> , <i>Anchīs-ē</i> .
A. <i>music-ē</i> .	<i>Aenē-ā</i> .	<i>Anchīs-ā</i> , <i>Anchīs-ē</i> .

In numero plurali cum Latinis nominibus omnino consentiunt.

[Ad hunc modum declinantur *aloē* (*aspera*), *āloe*, *crambē* (*repetita*), *berza*, *grammaticē* et *grammatica* (*necessaria*), *Libyē* et *Libya* (*deserta*), *Gorgiās*, *Midās*, *Phythagorās*, *Scythēs*, *escita*, *Spartiātēs*, *espartano*; item patronymica, ut *Aeneades* (cf. n. 23, NB. 2), *Dardanides*, descendente de Dárdano, *Pelīdes*, el hijo de Peleo (Aquilus).]

NB. 1. Pro *musice*, *rhethorice*, *grammaticae*, *logice* aliisque *ce* syllaba finitis dicitur melius more Latinorum *musica*, *musicæ*, cet. Idem generatim dicendum de ceteris appellativis in *e*. [Ex propriis alia fere sunt in *a*, ut *Helena*, *Libya*; alia in *e*, ut *Circe*. Genitivus loci est in *ae* semper, v. g. *Sinōpae*, en Sinope.]

NB. 2. Propria nonnulla in *ā* et *ās* exeunt, ut *Mena*, apud antiquiores, et *Menas*. Accusativus *am* est magis orationis solutae, *an* ligatae. Alia vero et propria et appellativa exeunt in *ēs* et in *ā*, ut *Atrīdes* et *Atrīda*, quorum vocativus est in *ā*, ut *Atrīdā*, et in patronymicis etiam in *ē*, ut *Atrīdē*.

NB. 3. Finita in *dēs* non patronymica, ut *Miltiadēs*, et barbara, ut *Xerxēs*, item alia nonnulla, ut *Aeschinēs*, tertiae sunt declinationis, sed duplicem habent accusativum *em* et *ēn*. Et sunt aliqua in *ēs* quae ad primam et tertiam declinationem pertinent, ut *Thyestēs*, quod saepius ad primam, *Orestēs*, quod saepius ad tertiam spectat.

Sōrītēs in singulari est tertiae declinationis, in plurali primae. *Satrapēs*, *sátrapa*, habet genitivum *satrapae* et *satrapis*.]

⁴ Cf. NEUE-WAG. 4, 87.

III. SECUNDA DECLINATIO LATINA

DOMINUS, señor, nomen generis masculini, **radic.** *domin-*, **thema** *domino*.

PUER, niño, generis mascul., **radic** *puer*, **th.** *puero*.

TEMPLUM, templo, gen. neutrius, **rad.** *templ*, **th.** *templo*.

25 Secunda declinatio continet nomina in *us* masculina et feminina, in *er* fere masculina, in *um* fere neutra, cum genitivo in *i*.⁴

SINGULARI

N. <i>domin-us</i> .	<i>puer</i> .	<i>templ-um</i>
G. <i>domin-ī</i> .	<i>puer-ī</i> .	<i>templ-ī</i> .
D. <i>domin-ō</i> .	<i>puer-ō</i> .	<i>templ-ō</i> .
A. <i>domin-um</i> .	<i>puer-um</i> .	<i>templ-um</i> .
V. <i>domin-ē</i> .	<i>puer</i> .	<i>templ-um</i> .
A. <i>domin-ō</i> .	<i>puer-ō</i> .	<i>templ-ō</i> .

PLURALI

N. <i>domin-ī</i> .	<i>puer-ī</i> .	<i>templ-ā</i> .
G. <i>domin-ōrum</i> .	<i>puer-ōrum</i> .	<i>templ-ōrum</i> .
D. <i>domin-īs</i> .	<i>puer-īs</i> .	<i>templ-īs</i> .
A. <i>domin-ōs</i> .	<i>puer-ōs</i> .	<i>templ-ā</i> .
V. <i>domin-ī</i> .	<i>puer-ī</i> .	<i>templ-ā</i> .
A. <i>domin-īs</i> .	<i>puer-īs</i> .	<i>templ-īs</i> .

Sic declinantur adjectiva in *us* et *er*, v. g. *bonus*, *miser*, *piger*, et in *um*, ut *bonum*, *miserum*, *pigrum*: n. 82. Vir ejusque composita, ut *triumvir*, *decemvir*, praeterea *Trevir* flectuntur ut *puer*.

At maxima pars substantivorum in *er* e amittunt in obliquis, ut *ager*, *agri*. Servant tamen *adulter*, *gener*, *Liber*, *Baco*, *liberi* (gen. *li-*

⁴ In edd. aliquibus invenitur nominativus etiam in *ūs*, *om*, ut *servos*, et accus. in *om*, ut *equom*. Nomina secundae declinationis in *os*, *om* cessant circa saeculum sextum medium: declinatio in *us*, *um* circa a. u. c. 500 vel paulo ante oritur. GARRUC. p. 43.

berorum), los hijos, *puer*, *socer*, *signifer*, alférez, abanderado, cet., n. 82, *vesper*. *Mulciber* servat vel amittit: *Mulciberi* et *Mulcibri*.¹

Adn. Neutra nomina cujuscumque declinationis in utroque numero tres casus habent similes, nominativum, accus. et voc.; qui numero plurali *a* littera terminantur.

NB. 1. Priscis temporibus substantiva (non vero adjectiva) finita in *ius* et *ium* faciebant genitivum unico *i*, ut *Appi* ab *Appius*, *Capitoli* a *Capitolium*, qua apocope perpetuo (?) utuntur Vergilius et Horatius.

NB. 2. *Filius* et propria in *ius*, etiam Graeca, et *jus* syllabam *us* deponunt in vocativo, ut *fili*, *Antoni*, *Geni* Tib. 4, 5, 9, *Demetri*, *Parrhasi*, *Pompēi* [in carmine dicitur etiam *Pompēi* (disyllabum): cf. Prosod. cap. I, § I, *NB. 4*]. At Graeca in *ius* et adjectiva in *ius* substantive sumpta retinent *e*, ut *Arēe*, *Cynthēe*, *Tirynthēe*.²

NB. 3. *Deus* in vocativo facit *Deus*, in plurali *dei*, *deorum*, cet.; at saepius *di*, *deorum*, *dis*, vel *dii*, *diis*: n. 5, obs. 1, n. 26, 3.º

[Nominativus pro vocativo, n. 209, *N B. 1*.

Sic masculina: *avus*, abuelo, *caseus*, queso, *digitus*, dedo, *fluvius*, río, *haedus*, cabrito, *malleus*, mazo, *morbis*, enfermedad, *dolencia*, *oculus*, ojo, *pōpulus*, pueblo, *rivus*, riachuelo, *tabellarius*, cartero, *vitulus*, becerro; *ager amoenus*, *liber* (non) *legendus*, *magister eruditissimus*, *pulchellus puer*, *stilus optimus magister*, *vir clarissimus pientissimusque*; *G. Sallustius Crispus*, *M. Tullius*, *P. Vergilius*, *Marcus filius*, *Dionysius tyrannus*; *conviva laetus*, *impavidus nauta et peritus navigandi*, *poēta maximus*. — Feminina: *patula fagus*, haya copuda, *insita pirus*, peral injerto, injertado, *pōpulus procera*, álamo alto, *smaragdus* (masc. et fem.) *clārus vel clāra*, esmeralda reluciente. — Neutra: *aevum sempiternum*, *caelum astris distinctum et ornatum*,

¹ *Ibēr* (*Hibēr*) tertiae est declinationis (Ἰβήρ, Ἰβήρος): cf. *Ibēres*. *Ibēri*, *orum* plurale substantivum secundae oritur ab *Ibērus*, *a, um* (Cf. ALVAR. n. 486, FORCELLINI, GEORGES). *Celtibēr*, *ēris*, et *Celtibērus*, *a, um*.

² Appellativa et adjectiva Latina in *ius*, ut *gladius*, *egregius*, vix inveniuntur in vocativo: *gladie*, *egregie*. Servius ad *Aen.* 8,77: *Si autem (nomen) appellativum sit, in e mittit vocativum, ut pius, pie, fluvius, fluvie, excepto filius*. Fuerunt tamen grammatici qui *egregi* dicerent, non *egregie*. Gellius, 14,5, *litem atque contentionem duorum grammaticorum Romae inlustrum enarrat super casu vocativo vocabuli quod est egregius, quorum alter vir egregi dicendum contendebat, alter vir egregie*. Lege, sis, lepidam narratiunculam, ex qua illud eruitur *insolentius quidem paulo, sed fortasse rectius per i litteram non per e in vocativo pronuntiandum*. Haec verba sunt illius qui regulam in *i* propugnavit, quibus tamen videtur concessisse *egregie* esse quam *egregi* frequentius. Cf. NEUE-WAG. 4,427. Adjectiva in substantiva mutata habent *e*, ut *Pie* a *Pius*.

quantum consilium, bonum domicilium, folium novum, ingenium sagacissimum, m̃alum fugiendum, monumentum aeternum, peccatum vitandum, poculum hauriendum, pirum m̃alumve rotundum, pera o manzana, rostrum aduncum, pico encorvado, corvo, scamnum vacuum, saxum asperum.]

26

Genitivus multitudinis declinationis secundae exit in *um* pro *orum*:

1.° In substantivis a) *pecuniam*, b) *pondus*, c) *mensuram*ve significantibus, ut a) *nummum, sestertium, denarium* a *nummus, sestertius, denarius*, b) *talentum* (pondus et pecunia) a *talentum*, c) *modium, medimnum* a *modius, medimnus*, praesertim si *milia* subsequuntur, ut *duo milia nummum*; at contra *tantum nummorum*.

2.° In numeralibus distributivis, ut *senum, denum*, a *seni, deni*, et nonnunquam in cardinalibus in *centi* et *genti* terminatis, ut *ducentum pedum*.

3.° Aliquando in *deum, liberum* a *liberi, duumvirum, triumvirum* ceterisque ex *vir* compositis.

4.° In certis locutionibus, ut *praefectus fabrum*, intendente de los obreros, *praefectus socium*, jefe de los aliados.

5.° Apud poetas etiam in nominibus gentilibus, ut *Argivum, Pelasgum*, pro *Argivorum, Pelasgorum*, et in aliis nonnullis, ut *equum, virum. Dives equum, dives pictae vestis et auri*: n. 23, N B. 1.

IV. SECUNDA DECLINATIO GRAECA

27

I. Nominativus Graecus declinationis secundae Latine exit in *ös, òn, òs, eüs* (ος, ον, ως, εως), ut *Delös, Iliön, Androgeös, Orpheüs*. Quae vero in *os* et *on* finiuntur accusativum faciunt in *on* (et *um*).

I

N. *Delüs* vel *Delös*.
G. *Delĩ*, cet.
A. *Delum* vel *Delõn*, cet.

II

Ilium vel *Iliõn*.
Iliĩ, cet.
Ilium vel *Iliõn*, cet.

[Multae sunt *ös* syllabae finitae, ut *Arctos, Ilios, Lesbos, Tenedos*, cet.; *òn* finitae pauciores sunt: *Ilion, Pelion*, cet.]

NB. Raro invenitur [nominativus pluralis in *oe* (οι), ut *Canephoroē*, (statuas de) doncellas con un canastillo en la cabeza, et] genitivus in *ōn* cum nominibus propriis ac titulis librorum, ut *colonia Theraeōn*, libri *Georgicōn* [*Bucolicōn*, *Astronomicōn*. — Est apud Vergilium *Panthūs* (Πάνθοος = Πάνθους), voc. *Panthū*.

II. Ex his iis quae per declinationem Atticam flectuntur (εως) nonnulla servant aliquas Graecorum terminationes, ut *Androgeōs*, genit. *Androgeō* et *Androgeī*. *Athōs* facit accusativum *Athōn* et *Atho*, Liv. 45,30. Declinantur quoque per tertiam: *Androgeō* vel *Androgeon*, acc. *Androgeōnem*, *Androgeōna*, Prop. 2,1,61. *Atho* vel *Athon*, acc. *Athonem*, *Athona*, abl. *Athone*.]

III

N. <i>Orpheūs</i> .	A. <i>Orphēum</i> , <i>Orphēā</i> .
G. <i>Orphēi</i> vel <i>Orphēi</i> , <i>Orphēōs</i> .	V. <i>Orphēu</i> .
D. <i>Orphēō</i> , <i>Orphēi</i> , <i>Orphēi</i> .	A. <i>Orphēō</i> .

Eus diphthongo terminata sunt quamplurima [ut *Pentheus*, *Perseus*, *Thēseus*, *Tydeus*, *Typhōeus*, cet.], flectunturque per secundam Latinorum declinationem, deposito *s* in vocativo, ut *Perseu*; per tertiam vero, excepto accusativo, ferme a solis poëtis. Sic apud Livium *Persei*, 45,22; *Perseo*, ib. 8; *Perseum*, 40,22 et *Persea* passim, ut 45,23; *Perseo*, ib. 1. [In dativo facit etiam *Persi* pro *Persei*, et declinatur per omnes casus ut *Anchises*: *Perses*, cet.

NB. 1. Huc spectant genitivi *Achillei* et *Ulyxei*; quae tamen nomina in ceteris casibus sunt fere tertii ordinis: cf. n. 49, IV.

NB. 2. *E* breve aliquando more Ionico producit, ut *Ilionēa* apud Verg. *Aen.* 1, 63, *Idomenēa* apud eundem 3, 122.

Hujus declinat. synaeresim v. n. 563, I.]

V. TERTIA DECLINATIO LATINA

SERMO, conversaci6n, nomen generis masc.; radic. *sermo* (*n*), *th. serm6n*.⁴

4. Nominativus *sermo* pro *sermon*-s, amissa littera thematica *n* et propria nominativi *s*: n. 475, 4.º.

TEMPUS, tiempo, gen. neutr.; **radic.** *tempus*, **th.** *tempör*.¹

CIVIS, ciudadano, ciudadana, gen. masc. et fem.; **radic.** *civ*, **th.** *civi*.

MARE, mar, gen. neut.; **radic.** *mar*, **th.** *mari*.²

28 Tertia declinatio continet nomina masculina, feminina et neutra, quorum terminatio multiplex est [cf. nn. 29-33], cum genitivo in *is*.

SINGULARI

N. <i>sermo</i> .	<i>tempus</i> .	<i>civ</i> -s.	<i>mare</i> .
G. <i>sermōn</i> -is.	<i>tempör</i> -is.	<i>civ</i> -is.	<i>mar</i> -is.
D. <i>sermōn</i> -ī.	<i>tempör</i> -ī.	<i>civ</i> -ī.	<i>mar</i> -ī.
A. <i>sermōn</i> -em.	<i>tempus</i> .	<i>civ</i> -em.	<i>mare</i> .
V. <i>sermo</i> .	<i>tempus</i> .	<i>civ</i> -s.	<i>mare</i> .
A. <i>sermōn</i> -ē.	<i>tempör</i> -ē.	<i>civ</i> -ē.	<i>mar</i> -ī.

PLURALI

N. <i>sermōn</i> -ēs.	<i>tempör</i> -ā.	<i>civ</i> -ēs.	<i>mari</i> -a.
G. <i>sermōn</i> -um.	<i>tempör</i> -um.	<i>civ</i> -um.	<i>mari</i> -um.
D. <i>sermon</i> -ī-bus.	<i>tempor</i> -ī-bus.	<i>civ</i> -bus.	<i>mari</i> -bus.
A. <i>sermōn</i> -ēs.	<i>tempör</i> -ā.	<i>civ</i> -ēs.	<i>mari</i> -a.
V. <i>sermōn</i> -ēs.	<i>tempör</i> -ā.	<i>civ</i> -ēs.	<i>mari</i> -a.
A. <i>sermon</i> -ī-bus.	<i>tempor</i> -ī-bus.	<i>civ</i> -bus.	<i>mari</i> -bus.

Sic etiam permulta adjectiva flectuntur: cf. n. 84.

Adn. 1. Nominativus, accusativus et vocativus pluralis declinationis tertiae, quartae et quintae sunt semper aequales inter se.

Adn. 2. *I* dativi et ablativi pluralis in thematis consonantibus, ut in *sermon*-ī-bus, neque ad radicale neque ad positionem (desinencia) pertinet, sed littera est copulativa seu conexiva, n. 17.

[Ut *sermo*: legio nostra, oratio elegantior immo elegantissima, nova opinio, secunda recordatio, praeteritus dolor, quantus orator, altor

¹ Thema *tempör* pro *tempös*: n. 475, 6.º.

² Nominativus *mare*: mutato *i* thematis in *e*: n. 475, 7.º.

mundus, amor divinus, magnifica vox, celeritas tanta, summa cupiditas, imāgo veneranda, consul annuus, iudex et quaesitor, homo ingeniosissimus atque eloquentissimus G. Gracchus, strenuus miles, rex dominus, aetas longinquior, Cyrus minor rex, G. Canius eques Romanus. — Sic ut tempus: gravius corpus, pondus vix ferendum, falsum crimen, montanum flumen, certamen gloriosius, lumen, litus, munus, onus, sidus, vetus caput. — Ut civis Gaditanus et Gaditana: auris, carduelis, piscis, postis, aedes, feles, moles, nubes, palumbes, stirps, trabs, ars. arx, dens, gens, lis, mons, imber, linter, uter. — Ut mare: bubile, caprile, cubile, hostile, monile, sedile, funale, tribunale, vectigal.]

I. NOMINATIVUS ET GENITIVUS ⁴

29 Nominativus tertiae declinationis vel est sigmaticus vel asigmaticus, sc. aut habet positionem **s (x)**, ut *avi-s, dux (duc-s)*, aut finitur vocali **a, e, o**, raro **i, y**, vel consonante **c, l, n, r, t**.

[Fit autem

A. Solo radicale vel themate asigmatico

1.° In maxima parte nominum in **l, n, r** exeuntium, sc.
āl, āl-is, ut *animāl animālis*. *Sāl* et propria peregrina, ut *Hannibāl*, faciunt genitivum in *ālis*: *sālis, Hannibālis*;
īl, īl-is, ut *pugīl pugīlis, pūgil*;
ūl, ūl-is, ut *consūl consūlis, exsūl exsūlis*, desterrado;
ān, ān-is (in Graecis nominibus), ut *Titān Titānis, paeān paeānis*, canto de victoria;
ēc, ēc-is singulare est in *allēc allēcis*, salsa (de peces);
ēn, ēn-is, ut *ren renis, riñón*, quod fere in plurali adhibetur;
atlagēn, atlagēnis, francolin;
īn, īn-is (in Graecis), ut *delphīn delphīnis*. Etiam est *delphinus delphini*;
ōn, ōn-is et *ōn-is* (in Graecis), ut *Babylōn Babylōnis, aēdōn aēdōnis*, ruiñeñor, *Iāsōn Iāsōnis*;
ār, ār-is, ut *calcār calcāris*, espuela;

⁴ De hujus genitivi quantitate brevius nn. 538-541. Litteras ob flexionem mutatas v. nn. 471-472.

ār, ār-is in his: *baccār baccāris*, *bácara*, amaro, *jubār*, resplendor, *nectār*, *Caesār*, *Hamilcār*, *Arār*, el Saona (*lār lāris*, divinidad doméstica, *hepār hepātis*, hígado);

ēr, ēr-is (in Graecis), ut *crāter crāteris*, vasija, copa; item in uno Latino vocabulo *ver veris*, primavera;

ēr, ēr-is, ut *carcēr carcēris*, *latēr latēris*, ladrillo. *Itēr itinēris*, camino, *Juppiter Jovis*, n. 78, et Graeca *aēr* et *aether*;

ōr, ōr-is, ut *amōr amōris*. *Honor*, honra, et *lepor*, gracia, exeunt in *ōs* apud Ciceronem et antiquos: *honōs*, *lepōs*; alia aliquando, ut *labōs* pro *labōr*;

ōr, ōr-is, ut *marmōr marmōris*, *adōr adōris*, trigo candeal, *Castōr*, *Nestōr*, *Nēstor*, Nestor, et alia Graeca (*arbōs* et *arbōr*);

ūr, ūr-is, ut *turtūr turtūris*, *Ligūr* (et rectius *Ligūs*) *Ligūris*. (*Fūr fūris*.)

ās, ās-is singulare est in *vās vāsis*.

2.º Solo radicale aut themate sigmatico, cujus *s* in flexione vocalibus interjectum mutatur in *r* per rhotacismum quem dicunt:

ōs, ōr-is, ut *ōs ōris*, boca; *flōs flōris* (*lepōs lepōris*, v. in 1.º *ōr, ōris*; *bos bōvis*, buey, vaca);

ūs, ūr-is, ut *rus rūris*, el campo, la campiña, la campaña.

Ita singularia *mās māris*, macho, *aes aeris*, cobre, *Cerēs Cerēris*, *glīs glīris*, lirón.

3.º Radicale in *tēr* exeunte, ubi *e* radicalis in genitivo amittitur: ut *patēr patris*, *lintēr lintris*, canoa. Similiter *imbēr imbris*.

NB. Pleraque horum *i* radicalis amiserunt, ut *linter*, genit. plur. *lintri-um*; *imber*, *imbri-um*.

4.º Radicale littera *z* terminato in nominibus peregrinis, ut *sināpī sināpis*, mostaza (dicitur etiam *sināpis sināpis*); *Illiturgi*, Andújar, et alia nomina urbium Hispanarum quorum genitivus aliquando invenitur, ceteri autem casus exeunt in *i*.

30

B. Radicale vel themate immutato, non tamen producto,
i. e. sine ulla additione

1.º Mutata vocali radicali:

ē, i-s, ut *marē maris*;

ēn, in-is, ut *carmēn carminis*, verso (para canto);

ūr, ōr-is, ut *ebūr ebōris*, marfil;

īs, ēr-is (cum rhotacismo), ut *cinis cinēris*, *cucumis*, pepino, *cucumēris*, raro *cucumis*; *vomis*, reja, frequentius *vomēr*;

ūs, ēr-is (cum rhotacismo), ut *muñūs munēris*, don, presente;
ūs, ōr-is (cum rhotacismo), ut *decūs decōris*, gloria, ornato, be-
 lleza; *lepūs lepōris*, liebre;

et *capūt capīt-is*, cabeza, cum compositis *occiput* et *sinciput*.

2.º Expuncta consonante finali thematis asigmatici:

ō, ōn-is, ut *sermō sermōnis*, lenguaje (*Iō* et *Iōn*, *Iōnis*, *Lacō* et *Lacōn*, *Lacōnis*);

iō, iōn-is, ut *papiliō papiliōnis*, mariposa, insecto volador;

ō, ōn-is in nonnullis gentium nominibus, ut *Maccēdō Macedōnis*, *Senō Senōnis* (*Teutōnes* et *Teutōni*);

mā, māt-is ut *poēma poēmātis*;

et *lāc lact-is*, leche, *cōr cord-is*, corazón, *fār farr-is*, trigo espelta, *fēl fell-is*, *mēl mell-is*.

3.º Expuncto altero s radicalis duplici s finiti, ut *ās assis* et composita, v. g. *sēmīs sēmīssis*, medio as, *bēs bēssis*, dos tercios del as; *os ossis*, hueso.

4.º Expuncto n finali thematis in *on* cum genitivo *īn-is*, ut *ordō ordinis*, *orīgō orīginis*. Hujus generis nomina omnia in *do* et *go* finiuntur, praeter *Apollo*, *homo*, *turbo*.

Singulares sunt nominativi sigmatici *sanguī-s sanguīn-is* et *pollis inusitatus*, *pollinis*, flor de harina. Est et *pollēn*.

31

C. Addito s radicali vel themati

1.º Labiali, sc. cujus postrema littera est *b* aut *p*:

bs, b-is, v. g. *urbs urbis*, ciudad, *Arabs, Arabis*;

ps, p-is; v. g. *stirps stirpis*, tronco. Similiter *eps īp-is*, mutato *i* in *e*, ut *princeps principis* (*auceps aucūpis*, cazador de aves, *gryps gryphis* et *grypis*, grifo, animal fabuloso: similiter *hiems hiemis*, invierno).

2.º Gutturali seu desinenti in *c* et *g*:

ax, āc-is et *āc-is*, ut *fofnax fornācis*, hornaza, *fax fācis* hacha (*Astyanax Astyanactis*, cum ceteris Graecis in *ānax*);

ex, ēc-is et *ēc-is*, ut solum in *vervex vervēcis*, carnero, *faenisex faenisēcis* segador de heno, *nex nēcis*, *prēcis* ab inusitato *prex* ruego (*faex faecis*, hez, heces; *senex*, n. 32);

ex, ēg-is et *ēg-is*, ut *lex lēgis*, *grex grēgis*, la grey;

ix, īc-is et *īc-is*, ut *radix radīcis*, *calix calicis*, copa. *Strix, strigis* (ave fabulosa) et *nix nīvis*, nieve, singularia sunt;

ox, ōc-is, ut *vox vōcis* (*Cappadox Cappadōcis*, *Allōbrox Allobrōgis*);

ux, *ūc-is* et *ūc-is*, ut *Pollux Pollūcis*, *tradux tradūcis*, mugarón de la vid (*faucis* ab inusitato *faux*);

ux, *ūg-is* et *ūg-is*, ut *frux insolens*, *frūgis*, *conjux conjūgis*, esposa, esposo;

yx, *ȳc-is* et *ȳc-is*, *ȳg-is* et *ȳg-is*, *ȳch-is*, ut *sandyx sandȳcis*, color bermejo, *calyx calȳcis*, cáliz de las flores, *coccyx coccȳgis*, cuclillo, *Iāpyx Iapȳgis*, *sardōnyx sardonȳchis*;

x, *c-is* praeunte consona, ut *deunx deuncis*, once duodécimas partes del as (de la libra), once *unciae*, *arx arcis*;

x, *g-is* in tribus Graecis *phalanx*, *sphynx*, *syrinx*, caña, *phalangis*, cet.;

et vocali *i* radicalis mutata in *e*:

ex, *īc-is*, ut *ilex ilicis*, carrasca, *imbrex*, *imbricis*, teja.

3.º Dentali seu exeunti in *d* aut *t*, sed expuncta dentali:

ās, *ād-is* (in Graecis), ut *lampās lampādīs*, hacha, *Pallās Pallādis* (*vās vādīs* latin., fiador);

ās, *āt-is*, ut *pietās pietātīs* (*anās anātīs*, pato);

ēs, *ēd-is* tantum in *herēs herēdis*, heredero, heredera, et *mercēs mercēdis* (*praes praedis*, fiador, et *pēs pēdis*, pie, cum compositis, ut *sesquipēs*, pie y medio);

ēs et *ēs*, *ēt-is*, ut *segēs segētīs*, sementera, *pariēs pariētīs* (*quīēs quīētīs*, reposo, *requiēs*). In Graecis etiam *ēs*, *ēt-is*, ut *lebes lebetīs*, caldera;

īs, *īd-is*, ut *lapis lapīdis*, *pyrāmīs pyramīdis*;

īs, *īt-is* solum in *Samnīs Samnītīs*, *Quirīs*, *līs*, *Dīs* et *dīs*, rico, *Salamīs Salamīnis*;

ōs, *ōt-is*, ut *cōs cōtis*, aguzadera. Singulare est *custōs custōdis*, guarda;

ūs, *ūd-is*, ut *incūs incūdīs*, yunque, et cum diphthongo *fraus*, fraude, *laus*, loor (*pecūs pecūdīs* et *pecōris*);

ūs, *ūt-is*, ut *virtūs virtūtīs*;

ȳs, *ȳd-is* (in Graecis), ut *chlamȳs chlamȳdis*;

ns, *nd-is*, ut *glans glandis*, bellota, *frons frondis*, follaje;

ns, *nt-is*, ut *animans animantis*, ser animado, *gens gentis*, *mons montis*;

rs, *rt-is*, ut *pars partis* (sic *puls pullis*, puches);

et mutata vocali radicalis, ut in *milē-s milit-is*, *pede-s pedit-is*.

Nox noctis singulare est.

NB. In nonnullis thematis labialibus, gutturalibus et dentalibus amissum est *i* characteristicum; cf. *urbi-um*, *arci-um*, *monti-um*.

4.° Vocali sive finito *i* aut *e* pro *i*, nominum generis masc. et femin. quae in genitivo non crescunt, ut *avi-s av-is*, *calli-s*, senda, *annālis* (*diēs*), *poēsis*; *caedē-s caed-is*, matanza.

NB. Horum nonnulla habent duplex radicale, in *e* atque in *i*, ut *aedēs* et *aedis*, templo, *felēs* et *felis*, gato, *vulpēs* et *vulpis*, zorra, raposa.

5.° Duplici in *ū*, *grūs grū-is*, grulla, et *sūs sū-is*, cerdo.

32 Aliqua substantiva a communi nominativi formatione deflectunt, quod duplex radicale, imminutum et productum, habere videantur, v. g. *caro carn-is*, *itēr itinēr-is*, *supellex supellectil-is*, alhajas; *senex sen-is*, anciano. *Jecur*, n. 78.

33 Sunt etiam in Graecis nominibus aliae formae thematis et nominativi, apud poetas praesertim. En tibi praecipuae:
ōn, *ont-is*, ut *Anacreōn Anacreontis*, Anacreonte;¹
ās, *ant-is*, ut *adamās adamantis*, diamante;
īs, *ent-is*, ut *Simōis Simoentis*, *Pyroīs*;
ōs, *ō-is*, ut *herōs herōis*, hēroe, semidiōs;
ūs, *unt-is* (maxime in nominibus geographicis), ut *Amathūs Amathuntis*, *Opūs*, *Pessinūs*;

ūs, *ōd-is* (solum in compositis ex *ποῦς*, *ποδός*), ut *tripūs tripōdis*, tripode. At *Oedipūs*, *i* saepe (secundae declinationis) et *polypūs*, *i* semper; cf. n. 535, V, 3.^a

ŷs (et *ŷs* contractum), *ŷ-is*, ut *chelŷs chelŷis*, cītara, *Othrŷs* *Othrŷ-is*, *Mŷs*.

NB. His adde pauca neutra in

ŷ, *ŷ-is* et *ŷs* contractum, ut *misŷ misŷis*, vitriolo, etiam indeclinabile; *astŷ* et *astŷ*, la ciudad (de Atenas), fere in accusativo;

ās, *āt-is*, ut *erysipelās erysipelātis*, erisipela;

ēs solum in nominativo et accusativo, ut *cacoethēs*, ūlcera maligna;

ōs item in nominat. et accus., ut *epōs*, epopeya, *chaos*.

(*Melās Melānis*, masc.)]

II. DATIVUS ET ACCUSATIVUS

34 Dativus exiit antiquitus in *e*, ut *aere* pro *aeri*.²

¹ Apud antiquos etiam *Anacreōn*. *Anacrēon* et *Anacreonta* repudianda sunt.

² Et in *ei*: *patri*, *legi*. E pro *i* usurpant antiquissimi; hujus usus jam saeculo sexto rarior est. GARRUCC., p. 43.

35

I. Accusativum singularem apud Latinos habent in *im*:

1.° *Amussis*, nivel, cordel, *buris*, cama del arado, *cucumis*, cohombro, *ravis*, ronquera, *sitis*, sed, *tussis*, tos, *vis*, fuerza: *amussim*,¹ *burim*, cet.

2.° Urbium fluminumque nomina in *is* parisyllaba seu quae genitivo non crescunt, ut *Hispalis*, Sevilla, *Tiberis*, el Tíber, *Araris* (frequentius *Arar*), el Saona.² Cf. n. 45.

II. Frequentius *im* habent quam *em*:

Febris,³ fiebre, *pelvis*, barreño, *vasija* (destinada al lavado), *pupis*, popa, *restis*, cuerda, *maroma*, *securis*, segur, hacha (grande), *turris*, torre. Item *Liger*, el Loira.⁴

III. Usitatus in *em* quam in *im* exeunt:

Clavis, llave, *messis*, siega, *mies*, *navis*, navío.⁵

III. ABLATIVUS

36

Ablativus generatim exit in *e*, aliquando autem in *i*, nonnumquam in *e* aut *i* promiscue.

I postulant in ablativo:

1.° Substantiva quorum accusativus est in *im* tantum, ut *siti*, *Hispali*, *Tiberi*.⁶

2.° Neutra in *e*, *i*, *al*; item neutra in *ar* cum genitivo in *āris*, ā longo, ut *mari*, *sinapi*, *animali*; *calcari*.⁷ Sed urbium nomina *e* finita e contenta sunt, ut *Bibracte*, *Caere*, *Praeneste*. Item plerumque *rete*, et apud poetas *mare* frequenter.⁸

¹ Ad *amussim* seu *adamussim*, a cordel, a nivel, según las reglas; *examussim*, exactamente. *Amussis* caret ablat. singulari et numero plurali. Totam hanc materiam tricarum plenam vide apud NEUE-WAG. 4, 303 seqq. et KÜHNEN, 4, 497 seqq. *Futim*, Varro L. L. 5, 25, 449. *Rumim*, Plin. N. H. 15, 48, 20 (77).

² *Liris*, el Garellano, et *Scaldis* exeunt etiam in *em*. Cf. Cic. Leg. 2, 3, 6, Caes. B. G. 6, 33, 3.

³ Saltem apud optimos scriptores.

⁴ Cfr. Caes. B. G. 3, 9, 4; 7, 5, 4; 7, 44, 9; 7, 56, 3; 8, 27, 2.

⁵ Raro *bipennis*, *destral*, *sementis*, *semillero*, *strigilis*, *estria*, cet., ut *cannabim*, Varro RR. 4, 23, 6.

⁶ Livius tamen dixit 28, 22, 4: *Baele amni*. Ita alii *Arūri* alii *Arūre* apud Caes. B. G. 4, 43, 4: cf. edd. Oudendorp, Kraner, Dittenberger, Schneider, Nipperdey, Moreira, Garizio, Kubler.

⁷ *I* in his et sequentibus radicali in *i* tribuendum est. At *sale* masculinum, *nectāre*, *farre*, cet. *Ab eo quod est par*, *pare* vel *pari* dicimus. Charisius apud Neue-Wag. 4, 359, loquens de substantivo neutro *par*.

⁸ *Praesēpe* est a *praesēpes* seu *praesēpis*. *Mare* archaicum est, a poetis Lucretio et Ovidio servatum: cf. GEORGES, *Lexicon*. *Soracte* et *gausape*, Horat. S. 2, 8, 44, oriuntur a masculinis *Soractes* et *gausapes*.

3.° Substantiva appellativa adjectivis similia, *is* syllaba terminata, ut *affini, familiari, natali*.¹ Nomina tamen propria a quibuscumque adjectivis orta e retinent, ut *Juvenale, Martiale, Felice*.

[Praecipua ad regulam spectantia praeter recensita sunt *aequalis, annalis, aqualis, bipennis, canalis, rivalis, sodalis, strigilis, trirēmis, quadrirēmis, quinquērēmis*; alia apud poētas praesertim. Sed a) nonnulla saepius, b) multa nonnunquam ablativum habent in e: a) *aedile, volucre, ave*;² b) *contubernale, camarada, patruele, primo hermano, cet.*]

4.° Item mensium nomina, sunt enim adjectiva substantive sumpta, ut *Aprili, Septembri*, sc. *mense*.

37

E vel i sortiuntur in ablativo:

1.° Substantiva quorum accusativus in *em* aut *im* exit, ut *febre* et *febri, turre* et *turri*. At *restis* facit semper *reste, securis* vero *securi*.

2.° Aliqua substantiva in *is* quae in genitivo non crescunt, ut *amnis, avis, ignis*.³ Verum poētae in his, ut in aliis multis, liberiores sunt.

[Huc pertinent inter alia: *anguis, culebra, axis, eje, bilis, civis, ciudadano, classis, armada, flota, collis, otero, cerro, collado, altozano, convallis, valle* (cerrado), *corbis, cuévano, finis, orbis, cerco, círculo, fustis, bastonada, varapalo, ovis, oveja, postis, jamba, torquis, collar, unguis, uña, garra, vectis, palanca*.]

3.° Alia nonnulla, ut *imber, aguacero, supellex, alhajas, ajuar, menaje, vesper, tarde*. Quibus adde *rus* et aliqua urbium nomina, cum per ubi fit interrogatio, v. g. *rūre* et *rūrē*, en el campo, *Carthāgine* et *Carthāgini*, en Cartago.⁴

[Sic *bidens, oveja, tridens*, tridente, *consonans*, consonante, *rudens*, cable, *torrens*, torrente.]

IV. DE PLURALI TERTIAE DECLINATIONIS

38

Casus plurales nominandi, accusandi et vocandi neutrius generis in *a* desinunt, ut *tempora*; desinunt tamen in *ia*

¹ Haec substantiva dinoscuntur terminationibus adjectivorum, *ālis, āris, īlis, ensis*, cet., etsi jam ipsa adjectiva obsoleverunt, v. g. *canālis*: cf. JANSS., 29, 2, b.

² *Rude* semper, ut *rude donari*, quia ab adjectivo *rudis* non videtur ortum.

³ Dicitur semper *aqua et igni interdicere*, prohibere el agua y el fuego=desterrar.

⁴ *Tiburi, Anāuri*, cet. Est casus locativus. Antiquitus etiam *carni, parti*, cet. dicebatur.

neutra quae habent ablativum in *i*, ut *maria*, *animalia*, *calcaria*: n. 36, 2.º ¹

39

I. Genitivus multitudinis in *um* exit; exeunt tamen in *ium* nomina quorum radicale est in *i*, sc. ²

1.º Omnia fere substantiva *es*, *is* terminata, cum in genitivo non crescunt, ut *cladium* a *clades*, *derrōta*, calamidad; *avium* ab *avis*. ³

[Huc spectant quae numero multitudinis dumtaxat efferuntur, quorum singulare fuit in *es* aut *is*, ut *Alpium*, *antium*, *Gadium*, *manium*, cet., ab *Alpes*, *antes*, cet.]

NB. Exeunt tamen in *um*: 1.º semper *canis*, *perro*, *juvenis*, *strues*, *montōn*, *vates*, *adivino*, *poeta*, *vate*; fere *volucris*, *ave*, proprie adjectivum; frequenter *apis*, *abeja*, *mensis*, *mes*, *sedes*, *asiento*; alia aliquando, ut *panis*, *panium* et *panum*. ⁴

2.º Pluralia *ambāges*, *rodeo*, semper; *optimātes* et *penātes* raro.

II. Exeunt in *ium*: 2.º monosyllaba quae in duas consonantes exeunt, quarum postrema est *s* aut *x* [praeter *ops* (insolens in nomin. sing.) et tria graeca *gryps*, *lynx*, *sphinx*, quae habent *opum*, *lyn-cum*, cet.] Dices ergo *artium* ab *ars*, *arcium* ab *arx*, *mercium* a *merx*, cet.

3.º Quaecumque litteris *ns* finiuntur, ut *clientium*, a *cliens*. Haec tamen quandoque, maxime apud poetas, in *um* desinunt, ut *serpentium* et *serpentum*. *Parens* saepius dat *parentum* etiam in soluta oratione.

4.º Nomina quorum plurale neutrum exit in *ia*, n. 38, ut *marium*, *animalium*, *calcarium*.

5.º Gentilia in *as* et *is*, ut *Arpinatium*, *Quiritium* [sunt enim adjectiva quae more substantivorum usurpantur; quorum genitivus in *um* rarus est, ut *Samnitium* et *Samnitum*].

NB. Sunt et alia verba in *as*, *ātis* cum genitivo in *ium*, in quibus tamen genitivus imminutus usitatio est quam plenus, ut *civitatium*, quam *civitatium*.]

6.º Tandem *ium* postulant nomina his versibus contenta:

¹ *Animantia* adjectivum est substantive sumptum. Plurale aliquorum neutrorum unius syllabae, ut *aera*, *farra*, item multorum quae a solis poetis usurpantur, in solo nominativo et accusativo reperitur.

² Aliqua ex his characteristicam amiserunt; quare habentur ut radicalia consonantia.

³ Apud poetas raro *caedum*, *cladum*, *veprum*, alia.

⁴ *Vehes vehum*, *proles prolum* apud RIEMANN-GOELZER, p. 344.

Linter, uter, venter, mas, mus, ¹ *nix noxque cohorsque,*
As, fauces, vires, dos, glis, lis, imber, os (ossis). ²

[NB. 1. *Fraus* facit *fraudium* et *fraudum*. *Fornacum* et *paludum* multo melius dicuntur quam *fornacium* et *paludium*. ³

NB. 2. Nonnulla monosyllaba carent genitivo plurali, ut *cor*, *cos*, *os* (gen. *oris*), *rus*, *sal*, *sol*, *vas* (gen. *vadis*), *lux*, *nex*, *pax*, cet. ⁴

NB. 3. Nomina quorundam festorum Romanorum in *alia*, quae pluraliter tantum declinantur, genitivum faciunt in *ium* vel *iorum*, ut *Bacchanalia*, *Bacchanalium* et *Bacchanaliorum*; item *Compitalia*, *Saturnalia*, *Sponsalia*: adde *ancile*, *ancilium* et *anciliorum*, escudo (caído del cielo).]

40 Dativus et ablativus pluralis in *ibus* exeunt. *Bos* tamen *bōbus* et *būbus* facit, *boves* in nominativo, in genitivo *boum*. *Sus* facit *suibus*, quod contrahi potest in *sūbus*.

41 Nomina, sive substantiva sive adjectiva, quae genitivum habent in *ium*, quondam exhibant in *īs* (aut *ēis*) in accusativo, ut *classīs*, *omnīs* (*classēis*, *omnēis*) pro *classēs*, *omnēs*.

VI. TERTIA DECLINATIO GRAECA

42 Nomina Graeca quae ad tertiam declinationem pertinent, ut Latina plerumque declinantur. Multas tamen positiones Graecorum proprias admittunt.

I. NUMERO SINGULARI

Propria virorum quorum genitivus est in *ōnis* et *ōnis* (ωνος et ονος) exeunt plerumque in *ō* in nominativo, aliquando in *ōn* (ων), ut apud Nepotem; v. g. *Plato*, *Zeno*, *Agamemno* et *Agamemnon*, *Dio* et *Dion*.

¹ Cf. FORCELLINI-CORRADINI, *mus*, et NEUE-WAGENER, 1, 425.

² Sc. *lancha*, *odre*, *ventre*, *animal macho*, *ratón*, *nieve*, *noche*, *cohorte*,—*libra*, *fauces*, *fuerzas*, *dote*, *lirón*, *pleito*, *aguacero*, *hueso*.

³ *Insubrium* rectius quam *Insūbrum*. Sic *anatum* et *anatum*, *compedium* et *compedium*, *facium* et *facum*, *jus*, *jurum* et *jurium*? *laus*, *laudum* et *laudum*? et alia multa.

⁴ *Cordium* apud scriptores ecclesiasticos.

Nomina vero geographica fere *ōn* servant, ut *Babylon*, *Lacedaemon*; item ea quorum genitivus est in *ontis* (ὄντος et ὠντος), ut *Xenophon*.¹

43 I. Genitivus nominum propriorum in *es* Graecorum quae genitivo non crescunt, saepe apud Ciceronem et alios antiquos est in *i* pro *is*, ut *Achilli*, *Aristoteli* [*Isocrati*, *Neōcli*, *The-mistocli*, *Ulixi*: cf. n. 27, III, NB. 1, 49, IV].²

II. Graeco genitivo in *os* interdum utuntur Latini, maximeque poëtae:

[1.° Cum nominibus in *is* et *ās*, cujus genitivus Graece est in *idos* et *ādos*, ut *Thetis Thetidos*, *Pallās Pallādos*.

2.° Cum nominibus in *ys*, *yos*, ut *Tēthys Tēthyos*.³

3.° Cum propriis in *eūs* *ēōs*, ut *Orpheus Orphēōs* (Latine *Or-phēz*, n. 27, III).]

NB. At genitivus in *os* vocali praecedente rarus est; genitivus in *seos* v. g. *poëseōs*, *metamorphoseos*, non reperitur apud idoneos scriptores.

III. Mulierum nomina in *ō*, ut *Sapphō*, desinunt in *ūs* (οὐς) in genitivo, in ceteris casibus servant *ō*: v. g. *Sapphō*, *Sapphūs*, *Sapphō*.

[Sic: *Alecthō*, *Calypsō*, *Clō*, *Clothō*, *Echō*, *Iō*, *Manthō*, *Xanthō*, cet. Latina positio *ōnis*, *ōnē*, *ōnem*, *ōne* rara est.⁴]

44 Graecus accusativus in *a*:

1.° Frequens est apud poëtas, ut *herōā*, *thorāca*, *Hectora*.

2.° Rarus est apud alios et fere in nominibus propriis reperitur, ut *Agamemnona*, *Babylōna*, *Periclea* a *Pericles*, *Troezēna*.

NB. *Aëra* et *aethera* multo sunt usitatiora quam *aërem*, *aetherem*, etiam extra poësim.

45 [Accusativum Latinum *im*, Graecum *in*, faciunt:

1.° Nomina in *is* Latine parisyllaba, hoc est, quorum

¹ Apud Plautum et Terentium reperitur aliquando v. g. *Antipho Antiphonis* pro *Antiphon Antiphontis*; veteres enim Graecas positiones vehementer reformidabant, malebantque Latina forma uti. Cf. ALVAR. n. 482, p. 467.¹

² Genitivi «*Achilli* et *Ulyssi* saepe apud poëtas leguntur». ALVAR. 486.

³ Quantitatem syllabae *ys*, v. n. 535, III, in ima pag.

⁴ Cf. QUINTIL. 4, 5, 63. SERVIUS tamen in commentariis Aeneidis semper *Dido-nis*, *Didoni*, *Didonem*, *Didone*, v. g. 4, 6; 4, 37; 4, 223; 4, 235; 4, 344; 4, 343; 4, 356; 4, 446; 4, 507; 4, 544; 4, 539; 4, 544; 4, 564; 4, 574; 4, 583; 4, 632; 4, 642; 4, 663; 4, 670; 4, 675; 4, 744, cum accusativos adhibeat *Callistō* (*Calistō*), *Herō*, *Iō* in Georg. 4, 438; 4, 207; 3, 452; 3, 258, et genitivum *Calypsūs*, Aen. 3, 474.

genitivus apud Graecos in *os* exit praecedente vocali, ut *poësim* et *poësin*, *Charybdim* et *Charybdin*.

2.° Plerumque, raro in *idem*, *ida*, nomina in *is* *idos* ea quae Graece exeunt in *in*, *ida* (ιν, ιδα),¹ ut *Parim* et *Parin*, raro *Paridem* et *Parida*.

3.° Nomina in *tis*, ut *Phthiotim* et *Phthiotin*; quae etiam habent *idem* et *ida*: *Phthiotidem* et *Phthiotida*.

46 I. Accusativum Latinum in *idem*, Graecum in *ida*, faciunt nomina in *is* quorum accusativus Graece exit solum in *ida* (ιδα),² ut *tyrannidem* et *tyrannida* a *tyrannis*, *Aeneidem*, *Aeneida*, *Amaryllida*.

II. Accusativum Latinum *ym*, saepius Graecum *yn*, faciunt nomina in *ys* cum genitivo *ysis*, ut *Othrym* et *Othryn* ab *Othrys*.

III. Habent accusativum Latinum in *em*, nonnunquam Graecum *en*:

1.° Propria in *ēs* cum genitivo *is* quae Graece declinantur per primam (ης, ου), ut *Alcibiadem* et *Alcibiaden*, *Tigranem* et *Tigranen*. Cf. n. 24, NB. 3.

2.° Item aliquando propria in *ēs* quae Graece flectuntur per tertiam, ut *Xenocratem* et aliquando *Xenocratēn*. Cf. n. 50, III.

IV. Accusativum Latinum habent in *ēm* atque in *em*, Graecum in *ēn*, nomina propria in *ēs* *ētis*, ut *Thalēs*, *Thalētis*, *Thalēti*, *Thalēm*, *Thalem*, *Thalēn*, ablat. *Thale* (et *Thalēte*).

47 Abjiciunt *s* in vocativo:

1.° Quae desinunt in *is*, *ys*, *eūs*, *ūs* (ους), ut *Parī*, *Cotŷ*, *Pēleū*, *Melampū*. Quae tamen genitivum faciunt in *idos* (ab *is*), aliquando servant more Latinorum, ut *Thāis*.

2.° Nomina virorum in *ās* *antis*, ut *Calchā*.

3.° Aliquando propria in *ēs*, ut *Carneadē* et *Carneadēs*.]

II. NUMERO PLURALI

48 [I. Nominativus pluralis exit frequenter in *ēs* breve apud poetas, ut *Trōēs*, *Arcadēs*.³]

¹ Sunt autem quae accentum non habent in ultima, ut Πάρης.

² Sunt autem quae accentum habent in ultima, ut Ἀμαρυλλίς, Τίτανίς.

³ Sardis, Sardium fit a Σάρδεις.

II. Genitivus Graecus tertiae exit in *ōn* solum in titulis librorum: *Metamorphoseōn liber primus*, *M. Valerii Martialis Epigrammatōn libri XIV*. Extra hunc casum dicitur v. g. *poëmatum*.⁴

III. Dativus et ablativus pluralis neutrorum in *ma* saepius exeunt in *īs*, ut *poëmatīs*: cf. n. 50, I.

[IV. Poëtae dativum et ablativum pluralis rarissime efferunt per *si* vel *sin* in nominibus femininis *as* aut *is* terminatis, ut *Troasīn*, *Pierisīn*, *Charisī*, a *Troades*, *Pierides*, *Charites*.]

V. Accusativus pluralis, maxime apud poëtas, desinit in *ās* aliquando in nominibus Graecis, ut *herōās*, *Aethiopās*, et in peregrinis, ut *Allobrogās*, *Lingonās*.

[VI. Pauca quaedam nomina in *os* et *es* nominativo et accusativo plurali desinunt in *ē*, sine alijs casibus, ut *metē*, *cetē*, fere apud poëtas.]

III. EXEMPLA DECLINATIONIS TERTIAE

Themata vocalia

49

I. in *o*II. in *i*III. in *y*

SING.

SING.

N. *herō-s*.*dioecēsi-s*.*Capy-s*.G. *herō-is*.*dioecēs-is*.*Capy-īs*, *ōs*.D. *herō-ī*.*dioecēs-ī*.*Capy-ī* (*Itȳ*).A. *herō-em*, *ā*.*dioecēsi-m*, *n*.*Capy-n*. (*Othry-m*, *Tethy-ā*).V. *herō-s*.*dioecēsi-s*.*Capy*.A. *herō-ē*.*dioecēs-ī*.*Capy*, *Capy-ē*.

PLUR.

PLUR.

IV. in *ē-s* (εϋ-ς)N. *herō-ēs*.*dioeces-es*.*Achillē-s*.G. *herō-um*.*dioecesi-um*.*Achill-īs*, *ēī*, *ēī*, *ī*.D. *herō-ibus*.*dioecesi-bus*.*Achill ī*.A. *herō-ēs*, *ās*.*dioeces-es*.*Achill-em*, *ēn*, *ēā*.V. *herō-ēs*.*dioeces-es*.*Achillē-s* vel *Achillē*.A. *herō-ibus*.*dioecesi-bus*.*Achill-ē*.

⁴ Alii genitivi in *ōn*: *Malieon* aut *Maleon* (Μαλιέων), Curt. 4, 43, 29; *Chalybon* (?), Catull. 66, 48, cet. apud NEUE-WAG. 4, 485.

[Sic declinantur: I. *Mīnos, Thos, Tros*. II. *basis, Charybdis, haeresis, metamorphosis, Neapolis, poësis, Syrtis*, cet. III. *Athys, Halys, Othrys, Tethys, Tiphys*, cet. IV. *Ulyxes (Ulysses)*]

Themata consonantia

50

I. in t

SING.	N. <i>poēma</i> .	PLUR.	<i>poēmat-a</i> .
	G. <i>poēmat-is</i> . ⁴		<i>poēmat um</i> .
	D. <i>poēmat-ī</i> .		<i>poēmat-is</i> , raro <i>ibus</i> .
	A. <i>poēma</i> .		<i>poēmat-a</i> .
	V. <i>poēma</i> .		<i>poēmat-a</i> .
	A. <i>poēmat-e</i> .		<i>poēmat-is</i> , raro <i>ibus</i> .

II. in d

N. <i>Parī-s</i> .
G. <i>Parid-is</i> , <i>ōs</i> .
D. <i>Parid-ī</i> .
A. <i>Pari-m</i> , <i>n</i> ; <i>dem</i> , <i>dā</i> .
V. <i>Parī</i> .
A. <i>Parid-ē</i> .

III. in s⁴

<i>Dēmosthenēs</i> .
<i>Demosthen-is</i> , <i>ī</i> .
<i>Demosthen-ī</i> .
<i>Demosthen-em</i> , <i>ēn</i> .
<i>Demosthenēs</i> , <i>ē</i> .
<i>Demosthen-ē</i> .

[Super genitivo plurali *ōn* cf. n. 48, II. Declinantur ut *poēma*: *diploma, dogma, emblema, peripetasma, peristrōma*, cet.²

Ut *Paris* declinantur nomina de quibus in n. 45, 2.º, ut *Adonis, Alexis, Būst̄ris, Daphnis, Iris, Isis, Maeotis, Moeris, Os̄iris, Phalaris, Serāpis, Thēt̄is, Thyrsis*.

Cf. n. 46, I, ad cuius normam flectuntur *aegis, égida, cassis, casco, celada, Erymanthis, Lāis, Pīeris, pyramis, Thāis, Tyndaris*, cet.

Ut *Dēmosthenes*: *Aristoteles, Sōcrates, Xenocrates*. Item quae habent thema in *ē* (η), Graeceque per primam flectuntur, ut *Aeschines, Alcibiades, Apelles, Aristīdes, Eurīpides, Mithridātes, Phraātes, Tigrānes, Timarchīdes, Xerxes*. (*Orestes*, gen. *Orestis* et *-ae*, *Pylades*, cet. n. 24, NB. 3. *Neōcles, Pericles, Sophōcles*: n. 44).]

⁴ S servatur solum in nominat. et vocat. *Demosthen-is* est pro* *Demosthen(es)-is*: cf. CURTIUS, § 466.

² Priscis temporibus horum genitivus etiam in *ōrum* desit, ut *poematorum, paraepematorum*. Qua positione etiam Vitruvius et Gellius usi sunt.

VII. DECLINATIO QUARTA

SENSUS, sentido, masc.; **rad. sens, thema sensu.**

GENU, rodilla, neutr.; **rad. gen, th. genu.**

51 Quarta declinatio continet nomina masculina et feminina in *ūs*, neutra in *ū*, cum genitivo in *ūs*.

SING.	PLUR.	SING.	PLUR.
N. <i>sens-ūs.</i>	<i>sens-ūs.</i>	<i>gen-ū.</i>	<i>gen-ūā.</i>
G. <i>sens-ūs.</i>	<i>sens-ūum.</i>	<i>gen-ūs.</i>	<i>gen-ūum.</i>
D. <i>sens-ūī.</i>	<i>sens-ī-bus.</i>	<i>gen-ūī.</i>	<i>gen-ī-bus.</i>
A. <i>sens-um.</i>	<i>sens-ūs.</i>	<i>gen-ū.</i>	<i>gen-ūā.</i>
V. <i>sens-ūs.</i>	<i>sens-ūs.</i>	<i>gen-ū.</i>	<i>gen-ūā.</i>
A. <i>sens-ū.</i>	<i>sens-ī-bus.</i>	<i>gen-ū.</i>	<i>gen-ī-bus.</i>

[Quorum ad normam flectuntur masculina: *mōtus* (*sempiternus*), *fluctus* (*marinus*), *fructus* (*laetior et uberrimus*), (*domesticus*) *luctus*, *lapsus et cursus* (*suus*), (*extremus*) *spiritus*, ¹ (*varius*) *actus mutatioque*, *casus* (*alienus*), *desgracia*, *census* (*amplior et immensus*), *renta*, *ha-cienda*; *currūs*, *currūs et arma*.—Feminina: (*dextra*) *manus*, *porticus* (*alta*), *anus* (*annosa*), *vieja* (de muchos años), *nurus et socrus*, *manūs dextra et laeva*.—Neutrum: *cornu* (*bubulum et cervinum*, de buey y de venado). ²]

I. Genitivus singularis declinationis quartae interdum littera *i* terminatur praesertim apud antiquos et antiquitatis amatores, ut *ornati*, *senati*, *tumulti* pro *ornatus*, *senatus*, *tumultus*. ³

II. Dativus saepe contrahitur in *ū* praesertim apud poetas et priscos, ut *metū* pro *metui*, *equitatū* pro *equitatui*. ⁴

III. *Artus*, *partus*, *tribus* et disyllaba in *cus* exeuntia [*acus*, *arcus*,

¹ In plurali *impetus* et *spiritus* solum in nominat. et acc. reperiuntur.

² Etiam aevo sequiore tanquam unum verbum sunt declinata: *cornububulum*, genit. *cornububūli*, *cornucervini*.

³ V. g. apud Terentium et Sallustium. Fuit etiam in *ūs*: *anūs*, Ter. *Haut.* 287 [2, 3, 46]. Apud vetustissimos invenitur etiam *uos*.

⁴ Cf. GELLIIUM, 4, 46. In aevo sequiore genit. et dat. neutrorum exeunt in *ū*.

lacus, quercus, specus et neutrum *pecu*] faciunt dativum et ablativum in *ubus*, ut *artubus, partubus*, cet.

NB. A nomine *portus* promiscue fit *portibus* et *portubus*, a *veru* saepius *veribus* quam *verubus*.

IV. Nonnullarum arborum nomina syllaba *us* exeuntia [praecipue *cupressus*, *ciprés*, *figus*, *higuera*, *laurus*, *laurel*, *pñus*, *pino*] modo per secundam declinationem flectuntur omnino, modo casus in *us* et *u* declinationis quartae assumunt, ut *laurus*, genitivus *lauri* vel *laurus*, abl. *lauru* vel *lauru*; nom. et acc. plur. *lauri* et *lauros* sive *laurus*. [Idem intellege de nomine *colus*, *rueca*.¹

NB. *Pecu*, ganado, non flectitur in singulari; in plurali facit *pecua*, *pecubus*. *Gelu* fere ablativus est; pro ceteris casibus usurpatur, sed raro, *gelum*, *geli*.]

52 *Domus*, casa, et per quartam et per secundam ita declinatur:

SING.	PLUR.
N. <i>domus</i> .	<i>domūs</i> .
G. <i>domūs</i> , de casa (<i>domī</i> , en casa) ²	<i>domuum</i> et <i>domorum</i> .
D. <i>domui</i> , raro <i>domo</i> .	<i>domibus</i> .
A. <i>domum</i> .	<i>domōs</i> , raro <i>domūs</i> .
V. <i>domus</i> .	<i>domūs</i> .
A. <i>domō</i> , raro <i>domū</i> .	<i>domibus</i> .

VIII. DECLINATIO QUINTA

DIES, día, masc., plazo (de tiempo), femin.; rad. *di*, *th*. *die*.

53 Continet nomina feminina et masculina in *ēs* cum genitivo in *ei*.

¹ *Quercus* solum per quartam declinatur.

² Cf. n. 252, II. *Quid ais, bone vir? est frater domi?* Ter. Ad. 556 [4, 2, 47].

SING.	N. <i>di-ēs.</i>	PLUR.	<i>di-ēs.</i>
	G. <i>di-ēī.</i>		<i>di-ērum.</i>
	D. <i>di-ēī.</i>		<i>di-ēbus.</i>
	A. <i>di-em.</i>		<i>di-ēs.</i>
	V. <i>di-ēs.</i>		<i>di-ēs.</i>
	A. <i>di-ē.</i>		<i>di-ēbus.</i>

I. *Fides*, *fe*, *spes*, esperanza, *res*, cosa, habent *ēī* pro *ēī* in genitivo et dativo, ut *fidēī*.

II. Genitivus et dativus singularis declinationis quintae aliquando exeunt in *ē* apud poetas et antiquos: *diē somnique horas*, Verg. *G.* 1, 208, pro *diei somnique*; *commissā fidē*, Hor. *S.* 1, 3, 95, i. e. *credita fidei suae*, cosas encargadas a su fidelidad, confiadas a él. ⁴

III. Genitivus, dativus et ablativus multitudinis praeter *rerum* et *rebus*, *dierum* et *diebus* inusitati sunt. ² Nominativum et accusativum pluralem habent, praeter *res* et *dies*, *acies*, *effigies*, *facies*, *species*, *spes* et apud Vergilium *glacies*, hieo. Cetera plurali carent. Cf. n. 77, 3.º

[Per quintam flectuntur: *res* (*obscurior*), *dies* (*laetissimus*); (*prisca*) *fides*, *perniciēs* (*metuenda*, destrucción pavorosa).]

IX. DECLINATIO NOMINIS COMPOSITI

54 In nominibus compositis ex substantivo et adjectivo si utrumque in nominativo est, utrumque declinabitur, ut *jusjurandum jurisjurandi*, *respublica reipublicae*. ³ Cf. *cornu* (*bubulum*), n. 51.

⁴ Etiam in antiquis exierunt, ut *perniciū* pro *perniciēī*, qua positione Vergilius usus videtur in *Aen.* 4, 636: *Munera laetitiamque dii*. V. GELL. 9, 14 et generatim recentiores Maronis interpretes. *Rabies*, cet., in genit. apud priscos.

² Cicero, *Top.* 7, non est ausus *specierum* aut *speciebus* dicere; non tamen negat posse Latine dici.

³ Sunt haec per juxtapositionem sive improprie composita; quare etiam separata scribuntur: *res publica*, *jus jurandum*.

X. TABULA LITTERARUM MOBILIIUM IN DECLINATIONE

(Cf. nn. 16, 23, 25, 28, 51, 53, 473 seqq.)

SINGULARI

55	1. ^a decl.	2. ^a decl.	3. ^a decl.
	f. m.	m. f.	n.
N.	ā,	ū-s,	ū-m, } s (ēs)
V.	ā,	ē,	ū-m } aut deest,
G.	ae,	ī,	ī,
D.	ae,	ō,	ō,
A.	ā-m,	ū-m,	ū-m, ī m,
			ēm,
A.	ā.	ō.	ē, ī.

PLURALI

N.	ae,	ī,	ā,	ēs,	ā, ī-ā,
V.	ae,	ī,	ā,	ēs,	ā, ī-ā,
G.	ā-rūm,	ō-rūm,	ō-rūm,	ūm, ī-ūm,	ūm, ī-ūm,
D.	īs,	īs,	īs,	ībūs, ī-būs,	ībūs, ī-būs
A.	ās,	ōs,	ā,	ēs,	ā, ī-ā,
A.	īs.	īs.	īs.	ībūs, ī-būs.	ībūs, ī-būs.

SINGULARI

	4. ^a decl.	5. ^a decl.
	m. f.	n.
N.	ū-s,	ū,
V.	ū-s,	ū,
G.	ūs,	ūs;
D.	u-ī,	ū,
A.	ū-m,	u,
A.	ū.	u.

PLURALI

N.	ūs,	u-ā,	ēs,
V.	ūs,	u-ā,	ēs,
G.	u-ūm,	u-ūm,	ē-rūm,
D.	ī-būs, ū-būs,	ī-būs, ū-būs,	ē-būs,
A.	ūs,	u-ā,	ēs,
A.	ī-būs, ū-būs.	ī-būs, ū-būs.	ē-būs.

CAPUT II. DE NOMINUM GENERE

56 Substantivum est illud nomen quod per se, sive solum, in oratione esse potest; sc. quod res (los objetos) significat, ut *dux*; v. g. *DUX imperat*.¹

Dividitur in proprium et appellativum:

Proprium est, quod rem definitam et singularem significat, ut *Romulus*, *Hispania*.

Appellativum est, quod aliquam speciem, sive rem communem atque incertam significat, ut *rex*, *oppidum*.

[NB. Appellativum dicitur collectivum, cum numero singulari significat multitudinem, ut *populus*, *exercitus*; dicitur abstractum, quod actionem qualitatemve significat; v. g. *iter*, *viaje*, *prudencia*; secus concretum nominatur.

Nominum genera partim ex significatione, partim ex positione cognoscuntur.]

I. DE GENERIBUS NOMINUM QUAE EX SIGNIFICATIONE
COGNOSCUNTUR

I. NOMINA MASCULINA

57 Quae maribus solum tribuuntur, mascula sunt. His ventos fluviosque super cum mensibus adde.

Masculini generis sunt quavis terminatione:

1.º Nomina, sive propria, sive appellativa, solum viros aut deos significantia; ut *Romulus*, *consul*, *cónsul*; *Genius*, el dios *Genio*; item nomina animalium quae marem significant; ut *leo*, *león*.²

¹ Nomen autem ab ALVARO definitur in Rudimentis pars orationis quae casus habet neque tempora adsignificat.

² Apud scriptores ecclesiasticos etiam nomina angelorum et daemonum.

[Sic appellativa quae solum viris tribuuntur: *bibliopōla*, librero, *caupo*, mesonero, *frater*, hermano, *haruspex*, arúspice, *lanista*, maestro de esgrima (de los gladiadores), *latro*, ladrón, *nauta* sive poët. *navita*, marinero, *pater*, padre, *pirāta*, corsario (cosario), *poëta*, *pugil*, *rēmex*, remero, *scriba*, notario, escribano, *scurra*, bufón, *tubicen*, trompetero, ¹ *transfuga*, *vir*, varón, cet.]

NB. Nomina quae proprie sumpta rem significant, cum virum feminamve sensu translato designant, genus desumunt a terminatione, v. g. feminina *copiae*, ejércitos (abundancia de soldados), *custodiae*, guardas, *operae*, trabajadores, obreros, *vigiliae*, centinelas; neutra *mancipium*, «propiedad, cosa propia», unde esclavo, *auxilia*, tropas auxiliares, proprie «socorros».]

2.º Nomina ventorum, fluviorum et mensium, ut *Elēsiae*, los vientos Etesios (=anuales, de Agosto), *Sequāna* (*lentus*), el Sena, *Sicōris* (*ultimus*), el Segre, *Januarius* sive *mensis Januarius*.

NB. Ex fluminum nominibus excipiuntur pauca quaedam in a exeuntia, v. g. *Albula*, el Tíber, *Allia*, *Matrōna*, el Marne, item *Lethe* et *Styx*, quae sunt feminina. [Etiam excipiuntur aliqua peregrina nomina r finita, ut *Elāver*, *Iāder*, quae neutra sunt. ²]

II. NOMINA FEMININA

58 Feminineum dices, quod femina sola reposit. Insula feminea est, arbor, cum nave poësis.

Feminini generis sunt quavis terminatione:

1.º Nomina, sive propria sive appellativa, mulieres aut deas significantia; ut *Glycerium*, *uxor*, esposa, *Juno*; item nomina animalium quae feminam significant; ut *leaena* (poët. *lea*), leona.

[Sic appellativa feminarum: *mulier*, mujer, *mater*, madre, *soror*, hermana, *nutrix*, nodriza, *anus*, vieja, *socrus*, suegra, cet.]

2.º Nomina insularum et arborum, ut *Rhodus*, Rodas, *abies*, abeto, *pirus*, peral [*fagus*, haya, *ficus*, higuera (higo, *ficus*, úlcera, masc.), *mālus*, manzano; *fraxinus*, fresno, *juniperus*, enebro, *pinus*, pino, *pinaster*, pino silvestre, *ilex*, encina, cet.]

¹ *Tubicen*, flautista, cf. NEUE-WAG. 1, 914. Et cf. ALVAR., n. 439.

² Veteres *Istrum*, *Rhenum*, *Metaurum*, *Rhodanum*, *Iberum* nominandi casu pro *Ister*, *Rhenus*, *Metaurus*, *Rhodanus*, *Iberus* dicebant, dummodo adderetur nomen *flumen*; unde est illud Horatii C. 4, 4, 38: *Testis Metaurum flumen et Hasdrubal*; et in Arte poetica, 48: *Aut flumen Rhenum*. Cf. ALVAR., n. 444.

Excipe a) haec neutra tertiae: *acer* (*durum*), *arce*, *acebo*, *robur* (*grave*), *roble*, *siler* (*molle*), *mimbrera*, *suber* (*silvestre*), *alcornoque*, cum terminatis in *um*, n. 64; — b) hoc masculinum secundae *oleaster* (*amarus*), *acebuche*.

3.º Nomina propria navium et fabularum dramaticarum, quae per synesim feminina sunt, quia sc. intellegitur *navis*, *fabula*, *pieza dramática*; ut *Centaurus magna*, Verg.: *Eunuchus acta est*, se representó el E. (de Terencio).

III. NEUTRA

Trade notas neutri et vocem pro nomine sumptam,
Et verbum quodvis nuda pro voce repostum,
Et quorum, ceu *fas*, immobilis ultima perstat.

59 Neutrius generis sunt quacumque terminatione:

1.º Elementorum sive litterarum nomina: *u longum*, (*una*, *la*) *u* larga; quae aliquando feminina fiunt, subaudita voce *littera*.

2.º Verba et ceterae orationis partes positae loco substantivi, ut *vivere ipsum* pro *ipsa vita*; *cras dicis*; CRAS ISTUD *quando venit?* mañana dices; ¿este mañana cuándo llega?

3.º Dictiones, cum excluso omni sensu pro semetipsis ponuntur, ut *lux est monosyllabum*.

4.º Substantiva quae in casus non declinantur, ut *fas*, lo justo, *gummi*, goma. ¹

IV. DE COMMUNIBUS

Est commune duum, sexum quod claudit utrumque
Articulo gemino, veluti *bos*, *hostis* et *obses*.

60 Nomina personarum appellativa generatim adhibentur solum tanquam masculina, ut *hostis*, *enemigo*, *nauta*, *marinero*; aliquando etiam tanquam feminina pro sexus diversitate, ut *civis Romanus*, ciudadano romano, *civis Romana*, ciudadana romana. Haec autem dicuntur communia duorum generum.

¹ Sic Hebraeum *manna*, maná.

[En praecipua nomina communia personarum: *adulescens*, adolescente, *affinis*, afín, *agricola* (raro f.) campesino-a, *antistes*, presidente (de cosas sagradas, pro feminino saepius dicitur *antistita*), *artifex*, artífice, *comes*, compañero-a, *conjug* (fere f.), cónyuge, *dux*, guía, *dynastes*, *heres*, heredero-a, *hostis*, enemigo-a, *infans*, infante, *interpret*, intérprete, *municeps*, munícipe, *obses*, rehén, *parens*, padre (madre), *patruelis*, primo hermano, prima h., *praeses*, presidente-a, *sacerdos*, sacerdote, sacerdotisa, *satelles*, satélite, *vates*, adivino-a, poeta, poetisa.

NB. Apud poëtas inveniuntur etiam communia duorum praecipue: *auctor*, *augur*, *custos*, *hospes* (in femin. rectius *hospita*), *incola*, *iudex*, *juvenis*, *miles*, *par*, *testis*. — Sunt aliqua verba quae substantivis femininis junguntur, sed sola minime adhiberi solent tanquam substantiva feminina, ut *index*, *vindex*, v. g. *vox index stultitiae*.⁴

En praecipua communia animalium: *bōs*, buey (vaca, etiam *vacca*), aliquando *anser*, ganso, *elephantus* (etiam *elephas*), *lepus*, liebre, *mus*, ratón, cet.]

V. DE EPICOENIS

61 Artículo sexum quae complectuntur utrumque
Uno, epicoena vocant Graji, promiscua nostri.
Corvus hic, haec vulpes seu mas seu femina poscunt.

[Epicoenum sive promiscuum est quod sub uno genere utrumque sexum complectitur, ut *corvus niger*, mas et femina, *vulpes callida*, mas et femina. — Ad sexum indicandum additur *mas*, *femina*: *vulpes mas* (etiam *vulpes mascula*), *vulpes femina*.]

VI. DE GENERE INCERTO SIVE DUBIO

Quae modo femineis, maribus modo juncta videbis
Significatorum nullo discrimine facto,
Sunt generis dubii, velut *horridus horrida tigris*.

62 [Nomina incerti generis sive dubia sunt quae modo hoc, modo illo genere apud probatos auctores reperiuntur, sine ullo discrimine, ut *tigris ferus* sive *fera*, sine ulla sexus differentia.

⁴ Cf. ALVAR., n. 444.

Si tamen de maribus singillatim agitur, usurpatur genus masculinum, si de feminis fem.

NB. Dicuntur mobilia nomina quae pro genere diverso, diversa terminatione praedita sunt, ut *dominus* et *domina*, *agnus* et *agna*, *cordero* y *cordera*. Sed *columba* et *columbus* nihil aliquando differunt.]

II. DE GENERIBUS QUAE EX TERMINATIONE COGNOSCUNTUR

I. IN PRIMA DECLINATIONE

E et **ā** feminineum est; **as**, **es** sunt mascula primae.

63 I. Nomina primae declinationis *ā*, *ē* litteris finita sunt feminina, nisi obstat significatio: n. **57**, ut *Romā*, *Aetna*, *panthera*, *musica* et *musice* [*man-na*, *ae*, grano de incienso¹].

Excipe *Hadria*, el Adriático, masculinum, *talpa*, topo, fere masc., *dama*, gamo, masc. et fem.

II. Nomina primae declinationis in *ās* et *ēs* sunt masculina, ut *tiaras*, *cometes* (et *cometa*).² [Cum autem forma omnino latina flectuntur, sunt aliquando feminina, ut *tiara*.]

II. IN SECUNDA DECLINATIONE

Um, **on** neutris, maribus da cetera saepe secundae.

64 [Nomina in **um** et **on** secundae declinationis neutra sunt, exceptis nominibus propriis virorum et feminarum, ut *caelum*, *mancipium*, n. **57**, 1.º *NB.*, *Ilium* sive *Ilion*, *Saguntum*, Sagunto (Murviedro), *Pelion*, el monte Pelio, *Illyricum* (regio).

¹ *Pascha*, *ae* (-*ātis* tertiae non est apud NEUE-WAG.) Hebraeum neutrum est. Nomina vero montium in *a* et *e* sunt feminina: *Ida*, *Mycala*, *Ossa*, *Hýbla*, *Cyl-lēne*, *Oeta* et *Oete*, *Rhodope*, cet.; montes enim genere positionis praediti esse solent.

² Sic *mammōnas* et *mammona*, riquezas, apud scriptores ecclesiasticos.

65 Nomina in **us (os)** et **r** declinationis secundae **masculina** sunt, ut *Gajus* sive *Caunus*, el Moncayo, *gladius*, espada, *acanthus* (*acanthos*), acanto, *liber*, libro.]

I. Excipiuntur **feminina** in secunda declinatione haec in **us** et **os**:

1.° *Alvus*, vientre, *carbāsus*, tela de lino, vela de navío, *humus*, tierra [*vannus*, criba, *ficus*, n. 58, 2.°].

2.° Urbium nomina, ut *Saguntus*, n. 64, *Corinthus*,⁴ *Ilios*, et haec regionum: *Aegyptus*, *Chersonesus* seu *Cherronesus*, *Epirus*, *Peloponnesus*. [*Canopus* tamen est masc.]

3.° Nunnula fruticum seu arbuscularum (arbustos), ut *buxus*, boj, *nardus*, nardo, *papyrus*, papiro, papel (etiam *papyrus*). Cf. n. 58, 2.°

[NB. Reliqua stirpium seu virgultorum et florum nomina masculinis adduntur, ut *asparāgus*, espárrago, *carduus*, cardo, *dumus*, espino, maleza, *hyacinthus*, jacinto, *pampīnus*, parra (perraro fem.); *rubus*, zarza, cet.]

II. Ex finitis in **us** excipiuntur **neutra**: *virus*, jugo fétido (venenoso), ponzoña, *vulgus*, vulgo (raro masc.), et poët. *pelagus*, piélagos, mar, quae carent plurali.

66 Quae autem a nominibus Graecis in **os** facta sunt Latina, partim **masculina**, partim **feminina** sunt, servato fere genere Graeco, ut *dialogus*, *prölogus*, masculina, *Arctos*, la Osa, *femininum*.

[Feminina praecipue sunt:

1.° Plantarum aliqua nomina, plerumque in **os** exeuntia, ut *buglossos*, lengua de buey; adde *balānus*, bellota.

2.° Substantiva ex *odos* (ὅδος) composita, ut *methodus*, *periodus*; item *atōmus*, *antidōtus* (etiam dicitur *antidōtum*); praeterea *dialectus*, *diamētrus* sive *diamētros*, *diphthongus*, *paragraphus*.²

3.° Pleraque nomina margaritarum, ut *amethystus*, amatista.³ *Barbitos*, laúd, masculinum est et fem.]

⁴ Labitur Commelerán cum in Vocabulario masc. facit *Corinthum*; labuntur saepe vocabularia in genere designando.

² Et alia nonnulla, quae fere vel cadentis vel omnino lapsae Latinitatis sunt, ut *abyssus*, *biblus*, *bissus* seu *byssus*, *crystallus*, *erēmus*, *perimetros*, *pharus*.

³ E quibus sunt masc. *smaragdus*, esmeralda, *hēryllus*, berilo, *opālus*.

III. IN TERTIA DECLINATIONE

§ I. Masculina

Os, or, er, o, simul es quod crescit mascula sunt.

67 [Nomina *o, ēr, ěr, or, os* finita, item impari-syllaba in *ēs, ěs*, masculina sunt, ut *Sulmo Sulmonis, aēr, vomēr vomeris*, reja del arado (aliquando vomis), *color coloris, flos floris, lebēs lebētis*, caldera, *pariēs pariētis, fomēs fomitis*, yesca.]

I. Ex finitis in **o** excipiuntur feminina:

1.º Substantiva in **io** orta a verbis et nominibus adjectivis, ut *legio, oratio*, discurso, *talio*, talión, *communio*, participación, a *legere*, escoger, *oratum, talis, communis*; sed *pugio*, puñal, a *pu-n-gere*, masculinum est: [item masculina sunt ea quae a distributivis oriuntur, ut *senio*, el seis (de la cara de los dados). Igitur *dicio* a *dicere*, regio a *regere*, *portio*, cf. *partiri*, feminina sunt.]

2.º *Do* et *go* finita quorum genitivus exit in *inis* breve, ut *hirundo*, golondrina, *imago*, imagen, *Carthago*; at sunt masculina *cardo*, quicio, *ordo*, orden; fere *margo*, orilla, aliquando apud poetas *cupido*, deseo.

3.º Excipiuntur feminina: *caro*, carne, et nonnullae urbes Hispanae, ut *Barcino, Tarraco*.

[Sunt igitur masculina: *scipio*, bastón, *titio*, tizón, *unio*, perla,⁴ *papilio*, mariposa, *ligo*, azadón, *harpago*, garfio, cloque, rezón, anclote, *turbo*, remolino, cet.]

II. Ex nominibus **er** finitis excipiuntur 1.º neutra: *cadaver*, cadáver, *iter*, camino, *tuber*, protuberancia, *uber*, ubre, *ver*, primavera [*verber*, azote, n. 75, 2.º, et plantarum herbarumve nomina, ut *piper*, pimienta. *Tuber*, acerola, est masc. Cf. n. 58, 2.º a).]

2.º femininum *linter lintris*, canoa.

III. Ex nominibus **or** finitis excipiuntur 1.º neutra: *ador*, trigo espelta, *aequor*, la superficie del mar, *cor*, corazón, *marmor*, mármol.

2.º femininum *arbor*, vel *arbos*, árbol.

⁴ Unio, id est, concordia non est cur doceantur pueri femininum esse, cum apud veteres minime reperitur. ALVAR., 453.

IV. Ex nominibus **os** finitis excipiuntur 1.º **feminina** (praeter *arbos*): *cos*, aguzadera, et *dos* (*tua*), dote.

2.º **neutra**: *ōs* *ōris*, boca, *ōs* *ossis*, hueso [et Graeca in **os** ea quae tantum nominativum et accusativum habent, v. g. *melos*, canto].

V. Ex imparisyllabis **es** finitis excipiuntur 1.º **feminina**: *merces*, paga, (*haec*) *seges*, sembrado, *quies*, descanso [cum compositis *requies*, *inquies*; item *teges*, *estera*, *compes*, grillete, fere plur. *compedes*: n. 75, 5.º]

2.º **neutrum** *aes*, cobre.

[3.º *Ales*, ave, masculinum est aut femininum; *quadrupēs*, cuadrúpedo, femininum vel neutrum; *quadrupes*, caballo, est generis masculini.]

§ II. Feminina

X da femineis, **aus**, **as**, **is**, **ys**, **es** nisi crescit
In patrio; s etiam si consona ponitur ante.

68 [*Ās*, *ās*, *ēs*, *īs*, *īs*, *ys*, *aus*, *x*, et consonante praecedente, s finita, feminina sunt, ut *aetās* *aetatis*, edad, *anās* *anātis*, ánade, *caedēs* *caedis*, matanza, *Salamīs* *Salamīnis*, Salamina, *vallis* *vallis*, valle, *cassidis*, capacete, *chlamys* *chlamydis*, clámide, *laus* *laudis*, alabanza, loa, *pax* *pacis*, paz, *nex* *necis*, muerte violenta, *nix* *nivis*, nieve, *nox* *noctis*, noche, *nux* *nucis*, nuez, *trabs* *trabis*, viga, madero, *glans* *glandis*, bellota.

Huc spectant, exceptis nonnullis, v. 68, III, pluralia *Alpes*, *Gades*, cet., n. 39, 1.º]

I. Excipiuntur in **as**: 1.º **masculina**: *as* *assis*, as, et nomina Graeca cum genitivo in *antis*, v. g. *adamās*, diamante. [*Vas* *vadis*, *mas* *maris*, n. 57, 1.º]

2.º **neutra**: *vās* *vāsis*, vaso [item Graeca in *ās* cum genitivo brevi *ānis* et *ātis*, v. g. *melas*, una enfermedad, *erysipēlas*, erisipela].

II. Excipe in **es** parisyllabis: *palumbes*, paloma torcaz, masculinum aut femininum, *vepres*, espino, zarzal, masculinum [et Graeca in *ēs*; quae solum habent nominativum et accusativum, et neutra sunt, ut *cacoēthes*, úlceras maligna].

III. Excipe haec **masculina** in *is*: 1.º finita in *cis*, *guis*, *mis*, *nis*, *alis* et *ollis*, ut *piscis*, pez, pescado, *sanguis*, sangre, *cucumis cucumeris*, cohombro, *cinis cineris*, ceniza, *canalis*, caño, *follis*, fuelle.

[Sic: *fascis*, *anguis*, culebra aliquando fem., *unguis*, *vermis*, *crinis*, *panis*, *funis*, *amnis*, *finis*, rarissime femininum, *canis*, perro, can nonnunquam fem., *clunis*, nalga etiam fem., plurale *manes*, almas de los muertos, n. 39, 1.º; *annalis*, *aqualis*, *natalis*; *collis*.]

2.º **Mascula** sunt etiam ¹ *Lucretilis*, ² *ensis* et ³ *orbis*,
⁴ *Glis*, ⁵ *mensis*, ⁶ *cassis cassis*, cum ⁷ *pulvere* ⁸ *fustis*,
 Tum ⁹ *lapis* et ¹⁰ *caulis*, tum ¹¹ *postis*, ¹² *sentis* et ¹³ *axis*,
 Et ¹⁴ *torris*, ¹⁵ *vectis*, ex ¹⁶ *as* composta, ¹⁷ *molaris*.

[Adde ¹⁸ *pugillares*, ¹⁹ *lemures*, pluralia, ²⁰ et *antes*. ¹

3.º *Corbis*, cesto, masculinum est aut fem.; *scrobis* (*scrobs*), cueva, *torquis* aut *torques*, collar, perraro feminina; *tigris* raro masc.

IV. Excipe in **ys** masculinum *Othrys* (un monte).]

V. Ex nominibus in **x** **masculina** sunt:

1.º Nomina Graeca in **ax**, v. g. *thorax thorācis*, coraza.

2.º Nomina in *ex*, *ēgis*, *e* brevi, v. g. *grex*, *grēgis*, rebaño. [Sed *lex legis* fem., *rex* et *remex* n. 57, 1.º]

3.º Nomina in **ex**, **icis**, ut *frutex fruticis*, arbusto, tallo [exceptis **femininis** *carex*, carrizo, *forfex*, tijeras, *vite*, ágno-casto, *ilex*, n. 58, 2.º, et aliquando *imbrex*, teja, *obex* (sine nominat.), cerrojo, *rumex*, romaza, etiam aliquando apud poetas *cortex*, corteza, et *silex*, pedernal. — Sed *atriplex*, armuelle, neutrum est].

4.º Haec: *calix* (*argenteus*), copa, *fornix* (*inflexus*), bóveda [*phoenix phoenicis*, fénix, *tradux tradūcis*, mugrón de la vid. *Varix*, várice, est masc. et fem.; *calx*, calcañar, et *lynx*, lince, sunt raro masculina.

5.º Verba in *unx*, ut *deunx*, once duodécimas partes del as.

6.º *Sandyx sandyēis*, color encarnado, nonnunquam *bombyx*, gusano de seda, et *sardonyx sardonichis*, sardónice.]

VI. Ex nominibus in **s**, consonante praecedente, **masculina** sunt: 1.º nomina in **ns** cum genitivo in **ntis**, ut *dens* [*quadrans*, la cuarta parte de una cantidad, v. g. tres onzas de la libra (que valía doce), *fons*, *mons*, *pons*], exceptis **femininis** *bidens*, oveja de dos

¹ 1 monte de Italia, 2 espada, 3 círculo, 4 liron, 5 mes, 6 red de cazador, 7 polvo, 8 varapalo, 9 piedra, 10 tallo, 11 jamba, 12 espino, 13 eje, 14 tizón, 15 palanca, 16 ut *semis*, medio as, 17 (diente, piedra) molar, 18 tablitas de escribir, 19 espectros, 20 filas, hileras.

años, ¹ *frons*, frente, *gens*, pueblo, *lens*, lenteja, *mens*, pensamiento, et fere *serpens*, serpiente. [*Animans*, ser vivo, est femininum, in plurali etiam neutrum; ser dotado de razón, est masculinum. *Continens*, tierra firme, continente, est fere femininum, raro neutrum.²]

2.º Nomina Graeca in *ps*, ut *hydrops*, *hydrōpis*, hidropesía [et *chalybs*, acero. — Latina *adepts*, gordura, et *forceps*, tenaza, tenazas, masc. et fem. sunt. *Stirps*, tronco, perraro masc. est.]

§ III. Neutra

Neutrum *ar*, *a*, *e*, neutrum *ur*, neutrum **c-l-i-n-y-t-**usque sequuntur.

69 [Ā, ē, ě, ī, ĭ, ŷ, ār, ūr, ūs, ūs, *c*, *l*, *n*, *t* finita, neutra sunt, ut *poēmā poēmatīs*, poema, *Tempē* (valle en Tesalia), *marē*, mar, *sinapī sinapis* (et *sinapī* indeclinabile), mostaza, *oxymeli*, bebida agridulce, *misŷ misŷis*, vitriolo, *calcar calcāris*, espuela, *Tibur*, Tíbur, *corpūs*, cuerpo, *jūs*, derécho, *lac lactis*, leche, *mel mellis*, miel, *lumen*, lumbre, *caput capitis*, cabeza.]

Excipiuntur masculina: a) Ex nominibus in *ur*: *furfur* (*hordeaceus*), salvado, *turtur* (*raucus*), tórtola, *vultur* (*praedator*), buitre. [*Vultur Apulus. Fur*, n. 57, 1.º]

b) Ex nominibus in *us*: 1.º *lepus leporis* (*timidus*), liebre, *mus*, ratón; 2.º nomina Graeca in *ūs ōdis*, v. g. *tripūs*, trípode. [3.º nomina urbium in *us untis*, quae tamen ab Ovidio per synesim feminina fiunt, ut *Amathus*.]

Sunt autem in *us* feminina: 1.º quae habent genitivum in *ūdis* et *ūtis*, v. g. *palus*, laguna, *virtus*, virtud; 2.º *pecus pecūdis*, cabeza de ganado menor, *tellus telluris*, la tierra [et fere *grus*, grulla, *sus*, cerdo, raro masculina.]

c) Ex finitis in **l** masculina sunt: *sol*, *sal* (in singulari etiam neutrum nonnunquam) [*mugil* (etiam in nominativo *mugilis*), mújol].

d) Ex finitis in **n** excipiuntur masculina, quae non faciunt ge-

¹ *Bidens*, azadón (de dos dientes), masc. est.

² Haec philosophiae verba rara *accidens*, accidente, *consequens*, consecuente, *consequencia*, *ens*, ente, neutra sunt.

nitivum in **inis**, ut *attagēn attagēnis*, francolin, et ex iis quae faciunt *pecten pectinis*, peine.

[At **feminina** sunt: *alcyon alciōnys*, alción, martin pescador, *aēdon*, ruiseñor, *icon*, imagen, *sin don*, lilaila, muselina, et nomina urbium in *in* atque *on*, ut *Eleusin Eleusīnis*, *Babylon Babylōnis*, quibus additur *Troezēn Troezēnis*.]

IV. IN QUARTA ET QUINTA DECLINATIONE

U semper neutris, **us** saepe virilibus adde.

70 Nomina quartae declinationis **us** terminata masculina sunt, ut *sensus*.

Excipiuntur **feminina**: *acus*, aguja, *colus*, rueca, n. **51**, IV, raro masc., *domus*, *manus*, *penus*, provisión de boca, *porticus*, pórtico, *tribus*, tribu, plurale *idus* [et *quinquatrus*, fiestas en honor de Marte; apud priscos etiam *specus*, cueva, quod in nominat. et accus. est etiam generis neutr., sed raro. *Anus*, vieja, cet., *quercus*, n. **58**, 1.º et 2.º].

[Femineum **es** quintae; verum inter mascula cense Saepe *diem*, quibus usque *meri* vocem adde *diei*.]

71 Nomina quintae declinationis sunt feminina, ut *spes*, esperanza.

NB. *Dies*, un día determinado (ayer, hoy, mañana) masculinum est, ut *dies vicesimus*, *hesternus*, *hodiernus*, *crastinus*, sed apud poetas etiam femininum; día indeterminado, época de tiempo, plazo, fere femininum est; ut *longa dies*. *Diem dicunt*, *QUA die ad ripam Rhodani omnes convenient*. Is *dies erat a. d. V. Kal. Apriles*. *Caes. B. C.* 1, 6, 4; señalan el día en el cual todos se han de juntar a orillas del R. Ese día era el 28 de marzo. Cf. *Cic. R. Am.* 44, 128. *Dies* in plurali et *meridies*, mediodía, sunt semper masculini generis.

III. DE GENERE ADJECTIVORUM CUM SUBSTANTIVA FIUNT

(Cf. n. 373)

72 I. Adjectiva substantive posita ejusdem sunt generis cujus est substantivum quod subauditur, v. g. *consonans, vocalis (littera)*, fem.

[Sic **masculina** sunt: *molaris (lapis)*, n. 68, III, 2.º; *natalis (dies)*, natalicio, 68, III, 1.º; *Oriens, Occidens (sol)*, el oriente, el occidente, levante, poniente, *torrens (fluvius)*, torrente, *confluens*, confluencia (de dos ríos), n. 68, VI; *Quintilis, Sextilis*, cet. n. 57, 2.º; *sonipēs*, poët. = *equus*: cf. n. 67, et 67, V, 3.º

Sunt **feminina**: *bidens (ovis)*, oveja de dos años, n. 68, VI; *bipennis (securis)*, hacha de dos filos, n. 68; *triremis (navis)*, nave de tres órdenes de remos, *ib.*; cet. (*Continens*, sc. *terra*, n. 68, VI).

Sunt **neutra**: *praesens, praeteritum, futurum (tempus)*, cet.]

II. Quod si nullum nomen substantivum subauditur, adjectivum abstracte sumptum neutrius generis est, ut *honestum, incertā fortunae*, inconstancia, inseguridad de la fortuna, *singulare, plurale*.

IV. DE GENERE NOMINUM PLURALIUM DEQUE NOMINIBUS GENERE INAEQUALIBUS

73 I. Nomina **omnia**, quae numero multitudinis dumtaxat declinantur, si **a** littera finiuntur, neutra sunt, ut *arma, Bactra, orum (urbs), Cythera, orum (insula)*; sin autem **i** terminantur, masculina, ut *fasti, Philippi, Filipos, Puteoli, Puzol,*⁴ *Veji*, cet., urbium nomina.

⁴ Litt. *Pozuelos* (Ciempozuelos), *Pocitos*.

II. Ae diphthongo finita feminina sunt, ut *Athenae, deliciae, excubiae*, centinelas (fuera del campamento), cf. n. 57, 1.º, NB., nisi obstat significatio, ut in *Etesiae*, n. 57, 2.º

74 I. Heterogenea dicuntur quae in plurali recedunt a genere singularis. In quibus haec maxime animadvertenda:

SINGULARI		PLURALI
[<i>ostrea</i> , ae, ostra,	fem.	<i>ostreae</i> et <i>ostrea</i> , <i>orum</i> , fem. et n.]
<i>carbasus</i> , i, tela de lino,	"	<i>carbasa</i> , <i>orum</i> , velas (del navío), n.
<i>jocus</i> , i, chanza,	m.	<i>joci</i> et <i>joca</i> , <i>orum</i> , m. et n.
<i>locus</i> , i, lugar, sitio,	"	<i>loci</i> , pasajes (de un autor), asuntos, materias, et <i>loca</i> , <i>orum</i> , sitios, regiones. ¹
<i>sibilus</i> , i, silbo,	"	<i>sibili</i> , poët. <i>sibila</i> .
<i>caelum</i> , i, cielo,	n.	<i>caeli</i> , <i>orum</i> , m.
<i>delicium</i> , i, delicia,	"	<i>delicia</i> et <i>deliciae</i> .
[<i>Elysium</i> , i, el Elíseo,	"	<i>Elysii</i> , <i>orum</i> , los campos E., m.
<i>frenum</i> , i, freno, -	"	<i>frena</i> et <i>freni</i> .
<i>rastrum</i> , i, rastro, rastrillo,	"	<i>rastra</i> et <i>rastri</i> .
<i>Argos</i> , i, Argos,	"	<i>Argi</i> , <i>orum</i> , m.]

II. In his notanda sunt aliqua nomina montium declinationis secundae, in plurali neutro pro singulari masculino a poëtis usurpata.

SINGULARI		PLURALI
[<i>Avernus</i> , i, el Averno, masc.		<i>Averna</i> , <i>orum</i> , neutr. poët.
<i>Ismarus</i> , el Ísmaro,	"	<i>Ismara</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Massicus</i> , el Másico,	"	<i>Massica</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Maenalus</i> , el Ménalo,	"	<i>Maenala</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Pangaeus</i> , el Pangeo,	"	<i>Pangaea</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Taenarus</i> , el Ténaro,	" 2	<i>Taenara</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Tartarus</i> , el Tártaro,	" poët.	<i>Tartara</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Taygetus</i> , el Taigeto o Táigeto,		<i>Taygeta</i> , <i>orum</i> , " "]

¹ Apud Sallust. et Vergil. *loci* est etiam idem ac *loca*.

² Etiam *Taenarum*, neutr.

CAPUT III. DE ANOMALIS NUMERO, SIGNIFICATIONE, DECLINATIONE ET CASU

I. ANOMALA SIVE INAEQUALIA NUMERO

75 Anomala sive inaequalia vocantur, quae aut numero aut declinatione aut casu aut aliquo alio attributo deficiunt.

I. Singulari tantum numero declinantur:

1.° Nomina propria, ut *Aeneas*; nisi appellativi formam induant, ut *Caesares*, *Maecenates*.

2.° Nomina abstracta, ut *bonitas*, *juventus*.

3.° Pleraque eorum quae materiam significant, sive quae metimur et ponderamus, ut grana, liquores, metalla: *triticum*, *oleum*, *ferum*, *ebur*, *marfil*, cet.

[Nonnulla tamen nomina herbarum, frumentorum, metallorum, lignorum, cet., recipiunt pluralem numerum, cum sc. tribuuntur rebus individuis sive singularibus a poetis praesertim, ut *vina*, *vinos*, diversas clases de vino, *aera*, instrumentos de cobre, estatuas de bronze.]

4.° Nonnulla collectiva, ut *plebs*, *supellex*.

[5.° Quae sequuntur, et alia:

<i>gelu</i> , <i>us</i> , hielo, 51 , IV, NB.	<i>quies</i> , <i>ētis</i> , descanso.
<i>humus</i> , <i>i</i> , tierra, suelo.	<i>sanguis</i> , <i>inis</i> , sangre.
<i>indōles</i> , <i>is</i> , índole.	<i>specimen</i> , <i>inis</i> , muestra.
<i>jubar</i> , <i>āris</i> , resplendor.	<i>suboles</i> , <i>is</i> , descendencia.
<i>lues</i> , <i>is</i> , peste, epidemia.	<i>tellus</i> , tierra, fere poet.
<i>meridies</i> , <i>ei</i> , mediodía.	<i>tussis</i> , <i>is</i> , tos.
<i>pontus</i> , <i>i</i> , mar, poet.	<i>ver</i> , <i>is</i> , primavera.
<i>pulvis</i> , <i>ēris</i> , polvo.	<i>vulgus</i> , <i>i</i> , vulgo: cf. n. 65, II.]

II. Quaedam plurali tantum declinantur (pluralia):

1.° Multa nomina urbium aliorumque locorum, ut *Athēnae* [Vejī, *Leuctra* *Leuctrorum*, *Gades* *Gadium*, *Alpes* *Alpium*, *Esquiliae*, *Tempe*.]

2.º Aliqua quae pluralitatem significant, ut *Charites* sive *Gratiae*, las (tres) Gracias, *majores*, antepasados.

[<i>caelites</i> , habitantes del cielo, bienaventurados.	<i>Penātes</i> et <i>Lares</i> , dioses domésticos, númenes tutelares de la familia (lar, hogar).
<i>Dirae</i> , las Furias, imprecaciones.	<i>proceres</i> et <i>primores</i> , los grandes.
<i>excubiae</i> , cuerpo de guardia.	<i>superi</i> , habitantes del mundo superior.
<i>inferi</i> , habitantes del mundo inferior.	<i>utensilia</i> , utensilios.
<i>liberi</i> , hijos.	<i>verbera</i> , azotes, in singul. poético
<i>manes</i> , almas de los muertos.	<i>verberis</i> et fere poético <i>verbere</i> .]
<i>munia</i> (in nom. et acc.), cargos.	

3.º Nonnullae corporis partes, ut *cani* (sc. *capilli*), canas.

[<i>artus</i> , miembros.	res, ijada.
<i>cervices</i> (apud sequiores <i>cervix</i>), cerviz.	<i>intestina</i> , intestinos.
<i>exta</i> , entrañas.	<i>nares</i> , fosas (ventanas) nasales, in sing. hac significat. rarum est.
<i>fauces</i> , in sing. solum <i>fauce</i> apud poetas, fauces.	<i>praecordia</i> , diafragma.
<i>ilia</i> , <i>ilium</i> et <i>iliorum</i> , <i>ilibus</i> , ija-	<i>renes</i> , riñones.
	<i>viscera</i> (raro <i>viscus</i>), vísceras.]

4.º Aliqua nomina dierum et festorum, ut *Kalendae*, *Bacchanālia*, fiestas de Baco.

[<i>Iduālia</i> , sacrificios hechos en los idus.	<i>Lupercālia</i> .
<i>Idus</i> .	<i>Nonae</i> .
<i>feriae</i> , días de descanso, ferias.	<i>nundinae</i> , mercado, feria.
	<i>Saturnālia</i> , cet.]

5.º Res compositae aut quae tales habentur, ut *cancelli*, verja, celosía, *altaria*, altar.

[<i>arma</i> , armas, armadura.	<i>compedes</i> , et apud poetas in ablat. sing. <i>compede</i> , grillete.
<i>armamenta</i> , instrumentos, herramientas.	<i>cunae</i> ,
<i>balneae</i> , casa de baños.	<i>cunabula</i> ,
<i>clathri</i> , barras (de una verja).	<i>incunabula</i> ,
<i>clitellae</i> , albarda.	<i>exuviae</i> , despojos.

fori, celdillas (del panal).
manubiae, dinero sacado de la
 venta del botín.
moenia, murallas.
obices, abl. singul. poët. *obice*,
 cerrojo, barreras.
phalerae, bolitas pendientes del
 cuello (como adorno).
salinae, salinas.
scalae, escala, escalas.

6.º Haec et alia:

ambages, in singul. apud poëtas
 solum *ambage*, rodeos.
annales, anales.
argutiae, agudeza (de ingenio),
 argucias.
crepundia, juguetes (estrepito-
 sos).
divitiae, riquezas.
fasti, fastos.
grates, in nominativo et accus.
 tantum, gracias.
indutiae, treguas.
ineptiae (raro in singulari), san-
 deces.
inferiae, sacrificios a los manes,
 exequias.
insidiae, asechanzas.

tcopae, escoba.
spolia, despojos.
shermæ, caldas, termas.
valvae, hojas de las puertas.
 Et plerumque: *bigae*, carro de
 dos caballos, *quadrigae*, carro
 tirado por cuatro caballos, et
 participia *sata*, campo sembra-
 do, los sembrados, et *serta*,
 guirnalda, n. 151, 198.

inimicitiae, enemistades.
minae, amenazas.
nugae, bagatelas.
nuptiae, bodas.
praestigiae, prestidigitación, pres-
 tigos, trapacería.
preces, in sing. solum *prece*, rue-
 go, ruegos.
primitiae, primicias.
reliquiae, reliquias, restos, relie-
 ves.
tenebrae, tinieblas.
vindiciae, adjudicación de una
 cosa puesta en litigio, cet.
 Et generatim, *angustiae*, *blandi-*
tiae, halago, *illecebrae*, atrac-
 tivo.]

II. SIGNIFICATIONE INAEQUALIA

76 Sunt etiam substantiva quae praeter significationem
 quam in singulari habent, alteram in plurali assumunt,
 ut *carcer*, cárcel, *carceres*, espacio separado por una barrera; *littera*,
 letra, *litterae*, letras, carta, literatura.

[*aedes*, *is*, templo.
aqua, *ae*, agua.
auxilium, *i*, auxilio.
castrum, *i*, fortaleza.
copia, *ae*, abundancia.
fortuna, *ae*, fortuna.
impedimentum, *i*, obstáculo.

loculus, espacio reducido.

ludus, diversión, palestra.
natalis (*diēs*), cumpleaños.
(ops,) *is*, socorro, cf. n. 80, V.
pars, *tis*, parte.

rostrum, *i*, pico de las aves, espolón de navío.
tabula, tabla.

aedes, *ium*, templos, casa.
aquae, aguas, aguas minerales.
auxilia, *orum*, tropas auxiliares.
castra, *orum*, campamento.
copiae, *arum*, provisiones, tropas.
fortunae, *arum*, bienes de fortuna.
impedimenta, *orum*, impedimentos, bagajes.
loculi, cajita (con divisiones compartimientos).
ludi, espectáculos públicos.
natales, nacimiento.
opes, *um*, riquezas, poder.
partes, *ium*, partes, papel (que se representa), partido.
rostra, *orum*, la tribuna (adornada con espolones de navíos).
tabulae, tablas, libro de cuentas, documento.]

III. DECLINATIONE INAEQUALIA SIVE HETEROCLITA ¹

(Cf. n. 24, NB. 1, et 51, IV)

77

Dicuntur heteroclita substantiva quae per varias declinationes flectuntur. Praecipua sunt:

1.º Quae declinantur ut *dominus* et *templum*, v. g. *commentarius* et *commentarium*, comentario, memoria.

[*Callus* et *callum*, callo; *jugulus* et *jugulum*, garganta; *lupinus* et *lupinum*, altramuz; *cubitus*, codo, et *cubitum* (mensura), codo; *balteus*, tahalí, *clipeus*, escudo, et minus saepe *balteum*, *clipeum*; *baculus*, bastón, báculo, saepius *baculum*.]

2.º Quae ad primam et secundam declinationem pertinent, ut *menda* et *mendum*, defecto, error.

[*Vespera*, tarde, et nominat. *vesper*, accus. *vesperum*, ablat. *vespere* et *vesperi*. (*Vesper*, *vesperi*, cet., lucero de la tarde, estrella de Venus.) Cf. n. 62, NB.]

¹ Ab ἕτερος, diversus, et ἁλίστις, declinatio.

3.° Nomina in *ia* et *ies*, ut *materia* et *materies*.

[*Barbaria* et *barbaries*, *luxuria* et *luxuries*, *mollitia* et *mollities*, cet. In gen. dat. et abl. saepius declinantur per primam. Etiam invenitur *colluvio* et *colluvies*, lavadura = lavazas, mezcla confusa, turbulencia.]

4.° Aliqua nomina verbalia in *us* quartae et *um*, ut *eventus* *eventus* et *eventum* *eventi*, acontecimiento, *suggestus* et *suggestum*, sitio alto, tribuna.

[Etiam non verbalia *angiportus* et *angiportum*, callejón, rúa, calleja, *tonitrus* et *tonitruum*, trueno, tronido.]

5.° *Jugum* *jugeri*, yugada, quod in plurali per tertiam declinatur: *jugera*, *jugum*, *jugibus*, raro *jugeri*.

Vas *vasis*, vaso, in plurali *vasa*, *vasorum*, *vasis*.

[6.° Quae sequuntur:

contagio, *contagio*, *epidemia*, et *contagium* apud poetas et recentiores.

plebs *plebis*, et *plebes* *plebei*.

praesepe *praesepe* et *praesepes* *praesepe*, item *praesepe*, pesebre.

scorpio *scorpionis*, escorpión, et *scorpius* *scorpii*.⁴

tapes *tapetis*, tapete, et *tapete*, *is*, etiam *tapetum*, *i*.

requies *requietis*, cet., *reposito*, et *requiem* *requie*.

In nonnullis themata diversa sunt:

78 *Femur*, muslo, *femoris* et *feminis* (ab obsoleto *femen*), cet.

Jecur, hígado, *jecoris*, *jocinoris*, *jecinoris* et *jocineris*, cet.

Juppiter, *Jovis*, *Jovi*, cet.

Juventus, *juventutis*, mocedad, juventud, et apud poetas *juventa*, ae, et *Juventas* *Juventatis*, la diosa de la juventud.

Senectus *senectutis*, vejez, ancianidad, et apud poetas *senecta*.

Pecus *pecudis*, cabeza de ganado menor, et *pecus* *pecoris*, cabeza de ganado, fere ganado; cf. n. 51, IV, NB

Penus *penoris*, provisión de boca, pl. *penora*, et sine plurali *penus* *penus* et *penum*, *i*.

NB. *Ibis* *ibis*, el ave ibis, et *tigris* *tigris* faciunt etiam in gen. *ibidis*, *tigridis*, in acc. *ibin*, *tigrim* et *tigrin*, abl. *tigri*, cet.]

⁴ *Gausape* *gausapis*, n., et *gausapes*, *is*, masc., *gausapum*, *i*, *gausapa*, ae, cierto manto de lana.

IV. CASU INAEQUALIA SIVE DEFECTIVA ¹

79 I. Quaedam non declinantur in casus, ut nomina litterarum, v. g. *a*, *alpha*, et alia, ut *fas*, lo justo, *nefas*, lo injusto [*gummi*, goma, *caepe*, cebolla, *instar*, igualdad (en grandeza e importancia), *mane*, la mañana, *nihil*, nada, *Chaos* ², *sēcus* ³ virile aut muliēbre, sexo; sed tamen adhibentur tanquam nominativi et accusativi.

NB. 1. *Mane* usurpatur etiam ut ablativus: *summo mane*, muy de mañana; litterarum nomina etiam tanquam alii casus. ⁴

NB. 2. Pro indeclinabilibus usurpantur aliquando declinabilia, ut *caepa* pro *caepe*, *gummis* pro *gummi*, *nihilum* pro *nihil*.

NB. 3. *Pondo*, peso, defectivum adhibetur ut ablativus in singulari, v. g. *coronā aurea*, *librā pondo*, del peso de una libra (litt. una libra en peso, *libra* = prope $\frac{1}{3}$ kilogram.), et ut quilibet casus in plurali, v. g. *argenti pondo quinque milia*, cinco mil libras romanas de plata, *corona aurea pondo ducentum*, de docientas l., cet.

II. Nomina peregrina, uti Hebraea apud Christianos scriptores, aliquando Latinitate donantur, ut *Jōsephus*, *i*, *Dāvid Dāvidis*, n. 536, *Mōses Mōsis*, cet. ⁵]

Jesus habet acc. *Jesum*, ceteros casus *Jesu*.

80 Aliqua flectuntur in nonnullis casibus tantummodo, dicunturque *monoptōta*, *diptota*, *triptota*, *tetraptota*, i. e. unius casus, duorum, trium, quattuor. Cf. n. 75.

I. Adhibentur in solo ablativo singulari a poëtis, in toto plurali ab omnibus *ambage*, *compede*, *fauce*, *obice*. *Prece* et raro *verbere* etiam apud non poëtas inveniuntur.

II. Adhibentur in solo ablativo singulari, carent autem plurali: *sponte*, addito pronomine possessivo, ut *sponte sua*, por (de) su voluntad; verbalia in *u*, addito genitivo aut possessivo pronomine, ut *rogatu*

¹ Multa singularia notantur suis locis.

² Vergil. ablativo usus est *Chao*, G. 4, 347.

³ Cf. *Revue de Phil.* ann. 1907, vol. 31, p. 233.

⁴ Et, ut videtur, *sēcus*: Liv. 26, 47, 4.

⁵ In acc. etiam *Mosen*. Cfr. ALVAR., n. 184.

matris, meo, n. 283 [et *natu*, in locutione *grandis* (*major, maximus, minor, minimus*) *natu*, entrado en años, de edad.¹

III. Adhibentur in uno casu atque in certis locutionibus *dicis* (*causā*), por formalidad; *derisui* (*esse*), ser objeto de burla; *despicatui* (*esse*), ser objeto de desprecio; *ostentui* (*esse*), servir de muestra; *infittias* (*ire*), negar; *suppetias* (*ferre*), socorrer; *venum* (*dare*) vender, (*ire*) ser vendido. Cf. *nauci*, n. 282, III.]

IV. Duos casus habent:

Fors, acaso, abl. *forte* [fere adverbialiter, sine plur.]

[*Impes*, obsoletum, ímpetu, masc.] gen. *impetis*, abl. *impete* [sine plur.; et rarum est pro *impetus* quartae declin.]

(*Sordes*, inusitatum, inmundicia) raro acc. *sordem* et abl. *sorde* (fere plurale adhibetur).

(*Vepres*, insolens, espino) raro acc. *veprem*, abl. *vepre* (fere plurale usurpatur).]

V. Tres casus habent:

[(*Fides* vel *fidis*, inusit., cítara) *fidis, fidem, fide* solum apud poetas; generatim plurale est.]

Lues, contagio, epidemia, *luem, lue*, sine plurali.

[*Ops*, inusit., socorro] *opis, opem, ope*; in plur. *opes, opum*, cet., poder, riquezas.

[*Vicis* aut *viæ*, obsoletum, vicisitud] *vicis, vicem, vice*; in plur. *vices, vicibus*, sine gen.

Vis, fuerza, acc. *vim*, abl. *vi*; ² in plur. *vires, virium, viribus*.

VI. Carent nominativo [*daps*] *dapis*, manjar, comida; [*dicio*] *dicionis*, dominio; [*frux*] *frugis*, frutos de la tierra; [*internecio*] *internecionis*, destrucción; [*pollis*] *pollinis*, flor de harina: n. 30, 4.º

CAPUT IV. DE ADJECTIVORUM DECLINATIONE

81 I. Nomen adjectivum est quod substantivis jungitur sive *adjicitur*, ut ea donet qualitate aut definiat (para calificarlos o determinarlos), ut *dux pru-*

¹ Et adverbiorum ritu: *in promptu*, a mano, *in procinctu*, haldas en cinta.

² Gen. apud Tacit., *Dial.* 26, et sequiores; dativus perrarus est. *Vis* = *vires* Lucretius 2, 586; 3, 265.

dens, general prudente, *miles strenuus*, soldado valeroso; *bubula caro*, carne de vaca (de buey).

[Igitur adjectivum vel est qualitativum vel definitivum; hoc autem esse potest possessivum, si rem possessam aut ad aliquem pertinentem significat, ut *domus mea*, *equus regius*, del rey, *miles Pompejanus*, de Pompeyo, del ejército de P.; patrium aut gentile, si patriam, gentem sive nationem indicat, ut *civis Romanus*, *homo Italus*; numerale, si numerum significat, ut *tres pueri*, cet.⁴

NB. Vox adjectivum late sumpta complectitur etiam varia genera pronominum, cum haec substantivis conjunguntur, ut *hic liber*, *illa mustela*; item participia, ut *porta clausa*, p. cerrada. Illa dicuntur adjectiva pronominalia, haec participialia.]

II. Ad declinationem quod attinet, adjectiva vel ad primam et secundam, vel ad tertiam declinationem pertinent substantivorum. Quae ad primam et secundam pertinent, tres formas habent in nominativo, cetera vel tres, vel duas, vel unam.

Cum nomina adjectiva tres habent formas, prima est generis masculini, altera feminini, tertia neutrius; si duas, prior est communis generis, id est masculini ac feminini, posterior neutrius; si unam, haec est omnis generis.

I. ADJECTIVA PRIMAE ET SECUNDAE DECLINATIONIS

82 Exeunt in

us, a, um, ut *bonus*, *bona*, *bonum*, bueno, -a, (-o),
er, era, erum, ut *liber*, *libera*, *liberum*, libre,
er, ra, rum, ut *niger*, *nigra*, *nigrum*, negro.

Unum exit in

ur, ura, urum, *satur*, *satura*, *saturum*, saciado, harto.²

⁴ Adjectivum stricte sumptum est vox quae substantivo adjungitur ad aliquam ejus qualitatem proprietatemve exprimendam. Aliae voces quae substantivo junguntur, ut numeralia et pronomina, vocantur a multis adjectiva definita (determinativos). At haec denominatio convenit adjectivo proprie dicto sive *qualitativo*, quippe quod determinet seu *definiat* substantivum ejus qualitatem significando.

² Antiquitus *vivos*, *viva*, *vivom*. Cf. n. 25 in ima pag.

I. **BONUS, BONA, BONUM** declinatur ut *dominus, musa, templum*.

SINGULARI				PLURALI	
N. <i>bon-us</i>	<i>bon-ă</i>	<i>bon-um.</i>	<i>bon-ī</i>	<i>bon-ae</i>	<i>bon-ă.</i>
G. <i>bon-ī</i>	<i>bon-ae</i>	<i>bon-ī.</i>	<i>bon-ōrum</i>	<i>bon-ārum</i>	<i>bon-orum.</i>
D. <i>bon-ō</i>	<i>bon-ae</i>	<i>bon-ō.</i>		<i>bon-īs.</i>	
A. <i>bon-um</i>	<i>bon-am</i>	<i>bon-um.</i>	<i>bon-ōs</i>	<i>bon-ās</i>	<i>bon-ă.</i>
V. <i>bon-ē</i>	<i>bon-ă</i>	<i>bon-um.</i>	<i>bon-ī</i>	<i>bon-ae</i>	<i>bon-ă.</i>
A. <i>bon-ō</i>	<i>bon-ā</i>	<i>bon-ō.</i>		<i>bon-īs.</i>	

[Ita *justus, a, um, justissimus, a, um, funestus, odiosus, probus, purus, sanctus, vivus; amatus, a, um, amado; amaturus, a, um, que amarā; amandus, a, um, que debe ser amado, cet.*]

II. **LIBER, LIBERA, LIBERUM**, libre, declinatur ut *puer, musa, templum*.

SINGULARI				PLURALI	
N. <i>liber</i>	<i>libēr-ă</i>	<i>libēr-um.</i>	<i>libēr-ī</i>	<i>libēr-ae</i>	<i>libēr-ă.</i>
G. <i>libēr-ī</i>	<i>libēr-ae</i>	<i>libēr-ī.</i>	<i>liber-ōrum</i>	<i>liber-ārum</i>	<i>liber-ōrum.</i>
D. <i>libēr-ō</i>	<i>libēr-ae</i>	<i>libēr-ō.</i>		<i>libēr-is.</i>	
A. <i>libēr-um</i>	<i>libēr-am</i>	<i>libēr-um.</i>	<i>libēr-ōs</i>	<i>libēr-ās</i>	<i>libēr-ă.</i>
V. <i>liber</i>	<i>libēr-ă</i>	<i>libēr-um.</i>	<i>libēr-ī</i>	<i>libēr-ae</i>	<i>libēr-ă.</i>
A. <i>libēr-ō</i>	<i>libēr-ā</i>	<i>libēr-ō.</i>		<i>liber-īs.</i>	

Ut *liber* haec tantum adjectiva flectuntur: *asper*, ¹ *gibber*, *jorobado*, *corcovado*, *lacer*, *desgarrado*, *miser*, *prosper* rectius *prosperus*, *tener*, *tierno*; deinde quae in *fer* et *ger* exeunt, ² ut *mortifer*, *mortífero*, *aliger*, *alado*. *Dexter*, *derecho*, facit saepius *dextra*, *dextrum* quam *dextera*, *dexterum*. Cetera in *er e* abjiciunt, ut *niger*, *nigra*, *nigrum*. *Ceteri*, *ceterae*, *cetera* et *ludicri*, *ludicrae*, *ludicra* carent nominativo singulari masculino [*cetera ceterum*, et *ludicra ludicrum*, gen. *ceteri*, *ceterae*, *ceteri*, *ludicri*, *ludicrae*, cet. Nominativus masc *posterus* rarus est.]

¹ Apud Vergil. *Aen* 2, 379, *aspris* pro *asperis*.

² A verbis *fero* et *gero*. Sunt plurima poetarum.

[**Exercitationes:** *poëta Graecus*, scribe idoneus, secretario digno; *mālus bifera*, manzano que da manzanas dos veces (al año), *ormus antiq̄ua*, quejigo añoso, *platanus umbrifera*, plátano umbroso, *amnis latissimus*, río anchísimo, *amor sanctus*, a. casto, *color vērus*, c. natural, *comes jūcundus*, compañero apacible, *collis mūnītus*, altozano fortificado, *fūnis cannabīnus*, cordel de cáñamo, *homo inconsultus*, h. inconsiderado, *jūdex inīquus*, mīles *ignāvus*, soldado cobarde, *paries ruinosus*, pared ruinosa, *rex peregrīnus*, r. extranjero, *sector zōnārius*, cortador de bolsas (de dinero), *condicio aequa*, propuesta razonable, *consuetudo barbara*, *contio tumultuosa*, junta, asamblea, tumultuaria, *cupīditas effrēnāta*, apetito desenfrenado, *imāgo oblīqua*, retrato de perfil, *lanx argentea*, plato de plata, *merx proba*, mercadería buena, *navis oneraria*, navío de carga, *pellis pantherina*, piel de pantera, *vallis opāca*, valle sombrío, *exemplar mendosum*, copia llena de faltas, *foedus turpissimum*, tratado vergonzosísimo, *opus praeclarum*, obra magnífica, *risus magnus*, grande risada, *magistratus mutus*, autoridad muda, *annus delīra*, vieja demente, *porticus ampla*, pórtico espacioso, *dies festus*, día de fiesta, *res privata*, negocio particular.]

83

Subjecta pronomina et adjectiva ut *bonus*, *liber* aut *niger* declinantur, nisi quod genitivo *īus*, dativo *ī* finiuntur, et vocativo carere solent.

<i>alius</i> , a, ud, ¹ otro.	G. <i>alīus</i> .	D. <i>aliī</i> .
<i>solus</i> , a, um, solo.	- <i>solūus</i> .	<i>solī</i> .
<i>totus</i> , a, um, todo.	<i>totūus</i> .	<i>totī</i> .
<i>ullus</i> , a, um, alguno.	<i>ullūus</i> .	<i>ullī</i> .
<i>nullus</i> , a, um, ninguno.	<i>nullūus</i> .	<i>nullī</i> .
<i>unus</i> , a, um, uno.	<i>unūus</i> .	<i>unī</i> .
<i>alter</i> , a, um, el otro (de dos).	<i>alterūus</i> . ²	<i>alterī</i> .
<i>uter</i> , <i>utra</i> , <i>utrum</i> , cuál de los dos.	<i>utrūus</i> .	<i>utrī</i> .
<i>neuter</i> , <i>neutra</i> , <i>neutrum</i> , ninguno de los dos.	<i>neutrūus</i> .	<i>neutri</i> .
<i>uterque</i> , <i>utrāque</i> , <i>utrumque</i> , uno y otro (de dos), los dos.	<i>utriusque</i> .	<i>utrīque</i> .

¹ Pro *m* habet *d*.

² Cf. n. 518, exc. 3.º

<i>utervis, utravis, utrumvis</i> , cualquiera de los dos.	<i>utriusvis.</i>	<i>utrīvis.</i>
<i>uterlibet, utralibet, utrumlibet</i> , cualquiera de los dos.	<i>utriuslibet.</i>	<i>utrīlibet.</i>
<i>utercumque, utracumque, utrumcumque</i> , cualquiera de los dos.	<i>utriuscumque</i>	<i>utrīcumque.</i>
<i>alteruter, alterūtra</i> , vel <i>altera utra, alterūtrum</i> vel <i>alterum utrum</i> , uno u otro (de dos). Gen. <i>alterutrīus</i> vel <i>alterīus-utrīus</i> . Dat. <i>alterutri</i> vel <i>alteri utri</i> , et ita in ceteris casibus.		

Sic accus. *aliū, aliam, aliud, utrumque, utramque, utrumque*, cet., ablat. *aliō, alia, alio, utrōque, utrāque, utrōque*.

NB. Formae regulares genitivi et dativi valde raras sunt nisi apud priscos, v. g. *altero, alterae*, pro *alteri*. *Mihi SOLAE ridiculo fuit*. Ter. Eun. 1004.⁴

[Exercitationes: *alter consulatus, unus libellus, nullus dolor, neutrum genus, utraque pars, utrumlibet dictum, alteruter exercitus*.]

II. ADJECTIVA TERTIAE DECLINATIONIS

84 Exeunt in

er, ris, re, ut *acer, acris, acre*.

is, e, ut *brevis, breve*.

or, us, ut *brevior, brevius*.

unam formam, ut *fēlix, prūdēns*, cet.

Quorum autem nominativus est in *er, is, e*, aut *is, e*, declinantur ut *civis* et *mare*, eorum enim thema exit in *i*; sed ablativus semper est in *i*.

I. ACER, ACRIS, ACRIS, fuerte. BREVIS, BREVE, breve, corto.

⁴ Cf. ALVAR. in horum declinatione. Saepe tamen a grammaticis dicitur *neutri* (generis).

SINGULARI

N. <i>acer</i>	<i>acri-s</i>	<i>acre.</i>	<i>brevi-s</i>		<i>breve.</i>
G.	<i>acri-is.</i>			<i>brev-is.</i>	
D.	<i>acri-i.</i>			<i>brev-ī.</i>	
A. <i>acr-em</i>		<i>acre.</i>	<i>brev-em</i>		<i>breve.</i>
V. <i>acer</i>	<i>acri-s</i>	<i>acre.</i>	<i>brevi-s</i>		<i>breve.</i>
A.	<i>acri-i.</i>			<i>brev-i.</i>	

PLURALI

N. <i>acr-es</i>		<i>acri-a.</i>	<i>brev-es</i>		<i>brevi-a.</i>
G.	<i>acri-um.</i>			<i>brevi-um.</i>	
D.	<i>acri-bus.</i>			<i>brevi-bus.</i>	
A. <i>acr-es</i>		<i>acri-a.</i>	<i>brev-es</i>		<i>brevi-a.</i>
V. <i>acr-es</i>		<i>acri-a.</i>	<i>brev-es</i>		<i>brevi-a.</i>
A.	<i>acri-bus.</i>			<i>brevi-bus.</i>	

Adnot. Genus neutrum a masculino et fem. solum differt in nominativo, acc. et voc.

a) Ut *acer* haec duodecim declinantur:

<i>alacer, pronto.</i>	<i>equester.</i>	<i>salūber, saludable.</i>
<i>campester.</i>	<i>paluster, pantanoso.</i>	<i>silvester.</i>
<i>celeber.</i>	<i>pedester.</i>	<i>terrester.</i>
<i>celer, ligero.</i>	<i>puter, podrido.</i>	<i>volucer, volador, volátil;</i>

[quibus addenda haec quattuor mensium nomina *September, October, November, December.*

Unum *celer* in flexione servat *e: celer, celeris, celere*, gen. *celeris*.

Exercitationes: *pastus saluber, musa silvestris, ordo equester, pālus puter, estaca podrida, turma (escuadrón) celeris, instrumentum campestre.*]

NB. Raro in prosa oratione, saepius in poëmatibus nominativus masculinus horum adjectivorum exit in *ris* pro *er*, ut *annus salubris* apud Ciceronem, *collis silvestris* apud Caesarem, *montivagus atque silvestris cursus*.

[b) Ut *brevis* flectuntur: *admirabilis, amabilis, debilis, facilis, gravis, horribilis, irreparabilis, irrevocabilis, suavis, terribilis, cet.*

Exercitationes: *belua immanis, bestia desmesurada o descomunal, candela brevis, vela corta, sublimis columna, pugna navalis, com-*

bate naval, *rota figularis*, rueda de ollero o alfarero, *illustris et perlucida stella*, e. clara y luminosa, *conviva hilāris*, convidado o comensal alegre; — *ager immunis*, tierra exenta de impuestos, *amicus fidelis*, amigo leal, *animus virilis*, espíritu varonil, *cibus suavis*, comida sabrosa, *jocus illiberalis*, gracia grosera, *pullus quinquemestris*, potrigo, pollino, de cinco meses, *puteus jugis*, pozo perenne, *ventus lenis*, viento blando, *bellum civile*, guerra civil, *domicilium illustre*, habitación iluminada, *praemium mediocre*, recompensa mediana, *grave testimonium*, *caelum tenue purumque*, cielo o atmósfera sin cargazón y despejada; — *auctor facilis*, *mirabilis pugnandi cupiditas*, admirable deseo de pelear, *utilis dimicatio*, útil combate, *homo humilis*, h. de baja suerte, *talis honos*, honra tal, *rudis indigestaque moles*, mole (amontonamiento) tosca e informe, *omne divinum humanumque jus*, todo divino y h. derecho, *nobile nomen*, nombre famoso, *breve tempus*; — *omnis commeatus*, todo convoy (tránsito, provisión), *exitus notabilis*, fin notable, *suavis fructus*, *cornu lunare*, cuerno de la luna; — *res militaris*, arte m., milicia.]

c) Nonnulla adjectiva declinantur ut *bonus*, *a*, *um* simulque ut *brevis*, *e*, v. g. *hilarus* et *hilaris* gozoso [et aliquot composita, v. g.

inermis, *a*, *um* et *inermis*, *is*, *e*, desarmado.

exanimus, et *exanimis*, exámine, que pierde la vida.

bijugus et *bijugis*, de doble tiro (de caballos).]

II. BREVIOR, BREVIUS. Adjectiva in *or*, *us*, comparativa sunt, ut *brevior*, *brevius*, más breve, flectunturque ut *sermo* et *tempus*. Horum ablativus in *i* perraro desinit.

SINGULARI		PLURALI	
N. <i>brevior</i>	<i>brevius.</i>	<i>brevior-es</i>	<i>brevior-a.</i>
G. <i>brevior-is.</i>		<i>brevior-um.</i>	
D. <i>brevior-i.</i>		<i>brevior-ibus.</i>	
A. <i>brevior-em</i>	<i>brevius.</i>	<i>brevior-es</i>	<i>brevior-a.</i>
V. <i>brevior</i>	<i>brevius.</i>	<i>brevior-es</i>	<i>brevior-a.</i>
A. <i>brevior-ē (brevior-ī).</i>		<i>brevior-ibus.</i>	

[Exercitationes: *annus superior*, *regnum spoliatus*, *verecundior praeco*, *minor fides*, *poeta bonus*, *melior*, *optimus*; *scurra* (bufón) *malus*,

peior, pessimus; vir magnus, major, maximus; facilis, faciliior, facillimus; difficilis, difficilior, difficillimus; humilis, humilior, humillimus; similis, similior, simillimus; dissimilis, dissimilior, dissimillimus. ¹]

III. FELIX. Adjectiva unius terminationis, ut *felix*, feliz, declinantur ut *civis* et *mare*; sed sunt imparisyllaba.

SINGULARI		PLURALI	
N. <i>felix</i> .		<i>felic-es</i>	<i>felici-a</i> .
G. <i>felic-is</i> .		<i>felici-um</i> .	
D. <i>felic-i</i> .		<i>felici-bus</i> .	
A. <i>felic-em</i> .	<i>felix</i> .	<i>felic-es</i>	<i>felici-a</i> .
V. <i>felix</i> .		<i>felic-es</i>	<i>felici-a</i> .
A. <i>felic-i</i> vel <i>felic-e</i> .		<i>felici-bus</i> .	

[**Exercitationes:** *bestia cicur*, animal manso, *stella errans*, planeta; *campus ingens*, planicie inmensa, *gladius micans*, espada reluciente, *populus potens*, pueblo poderoso, *magnus vir ac sapiens*, mendacium impudens, mentira desvergonzada, *ingenium clemens*, indole pacífica, *praesens periculum*, peligro inminente, *grave saxum et ingens*, *homo iners ignavus*, hombre flojo, cobarde, *aspiratio gravis et pestilens*, respiración dificultosa y hedionda, *rex generosus ac potens*, *constans homo et gravis*, *collis urbi imminens*, que se levanta junto a la ciudad, *tempus iners*, tiempo que impide el trabajo, que causa inacción, *discors semen*, principio opuesto, *atrox facinus*; *domus ingens*, ² *amicus constans*, *res inconstans*.]

85 I. Ut *felix* declinantur omnino, ac proinde habent plurale neutrum in *ia*, ea solum adjectiva et participia quae terminantur in *ans* et *ens*, in *as* (raro), *rs*, *ax*, *ix*, *ox*, et numeralia in *plex* [v. g. *elegantia*, *sapientia*, *Larinatia*, *sollertia*, *tenacia*, *pernicia*, *atrocia*, *simplicia* ab *elegans*, *sapiens*, *Larinas*, *sollers*, *tenax*, *pernix*, *atrox*, *simplex*. Adde *anceps*, *praeceps*, *dis*, *locuples*, *par* cum compositis ³, et apud recentiores auctores *hebes*, *teres*, *quadrupes*, *versicolor*].

¹ Misceantur nonnumquam omnes gradus, ut *felix*, *feliciior*, *feliciissimus*; sic enim fit lingua celerior et exercitator. ALVAR., n. 10.

² En casa grande, in domo ingenti. Cf. loc. ubi.

³ *Par*, masc. compañero, fem. compañera, neut. un par.

NB. Pauca ex his declinantur etiam ut *bonus*, *a*, *um*, v. g. *opulens* et *opulentus*, *violens* et *violentus*.

[II. Huc etiam pertinent, sed carent neutro plurali (cf. tamen 84 a) adjectiva in

ēr ēris: *degēner*, *pauper*, *uber*.

ēs ētis, ut *indiges*, *praepes* (*dēsēs dēsīdis*, *reses resīdis*, *pūbes* (seu *puber*) *pūberis*, *impūbes impūberis* vel *impūbis impūbis*; at Vergilius dixit *puberibus foliis*, Aen. 12, 413;

ēs itis: *ales*, *cocles*, *dives*, *sospes*, *superstes*;

ex icis, ut *supplex*; apud Ciceronem tamen reperitur *supplicibus verbis*;

ex *caput composita*: *biceps*, *triceps*, cet., exceptis *anceps* et *praeceps*.

Praeterea *caelebs caelibis*, *cicur cicuris*, *compos compotis* et *impos impotis*, *discolor discoloris*,¹ *intercus intercutis*, *memor memoris*, *oscen oscinis*, *trux truxis*, *vigil vigilis*; — *exsanguis exsanguis*, parisyllabum. Sunt etiam alia nonnulla a poetis Graecorum more conficta, quae in uno alterove casu adhibentur, ut apud Ovidium *Ausonis ora*, de Ausonia, de Italia, *hasta Pelias*, del monte Pelio.²

NB. Nonnulla neutro plurali carentia inveniuntur tamen in dativo et ablativo cum substantivis neutris copulata: cf. ex. n. II.

III. DE NONNULLIS CASIBUS ADJECTIVORUM TERTIAE DECLINATIONIS

86 I. Adjectiva quorum neutrum *e* littera terminatur, *i* adsciscunt in ablativo singulari, ut *brevi*, *pingui*.

NB. *Caeleste*, *perenne*, *bimestre*, cet., pro *caelesti*, *perenni*, *bimestri* vel apud ipsos poetas rara sunt.³

II. Reliqua adjectiva *i* vel *e* admittunt, ut *ingenti* vel *ingente*; sed *i* frequentius. At substantive sumpta, et comparativa fere in *e* terminantur; v. g. *illud a sapiente dictum*.

III. Participia praesentis, cum adhibentur ut vera participia, desinunt in *e*, ut: *vel aestate deficiente*, *vel autumno ineunte*.⁴ Sed cum in

¹ *Discoloribus signis*. Cic.

² Cf. Legionensis in versione Vergil. G. 4, 281.

³ *Specie caeleste resumpta*. Ov. M. 45, 743. Cf. Fast. 3, 654; 6, 458.

⁴ *Vere tepenti*, Ov. Art. 3, 185; ut vitetur multiplex concursus litterae *e*.

nomina adjectiva transeunt, nimirum si qualitatem non vero tempus exprimunt, multo usitatus exeunt in *i* quam in *e*, ut *biduo contenti*, *providentia diligenti*.

[NB. Adjectiva *compos*, *impos*, *caelebs*, *dases*, *pauper*, *princeps*, *pubes*, *superstes* semper e contenta sunt; *aves*, *dives* fere semper;

vetus, *uber* saepissime. At *memor* et *par* ablativum faciunt per *i*: *memori*, *pari*.¹]

IV. Nominativus pluralis neuter adjectivorum tertiae declinationis exit in *ia*, ut *elegantia*, *inertia*.

Sed comparativa cum uno *vetus* in *a* finiuntur, ut *breviora*,

velera.

V. Faciunt genitivum in *ium* adjectiva et participia quae plurale

neutrum habent in *ia*, ut *acrium*, *brevium*, *felicium* [*elegantium*, *in-*

tium, *locupletium*, exceptis *quadripes* et *versicolor*. *Locuples* habet

duplicem genitivum *locupletium* et *locupletium*; *anceps* et *praeceps*

potius in *um*].

VI. Verum quae plurali neutro carent genitivum faciunt in *um*,

ut *inopum*, *divitum*. [*Celer*, *hebes*, *leres* in genitivo plurali non inve-

nies; at *Celeres*, soldados de a caballo (para guarda de los reyes - de

Roma -) facit *Celerum*.]

NB. Adjectiva in *us* faciunt aliquando genitivum in *um*, ut sa-

pietum, maxime apud poetas ut *bellantum*; item raro et apud solos

poetas adjectiva in *is*, ut *caelestium* pro *caelestium*. Sic apud Ov. M.

1, 150: *Ultima caelestium terras Astraea reliquit*.

IV. DE CASU INAEQUALIBUS SEU DEFECTIVIS

87

Sunt adjectiva quibus scriptores in certis casibus non utuntur. Sic nominativi *primor*, *seminex*, *sons* (*celerus*,

ludicrus, n. 82, II.) sunt insolentes. *Bicorpor*, poet., facit tantum *bicor-*

poris. *Ralex* et *exspes* solum in nominativo et accus. inveniuntur,

pernox in nominat. et ablat., *tristitem* in solo accusat.

Pauci caret singulari et fere *plerique*, quod in genit. non usur-

patur. Reperitur tamen *pleraque nobilitas*, *juvenis*, la mayor parte

de la nobleza, de la juventud, los más de los nobles, de los jóvenes;

plerumque exercitum, et *plerumque* (neutr.), la mayor parte.

¹ Apud Verg. B. 8, 75: numero impari. Par subst. facit *pare* et *pari*.

Non declinantur in casus *frugi* et *nequam* (*homo frugi, hominem frugi, homines frugi, cet.*). Neque declinantur *opus* et *necesse*, quae junguntur cum verbo *sum*, es necesario, es fuerza.

Plus in singulari substantive sumitur, et solum habet nominativum et accusativum neutrum et genitivum *pluris* (*pretii*); in plurali *plures, a, plurium, pluribus*. — *Pluria* pro *plura*, *plurum* pro *plurimum* perrara sunt.

Exteri caret singulari: *exterae nationes, extera regna*, naciones extranjerias; *exteri*, los extranjeros.

Inferum fere jungitur cum *mare*: *mare inferum*, el mar inferior, de abajo (el Tirreno). *Inferi*, los habitantes del mundo subterráneo; *inferae partes*, el mundo subterráneo; *infera flumina*.

Postera, posterum, siguiente, inmediato, caret nominativo masculino. *Posteri*, los venideros.

Superum fere cum *mare* invenies: *mare superum*, el mar superior, de arriba (el Adriático), *limen superum inferumque*, dintel y umbral. *Superi*, los habitantes del mundo superior (los del cielo y de la tierra); *supera*, el mundo superior, el cielo. Adjective sumptum rarum est.

Cujus, a, um, cuyo, de quien, cum interrogatione aut sine ea, adhibetur solum in nominat. et accus. singularis, in ablat. fem. ejusdem numeri, atque in nominat. et accus. plur. fem.]

V. DE COMPARATIVO AC SUPERLATIVO

88 I. Nomen positivum est quod alicujus rei proprietatem sive qualitatem absolute simpliciterque significat, ut *justus, injustus*.

II. Comparativum est quod significat qualitatem cum qualitate collatam, ita ut haec uni rei majore gradu tribuatur quam alteri, ut *justior, injustior*, más justo (que otro, que él mismo en otro tiempo).

III. Superlativum est quod qualitatem in summo gradu collocatam significat, ut *justissimus, injustissimus*, muy justo, justísimo, aut el más justo.

Adn. 1. In prima significatione superlativum dicitur absolutum, in altera relativum.

Adn. 2. Etiam participia praesentis praeteritique temporis, cum fiunt adjectiva, ¹ item adverbia comparantur. Cf. n. 159.

IV. Comparativum fit addita radicali positivi terminatione *ior* pro masculino et feminino, *ius* pro neutro, ut *justus, justior, justius; brevis, brevior, brevius; sapiens sapientis, sapientior, sapientius*.

V. Superlativum fit addita radicali positivi terminatione *issimus, issima, issimum*; ut *justissimus, a, um; brevissimus, a, um; sapientissimus, a, um*. Cf. n. 5, obs. 2. ²

Sic a *potis*, que puede, capaz, fere poëticum, fiunt *potior, preferibile, et potissimus*, principal, quae trita sunt.

NB. A comparativo aliquorum adjectivorum oritur forma diminutiva in *culus, a, um*, ut *duriusculus, grandiusculus, majusculus, plusculus*, ut emolliatur positivi aut comparativi significatio, ut: *duriusculum est*, es un tanto duro. *Thais, quam ego sum, grandiuscula est*, i. e. aliquanto grandior, T. es un poco mayor (en edad) que yo.

Excipiuntur: 1.° adjectiva in *er* finita, quorum superlativa fiunt adjecta nominativo terminatione *rimus, rima, rimum*, ³ ut *pulcher, pulcherrimus, a, um; acer, acerrimus, a, um*.

Etiam *prosperus* (sive *prosper*) facit *prosperrimus*. *Maturus* facit *maturissimus* et *maturrimus*.

2.° *Facilis, gracilis*, delgado, *humilis, similis* et composita, in quibus mutatur syllaba *is* in *limus, lima, limum*, ita: *facillimus, difficillimus, simillimus, a, um, cet.* ⁴

3.° Adjectiva in *dicus, ficus, volus* ex verbis *dico, facio, volo* profecta, quae sic comparantur:

¹ V. g. apud Cic. *abundans, acceptus, amans, appetens, consideratus, contemptus, desperatus, oboediens, optatus, patiens, perspectus, spoliatus*.

² *-is-simus* sive *-is-sumus* est pro *is-timus* seu *is-tumus*, facta assimilatione. Cf. LAURAND, VI, n. 160.

³ Pro *timus* cum assimilatione secundae litterae in primam.

⁴ Sc. adjectiva in *ilis*, brevi syllaba praeceunte, exeunt in *illimus*; longa praecedente, in *ilissimus*, v. g. *nobil-issimus, util-issimus*. Ab *imbecillis* videtur esse *imbecillimus; imbecillissimus* est ab *imbecillus*. Cf. NEUE-WAG. 2, 200.

*maledicus, maledicentior, maledicentissimus;*¹
magnificus, magnificentior, magnificentissimus;
benevolus, benevolentior, benevolentissimus.

[Sic *beneficus, munificus, honorificus.*² *Egenus* et *providus* non comparantur; pro illis comparantur participia *egens* et *providens*: *egentior, providentior, egentissimus, providentissimus.*]

4.º Sequentia:

<i>bonus, bueno,</i>	<i>melior, mejor,</i>	<i>optimus, óptimo.</i>
<i>malus, malo,</i>	<i>peior, peor,</i>	<i>pessimus, pésimo.</i>
<i>magnus, grande,</i>	<i>major, mayor,</i>	<i>maximus, máximo.</i>
<i>parvus, pequeño,</i>	<i>minor, menor,</i>	<i>minimus, mínimo.</i>
<i>multus, mucho,</i>	<i>plures, más,</i> ³	<i>plurimus, muchísimo.</i>
<i>frugi, bueno,</i>	<i>frugalior,</i>	<i>frugalissimus.</i> ⁴
<i>nequam, malo,</i>	<i>nequior,</i>	<i>nequissimus.</i>

89

I. Nonnulla adjectiva tempus aut locum exprimentia carent positivo, cui respondet praepositio vel adverbium:

<i>citra, a esta parte,</i>	<i>citerior,</i>	<i>citāmus.</i>
<i>extra, fuera,</i>	<i>exterior,</i>	<i>extrēmus, raro extīmus.</i>
<i>infra, abajo,</i>	<i>inferior,</i>	<i>infinus et īmus.</i>
<i>intra, dentro,</i>	<i>interior,</i>	<i>intīmus.</i>
<i>post, después,</i>	<i>posterior,</i>	<i>postremus. Postumus,</i>
nacido después de la muerte del padre, póstumo.		
<i>prae, delante,</i>	<i>prior, primero de dos,</i>	<i>prīmus.</i> ⁵
<i>prope, cerca,</i>	<i>propior,</i>	<i>proxīmus. Pro positivo</i>
usurpatur <i>propinquus</i> : v. 89, IV, 3.º		
<i>supra, encima,</i>	<i>superior,</i>	<i>suprēmus, et summus el</i>
más elevado, el último (en el tiempo).		
<i>ultra, a la otra parte,</i>	<i>ulterior,</i>	<i>ultīmus.</i>

[NB. *Anterior* ab *ante* solum apud scriptores recentiores reperitur.]

¹ A participio praes. *maledicens*.

² *Malevolus* facit solum *malevolentissimus* sine comparativo; *mirificus* *mirificissimus*, apud Terentium. *Mirificentissimus* est infimae Latinitatis.

³ Cf. n. 87 et 159, I. *In mari multo plures sunt pisces quam in fluminibus.*

⁴ Cf. Vocabul. Gulielmi FREUND, v. *frugalis*.

⁵ Cf. NONELL, *Cant. Pros.*, n. 24.

II. Carent etiam positivo comparativa et superlativa:

deterior, *peor*, *detrerrimus*; *ocior*, más rápido, *ocissimus*.

[NB. *Sequius*,¹ menos bueno, etiam superlativo caret, estque perrarum.]

III. Nonnulla comparativo carent, sed suum superlativum habent; v. c.

<i>bellus</i> , donoso, <i>bellissimus</i> .	<i>meritus</i> , que merece bien, <i>meritissimus</i> .
<i>diversus</i> , diverso, <i>diversissimus</i> .	
<i>falsus</i> , falso, <i>falsissimus</i> .	<i>novus</i> , nuevo, <i>novissimus</i> , el último.
[<i>inclitus</i> , ² inclito, <i>inclitissimus</i> .	
<i>invictus</i> , invicto, <i>invictissimus</i> .	<i>sacer</i> , sagrado, <i>sacerrimus</i> .
<i>invitus</i> , descontento, <i>invitissimus</i> ,	<i>vetus</i> , antiguo, <i>veterrimus</i> , cet.]

IV. Superlativo carent, at gaudent comparativo:

1.° <i>adulescens</i> fere subst., adolescente,	<i>adulescentior</i> .
<i>juvenis</i> subst., joven,	<i>junior</i> .
<i>senex</i> » anciano,	<i>senior</i> .

2.° Multa adjectiva in *ilis* et *bilis*, a verbis deducta, ut *agilis*, *credibilis* [*docilis*, *flebilis*, *probabilis*. Sed *amabilis*, *fertilis*, *fragilis*, *ignobilis*, *mobilis*, *nobilis*, *utilis*, cet., comparativum et superlativum habent.

3.° Carent superlativo: *ater*, *caecus*, *jejunos*, *longinquus*, *proclivis*, *propinquus*, *surdus*, *teres* et alia, ut *infinitior*, *ingentior*, *mediocritus*].

V. Comparativo et superlativo carent:

1.° Quae ante syllabam *us* vocalem habent, ut *idoneus*, *dubius*, *arduus*; at *tenuis* facit *tenuior*, *tenuissimus*.³

NB. Adjectiva tamen in *uus* nonnunquam superlativa gignunt, ut *assiduus* *assiduissimus*, *strenuus* *strenuissimus*, raro comparativa, ut *assiduior*. [Ex finitis in *ius* pauca omnino comparativa reperiuntur,

¹ *Sequior* inusitatum aut dubium est.

² Seu *inclutus*, a *clueo*, soy nombrado, conocido.

³ *Aequus*, *antiquus* et cetera in *quus* huc minime spectant, quia sc. non praecedit vocalis: *aequior*, cet. Cf. n. 8, 4.º, *adn.* in ima pag.

ut *egregior* ab *egregius*, et superlativa *egregissimus* ac *pissimus*, non tamen apud auctores probatissimos.¹]

2.° Ea adjectiva quibus *prae* anteponitur, uno excepto *praeclarus*. At *praececellenior*, *praececellentissimus*, *praeclantior*, *praeclantissimus*, cet., participia.

[3.° Quae materiam significant ex qua aliquid fit, ut *cedrinus*, de cedro.

4.° Pleraque ex verbis aut substantivis composita, ut finita in *fer* et *ger* (a *fero* et *gero*), *ignivomus* (vomo), *inops* (ops), *magnanimus*. At cf. 88, 3.°

5.° Pleraque derivata cum his positionibus *icus*, *alis* vel *aris*, *ilis*, *ulus*, *linus*, *inus*, *ivus*, *ornus*, ut *civicus*, *naturalis*, *hostilis*, *querulus*, *legitimus*, *peregrinus*, *furtivus*, *decorus*.

6.° E substantivis deducta cum terminatione *atus* et *itus*, ut *barbatus*, *cervinus*.

Sed cum comparativo et superlativo inveniuntur plura adjectiva in *alis*, *aris*, *osus*, *lentus*, *stus*: *hospitalis*, *liberalis*, *ingeniosus*, *lurulentus*, *modestus*, *divinus*, cet., vel cum solo comparativo: *rusticus*, *aequalis*, *capitatus*, *popularis*, *regalis*, *salutaris*, *civilis*, *tempestivus*, cet.

7.° Nonnulla alia quae nequeunt certis legibus definiri, ut *hesternus* et alia temporis; *ferus*, *gnarus*, *mirus*, *navus*, *nudus*, *trux*, *vivus*. *Servus* raro compar. et sup. habet.]

90 I. Adjectivis quae non comparantur, cum tamen est ex-

primenda comparatio, praeponitur *magis*, *maius*, pro comparativo, *maxime*, *admodum*, *summe*, cet., el *maius*, el mayor, *magis* admirabile, *maxime mirus*, el *maius* a.

Cf. n. 400, III. Quae circumflectio aliquando etiam adhibetur cum his quae gradus comparationis admittunt, v. g. *id maxime utile est*, Ter. *And.* 835 [5, 1, 16].

II. Pluribus adjectivis vim superlativam addit praepositio *per*, ut *percommodus*, *multo commodo*, *perutilis*. Nonnullis praeponitur *prae* fere a poetis et junioribus, ut *praegehdus*, extremadamente *frio*.

III. Interdum *risus* gratia comici praesertim gradus comparationis fingunt, ut *Poenior* a *Poenus*, *patrivissimus* a *patrivus*, *parvissimus*, cet.]

4 Tu porro ne pios quidem, sed piissimos quaeris et, quod verbum omnino nullum in lingua Latina est, id propter tuam divinam pietatem novum inducis. Cic. Phil. 43, 19, 43.

CAPUT V. DE NUMERALIBUS

(Cf. n. 401-402)

91 Nomen numerale est quod numerum significat.

Cardinale est quod numerum absolute et sine ordine significat, ut *unus*, *duo*. Respondet interrogationi *quot?* ¿cuántos?

Ordinale est quod numerum ordine digestum significat, ut *primus*, *secundus*. Respondet interrogationi *quotus* ¿cuál en orden de número? ut *hora quota est?* — *Tertia*.

Distributivum est quo utimur, cum idem pariter in plura dividimus, ut *singuli*, *bini*: cf. n. 401. Respondet interrogationi *quoteni*, ¿de cuántos en cuántos? ¿cuántos

INDEX NOMINUM

CARDINALIA		ORDINALIA
I.	<i>unus, a, um.</i>	<i>primus, a, um</i> , primero (entre muchos), prior. 89, I.
II.	<i>duo, duae, duo.</i>	<i>secundus</i> vel <i>alter</i> .
III.	<i>tres, tria.</i>	<i>tertius</i> .
IV, IIII.	<i>quattuor.</i>	<i>quartus</i> .
V.	<i>quinque.</i>	<i>quintus</i> .
VI.	<i>sex</i>	<i>sextus</i> .
VII.	<i>septem.</i>	<i>septimus</i> .
VIII.	<i>octo.</i>	<i>octavus</i> .
IX, VIIII.	<i>novem.</i>	<i>nonus</i> .
X.	<i>decem.</i>	<i>decimus</i> .
XI.	<i>undecim.</i>	<i>undecimus</i> . ⁴
XII.	<i>duodecim.</i>	<i>duodecimus</i> . ⁴

⁴ Nunquam *decimus primus*, *decimus secundus*.

para cada uno o para cada vez? v. g. *pueri, ite domum bini aut terni*.

[*Unus, duo, tres* declinantur; v. n. 83; ⁴ cetera cardinalia usque ad *centum* non declinantur. *Ducenti, trecenti*, cet., ordinalia et distributiva regulariter flectuntur.]

Praeter nomina numeralia sunt etiam adverbia numeralia, quibus respondetur interrogationi *quoties* sive *quotiens*, ¿cuántas veces?

Duo, duae, duo. Tres, tria

N. duo	duae	duo.	tres	tria.
G. duorum	duarum	duorum.	trium.	
D. duobus	duabus	duobus.	tribus.	
A. duos vel duo	duas	duo.	tres	tria.
A. duobus	duabus	duobus.	tribus.	

Ut *duo* declinatur *ambo*; ut *tria, milia*, millares, miles. *Duo* in genitivo etiam habet *duum*, *tres* in acc. m. et f. *tris*.

NUMERALIUM

DISTRIBUTIVA

1. *singuli, ae, a*, de uno en uno, cada uno, uno para cada objeto.
2. *bini, ae, a*, de dos en dos, etc.
3. *terni (trini)*.
4. *quaterni*.
5. *quini*.
6. *seni*.
7. *septem*.
8. *octoni*.
9. *noveni*.
10. *deni*.
11. *undeni*.
12. *duodeni*.

ADVERBIA

- semel*, una vez.
bis, dos veces, etc.
ter.
quater.
quinquies seu *quinqüiens*.
sexies, sexiens, cet.
septies.
octies.
novies.
decies.
undecies.
duodecies.

⁴ Voc. tamen vix usurpatur.

XIII.	<i>tredecim</i> vel <i>decem et tres</i> (<i>tres et decem</i>).	<i>tertius decimus</i> , raro <i>decimus tertius</i> , <i>decimus et tertius</i> , atque ita in sequentibus.
XIV, XIII.	<i>quattuordecim</i> .	<i>quartus decimus</i> .
XV.	<i>quindecim</i> .	<i>quintus decimus</i> .
XVI.	<i>sedecim</i> (<i>sexdecim</i> , <i>decem et sex</i>).	<i>sextus decimus</i> .
XVII.	<i>septendecim</i> , <i>decem et septem</i> (<i>septem et decem</i>).	<i>septimus decimus</i> .
XVIII.	<i>duodeviginti</i> , raro <i>decem et octo</i> .	<i>duodevicesimus</i> , minus saepe <i>octavus decimus</i> .
XIX, XVIII.	<i>undeviginti</i> , raro <i>decem et novem</i> .	<i>undevicesimus</i> , minus saepe <i>nonus decimus</i> .
XX.	<i>viginti</i> .	<i>vicesimus</i> ¹ (<i>vigesimus</i>).
XXI.	<i>unus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> et <i>viginti</i> vel <i>viginti unus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> .	<i>unus et vicesimus</i> , <i>una et vicesima</i> , <i>unum et vicesimum</i> , minus saepe <i>primus et vicesimus</i> , <i>vicesimus primus</i> . ²
XXII.	<i>duo</i> , <i>duae</i> et <i>viginti</i> vel <i>viginti duo</i> , <i>duae</i> , et ita porro (<i>viginti et unus</i> , <i>viginti et duo</i> , cet.).	<i>alter</i> (raro <i>secundus</i>) et <i>vicesimus</i> , <i>vicesimus alter</i> , <i>duo et vicesimus</i> .
XXIII.	<i>tres et viginti</i> , cet.	<i>tertius et vicesimus</i> vel <i>vicesimus tertius</i> , cet.
XXVIII.	<i>duodetriginta</i> , raro <i>octo et viginti</i> , <i>viginti octo</i> .	<i>duodetricesimus</i> , minus saepe <i>octavus et vicesimus</i> , <i>vicesimus octavus</i> .
XXIX.	<i>undetriginta</i> , raro <i>novem et viginti</i> , <i>viginti novem</i> .	<i>undetricesimus</i> , minus saepe <i>nonus et vicesimus</i> , <i>vicesimus nonus</i> .
XXX.	<i>triginta</i> , et ita porro, ut in <i>viginti</i> .	<i>tricesimus</i> (<i>trigesimus</i>), et ita porro, ut in <i>vicesimus</i> .
XXXVIII.	<i>duodequadraginta</i> (<i>octo et triginta</i> , <i>triginta octo</i>): sic <i>duodequinginta</i> , cet.	<i>duodequadragesimus</i> , minus saepe <i>octavus et tricesimus</i> , <i>tricesimus octavus</i> .

¹ Pro *-esimus* invenitur aliquando *-ensimus* (*ensumus*): *undevicensimus*, *septuagensimus*, cet.

² Raro *primus vicesimus*, *vicesimus et primus*, et ita in sequentibus.

13. <i>terni deni, ternae denae, terna dena.</i>	<i>terdecies vel tredecies.</i>
14. <i>quaterni deni, quaternae, cet.</i>	<i>quaterdecies vel quattuor decies.</i>
15. <i>quini deni.</i>	<i>quingies decies vel quindecies.</i>
16. <i>seni deni.</i>	<i>sexies decies vel sedecies.</i>
17. <i>septeni deni.</i>	<i>septies decies.</i>
18. <i>octoni deni vel duodeviceni.</i>	<i>duodevicies vel octies decies.</i>
19. <i>noveni deni vel undeviceni.</i>	<i>undevicies vel novies decies.</i>
20. <i>viceni.</i>	<i>vicies.</i>
21. <i>viceni singuli.</i>	<i>semel et vicies vel vicies semel (vicies et semel).</i>
22. <i>viceni bini.</i>	<i>bis et vicies vel vicies bis (vicies et bis).</i>
23. <i>viceni terni, cet.</i>	<i>ter et vicies, cet.</i>
28. <i>duodetriceni.</i>	<i>duodetricies.</i>
29. <i>undetriceni.</i>	<i>undetricies.</i>
30. <i>triceni.</i>	<i>tricies.</i>
31. <i>triceni singuli, cet.</i>	<i>semel et tricies vel tricies semel.</i>
38. <i>duodequadrageni.</i>	<i>duodequadrages.</i>

XXXVIII.	<i>undequadráginta (novem et triginta, triginta novem): sic undequingenta, cet.</i>	<i>undequadragesimus (nonus et tricesimus, tricesimus nonus).</i>
XL, XXXX.	<i>quadraginta.</i>	<i>quadragessimus.</i>
L	<i>quingenta.</i>	<i>quingessimus.</i>
LX.	<i>sexaginta.</i>	<i>sexagesimus.</i>
LXX.	<i>septuaginta.</i>	<i>septuagesimus.</i>
LXXX.	<i>octoginta.</i>	<i>octogesimus.</i>
XC.	<i>nonaginta.</i>	<i>nonagesimus.</i>
XCVIII.	<i>nonaginta octo, octo et nonaginta.</i>	<i>nonagesimus octavus.</i>
XCIX, IC.	<i>nonaginta novem, novem et nonaginta, undecentum.</i>	<i>nonagesimus nonus, undecessimus.</i>
C.	<i>centum.</i>	<i>centesimus.</i>
CI.	<i>centum unus vel centum et unus, cet.</i>	<i>centesimus primus, cet., v. c. centesimus decimus.</i>
CC.	<i>ducenti, ae, a.</i>	<i>ducentesimus</i>
CCC.	<i>trecenti, ae, a.</i>	<i>trecentesimus.</i>
CCCC.	<i>quadringenti, ae, a.</i>	<i>quadringentesimus.</i>
D, IO.	<i>quingenti, cet.</i>	<i>quingentesimus.</i>
DC.	<i>sexcenti vel sescenti.⁴</i>	<i>sexcentesimus.</i>
DCC.	<i>septingenti.</i>	<i>septingentesimus.</i>
DCCC.	<i>octingenti.</i>	<i>octingentesimus.</i>
DCCCC.	<i>nongenti.</i>	<i>nongentesimus.</i>
M, CIO.	<i>mille.</i>	<i>millesimus.</i>
MM, IIM, CIOCIO.	<i>duo milia vel milia duo.</i>	<i>bis millesimus, cet. cum adverbis.</i>
IOO.	<i>quinque milia vel milia quinque, cet.</i>	<i>quingies millesimus.</i>
CCIOO.	<i>decem milia.</i>	<i>decies millesimus.</i>
CCCIOO.	<i>centum milia.</i>	<i>centies millesimus.</i>
[X], CCCCIOO.	<i>decies centum milia vel decies centena milia.</i>	<i>millies millesimus.</i>

⁴ Dicitur etiam de numero magno indefinito.

39. <i>undequadrageni.</i>	<i>undequadragies.</i>
40. <i>quadrageni.</i>	<i>quadragies.</i>
50. <i>quinguageni.</i>	<i>quinguagies.</i>
60. <i>sexageni.</i>	<i>sexagies.</i>
70. <i>septuageni.</i>	<i>septuagies.</i>
80. <i>octogeni.</i>	<i>octogies.</i>
90. <i>nonageni.</i>	<i>nonagies.</i>
98. <i>duodecenteni.</i>	<i>duodecenties.</i>
99. <i>undecenteni.</i>	<i>undecenties.</i>
100. <i>centeni.</i>	<i>centies.</i>
101. <i>centeni singuli, cet.</i>	<i>centies semel, cet.</i>
200. <i>ducenti.</i>	<i>ducenties.</i>
300. <i>treceni.</i>	<i>trecenties.</i>
400. <i>quadringeni.</i>	<i>quadringenties.</i>
500. <i>quingeni.</i>	<i>quingenties.</i>
600. <i>sexcenti vel sesceni.</i>	<i>sexcenties vel sescenties.</i>
700. <i>septingeni.</i>	<i>septingenties.</i>
800. <i>octingeni.</i>	<i>octingenties.</i>
900. <i>nongeni.</i>	<i>nongenties.</i>
1,000. <i>singula milia vel so-</i> <i>lum milia.</i> ⁴	<i>millies.</i>
2,000. <i>bina milia.</i>	<i>bis millies.</i>
5,000. <i>quina milia.</i>	<i>quinquies millies.</i>
10,000. <i>decena milia.</i>	<i>decies millies.</i>
100,000. <i>centena milia.</i>	<i>centies millies.</i>
1,000,000. <i>decies centena milia.</i>	<i>decies centies milies.</i>

⁴ Non *milleni*. Cf. KÜHNER, 4, 447.

[Et ita: *undecies centum* (vel *centena*) *milia* = 1.100,000, *duodecies centum* (*centena*) *milia* = 1.200,000, *vicies centum milia* = 2.000,000, *tricies centena milia* = 3.000,000, *vicies quinquies centum milia* = 2.500,000, *decies centena milia quadraginta quinque milia centum nonaginta septem* = 1.045,197.]

NB. 1. Ut fit illustre ex hoc indice, saepe minor numerus majori praepositur. (*Plato*) UNO ET OCTOGESIMO anno scribens est mortuus. Cic. C. M. 5. *Cujus a morte TERTIUS hic ET TRICESIMUS annus est.* Ib. 6.

NB. 2. *Tertius quisque, quartus quisque* est cada tercero, uno de cada tres, cada cuarto, uno de cada cuatro. [«Uno sí, otro no» exprimi solet per adjectivum *alternus* cum substantivo in plurali, ut *alternis mensibus*, un mes sí, otro no, en meses alternos.

NB. 3. Tempus **quando** per numeros ordinales significatur: *Scribebam anno millesimo nongentesimo duodevicesimo.*

Adn. Ad numeros Latinos quod attinet, signum I sequente signo C converso sive IJ (IJ) valet 500, novum vero J respondet nostrae arithmeticae notae orbiculatae quam 0 dicimus: ita IJJ = 5,000, IJJJ = 50,000. Numerus autem duplicatur, cum toties C praeit signo I, quoties J versum subsequitur. Igitur 1,000 significatur ita CIJ (quod etiam per M indicatur), CCIJJ valet 10,000.⁴ Aliquando notio numeri *mille* indicatur lineola notae numerali superimposita, v. g. \overline{X} DC = *decem milia sescenta*.

Exercitationes: Recita numeros ad *decem* usque, — ad *viginti*, — a *duodevicesimo* ad *tricesimum*, — a *quadragesimo* ad *quingentos*, — a *bis* ad *vicies*, cet. Scribe numeris Romanis *duodeviginti* et *undetriginta*. — Nota more Romano *centum quattuor et octoginta*. — Redde notis Latinis *mille nongentos (et) tredecim*. — Exscribe signis item Latinis *quinque milia quingentos quinquaginta quinque*. — Exprime numeris Romanis hos Arabicos seu Gobaricos 1319. — Effer verbis hos numeros Romanos MMDCLXVII.

Scribe more Latinorum *sex milia, decem milia, quinquaginta milia, centum milia*. — Quomodo scribitur *ducenta milia, quingenta milia*?

Effer verbis hos numeros cardinales, ordinales, distributivos: 33; 333; 3,333; 33,333; 333,333; 3,456,789; cet.]

⁴ Vide alia apud GARRUCC. pag. 43.

92 I. Ex nonnullis numeralibus oriuntur multiplicativa in *plex*, a *plico*, dobro, quae respondent interrogativo *quotuplex*, de cuántas partes, de cuántas clases. Item exeunt proportionalia in *plus*, quae indicant magnitudinem alteri aequalem semel aut pluries, et fere in neutra terminatione usurpantur.

[Usitatiora sunt:

<i>simplex</i> ,	simple	<i>simplus</i> ,	una vez tanto cuanto
<i>duplex</i> ,	de 2 partes o clases	<i>duplus</i> ,	2 veces "
<i>triplex</i> ,	de 3 "	<i>triplus</i> ,	3 "
<i>quadruplex</i> ,	de 4 "	<i>quadruplus</i> ,	4 "
<i>quintuplex</i> ,	de 5 "		
<i>septemplex</i> ,	de 7 "	<i>(septuplus)</i> ,	7 "
<i>decemplex</i> ,	de 10 "	<i>octuplus</i> ,	8 "
<i>centuplex</i> ,	de 100 "		

Sic *duplex acies* doble línea de batalla, *duplex lex*, ley que tiene dos partes; at *dupla pecunia*, doble dinero, el doble de dinero, dos veces otro tanto dinero. Cf. n. 594.]

II. Nota adverbia numeralia:

primum, por primera vez. *primum (primo)*, primeramente.
iterum, por segunda vez. *deinde (secundo)*, luego, en segundo lugar.
tertium, por tercera vez. *tum (tertio)*, después, en tercer lugar.
ultimum, postremum. *denique, postremo*, finalmente.

NB. *Primo* potius est initio, al principio, cui respondet *postea* sive *post*, cet.

Marius iterum consul; septimum consul mortuus est; septies consul factus est. Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de imperatore deligendo esse dicendum. Cic. Man. 2.

CAPUT VI. DE PRONOME

93 *Prōnomen* est quod loco nominis positum personam vel rem adsignificat.

Pronomina in sex genera dividuntur: personalia, demonstrativa, reflexum, relativa, interrogativa, indefinita.

[Dicuntur etiam pronomina possessiva adjectiva a pronominibus orta: *meus, tuus, suus*, suyo (de él), suyo (de ellos), *noster, vester* (seu *voster*); sunt autem proprie adjectiva pronominalia.]

Personale pronomen est quod loco personae ponitur, ut *ego*.

Demonstrativum est quod rem definitam signat seu indicat, ut *hic*.

Reflexum *sui* refertur ad subjectum tertiae personae: *Quisque se diligit*.

Relativum est quod refertur ad nomen antecedens sive diversae orationis, ejusque loco ponitur, ut *qui, quae, quod*; v. g. *Qui (Dionysius) erat tyrannus Syracusanorum*.

Interrogativum est quo de re aliqua quaerimus: *Quis hic loquitur?*

Indefinitum est quod rem vage significat, ut *aliquis*, *alguien*.

Pronomina fiunt adjectiva cum junguntur substantivis, v. g. *Hoc pallium tuum est, non illud*; ésta es tu capa, (y) no aquélla.

I. PRONOMEN PERSONALE REFLEXUM ET POSSESSIVUM

94

Ego, yo, tu, tú, sui, de sí

SINGULARI		PLURALI		S. ET P.	
N. <i>egō.</i>	<i>tū.</i>	<i>nōs.</i>	<i>vōs.</i>		
G. <i>meī.</i>	<i>tuī.</i>	{ <i>nostrum.</i>	<i>vestrum.</i>	<i>suī.</i>	
		{ <i>nostrī.</i>	<i>vestrī.</i>		
D. <i>mihi.</i>	<i>tibi.</i>	<i>nōbīs.</i>	<i>vōbīs.</i>	<i>sibī.</i>	
A. <i>mē.</i>	<i>tē.</i>	<i>nōs.</i>	<i>vōs.</i>	<i>sē,</i>	<i>sēsē.</i>
V.	<i>tū.</i>		<i>vōs.</i>		
A. <i>mē.</i>	<i>tē.</i>	<i>nōbīs.</i>	<i>vōbīs.</i>	<i>sē,</i>	<i>sēsē.</i>

[*Adn. Mei, tui, sui, nostri, vestri*, v. n. 358, II, in ima pag. et n. 253.]

Exercitationes: *Ego demens et miser, tu dux invictus, nos viri fortes, vos lux nostra, ego et suavissimus Cicero.*]

NB. 1. Pronominibus personalibus additur syllaba *met*, mismo, ut *egomet*, yo mismo, saepe cum *ipse*, v. c. *temetipsum* [*temet ipsum*, *semetipso*, exceptis genitivis pluralis et *sui*. Neque *tumet* dicitur, sed *tute*, *tutemet*, tú mismo].

NB. 2. Poëtae crebro *mihī* contrahunt in *mī*. [*Sese* frequens est: *meme*, *tete* rara.]

95 Ex pronomine personali et reflexo oriuntur adjectiva possessiva, quae flectuntur ut adjectiva primae et secundae declinationis. Sed *meus* facit in vocativo *mī*; ⁴ cetera carent.

Meus, mea, meum, mīo

SINGULARI

N. <i>meus</i>	<i>meā</i>	<i>meum</i> .
G. <i>meī</i> , cet.		
V. <i>mī</i>	<i>meā</i>	<i>meum</i> , cet.

[**Exercitationes:** *Tu sanguis* (sine plur.) *meus*, *continens* (no interruptumpido) *tuum scriptum*, *ficta imago sua*, *exercitus noster victor*, *frequens conspectus vester*, vuestra frecuente vista (el ser vosotros frecuentemente vistos).]

NB. 1. Ablativo singulari possessivorum, maxime *suo* adiungitur aliquando *pte* (propio), ut *suapte pondere*, por su propio peso.

NB. 2. Pronomini *suus* (*mea* raro) additur *met*, sequente fere pronomine *ipse*, ut *suamet scelera*, sus propios crímenes, *suismet ipsis corporibus*, con sus propios cuerpos [*meāmet culpā*].

NB. 3. Ex *noster*, *vester* oriuntur adjectiva *nostras nostratis*, de nuestro país, de n. familia, *vestras*, de vuestro país, de v. f. Eodem pacto ex *cujus*, *a*, *um* *cujas*, de qué país, de qué patria.]

II. PRONOMINA DEMONSTRATIVA

96 Sunt sex: *hic*, *iste*, *ille*, *ipse*, *is*, *idem*. Vocativo carent; item carent relativum, interrogativum, indefinitum.

⁴ A *mius*, *a*, *um*, secundum grammaticos Latinos; at multo aliter recentiores.

1. Hic, haec, hoc, este

SINGULARI			PLURALI		
N.	<i>hic</i>	<i>haec</i>	<i>hōc.</i>	<i>hī</i>	<i>hae</i> <i>haec.</i>
G.	<i>hujus.</i>			<i>hōrum</i>	<i>hārum</i> <i>hōrum.</i>
D.	<i>huic.</i>			<i>hīs.</i>	
A.	<i>hunc</i>	<i>hanc</i>	<i>hōc.</i>	<i>hōs</i>	<i>hās</i> <i>haec.</i>
A.	<i>hōc</i>	<i>hāc</i>	<i>hōc.</i>	<i>hīs.</i>	

NB. Casibus in *m* et maxime *s* exeuntibus jungitur particula *ce* ad rem veluti oculis subjiendam, v. g. *hosce*, *horunce*; ¹ [finitis vero littera *c* a priscis addebatur *e*, ut *hice*, *hunce*, quibus, *e* mutato in *i*, apponitur *ne* in interrogando, ut *hicine*, *huncine*, *hocine*. ²]

2. Iste, ista, istud, ese, ille, illa, illud, aquél
eodem pacto declinantur:

N.		<i>ē</i>	<i>ā</i>	<i>ud.</i>
G.	<i>ist-</i>	<i>ius.</i>		
D.		<i>ī.</i>		
A.	<i>ill-</i>	<i>um</i>	<i>am</i>	<i>ud.</i>
A.		<i>ō</i>	<i>ā</i>	<i>ō.</i>

Adn. In plur. ut *boni*, *bonae*, *bona*.

NB. 1. Pro *iste*, *ille* occurrunt raro *istic*, *istaec*, *istōc* (frequentius *istūc*), *illūc*, *illaec*, *illōc* seu *illūc*, quae in nomin., acc. et abl. declinantur ut *hic*, *haec*, *hoc*. In plurali usurpantur solum *istaec* et *illaec*.

NB. 2. Apud priscos et Vergilium reperitur *olli* pro *illī*. ³

3. Ipse, ipsa, ipsum, él mismo

flectitur ut *iste*, nisi quod in neutra terminatione habet *m*, non *d*.

¹ Pro *horunce*, n. 166, VII.

² Rectius quam *hicine*, cet., ut patet ex vocis compositione, n. 479, 3. Eodem pacto *sicine*. *Hocine credibile est?* *Sicine agis?* *¿Así te portas?* *Hoic* = *huic* archaicum est.

³ *Illasce*, cet., apud antiquiores, atque etiam *illī*, *illae* pro *illius*; *illae* pro *illī* fem.; *ollus*, *olla*.

N. *ipsē ipsā ipsum*. G. *ipsūus*, cet.⁴

4. **Is, ea, id, él, aquél**

sic flectitur:

SINGULARI			PLURALI		
N. <i>is</i>	<i>eā</i>	<i>id.</i>	<i>ii</i>	<i>eaē</i>	<i>eā.</i>
G. <i>ejus.</i>			<i>eōrum</i>	<i>eārum</i>	<i>eōrum.</i>
D. <i>eī.</i>			<i>iīs.</i>		
A. <i>eum</i>	<i>eam</i>	<i>id.</i>	<i>eōs</i>	<i>eās</i>	<i>eā.</i>
A. <i>eō</i>	<i>eā</i>	<i>eō.</i>	<i>iīs.</i>		

NB. Invenitur nonnunquam *ei* pro *ii* et *eis* pro *iīs*.

5. **Idem, eadem, idem, él mismo**²

declinatur ut *is*, addito *dem*.

SINGULARI			PLURALI		
N. <i>īdem</i>	<i>eādem</i>	<i>īdem.</i>	<i>iīdem</i>	<i>eaedem</i>	<i>eādem.</i>
G. <i>ejusdem.</i>			<i>eorundem</i>	<i>earundem</i>	<i>eorundem.</i> ³
D. <i>eīdem.</i>			<i>iīdem.</i>		
A. <i>eundem</i>	<i>eandem</i> ³	<i>īdem.</i>	<i>eosdem</i>	<i>easdem</i>	<i>eādem.</i>
A. <i>eōdem</i>	<i>eādem</i>	<i>eōdem.</i>	<i>iīdem.</i>		

NB. Inveniuntur etiam *eīdem* et *eisdem* pro *īdem* et *iīdem*.

[**Exercitationes:** *haec tabula picta, haec omnis oratio, todo este discurso, haec plāga* (llaga) *mediōcris illa pestifera, ipsa plāga* (playa) *longinqua, iste accusator tuus, ille artifex, Appius ille major, ordo ipse, illud ipsum spectaculum, is rex laudandus, id genus, idem lepus, eadem vulpes, sapiens illa virginalis modestia.*]

⁴ *Ipsē* = *is-pse*. Apud comicos reperitur *ipsus*; item *ea-pse, eam-pse, eo-pse* pro *ipsa, ipsam, ipso*; unde *reapse* pro *re capse*, de hecho, en verdad. *Ipsissimus* per jocum apud Plautum.

² Pro *is-dem*.

³ Cf. n. 166, VII. *ī* et *iīs* ut monosyllaba pronuntiata esse videntur; *iīdem* enim et *iīdem* sunt semper apud poetas dissyllaba: cf. n. 5, obs. 4. Apud Plaut. et Ter. *eccum, eccam, eccos, eccas* pro *ecce eum*, cet.; *ellum, ellam, ellos, ellas* pro *en illum*, cet. *Eccillum, eccistam* = *ecce illum*, cet. Cf. *īdolo? īdola?* etc. = *īdo ello? īdo ella?* Luis Barahona de Soto... por Rodríguez Marín, Madrid, 1903, p. 843, adn. 4

III. PRONOMINA RELATIVA

97 1. Qui, quae, quod, el que, la que, lo que, el cual, la cual, lo cual

relativum definitum sic declinatur:

SINGULARI			PLURALI		
N. <i>quī</i>	<i>quae</i>	<i>quod.</i>	<i>quī</i>	<i>quae</i>	<i>quae.</i>
G. <i>cujus.</i>			<i>quōrum</i>	<i>quārum</i>	<i>quōrum.</i>
D. <i>cū.</i>			<i>quībus.</i>		
A. <i>quem</i>	<i>quam</i>	<i>quod.</i>	<i>quōs</i>	<i>quās</i>	<i>quae.</i>
A. <i>quō</i>	<i>quā</i>	<i>quō.</i>	<i>quībus.</i>		

NB. 1. Genitivus apud priscos est *quojus*, dativus *quoi*. Ablativus *quī* invenitur tanquam neutra terminatio, subintellecto antecedente *aliquid*, v. g. *Aristides in tanta paupertate decessit, ut qui efferretur vix reliquerit*. Nep. Ar. 3; Aristides murió en tanta pobreza, que apenas dejó con que ser enterrado (= «costear su entierro», Oviedo). [Item reperitur, addita praepositione *cum*, *quicum*, i. e. *quocum* seu *cum quo* masculinum et neutrum. ¹]

NB. 2. *Quīs* (vel *quēis*) pro *quibus* est maxime poetarum.

2. Quicumque et quisquis, cualquiera que

relativa indefinita sic declinantur:

N. *Quicumque, quaecumque, quodcumque*. G. *cujuscumque*, cet., ut simplex.

N. *Quisquis, quidquid* seu *quicquid*. Acc. *quidquid* (*quicquid*). Ab. *quoquo*, masc. et neut. ²

¹ *Quicum* pro *quacum* priscum est, servatum tamen a poetis: v. Verg. Aen. 11, 822.

² Rarissime *quaequae*, raro *quemquem* et *quibusquibus*; *quiqui* priscum. Genitivus correptus *cui* solum invenitur in locutione *cuiusmodi*.

[Huc spectat *utrumcumque*, aliquando *uter*, n. 83, cualquiera de los dos que.]

IV. PRONOMINA INTERROGATIVA

98 Pronomina interrogativa sunt *quis* seu *qui*, et *quisnam* seu *quinam*, quién? cuál? substant., qué? adject.; et cum vi majore *ecquis*, *ecquisnam*; *quotusquisque*, *quotaquaque*, *quotumquodque*, cf. n. 99, 2, cuán pocos, en cuán corto número, *uter*, cuál de los dos?

Quis? vel qui? quae? quod? vel quid?

SINGULARI

N. <i>quis?</i> vel <i>quī?</i>	<i>quae?</i>	<i>quod?</i> vel <i>quid?</i>
G. <i>cujus?</i>		
D. <i>cui?</i>		
A. <i>quem?</i>	<i>quam?</i>	<i>quod?</i> vel <i>quid?</i>
A. <i>quō?</i>	<i>quā?</i>	<i>quō?</i> vel <i>quī?</i>

In plurali flectitur ut relativum.

Quisnam vel *quinam*, *quaenam*, *quodnam* vel *quidnam*? declinatur ut simplex. G. *cujusnam*? cet.

Item *ecquis*, *ecqui*, cum duplici positione feminina *ecqua* vel *ecquae*, *ecquod* vel *ecquid*? ¿por ventura alguno? Et composita:

Ecquisnam et *numquisnam* seu *nunquisnam*.

NB. 1. *Quid* et *quidnam* substantiva sunt: ¿qué? ¿qué cosa? v. g. *Quid dicis?*; *quod* et *quodnam* sunt adjectiva, ut *Quod tibi nomen est?* ¿cuál es tu nombre? ¿qué n. es el tuyo? [*Quis* et substantivum et adjectivum est; v. n. 421, I.]

NB. 2. Ablativus *qui* solum adhibetur hac significatione *quomodo*, cómo? v. g. *Qui possum facere quod quereris*, ¿cómo? Et cum sequente: *Quicum locutus es?* ¿con quién hablaste? Cf. n. 97, NB. 1.

V. PRONOMINA INDEFINITA

(Cf. 422, I)

99 1. Quis vel qui, quae vel qua, quod vel quid,
alguno, alguna, alguna cosa; alguien, algo

SINGULARI

N. <i>quīs</i> vel <i>quī</i>	<i>quae</i> vel <i>quā</i>	<i>quod</i> vel <i>quid</i> .
A. <i>quem</i>	<i>quā</i> m	<i>quod</i> vel <i>quid</i> .

PLURALI

N. <i>quī</i>	<i>quae</i>	<i>quae</i> , saepius <i>quā</i> .
A. <i>quōs</i>	<i>quās</i>	<i>quae</i> , saepius <i>quā</i> .

In reliquis casibus flectitur ut relativum *qui*.

NB. *Quis* adhibetur sive substantive sive adjective, *qui* fere adjective, et dumtaxat post particulas *si*, *nisi*, *nē*, *num*, ut *ne quis* et *ne qui*,¹ in quibus feminina terminatio singularis et neutra pluralis fere admittunt *a*, ut *siquis*, *siqua*, *siquod*; *siqui*, *siquae*, *siqua*.¹

2. Indefinita composita ex *quis*

N. *Aliquis*, *aliqua*, *aliquod* vel *aliquid*, alguno, alguna, algo. G. *alicujus*. D. *alicui*, cet., ut simplex; sed plurale neutrum solum est *aliqua*. Nom. sing. masc. etiam *aliqui* adjectivum.²

N. *Quispiam*, *quaepiam*, *quodpiam* vel *quidpiam* sive *quippiam*, alguno. G. *cujuspiam*, cet.; sed in plurali flectitur ut relativum: *quippiam*, *quaepiam*, *quaepiam*.

N. *Quisque*, *quaeque*, *quodque* vel *quidque* sive *quicque*, cada cual. G. *cujusque*, cet., ut *quispiam*.

N. *Unusquisque*, *unaquaeque*, *unumquodque* vel *unumquidque*, cada uno. G. *uniuscujusque*, cet., ut *unus* et *quisque*.

N. *Quisquam*, sine fem., *quidquam* sive *quicquam*, alguno. G. *cujusquam*, cet., sine plurali.

¹ Etiam *nēquis*, *nēqui*, cet. et contra *si quis*.² Ab *alius* et *quis*. Dativus plur. *aliquīs* perrarus est; singularis trisyllabus: *alicui*. Hic erat aut *alicui* color ille simillimus horum. Ov. Am. 2, 5, 44.

3. Indefinita composita ex qui

N. *Quidam, quaedam, quoddam vel quiddam*, alguno. G. *cujusdam*, cet. (acc. *quendam, quandam et quemdam, quamdum*).¹

N. *Quilibet, quaelibet, quodlibet vel quidlibet*, cualquiera. G. *cujuslibet*, cet.

N. *Quivis, quaevis, quodvis vel quidvis*, cualquiera. G. *cujusvis*, cet.²

Huc etiam pertinent *nemo*, pro *cujus* genitivo et ablat. dicitur *nullius, nullo*,³ et *nihil* in nominat. et accus. (*nullius rei, nulli rei, nulla re*), *nihilum*, gen. *nihili*, abl. *nihilo*. [Item *ullus, alteruter, uterque, utervis, uterlibet, nullus, neuter*, cet.]

Adn. Haec pronomina non eodem modo indefinita sunt; alia enim res significant magis vage, alia minus; immo aliqua uno sensu indefinita sunt, alio finita, v. g. *alter*, uno de los dos, infinitum est; el otro (de los dos), el segundo, finitum.]

[VI. CORRELATIVA]

100 Correlativa dicuntur pronomina quae sibi mutuo et forma et significatione respondent.

Interrogativis *quis? qualis? quantus? quot?* respondent demonstrativa, relativa et indefinita hoc ordine:

INTERROG. DEMONST.		RELATIVA		INDEFINITA	
		Definita	Indefinita	Particularia	Generalia
<i>quis?</i> <i>quinam?</i> <i>¿quién?</i>	<i>hic, is,</i> cet. <i>ille, cet.</i>	<i>qui,</i> el que	<i>quicumque,</i> <i>quisquis,</i> cualquiera que	<i>aliquis,</i> alguno <i>alius,</i> otro	<i>quivis</i> <i>quilibet,</i> el que queráis, cualquiera
<i>qualis?</i> <i>¿cuál?</i> <i>¿de qué calidad?</i>	<i>talis,</i> tal	<i>qualis,</i> (tal) cual	<i>qualiscumque,</i> <i>qualisqualis,</i> cualquiera, de cualquier calid.		<i>qualislibet,</i> cualquiera, de la calldad que queráis

¹ Eodem pacto *quorundam et quorumdam*, cet.

² *Libet*, es del agrado, et *vis*, quieres; unde *quivis*, litt. el que quieras, *quilibet*, el que sea de tu gusto. Etiam adjectiva *quantuslibet, quantusvis*, cet.

³ *Neminis* apud Plaut., *nemine* apud recentiores.

INTERROG. DEMONST.		RELATIVA		INDEFINITA	
		Definita	Indefinita	Particularia	Generalia
<i>quantus?</i> ¿cuánto? ¿cuán gran- de?	<i>tantus,</i> tanto, tan gran- de	<i>quantus,</i> cuanto, cuan gran- de	<i>quantuscumque,</i> <i>quantusquantus,</i> cuan grande sea, por mayor que sea	<i>aliquantus,</i> bastante grande, de cierta gran- deza	<i>quantusvis,</i> <i>quantuslibet,</i> de la grandeza que se quiera
<i>quantulus?</i> ¿cuán pe- queño?	<i>tantulus,</i> tan pe- queño	<i>quantulus,</i> cuan pe- queño	<i>quantuluscumque,</i> cuan pequeño sea, por p. que sea	<i>aliquantulus,</i> algo peque- ño	<i>quantuluslibet,</i> cuan pequeño se quiera.
<i>quot?</i> ¿cuántos?	<i>tot,</i> tantos <i>totidem,</i> otros tan- tos.	<i>quot,</i> cuantos	<i>quotcumque,</i> <i>quotquot,</i> cuantos sean, cuantosquiera que sean.	<i>aliquot,</i> algunos.	

MORPHOLOGIAE PARS ALTERA

DE FLEXIONE VERBORUM

CAPUT VII. DE VERBI NOTIONE ET VERBI SUM DECLINATIONE

I. VERBI NOTIO

101 I. Verbum est pars orationis qua actio

vel status ut alicujus proprius significatur,

v. g. *puer currit*, *puer valet*.¹

II. Verbum dividitur in transitivum et intransi-

tivum secundum ejus significationem, in activum et

passivum secundum vocem.

III. Verbum transitivum illud est quod natura sua

habere potest accusativum rei in quam actio verbi transit

directe, ut *amo Deum*;² secus intransitivum est, ut *curro*,

faeco tibi, *te favorezco*.

IV. Vox duplex est, activa et passiva; illa exprimit

¹ Actio et status per se ipsa exprimuntur substantivis, ut *cursus*, *valetudo*.

² Sic etiam *amor a Deo* oratio transitiva est, nam ejus verbum illum accusa-

tivum habere potest, sc. *Deus me amat*. Verbum igitur transitivum est quod

significat actionem tanquam ab una re in aliam directe transeuntem; intransi-

tivum autem exprimit statum, vel actionem quae aut nullo modo aut solum

indirecto transit in aliud.

Verbum natura sua transitivum adhibetur aliquando intransitive, v. g. *bibo*

aquam, *trans*; *bibo*, *intrans*. Verbum vero natura sua intrans. fit transit. ali-

quando, v. g. *egredior*, *salgo*, *egredior fines*, *salgo de los limites*.

actionem a subjecto exercitam, ut *amo*; haec actionem in subjecto receptam, ut *amor*, nisi verbum intransitivum est, v. g. *curritur*, aut deponens, v. g. *hortor*, exhorto.

[V. Igitur intransitivum potest usurpari in forma passiva, sed tantum impersonaliter. Verbum autem deponens illud est quod terminatione passiva active significat, ut *hortor*, exhorto, *morior*, muero: transitivum est et intransitivum. Et dicitur deponens quia formam activam exuit sive *deponit*.

NB. Sunt pauca omnino verba, quae terminationes activas habent cum significatione passiva, ut *fio*, soy hecho, *vapulo*, soy azotado, *veneo*, estoy puesto en venta. Dicuntur ab aliquibus deponentia passiva.]

102

I. Modi verborum triti et communes sunt quattuor: indicativus, subjunctivus seu conjunctivus, imperativus et infinitus sive infinitivus.

II. Tempora sunt sex: praesens, praeteritum imperfectum, praeteritum perfectum, praeteritum plusquamperfectum, futurum imperfectum seu simplex et futurum perfectum sive exactum.⁴

[*Praesens*, *praeteritum perf.* et *futurum simplex* dicuntur tempora primaria seu principalia; exprimunt autem actionem habita ratione ad tempus praesens, i. e. quo loquimur. Alia dicuntur secundaria; exprimunt autem actionem habita ratione ad aliam sive praeteritam sive futuram.

Hinc tempora dividuntur etiam in tempora actionis imperfectae et actionis perfectae: illa sunt praesens, imperfectum et futurum simplex; haec perfectum, plusquamp. et fut. exactum.]

Ad temporum formationem quod attinet, alia dicuntur primitiva, alia derivata. Primitiva sunt praesens et perfectum indicativi cum supino; derivata cetera.

III. Numeri sunt duo: singularis et pluralis.

Personae sunt tres: prima, secunda et tertia: sc. *ego*, *tu*, *ille* (*Terentius*, *Terentia*, cet.)

[Sunt praeterea nomina verbalia seu formae verborum nominales, sc.

⁴ Modorum temporumque significatio in *Syntaxi* exponitur.

Supinum in *um* et in *ū*, quorum alterum accusativus est, alterum ablativus: ¹

Participium praesens; praeteritum et futurum, ut *amans*, *amatus*, *amaturus*:

Gerundium, v. g. *ad amandum*, et gerundivum, ut *amandus*, *a*, *um*. ²

NB. Etiam infinitivus est nonnunquam forma nominalis, sive ut substantivum adhibetur in nominativo praesertim aut accusativo, v. g. *turpe est mentiri*, *cupio discere*.]

103 Conjugationes verborum sunt quattuor: prima, cujus secunda persona singularis praesentis indicativi exit in *ās* et praesens infinitivi in *āre*, ut *amo*, *amās*, *amāre*. Secunda, cujus secunda persona praesentis indicativi exit in *ēs* et infinitum in *ēre*, paenultima producta, ut *moneo*, *monēs*, *monēre*. Tertia, cujus secunda persona praesentis indicativi exit in *īs* breve et infinitum in *ēre*, paenultima correpta, ut *lego*, *legīs*, *legēre*. Quarta, cujus secunda persona praesentis indicativi exit in *īs* longum et infinitum in *īre*, ut *audio*, *audīs*, *audīre*.

Igitur littera thematica sive characteristic prima conjugationis est *a*, ut *amo* pro *amao*; secundae est *e*, ut *moneo*; tertiae est consonans vel *u*, ut *leg-o*, *minu-o*; quartae est *i*, ut *audi-o*. Prima, secunda et quarta conjugatio contractae sunt, tertia simplex. ³

NB. Sunt in tertia conjugatione nonnulla verba quae habent interjectum *i* conexivum, ut *cap-i-o*: n. 17. ⁴

¹ Pro supino in *u* invenitur, apud Plaut. v. g. *Bacch.* 60, supinum in *ui*. Quare a nonnullis dubitatur utrum supinum in *u* sit aliquando ablativus an dativus. Cf. RIEMANN-GOELZER, Synt. n. 587.

² Minus recte dictum est aliquando *participium futuri passivi*; non enim temporis notionem solet exprimere, sed potius officium, debitum, necessitatem, frequenter etiam meram actionem. Cf. Syntax. n. 357, II.

³ Attamen si vera verbi positio attenditur, una dicendā est Latina conjugatio,

⁴ Cf. tamen MENDIZÁBAL, p. 86, et LAURAND, VI, n. 499.

II. DE VERBO **sum**, soy, estoy (**est**, **sunt**, hay) ¹

104 Ceteris conjugationibus praemittenda est conjugatio verbi *sum*, cujus cognitio utilissima est ad alia verba flectenda.

INDICATIVUS

SUBJUNCTIVUS

PRAESENS

S. <i>sum</i> ,	soy, estoy.	<i>sim</i> ,	sea, etc.
<i>es</i> ,	eres.	<i>sīs</i> ,	
<i>est</i> ,	es, está, hay.	<i>sit</i> .	
P. <i>sumus</i> ,	somos.	<i>sīmus</i> ,	
<i>estis</i> ,	sois.	<i>sītis</i> ,	
<i>sunt</i> ,	son, están, hay.	<i>sint</i> .	

PRAETERITUM IMPERFECTUM

S. <i>eram</i> ,	era, estaba.	<i>essem</i> ,	fuera, sería, fuese.
<i>erās</i> ,	eras.	<i>essēs</i> ,	
<i>erat</i> ,	era, estaba, había.	<i>esset</i> ,	
P. <i>erāmus</i> ,	éramos.	<i>essēmus</i> ,	
<i>erātis</i> ,	erais.	<i>essētis</i> ,	
<i>erant</i> ,	eran, estaban, había.	<i>essent</i> .	

PRAETERITUM PERFECTUM

S. <i>fū-ī</i> ,	fuí o he sido, estuve o he estado.	<i>fū-ērīm</i> ,	haya sido, etc.
<i>fū-istī</i> ,	fuiste o has sido.	<i>fū-ērīs</i> ,	
<i>fū-it</i> ,	fué o ha sido, estu- vo..., hubo.	<i>fū-ērīt</i> ,	
P. <i>fū-īmus</i> ,	fuímos o hemossido.	<i>fū-ērīmus</i> ,	
<i>fū-istīs</i> ,	fuisteis o habéisido.	<i>fū-ērītis</i> , ²	
<i>fū-ērunt</i> vel <i>fū-ēre</i> ,	fueron o han sido..., hubo.	<i>fū-ērīnt</i> .	

¹ In conjugatione, ut in declinatione, exitus quos desinentias appellant rotundis formis indicantur.

² Communis in soluta oratione pronuntiatio est *fuerīmus*, *fuerītis*: cf. n. 546, 3.º

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

S. <i>fu-eram</i> ,	había sido, había estado.	<i>fu-issem</i> ,	hubiera, habría, hubiese sido.
<i>fu-erās</i> ,	habías sido.	<i>fu-issēs</i> ,	
<i>fu-erat</i> ,	había sido ..., había habido.	<i>fu-isset</i> ,	
P. <i>fu-erāmus</i> ,	habíamos sido.	<i>fu-issēmus</i> ,	
<i>fu-erātis</i> ,	habíais sido.	<i>fu-issetis</i> ,	
<i>fu-erant</i> ,	habían sido..., había habido.	<i>fu-issent</i> .	

FUTURUM IMPERFECTUM

S. <i>ero</i> ,	seré, estaré, etc.	<i>futurus, a, um</i>	<i>sim</i>
<i>eris</i> ,	serás.	"	<i>sis</i>
<i>erit</i> ,	será..., habrá.	"	<i>sit</i>
P. <i>erimus</i> ,	seremos.	<i>futuri, ae, a</i>	<i>simus</i>
<i>eritis</i> ,	seréis.	"	<i>sitis</i>
<i>erunt</i> ,	serán.	"	<i>sint.</i> ⁴

FUTURUM PERFECTUM

S. <i>fu-ero</i> ,	habré sido.	<i>fu-erim</i> ,	
<i>fu-eris</i> ,	habrás sido.	<i>fu-eris</i> , cet., ut in praet.	
<i>fu-erit</i> ,	habrá sido.	perf. ⁴	
P. <i>fu-erimus</i> ,	habremos sido.		
<i>fu-eritis</i> ,	habréis sido.		
<i>fu-erint</i> ,	habrán sido.		

⁴ Horum temporum versio ad Syntaxim spectat. *Fuere, habere sido* saepe Latine transferenda per *ero, fuero*. Cf. n. 305, NB., cet. Idem intellege de ceteris verbis. E contrario *futurus sim, f. fuerim* saepe vertenda sunt per indicat. *seré, habré sido*; habent enim meram futuri significationem, ut infinitivus *futurus esse, amaturus esse*, cet. Hac certe circuitione utuntur Latini ad futurum infectum in sub-iunctivo significandum, ut apud Cic. *Div. 1, 57, 130: Ceos accepimus ortum Caniculae diligenter quotannis solere servare, conjecturamque capere salubrisne an pestilens annus FUTURUS SIT...* y conjeturatur si el año será saludable o pestilencial. Exemplum est obliquae interrogationis, quae si mutatur in rectam, ita efferendum: *Salubrisne an pestilens annus ERIT?* Eodem pacto Nep. *Hann. 2, 5: Id ego iurandum patri datum usque ad hanc aetatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente SIM FUTURUS*; ubi Hannibal si indicativum usurpare deberet, ita diceret: *Reliquo tempore eadem mente ERO*. Ita si dicitur in indicativo *faciam operae pretium*, in sub-iunctivo dicendum cum Livio: *FACTURUSNE SIM operae pretium... nec satis scio*; in princip. praefationis (no sé si haré).

IMPERATIVUS

PRAESENS

S. *ēs* (tu), *sé* (tú). *este* (vos), *sed* (vosotros).

FUTURUM

estō (tu), *sé*. *estōte* (vos), *sed*.
estō (ille), *sea*. *suntō* (illi), *sean*.

INFINITUS

PRAESENS

es-se, *ser*.

PRAET. PERFECTUM

fu-isse, *haber sido*.

FUTURUM (IMPERFECTUM)

fore, *haber de ser*, *vel*

S. N. *futurus*, *a*, *um esse*. P. N. *futuri*, *ae*, *a esse*.
 Acc. *futurum*, *am*, *um esse*. Acc. *futuros*, *as*, *a esse*.¹

PARTICIPIUM FUTURUM

fut-urus, *a*, *um*, (el) que será o ha de ser, (la) que será o ha de ser,
 (lo) que será o ha de ser.²

NB. 1. Pro imperfecto subjunctivi *essem* dicitur etiam *forem*,
fores, *foret*, *forent* praesertim in orationibus condicionalibus «sería»
 et finalibus.

[NB. 2. Prisci pro *sim* dicebant *siem*, *sies*, *siet*, *sient*; etiam
fuam, *fuas*, *fuat*, *fuant*, et, vocali praecedente aut *m*, *e* demebant in
est, ut *nata st factumst*. Apud comicos reperitur etiam *factust*, *opust*
 cum aliis finitis in *us* pro *factus est*, *opus est*, et *meritu's*, cet. pro *me-
 ritus es* (sequente *es*). *Tros Rutulusne FUAT nullo discrimine habebō*.
Verg. Aen. 10, 108. *Cave tu mi iratus FUAS*. *Plaut. Capt.* 431 [2, 3, 71].
 Cf. n. 561, I, NB. 3]

¹ *Futurum fuisse*, *amaturum fuisse*, cet., que habria sido, que habria amado, etc.,
 neque ab Alvaro neque a recentioribus grammaticis ponitur in paradi-gmate.
 V. n. 354, I et II. «Creo que habrás sido prudente» Latine dicitur: *Credo fore ut
 prudenter egeris*: n. 350, I.

² *Ens*, *entis*, n. 68. 4.º, adn. in ima pag.

³ *Nos sumū (s) Romani, qui fūvimus ante Rudini*. Ennius apud Cic. *Or.* 3, 42, 468.
Ast quando duellum gravius, discordiae civium ESCUNT (sunt); *oenus* (= unus) *idem
 juris quod duo consules, teneto*. Apud Cic. *Leg.* 3, 3, 9.

Duplex est radix verbi *sum*: *es*, unde *esum* (postea *sum*) omnesque formae quae
 littera *e* incipiunt, et *fu*, unde (*fuo*), *fui*, cet., Graece *εἶμι* (pro **εἶσ-μι*) et *φύω*.

III. DE COMPOSITIS VERBI sum

105 Composita *absu*m, estoy ausente, *adsum*, estoy presente, *desu*m, falto, *inter*sum, estoy entre, *ob*sum, me opongo, *praesu*m, presido, estoy al frente, *sub*sum, estoy debajo, *super*sum, quedo, simplicis *sum* normam sequuntur; ut *absu*m, *abes*, *afui* (*abfui*), *abero*; *adsum* vel *assum*, *ades*, *adfui* vel *affui*, *adereo*; *desu*m, *dees*, *defui*, *deero*: sic alia.

Eodem modo *insu*m, estoy en, et *prosum*, aprovecho. Verum ab *insu*m praeteritum *infui* ac derivata vix sunt in usu.

Prosum vero, cum simplex ab *e* incipit, litteram *d* interjicit, ut *pro-d-es*, *pro-d-ero*, *pro-d-essem*.⁴

Duo tantum composita *praesu*m et *absu*m participium habent *praesens*, estando presente, et *absens*, estando ausente. *Potens* enim rectius dixeris nomen, quam participium a *possum*: n. 127.

[**Exercitationes** (latinae et vernaculae): *Homo sum* (*eram*, *ero*...), *fuisti* (*fueras*, *fuero*...) *crudelis*; *homines sunt*... *tu eras*... *ille*... *Deus est*, *semper fuit*, *erit semper*; *¿quot sunt di?*; *virtus invicta est*, *virtutes*...; *pugna fuit horrenda* (horrorosa), *omnes pugnae*...; *pugna ne* (no, que no) *sit atrox*, *pugnae ne*...; *utinam* (ojalá) *studium fuerit jucundum* (gustoso, deleitable)! *utinam studia*...!; *utinam adesset pater tuus*...! *Cum* (como) *sis vir nobilis*, *cum sis* (siendo tú) *puer ingenuus* (bien nacido), *cum simus*..., *cum essetis* (siendo vosotros)..., *cum fuerint* (habiendo sido ellos)..., *cum fuisset* (habiendo sido él)... *Fama est pervulgata* (divulgada) *notitia rei factae*. *Firma amicitia nunquam fuit sine bonis moribus* (costumbres). *Aderant unguenta*; *amici affuerunt alii laeti*, *alii tristes*.

Hay un solo (*unum*) camino, había dos *c.*, hubo tres *c.*, había habido cuatro *c.*... ¡Ojalá haya una fuente de agua dulce, llenísima de peces! Como hubiese muchísimas y fresquísimas (*laetus*) flores. ¡Cuán grande (*quanta*) es la hermosura del mar! ¡cuál (*quae*) la belleza (*species*) de todo él (*universus*)! ¡qué muchedumbre y variedad la de sus islas! ¡qué amenidades las de sus costas (*ora*) y playas (*litus*)! ¡cuántos géneros y cuán diversos (*dispar*) los de sus animales (*belua*) en parte sumergidos (*submersus*), en parte flotando (*fluitans*) y nadando (*natans*)!]

⁴ Pro est a *prod*, cujus *d* ante vocalem permanet; cf. n. 472.

IV. QUO PACTO INFINITIVI TEMPORA NOBIS REDDENDA
(Cf. n. 349 - 354)

106

I. Praesens infinitum redditur per praesens atque praeteritum imperfectum tam indicativi quam sub-junctivi: v. g.

- a) *Video te hic ESSE*; veo que (tú) *estás* aquí.
Videbam te hic ESSE; veía que *estabas* aquí.
[*Vidi (videram) te hic ESSE*; vi (había visto) que *ESTABAS* aquí.
Dicunt vos ESSE sapientes; dicen que (vosotros) *sois* unos sabios.
Dicebant, dicent, cet., illos ESSE sapientes; decían, dirán, etc., que aquellos *eran* sabios.
Dixerunt se ESSE rudes; dijeron que (ellos mismos) *eran* unos ignorantes; dijeron de sí que *eran* unos...]
- b) *Cupio vos hic ESSE*; deseo que *estéis* aquí.
Cupiebam vos hic ESSE; deseaba que *estuvierais* o *estuvieseis* aquí.
[*Cupivi vos ESSE omnibus virtutibus ornatos*; deseé que *estuvierais* o *estuvieseis* adornados de todas las virtudes.]
- c) Et per infinitivum: *Cupio ESSE probus*; deseo *ser* virtuoso.
Cupimus ESSE probi; deseamos *ser* virtuosos.]

II. Praeteritum infinitum redditur per praeteritum perfectum et plusquamp. indicat. aut subj.; exempli causa:

- a) *Scio te hic FUISSE*; sé que *estuviste* o *has estado* aquí.
Intellexi te hic FUISSE; supe que *habías estado* aquí.
- b) *Cupio vos hic FUISSE*; deseo que *hayáis estado* aquí.
Vellem vos hic FUISSE; quisiera que *hubierais* o *hubieseis estado* a.
[*Malo illos doctos FUISSE quam opulentos*; antes quiero que ellos *hayan sido* doctos que opulentos.]
- c) *Cupio FUISSE clemens*; deseo *haber sido* clemente.]

III. Futurum (primum seu imperfectum) redditur per futurum imperfectum indicativi et per praeteritum imperfectum in *-ria*:

- a) *Scio te hic FUTURUM ESSE*, vel *te hic FUTURUM*, vel *te hic FORE*; sé que *estarás* aquí.
[*Spero vos FUTUROS (ESSE)* vel *FORE viros doctos*; espero que *seréis* varones doctos.]

Id tibi affirmo: te in istis molestiis in quibus es hoc tempore, non diutius FUTURUM; in iis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper FORE. Cic. Fam. 4, 13, 4.]

- b) *Intellexi te hic FUTURUM; entendí que estarías a. (que estarás a.).*⁴
 c) *[Locus quietis et tranquillitatis plenissimus FORE videbatur. Cic. de Or. 1, 1, 2; el lugar parecía haber de estar llenísimo de sosiego y tranquilidad.]*
 d) *Speratis vos FUTUROS ESSE viros doctos; esperáis que seréis, vel esperáis ser, varones doctos: n. 349, III, NB. 1.]*

IV. *Que él habría sido dicitur illum FUTURUM FUISSE [v. g. Quo animo hunc FUTURUM FUISSE censetis in nos, quos oderat, cum in eos quos nunquam viderat tam crudelis fuisset? Cic. Phil. 5, 8, 22; ¿con qué ánimo creéis que nos habría tratado a nosotros, a quienes aborrecía, habiendo sido tan cruel con aquellos a quienes jamás había visto? litt. ¿de qué ánimo creéis habría sido para con nosotros? n. 354, I, II].*

V. DE USU VERBI sum CUM PARTICIPIO PRAETERITI

107 *Sum jungitur frequenter cum participio praeterito ad statum qui actionem consequitur exprimendum.*

PRAES.	<i>Classis armata est, la flota está aprestada, se halla aprestada, queda aprestada.</i>
PRAET. IMP.	<i>Classis armata erat, la flota estaba aprestada, se hallaba a., quedaba a.</i>
PRAET. PERF.	<i>Classis armata fuit, la armada estuvo aprestada, se halló a., quedó a.</i>
P. PLUSQUAMP.	<i>Classis armata fuerat, la armada había estado a. cet.</i>
FUT. IMP.	<i>Classis armata erit, la armada estará aprestada, cet.</i>
FUT. PERF.	<i>Classis armata fuerit, la armada habrá estado a. cet.</i>

Sic templum CLAUSUM FUIT, templa CLAUSA FUERUNT, cet. Omnia fere quae SUNT CONCLUSA nunc artibus, DISPERSA et DISSIPATA quon-

⁴ *Estarias est pro estar hias, id est, habías de estar, sicut estarás pro prisco estar has, id est, has de estar.*

dam FUERE. Cic. *de Or.* 1, 42, 187; casi todo lo que ahora está (se halla) reducido a algún arte (a reglas) estuvo un tiempo disperso y diseminado. Eodem pacto in subjunctivo et infinitivo.

CAPUT VIII. DE CONJUGATIONE VERBORUM REGULARI 4

108 Conjugatio regularis comprehendit verba activa, passiva, deponentia.

I. VOX ACTIVA

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

INDICATIVUS

PRAESENS

S. <i>am o</i> 2 <i>amo</i>	<i>mon ē-o</i> <i>aviso</i>	<i>lēg-o</i> <i>leo</i>	<i>aud i-o</i> <i>oigo</i>
<i>am a-s</i>	<i>mon ē-s</i>	<i>leg-is</i>	<i>aud ī-s</i>
<i>am a-t</i>	<i>mon e-t</i>	<i>leg-īt</i>	<i>aud i-t</i>
P. <i>am ā-mus</i>	<i>mon ē-mus</i>	<i>leg-īmus</i>	<i>aud ī-mus</i>
<i>am ā-tis</i>	<i>mon ē-tis</i>	<i>leg-ītis</i>	<i>aud ī-tis</i>
<i>am a-nt</i>	<i>mon e-nt</i>	<i>leg-unt</i> 3	<i>aud i-unt</i> 3

PRAETERITUM IMPERFECTUM

<i>ā - bam</i>	<i>ē - bam</i>	<i>- ēbam</i>	<i>i - ēbam</i>
S. <i>am ā-bam</i>	<i>mon ē-bam</i>	<i>leg-ēbam</i>	<i>aud i-ēbam</i>
<i>am aba</i>	<i>avisaba</i>	<i>lēf-a</i>	<i>oī-a</i>
<i>am a-bās</i>	<i>mon e-bās</i>	<i>leg-ebās</i>	<i>aud i-ebās</i>
<i>am a-bat</i>	<i>mon e-bat</i>	<i>leg-ebat</i>	<i>aud i-ebat</i>
P. <i>am a-bāmus</i>	<i>mon e-bāmus</i>	<i>leg-ebāmus</i>	<i>aud i-ebāmus</i>
<i>am a-bātis</i>	<i>mon e-bātis</i>	<i>leg-ebātis</i>	<i>aud i-ebātis</i>
<i>am a-bant</i>	<i>mon e-bant</i>	<i>lēg-ebant</i>	<i>aud i-ebant</i>

4 Characteristica sejungitur a radicali, sed nullo signo; terminatio temporalis sejungitur a themate hoc signo —; *desinentia* vel litterae *desinentes* sive positiones temporibus communes rotunda forma notantur.

2 Verbum *amo* in *schemate declinationis jam adhibet* VARRO *L. L.* 8, 58; 9, 97 sqq. 101; 40, 48. *DIOM. gramm.* 1, 351, 29 sqq. *passim*. *THESAUR. L. L. amo.*

3 Apud *priscos legont, audiont.*

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

PRAETERITUM PERFECTUM

a - vi	-ui, e rejecto	-i, producto rad.	i - vi
S. <i>am āv-ī amé, he</i>	<i>mon u-ī avisé,</i>	<i>lēg-ī leí, he</i>	<i>aud īv-ī oí, he</i>
<i>am., hube a.</i>	<i>he av., hube a.</i>	<i>leído, hubel.</i>	<i>oído, -hube o.</i>
<i>am av-istī</i>	<i>mon u-istī</i>	<i>lēg-istī</i>	<i>aud iv-istī</i>
<i>am av-it</i>	<i>mon u-it</i>	<i>lēg-it</i>	<i>aud iv-it</i>
P. <i>am av-īmus</i>	<i>mon u-īnus</i>	<i>lēg-īmus</i>	<i>aud iv-īmus</i>
<i>am av-istis</i>	<i>mon u-istis</i>	<i>lēg-istis</i>	<i>aud iv-istis</i>
<i>am av-ērunt vel</i>	<i>mon u-ērunt vel</i>	<i>lēg-ērunt vel</i>	<i>aud iv-ērunt vel</i>
<i>am av-ēre ¹</i>	<i>mon u-ēre ¹</i>	<i>lēg-ēre ¹</i>	<i>aud iv-ēre ¹</i>

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

ēram pro i praeteriti perfecti in omni conjugatione ²

S. <i>am āv-ēram</i>	<i>mon u-ēram</i>	<i>lēg-ēram</i>	<i>aud īv-ēram</i>
<i>había amado</i>	<i>había avisado</i>	<i>había leído</i>	<i>había oído</i>
<i>am av-ērās</i>	<i>mon u-ērās</i>	<i>lēg-ērās</i>	<i>aud iv-ērās</i>
<i>am av-ērat</i>	<i>mon u-ērat</i>	<i>lēg-ērat</i>	<i>aud iv-ērat</i>
P. <i>am av-erāmus</i>	<i>mon u-erāmus</i>	<i>lēg-erāmus</i>	<i>aud iv-erāmus</i>
<i>am av-erātis</i>	<i>mon u-erātis</i>	<i>lēg-erātis</i>	<i>aud iv-erātis</i>
<i>am av-ērant</i>	<i>mon u-ērant</i>	<i>lēg-ērant</i>	<i>aud iv-ērant</i>

FUTURUM IMPERFECTUM

ā - bō	ē - bō	- am	i - am
S. <i>am ā-bō amaré</i>	<i>mon ē-bo avisaré</i>	<i>lēg-am leeré</i>	<i>aud i am oiré</i>
<i>am a-bis</i>	<i>mon e-bis</i>	<i>lēg-es</i>	<i>aud i-ēs</i>
<i>am a-bit</i>	<i>mon e-bit</i>	<i>lēg-et</i>	<i>aud i-et</i>
P. <i>am a-bīmus</i>	<i>mon e-bīmus</i>	<i>lēg-ēmus</i>	<i>aud i-ēmus</i>
<i>am a-bīlis</i>	<i>mon e-bīlis</i>	<i>lēg-ētis</i>	<i>aud i-ētis</i>
<i>am a-bunt</i>	<i>mon e-bunt</i>	<i>lēg-ent</i>	<i>aud i-ent</i>

¹ Apud poetas etiam *ērunt*, v. g. *dedērunt*.

² Cf. *fu - i, fu - ERAM*.

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

FUTURUM PERFECTUM

ēro pro *i* praeteriti perfecti in omni conjugatione ¹

S. <i>am āv-ērō</i>	<i>mon u-ērō</i>	<i>lēg-ērō</i>	<i>aud īv-ērō</i>
<i>hābrē amado</i>	<i>hābrē avisado</i>	<i>hābrē leído</i>	<i>hābrē oído</i>
<i>am av-ēris</i>	<i>mon u-ēris</i>	<i>lēg-ēris</i>	<i>aud iv-ēris</i>
<i>am av-ērit</i>	<i>mon u-ērit</i>	<i>lēg-ērit</i>	<i>aud iv-ērit</i>
P. <i>am av-erīmus</i>	<i>mon u-erīmus</i>	<i>lēg-erīmus</i>	<i>aud iv-erīmus</i>
<i>am av-erītis</i> ²	<i>mon u-erītis</i> ²	<i>lēg-erītis</i> ²	<i>aud iv-erītis</i> ²
<i>am av-ērīnt</i>	<i>mon u-ērīnt</i>	<i>lēg-ērīnt</i>	<i>aud iv-ērīnt</i>

SUBJUNCTIVUS

PRAESENS

	- em	e - am	- am	i - am
S.	<i>am-em ame</i>	<i>mon e-am avise</i>	<i>leg-am lea</i>	<i>aud i-am oiga</i>
	<i>am-ēs</i>	<i>mon e-ās</i>	<i>leg-ās</i>	<i>aud i-ās</i>
	<i>am-et</i>	<i>mon e-at</i>	<i>leg-at</i>	<i>aud i-at</i>
P.	<i>am-ēmus</i>	<i>mon e-āmus</i>	<i>leg-āmus</i>	<i>aud i-āmus</i>
	<i>am-ētis</i>	<i>mon e-ātis</i>	<i>leg-ātis</i>	<i>aud i-ātis</i>
	<i>am-ent</i>	<i>mon e-ant</i>	<i>leg-ant</i>	<i>aud i-ant</i>

PRAETERITUM IMPERFECTUM

	ā - rem	ē - rem	- ērem	ī - rem
S. <i>am ā-rem</i>		<i>mon ē-rem</i>	<i>lēg-ērem</i>	<i>aud ī-rem</i>
<i>amara, amara,</i>	<i>amase</i>	<i>avisara, avisa-</i>	<i>leyera, lee-</i>	<i>oyera, oiría,</i>
<i>ria, amase</i>		<i>ria, avisase</i>	<i>ria, leyese</i>	<i>oyese</i>
<i>am a-rēs</i>		<i>mon e-rēs</i>	<i>lēg-erēs</i>	<i>aud i-rēs</i>
<i>am a-ret</i>		<i>mon e-ret</i>	<i>lēg-eret</i>	<i>aud i-ret</i>
P. <i>am a-rēmus</i>		<i>mon e-rēmus</i>	<i>lēg-erēmus</i>	<i>aud i-rēmus</i>
<i>am a-rētis</i>		<i>mon e-rētis</i>	<i>lēg-erētis</i>	<i>aud i-rētis</i>
<i>am a-rent</i>		<i>mon e-rent</i>	<i>lēg-erent</i>	<i>aud i-rent</i>

¹ Cf. *fu* - *i*, *fu* - *ēro*.

² Pronuntiatio in soluta oratione communis est *amaverīmus*, *monuerītis*, cet.
Cf. n. 546, 3.º

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

PRAETERITUM PERFECTUM

-erim pro i praeteriti perfecti indicativi in omni conjugatione ¹

S. am āv-ērim	mon u-ērim	leg-ērim	aud iv-ērim
haya amado	haya avisado	haya leído	haya oído
am av-ēris	mon u-ēris	leg-ēris	aud iv-ēris
am av-ērit	mon u-ērit	leg-ērit	aud iv-ērit
P. am av-erimus	mon u-erimus	leg-erimus	aud iv-erimus
am av-eritis ²	mon u-eritis ²	leg-eritis ²	aud iv-eritis ²
am av-erint	mon u-erint	leg-erint	aud iv-erint ²

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

-issem pro i praeteriti perfecti indicativi in omni conjugatione ³

S. am āv-issem hu-	mon u-issem hu-	leg-issem hu-	aud iv-issem hu-
biera, habría,	biera, habría,	biera, habría,	biera, habría,
hubiese a.	hubiese a.	hubiese l.	hubiese o.
am av-issēs	mon u-issēs	leg-issēs	aud iv-issēs
am av-isset	mon u-isset	leg-isset	aud iv-isset
P. am av-issēmus	mon u-issēmus	leg-issēmus	aud iv-issēmus
am av-issētis	mon u-issētis	leg-issētis	aud iv-issētis
am av-issent	mon u-issent	leg-issent	aud iv-issent

FUTURUM IMPERFECTUM

S. am a-turus, a,	mon-iturus, a,	lec-turus, a,	aud i-turus, a,
um sim	um sim	um sim	um sim
» sis	» sis	» sis	» sis
» sit	» sit	» sit	» sit
P. am a-turi, ae, a,	mon-itori, ae, a,	lec-turi, ae,	aud i-turi, ae, a,
simus	simus	a, simus	simus
» sitis	» sitis	» sitis	» sitis
» sint	» sint	» sint	» sint ⁴

¹ Cf. fu - i, fu - ERIM.² Cf. fut. perf. indicat.³ Cf. fu - i, fu - ISSEM.⁴ Cf. n. 104, adnot. futuri subjunct.

1.^a conjug. 2.^a conjug. 3.^a conjug. 4.^a conjug.

FUTURUM PERFECTUM

S. <i>am āv-ērim</i>	<i>mon u-ērim</i>	<i>lēg-ērim</i>	<i>aud īv-ērim</i>
<i>am āv-ēris, cet.</i>	<i>mon u-ēris, cet.</i>	<i>lēg-ēris, cet.</i>	<i>aud īv-ēris, cet.</i>
ut in praeterito perf. ⁴			

IMPERATIVUS

PRAESENS

S. <i>am ā (tu)</i>	<i>mon ē (tu)</i>	<i>lēg-ē (tu)</i>	<i>aud ī (tu)</i>
<i>ama (tú)</i>	<i>avisa (tú)</i>	<i>lee (tú)</i>	<i>oye (tú)</i>
P. <i>am ā-tē (vos)</i>	<i>mon ē-tē (vos)</i>	<i>lēg-ītē (vos)</i>	<i>aud ī-tē (vos)</i>
<i>amad</i>	<i>avisad</i>	<i>leed</i>	<i>oíd</i>

FUTURUM

<i>a - to</i>	<i>e - to</i>	<i>- īto</i>	<i>ī - to</i>
S. <i>am ā-tō (tu)</i>	<i>mon ē-tō</i>	<i>lēg-īto</i>	<i>aud ī-to</i>
<i>ama (tú)</i>	<i>avisa (tú)</i>	<i>lee (tú)</i>	<i>oye (tú)</i>
P. <i>am ā-tōte (vos)</i>	<i>mon ē-tōte</i>	<i>lēg-ītōte</i>	<i>aud ī-tōte</i>
<i>amad</i>	<i>avisad</i>	<i>leed</i>	<i>oíd</i> ²

INFINITIVUS PRAESENS

<i>a - re</i>	<i>ē - re</i>	<i>- ēre</i>	<i>i - re</i>
<i>am ā-re amar</i> ³	<i>mon ē-re avisar</i>	<i>lēg-ēre leer</i>	<i>aud ī-re oir</i>

PRAETERITUM PERFECTUM

-isse pro i praeterit. perfect. indicativi in omni conjugatione ⁴			
<i>am āv-isse</i>	<i>mon u-isse</i>	<i>lēg-isse</i>	<i>aud īv-isse</i>
<i>haber amado</i>	<i>haber avisado</i>	<i>haber leído</i>	<i>haber oído</i>

¹ Cf. p. 103, adnot. in ima pagina.

² Tertias pers. sing. in *āto, ēto, īto, īto* et plur. in *anto, ento, unto, iunto* vix invenies nisi in paucissimis verbis, proptereaue a recentioribus grammaticis omittuntur.

³ *Amare, monere*, cet. vices fere agunt nominat. et accus., n. 102, NB.; pro aliis casibus, v. g. *de amar, para a., a a., con, en...* *amar* adhiberi solet gerundium aut gerundivum.

⁴ Cf. *fu - i, fu - isse*.

1. ^a conjug.	2. ^a conjug.	3. ^a conjug.	4. ^a conjug.
FUTURUM (IMPERFECTUM)			
S. N. <i>am ā-turus,</i> a, um <i>esse</i>	<i>mon-īturus.</i> a, um <i>esse</i>	<i>lec-turus</i> a, um <i>esse</i>	<i>aud ī-turus</i> a, um <i>esse</i>
A. <i>am a-turum,</i> cet. <i>esse</i>	<i>mon-iturum,</i> cet. <i>esse</i>	<i>lec-turum,</i> cet. <i>esse</i>	<i>aud i-turum,</i> cet. <i>esse</i>
P. N. <i>am a-turi</i> ae, a <i>esse</i>	<i>mon ituri</i> ae, a <i>esse</i>	<i>lec-turi</i> ae, a <i>esse</i>	<i>aud i-turi</i> ae, a <i>esse</i>
A. <i>am a-turos,</i> cet. haber de amar	<i>mon-ituros,</i> cet. haber de avisar	<i>lec-turos,</i> cet. haber de leer	<i>aud i-turos,</i> cet. haber de oir ¹

SUPINUM

a - tum	ī - tum, e rejecto	- tum	ī - tum
Acc. <i>am ā-tum</i> a amar	<i>mon ī-tum</i> a avisar	<i>lec-tum</i> a leer	<i>aud ī-tum</i> a oir
Abl. <i>am ā-tū</i> de amar	<i>mon ī-tū</i> de avisar	<i>lec-tū</i> de leer	<i>aud ī-tū</i> de oir ²

GERUNDIUM

a - ndi	e - ndi	- endi	i - endi
G. <i>am a-ndī</i> de amar	<i>mon e-ndī</i> de avisar	<i>leg-ndī</i> de leer	<i>aud i-ndī</i> de oir
D. <i>am a-ndō</i> para amar, a a.	<i>mon e-ndō</i> para avisar, a a.	<i>leg-ndō</i> para leer, a l.	<i>aud i-ndō</i> para oir, a o.
A. <i>am a-ndum</i> a amar, para a.	<i>mon e-ndum</i> a avisar, para a.	<i>leg-ndum</i> a leer, para l.	<i>aud i-ndum</i> a oir, para o.
A. <i>ama-ndō en</i> amar, amando	<i>mon e-ndō en</i> avisar, avisando	<i>leg-ndō en</i> leer, leyendo	<i>aud i-ndō en</i> oir, oyendo

PARTICIPIUM PRAESENS

a - ns	e - ns	- ens	i - ens
<i>am a-ns, tis</i> (el) que ama, que amaba o amando	<i>mon e-ns, tis</i> (el) que avisa, que avisaba o avisando	<i>leg-ns, tis</i> (el) que lee, que leía o leyendo	<i>aud i-ns, tis</i> (el) que oye, que oía u oyendo

¹ Cf. p. 404, adnot. 4 in ima pag. et n. 106 extrem.

² Cum sensu passivo, n. 356, II.

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

FUTURUM

-um supini mutatur in -ūrus

<i>am a-turus a, um</i>	<i>mon-iturus, a, um</i>	<i>lec-turus, a,</i>	<i>aud i-turus, a,</i>
(el) que amar ^á ,	(el) que avisará,	um, (el) que lee-	um, (el) que
que ha de amar	que ha de avi-	r ^á , que ha de	oir ^á , que ha
(para amar)	sar (para a.)	l. (para l.)	de o. (para o.)

[Sic flectuntur: I. Verba transitiva: a) *cruciare*, atormentar, *accūsare*, acusar, *collocare*, colocar, *damnare*, condenar, *invītare*, convidar, *laudare*, alabar, loar, *liberare*, librar, *honōrare*, honrar, *jūdicare*, juzgar, *multare*, castigar, *rogare*, pedir, *servare*, salvar, *vocare*, llamar.

b) *coērcēre*, reprimir, *dēbēre*, deber, *habēre*, tener, *præbēre*, suministrar, *terrēre*, aterrorizar, intimidar.

c) *colligere*, recoger, *ēligere*, elegir, *attribuere*, atribuir (*attribui*, *attribūtum*), *cognoscere*, conocer (*cognōvi*, *cognitum*), *dēfendere*, defender (*dēfendi*, *dēfensum*, *emere*, comprar (*ēmi*, *emptum*), *rumpere*, romper (*rūpi*, *ruptum*), *vincere*, vencer (*vīci*, *victum*).

d) *custōdire*, guardar, *impedire*, impedir, *ērudire*, instruir, *tēnere*, ablandar, *mūnire*, fortificar, *pūnire*, castigar, *vestire*, vestir.

II. Intransitiva: a) *āvolare*, irse volando, *bellare*, guerrear, *errare*, equivocarse, engañarse, *pugnare*, combatir, pelear.

b) *carere*, carecer, *dolere*, dolerse, *nocere*, dañar, perjudicar, *pārere*, obedecer, *placere*, agradar, aplacer, *valere*, estar bueno.

c) *gemēre*, gemir (*gemui*, *gemitum*) et *ingemēre*, irrumpere, entrar precipitadamente (*irrūpi*, *irruptum*), *invādēre*, invadir (*invāsi*, *invāsum*, etiam transitivum), *vīvēre*, vivir (*vixi*, *victum*).

d) *dormire*, dormir, *servire*, servir, *inservire*.

Exercitationes a) modi finiti: *Amo modestiam tuam; amavi (amabamus...) modestiam tuam; librum tuum legimus, legimus, legerimus...; si monemus, si monebatis, si monebitis, si avisareis* ¹, *si moneres, si legeret, si legissent; quomodo haec audierunt, si surdi erant?*

Utinam audiat, audirem, audiveris, monuissetis (me, illum), amaverit... Utinam talis essem, qualem me esse existimas (piensas)! quamvis (por más que) multa legam, legerim, legas...

¹ Cf. n. 305, NB.

Cum amem, como (yo) ame o amando yo; *cum ames*, como (tú) ames o amando tú; *cum amet*, como (él) ame o amando él; *cum amemus*, como (nosotros) amemos o amando nosotros; *cum ametis*, como (vosotros) améis o amando vosotros; *cum ament*, como (ellos) amen o amando ellos; *cum amarem*, como yo amase (amara) o amando yo; *cum amares*, como tú amases (amaras) o amando tú, cet.; *cum amaverim*, como yo haya amado o habiendo yo amado, cet.; *cum amavissem*, como yo hubiese o hubiera amado o habiendo yo amado, cet.

Offendis Deum, cum te amet? cum te amaverit? Deum offendebas, cum te amaret? cum te amavisset? offendimus, offenditis...? quomodo audes ista dicere, cum sis vir nobilis? quomodo audebatis..., cum essetis viri nobiles? cum erravisset, nullus eum monuit. — Puer qui legit vel puer legens; pueri qui legebant vel pueri legentes, puero qui legebat vel puero legenti, cet.

Lege, legite, legitote .. litteras; audi, audito amicum monentem, amantem, legentem, amicos monituros, lecturos, amatuos.

b) infiniti; cf. n. 106: .

1.^m *Scio te AMARE litteras; sciebam illum AMARE litteras.*

Malo, antes quiero, vos AMARE litteras; mallem, antes querría, illos AMARE litteras.

VIDERE te cupio, deseo verte; cupiebam, cupiam, cet.

2.º *Scio avum tuum AMAVISSE litteras, que tuvo afición, que había tenido afición.*

Opto, deseo, avum tuum AMAVISSE litteras; optabam avum tuum, cet.

Optabam VIDISSE, haber visto.

3.º *Credo magistros tuos LAUDATUROS ESSE, que alabarán, tuam in studendo diligentiam.*

Credebam magistros tuos LAUDATUROS, que alabarían, tuam in studendo diligentiam.

Videor tibi aliquando AMATURUS ESSE litteras? ¿parécete que alguna vez tendré afición (he de tener a., llegaré a tener a.) a la literatura?

4.º *(Credo magistros tuos LAUDATUROS FUISSE, que habrían alabado: n. 354, I, II. Creo que habrán alabado: n. 350, I, II.)*

c) gerundii et participii: cf. n. 126, et Synt. cap. XI, XII.

Plurimae nobis sunt causae AMANDI Deum. Sum cupidus fratres vestros VIDENDI. Defessus sum AMBULANDO, estoy cansado de andar. Es impiger in SCRIBENDO, eres (es usted, sois vos) diligente en escribir.

Patrem vestrum vos AMANTEM non amatis? non amabitis? que os ama?

» non amavistis? que os amaba?

Patrem vestrum vos AMATURUM non amatis? que os amará?
Non huc veni te ACCUSATURUS, no vine acá para acusarte.
 » » *te ACCUSATUM*, no he venido a acusarte.]

II. VOX PASSIVA ¹

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

109

INDICATIVUS PRAESENS

S. <i>am-or</i>	<i>mon e-or</i>	<i>leg-or</i>	<i>aud i-or</i>
soy amado	soy avisado	soy leído	soy oído
<i>am ā-ris</i>	<i>mon ē-ris</i>	<i>leg-ē-ris</i>	<i>aud ī-ris</i> ²
<i>am ā-tur</i>	<i>mon ē-tur</i>	<i>leg-ī-tur</i>	<i>aud ī-tur</i>
P. <i>am ā-mur</i>	<i>mon ē-mur</i>	<i>leg-ī-mur</i>	<i>aud ī-mur</i>
<i>am ā-minī</i>	<i>mon ē-minī</i>	<i>leg-ī-minī</i>	<i>aud ī-minī</i>
<i>am a-ntur</i>	<i>mon e-ntur</i>	<i>leg-untur</i> ³	<i>aud i-untur</i>

PRAETERITUM IMPERFECTUM

a - bar	e - bar	- ebar	i - ebar
S. <i>am ā-bar</i>	<i>mon ē-bar</i>	<i>leg-ē-bar</i>	<i>aud i-ē-bar</i>
era amado	era avisado	era leído	era oído
<i>am a-bāris vel</i>	<i>mon e-bāris vel</i>	<i>leg-ebāris vel</i>	<i>aud i-ebāris vel</i>
<i>am a-bāre</i>	<i>-bāre</i>	<i>-ebāre</i>	<i>-ebāre</i>
<i>am a-bātur</i>	<i>mon e-bātur</i>	<i>leg-ebātur</i>	<i>aud i-ebātur</i>
P. <i>am a-bāmur</i>	<i>mon e-bāmur</i>	<i>leg-ebāmur</i>	<i>aud i-ebāmur</i>
<i>am a-bamīni</i>	<i>mon e-bamīni</i>	<i>leg-ebamīni</i>	<i>aud i-ebamīni</i>
<i>am a-bantur</i>	<i>mon e-bantur</i>	<i>leg-ebantur</i>	<i>aud i-ebantur</i>

PRAETERITUM PERFECTUM

S. <i>am ā-tus, a, um</i>	<i>mon-ītus, a, um</i>	<i>lec-tus, a, um</i>	<i>aud ī-tus, a, um</i>
<i>sum, es, est</i>	<i>sum, es, est</i>	<i>sum, es, est</i>	<i>sum, es, est</i>
fuí, he sido o	fuí, he sido o	fuí, he sido o	fuí, he sido o
hube s. amado	hube s. avisado	hube s. leído	hube s. oído

¹ Tempora simplicia (i. e. quae non constant ex verbo *sum*) efficiuntur ex suis activis, litterae o addito r, aut mutato m in r.

² Raro *am ā-RE*, *mon ē-RE*, *leg-ē-RE*, rarissime *aud i-RE*.

³ In aliquibus edd. *solvuntur*, *volvantur*, cet.

1. ^a conjug.	2. ^a conjug.	3. ^a conjug.	4. ^a conjug.
P. <i>am ā-ti</i> , ae, a	<i>mon-īti</i> , ae, a	<i>lec-ti</i> , ae, a	<i>aud ī-ti</i> , ae, a
<i>sumus, estis, sunt</i> ¹			

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

S. <i>am a-tus</i> , a, um	<i>mon-itus</i> , a, um	<i>lec-tus</i> , a, um	<i>aud i-tus</i> , a, um
<i>eram, eras, erat</i>			
P. <i>am a-ti</i> , ae, a	<i>mon-iti</i> , ae, a	<i>lec-ti</i> , ae, a	<i>aud i-ti</i> , ae, a
<i>eramus, eratis, erant</i> ²			
había sido amado	había s. avisado	había s. leído	había sido oído

FUTURUM IMPERFECTUM

a-bor	e-bor	-ar	i-ar
S. <i>am ā-bor</i>	<i>mon ē bor</i>	<i>leg-ar</i>	<i>aud i-ar</i>
seré amado	seré avisado	seré leído	seré oído
<i>am a-bēris</i> vel	<i>mon e-bēris</i> vel	<i>leg-ēris</i> vel	<i>aud i-ēris</i> vel
-bēre	-bēre	-ēre	-ēre
<i>am a-bītur</i>	<i>mon e-bītur</i>	<i>leg-ētur</i>	<i>aud i-ētur</i>
P. <i>am a-bīmur</i>	<i>mon e-bīmur</i>	<i>leg-ēmur</i>	<i>aud i-ēmur</i>
<i>am a-bīmīni</i>	<i>mon e-bīmīni</i>	<i>le-gēmīni</i>	<i>aud i-ēmīni</i>
<i>am a-buntur</i>	<i>mon e-buntur</i>	<i>le-gentur</i>	<i>aud i entur</i>

¹ Non vero amatus fui, monitus fui, lectus fui, auditus fui, nisi apud seriores scriptores. *Templum clausum fuit* significat: el templo estuvo cerrado; *templum clausum est*, el templo se cerró, fué cerrado, aut está cerrado: *Haec duo*, inquit MADVIG, *Opusc. Academ. alt. opusc. V, § II*, apud antiquos et natura et usu adeo sunt discreta, ut nunquam ante cadentem orationis veteris castitatem commutentur, nisi mendo scripturae aut interpretandi inscitia. Quum enim Latine dicimus, verbi causa, *FIXUM EST*, utrumque significari potest, et *FIXISSE* aliquem, participio et verbo substantivo in unam notionem perfecti passivi coalescentibus, et nunc illud *FIXUM MANERE*, ut participium statum aliquem rei significet; verbum, eum statum nunc esse. Nec enim Latinus sermone praeteritum tempus rei gestae et praesens rei agendo effectae et manentis, nota ulla distinguunt. Quum autem *FIXUM FUIT* dicitur, unum significatur, praeteritum tempus rei effectae et in statu aliquo manentis, ut participio status; verbo, eum fuisse declaratur. Itaque Cicero pro Sestio 25, 55, quum dicit: «*Leges quum quae latae sunt, tum vero quae promulgatae fuerunt*», alias narrat latae esse, alias aliquamdiu promulgatas pependisse, cet. Variis locis auctorum quae contraria videantur, alia recte putat mendose exscripta esse, v. g. apud Nepotem in Epamin. c. 85, *ausus fuit* factum esse ex *ausus*; in aliis «in antiquo sermone interdum participia quaedam deponentium et passivorum sic potuisse poni, ut magis absolute condicionem et statum significarent, paene in adjectivi notionem transeuntia; deinde verbum adjungeretur per se praeteriti forma». Quare his centum fere postremis annis optimae grammaticae ab *amatus fui* abstinere. Cf. n. 107.

² Etiam aliquando pro *amatus, monitus... eram, eras*, cet. dicitur *amatus, monitus... fueram, fueras*, cet.

1.^a conjug. 2.^a conjug. 3.^a conjug. 4.^a conjug.

FUTURUM PERFECTUM

S. <i>am a-tus</i> , a, um	<i>mon -itus</i> , a, um	<i>lec-tus</i> , a, um	<i>aud i-tus</i> , a, um
	<i>ero, eris, erit</i>		
P. <i>am a-ti</i> , ae, a	<i>mon -iti</i> , ae, a	<i>lec-ti</i> , ae, a	<i>aud i-ti</i> , ae, a
	<i>erimus, eritis, erunt</i> ⁴		
habré sido amado	habré s. avisado	habré s. leído	habré sido oído

SUBJUNCTIVUS PRAESENS

-er	e-ar	-ar	i-ar
S. <i>am er</i> sea a.	<i>mon ē-ar</i> sea a.	<i>leg-ar</i> sea l.	<i>aud ī-ar</i> sea o.
<i>am ēris</i> vel	<i>mon e-āris</i> vel	<i>leg-āris</i> vel	<i>aud i-āris</i> vel
<i>-ēre</i>	<i>-āre</i>	<i>-āre</i>	<i>-āre</i>
<i>am ētur</i>	<i>mon e-ātur</i>	<i>leg-ātur</i>	<i>aud i-ātur</i>
P. <i>am ēmur</i>	<i>mon e-āmur</i>	<i>leg-āmur</i>	<i>aud i-āmur</i>
<i>am ēmini</i>	<i>mon e-āmini</i>	<i>leg-āmini</i>	<i>aud i-āmini</i>
<i>am entur</i>	<i>mon e-antur</i>	<i>leg-antur</i>	<i>aud i-antur</i>

PRAETERITUM IMPERFECTUM

a-rer	ē-rer	-er-er	i-rer
S. <i>am ā-rer</i>	<i>mon ē-rer</i>	<i>leg-ē-rer</i>	<i>aud ī-rer</i>
<i>am ā-reris</i> vel	<i>mon e-rēris</i> vel	<i>leg-er-eris</i> vel	<i>aud i-rēris</i> vel
<i>-rere</i>	<i>-rere</i>	<i>-erere</i>	<i>-rere</i>
<i>am ā-rētur</i>	<i>mon e-rētur</i>	<i>leg-er-ētur</i>	<i>aud i-rētur</i>
P. <i>am ā-rēmur</i>	<i>mon e-rēmur</i>	<i>leg-er-ēmur</i>	<i>aud i-rēmur</i>
<i>am ā-rēmini</i>	<i>mon e-rēmini</i>	<i>leg-er-ēmini</i>	<i>aud i-rēmini</i>
<i>am ā-rentur</i>	<i>mon e-rentur</i>	<i>leg-er-entur</i>	<i>aud i-rentur</i>
fuera, sería, fuese amado	fuera, sería, fue- se avisado	fuera, sería, fuese leído	fuera, sería, fuese oído

PRAETERITUM PERFECTUM

S. <i>am a-tus</i> , a, um	<i>mon -itus</i> , a, um	<i>lec-tus</i> , a, um	<i>aud i-tus</i> , a, um
	<i>sim, sis, sit</i>		
haya sido amado	haya s. avisado	haya s. leído	haya sido oído

⁴ Etiam aliquando *amatus fuero, fueris, cet.*, pro *amatus ero, eris, cet.*

1. ^a conjug.	2. ^a conjug.	3. ^a conjug.	4. ^a conjug.
P. <i>am a-ti</i> , ae, a	<i>mon-iti</i> , ae, a	<i>lec-ti</i> , ae, a	<i>aud i-ti</i> , ae, a
	<i>simus, sitis, sint</i> ¹		

PBAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

S. <i>am a-tus</i> , a, um	<i>mon-itus</i> , a, um	<i>lec-tus</i> , a, um	<i>aud i-tus</i> , a, um
	<i>essem, esses, esset</i>		
P. <i>am a-ti</i> , ae, a	<i>mon-iti</i> , ae, a	<i>lec-ti</i> , ae, a	<i>aud i-ti</i> , ae, a
	<i>essemus, essetis, essent</i> ²		
hubiera, habría, hubiese sido a.	hubiera, habría, hubiese sido a.	hubiera, ha- bría, hub. s. l.	hubiera, habría, hubiese sido o.

FUTURUM IMPERFECTUM deest³

FUTURUM PERFECTUM

S. <i>am a-tus</i> , a, um	<i>mon-itus</i> , a, um	<i>lec-tus</i> , a, um	<i>aud i-tus</i> , a, um
<i>sim, sis, cet.</i>	<i>sim, sis, cet.</i>	<i>sim, sis, cet.</i>	<i>sim, sis, cet.</i>

IMPERATIVUS deest⁴

INFINITIVUS PRAESENS

ri	ri	i	ri
<i>am ā-rī</i>	<i>mon ē-rī</i>	<i>leg-ī</i>	<i>aud ī-rī</i>
ser amado	ser avisado	ser leído	ser oído

PRAETERITUM PERFECTUM

S. N. <i>am a-tus</i> ,	<i>mon i-tus</i> ,	<i>lec-tus</i> ,	<i>aud i-tus</i> ,
a, um <i>esse</i>	a, um <i>esse</i>	a, um <i>esse</i>	a, um <i>esse</i>
A. <i>am a-tum</i> ,	<i>mon i-tum</i> ,	<i>lec-tum</i> ,	<i>aud i-tum</i> ,
am, um <i>esse</i>	am, um <i>esse</i>	am, um <i>esse</i>	am, um <i>esse</i>
P. N. <i>am a-ti</i> ,	<i>mon i-ti</i> ,	<i>lec-ti</i> ,	<i>aud i-ti</i> ,
ae, a <i>esse</i>	ae, a <i>esse</i>	ae, a <i>esse</i>	ae, a <i>esse</i>
A. <i>am a-tos</i> ,	<i>mon i-tos</i> ,	<i>lec-tos</i> ,	<i>aud i-tos</i> ,
as, a <i>esse</i>	as, a <i>esse</i>	as, a <i>esse</i>	as, a <i>esse</i>
haber sido amado	haber sido avisado	haber sido leído	haber sido oído

¹ Quod dictum est de *amatus fui* pro *amatus sum* intellege de *amatus fuerim* pro *amatus sim*.

² Pro *amatus, monitus... essem, esses, cet.* dicitur etiam aliquando *amatus, monitus... fuisset, fuisses, cet.*

³ Cf. n. 337, I, NB.

⁴ Cf. n. 120, VIII.

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.^a conjug.

FUTURUM (IMPERFECTUM)

<i>am a-tum irī</i>	<i>mon i-tum irī</i>	<i>lec-tum irī</i>	<i>aud i-tum irī</i>
haber de ser a.	haber de ser a.	haber de ser l.	haber de ser o. ¹

PARTICIPIUM PRAETERITUM

us pro um supini

<i>am a-tus, a, um</i>	<i>mon i-tus, a, um</i>	<i>lec-tus, a, um</i>	<i>aud i-tus, a, um</i>
amado, (el)	avisado, (el)	leído, (el) que	oído, (el) que
que fué, ha si-	que fué, ha si-	fué, ha sido,	fué, ha sido,
do, había s. a. ²	do, había s. a.	había sido l.	había sido o.

GERUNDIVUM

a - ndus e - ndus - endus i - endus

<i>am a-ndus, a,</i>	<i>mon e-ndus, a,</i>	<i>leg-endus, a, um</i>	<i>aud i-endus, a,</i>
um que ha de	um que ha de	que ha de ser	um que ha de
ser a., que	ser a., que	leído, que de-	ser oído, que
debe ser a.	debe ser a.	be ser leído	debe ser oído.

[Sic flectuntur verba transitiva n. 108.

Exercitationes infiniti: cf. vocem activam.

- a) *Existimo sapientem LAUDARI; existimabam sapientem LAUDARI.*
Cupio sapientem LAUDARI. Cupiebam sapientem LAUDARI.
- b) *Existimo sapientem LAUDATUM ESSE. Existimabam sapientem LAUDATUM ESSE.*³
Cupio sapientem LAUDATUM ESSE. Cupiebam sapientem LAUDATUM ESSE.
- c) *Existimo sapientem LAUDATUM IRI. Existimabam sapientem LAUDATUM IRI.*

¹ *Irī* est passiva infiniti *irē*: *Me amatum iri* significat «que yo seré amado»; *me amandum esse*, «que yo debo ser amado» et ad conjugationem periphrasticam spectat. *Amatum, amatam, amatum fore*, n. 350, II. Cf. 354, I.

² Hoc particip. *amatus* a verbo *amo* rarum est.

³ «Pensaba que el sabio había sido alabado» etiam dicitur: *Existimabam sapientem LAUDATUM FUISSE*; in indicativo enim «había sido alabado» dicitur *laudandus eram* vel *fuera* Cf. n. 351, II, NB.

Pompeyo afirma *que* mis enemigos no me matarán. *Pompejus affirmat inimicos meos me non occisuros* (ESSE). Pompeyo afirma *que* (yo) no seré muerto por mis e. *Pampejus affirmat me a meis inimicis non occisum* IRI.

Corría el rumor de *que* el reo sería condenado. *Rumor erat reum damnatum* IRI. Pensé *que* los soldados de César *pelearían* denodadísimo. *Existimavi Caesaris milites pugnatuROS ESSE fortissime*; vel *a militibus C. pugnatum* IRI f.

d) *Existimo sapientem* LAUDATUM FORE; pienso *que* el sabio *habrá sido* alabado. (Pensé *que* el sabio *habría sido* alabado, n. 354, I.)]

NB. 1. *Amatus forem, monitus forem*, cet. inveniuntur apud poetas, Sallustium et Livium, pro *amatus, monitus essem* vel *fuissem*, cet., praesertim in condicionata sententia et in finali. (*Gaudio efferebatur consul*) *qua parte copiarum alter consul victus foret, ea se vicisse*. Liv. 21, 53; el cónsul estaba fuera de sí con el gozo de haber vencido con la parte de las tropas con que el otro había sido derrotado.

NB. 2. Tertia persona singularis tam verbi transitivi quam intransitivi impersonaliter usurpatur in hunc modum:

INDICAT.			
<i>pugnatur</i> ,	se combate.	<i>pugnaretur</i> ,	se combatiera etc.
<i>pugnabatur</i> ,	se combatía.	<i>pugnatum sit</i> ,	se haya combatido.
<i>pugnatum est</i> ,	se combatió.	<i>pugnatum esset</i> ,	se hubiera etc. c.
<i>pugnatum erat</i> ,	se había comba- tido.	PRO IMPERAT.	
<i>pugnabitur</i> ,	se combatirá.	<i>pugnetur</i> ,	combátase.
<i>pugnatum erit</i> ,	se habrá comba- tido.	INFINIT.	
		<i>pugnari</i> ,	combatirse.
		<i>pugnatum esse</i> ,	haberse combatido.
		<i>pugnatum iri</i> ,	haberse de com- batir.
SUBJUNCT.			
<i>pugnetur</i> ,	se combata.		

III. DE TEMPORUM FORMATIONE

110 Tempora omnia verborum ducuntur ex praesente indicativi modi aut ex praeterito perfecto aut ex supino.

Ex praesente ducuntur 1.^m omnia tempora actionis infectae seu imperfectae: praesens, praeteritum imperfectum et futurum imperfectum; 2.º participium praesens, gerundium et gerundivum.

Ex praeterito perfecto ducuntur omnia tempora actionis perfectae: praeteritum perfectum, plusquamperfectum et futurum perfectum vocis activae.

Ex supino ducitur participium praeteriti et futuri activi, ac tempora quae eorum adminiculo formantur.

1. EX PRAESENTE

I	II	III	IV
o, or ābam, ābar ābo, ābor em, er ārem, ārer	eo, eor ēbam, ēbar ēbo, ēbor eam, ear ērem, ērer	o, or ēbam, ēbar am, ar am, ar ērem, ērer	io, ior iēbam, iēbar iam, iar iam, iar īrem, īrer
am-ā āto āre, āri ans, antis andus, a, um	mon-ē ēto ēre, ēri ens, tis endus, a, um	lēg-ē ēto ēre, i ens, tis endus, a, um	aud-ī īto īre, īri iens, tis iendus, a, um

2. EX PRAETERITO

I. amāv-	ēram
II. monu-	ēro
III. lēg-	ērim
IV. audīv-	issem isse

3. EX SUPINO

amāt-	um
monit-	u
lect-	us, a, um
audit-	ūrus, a, um.

IV. POSITIONES VERBI FINALES

111

Positiones finales sunt eae quae vocem, numerum et personam significant.

Activae			Passivae	
	SING.	PLUR.	SING.	PLUR.
1. ^a pers.	<i>m</i> , aut <i>deest</i> ,	<i>mus</i>	<i>r</i>	<i>mur</i>
2. ^a »	<i>s</i> (<i>stī</i>)	<i>tis</i>	<i>ris</i> vel <i>re</i>	<i>mini</i>
3. ^a »	<i>t</i>	<i>nt</i>	<i>tur</i>	<i>ntur</i>

V. VERBA IN *-io*, *-ēre*

112 Ad tertiam conjugationem pertinent aliqua ratione nonnulla verba in *io*, *is*, *ēre*, ut *cipio*, quae inter radicale et positiones interjiciunt *i*, ac proinde flectuntur ut *audio*:

1.^m In omnibus personis imperfecti et futuri indicativi et praesentis subjunctivi.

2.º In prima pers. sing. praesentis indicativi et in tertia plur. ejusdem temporis (et futuri imperativi, n. 108, *adnot.* futuri imperat.).

3.º In omnibus casibus gerundii, gerundivi et participii praesentis.⁴

CAPIO, verbum transitivum conjugationis tertiae, sic declinabitur:

INDICATIVUS		SUBJUNCTIVUS	
PRAESENS			
Activa	Passiva	Activa	Passiva
<i>cap i o</i>	<i>cap i or</i>	<i>cap i am</i>	<i>cap i ar</i>
<i>cap is</i>	<i>cap eris</i>	<i>cap i as</i>	<i>cap i āris</i>
<i>cap it</i>	<i>cap itur</i>	<i>cap i al</i>	<i>cap i ātur</i>
<i>cap imus</i>	<i>cap imur</i>	<i>cap i āmus</i>	<i>cap i āmur</i>
<i>cap itis</i>	<i>cap imini</i>	<i>cap i ātis</i>	<i>cap i āmini</i>
<i>cap i unt</i>	<i>cap i untur</i>	<i>cap i ant</i>	<i>cap i antur</i>
PRAETERITUM IMPERFECTUM			
<i>cap i ēbam, cet.</i>	<i>cap i ēbar</i>	<i>cap ērem</i>	<i>cap ērer</i>
<i>cap i ēbas, cet.</i>	<i>cap i ēbāris, cet.</i>	<i>cap ēres, cet.</i>	<i>cap ērēris, cet.</i>

⁴ Unde vocalis *i* praeponitur vocalibus *a*, *ē*, *o*, *u*. Excipe tamen *accepērunt* et *cap i ēt*. Potest *i* haberi ut characteristicā quae amittitur, *i* et *ŷ* (brevis) subsequentibus: *cap-ŷs* pro *capi-is*, *cap-eris* pro *capi-eris*, ob eamque rem haberi quartae conjugationis. Cf. MENDIZÁBAL, p. 90, 4.^a clase.

VI. DE VERBO DEPONENTI, SEMIDEPONENTI ET COMMUNI

113 Verbum deponens (n. 101, V) praeter formas passivas habet quattuor activas: gerundium, supinum, participium praesens et participium futurum (praeterea futurum imperf. subjunctivi et infinitivi). Gerundivum autem passive significat, ut *hortandus*, que haec de ser exhortado.

SCHEMA VERBORUM DEPONENTIUM

1. ^a conjug.	2. ^a conjug.	3. ^a conjug.	4. ^a conjug.
INDICATIVUS PRAESENS			
<i>hortor</i> , exhorto	<i>vereor</i> , recelo	<i>utor</i> , uso	<i>partior</i> , reparto
<i>hortāris</i> re, cet.	<i>verēris</i> re, cet.	<i>utēris</i> re, cet. ⁴	<i>partīris</i> , cet.
ut amor	ut moneor	ut legor	ut audior
PRAETERITUM IMPERFECTUM			
<i>hortābar</i> , exhortaba	<i>verēbar</i> , recelaba	<i>utēbar</i> , usaba	<i>partiēbar</i> , repartīa
PRAETERITUM PERFECTUM			
<i>hortātus</i> , a, um, sum,	<i>verītus</i> , a, um,	<i>ūsus</i> , a, um,	<i>partītus</i> , a, um,
exhorté	sum, recelé	sum, usé	sum repartī, etc.
PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM			
<i>hortatus</i> eram	<i>veritus</i> eram	<i>usus</i> eram	<i>partitus</i> eram
FUTURUM IMPERFECTUM			
<i>hortābor</i>	<i>verēbor</i>	<i>utar</i>	<i>partiar</i>
FUTURUM PERFECTUM			
<i>hortatus</i> ero	<i>veritus</i> ero	<i>usus</i> ero	<i>partitus</i> ero
SUBJUNCTIVUS PRAESENS			
<i>horter</i>	<i>verear</i>	<i>utar</i>	<i>partiar</i>

⁴ In nonnullis edd. *sequuntur*, in tertia.

1. ^a conjug.	2. ^a conjug.	3. ^a conjug.	4. ^a conjug.
PRAETERITUM IMPERFECTUM			
<i>hortārer</i>	<i>verērer</i>	<i>utērer</i>	<i>partīrer</i>
PRAETERITUM PERFECTUM			
<i>hortatus sim</i>	<i>veritus sim</i>	<i>usus sim</i>	<i>partitus sim</i>
PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM			
<i>hortatus essem</i>	<i>veritus essem</i>	<i>usus essem</i>	<i>partitus essem</i>
FUTURUM IMPERFECTUM			
<i>hortaturus sim</i>	<i>veriturus sim</i>	<i>usurus sim</i>	<i>partiturus sim</i>
FUTURUM PERFECTUM			
<i>hortatus sim</i>	<i>veritus sim</i>	<i>usus sim</i>	<i>partitus sim</i>
IMPERATIVUS PRAESENS			
S. <i>hortāre</i>	<i>verēre</i>	<i>utēre</i>	<i>partīre</i>
P. <i>hortāminī</i>	<i>verēminī</i>	<i>utiminī</i>	<i>partīminī</i>
FUTURUM			
S. (<i>hortātor</i> (tu, ille)	<i>verētor</i>	<i>utitor</i>	<i>partītor</i>
P. <i>hortantor</i>	<i>verentor</i>	<i>utuntor</i>	<i>partiuntor</i>)
INFINITIVUS PRAESENS			
<i>hortāri, exhortar</i>	<i>verēri</i>	<i>uti</i>	<i>partīri</i>
PRAETERITUM			
<i>hortatus, a, um</i>	<i>veritus, a, um,</i>	<i>usus, a, um</i>	<i>partitus, a, um</i>
<i>esse</i>	<i>esse</i>	<i>esse</i>	<i>esse</i>
<i>hortatum, am, um</i>	<i>veritum, am, um</i>	<i>usum, am,</i>	<i>partitum, am, um</i>
<i>esse, cet., haber e.</i>	<i>esse, cet.</i>	<i>um esse, cet.</i>	<i>esse, cet.</i>
FUTURUM			
<i>hortaturus, a, um,</i>	<i>veriturus, a, um</i>	<i>usurus, a,</i>	<i>partiturus, a, um</i>
<i>esse, cet., haber</i>	<i>esse, cet.</i>	<i>um esse,</i>	<i>esse, cet.</i>
<i>de exhortar</i>		<i>cet.</i>	

1.^a conjug. 2.^a conjug. 3.^a conjug. 4.^a conjug.

SUPINUM

<i>hortātum</i> , a exhortar	<i>veritum</i>	<i>usum</i>	<i>partitum</i>
<i>hortatū</i> , de exhortar, cf. n. 356, II.	<i>veritū</i>	<i>usū</i>	<i>partitū</i>

GERUNDIUM

<i>hortandi</i> , de exhortar, cet.	<i>verendi</i> , cet.	<i>utendi</i> , cet.	<i>partiendi</i> , cet.
-------------------------------------	-----------------------	----------------------	-------------------------

GERUNDIVUM

<i>hortandus</i> , a, um, que debe ser e.	<i>verendus</i> , a, um	<i>utendus</i> , a, um	<i>partiendus</i> , a, um
---	-------------------------	------------------------	---------------------------

PARTICIPIUM PRAESENS

<i>hortans</i> , que exhorta, que exhortaba	<i>verens</i>	<i>utens</i>	<i>partiens</i>
---	---------------	--------------	-----------------

PRAETERITUM

<i>hortātus</i> , a, um, que exhortó, que había exhortado	<i>verītus</i> , a, um	<i>usus</i> , a, um	<i>partītus</i> , a, um
---	------------------------	---------------------	-------------------------

FUTURUM

<i>hortatūrus</i> , a, um, que exhortará	<i>veritūrus</i> , a, um	<i>usūrus</i> , a, um	<i>partitūrus</i> a, um
--	--------------------------	-----------------------	-------------------------

[Sic flectuntur transitiva: *comitari*, acompañar, *imitari*, conari, esforzarse, *gratulari*, dar el parabién, *interpretari*, interpretar, *meditari*, considerar, *percontari*, preguntar, *populari*, devastar, *solari*, consolar, *testari*, atestiguar, poner por testigo, *polliceri*, prometer, *largiri*, dar largamente, *moliri*, maquinare, *sortiri*, sacar en suerte.]

Intransitiva: *insidiari*, armar celadas, *jocari*, gracejar, *laetari*, alegrarse, *opitulari*, socorrer, *vagari*, vaguear, *blandiri*, halagar, *lisonjear*, *mentiri*, mentir.]

NB. 1. Intransitiva *fruor*, gozo, *fungor*, desempeño (un cargo), *potior*, me apodero de, *utor* faciunt *fruendus*, *fungendus*, *potiundus* (*potiendus*) et *utendus*, quia aliquando fuerunt transitiva. [Inveniuntur

raro *dolendus* a *doleo*, sientio dolor, *gloriandus* a *glorior*, me glorio, *medendus* a *medeor*, curo, *vescendus* a *vescor*, me alimento.

NB. 2. Imperativum futuri, quod fere deest transitivis passivis, rarum est in deponentibus, *r* tertiae personae omisso nonnunquam, ut *hortato*, *hortanto*, pro *hortator*, *hortantor*. Cf. n. 120, VIII.

NB. 3. Aliqua verba quae arbitrantur deponentia sunt passiva activorum, quae tamen usurpantur significatione nonnihil immutata, ut *pascor*, pasto = pascor, activum *pasco*, apaciento, pastoreo.

NB. 4. Sunt pauca verba quae sensu eodem usurpantur tanquam activa et deponentia, v. g. *luxurio* et *luxurior*, *mereo* et *mereor*, *assentio*, *faenero*, *ludifico* minus saepe quam *assentior*, cet.; *communico*, *comperio*, *elucubro*, *punio* saepius quam *communicor*, cet.]

114 Quattuor verba dicuntur semideponentia, quod in temporibus actionis perfectae (n. 102,

II) flectuntur ut deponentia:

<i>audeo</i> , oso, me atrevo,	<i>ausus sum</i>
<i>gaudeo</i> , me alegro,	<i>gavisus sum</i>
<i>soleo</i> , acostumbro,	<i>solutus sum</i> (perraro <i>solui</i>)
<i>fīdo</i> (<i>ēre</i>), confīo	<i>fīsus sum</i> , cum compositis <i>confīdo</i> , cet.; perraro <i>fīdi</i> .

[NB. Pro *placuit* a *placeo*, agrado, dicitur etiam *placitus est*.]

115 Quaedam verba communia dicuntur; ea vero sunt deponentia quae active simul et passive significant, praesertim in participio praeterito iisque compositis quae ejus adminiculo supplentur, ut *complexor*, abrazo (soy abrazado), *complexus sum*, abracé, fui abrazado; quod sic declinatur extra modum finitum:

INFINITUS

PRAES. COMMUNE *complexi*, abrazar (ser abrazado).

PRAET. COMMUNE *complexum*, *am*, *um esse*, haber abrazado, h. sido a.

FUT. ACTIVUM *complexurum*, *am*, *um esse*, haber de abrazar.

FUT. PASSIVUM *complexum iri*, haber de ser abrazado.

SUP. ACC. *complexum*, a abrazar.

ABL. *complexu*, de abrazar, i. e., de ser abrazado.

GERUND. *complectendi*, de abrazar, cet.

GERUNDIV. *complectendus*, *a*, *um*, que ha de ser abrazado.

PART. PRAES. *complectens*, que abraza, que abrazaba.

PRAET. COMMUNE *complexus*, *a*, *um*, que abrazó, que había *a.*, que fué abrazado, que había sido *a.*

FUT. *complexurus*, *a*, *um*, que abrazará, que ha de abrazar.

[Sic apud Ciceronem *adulari*, lisonjear, adular, ser lisonjeado, ser adulado, *aspernari*, desdeñar, ser desdeñado, *arbitrari*, juzgar, ser juzgado como, ser tenido por, *criminari*, acusar, ser acusado, *dignari*, dignarse, ser juzgado digno, *dimetiri*, medir, ser medido, *dominari*, dominar, ser dominado.

Deponentium vero et communium participia praeteriti quae saepe apud optimos scriptores passivam habent significationem, haec maxime sunt: *abominatus*, *adeptus*, *auspicatus*, *amplexus*, *comitatus*, *commentus*, *commentatus*, *complexus*, *confessus*, *contestatus*, *despicatus*, *detestatus*, *oblunditus*, *elucubrat*, *ementitus*, *expertus* (*inexpertus*), *fabricatus*, *interpretatus*, *ludificatus*, *meditatus*, *praemeditatus*, *mensus*, *dimensus*, *meritus*, *metatus*, *dimetatus*, *moderatus*, *opinatus*, *necopinatus*, *pactus*, *partitus*, *perfunctus*, *perichlitatus*, *populatus*, *depopulatus*, *stipulatus*, *testatus*, *ultus*, *inultus* cum nonnullis aliis apud poëtas et posteriores, v. g. *oblitus*. (*Cenatus*, cenado=que cenó, *potus*, cet. v. in praeteritis et supinis.)

Omnes intellegant quam manifestam, quam CONFESSAM rem pecunia redimere conetur. Cic. Verr. 3, 56, 130. *Illud etiam moleste fero, quod ex urbe parum COMITATUS exierit.* Id. Cat. 2, 2, 4. *Bubo funebris et maxime ABOMINATUS deserta incolit.* Plin. N. H. 10, 11 (16), 34. *Nunc OBLITA mihi tot carmina.* Verg. B. 9, 53. ⁴]

VII. DE SYNCOPA IN TEMPORIBUS PERFECTIS

116 In praeteritis perfectis in *āvi* et *ēvi* atque in temporibus inde deductis, ante litteras *s* et *r*, syllabae *vi* *ve* eleganter nonnunquam resecantur, sc. *vi* ante *s*, *ve* ante *r*. [Item in praeteritis *movi* et *novi*, a *moveo* et *nosco*, cum compositis. Dicitur proinde:]

⁴ Cf. ALV. n. 445.

<i>amasti, amastis, amarunt pro am-</i>	<i>flestis pro flevistis</i>
<i>visti, amavistis, amaverunt</i>	<i>deleŕam pro deleveram</i>
<i>[amaram, as, at pro amaveram, as, at</i>	<i>decrērim pro decreverim</i>
<i>amarim, is, it pro amaverim, is, it</i>	<i>decesse pro decrevisse</i>
<i>amasse, es, et pro amavissem, es, et</i>	<i>nosti, nōram, nōrim, nosse, com-</i>
<i>amasse pro amavisse</i>	<i>mosse.</i>

NB. Tertia persona pluralis in *ere*, *amavere*, *implevere*, nunquam contrahitur in *amare*, *implere*. Dicitur etiam semper *nōvero*.⁴]

117 Praeteritorum in *vi* littera *v* resecari potest ante *er* et *is*; cum autem *i* duplex concurrit, in oratione soluta fere contrahitur in *i* simplex, ut

<i>audierunt-ere pro audiverunt -ere</i>	<i>audisti pro audivisti</i>
<i>arcessierunt pro arcessiverunt</i>	<i>andissem pro audivissem</i>
<i>quaesierat pro quaesiverat</i>	<i>petisse poët. petiisse.</i>

NB. 1. Apud poëtas invenitur *-iit* pro *-ivit*, v. g. *audiit* pro *audivit*; apud omnes *petiit* pro *petivit*, semper *desiit*, a *desino*. [*Petii* pro *petivi*, *petit* pro *petiit* sunt poëtarum. Cf. n. 131 et 517, NB 1.]

NB. 2. Praeteritis in *si* aut *xi* prisci et poëtae detrahunt aliquando a) *is*, b) *iss* et c) *sis*, ut a) *scripsi* pro *scripsisti*, *dixi* pro *dixisti*, b) *extinxem* pro *extinxissem*, c) *accestis* pro *accessistis*. [Similiter *surpuerat* pro *surripuerat*.]

Huc refer *misti*, *promisti*, *justi*, *directi*, *vixet*, *evasti*, *sensi*, *induxi*, *percussi*, *divisti*, *surrexe* pro *misisti*, *promisisti*, *jussisti*, *directisti*, *vixisset*, *evasisti*, *sensisti*, *induxisti*, *percussisti*, *divisisti*, *surrexisse* et ejusmodi alia. Sic illa extra praeteritum *porgite*, *surpите*, i. e. *porrigite*, *surripite* et similia.]

⁴ PRISCIANUS, l. x. p. 883, admonet hanc verborum imminutionem locum non habere in verbis, quibus inest *v* littera, ut *LAVO*, *FAVEO*, *MOVEO*, *SOLVO*, *VOLVO*; nec enim *lasti*, *fasti*, *mosti*, *solsti*, patitur Latini sermonis munditia, pro *LAVASTI*, *FAVISTI*, etc. ALV. n. 29. At animadvertite *commosse*.

VIII. DE ALIIS NONNULLIS IN CONJUGATIONE ANIMADVERTENDIS
ET PRAESERTIM DE ARCHAISMO

118

I. *Fuere, scripsere* et id genus alia ab scriptoribus pro *fuerunt scripserunt* usurpata raro Cicero adhibet.⁴

II. Contra frequens apud ipsum est positio *re* pro *ris* in voce passiva, praesente indicativi excepto, ubi apud omnes rara est, nisi in deponentibus, quorum tamen in quarta rarissima est.

III. *Dico, duco, fero* eorumque composita amiserunt *e* in secunda persona singulari imperativi *dic, duc, fer, praedic, deduc, refer*. Item *facio* ejusque composita quae a simplicis servant, n. 155, ut *fac, calefac*. [Composita vero ex *facio*, si *a* in *i* mutant, *e* servant, ut *confice, perfice*.

NB. *Face, duce, dice* cum compositis sunt veterum et poetarum propria, raro tamen ab his usurpata. *Tu, Voluse, armari Volscorum edice maniplos*. Verg. *Aen.* 11, 463; tú, V., manda que las compañías de los V. se armen.] Pro *sci* insolenti adhibetur *scito*; pro *scite*, quod rarum est, *scitote*.

119

[Ex nonnullis verbis, plerumque intransitivis, efficitur quoddam quasi participium praesentis, addito radicali suffixo *bundus, a, um*, in tertia conjugatione *ibundus*, e. c. *contionābundus*, que arenga, a *contionari*, *deliberabundus* a *deliberare*, *furibundus* a *furere*, *moribundus* a *mori* (*fremēbundus, tremēbundus*, cum *e*, a *fremēre, tremēre*); *pudibundus* a *pudet*. Raro participium in *bundus* accusativum habet: *Vitabundus castra*. Liv. 25, 13, 4, evitando el campamento.

120

I. Tertiae quartaeque conjugationis gerundia et gerundiva in *undus, undi* exeunt apud veteres maxime. In prologis *SCRIBUNDIS operam abutitur*. Ter. *And. prol.* 5; «en el escrebir de los prólogos emplea su trabajo.» Abril. [*Hunc lubido maxima invaserat reipublicae CAPIUNDÆ*. Sall. *C.* 5, 6; habíase apoderado de éste un grandísimo deseo de arrebatar el gobierno de la r. *EXPERIUNDUM est*. Liv. 6, 26; hay que experimentar.

⁴ Nee vero reprehenderim *SCRIPSERE ALII REM; et SCRIPSERUNT esse verius sentio*. Cic. *Or.* 47.

Hinc apud jurisconsultos qui veterum edicta legesque interpretati sunt, exstant in pandectis tituli: *Communi dividundo*, para repartir el común; *ad legem Juliam de repetundis*, sobre el cohecho o el peculado; *familiae heriscundae*, i. e. *rei hereditariae dividendae*. Quas veterum loquendi formulas Cicero alique scriptores nunquam sibi putarunt immutandas.]

II. Imperfectum quartae conjugationis saepe e littera imminutum a veteribus et poetis usurpatur. *Auro insignibat*. Verg. *Aen.* 7, 790. *Tum mihi prima genas vestibat flore juventa*. Id. *Aen.* 8, 160.

[III. Futurum ejusdem quartae in *ibo* usurpant poetae, praesertim comici. *Nemo ex me scibit*. Ter. *Phorm.* 765 [5, 1, 38].

IV. Futurum perfectum primae conjugationis apud priscos in *asso*, secundae in *esso*, tertiae in *so* aut *xo* terminabatur; ut *levasso*, habré aligerado, h. aliviado; *prohibesso*, habré prohibido; *capso*, habré tomado; *axo* ab *agere*.¹

V. Ex hoc futuro efficitur conjunctivi futurum in *im*, ut *levasim*, *prohibessim*, quod non raro significationem habet praesentis; v. g. apud Ciceronem, *Leg.* 2, 8, 19: *Separatim nemo habessit deos*.

Huc pertinent verba quae sequuntur:

1.^m *Ausim*, *ausis*, *ausit*, *ausint*, pro *audeam* vel *ausus sim*, in dubitando. *Nec satis scio, nec si sciam, dicere ausim*. Liv. *praef.* 1; ni si lo supiese, me atreveria a decirlo: cf. n. 318, II.

2.º *Auxim*, *auxis*, cet. pro *augeam*, *augeas*. *Ea vos omnia bene juvetis: bonis auctibus auxitis*. Liv. 29, 27.

3.º *Axim*, *axis*, *axit* pro *egerim* vel *agam*, priscum omnino est.

4.º *Faxim*, *faxis*, *faxit*, *faximus*, *faxitis*, *faxint*, pro *faciam*, *facias*, cet., in optando; sic dicitur: *FAXIT Deus!*

VI. Praesens subjunctivi in *im* exibat, ut *creduim*, *creduis*, *creduit*, *creduint*. Invenitur maxime *edim* pro *edam*, *duim* pro *dem*, *perduim* pro *perdam*, v. g. *Di te perduint*.²

VII. Praesens infinitivi passivi et deponentis in *ier* exit aliquando apud priscos et poetas, ut *amarier*, *patier*.

VIII. Invenitur etiam praesertim apud veteres positio *mino*, in tertia conjugatione *imino*, secundae et tertiae personae imperativi futuri passivi, v. g. *praefamino*, a deponenti *praefari*, *progredimino* a *progredior*. *Ii consules appellamino* pro *appellentur* apud Cic. *Leg.*

¹ *Jusso* pro *jussero* apud Verg. *Aen.* 44, 467; *faxo* pro *fecero* apud poetas. Passive *turbassitur*, cet. Cf. NEUE-WAG. 3, 507 sqq.

² Cf. *sim*, *velim*, *nolim*, *malim*, quae propria sunt optativi.

3, 3, 8 (Teubner; Lemaire legebat *appellantor*). Cf. n. 113, NB. 2. Ceterum imperativus passivus est fere insolens.

IX. A futuro in *asso* formabant veteres futurum infiniti *assere*, ut *expugnassere*, *impetrassere*. *Credo te facile IMPETRASSERE*. Plaut. *Mil.* 1128 [4, 3, 35].

X. Nota has contractiones cum particula *si*: *sis*, pro *si vis*; *sul-tis*, pro *si vultis*; *sodes*, pro *si audes*; ¹ *capsīs*, pro *cape*, *si vis*. In uno CAPSIS tria verba sunt. Cic. *Or.* 45, 154.]

IX. CONJUGATIO PERIPHRASTICA

121 Dicitur conjugatio periphrastica ea quae efficitur ex participio in *urus* aut ex gerundivo in *ndus* et verbo *sum*.

Amaturus sum significat «tengo intención de amar»; «he resuelto amar»; «estoy a punto de amar, voy a amar»; raro «he de amar». ²

Amandus sum significat «he de ser amado, debo ser amado».

Amandum est, impersonaliter; «hay que amar, se debe amar»; *amandum est mihi* (se ha de amar por mí), debo amar.

[Igitur participium futuri activi cum verbo *sum* id exprimit quod in eo est ut eveniat, vel animi decretum, voluntatem, propositum, intentionem. Gerundivum autem et participiale in *ndum* necessitatem et officium potius quam futurum tempus adsignificant.]

INDICATIVUS

PRAES.	<i>amaturus</i>	<i>monendus</i>
	<i>sum, es, cet.</i>	<i>sum, es, cet.</i>
P. IMP.	<i>amaturus</i>	<i>monendus</i>
	<i>eram.</i>	<i>eram.</i>

SUBJUNCTIVUS

<i>amaturus</i>	<i>monendus</i>
<i>sim.</i> ³	<i>sim.</i>
<i>amaturus</i>	<i>monendus</i>
<i>essem.</i>	<i>essem.</i>

¹ Pro *si audies* (?) Cf. JANS., n. 405 et FREUND-THIEL, *Vocabular.*, si puedes, si sabes, si quieres, si me quieres creer, si te parece. V. Cic. *Or.* 45, 154.

² «He de amar, debo amar» Latine dicitur fere per passivam *amandum mihi est*, aliquando per verbum *debeo* (*amare*).

³ Cf. p. 403, *adn.* in ima pag.

P. PERF.	<i>amaturus</i> <i>fui.</i>	<i>monendus</i> <i>fui.</i>	<i>amaturus</i> <i>fuero.</i>	<i>monendus</i> <i>fuero.</i>
P. PL.	<i>amaturus</i> <i>fuera.</i>	<i>monendus</i> <i>fuera.</i>	<i>amaturus</i> <i>fuissem.</i>	<i>monendus</i> <i>fuissem.</i>
F. IMP.	<i>amaturus ero.</i>	<i>monendus ero.</i>		
F. PERF.	<i>(amaturus fuero.)</i>	<i>(monendus fuero.)</i>		

INFINITIVUS

<i>amaturum esse</i> , tener intención de amar. ¹	(me) <i>monendum esse</i> , que yo (tú, él) he de ser (había de ser) avisado.
<i>amaturum fuisse</i> , haber tenido intención de amar.	(te) <i>monendum fuisse</i> , que hubiste (habías habido) de ser avisado.
<i>amaturum fore</i> , haber de tener intención de amar. ²	(eum) <i>monendum fore</i> , que él habrá de ser avisado.

Pugnandum est

INDICATIVUS	SUBJUNCTIVUS	INFINITIVUS
PRAES. <i>pugnandum est</i> , se ha de combatir.	<i>pugnandum sit</i> , se haya de combatir.	<i>pugnandum esse</i> , que se ha (había, haya, hubiera o hubiese) de combatir.
P. IMP. <i>pugnandum erat</i> , se había de combatir.	<i>pugnandum esset</i> , se hubiera etc. de combatir.	
P. PERF. <i>pugnandum fuit</i> , se hubo de combatir.	<i>pugnandum fuerit</i> , se haya de haber combatido.	<i>pugnandum fuisse</i> , que se hubo (había habido, haya habido, hubiera o hubiese habido) de c.
P. PL. <i>pugnandum fuerat</i> , se había de haber combatido.	<i>pugnandum fuisset</i> , se hubiera etc. de haber c.	
F. IMP. <i>pugnandum erit</i> , se habrá de combatir.	(deest)	<i>pugnandum fore</i> , que se habrá (habrá) de c.
F. PERF. (<i>pugnandum fuerit</i> , se habrá de haber combatido.)		

122 [Sic: *scripturus sum litteras*, estoy a punto de escribir una carta; *scripturus eras litteras*, ibas a escribir una carta; *scripturus fuit litteras*, tuvo intención de escribir una carta;

¹ Cf. *futurum infin. vocis activae conjug. regularis.*

² V. n. 349, III, *adn.* in ima pag.

scripturi fueramus litteras, habíamos estado a punto de e. u. c.; *scripturi eritis*, estaréis dispuestos para...; *scripturi fueritis*, habréis tenido intención de, habréis estado a punto de, etc.—*Deus laudandus est*, Dios debe ser alabado; *Deus laudandus erat (mihi, tibi, illi, cet., cum dativo)*, Dios debía ser bendecido (por mí, por ti, por él, etc.); vel active: «Yo había de alabar a Dios, tú debías» etc.—*Mihi non fuit loquendum*, no debí hablar, no hube de hablar, no hube de haber hablado; *nobis non fuerat loquendum*, no debíamos haber hablado, cet.

(*Apes*) *cum jam EVOLATURAE SUNT, consonant vehementer*. Varr. *R.R.* 3, 16, 30; cuando están para volar, zumban estrepitosamente. *Bellum SCRIPTURUS SUM, quod populus Romanus cum Jugurtha rege Numidarum gessit*. Sall. *J.* 5, 1; voy a escribir. *Facite quod vobis libet; DATURUS non SUM amplius*. Cic. *Verr.* 2, 29, 70; no estoy para dar más, no estoy dispuesto a dar más. *Quid igitur timeam, si aut non miser post mortem, aut beatus etiam FUTURUS SUM?* Id. *C. M.* 19, 67; si no he de ser? — (*Clodius*) *eo die Romam VENTURUS ERAT*. Id. *Mil.* 10, 28; tenía intención de ir a R. *Regium HABITURI perpetuam sedem erant*. Liv. 28, 28, 6; tenían intención de tomar, querían t., a R. por morada. — *Vos cum Mandonio et Indibili consilia communicastis et arma CONSOCIATURI FUISTIS*. Liv. 28, 28, 5; determinasteis unir vuestras armas con las suyas. — (*Aemilius Paulus*) *inchoatas in vestibulo columnas, quibus IMPOSITURI statuas regis Persei FUERANT, suis statuis victor destinavit*. Id. 45, 27; en que habían determinado colocar, en que debían c. — *Oportet... eorum apud quos aliquid (orator) aget aut ERIT ACTURUS, mentes sensusque degustet*. Cic. *de Or.* 1, 52, 225; tanteo el modo de pensar y de sentir de aquellos delante de los cuales estuviere (está) hablando o para hablar. *Attentos faciemus (auditores), si demonstrabimus ea quae DICTORI ERIMUS magna, nova, incredibilia esse*. Id. *Inv.* 1, 16, 23; si demostráremos que lo que vamos a decir, que lo que luego diremos. *Haec qui prospexerint, non eos in deorum immortalium numero VENERANDOS a nobis et COLENDOS putatis?* Cic., *Agrar.*, 2, 35, 95: *Quo tua major dignitas, eo quae tibi acciderunt minus FERENDA*. Id. *Fam.* 12, 23, 1; «cuanto mayor es tu dignidad, tanto menos se debe sufrir lo que a ti te ha sucedido.» Abril. *Quam (meam domum) senatus unam... ex aerario AEDIFICANDAM a pontificibus LIBERANDAM, a magistratibus DEFENDENDAM, a iudicibus PUNIENDAM putaret; id est, putaret aedificari debere aut oportere, aut dignam esse, quae aedificaretur*. Id. *Har. r.* 8, 16.]

APPENDIX

PRAECEPTA MAGIS GENERALIA DE CONSTRUCTIONE, DE ORATIONE SUBJUNCTIVA CUM PARTICULA *CUM* DEQUE PARTICIPIIS

123 I. Verbum personale finiti modi cum subjecto cohaeret numero et persona; subjectum autem in nominativo ponitur. *Valent pueri, studiose discunt, diligenter docentur; et nos et inter se amant.* Cic. *Q. fr.* 3, 3, 1. Cf. n. 22, I.

NB. Nominativi *ego, tu, nos, vos* saepissime desiderantur, ut *vale, valete*. [*Laudor, soy alabado, se me alaba, me alaban, laudaris, eres alabado, se te alaba, te alaban*, n. 183, At: *ego lugeo, tu rides*, n. 403, I.]

II. Subjectum infiniti modi in accusativo ponitur. *HUNC quidem NIMBUM cito TRANSISSE laetor.* Cic. *Att.* 15, 9, 2; me alegre a fe mía de que haya pasado pronto esta tormenta.

[*NB.* Nos saepissime praeposita particula *que* subjectum infiniti reddimus; ipsum autem infinitum per indicativum aut subjunctivum, ut sensus fert. *Certi sumus PERISSE OMNIA.* Cic. *Att.* 2, 19, 5; sabemos de cierto *que* todo se perdió. *Omnes labores TE EXCIPERE video.* Id. *Fam.* 14, 2, 3; veo *que* tomas todos los trabajos.

Sic: *Malo TE doctum ESSE quam opulentum*; antes quiero *que* seas. *Cupio TE litteris operam DARE*; deseo *que* te apliques al estudio de

las letras; *gaudeo TE bene VALERE; doleo PARENTES tuos AEGROTARE; laetor FRATREM tuum saluum et incolumem VENISSE. Praeclarum est ME, TE, ILLUM, NOS, VOS, ILLOS, pro Deo O M. vitam PROFUNDERE. Antonius SE LAUDARI existimat; A. piensa que es alabado, que se le alaba, que le alaban. Antonius ILLUM LAUDARI existimat; A. piensa que aquél es alabado, que se alaba a aquél, que alaban a aquél. Cf. n. 106.]*

III. Verbum transitivum post se accusandi casum postulat, ut *Pueri ingenui amant LITTERAS*; los niños bien nacidos tienen afición a la literatura. *Frater tuus legit CICERONEM diligenter.* Cf. n. 22, IV.

IV. Cum activa passivis permutantur, accusativus in nominativum migrat, nominativus in ablativum cum praepositione *ab*, si est rei animatae; fere sine praepositione, si est inanimatae; ut *legi librum tuum*, passive: *liber tuus lectus est* A ME. *Litterae amantur* A PUERIS ingenuis: *Cicero legitur* A FRATRE tuo diligenter.—*Divina providentia mundum regit*, passive: *DIVINA PROVIDENTIA mundus regitur.* Cf. n. 211, II.

NB. Verba intransitiva passivae redduntur impersonaliter, i. e. per tertiam personam singularis sine nominativo, ut: *Milites pugnant*, passive: *PUGNATUR a militibus.*

V. Nomina adjectiva, pronomina et participia cohaerent cum suis substantivis genere, numero et casu, etiam verbo intercedente. *PARVA saepe scintilla CONTEMPTA MAGNUM excitavit incendium.* Curt. 6, 3, 11. — *Erat hiems SUMMA, tempestas PERFRIGIDA, imber MAXIMUS.* Cic. Verr. 4, 40, 86; el invierno era sumamente riguroso, la temperatura frigidísima, la lluvia muy grande.

VI. Relativum *qui, quae, quod* cohaeret cum antecedente in genere et numero. *NIHIL est QUOD tam miseros faciat quam impietas et scelus.* Cic. Fin, 4, 24, 66.

[Sic: *Non est dicendus puer ingenuus, QUI verecundiam non amat: accepi tuas litteras, QUAE mihi jucundissimae fuerunt: legi tuum epigramma, QUOD mihi mirandum in modum placuit. Puer QUEM vidi, el niño que vi; pueri QUOS vidisti, los niños que viste. Urbes QUAS vidimus, pulchrae sunt; las ciudades que vimos, son hermosas. Amicus CUJUS auxilio servatus eram, mortuus est; el amigo con cuyo auxilio, o con el auxilio del cual, yo me había salvado, murió. Amici QUORUM auxilio servaris, absunt; los amigos con cuyo a.—]*

VII. Verbum personale finiti modi potest utrimque habere nominativum pertinentem ad eandem rem, ut VERECUNDIA est maximum ORNAMENTUM pueritiae; HIC vocatur PAULUS; ILLE vivit MISERRIMUS; BONI moriuntur LAETI.

[Adn. Quae sint haec verba vide n. 205.

NB. Quotiescumque duo nomina ejusdem orationis ad eandem rem personamve referuntur casu cohaerent inter se. DELICIAE tuae noster AESOPUS venit. DELICIAS tuas, nostrum AESOPUM salutavi. Quo TIBI fieri TRIBUNO? Hor. S. 1, 6, 25; ¿de qué te sirve el ser hecho (nombrado) tribuno?]

124 VIII. Nomen substantivum quod ab altero regitur est genitivi casus, ut libertus POMPEII, epistula CICERONIS, carmen VERGILII. Cf. n. 238.

IX. Verba et adjectiva dativum habere possunt ejus rei in cujus commodum vel incommodum aliquid fit vel redundat, ut laboras ALIIS, MIHI SOLI es otiosus; Catilina fuit perniciosus REIPUBLICAE; senes non SIBI, sed FILIIS aut NEPOTIBUS arbores serunt. Cf. n. 238.

X. Temporis continuatio (la duración), item dimensio sive mensura fere in accusativo ponuntur, ut pater tuus vixit quinquaginta ANNOS, raro quinquaginta ANNIS; — ager longus PEDES mille DUCENTOS, latus PEDES centum viginti. Cf. nn. 229 et 232.

XI. Si quaestio (la pregunta) fit per quando, tem-

pus ablativo effertur, ut *negotium magistratibus est datum ANNO SUPERIORE*.

XII. Cuicumque verbo potest addi ablativus significans:

1.^m Instrumentum (instrumento), ut *scribere CALAMO, ferire GLADIO*: (medio) ut *teneo lupum AURIBUS*, tengo al lobo sujeto por las orejas, asiéndole de las o.

2.º Vel causam, ut *tabesco DOLORE*, me consumo de dolor; *VESTRA CULPA haec acciderunt*.

3.º Vel partem, ut *OCULIS et AURIBUS captus*, ciego y sordo.

4.º Vel pretium definitum (determinado), ut *emi librum DECEM DENARIIS*, compré el libro por diez denarios.

XIII. Supina, gerundia et participia postulant post se casus verborum a quibus oriuntur, ut *scribo LITTERAS: eo scriptum LITTERAS*, me voy a escribir una carta; *tempus est scribendi LITTERAS*: [*scribentem LITTERAS te vidi; sum scripturus LITTERAS*, voy a escribir, estoy a punto de e.; *litterae A TE scriptae. Litterae TIBI scribendae*, n. 279, III.]

125 XIV. Nos gerundiis saepissime utimur, cum subiectivum cui praeponitur particula *cum* interpretamur, e. c. *CUM SIS vir bonus, neminem esse improbum suspicaris*, siendo (tú) bueno, no sospechas que alguien sea malo; de nadie sospechas que sea m.

NB. Tempori praesenti atque imperfecto subiectivi respondet gerundium praesens; praeterito perfecto et plusquamperfecto gerundium praeteritum. *CUM te DILIGAM, me aversari non debes; apreciándote yo, no me has de tener aversión. Me aversari non debebas, aut debuisti, CUM te DILIGEREM*; no debías, etc. — *Nunquam ad me scribis, CUM ad te saepissime litteras DEDERIM*; nunca me escribes, *habiéndote yo enviado cartas muchísimas veces. Nunquam ad me scripsisti, CUM ad te saepissime litteras DEDISSEM*; nunca me escribiste, etc.

[Adn. Ex allatis igitur exemplis fit illustre quomodo nostra gerundia temporibus conjunctivi Latini respondere soleant. Nam si ver-

bum quod gerundio conjungitur est temporis praesentis aut futuri, gerundium simplex (vulgo in *ando*) respondet praesenti subjunctivi; si verbum est temporis praeteriti, gerundium simplex respondet imperfecto, v. g. *Apreciándote yo, no me debes o deberás tener aversión: cum te DILIGAM, me aversari non DEBES aut DEBEBIS. Appreciándote yo, no debías o debiste, etc., tenerme aversión: cum te DILIGEREM, me aversari non DEBEBAS aut DEBUISTI, cet.*

Gerundium vero compositum (vulgo *habiendo*) respondet praeterito perfecto subjunctivi, si verbum est praesentis aut futuri; respondet plusquamperfecto, si verbum est praeteriti, v. g. *Nunca me escribirás, habiéndote yo escrito muchísimas veces: nunquam ad me SCRIBIS aut SCRIBES, cum ad te saepissime litteras DEDERIM. Nunca me escribías o escribiste, etc., habiéndote yo escrito muchísimas veces: nunquam ad me SCRIBEBAS aut SCRIPSISTI, cet., cum ad te saepissime litteras DEDISSEM.*⁴

Nota indicativum in his et similibus orationibus temporalibus: «En poniéndose el sol, iremos a paseo», i. e. «cuando el sol se ponga» o «se pusiere». *Cum sol OCCIDET, abibimus deambulatum; minime cum occidat, recte tamen cum occiderit in fut. perf. ind. Cum VENIES, colloquemur. Cf. n. 303, IV, NB.*

Si gerundium significat instrumentum aut modum, Latine effertur ablativo gerundii: n. 360.]

126 XV. Participia et gerundiva respondent orationi maxime relativae, et subjunctivae adjecta particula *cum*.

I. Participium praesens respondet praesenti et imperfecto in hunc modum:

⁴ Alia etiam ratione huic, opinor, praeponenda tempus Latinum gerundio Hispano respondens dinosci poterit; si sc. gerundium explicatur ope subjunctivi aut indicativi et particulae quam sensus requiret; v. g. *¿Te atreves a decir eso, SIENDO persona noble?* i. e., COMO SEAS noble, SIENDO así QUE ERES noble? *Audes ista dicere, CUM sis vir nobilis?* HABIENDO DETERMINADO *escribirte y HABIENDO TOMADO la pluma, Batonio se vino directamente del buque a mí;* i. e., COMO yo HUBIESE DETERMINADO *escribirte y HUBIESE TOMADO la pluma, etc. CUM INSTITUISSEM ad te scribere calamumque SUMPSISSEM, Batonius e navi recta ad me venit. Cic. Att. 6, 8, 4. HABIENDO yo TRABAJADO largo tiempo, con gusto descansaría, si se me permitiera;* i. e., COMO QUIERA QUE HAYA trabajado, etc. *CUM diu LABORAVERIM, libenter QUIESCEREM, si mihi potestas fieret. Sed haec tironibus dicta sint, quae accuratius et scrupulosius tractata vide in Synt.*

Dux hostes VINCENS = $\left\{ \begin{array}{l} \text{QUI } \textit{hostes} \text{ VINCIT,} \\ \text{QUI } \textit{hostes} \text{ VINCEBAT,} \\ \text{CUM } \textit{hostes} \text{ VINCAT,} \\ \text{CUM } \textit{hostes} \text{ VINCERET.} \end{array} \right.$

II. Participium praeteritum respondet perfecto et plusquamperfecto ita:

Hostes a duce VICTI = $\left\{ \begin{array}{l} \text{QUI } \textit{a duce} \text{ VICTI SUNT, vel in activa QUOS} \\ \text{dux VICIT,} \\ \text{QUI } \textit{a duce} \text{ VICTI ERANT, vel QUOS dux} \\ \text{VICERAT,} \\ \text{CUM } \textit{a duce} \text{ VICTI SINT vel VICTI ESSENT.} \end{array} \right.$

III. Participium futurum respondet futuro imperfecto, atque praesenti et imperfecto conjugationis periphrasticae vocis activae:

Dux hostes VICTURUS = $\left\{ \begin{array}{l} \text{QUI } \textit{hostes} \text{ VINCET, QUI } \textit{hostes} \text{ VICTURUS EST} \\ \text{vel ERAT,} \\ \text{CUM } \textit{hostes} \text{ VICTURUS SIT vel ESSET.} \end{array} \right.$

IV. Gerundivum respondet praesenti et imperfecto conjugationis passivae periphrasticae:

Hostes a duce VINCENDI = $\left\{ \begin{array}{l} \text{QUI } \textit{a duce} \text{ VINCENDI SUNT, vel in activa} \\ \text{QUOS dux DEBET VINCERE, }^1 \\ \text{QUI } \textit{a duce} \text{ VINCENDI ERANT, vel QUOS dux} \\ \text{DEBEBAT VINCERE,} \\ \text{CUM } \textit{a duce} \text{ VINCENDI SINT vel ESSENT.} \end{array} \right.$

Cf. n. 364 seqq. ²

¹ Los enemigos que serán vencidos dicitur *hostes* QUI VINCENTUR, non autem *vincendi*: cf. n. 121, cet.

² Ablativum absolutum vide in n. 297.

CAPUT. IX. DE VERBIS ANOMALIS, DEFECTIVIS,
IMPERSONALIBUS

I. VERBA ANOMALA

127 Anomala verba dicuntur quae aberrant a recta norma quattuor conjugationum in praesente et temporibus inde deductis. Sunt ea, praeter verbum *sum*, *possum*, *puedo*, *fero*, *llevo*, *edo*, *como*, *volo*, *quiereo*, cum compositis *nolo*, *no quiereo*, et *malo*, *quiereo más*; *eo*, *voy*, *queo*, *puedo*, ejusque compositum *nequeo*, *no puedo*; *fio*, *soy hecho*, *me hago*.

Possum, compositum verbi *sum*, sic conjugatur:

	INDICATIVUS		SUBJUNCTIVUS	
PRAES.	<i>possum</i>	<i>possumus</i>	<i>possim</i>	<i>possimus</i>
	<i>potes</i>	<i>potestis</i>	<i>possis</i>	<i>possitis</i>
	<i>potest</i>	<i>possunt.</i>	<i>possit</i>	<i>possint.</i>
P. IMP.	<i>potēram</i>	<i>poteramus</i>	<i>possem</i>	<i>possemus</i>
	<i>poteras</i>	<i>poteratis</i>	<i>posses</i>	<i>possesitis</i>
	<i>poterat</i>	<i>poterant.</i>	<i>posset</i>	<i>possent.</i>
P. PERF.	<i>potui,</i>	<i>potuisti...</i>	<i>potuērīm,</i>	<i>potueris...</i>
P. PLUSQ.	<i>potuēram,</i>	<i>potueras...</i>	<i>potuissem,</i>	<i>potuisses...</i>
F. IMP.	<i>potēro,</i>	<i>poteris...</i>	(deest)	
F. PERF.	<i>potuēro,</i>	<i>potueris...</i>	<i>potuerim,</i>	<i>potueris...</i>

INFINITIVUS

PRAES. *posse*, *poder*. PERF. *potuisse*, *haber podido*.

NB. *Possum* caret imperativo: *potens*, n. 105.⁴

⁴ In prisco sermone familiari *pote* pro *potest* dicebatur. Item dicebatur a priscis *possiem*, *possies*, *possiet*, pro *possim*, cet., *potessem*, *potesse* pro *possem*, *posse*. Nihil POTESSE. Ter. Eun. 666 [4, 3, 24]. Quibus passiva erat *potestur*, *poteratur*, *possetur*.

Possum coalescit ex *pōtis*, *e*, et *sum*: *pote es*=*potes*, *pote est*=*potest*, unde *possum* pro **potsum* a **pot* (*e*) *sum*, cet. *Potui* praeteritum est (?) a **potēre*. Apud veteres et poetas reperitur *potis es*, *potis est*, *potis sunt*, pro *potes*, *potest*, *possunt*.

128 I. **Fero**, verbum anomalum tertiae declinationis, sic conjugatur:

INDICATIVUS

	VOX ACTIVA		VOX PASSIVA	
PRAES.	<i>fero</i>	<i>ferimus</i>	<i>feror</i>	<i>ferimur</i>
	<i>fers</i>	<i>fertis</i>	<i>ferris</i>	<i>ferimini</i>
	<i>fert</i>	<i>ferunt.</i>	<i>fertur</i>	<i>feruntur.</i>
P. IMP.	<i>ferebam, ferebas...</i>		<i>ferebar, ferebaris vel ferebare...</i>	
P. PERF.	<i>tuli, tulisti...</i> ¹		<i>latus, a, um sum...</i>	
P. PLUSQ.	<i>tuleram, tuleras...</i>		<i>latus, a, um eram...</i>	
F. IMP.	<i>feram, feres...</i>		<i>ferar, fereris vel ferere...</i>	
F. PERF.	<i>tulero, tuleris...</i>		<i>latus, a, um ero...</i>	

SUBJUNCTIVUS

PRAES.	<i>feram, feras...</i>	<i>ferar, feraris vel ferare...</i>
P. IMP.	<i>ferrem, ferres...</i>	<i>ferrer, ferreris vel ferrere...</i>
P. PERF.	<i>tulerim, tuleris...</i>	<i>latus, a, um sim...</i>
P. PLUSQ.	<i>tulissem, tulisses...</i>	<i>latus, a, um essem... cet.</i>

IMPERATIVUS

PRAES.	<i>fer, fertē.</i>	FUT. <i>ferto, fertote.</i>
--------	--------------------	-----------------------------

INFINITIVUS

PRAES.	<i>ferre.</i>	<i>ferri.</i>
PERF.	<i>tulisse.</i>	<i>latus, am, um esse.</i>
FUT.	<i>laturum, am, um esse.</i>	<i>latus iri.</i>
SUPINA	<i>latus.</i> ²	<i>latu.</i>
GERUND.	<i>ferendi, cet.</i>	GERUNDIV. <i>ferendus, a, um.</i>
P. PRAES.	<i>ferens, entis.</i>	PART. PRAET. <i>latus, a, um.</i>
PART. FUT.	<i>laturus, a, um.</i> ³	

¹ Apud comicos *tetuli*, cet. a radice *tul* (*tulo*): Huc TETULISSEM *pedem*. Ter. Andr. 808 [4, 5, 13]. Cf. DEECKE, *Erlaut.*, p. 278.

² A radice *tla*, cf. *τλάω*.

³ Aberratio seu inaequalitas verbi *fero* enascitur ex defectu vocalis *i* ante *s* et *t*, ut *fers* pro *fer-is*, *fert* pro *fer-it*, item ex defectu vocalis *e* ante *r*, ut *ferre* pro *fer-ēre*; hae autem formae dicuntur athematicae.

II. Composita verbi *fero* ad simplicis normam conjugantur, ut *antefero*, *praefero*.

Praepositiones vero *ab*, *ad*, *con*, *dis*, *ex*, *in*, *ob*, *re*, *sub* cum *fero* compositae mutationes patiuntur huiusmodi: cf. n. 167.

<i>au-fero</i> (* <i>ab-fero</i>), quito,	<i>abs-tuli</i> ,	<i>ab-latum</i> .
<i>af-fero</i> seu <i>ad-fero</i> , llevo,	<i>at-tuli</i> (<i>ad-tuli</i>),	<i>al-latum</i> , <i>ad-latum</i> .
<i>con-fero</i> , confiero, comparo.	<i>con-tuli</i> ,	<i>col-latum</i> , <i>con-latum</i> .
<i>dif-fero</i> (* <i>dis-fero</i>), dilato,	<i>dis-tuli</i> ,	<i>dī-latum</i> .
<i>ef-fero</i> (<i>ec-fero</i> , * <i>ex-fero</i>),	<i>ex-tuli</i> ,	<i>e-latum</i> , <i>saco</i> .
<i>in-fero</i> , llevo adentro,	<i>in-tuli</i> ,	<i>il-latum</i> , <i>in-latum</i> .
<i>of-fero</i> (<i>ob-fero</i>), ofrezco,	<i>ob-tuli</i> ,	<i>ob-latum</i> .
<i>re-fero</i> , refiero,	<i>re-tuli</i> (<i>re-tuli</i>),	<i>re-latum</i> .
<i>suf-fero</i> (* <i>sub-fero</i>), soporto,	<i>sus-tuli</i> , levante,	<i>sub-latum</i> , a levantar.

NB. *Differo*, intransitivum, *differo*=*soy diferente*, caret praeterito et supino. Pro *suffero*, cum hac significatione *levanto*, in praesente et temporibus derivatis usurpatur *tollo* (*sustuli*, *sublatum*, a *suffero* desumpta); pro *sustuli*, *sublatum* cum hac significatione *soporté*, a *soportar*, rectius adhibetur *sustinui*, *sustentum* a *sustineo*.

129 Verbum *edo*, *ēdi*, *ēsum* non illud quidem discedit a norma tertiae conjugationis, habet tamen correptas aliquot formas, quae verbo *sum* similes sunt.⁴

PRAES. INDICAT.	IMPERF. SUBJUNCT.	PRAES. IMPERAT.
<i>edo</i>	<i>ederem, essem</i>	<i>ede, es</i>
<i>edis, es</i>	<i>ederes, esses</i>	<i>edite, este.</i>
<i>edit, est</i>	<i>ederet, esset</i>	FUT. IMPERAT.
<i>edimus,</i>	<i>ederemus, essemus</i>	<i>edito, esto</i>
<i>editis, estis</i>	<i>ederetis, essetis</i>	<i>editote, estote.</i>
<i>edunt.</i>	<i>ederent, essent.</i>	

PRAES. INFINITI. *edere, esse.*

NB. Est in passiva *estur* pro *editur*, et *essetur* pro *ederetur*. *ESTUR ut occulta vitata teredine navis. Ov. Pont. 4, 1, 69; como la nave viciada es corroída por oculta carcoma. Similiter composita con-*

⁴ Quantitate fortassis excepta: cf. MENDIZÁBAL, § 25.

jugantur: [adēdo, ambēdo, comēdo, exēdo, perēdo, v. g. comes, comest, comesse, pro comedis, cet. Cf. ēdim, n. 120.

Formae decurtatae sive athematicae sunt primigeniae; oriuntur autem ex defectu vocalium *i* et *e*, cf. n. 128, *adn.* in ima pag.⁴]

130 Volo, quiero, nolo, no quiero, malo, quiero más, antes quiero, sic conjugantur sine supino et gerundio:

INDICATIVUS

PRAES.	<i>volo</i>	<i>nōlo</i>	<i>mālo</i>
	<i>vis</i>	<i>non vis</i>	<i>māvis</i>
	<i>vult</i>	<i>non vult</i>	<i>māvult</i>
	<i>volūmus</i>	<i>nōlūmus</i>	<i>mālūmus</i>
	<i>vultis</i>	<i>non vultis</i>	<i>māvultis</i>
	<i>volunt.</i>	<i>nōlunt.</i>	<i>mālunt.</i>
IMP	<i>volebam</i>	<i>nolebam</i>	<i>malebam</i>
	<i>volebas...</i>	<i>nolebas...</i>	<i>malebas...</i>
P. PERF.	<i>volui...</i>	<i>nolui...</i>	<i>malui...</i>
P. PLQ.	<i>volueram...</i>	<i>nolueram...</i>	<i>malueram...</i>
F. IMP.	<i>volam...</i>	<i>(nolam, inus.) noles...</i>	<i>(malam, inus.) males...</i>
F. PERF.	<i>voluero...</i>	<i>noluo...</i>	<i>maluo...</i>

SUBJUNCTIVUS

PRAES.	<i>velim</i>	<i>nolim</i>	<i>malim</i>
	<i>velīs</i>	<i>notīs</i>	<i>matīs</i>
	<i>velit</i>	<i>notit</i>	<i>malit</i>
	<i>velīmus</i>	<i>notīmus</i>	<i>malīmus</i>
	<i>velītis</i>	<i>notītis</i>	<i>malītis</i>
	<i>velint.</i>	<i>notint.</i>	<i>malint.</i>

PRAET. IMP.

<i>vellem, velles...</i>	<i>nollem, nolles...</i>	<i>mallem, malles...</i>
--------------------------	--------------------------	--------------------------

PRAET. ET FUT. PERF.

<i>voluērim, voluēris...</i>	<i>noluērim...</i>	<i>maluērim...</i>
------------------------------	--------------------	--------------------

PRAET. PLUSQ.

<i>voluissēm...</i>	<i>noluiſſēm...</i>	<i>maluiſſēm...</i>
---------------------	---------------------	---------------------

⁴ Es = *ed-s, n. 472, pro ed-is; est = *ed-t pro edit; estis = *ed-tis; essem = ed-sem, pro ed-essem, cet. Participii *edens* forma decurtata est *dens*, *diente*.

IMPERAT.

PRAES. (deest)	S. <i>nolē</i> .	P. <i>nolite</i> .	(deest)
FUT. (deest)	S. <i>nolito</i>	P. <i>nolitote</i>	(deest)

INFINIT.

PRAES.	<i>velle</i>	<i>nolle</i>	<i>malle</i> .
PRAET.	<i>voluisse</i>	<i>noluisse</i>	<i>maluisse</i> .
PART. PRAES.	<i>volens</i>	<i>volens</i>	(deest)

NB. Pro *vult*, *vultis* dicitur etiam *volt*, *voltis*.¹ [Antiquitus dicebatur *nēvis*, *nēvult*, *nēvelle* pro non vis, non vult, nolle; *mavōlo*, *mavēlim*, *mavelle* pro malo, malim, malle. Arare *MAVELIM*. Plaut. Merc. 356. *Sis, sultis*, n. 120, X.²]

131 I. Eo, queo, nequeo sic conjugantur:

INDICAT.

SUBJUNCT.

PRAESENS

<i>eo</i> ,	<i>īs</i> ,	<i>it</i> ,	<i>eam</i> ,	<i>eas</i> ,	<i>eat</i> ,
<i>īmus</i> ,	<i>ītīs</i> ,	<i>eunt</i> .	<i>eamus</i> ,	<i>eatis</i> ,	<i>eant</i> .

PRAET. IMPERF.

<i>ībam</i> ,	<i>ibas</i> ,	<i>ibat</i> ,	<i>īrem</i> ,	<i>ires</i> ,	<i>iret</i> ,
<i>ībamus</i> ,	<i>ībatis</i> ,	<i>ībant</i> .	<i>īremus</i> ,	<i>īretis</i> ,	<i>īrent</i> .

PRAET. PERF.

<i>īī</i> , <i>istī</i> , <i>īit</i> , <i>īimus</i> , <i>īitis</i> , <i>īērunt</i> .	<i>īerim</i> ,	<i>īeris</i> , cet.
(<i>īvi</i> , <i>īvisti</i> , cet.)	(<i>īverim</i> ,	<i>īveris</i> , cet.)

PRAET. PLUSQUAMP.

<i>īeram</i> ,	<i>īeras</i> , cet.	<i>īissem</i> ,	<i>īisses</i> , cet.
(<i>īveram</i> ,	<i>īveras</i> , cet.)	(<i>īvissem</i> ,	<i>īvisses</i> , cet.)

¹ Maxime in recentioribus edd. «*Vōlt* dió *vūlt*, porque toda *ŏ* seguida del grupo *l + cons.* que no sea *l*, se convirtió en *ū*. Esta ley fonética anterior a la época de la República no trascendió por razones especiales a la escritura, cuando en palabras como *vōlt*, *volgus*, la *ŏ* iba precedida de *u* consonante: por tanto las formas *vōlt*, *vōltis* son gráficas, pero no fonéticas.» MENDIZÁBAL, p. 424.

² Radix verbi *volo* est *vel*, *vol*, *vul* (*vi*). *Nolo* ex *nē* et *volo* conflatum est; *malo* ex *māgē*, pro *magis* et *volo*. *Velle* = **vel-se*, cet. n. 472: *cujus supinum et gerundium cave usurpes: volitum, volendi*.

INDICAT.

SUBJUNCT.

FUT. IMPERF.

ibo, ibis, ibit, iturus, a, um sim,
ibimus, ibitis, ibunt. sis, cet.

FUT. PERF.

iero, ieris, ierit, cet. (ierim vel iwerim, cet.)
ivero, iveris, iverit, cet.

IMPERAT.

INFINIT.

FRAES. *i, ite.*
 FUT. *ito, itote.*
(eunto).

PRAES. *ire.*
 PERF. *isse (vel ivisse).*
 FUT. *iturum, am, um esse.*

SUP. *itum.*

GER. *eundi, eundo, cet.*

PART. P. *iens, euntis, cet.*

PART. F. *iturus, a, um.*

Passive impersonaliter: *itur, ibatur, itum est, eatur, iretur, cet.*⁴

II. Ad hunc modum declinantur quae ex *eo* componuntur, et fere praeteritum faciunt in *ii*, ut *abii, adii, abissem, adissem*.² Ex his quattuor *adeo, coëo, in eo, praetereo* transitive significare possunt flectique passive in omnibus formis.

INDIC. PRAES. *adeor, adiris, adiur, adimur, adimini, adeuntur.*

» IMPERF. *adibar, cet.* FUTUR. *adibor, adiberis, cet.*

SUBJ. PRAES. *adear, cet.* IMPERF. *adirer, cet.*

IMPER. PRAES. *adire, adimini.* INF. *adiri, aditum esse, aditum iri.*

PART. PRAET. *aditus, a, um.* GERUNDIVUM, *adeundus.*

INDIC. ET SUBJ. PERF. *aditus sum, eram, ero, aditus sim, essem.*

III. Ex *venum eo* fit *vëneo*, estoy en venta, soy vendido, quod adhibetur ut passivum verbi *venumdare* aut *venum dare* et *vendere*, in cuius passiva apud idoneos scriptores solum est *venditus* et *venden-*

⁴ Verbum *i-re* est quartae conjugationis cum prisco imperf. *-bam*, futuro *-bo*, et gerundio *-undi*. Sed *i* mutatur in *e*, cum praeit litteris *a, o, u*. Radix est *i* vel *et*. Cf. *l-évai, éiui, voy*. Sic *ei-re* ap. Plaut., *Most.* 336.

² Apud poetas recentiores raro invenitur *redii* pro *redii*. *Ecceit, periet, cet.*, pro *exibit, cet.* vel dubiae sunt lectionis, ut apud Horat. *C.* 4, 4, 65; Cic. *l. Agr.* 2, 25, 67; vel posterioris Latinitatis. Cf. KUHNER, 4, p. 526. *Transiet, Tib.* 4, 4, 27. *Eam, Ter. Eum.* 46 [4, 41], praesens est subjunct. potius quam fut. indicat. *gno he de ir?* DEECKE, *Erlaut.* 498, 2. NEUE-WAG. 3, 326.

du; declinatur autem ut simplex.¹ *Pereo* solet usurpari pro passiva verbi *perdo*.

IV. *Ambio* flectitur omnino ut *audio*; praet. *ambīvi*, sup. *ambītum*, pretender, ambicionar.

V. *Queo*, *nequeo* declinantur ut verbum *eo*: *nequeo*, *nequis*, *nequit*, *nequimus*, *nequitis*, *nequeunt*; *nequibam*, *nequibo*, cet. Sed excepto indicativi et subjunctivi praesente raro adhibentur, et carent imperativo, gerundio, participio futuro et fere participio praesenti.

Queo saepissime cum negatione usurpatur, ut: *Nec credere quivi*. Verg. *Aen.* 6, 463.²

[NB. Apud antiquiores *queo* et *nequeo* inveniuntur passive cum infinitivo passivo, ut: *forma nosci non QUITA EST*. Ter. *Hec.* 572 [4, 1, 57]; pro *non quivit* seu *non potuit*. Cf. *coeptus sum*, n. 133, NB. 2.]

132 Fio in temporibus simplicibus flectitur passive pro verbo *facio*, a quo tempora composita mutuatur.

INDICAT.

SUBJUNCT.

PRAESENS

<i>fio</i> ,	<i>fīs</i> ,	<i>fit</i> ,	<i>fiām</i> ,	<i>fias</i> ,	<i>fiat</i> ,
(<i>fiūmus</i> ,	<i>fiitis</i>),	<i>fiunt</i> .	<i>fiāmus</i> ,	<i>fiatis</i> ,	<i>fiant</i> .

PRAET. IMPERF.

<i>fiēbam</i> ,	<i>fiēbas</i> ,	<i>fiēbat</i> , cet.	<i>fierem</i> ,	<i>fieres</i> ,	<i>fieret</i> , cet.
-----------------	-----------------	----------------------	-----------------	-----------------	----------------------

PRAET. PERF.

<i>factus</i> , a, um <i>sum</i> , cet.	<i>factus</i> , a, um <i>sī</i> m, cet.
---	---

PRAET. PLUSQUAMP.

<i>factus</i> , a, um <i>eram</i> (vel <i>fue-</i>	<i>factus</i> , a, um <i>essem</i> (vel <i>fuis-</i>
<i>ram</i> , cet.)	<i>sem</i> , cet.)

FUT. IMPERF.

<i>fiām</i> ,	<i>fies</i> ,	<i>fiet</i> ,	(deest)
<i>fiēmus</i> ,	<i>fietis</i> ,	<i>fient</i> .	

¹ Pro *venibam* etiam est *veniebam*; *venitum*, Prisc. 40, p. 907 Pustch., damnat Diomedes, 365; *veniturus*, Senec., *Const. sap.* 3, apud QUICHERAT, *Thesaur. poet. Veneor* -*nītur*, -*near*, -*nīri* sunt priscarum inscriptionum et recentiora.

² CICERO pro prima pers. *nequeo* adhibet semper *non queo*; in ceteris modo *nequeam*, *nequirem*. ., modo *non queam*, *non quirem*.

FUT. PERF.

factus, a, um ero (vel fuero), cet. factus, a, um sim, cet.

IMPERAT.

S. (*fī*) P. (*fīte*)

INFINITIVUS

PRAES. *feri*. PRAET. *factum, am, um esse*. FUTURUM. *factum iri*.

PART. PRAET. *factus, a, um*. GERUNDIV. *faciendus, a, um*.

NB. Declinantur in passiva ut *fio* composita ex *facio* quae a simplicis retinent, n. 155, ut *calefacio*, caliento, *calefio* [*madefacio*, *mojo*, *madefio*, *tepefacio*, entibio, *tepefio*]. Quae autem mutant *a* in *i* exeunt in *ficior*, ut *afficior*, et flectuntur ut *capior*. [Pauca tamen ex his apud priscos et poetas conjugantur ut *fio*, v. g. *confieri*, *confit*, *confiat*, *confiēret*; *deseri*, *desit*, *desiunt*, *desiat*.]

II. DE VERBIS DEFECTIVIS

133 Defectiva sunt verba, quibus modi nonnulli aut tempora, numeri personaeve deficiunt, ut *coepe*, *comencé*, *memini* (*commemini*), *acuérdome*, *ōdi*, *aborrezco*, quae carent praesente et temporibus ab eo deductis.

I. Praeterita *memini* et *odi* habent significationem praesentis, *memineram* et *oderam* imperfecti, futura perfecta significationem futuri imperf., e. c. *ODI hominem et ODERO*. Cic. *Att.* 9, 12, 2; *aborrezco* y *aborreceré*. His additur *nōvi*, praeteritum verbi *nosco*, conozco, cum hac significatione «conocí (y aun conozco)», «vine en conocimiento», i. e. «sé, recuerdo».

II. *Coepe*, *memini*, *ōdi*.

INDICAT.

PRAET. P. *coepe*, cet. *memini*, cet., me acuerdo, *ōdi*, cet., *aborrezco*.

P. PLQ. *coeperam*, *memineram*, me acordaba, *oderam*, *aborrecía*.

FUT. P. *coepero*, *meminero*, me acordaré, *odero*, *aborreceré*.

SUBJUNCT.

PRAET. P. *coeperim*, *meminerim*, me acuerde, *oderim*, aborrezca.
 P. PLQ. *coepissem*, *meminissem*, me acordara, *odissem*, aborreciera.

IMPERAT. FUT.

(deest)	<i>memento</i> (tu), <i>mementote</i> .	(deest)
INFINIT. <i>coepisse</i> ,	<i>meminisse</i> , acordarse,	<i>odisse</i> , aborrecer.
P. PRAET. <i>coeptus</i> ,	(deest)	(osus), que aborreció.
P. FUT. <i>coepturus</i> ,	(deest)	<i>osurus</i> .

NB. 1. *Odi* habet participium insolens *osus* activae significationis, unde *exosus* et *perosus* usus frequentioris. «Acordéme» aut «me acordé» dicitur *recordatus sum*, cet.; «aborrecí (a alguien)», (*aliquis*) *odio mihi fuit*, cet.

NB. 2. Pro praesente verbi *coepi* adhibetur *incipio*, comienzo: *incipio discere*, comienzo a aprender [etiam *incepti discere*, comencé a a., at frequentius *coepi discere*]. *Coeptus sum* etiam dicitur pro *coepi*, sed cum infinito passivo conjunctum, ut: *In murum lapides JACI COEPTI SUNT*. Caes. G. 2, 6, 2, empezaron a echar piedras.¹

NB. 3. [*Notus* est adjectivum, conocido, ut *nota fabula est*; neque participium futuri invenitur;] composita *agnosco*, reconozco, et *cognosco* cum *recognosco* faciunt in supino *agnitum*, *cognitum*, *recognitum*; *ignosco*, perdono, *ignotum*. *Dinosco* et *internosco* supino carent.

134 I. Ajo, digo, sic flectitur:

PRAES. INDIC. *ajo*, *ais*, *ait*, — *ajunt*. SUBJ. — *ajas*, *ajat*, — *ajant*.
 PRAET. IMP. *ajebam*, *as*, *at*, *amus*, PART. PRAES. (*ajens*, *ajentis*).
atis, *ant*.²

NB. [Imperativus *ai* priscum est. *Ain?* ponitur pro *aisne*, ¿qué dices? ¿cómo?] *Ajo*, «digo que sí, afirmo», opponitur verbo *nego*, «digo que no». *Diogenes* AIT, *Antipater* NEGAT. Cic. Off. 3, 23, 91.

¹ *Coepio* in usu fuit apud priscos. Accusativus substantivi crebrius cum *incipio* quam cum *coepi* reperitur, ut *incipio oppugnationem*, comienzo el asalto; *proelium incipitur*; dicitur tamen non raro *opus coeptum*. Pro *coeptus sum* cum infin. pass. Livius aliquando, semper Tacitus *coepi* usurpant: *Plebi injuriae a primoribus fieri coepere*. Liv. 2, 24, 6; comenzaron los nobles a injuriar a la plebe. Sed cum infinito vocis mediae, n. 430, 1, ut *fieri*, hacerse, volverse, *haberi*, tenerse por, *coepi* usurpatur.

² Apud Plaut. et Ter. *ai bam*, v. g. Plaut. Bacch. 268. Ut AIT Homerus, in scriptorum testimoniis afferendis; ut *ajunt*, quomodo *ajunt*, quod *ajunt*, in proverbis.

II. Inquam, digo, sic:

INDIC. PRAES.	<i>inquam, inquīs, inquit, inquīmus, inquītis, inquiunt.</i>
PRAET. IMP.	<i>inquiebat.</i> ⁴
PRAET. PERF.	<i>inquisti, inquit.</i>
FUTURUM.	<i>inquies, inquiet.</i>
IMPER. PRAES.	<i>(inque.)</i>
FUT.	<i>(inquito.)</i>

NB. 1. *Inquam* in narrationibus etiam ut praeteritum adhibetur.

NB. 2. *Inquam* adhibetur in oratione recta (n. 351, I) post unum alterumve verbum: *Tuemini, INQUIT, castra et defendite diligenter.* [*Potestne, INQUIT Epicurus, quicquam esse melius?*]

III. *Infit*, comienza a hablar, priscum et poëticum, est tertia pers. indicat. praes, v. g. *ita infit.* Usurpatur etiam cum infinitivo, ut *laudare infit*, i. e. *laudare incipit.*]

135 *Fari*, hablar, deponens primae conjugationis, obsoletum et poëticum, Cic. *de Or.* 3, 38, 153, sic declinatur cum compositis *affari, effari, praefari, prōfari*:

	INDICAT.	SUBJUNCT.
PRAES.	<i>fatur (fantur),</i> (in compositis <i>famur, famini</i>)	(deest)
IMP.	(in compos. <i>fabar, cet.</i>)	(in compositis <i>farer, cet.</i>)
P. PERF.	<i>fatus sum, cet.</i>	<i>fatus sim, cet.</i>
P. PL.Q.	<i>fatus eram, cet.</i>	<i>fatus essem, cet.</i>
F. IMP.	<i>fabor (fabitur), fabimur</i> (in compos. etiam <i>faberis</i>).	(deest)

IMPERATIVUS	INFINITIVUS	SUPINUM	GERUNDIUM
PRAES. <i>fare.</i>	PRAES. <i>fari (farier).</i>	<i>fatū.</i>	<i>fandi, fando.</i>
P. PRAES. <i>(fans)</i> ²	<i>fantis, cet.</i>	PRAET. <i>fatus, a, um.</i>	

GERUNDIVUM *fandus, a, um, v. g. fanda atque nefanda.*

136 Sunt verba quae paucas omnino formas habent, fere imperativi:

⁴ In nonnullis edd., antiquis praesertim, *inquibat*; item in paucis grammaticis, ut in Kuntheriana.

² Plaut. *Persa*, 474 [2, 4, 7].

I. **Salvēre**, estar sano y salvo, verbum est salutandi, adhibetur-que solum in imperativo, futuro imperf., infinito praes.: *salve*, Dios te guarde, *salvete* (fut, *salveto*); *salvebis* (in litteris), et *salvere* (*te*, vos... *iubeo*).¹

II. Eadem significatione invenitur **avēre** (*havēre*) in solo imperat. et praes. inf.: *ave*, *avete*; *aveto* (tu, *avere iubeo*). *Aveo*, i. e. *concupisco*, anhelo, n. 144.

III. **Vale**, *valete*, adiós, imperativus est; *valebis* pro *vale*, n. 339, I, NB.

IV. **Apage** vel *apage te*, fuera, afuera, quita, est imperativus, qui usurpatur velut interjectio rejicientis cum fastidio. *Apage te a dorso meo*. Plaut. *Cas.* 459 [2, 8 (23)]. Cf. n. 165, 6.

V. **Cedo**, i. e. *da* vel *dic*; v. g. *cedo librum*, trae el libro, daca el l.; *cedo quid faciam*, di qué he de hacer. Plur. *cette* priscum est.

VI. **Quaeso**, *quaesumus*, ruego, rogamos, primas tantum personas praesentis habet, v. g. *quaeso a vobis*.²

VII. **Ovat**, da gritos de alegría, *ovet*, *ovaret*, poët.; participium *ovans*, triunfante.³

[*Adn.* Aliqua verba in hac aut illa positione variis de causis non inveniuntur.]

III. DE VERBO IMPERSONALI

137 Verbum impersonale est quod in una tertia persona singulari adhibetur, generatim sine subjecto; caret autem imperativo, supino et fere participio.

Oportet, es forzoso, conviene,
impersonale secundae conjugationis, sic declinabitur:

¹ Apud Plaut. *Truc.* 259 [2, 2, 4] *salveo*, quod Probus ridicule positum putat, ut rustici personae serviret. Cf. Kuhn., 1, 537.

² *Quaeso* est etiam prisca forma verbi *quaero*, sine rhotacismo.

³ *Ovatio*, minor triumphus.

	INDICAT.	SUBJUNCT.	INFINIT.
PRAES.	<i>oportet.</i>	<i>oporteat.</i>	<i>oportere.</i>
PRAET. IMP.	<i>oportebat.</i>	<i>porteret.</i>	
PRAET. PERF.	<i>oportuit.</i>	<i>portuerit.</i>	<i>oportuisse.</i>
PRAET. PLUSQ.	<i>oportuerat.</i>	<i>portuisset.</i>	
FUT. IMP.	<i>oportebit.</i>		
FUT. PERF.	<i>portuerit.</i>		

Sunt etiam impersonalia:

1.^m Ea quae naturae ostenta sive phaenomena exprimunt, ut
grandinat, grandinavit, graniza.

[Sic: *fulgurat, -avit, relampaguea.* etiam dicitur *dies illucescit*,
tonat, tonuit, truenat. n. 206.
ningit, ninxit, nieva. *vesperascit (advesperascit), ano-*
pluit, pluit vel pluuit, llueve. *chece, va anocheciendo,*
lucescit (illucescit), illuxit, n. 153, 253.]
amanece, va amaneciendo;

2.º *libet (lubet), libuit aut libitum est, agrada, es agradable, da*
gusto; collibet.

licet, licuit aut licitum est, es lícito, se permite.

rēfert, rettulit (retulit), importa [rēfert est a refero.]

NB. 1. *Libet et licet* semideponentia sunt; et habent participium
praesens sumptum adjective: *libens*, de (buen) grado, gustoso, *licens*,
libre, licencioso, et *licitum*, lícito. Etiam dicitur *liciturum est, licitu-*
rum esse, et liceto, sea permitido.

NB. 2. *Decet, decuit*, cae bien, *dedecet, dedecuit*, cae mal, adhi-
bentur cum nominativo tertiae pers. n. 215, I. A *decet* est partici-
pium *decens*, que cae bien, decoroso, decente.]

3.º Haec quinque cum compositis, quae animi motus designant
(cum accus. personae sentientis) [quorum sunt quattuor semidepo-
nentia]:

(me) *paenitet, paenituit*, me arrepiento.

(me) *piget, piguit vel pigitum est*, me cuesta, me desagrada, tengo
pereza.

(me) *pudet, puduit vel puditum est*, me avergüenzo.

(me) *taedet*, cujus praeteritum sumitur a composito *pertaesum est*, me
fastidia, hastíome, estoy hastiado.

(me) *miseret* } *miseritum est vel misertum est*, me compadezco.
vel *miseretur*

NB. A *paenitet* et *pudet* oriuntur participia *paenitens*, quod rarum est, arrepentido, *pudens*, adjectivum, modesto, cum *pudibundus*, tímido, vergonzoso; oriuntur etiam gerundia et gerundiva *paenitendi* et *pudendi*, *paenitendus*, de que nos debemos arrepentir, et *pudendus*, de que nos debemos avergonzar. [*Pigendi* est gerundium a *piget*, Cic. *Brut.* 50, 188, et *pigendus* gerundivum poëticum: Prop. 5 [4], 1, 74; Ov. *Her.* 7, 108 [110].

Exercitationes: *Hoc (non) licet. Licet abire. Omnis eum color decet. Haec me decet. Te paeniteat hujus rei, illorum factorum. Vis paenitendi, la violencia del arrepentirse (del arrepentimiento). Consilii (de la determinación) nobis paenitendum erit, paenitendum (esse) censeo. Impudentiae nomen fugere debemus non solum pudendo, verum etiam non faciendo id quod non decet.]*

138

Impersonalia improprie dicuntur:

1.º Plura verba quae sunt suapte natura personalia, ut *accedit*, *accessit*, añádese, jùntase.

[Sic: *accidit*, *accidit*, acontece. *interest*, *interfuit*, interesa.
assolet, es costumbre. *liquet*, *liquit* vel *licuit*, es claro,
attinet, *attinuit*, toca a, fluye.
conciérne a. *patet*, *patuit*, es patente.
conducit, *conduxit*, sirve. *pertinet*, *pertinuit*, pertenece.
confert, *contulit*, es útil, *placet*, *placuit*, agrada.
ayuda. *praestat*, *praestitit*, se aventaja.
constat, *constitit*, consta. (me) *juvat*, *jūvit*, (me) agrada.
contingit, *contigit*, toca en (me) *latet*, *latuit*, se (me) oculta.
suerte. (me) *fallit*, *fefellit*, (me) engaña.
convēnit, *convēnit*, conviene. (me) *fūgit*, *fūgit*, se (me) escapa,
evēnit, *evēnit*, acontece. huye.
expēdit, *expedivit*, conduce, (me) *praeterit*, *praeteriit*, se (me)
es conducente, pasa.
fit, *factum est*, sucede. *restat*, *restitit*, resta.]

2.º *Est* cum substantivo, adjectivo aut participio neutro: n. 340, a) ut *fas est*, es lícito.

[Sic: *nefas est*, es ilícito. *verum est*, es verdad.
opus est, es menester. *reliquum est*, queda.
aequum est, es justo, equitativo. *futurum est*, sucederá, ha de acontecer.]

3.º Verba passiva sive transitiva sive intransitiva in tertia persona sing. sine subjecto definito, v. g. *legitur*, se lee, leen; *bibebatur*,

se bebía, bebían [*auditum est*, se oyó, oyeron; *curretur*, se correrá, correrán; *pugnatum erit*, se habrá peleado, habrán p.

NB. Cave dicas *legunt*, *bibebant*, *audierunt*, cet. (sine nominativo), n. 183.]

CAPUT X. DE PRAETERITIS ET SUPINIS

[I. DE MUTATIONE LITTERARUM IN PRAETERITIS ET SUPINIS DERIVANDIS

139 Ut in omni derivatione et compositione, sic in praeteritis et supinis derivandis verbisque componendis saepe litterae aliae aliis permutantur. Vocalium ac diphthongorum mutationes v. n. 140, I, II et 471: de consonantium mutatione haec accipe in derivatione praeteritorum et supinorum:

I. Ante *s* et *t*:

1.^m *b* vertitur in *p*, ut a *scribo scrip-si*, *scrip-tum*; vel assimilatur, ut a *jub-eo jus-si*, *jus-sum*.

2.º gutturales *g*, *gu*, *qu* (et *h*) convertuntur in *c*, *c* autem conjuncta cum *s* duplicem *x* efficit, ut *rexī (recsi)*, *rec-tum* a *rego*, *extinxi*, *extinc-tum* ab *exstinguo*, *coxi*, *coc-tum* a *coquo*, *traxi*, *tractum* a *traho*. Quod si gutturalem liquida praecedit, gutturalis amittitur, ut a *mer-go mer-si*, *mer-sum*, ab *indulgeo indul-si indul-tum*.

3.º post *m* additur *p*, ut a *demo demp-si*, *demp-tum*.

II. Ante *s* dentates *d* et *t* saepissime expunguntur, ut a *rideo ri-si*, *ri-sum*, a *flecto flexi*, *flexum*. Quod si vocalis dentalem praecedens brevis est, solet compensatione produci, ut a *divido divi-si*, *divi-sum*. Verum a *cedo ces-si*, *ces-sum* per assimilationem, cet., quae suis locis invenies.⁴]

II. QUOMODO PRAETERITA ET SUPINA GENERATIM FORMENTUR

140 Praeteriti formandi quadruplex est ratio: prima reduplicatione radicalis et terminatione

⁴ *Missi*, *lussi*, *evassi*, cet. in nonnullis codd. Cf. NIEDERMAN, p. 74 et 428.

\bar{i} constituitur, ut *cu-curr-i*, a *curro*; secunda fit terminatione \bar{i} , producta vocali radicalis, ut *l̄eg-i* a *l̄ego*; tertia addit radicali positionem \bar{s} , ut *carp-si* a *carpo*; quarta addit \bar{v} aut \bar{u} , ut *ama-vi*, *mon-ui*.

[I. Reduplicatio est prima verbi consonans (aut duae priores) cum sequenti vocali \bar{o} vel \bar{u} , v. g. *mo-mordi*¹ a *mordeo*, *tu-tūdi* a *tundo*.

NB. 1. Si prima vocalis non est *o* aut *u*, in reduplicatione mutatur in *e*, v. g. *dēdi*, a *do* (pro **da-o*).

NB. 2. Verba composita rejiciunt reduplicationem, aliquibus exceptis, de quibus suis locis.

NB. 3. A radicalis, si est in syllaba clausa, n. 11, aut praecedit liquidam *r*, mutatur in *e*, ut a *parco* *pe-perc-i*, a *pario* *pe-per-i*; secus mutatur in *i*, ut a *cado*, *ce-cid-i*. Littera autem *n* praesentis eliditur, ut a *ta(n)go* *te-tig-i*, a *pu(n)go* *pu-pug-i*. Et *s*, sequente consonante, rejicitur post reduplicationem, ut *spo-pond-i* a *spondeo*, non *spo-spond-i*; *stē-ti* a *sto*, non *ste-sti*. Cetera quae mutationi sunt obnoxia invenies in indice praeteritorum. Cf. n. 471.

II. Sunt verba quae praeteritum faciunt in *i* et reduplicatione carent, sed ejus loco producunt vocalem radicalis, ut *l̄eg-i* a *l̄ego*, *ēm-i* ab *ēmo*, *jūv-i* a *jūvo*. Quorum *a* nisi ante *b* aut *v*, mutatur in *e*, ut a *cāpio* *cēp-i*, ab *āgo* *ēg-i*; sed a *fāveo* *fāv-i*.² Excipe tamen ab hac productione verba in *u-o* tertiae, quae faciunt *u-i* in praeterito, *ūtum* pro *ū-ūtum* in supino, ut *minu-o, -i, -ūtum*. Excipe etiam *bibi*, *tūli*, *fidi*, *scidi*.³

NB. Vocalis producta praeteritorum in *i* litteras *m* et *n* additas per epenthesis respuit, ut *rūp-i* a *rumpo*, *fr̄eg-i* a *frango*.

Adn. Proprium est praeteritum in *i* multorum tertiae nonnullorumque aliorum.

III. Suffixum si additur praesertim verbis conjugationis tertiae.

¹ Apud Verg. Ribbeck(ianum) *Aen.* 44. 448: *memordit*, ex antiqua reduplicatione, cujus vocalis erat *e* semper. Cf. Aul. Gell. 7, 9, 44.

² Aliqui putarunt haec praeterita facta per reduplicationem: *l̄eg-i* pro **l̄ē-eg-i*, *ēm-i* pro **ē-ēm-i*, cet. Cf. NONELL, *Cant. Pros.* n. 462, 465. Hodie horum reduplicatio a plerisque rejicitur, sed longitudo vocalis non satis explicatur. Cf. RIEMANN-GOELZER, *Phon.* p. 447.

³ Haec praeterita, *bibi* forsitan excepto, fieri videntur per reduplicationem; quapropter corripuntur: *tuli* est pro *te-tūli*, n. 128, I, in ima pag.; *scidi* pro *sci-cidi*, prisc.

IV. In praeteritis in **vi** et **ui**, **vi** jungitur vocali radicalis in prima, secunda et quarta conjugatione, ut *ama-vi*, *dele-vi*, *audi-vi*; **ui** additur radicali (consonanti) tertiae, ut *rap-ui*, et radicali deminuto (consonanti) primae et secundae, ut *sec-ui*, *mon-ui*.¹]

141 Supinum efficitur positione **tum** aut **sum** addita radicali.

[1.^m **tum** proxime additur vocali radicalis in verbis quorum praeteritum est in *vi*, v. g. *ama-tum*, *dele-tum*, *audi-tum*, ab *ama-vi*, *dele-vi*, *audi-vi*.

2.º **tum** additur, intercedente *i* euphonico (*itum*), consonanti radicalis in plerisque verbis, quorum praeteritum exit in *ui*, ut a *crep-ui* *crep-itum*, a *mon-ui* *mon-itum*, a *gem-ui*, *gem-itum*. In multis autem verbis quorum praeteritum est in *si* aut etiam in *i*, **tum** proxime jungitur radicali, ut *scrip-tum* a *scribo*, *lec-tum* a *lĕg-i*.

3.º Supinum in **sum** maxime habent verba dentalia, quorum *d* et *t* fere demitur, n. 139, II.

Adn. Supinum parum ab scriptoribus frequentatur, sed tribuitur omnibus verbis, quorum participium futurum aut praeteritum invenitur; hoc autem semper efficitur syllaba *um* supini mutata in *us*, *a*, *um*; unde a supino *sectum* fit *sectus*, *secta*, *sectum*. Participium futuri fit etiam a supino, *um* in *urus*, *a*, *um* converso, ut *amaturus* ab *amatum*; at nonnullae sunt exceptiones, ut a *sectum* *secaturus*, non *secturus*. Quae suo loco indicantur. Formae autem vix usurpatae parenthesi includuntur.]

III. DE SINGULARI PRAETERITORUM SUPINORUMQUE FORMATIONE²

I. PRIMA CONJUGATIO

142 Verba primae conjugationis faciunt praeterito *ā-vi*, supino *ā-tum*, i. e. vocali characteristicae

¹ *Ama-vi* esse pro *ama-fui*, *mon-ui* pro *mon-(f)ui*, cet. a philologis recentioribus rejicitur. Cf. BARRIGÓN, p. 469, adnot. in ima pag.; cujus tamen explicatio a Stolz repudiatur. Cf. RIEMANN - GOELZ, p. 432. V. SOMMER apud MENDIZÁBAL, p. 433.

² Verba anomala, defectiva, impersonalia v. suis locis.

addunt **vi, tum**, ut ab *ama-re, ama-vi, ama-tum*, a *neca-re, neca-vi, neca-tum*.¹

Excipe 1.^m Faciunt cum **reduplicatione** praeteritum:

1. *dāre, dē-di, dātum*, dar. Cujus radicale breve est: *dāmus, dātis, dābam*, cet., n. 544, I. ² Ut *dare* flectuntur composita ex particula disyllaba, ut *circumdāre, circumdēdi, circumdātum*, rodear [*pessumdāre, echar al fondo, satisdāre (satis dare), venumdāre*. Quae vero ex voce monosyllaba componuntur ad tertium ordinem pertinent: v. hic 170. *Abundo, exundo, inundo, redundo...* non huc spectant; sunt enim composita ex *undo*].
2. *stāre, stē-ti, stātum*, estar en pie. ³ Composita a *stare* quae ex praepositione monosyllaba oriuntur, habent in praeterito *iti*, in supino *itum*, rectius *ātum*; ut *praestare, praestīti (praestitum, crebrius) praestatum*, exceder. Sin autem a praepositione disyllaba oriuntur, faciunt fere *ēti* in praeterito, atque supino carent; ut *circumstare, circumstēti*, rodear. [Sic *anti-sto, inter-sto, super-sto*.]
3. *distare* caret praeterito et supino, distar.

Excipe 2.º Faciunt **i, tum**, producta vocali radicalis, n. 140, II:

4. *jūvare, jūvi (jūtum)*, ayudar; partic. fut. *juvaturus*; at rectius quam simplicia adhibentur *adjutus, adjuturus*.⁴
5. *lāvare, lāvi lautum et lōtum (lavatum)*, lavar. *Lavi, lautum vel lotum* oriuntur proprie a poëtico *lavēre* [composita vero, ut *proluo*, tertii sunt ordinis: *lautus, lavado, pomposo*].

Excipe 3.º Faciunt praeteritum in **ui**, supinum in **tum**:

6. *enecare, enecui (raro), enectum, et enecavi (enecatium)*, matar.
7. *fricare, fricui, frictum (et fricatum)*, fregar.⁵

¹ Exceptiones inde vel maxime oriuntur, quod praesens ad primam conjug., praeteritum et supinum ad aliam spectent.

² In verbo *dāre* formae athematicae sunt, i. e. exitus personales cum rad. jun-guntur nulla conectente vocali, proptereaque *a* breve est.

³ *Stātum* oritur a *sisto*.

⁴ Cf. ALVAR. n. 205.

⁵ Apud Plin. *defricatus, infricatus, perfricatus*.

8. *micare, micui*, sine supino, brillar, saltar; *emicare, emicui, emicatum; dimicare, dimicavi, dimicatum*, combatir. ¹
9. *secare, secui, sectum*, cortar; partic. fut. *secaturus*.

Excipe 4.º Habent *ui, itum*:

10. *crepare (crep-ui, crep-itum)*, crujir, estallar.
11. *cubare, cubui (cubavi), cubitum*, estar echado. ² Quae ex verbo *cubo* componuntur, si litteram *m* admittunt, tertiae sunt conjugationis; n. 147.
12. *domare, domui, domitum*, domar.
13. *plicare (plicui, plicitum, -avi, atum)*, plegar; part. praet. *plicatus*. A *plicare* orta cum praepositione faciunt *ui, itum*, vel *avi, atum*, ut *implico*; sed *applico*, cum ad navigationem spectat, fere *applicavi* facit; *explico* vero, cum *explanare* significat, *explicavi*. [*Replico* ferme *replicatum* habet. *Supplico*, suplico, et alia quae ex nomine multiplicativo, n. 92, I, oriuntur, praeterito *avi*, supino *atum* contenta sunt: *duplico, triplico, quadruplico, multiplico*. Simplex *plico* est tantum apud poetas, sine praeterito.]
14. *sonare, sonui, sonitum*, sonar; partic. fut. *sonaturus*.
15. *tonare, tonui (tonitum)*, tronar. ³
16. *vetare, vetui, vetitum*, vedar.
17. *potare* singulare est, *potavi, potum*, raro *potatum*, beber; *potus*, que bebió, beodo.
18. [*labare, bambalear, vacilar*, praeterito et supino caret.]

II. SECUNDA CONJUGATIO

143 Verba secundae conjugationis faciunt praeterito *ui*, supino *itum*, i. e. radicali additur *ui, itum*, e thematis rejecto, ut *mon-ui, mon-itum* a *monere*.

Ut *moneo* flectuntur: *caleo, careo, coërceo* et *exerceo* (ab *arceo*), *debeo, doleo, habeo, jaceo, liceo, mereo* (vel *mereor*), ⁴ *noceo, pareo*,

¹ *Dimicuisse* apud Ov. *Am.* 2, 7, 2, et 2, 43, 28.

² *Incubavi* apud Plin. cum de avibus sermo est: *N. H.* 44, 46. *Cubavi* apud Quintilianum, VIII, 2.

³ *Attonitus*, atónito, estupefacto, asombrado. *Intonata* legitur apud Hor. *E.* 2, 54.

⁴ *Merere stipendia* (in re militari), servir en la milicia, litt. ganar sueldo; *male mereri, bene meritus*.

placeo, ¹ *praebeo*, *taceo*, *terreo*, *valeo*, cum compositis.] Quae tamen ex *taceo* componuntur supino carent, ut *reliceo*, *relicui*, et saepius inchoativam formam induunt, v. g. *conticesco*, *conticui*, n. 153.]

Excipe 1.° **Reduplicationem** habent haec quattuor in deo exeuntia:

19. *mordere*, *momordi*, *morsum*, morder; *demordere*, *demordi*, cet.
20. *spondere*, *spopondi*, *sponsum*; prometer, quedar por fiador.
21. *tondere*, *totondi*, *tonsum*; trasquilar, cortar el pelo, *attondere*, *attondi*, *attonsum*.
22. *pendere*, *pependi*, sine supino, pender, estar colgado. ² Composita ex *pendeo* carent etiam praeterito.

Excipe 2.° Faciunt **i, tum** (producta quantitate radicalis, n. 140, II) haec finita in **veo**:

23. *cāvere*, *cāvi*, *cautum*, guardarse, precaverse.
 24. *fāvere*, *fāvi*, *fautum*, favorecer.
 25. *fōvere*, *fōvi*, *fōtum*, calentar: *refoveo*.
 26. *mōvere*, *mōvi*, *mōtum*, mover: *removeo*, cet.
 27. *vōvere*, *vōvi*, *vōtum*, hacer voto, ofrendar.
- NB. Faciunt praeteritum in **i**, sed carent supino haec in **veo**:
28. [*cō-nūvere* (*conivi* et *conixi*, rara), cerrar los ojos, disimular.]
 29. *fervere*, prisc. *fervēre*, *fervi* et maxime in compositis *ferbui*.
 30. *pāve-re*, *pāvi*, tener pavor, estar medroso.

Excipe 3.° Faciunt **i, sum** (producta quantitate) haec in deo:

31. *prandere*, *prandi*, *pransum*, comer; *pransus*, comido = que comió.
32. *sēdere*, *sēdi*, *sessum*, estar sentado; ³ *possidere*, *possedi*, *possesum*: ita cum **i** cetera composita ex praepositione monosyllaba; at *circum-sedeo* et *super-sedeo*.
33. *videre*, *vīdi*, *vīsum*, ver.
34. *strīdere*, nonnunquam *strīdēre*, *strīdi*, sine supino, reclinare. ⁴

¹ *Placitus* sumitur aliquando sensu activo, «que agradó».

² *Pensum* potius est a *pendere*, colgar.

³ Supina compositorum *dissidēre*, *insidēre*, *praesidēre*, *residēre* non confirmantur. *Sidēre*, sentarse: cf. n. 470, I.

⁴ «Chisvar, chiar, como el agua con el hierro ardiendo, i el azeite en la sartē.» Correas, p. 206.

Excipe 4.º Faciunt **si, tum**, cf. 139. I, 2.º:

- 35. *augere, auxi, auctum*, aumentar.
- 36. *indulgere, indulsi, indultum*; «perdonar... consentir su gusto a uno.» Correas.
- 37. *torquere, torsi, tortum*, torcer, atormentar.

Excipe 5.º Faciunt **si, sum**, cf. n. 139, II:

- 38. *ardere, arsi, arsum*, arder.
 - 39. *haerere, haesi, haesum*, adherirse, estar pegado.
 - 40. *jubere, jussi, jussum*, mandar.
 - 41. *manere, mansi, mansum*, quedar(se), permanecer.
 - 42. *mulcere, mulsi, mulsum*, acariciar, halagar.
 - 43. *mulgere, mulsi, mulsum*, ordeñar.
 - 44. *ridere, risi, risum*, reír.
 - 45. *suadere, suasi, suasum*, persuadir.
 - 46. *tergere, tersi, tersum*, limpiar: etiam dicitur *tergere*.
- NB. Faciunt **si (xi)** in praeterito, sed carent supino,

cf. n. 139, I, 2.º:

- 47. [*algere, alsi*, helarse de frío, estar helado de f.
- 48. [*frigere, frixi*, tener frío, estar frío.]
- 49. *fulgere, fulsi*, resplandecer: *fulgere* poetarum est.
- 50. *lucere, luxi*, lucir.
- 51. *lugere, luxi*, traer luto, estar de duelo.
- 52. *turgere (tursi)*, hincharse, estar hinchado.
- 53. *urgere, ursi*, constreñir, apremiar, apretar = acosar, instar.

Excipe 6.º Faciunt **vi, tum**, quod jungitur vocali *ē* thematis, n. 140, IV:

- 54. *delere, deleui, deletum*, borrar, arrasar.
- 55. *complere, compleui, completum*, henchir, cum ceteris compositis ab inusitato *pleo*, ut *impleo, oppleo, repleo*.
- 56. *flere, fleui, fletum*, llorar.
- 57. *nere, neui, netum*, hilar.
- 58. *abolere*, ab inusitato *olere*, ⁴ crecer, facit *abolēui, abolitum*, destruir.
- 59. *ciere, cīui, cītum*, mover [dicitur etiam *cīre* quartae, priscum et posterius; sed supinum breve est. *Accire*, hacer venir, facit

⁴ A radice *ol*: cf. DEECKE, *Erlaut.* § 481, 17, KÜHNER, 4, § 207, pp. 570-71.

in participio *accitus*, *concire*, excitar, *concitus*, raro *concitus*, *excire*, incitar, *excitus* (et *excitus*), *percire*, conmovet, *percitus*.]

Excipe 7.º Faciunt **ui, tum** [rejecta characteristicam]:

60. *docere*, *docui*, *doctum*, enseñar: *dedoceo*.
61. *miscere*, *miscui*, *mixtum* (vel *mistum*), mezclar, entreverar.
62. *tenere*, *tenui* (*tentum*), tener asido; supinum vix usurpatur nisi in compositis, v. g. *detinere*, *detinui*, *detentum*: *contentus* adjectivum est.
63. [*attinet*, cet., n. 138, 1.º]
64. *torrere*, *torrui*, *tostum*, tostar.
65. *censere* facit *censui*, *censum*, juzgar; *recensere*, *recensui*, *recensum* et raro *recensitum*, contar de nuevo. ⁴
- NB. 1. Faciunt **ui** in praeterito, sed carent supino:
66. *arcere*, *arcui*, apartar [*coërceo* et *exerceo*, n. 143].
67. *timere*, *timui*, temer; multa praeterea fere neutra [quorum praecipua sunt:
68. *egere* et *indigere*, ² necessitar.
69. *eminere*, sobresalir, campear.
70. *horrere*, horrorizarse, estar erizado.
71. *languere*, *langui*, languidecer, desfallecer, 8, II, 3.º
72. *latere*, estar oculto; *delitui*.
73. *liquere*, *licui* (*liqui*), ser flúido.
74. *nitere*, lucir.
75. *olere*, oler, echar olor; sic *redolere*, oler (a algo): ³ cf. v. 58.
76. *pallere*, palidecer, estar pálido.
77. *patere*, estar abierto o patente.
78. *rigere*, estar rígido.
79. *rubere*, enrojecer, estar rojo.
80. *silere*, callar.
81. *sorbere*, sorber. ⁴
82. *splendere*, resplandecer.
83. *studere*, aplicarse a.
84. *stupere*, estar asombrado, pasmado. ⁵
85. *tabere*, consumirse.
86. *torpere*, estar entorpecido, arrecido, yerto (de frío).
87. *vigere*, estar en vigor, cet

⁴ *Recensitum* nusquam est. Multa de hoc supino cavillantur KÜHNER, 4, p. 547, et NEUE-WAG. 3, p. 535. Cf. THES. L. L., *censeo*, vol. III, col. 786, lin. 56 seqq., et DEECKE, p. 413, n. 53.

² Ab *indu*, prisc. pro *in*, et *egere*.

³ *Ad-olere* (*ad-olevi*, *adultus*) apud priscos, exhalar olor, sacrificar con olores: cf. DEECKE, § 407, 32, p. 407. V. hic v. 234.

⁴ Prisc. et poet. *sorbere*, *sorpsi*; *absorpsi*, Lucan.; *exsorpsi*, Sen.

⁵ *Stupendus* est infimae Latinitatis. Nota *obstupescere* et frequentius *obstipescere*.

NB. 2. Alia verba praeteritum habent, cum fiunt inchoativa, ut *arere*, estar seco; *arescere*, secarse, *aruit*, secóse: n. 153, II, c).

144 Carent praeterito et supino haec praecipue verba fere neutra:

88. <i>avere</i> , ansiar, codiciar.	98. <i>lactere</i> , estar en leche (las plantas).
89. <i>calvere</i> , ser (estar) calvo.	99. <i>livere</i> , estar lívido, cárdeno.
90. <i>cānere</i> , ser cano, blanquear.	100. <i>maerere</i> , estar triste.
91. <i>cluere</i> , ser nombrado.	101. <i>pollere</i> , ser poderoso.
92. <i>densere</i> (trans. fere <i>densare</i>), espesar.	102. <i>renūdere</i> , relumbrar.
93. <i>fetere</i> (<i>foetere</i>), heder.	103. <i>scatere</i> , abundar.
94. <i>flavere</i> , amarillear.	104. <i>squalere</i> , estar escuálido.
95. <i>hebere</i> , estar boto.	105. <i>viere</i> , ligar; <i>vietus</i> , adject., envejecido.]
96. <i>humere</i> , estar húmedo.	
97. <i>imminere</i> , amenazar.	

145 Sunt anomala haec deponentia secundae:

106. *fateri*, *fassus sum*, confesar; in compositis *confessus*, cet.; *diffiteor* sine praeterito.
107. *misereri*, *miseritus* vel rarius *misertus sum*, compadecerse: cf. n. 137, 3.º
108. *reor*, *rātus sum*, juzgar; caret participio praes. et infin. praes. (*irritus*.)
109. *tueri* (*tūtus sum*), defender; particip. fut. *tuturus*. *Tuitus* non usurpatur nisi raro in compositis, ut *contuitus sum*, miré; pro simplici *tuitus sum* dicitur *tutatus sum*.⁴
110. [*mederi* sine praeterito, curar.
Adn. Semideponentia et impersonalia secundi ordinis v. in n. 114 et 137-38.]

III. TERTIA CONJUGATIO

146 Ex verbis tertiae conjugationis nonnulla habent praeteritum in **i**, alia in **si**, alia in **ui**; supinum est in **tum** et in **sum**.

⁴ Apud priscos *tuor* tertiae, defiendo, unde adject. *tūtus*, seguro.

1. Verba in u-o (ui, ū-tum)

Verba in u-o faciunt praeteritum in u-i, supinum in ū-tum, ut *minu o*, *minu-i*, *minū-tum*, disminuyo.

111. Eodem pacto *solv-ere*, *solv-i*, *solu-tum*, desatar.

112. *volv-ere*, *volv-i*, *volu-tum*, voltear.

[Ita flectuntur *acuo* aguzo; *imbuo*, imbuo; *induo*, visto; *exuo*, desnudo; *spuo*, escupo; *statuo*, establezco; *sternuo*, estornudo; *suo*, coso; *tribuo*, tributo, cum compositis.]

113. Excipe 1.^m *ruere*, *ruī*, *rūtum* (ū brevi), precipitar, precipitare; participium futuri *ruiturus*.⁴ Ex compositis alia sunt transitiva, ut *diruo*, *obruo*, part. *dirūtus*, *obrūtus*, alia intransitiva, ut *corruo*, *irruo*.

Excipe 2.º haec quae supino carent, sed quorum praeteritum est regulare:

114. *arguere*, *argui*, acusar, argüir: *argutus* est adject. «claro, fino.»²

115. [*battuere*, *battui*, *batir*, golpear.]

116. *congruere*, *congrui*, avenirse, concordar.

117. *ingruere*, *ingrui*, venir encima.

118. *luere*, *lui*, expiar, lastar. Ex compositis a *luere* exstant haec participia praeteriti *ablūtus*, *dilūtus*, *elutus*, *perlutus*, *prolūtus* [*luiturus* est lapsae Latinitatis].

119. *metuere*, *metui*, temer.

120. *pluere*, n. 137, 1.^m

121. *renuere*, *renui*, rehusar; sic cetera composita a prisco *nuo*, hago señas: *abnuere* facit *abnuiturus*.
Excipe 3.º

122. *fluere*, *fluxi* sine supino, correr (un líquido). *Fluxus*, flujo.³

123. *struere*, *struxi*, *structum*, amontonar, hacinar, construir.

124. *vivere*, *vixi*, *victum*, vivir.

⁴ ALVAR., n. 214, tribuit verbe *ruo* supinum *rūtum*, additque, n. 451, priscis saeculis *rūtum* fecisse. At verbum *ruo* uno tantum supino *rutum* donatum est; neque quicquam in contrariam partem *ruiturus* probat. Etenim ita semper participium praeteriti oritur ex supino, ut syllaba *um* in *us*, *a*, *um* convertatur; participium vero futuri ita nonnunquam a supino derivatur, ut paulum illud detorqueat, v. g. *secaturus*, *oriturus* a *sectum*, *ortum*, in quibus *ruiturus* numerandum. Jam vero partic. praeteriti verbi *ruo* invenitur in hac formula *ruta caesa* aut *rūta et caesa* in compositisque, ut *dirūtus*, *obrūtus*. Cf. SILVA DIAS, *O Latim*, p. 52-53.

² *Arguiturus* ap. Sallustium.

³ *Fluxurus* est apud Lucan. 6, 61.

2. Verba in **h-o**, **p-o** sive *labialia* (**p-si**, **p-tum**)

147 Verba in **ho** et **po** faciunt praeteritum **si** (**p-si**), supinum **tum** (**p tum**), ut *scribo*, *scripsi*, *scriptum*, escribo; *serpo*, *serpsi*, *scriptum*, me arrastro.

[Eodem pacto *glūbo* (*deglūbo*), descortezo, desuello, *nūbere*, cāsarse (la mujer), *obnubo*, *carpo* (*decерpo*), cojo, *clepo* rarum et prisc., *rēpo* (*obrēpo*), ando a grapas, arrastrando, *scalpo* et *sculpo* (*insculpo*), esculpo, entallo.]

Excipiuntur:

125. Verba in *cumbere*, composita ex *cubare*, quae faciunt *ui*, *itum*, amissa littera *m*, ut *incumbere*, *incubui*, *incubitus*, apoyarse, cf. v. 11. [Sic *accumbo*, *decumbo*, *discumbo*, *occumbo*, *procumbo*, *recumbo*.]

126. *rumpere*, *rūpi*, *ruptum*, romper: *irrumpo*, cet.

127. *strepere*, *strepui*, *strepitum*, hacer estruendo, meter ruido.

128. Et sine supino: *bibere*, *bibi*, beber: ⁴ *imbibo*.

129. *lambere* (*lambi*), lamer.

130. *scābere*, *scābi*, rascar (la comezón, la sarna).

3. Verba in **c-o**, **qu-o**, **g-o**, **gu-o**, **h-o** sive *gutturalia* (**si**, **tum**, **i**, **tum**)

148 I. Verba in **co** (non vero in *sco*), **quo**, **go**, **guo**, **ho** faciunt 1.^m in praeterito **si**, in supino **tum** [quae positiones characteristicis conjunctae convertuntur in **xi**, **ctum**], ut *dicere*, *dixi*, *dictum*, decir, *coquere*, *coxi*, *coctum*, cocer, *regere*, *rexī*, *rectum*, regir, *trahere*, *traxi*, *tractum*, arrastrar.

[Eodem pacto *cingo*, *dūco*, *guio*, *addūco*, cet., *affligo*, *affligo*, *affligo*, et alia quae ex insolenti *fligo* componuntur, praeter *profligo* primae *profligare*, desbaratar, echar a tierra, *jungo*, *lingo*, lamo, *emungo* (*me*, *me*) limpio las narices, sonsaco (limpio los bolsillos), *plango* vel *plangor*, me golpeo el pecho etc. (en señal de dolor), *sūgo*, chupo, *tego*, cubro, *tingo* seu *tinguō*, tiño, *ungo* seu *unguō*, unjo, *stinguō*, quod fere in

⁴ *Bibiturus* in infina Latinitate: v. *pōtare*.

compositis usurpatur, v. c. *exstinguo*, apago, *veho*, llevo a cuestras (etiam est *vehor*, voy a caballo, en vehículo, por mar, *invehor*, me desato en invectivas), cum compositis. *Frigo*, frío, facit *frictum* (et *frixum*) in supino.

Inter composita ex verbo *rego* (*arrigo*, *corrigo*, *dirigo*, *erigo*, *porrigo*, *subrigo* sive *surrigo*) notanda duo illa imminuta *pergo* (= **perrigo*), voy camino, prosigo, *perrexi*, *perrectum*, et *surgo* (= **surrigo*), levántome, *surrexi*, *surrectum*, cum compositis, ut *adsurgo* seu *assurgo*.]

Excipe 1.º: amittunt **n** in supino quattuor haec in **go**:

131. *ingere*, *finxi*, *fictum*, delinear, formar, figurar, fingir. ⁴
132. *ingere*, *minxi*, *mictum*, mear [in praesente et derivatis frequentius *mejere*].
133. *ingere*, *pinxi*, *pictum*, pintar. *Depingo*.
134. *stringere*, *strinxi*, *strictum*, estrechar, apretar. *Constringo*.

Excipe 2.º: faciunt **si**, **sum** haec tria in **go**:

135. *figere*, *fixi*, *fixum*, fijar, clavar.
136. *mergere*, *mersi*, *mersum*, sumergir, zabullir: *emerge*, salgo del agua, participium habet *emersus*, salido del agua.
137. *spargere*, *sparsi*, *sparsum*, esparcir; *conspargere*, *conspersi*, *conspersum* [*tergere*, cf. v. 46].

NB. 1. Carent supino:

138. *angere*, raro *anxi*, angustiar.
139. *ingere*, *ninxit*, nevar.

NB. 2. Carent praet. et sup.:

- 140-41. *clangere*, sonar (la trompeta), et *vergere*, inclinarse.]

II. Verba gutturalia faciunt 2.º **i**, **tum**:

142. *agere*, *ēgi*, *actum*, llevar delante de sí, guiar, carear (el ganado). [Mutant *a* in *i*, *abigo*, *adigo*, *exigo*, *subigo*, *transigo*; servant *circumago* et *perago*, - *ēgi*, - *actum*:] *cōgo*, fuerzo, *cōēgi*, *coactum* [*prodigo*, *prodēgi* caret supino: *ambigo*, *dego*, *satāgo* praeterito et supino deficiunt ²].
143. *frangere*, *fregi*, *fractum*, quebrar: *confringere*, *confrēgi*, *confractum*, cet.

⁴ *Diffingo* sine praet. et sup. GEORGES.

² *Dēgi* est infimae Latinitatis.

144. *īcere, īci, ictum, herir.*¹
 145. *lēgere, lēgi, lectum, escoger, juntar, leer* [*allēgo, perlēgo, praelēgo, relēgo, allēgi, allectum, cet.*; *collēgo, delēgo, elēgo, selēgo, collēgi, collectum, cet.*]; at *diligo*, amo con la razón, aprecio, *dilexi, dilectum; intelligō (intelligo)*, entiendo, *intellexi, intellectum; neglēgo (negligo)* descuido, *neglexi, neglectum.*
 146. *linquere, līqui, et in compositis lictum, ut relinquere, reliqui, relictum, dejar.*
 147. *vincere, vīci, victum, vencer.*

III. Verba gutturalia faciunt 3.º praeteritum cum reduplicatione:

148. *pangere, panxi et pēgi (pactum et pactum), hincar: praeter. pepigi, fijé por un contrato, et sup. pactum habent pro praesente paciscor (non pango), v. 263; compingere, compēgi, compactum, enlazar, trabar, et impingere, impēgi, impactum, arrojar; oppangere, oppēgi, oppactum, juntar, pegar.*
 149. *parcere, peperci (parsum), ahorrar: parsurus, que ha de ahorrar; cum hac significatione «perdonar» supino caret.*²
 150. *pungere, pupūgi, punctum, pinchar, picar, punzar: interpungere (cum ceteris compositis), interpunxi, interpunctum.*
 151. *tangere, tetigi, tactum, tocar; attingere, attingi, attactum, cet.; contingit, n. 137, 4.º*

4. Verba in d-o, t-o sive dentalia (-si, -sum)

149 Verba do et cto syllabis terminata faciunt si, sum, elisa dentali, ut *divid-ere, divi-si, divi-sum*, dividir, *flectere, flexi, flexum*, doblegar (*flec-si, flec-sum*): n. 139, II, et I, 2.º

[Flectuntur sic *claudio (conclūdo)*,³ *laedo (collīdo, collīsi, collīsum)*, *lūdo (collūdo)*, juego, burlo, *plaudio (applaudio, aplaudio, cetera composita habent ō, ut explōdo)*; *rādo (corrādo)*, raer,⁴ *rōdo*⁴ (*arrōdo*), *trūdo*, empujo (*extrūdo*); — *necto (nexi, nexui), nexum* trabo,

¹ In praes. indicat. *icit, icitur, icimur* tantum reperiuntur; pro quo *ferio* generatim usurpatur, item pro imperfect.

² (Parsi:) *comparcere* seu *compercere, comparsi*.

³ *Clausi, clausum (clusi, clusum)*.

⁴ Cf. BELLO-CUERO, n. 593 y nota 75, n. 594 y nota 76.

enlazo, anudo o añudo, *pecto*, peino, cardo, carduzo, carmeno, desenhebro. ⁴]

152. NB. 1. *Vādo*, voy, caret praeterito et supino; at composita utrumque habent, ut *invado*, *invasi*, *invasum*, acometo con ímpetu [*evado*, escápome, et *pervado*, me extendo].

153. NB. 2. *Plecto*, castigo, caret praeterito et supino, saepiusque adhibetur in passiva; cum autem significat *implico*, doblo, solum habet participium *plexus*, trenzado, unde *implexus* (*amplector*, v. 267-68).

Excipe 1.^m Ex verbis in **do** faciunt **i, sum** (*s* simplici):

154. *accendere*, *accendi*, *accensum*, encender: eodem pacto *incendere* et *succendere*. ²

155. *cūdere*, *cudi*, *cusum*, acuñar, forjar.

156. *defendere*, *defendi*, *defensum*, defender: sic *offendere*.

157. [*ēdere*, *ēdi*, *ēsum*, comer: *comedere*, n. 129.]

158. *fundere*, *fudi*, *fusum*, derramar. ³

159. *mandere*, (*mandi*), *mansum*, mascar, masticar.

160. *prehendere* (et *prendere*), *prehendi*, *prehensum*, agarrar, asir, prender.

161. *scandere*, *scandi*, *scansum*, subir; *a-scendere*, *a-scendi*, *a-scensum*, cet.

162. [*ſidere*, n. 114.]

Excipe 2.º Ex verbis in **do** faciunt **i, s-sum** (*s* duplici):

163. *findere*, *fidi*, *fissum*, hender.

164. *pandere*, *pandi*, *passum*, raro *pansum*, desplegar, extender; sed *dispandere*, *dispandi*, *dispansum*.

165. *scindere*, *scīdi*, *scissum*, rasgar; pro supino verbi *abscindere* adhibetur *abscīsum* a verbo *abscīdo*; pro praet. et sup. verbi *excindere*, *excīdi*, *excīsum* ab *excīdo*.

166. *sīdere*, ⁴ *sēdi* (*sīdi*), *sessum*, posar, sentarse: *assīdo*, *assēdi*, *assessum*, cet. Cf. v. 32.

¹ *Pectītus* apud unum Columellam.

² Ab inusit. *cando*.

³ Derivationes hujus supini etiam cum duobus *s* (*ss*) in optimis mss. inveniuntur: cf. DEECKE, *Erlaut.* p. 125, n. 49.

⁴ Pro * *si-s* (*e*) *d-ere*.

167. *frendere* (et *frendere*), *fressum* et *fresum* sine praet., *rechinar* de dientes.
 168. NB. *Cedere* singulare est: *cessi*, *cessum*, *dar* lugar, *ceder* [*discedere*, cet].
 169. item *rudere* (*rūdivi*), *rugir*, *rebuznar*].

Excipe 3.º Ex verbis in **do** faciunt cum **reduplicatione** praeteritum:

170. *ad-dere*, *ad-didi*, *ad-ditum*, *acrecentar*, *añadir*: cf. v. 1; eodem pacto cetera composita ex *do* et praepositione monosyllaba [*abdere*, *condere*, *dedere*, *edere*, *indere*, *perdere*, *prodere*, *reddere*, *tradere*, *ven-dere*]; sed *abs-con-dere* facit *abscondi*, raro *abscondidi*, *absconditum*.
 171. *credere*, *credidi*, *creditum*, *creer*.
 172. *cādere*, *cecidi*, *cāsum*, *caer*; composita supino carent, ut *concido*, *concidi*, sed habent *occido* et *recido*: *occasum*, *recāsum*, et raro *incido*.
 173. *caedere*, *cēcidi*, *caesum*, *cortar*, *herir*: *abscido*, *abscedi*, *abscesum*; ⁴ *concido*, *concidi*, *concisum*, cet.
 174. *pendere*, *pependi*, *pensum*, *pesar*; *appendo*, *appendi*, *appensum*, cet. Cf. *pendeo*, v. 22.
 175. *tendere*, *tetendi*, *tentum* (et *tensum*), *extender*; [sic *extendere* et *retendere*: cetera] composita in *tum* generatim exeunt, demptis *detensum* et *ostensum*; *portendere* supino caret, *presagiar*. ²
 176. *tundere* (*tutūdi*, *tūsum* et *tunsum*), *golpear*, *tundir*: *contundere*, *contūdi*, *contusum*, cet. [*retundere*, *rettudi* (*retudi*), *retusum*, *embotar*.] ³

150

Verborum in **t-o**, **c** non praecedente, haec sunt praeterita et supina:

177. *metere*, (*messui*), *messum*, *segar*.
 178. *mittere*, *mihi*, *missum*, *enviar*. ⁴
 179. *petere*, *petivi*, *petitum*, *pedir*, *demandar*, *pretender*: n. 117, NB. 1. *Repeto*.

¹ «Rarum est ante Liv. Illo usi sunt PLAUT. semel, VARRO semel, CIC. semel, LUCR. ter, CAES. ter, VERG., HOR., OV. semel quisque.» THES. L. L.

² *Ostentum* et *portentum* substantiva sunt.

³ *pēdere*, *pepēdi*, *pēditum*, *ventosear*. DEECKE.

⁴ Apud priscos etiam *mito*, *missi* (*meissi*).

180. *sistere*, (raro *stēti*), *stātum*, colocar, (hacer) parar; ¹ *desistere*, *desēti*, *desātum* cum ceteris (intransitivis), ² dempto *circumsistere*, *circumstēti*: cf. v. 241.
181. *stertere*, *stertui*, sine supino, roncar.
182. *vertere*, *verti*, *versum*, volver, revolver. *Devertor*, me desvío, tuerzo (el camino) et *revertor*, raro *revertor*, vuélvome, *deverti*, *reverti*, raro *reversus sum* [*praevertor* est deponens, cum significat «me aplico preferentemente», raro in alia significatione].

5. *Verba in l-o, m-o, n-o, r-o seu liquida et nasalía*

151

I. Ex verbis liquidis et nasalibus faciunt praeteritum cum **reduplicatione**, supinum in **sum**:

183. *currere*, *cucurri*, *cursum*, correr; composita *cucurri* interdum, *curri* saepius habent [*accurro*, *decurro*, *excurro*, *incurro*, *occurro*, *procurro*, *percurro*, *recurro*] praeter *intercurro* et *succurro*, quae primam non geminant: *praecurro* facit *praecurri* saepius.
184. *fallere*, *fefelli*, *falsum*, engañar; *refellere*, *refelli*, sine sup., refutar.
185. *pellere*, *pepuli*, *pulsum*, arrojar, empujar: *expellere*, *expuli*, *expulsum*, cet. [*repellere*, *reppuli* (*repuli*), *repulsum*, rechazar.]
186. *cānere*, *cecini*, sine supino, cantar: ex compositis *concino*, *occino* (*occino*) et *praecino* faciunt **ui** in praeterito, *concinui*, cet.; reliqua etiam praeterito carent.

II. Ex verbis liquidis et nasalibus faciunt praeteritum in **i**, supinum in **tum** aut **sum**:

187. *ēmere*, *ēmi*, *emptum*, comprar: *co-emere*, *co-emi*, *co-emptum*; cetera composita sumunt **i** pro **e** in praesente, ut *adimere*, *adēmi*, *ademptum*, quitar.
188. *per-cellere*, *per-cūli*, *per-culsum*, herir (en el ánimo).
189. *ex-cellere* (*excellui*), sine supino, sobresalir [*ante-cellere* et *prae-cellere*, aventajarse, sine praet. et sup.; dicitur etiam *antecellere*, *excellere*.]

¹ Raro sensu neutro «colocarse, estar quedo, parado», praet. *stēti*.

² *Consisto*, *exsisto*, *insisto*, *resisto*.

190. *tollere, sustuli, sublatum*, levantar: n. 128, II; *extollere* praeteritum et supinum desumit ab *efferre*: *extuli, elatum*.¹
 191. *vellere, velli*, raro *vulsi, vulsum*, arrancar; *convellere, convelli, convulsum* [*avellere* et *evellere* raro etiam *avulsi* et *evulsi*].
 192. *verrere (verri), versum*, barrer, escobar.
 193. *psallere, psalli*, sine supino, tocar (un instrumento de cuerda).

III. Ex verbis liquidis et nasalibus faciunt **ui, tum** aut **itum**:

194. a) *alere, alui, altum (alitur)*, alimentar; *altus*, alimentado; alto, profundo.
 195. *colere, colui, cultum*, cultivar, labrar, respetar, morar.
 196. *consulere, consului, consultum*, consultar, aconsejarse: *consultus*, docto, entendido. Cf. n. 221, IV, et 144, I, a).
 197. *oc-culere, oc-cului, oc-cultum*, ocultar.
 198. *serere (serui, sertum in compositis)*, trenzar, enlazar, ut *inserere, inserui, insertum*, meter dentro, enhebrar: *serta*, guirnalda, guirnalda; ² *dis-sero* caret supino: *di-sertus*, diserto, facundo, elocuente.
 199. b) *fremere, fremui (fremitur)*, rugir sordamente.
 200. *gemere, gemui (gemitum)*, gemir.
 201. *gignere, genui, genitum*, engendrar.³
 202. *molere, molui, molitum*, moler.
 203. *pōnere, pōsui, pōsitum*, poner; *postus, compostus, repostus*, cet. apud poetas pro *positus*, cet.⁴
 204. *vomere, vomui, vomitum*, vomitar.
 205. c) *tremere, tremui sine supino*, temblar, tremer.
 206. [*furere* caret praet. et sup., enfurecerse, estar furioso: pro praet. adhibetur *insanivi*.]

IV. Faciunt **vi, tum, n** extrito post *r*, *r* autem locum mutante per metathesin:

207. composita ex *cernere (cre-vi)*,⁵ *cerner (cernir)*, ut *decernere, decrevi, decretum*, determinar, resolver: [ita *discernere, ex-*

¹ *Eos laudibus in caelum EXTULIT in praesente ita est: eos laudibus EFFERT, eos laudibus EXTOLLIT: Cic. de Harusp. r. 22, 47.*

² *Sertae coronae, Lucan. 10, 164; loricae sertae.*

³ *Gi-gn-ere = *gi-g (e) n-ere.*

⁴ *Posivi, impositi, cet, sunt comicorum.*

⁵ Spectat ad rem judicalem *hereditatem crevi*, acepté la herencia.

cernere, secernere. Cum *videre* (*perspicue*) significat, caret praet. et sup.⁴].

208. *linere, lēvi, litum*, poëticum, untar: saepius *illinere*, cet.²

209. *quaerere*,³ *quaesivi, quaesitum*, buscar, preguntat: *conquirere, conquisivi, conquisitum*, cet.

210. *sērere, sēvi, sātum*, sembrar; ⁴ *inserere, insēvi, insitum*, injertar, plantar, cet.

211. *sinere, sīvi, situm*, dejar, consentir: *situs, sito, situado; desinere, desii, desitum*, cesar; pro *desii* saepe dicitur *destiti* [et cum verbis passivis *desitus sum*, cf. n. 133, NB. 2⁵].

212. *spernere, sprevi, spretum*, despreciar.

213. *sternere, stravi, stratum*, derribar, cubrir extendiendo.

214. *lērere, lēvi, lītum*, gastar con el roce, pisar, trillar, majar.

V. Cetera **mo, no, ro** finita faciunt **si, tum**, ut *cōmere, comp-si, comp-tum*, aderezar, aliñar, *temnere, temp-si, temp-tum*, menospreciar, *gerere* (pro **gesere*), *ges-si, ges-lum*, traer a cuestras, ejercer (un cargo).

[Sic *dēmo*, quito, *siso* (de algo), *dempsi, demptum, prōmo*, saco, *prompsi, promptum (depromo)*, *sumo*, tomo (*desumo*, cet.), *contemno*, desprecio, usitatus quam simplex, *uro*, quemo, *us-si, us-lum* (*aduro, comburo*, cet.)]. At *premo*, aprieto, facit *pres-si, pres-sum* (*opprīmo, oprimo, oppressi, oppressum*, cet.).

6. Verba in so et sco non inchoativa

152 I. In so (xo):

215. [*depsere, depsvi, depstum*, amasar, heñir.

216. *pinsere, pinsui vel pinsi, pinsitum vel pinsum*, moler (en almirez o mortero), triturar: etiam *pisere, pistum*.]

217. *texere, texui, textum*, tejer.

218. *vīsere, vīsi, vīsum* (quod est a *videre*), visitar.

⁴ Participium *cer-tus* = * *critus* (cf. *crī-brum*, criba, harnero, *crīmen*, *dis-crīmen*) adjectivum factum est: «cierto, resuelto».

² (*Livi*;) recentiores usurpant etiam *linire; circumlinio* apud Quintil. *Oh-litus*, embadurnado, *oblītus*, olvidado.

³ Pro *quaes-re*, cf. *quiesumus*.

⁴ *Sero* pro **se-so* cum reduplicatione radicis *sa* (*sā-tum*). *Conseruisset* pro *conseruisset* ap. Liv. 40, 24, 5 *παράγραμμα* est sive lapsus transcribentis.

⁵ *Sirim, sīris, sirit, sirint*, pro *sīverim*, cet.; nunquam tamen *desirim* pro *desierim*.

II. Verba in **esso** faciunt praeterito **ivi**, supino **itum**, ut *arcesso*, *arcessivi*, *arcessitum*, *llamar*, *mandar* venir: etiam dicitur *accerso*, *accersivi*, *accersitum*. Sed praesens infiniti passivi est aliquando *arcessiri*.

[Sic *capesso* (a *capio*), *capessivi*, *capessitum*, *tomo* (sobre mí un encargo), *facesso* (a *facio*), *facessivi* vel *facessi*, *facessitum*, *ejecuto*, *lacesso*, *lacessivi*, *lacessitum*, *provoco*.⁴

219. Excipe *incessere*, *incessivi* vel *incessi*, sine supino, *acometer*.²

III. Verba in **sco** in quibus **sco** ad radicale pertinet, sunt haec supino carentia:

220. *compescere*, *compescui*, *refrenar*, *reprimir*.

221. *discere*, *didici*, *aprender*: *addiscere*, cet., *addidici*, *servata* reduplicatione.

222. *dispescere* (*dispescui*), *separar*.³

223. *poscere*, *poposci*, *demandar*, *requerir*: *deposco*, cet., *depoposci* cum reduplicatione.

7. Verba inchoativa

153 I. Inchoativa verba ea sunt quae rem quidem inchoptam significant, ut *calesco*, i. e. *calidus fio*, *frigesco*, *frigidus fio*. Dividuntur in verbalia et nominalia: i. e. vel a verbis, plerumque secundae conjugationis, deducuntur, vel a nominibus, plerumque adjectivis.

Verbalia fiunt suffixo **sco** addito characteristicae verborum, ut *laba-sco*, *comienzo* a *vacilar*, *cale-sco*, *obdormi-sco*, interjecto *i* in tertia, ut *ingem i-sco*, a *labare*, *calere*, *obdormire*, *ingemere*. Nominalia vero exeunt in **esco**, raro in **asco**, ut *matur-esco*, *mit-esco*, *repuer-asco*, a *maturus*, *mitis*, *puer*.

⁴ Ab inusit. *lacio*.

² In locutionibus *cura*, cet. *incessit homines, animos*, praeteritum est verbi *incedo*, cujus tamen praesens in hac significatione non usurpatur. *Incipesso*, *comienzo*, priscum, ab *incipio*, et *petesso*, *procuro*, priscum, a *peto*, praeterito et supino carent.

³ *Dispestus* (?) apud Apulejum. PAUL. FEST. *dispescere*, inquit, est proprie *pecus a pastione deducere, ut compescere una pascere*. Cf. THES. L. L., *compesco*, et RIEMANN-GOELZ. I, n. 574, adn.

NB. Pluribus additur praepositio, ut *in-rauc-esco*, a *raucus*, *ex-arde-sco*, ab *ardeo*, non vero *exardeo*.

II. Inchoativa verbalia a) praeteritum mutuatur ab iis unde nascuntur, ut *incalesco*, voy tomando calor, *incalui*, a *caleo*, *calui* [*illucescit*, *illuxit*, a *luceo*, *luxi*; *deliquesco*, *delicui*, a *liqueo*].

b) Nonnulla habent etiam supinum verborum a quibus deducuntur, videlicet:

224. *coalescere*, *coalui*, *coalitum*, crecer juntamente: partic. praet. *coalitus*, que creció juntamente.¹

225. *concupiscere*, *concupivi*, *concupitum*, apetecer, a *cupio*.

[226. *convalescere*, *convalui*, *convalitum*, convalecer, a *valeo*.

227. *exardescere*, *exarsi*, *exarsum*, inflamarse, ab *ardeo*.

228. *inveterascere*, *inveteravi*, *inveteratum*, envejecer; *inveteratus*, inveterado.²

229. *obdormiscere*, *obdormivi*, *obdormitum*, adormecerse, a *dormio*.

230. *reviviscere*, *revixi*, *revictum*, revivir, a *vivo*.]

[c] Pauca habent praeteritum, quo videntur carere primitiva, ut

231. *arescere*, *arui*, secarse, ab *areo*.

232. *rigescere*, *rigui*, aterirse, pararse tieso o yerto de frío, a *rigeo*.

233. *senescere*, *senui*, cujus in loco adhibetur rectius *consenui*, a *consenescere*, envejecer, a *seneo*.]

III. Ex inchoativis nominalibus nonnulla quae ab adjectivis secundae deducuntur, faciunt praeterito *ui* sine supino, ut *obmutesco*, *obmutui*, a *mutus*; *percrebresco*, *percrebrui*, a *creber* [(*percrebesco*, *percrebui*). Adde *evillesco*, *evilui*, a *vilis*. Facit *irraucesco* *irrausi*, a *raucus*. Cetera ab adjectivis in *is*, ut *ingravesco*, et multa ab adjectivis in *us* praeteritis carent.

NB. *Vesperascit* facit *vesperavit*; *advesperascit*, *advesperavit*, a *vesper*; reliqua a substantivis deducta prorsus destituuntur praeterito, ut *silvesco*.]

154

Aliqua sic sunt inchoativa, ut propriam significationem amiserint, aut oriantur e primitivis quae jam obsoleverunt:

234. *adolescere*, *adolevi*, crecer, quemarse [sic *abolesco*, *exolesco*,

¹ Derivatio hujus compositi et simplicis *alesc-ere* ab *al-ere* est anomala, nisi forte oritur ab **alēre*: cf. Deecke, *Erlaut.* p. 223, n. 33.

² *Vetero* et *veterasco* non invenies apud optimos auctores.

- inoleasco, obsolesco*; ¹ *adultus*, adject. *crecido*; *exoletus, obsoletus*, anticuado: cf. *aboleo*, v. 58.]
235. *crescere, crevi, cretum*, crecer [*concreasco*, cet.; part. praet. *cretus*, maximeque *concretus*].
236. *fatiscere*, henderse, fatigarse, sine praeterito et supino: *fessus*, cansado, adject.; *defetiscor, defessus sum*, me canso.
237. *gliscere*, arder (sin echar llama), difundirse, sine praet. et sup.
238. *hiscere*, abrir la boca, sine praet. et sup.
239. *noscere* cum compositis, n. 133 et NB. 3].
240. *pascere, pavi, pastum*, apacentar; *pasci*, deponens, pacer, intrans., n. 113, NB. 4.
241. *quiescere, quievi, quietum*, descansar, reposar.
242. *sciscere, sciui, scitum*, ordenar, a *scio*: *descisco*, me paso, me retiro.
243. *suescere, suevi, suetum*, habituarse [partic. *suetus*, habituado: *assuescere, assuevi, assuetum*, acostumbrarse, et cum significatione transitiva «acostumbrar a uno» ²].

8. Verba in *io*.

155 Verba in *io* tertiae, n. 112, praeteritum et supinum formant, fere *i* rejecto:

244. *allicere, allexi, allectum*, atraer con halagos: sic *illicere* et *pellicere* ab obsoleto *lacio*; sed *elicere*, sacar fuera, facit *elicui, elicium* [*prolicere* est sine praeterito et sup.].
245. *aspicere, aspexi, aspectum*, mirar; sic *conspicere* cet., *divisar* [ab exoleto *specio*, unde *specto*].
246. *cāpere, cēpi, captum*, tomar: *recipere, recepi, receptum*, recibir, cet.]
247. *cupere, cupīvi, cupītum*, apetecer, desear.
248. *fācere, fēcī, factum*, hacer [tanquam passiva adhibetur *fīo*, n. 132]: *perficere, perfeci, perfectum*, acabar; eodem pacto cetera composita cum praepositione; at composita cum aliis particulis servant *a*, ut *calefacere, calefeci, calefactum*, calentar, *satisfacere, satisfeci, satisfactum*, satisfacer.
249. *fōdere, fōdī, fossum*, cavar.

¹ Obscurior est horum compositio verborum: alii ex insolenti *oleo*, crezco, composita volunt, alii ab *alescere*.

² *Suemus*, a *sueo*, obsolevit.

250. *fūgere, fūgi, raro fugiturus, huir.*
 251. *jācere, jēcī, jactum, arrojar, lanzar: conicere, conjeci, conjectum, cet.*¹
 252. *parere, peperī, partum, dar a luz, adquirir, ganar, lograr (laudem sibi peperit): partic. fut. pariturus; partus, a, um, alcanzado [a pariens diversum est parens, el padre, la madre, pl. parentes, los padres].*
 253. *quatere, sine praeterito, quassum, sacudir, est poëtarum et sequiorum; composita faciunt - cutio, - cussi, - cussum, ut concutere, concussi, concussum, estremecer.*
 254. *rapere, rapui, raptum, arrebat: arripere, arripui, arreptum, cet.*
 255. *sapere, (sapivi), sine sup., tener sabor, tener juicio: [sapiens, que sabe, sabio:] composita, ut desipere, carent praeterito [resipivi, est a resipisco²].*

9. Verba deponentia

156 A. Exeuntia in scor:

256. *adipisci, adeptus sum, alcanzar.*³
 257. *comminisci, commentus sum, considerar, rumiar [reminisci, acordarse, sine participio praet., ab inusitato meniscor].*
 258. *expergisci, experrectus sum, despertar.*⁴
 259. *irasci, airarse; pro praeterito adhibetur succensui vel suscensui; iratus sum, estoy airado.*
 260. *nancisci, nactus et nactus sum, alcanzar, hallar acaso.*
 261. *nasci, natus sum, nacer: particip. futuri nasciturus.*
 262. *oblivisci, oblitus sum, olvidarse.*
 263. *pacisci, pactus sum, pactar, ajustar un contrato; [compacisci vel compecisci, compactus vel compectus sum: cf. v. 148.]*
 264. *proficisci, profectus sum, partir(se), ir.*
 265. *ulcisci, ultus sum, vengar.*
 266. *vesci, comer, caret participio praeteriti.*

¹ Composita ex praepositione disyllaba vel *a* servant, vel mutant in *i*, ut *circumjacio* et *circumjicio*. Pro *ji* scribitur saepe a doctis unum *i*: *abicio, eicio, subicio*, cet. *Porricio* obsolevit.

² *Resipui* apud Cic. *Att.* 4, 5, 4.

³ Componitur ex *apiscor, aptus sum*, quod oritur a prisco *apio, āpi, aptum, apere*, enlazar. *Indipiscor, indeptus sum*.

⁴ Partic. obsoletum *expergitus*.

B. *Aliter exeuntia:*

267. *amplecti, amplexus sum*,
 268. *et compecti, complexus sum*, abrazar: n 115.
 269. *frui, raro fructus vel fruitus sum*, gozar; partic. futuri *fruiturus*.
 270. *fungi, functus sum*, desempeñar; *vitā functus, defunctus*, muerto.
 271. *gradi, gressus sum*, andar, caminar: *congrēdi, congressus, sum*, caminar juntamente, combatir; cet.
 272. *lābi, lapsus sum*, deslizarse, resbalar.
 273. *līqui, derretirse*, sine participio praet.
 274. *loqui, locutus sum*, hablar: *collōqui*.
 275. *mori, mortuus sum*, morir; participium fut. *moriturus*.¹
 276. *nīti, nixus vel nisus sum*, estribar: *inniti*, cet.
 277. *pati, passus sum*, padecer: *perpēti, perpessus sum*.
 278. *queri, questus sum*, quejarse: *conquēri*.
 279. [*ringi*, rechinar de dientes, rifar (los perros), sine partic. praet.]
 280. *sequi, secutus sum*, seguir.
 281. *ūti, ūsus sum*, usar: *abūtor*, uso mal.

IV. QUARTA CONJUGATIO

157 Verba quartae conjugationis addunt **vi, tum** characteristicae *i* radicalis, ut *audi-re, audi-vi, audi-tum, condi-re, -vi, -tum*, adobar, *muni-re, -vi, -tum*, fortificar.

Excipiuntur 1.^m Faciunt **i, tum**, amisso *i* characteristico:

282. *haurire* (pro *hausire*, *hausi, haustum*, sacar (un líquido): part. fut. *hausturus* vel *hausurus*: *exhaurio*, agoto.
 283. *vēnire, vēni, ventum*, ir, venir.
 284. *reperire, repperi, (reperi), repertum*, hallar; sic *comperire*, raro deponens.

Excipiuntur 2.º Faciunt **si, tum**, rejecto *i* characteristico:

285. *farcire, farsī, fartum*, embutir, envasar recalcando: *refercire, refersi, refertum*, rellenar, rehenchir, cet.

¹ *Moriri* apud Plautum, et apud Ovidium (?) *M.* 14, 215.

286. *fulcire, fulsi, fultum*, reforzar, sostener.
 287. *sancire, sanxi, sanctum (sancitum)*, sancionar.
 288. *sarcire, sarsi, sartum*, conservar en buen estado, reparar: *sarta tecta*, edificios, construcciones en buen estado; antiquitus *sarta et tecta*.
 289. *saepire, saepsi, saeptum*, cercar.
 290. *vincire, vinxi, vinctum*, atar.
 291. *sentire facit sensi, sensum*, sentir; *assentire*, et frequentius *assentiri*, asentir, consentir (con otro).
 Excipiuntur 3.º Faciunt *ui, tum*, item *i* caracteristico expulso:
 292. *amicire (amicui, amictum)*, vestir.¹
 293. *aperire, aperui, apertum*, abrir; sic *operire*, cubrir.
 294. *cire, cīvi, citum*, v. 59.
 295. *salire, salui*² (*saltum*), saltar: supinum et derivata fere desumuntur a *saltare*; *desilire, desilui, desultum*.
 296. *sepelire facit sepelivi, sepultum*, sepultar.
 Excipiuntur 4.º Carent praeterito et supino aliqua intransitiva ab adjectivis derivata, ut *superbire*, ensoberbecerse; item verba in *ūrio*, quae dicuntur desiderativa, ut *dormiturio*, tengo ganas de dormir.³
 Excipiuntur 5.º haec verba deponentia:
 297. *assentiri, assensus sum*, cf. v. 291.
 298. *experiri, expertus sum*, intentar, experimentar,
 299. [et *opperiri, oppertus (et opperitus) sum*, aguardar.]
 300. *metiri, mensus sum*, medir: cf. n. 115 extr.
 301. *ordiri, orsus sum*, comenar.
 302. *oriri, ortus sum*, nacer, provenir; part. fut. *oriturus*, gerundivum *oriundus*, oriundo. In praesente indicativi flectitur ut tertiae: *orēris, oritur, orimur*; in imperfecto subjunctivi aliquando *orērer*, tertiae, saepius *orīrer* *Adorior facit adoriris, adoritur, adorimur*, cet.

NB. 1. Dicitur *partiri*, partir (= dividir en partes), raro *partire*; at *dispertire, impertire* (vel *impartire*) crebrius quam *dispertiri*,

¹ *Amici* Apulej.

² Nonnunquam *i* pro *ui* extra primam pers.

³ Apud Plin. *esurisset*; apud Ter. *esuriturus*. Aliquando haec verba dicuntur mediativa.

impertiri; puniri, castigar, apud Ciceronem, apud alios fere *punire*.
Cf. n. 113, NB. 4.

NB. 2. Aliquando invenitur *potitur*, *potimur*, et *potērer*, cet. a
potiri, maxime apud poëtas.

CAPUT XI. DE PARTIBUS ORATIONIS DECLINATIONIS EXPERTIBUS

I. ADVERBIORUM GENERA

(Cf. Synt. c. XVI, § II)

158 Adverbium est pars orationis quae verbis, participiis, adjectivis, aliquando ipsis adverbiiis additur, eorumque significationem explanat ac definit, ut *raro loquitur*, *vehementer iratus*, *bene peritus*, *parum diligenter*.¹

Adverbiorum varia sunt genera et significationes:

1.^m Affirmandi et negandi, ut *sane*, sin duda, *minime*, no ciertamente.

[*Certe*, *nē* (*nae*), sin duda, *nim̄rum* (a *ne-mirum*), ciertamente, *profecto* (a *pro-facto*), en verdad, *sc̄licet*, *videlicet* (pro *scire licet*, *videre licet*), a la verdad, en verdad, *haud* (*haut*), *non*, no, *immo* (ab *imus*), al contrario, y aun antes bien, *nequaquam*, *haudquaquam*, *neutiquam*, de ningún modo, *nequiquam* seu *nequicquam*, *frustra*, en vano.

NB. Ad adverbia confirmandi referuntur particulae demonstrativae *en*, *ecce*, pro **en-ce*, ved aquí.]

2.º Dubitandi et interrogandi, ut *forsitan*,² acaso, *cur* (contractum ex *quare*), por qué? [*forsan*, *fortasse*, *fortassis*, tal vez, acaso, quizá, *an*, *ne*, *num*, *numquid*, *utrum*, acaso?, por ventura?, *nonne*, ¿por ventura no?, *quomodo*, cómo? *quare*, por qué? et alia composita ex pronomibus, ut *quamobrem* vel *quam ob rem*, por qué? *quemadmodum* vel *quem ad modum*, cómo?

¹ Adverbia a grammaticis ita dicta sunt, quia verbis potissimum adhaerent.

² A *fors sit an*; *forsan* contractum ex *forsitan*.

NB. In orationibus subjectis seu dependentibus particulae interrogativae vices agunt conjunctionis. ⁴]

3.º Respondendi affirmative, ut *etiam*, *ita*, sí [*maxime*, exactamente, justamente, *quidni?* cómo no?]

4.º Quantitatis et comparationis, ut *multum*, mucho, *parum*, poco, *plus*, más [*plurimum*, minus, minimum cet.; *satis* et *sat*, bastante, *nimis* et *nimum*, demasiado, *vix*, apenas, *valde* pro *valide*, muy, *fere*, *ferme*, *propemodum*, casi].

5.º Numeralia, n. 91.

6.º Ordinis, n. 92, II.

7.º Modi, qualia sunt:

a) multa derivata in *ē*, *ō*, *iter*, *ter*, *ātim*, *tim*; ut *certe*, ciertamente, a lo menos, *certo*, de cierto, con toda certeza: *certo scio*; *fortiter*, fuertemente, *catervatim*, en pelotones, *furtim*, a hurtadillas [*pariter*, juntamente, *separatim*, por separado, *oscitanter*, bostezando, remisamente; cet.] ²

b) neutra terminatio nonnullorum adjectivorum, ut *facile*, fácilmente [*impune*, impunemente, *recens*, recientemente, *sublime*, en lo alto; praeterea in *um* et in *a*, poetarum propria, n. 396];

c) ablativus aliquorum substantivorum, ut *vulgo*, comúnmente, generalmente, *forte*, por casualidad [*rite* (a *ritu*), debidamente, según las reglas, *jūre meritoque*, justa y merecidamente];

d) similitudinis et diversitatis, ut *aeque*, *perinde*, igualmente [*ceu*, *quasi*, como, *ita*, *sic*, así, *aliōqui* (*aliōquin*), de otra manera, en otro concepto, *aliter*, *secus*, de otra suerte, *contra*, al contrario].

8.º I. Demonstrativa loci:

a) ubi res invenitur, sive adverbia quae situm indicant, et respondent quaestioni *ubi*, en donde, ut *hic*, aquí (donde yo estoy), *istic*, ahí (donde tú estás), *illic*, allí (donde él está), *ibīdem*, en el mismo lugar, (aquí, ahí) allí mismo.

b) quo itur, sive adverbia quae significant locum ad quem et in quem tenditur, et respondent quaestioni *quo*, adonde; ut *huc*,

⁴ Eadem vox diversa significatione et adverbium et conjunctio esse potest, ut quare, quamobrem: quae adverbia sunt interrogandi, cum interrogationi, conjunctiones vero, cum conclusioni serviunt. Quae cum ita sint, ne de formis sive vocabulis conjunctionum sint solliciti qui tirores docent. Satis enim est conjunctionem communi vocabulo nominare, interdum etiam particulam ALV. n. 427.

² Adverbia magis antiqua in *e* atque in *o* sunt ablativi secundae declin., ut **certē-ēd* = **certēd*, n. 472 d in fine. Cf. LACRÁND, VI, nn. 250-251.

acá, *istuc* vel *istō*, (hacia) ahí, *illuc* vel *illo*, allá; *eodem*, al mismo punto;

c) unde venit, sive adverbia quae originem notant, et respondent quaestioni *unde*, de donde; ut *hinc*, de aquí, *istinc* (*istim*), de ahí, *illinc* (*illim*), de allí, *indidem*, del mismo sitio, de (aquí, ahí) allí mismo;

d) qua itur, sive adverbia quae transitum exprimunt, et respondent quaestioni *qua*, por donde, ut *hac*, por aquí, *istac* et *istā*⁴, por ahí, *illac* et *illā*, por allí, *eādem*, por (aquí, ahí) allí mismo, por el mismo punto.

[Nota: *foris*, ablat. quaestiois ubi; *foras*, accus. quaest. quo, fuera, afuera; *usquam* (ubi et quo) en alguna parte, a alg. p.; *nusquam* (ubi et quo) en ninguna parte, a ning. p.²

II. Correlativa loci:

INTERROGATIVA	RELATIVA	INDEFINITA	DEMONSTRATIVA
<i>ubi</i> , (en) dónde?	<i>ubi</i> , donde	<i>alicubi</i> , en alguna parte.	<i>ibi</i> , allí
	<i>ubicumque</i> , en cualquier parte que	<i>ubique</i> en todas partes	
<i>quo</i> , a dónde?	<i>quo</i> , adonde	(<i>ali</i>) <i>quo</i> , a alg. p.	<i>eo</i> , a aquella parte
	<i>quocumque</i> , <i>quoquo</i> , a cualq. parte q.	<i>quovis</i> , <i>quolibet</i> , a cualquiera parte	
<i>unde</i> , de dónde?	<i>unde</i> , de donde	<i>alicunde</i> , de alg. p.	<i>inde</i> , de allí
	<i>undecumque</i> , de cualq. parte que	<i>undique</i> , de todas partes	
<i>qua</i> , por dónde.	<i>qua</i> , por donde	(<i>ali</i>) <i>qua</i> , por alg. p.	<i>ea</i> , por aquella p.
	<i>quacumque</i> , por cualq. parte que.	<i>qualibet</i> , por cualquier parte.	

NB. Nonnulla adverbia loci fiunt aliquando temporis, ut *ubi*, luego que, *ibi*, entonces, *inde*, después.]

9.º Temporis, qualia sunt:

a) adverbia simplicia, ut *cras*, mañana [*jam*, ya, *mox*, en seguida, *heri*, ayer, *olim*, ab (*ollus* (?), en otro tiempo, *tum*, luego].

b) adverbia composita 1.º ex ablativo *die*, *diu* et alia voce, v. c. *hodie*, hoy, i. e. *hoc die*, cf. n. 479, 3.º [*interdiu*, de día, *perendie*, pasado mañana, 3.º *pridie*, el día antes, *postridie*, el día después, *quamdiu*, cuánto tiempo, *cotidie* seu *quotidie*, cada día, diariamente, *tamdiu*, tanto tiempo. His adde *nudius tertius* (*nunc dies tertius*), anteayer, *nudius quartus*, anteanteayer.]

4 Plaut. et Ter.

2 Nullibi in aevo sequiore.

3 Cf. COMMELERAN, *Vocab.*

2.º ex praepositione et ablativo *eā, hac*, ut *antea*, antes, *ante-hac*, antes de ahora, hasta hoy [*interea*, entretanto, *postea*, después, *posthac*, en adelante].

3.º ex particulis, ut *dein, inde, deinde*, después [*subinde*, inmediatamente, *interdum*, alguna vez, a (las) veces, *abhinc*, ha tanto tiempo, *dehinc*, luego, *nunc*, ahora, a **num-ce, nuper*, poco ha, a *noviper* aut *nuncper* (?), *quondam*, en algún tiempo, a *quom* = *cum, tunc*, entonces, a **tum-ce, vixdum*, apenas, *unquam* sive *umquam*, alguna vez, *nunquam* seu *numquam*, nunca].

II. ADVERBIORUM COMPARATIO

159

I. Adverbia modi *e, o, ter* finita etiam comparantur, cum eorum adjectiva aut participia comparationis gradus habent.

Adverbia autem comparativa exeunt in *ius*, ut neutra terminatio adjectivi comparativi, superlativa exeunt ut adjectiva superlativa, mutato *us* in *e*, v. g. *juste, justius, justissime* [*eleganter, elegantius, elegantissime*; *facile, facilius, facillime*; *acriter, acrius, acerrime*; *valde, validius* (poët. *valdius*), *validissime*.¹

Sic *bene* (a *bonus*), *melius, optime*; *male, pejus, pessime*; *multum, plus, plurimum*. Sed comparativo *major* respondet adverbium *magis*, más, superlativo *maximus* adverbium *maxime*, sine positivo: *parum* (*parvus*), *minus, minime* et tanquam expressio mensurae *minimum*, ut *minimum distat*, dista poquísimos; *deterius, deterrime*; *ocius, ocissime*; *potius, potissimum*; *prius, primum* et *primo*;² *nove, novissime*; *prope, propius, proxime*, cet., n. 89, I.]

II. Etiam nonnulla adverbia maxime temporis comparantur: *diu*, largo tiempo, *diutius, diutissime*. [*saepe*, muchas veces, *saepius, saepissime*. *secus*, de otro modo, *secius: non, nihilo secius*, ni menos por eso. *temperi* (*tempori*), a tiempo, *temperius*. *nuper*, ha poco, *nuperrime*.]

¹ *Tute, tutius, tutissime*; a *tuto, tutissimo*; a *merito, meritissimo et meritissime*.

² Acc. et abl. neutri. Sic *ultimum et ultimo, postremum et postremo*, cf. n. 92, II. *Summe*, sumamente, en el más alto grado, *summum*, a lo más, cuando mucho, *supremum*, por la última vez, en último lugar (raro).

III. DE PRAEPOSITIONE. PRAEPOSITIONES ACCUSATIVI.

PRAEPOSITIONES ABLATIVI

(Cf. nn. 433 - 443 et 444 - 446)

160 Praepositio est pars orationis quae substituto fere antepositur, ad aliquod adjunctum (circumstantia) alterius partis orationis perspicue significandum; ut *non sum* APUD *me* PRAE *iracundia*.

NB. Saepe tamen praepositio adhibetur cum alio verbo conjuncta, tanquam adverbiale praefixum; ut PRAESTAT *millies mori, quam Deum vel levissime offendere*.⁴

I. Accusativo serviunt:

<i>ad</i> , a, junto a: <i>pugna ad Cannas</i> , de C.	<i>ob oculos</i> , a la vista. <i>penes</i> , en poder de.
<i>adversus</i> vel <i>adversum</i> , contra.	<i>per</i> , por, por medio de, atravesando.
<i>ante</i> , delante de, antes de.	<i>pone</i> , detrás de.
<i>apud</i> , junto a, en casa de.	<i>post</i> , después de.
<i>circa</i> , cerca de, alrededor de.	<i>praeter</i> , excepto, fuera de.
<i>circiter</i> , cerca de, si sermo est de tempore.	<i>prope</i> , cerca de: <i>prope urbem</i> . At saepe dicitur <i>prope ab (urbe)</i> .
<i>circum</i> , alrededor de.	<i>propter</i> , por (causa de), cerca de.
<i>cis</i> et <i>citra</i> , del lado de acá de, aqueñde: <i>cis</i> vel <i>citra flumen</i> .	<i>secundum</i> , según, conforme a, inmediatamente después de, a lo largo de: <i>secundum flumen</i> .
<i>contra</i> , contra, enfrente de: <i>Carthago fuit contra Italiam</i> .	<i>supra</i> , sobre, encima de.
<i>erga</i> , para con.	<i>trans</i> , allende, al otro lado de.
<i>extra</i> , fuera de, excepto.	<i>ultra</i> , al otro lado de, más allá de: <i>ultra vires</i> .
<i>infra</i> , debajo de.	<i>versus</i> , hacia, quae accusativo postponitur: cf. n. 227, I, NB. 1.
<i>inter</i> , entre.	
<i>intra</i> , dentro de.	
<i>juxta</i> , cerca de, junto a.	
<i>ob</i> , por (causa de), delante de:	

⁴ *Fiunt denique barbarismi tenore, cum accentu alio pro alio utimur, ut si praepositiones a suis casibus separemus, easque tenore aeuto vel inflexo pronuntiemus, ut ad eum, ab illo, a quibus, circum litora; cum gravi accentu, dissimulata distinctione, simul cum suis casibus pronuntiandae sint, tanquam si una esset vox.* ALV. n. 428. Cf. n. 14 in ima pag. 47.

NB. [*Exadversus*, delante de, rara est. *Secus*, junto a, et *versum pro versus* non sunt apud optimos scriptores.¹] *Usque*, hasta, conjungitur cum *ad*, *in* et *ab*. Sola cum accus. est aetatis sequioris, ut *usque pedes pro usque ad pedes*.

II. Ablativo gaudent:

<i>a, ab, abs</i> , por.	paración de mí, comparado
<i>coram</i> , delante de, en presencia de.	conmigo.
<i>cum</i> , con.	<i>pro</i> , por= en (a) favor de, de-
<i>de, de, desde</i> , acerca de.	lante de, en lugar de.
<i>e, ex</i> , de (dentro de).	<i>sine</i> , sin. ²
<i>prae</i> , delante de, por (causa de);	<i>tenus</i> , hasta, quae suo casui post-
<i>prae me beatus</i> , feliz en com-	ponitur, ut <i>Tauro tenus</i> .

Cum etiam tum in lecto Crassus esset, et apud eum Sulpicius sederet, Antonius autem inambularet cum Cotta in porticu, repente eo Q. Catulus senex cum C. Julio fratre venit. Cic. de Or. 2, 3, 12.

NB. 1. *Absque* [particula est peculiari usu a Plauto et Terentio adhibita,] *pro* praepositione *sine* in sermonem urbanum recepta non est ante alterum post Christum saeculum. Cf. n. 445, II.³

NB. 2. *Cum* postponitur semper, tanquam enclitica, pronomini personali et reciproco; saepe relativo et interrogativo: *mecum, nobiscum, secum, quocum, quacum, quibuscum*; at etiam *cum quo, cum quibus* [apud poëtas praesertim. *Mecum et cum P. Scipione*].

NB. 3. *Tenus* genitivo nonnunquam adhaeret fere apud poëtas, ut *crurum tenus*. Verg. *Corcyrae tenus*. Liv.

161

I. *A* consonantibus praepositur. *A tergo*, por la espalda. Cic. *Phil.* 3, 15.

II. *Ab* praepositur 1.º vocalibus. *Effice ut ab omnibus et laudemur et amemur*. Cic. *Att.* 1, 15.

2.º Etiam consonantibus. *Ab nullo ille liberalius quam a Cluentio tractatus est*. Cic. *Cluent.* 59, 161. *Qui (Dejotarus) filius rex ab senatu appellatus est*. Id. *Att.* 5, 17, 3.

[Praecipue *l, r* et *j* praepositur, ut *ab legatis, ab Romanis, ab Jove*.]

¹ *Secus* (?) *fluvios* Plin. 24, 45, 85, et *secus* (?) *viam* Quintil. 8, 2, 20 hodie jure legitur *secundum*: cf. KÜHNER 2, p. 391.

² *Se pro sine* in XII Tab. Cf. GELL 20, 1, 49.

³ FRONTO, PS. SAILL. in Tull., APUL., GELL.; at Cic. *Att.* 1, 49, 1 recte nunc legitur *sine*, semel QUINTIL. 7, 2, 44, sed *A* in ras. *Thes. L. L.*, vol. 1, col. 485, lin. 78 seqq. Cf. et corrige locum Cic. apud Guardia-Wierzeyski, p. 531, n. 230.

III. **Abs** praeponi potest ablativo *te*. *O Dave, itan contemnor abs te?* Ter. *Andr.* 492.¹

[NB. Historici, praecipue Livius, liberior utuntur praepositione *ab*. *Ab classe, ab Carthagine, ab dictatore, ab Gallia, ab Servio, ab Tarchiniis*, cet.]

IV. **Ex** praepositur vocalibus et consonantibus; e solis consonantibus.

IV. PRAEPOSITIONES ACCUSATIVI ET ABLATIVI.

IN ADVERBIUM VERSAE

(cf. nn. 237 et 298)

162 I. Accusativum vel ablativum pro varia significatione postulant *in, sub, super; subter* autem in eadem significatione apud oratores accusativum habet, apud poetas etiam ablativum: cf. n. 237, 298. *Eo in GYMNASIUM; sedeo in SCAMNO.*

II. Praepositio cum casu privatur in adverbium migrat. *Tu adventare et prope adesse jam debes.* Cic. *Att.* 4, 17, 3.

[Hujus generis sunt *ante* (antes = *antea*), *circa, circiter, contra, coram, extra, infra, intra, juxta, pone, post* (después = *postea*), *prope, propter* (cerca), *subter, super, supra, ultra*.² *Id ipsum quod me mones quatrinduo ANTE ad eum scripseram.* Cic. *Att.* 14, 19, 1. *Sensibus et animo ea quae EXTRA sunt percipimus.* Id. *N. D.* 2, 59, 147.]

III. **Ad** in numerando adverbialiter adhibetur sine accusativo, et *circiter* significat, v. g. *Ad duo milia et octingenti viri capiuntur.* Liv. 4, 59, 7; son presos unos dos mil, obra de dos mil.

[IV. **Praeter**, sequente aliquando casu qui praecedit, est apud nos «excepto»; v. g. *Ceterae multitudini diem statuit PRAETER rerum capitalium CONDEMNATIS.* Sall. *C.* 36, 2.]

163 Nonnulla adverbium sumuntur aliquando pro praepositionibus:

1.^m Cum ablativo: **palam**, «públicamente, en presencia de»; **procul**, «lejos de», crebrius *procul a*; **simul**, «juntamente», poëti-

¹ **Abs** quivis homine. Ter. *Ad.* 254, cet. apud comicos.

² A priscis dicebatur: *I prae pro praei*. Ter. *Andr.* 171 [1, 4, 144]; *ire adversum*, ir al encuentro.

cum pro *simul cum*, v. g. *palam populo, procul mari*, frequentius *procul a mari, simul his* pro *simul cum his*.

2.º *clam*, a escondidas de, cum accus. vel ablat., v. g. *clam patrem, clam vobis*.

(*Propius, proxime*, n. 228, *ergo*, n. 240, III, cet.).

V. DE CONJUNCTIONE

164 Conjunctio est pars orationis adnectens ordinansque verba et sententias sive orationes, v. g. *Si tu ET Tullia lux nostra valetis, ego ET suavissimus Cicero valeamus*. Ubi *et* substantiva conjungit, *si* orationes.

[I. Conjunctiones vel sunt coordinantes vel subordinantes: utraque multifariam dispescuntur, quarum praeicipuae sunt.

1.ª Coordinantes:

1. Copulativae seu conexivae, ut *et, que, atque, ac, y; etiam, quoque*, también; *neque, nec*, y no, ni.

2. Disjunctivae *aut, vel, ve, sive, seu, o*.

3. Adversativae sive oppositae, ut *sed, at, verum, autem*, mas, pero.

4. Causales, ut *nam, namque, siquidem, quandoquidem, enim, etenim*, pues, puesto que.

5. Collectivae sive illativae sive conclusivae, ut *ergo, igitur, quare, quamobrem, quocirca, quapropter, itaque*, cet., por tanto, por lo cual, luego, y así.

2.ª Subordinantes:

1. Temporales, ut *dum*, mientras, en cuanto, en tanto que; *cum* sive *quum*, cuando; *antequam, priusquam*, antes que; *postquam, posteaquam*, después que; *ubi, ut, simulatque*, así que, luego que.

2. Condicionales, ut *si, si, nisi, si non*, si no.

3. Concessivae, ut *etsi, quanquam* sive *quamquam*, aunque; *quamvis, por más que*.

4. Causales, ut *quod, quia, quoniam*, porque.

5. Comparativae, ut *tanquam* seu *tamquam*, como, como si; *ut, sicut*, como.

6. Finales, ut *quo, para que, ne* para que no, cet.

7. Consecutivae, *ut*, *que*, (de suerte) *que*, *ut non* (de suerte) *que no*.

Sunt praeterea subjectivae et objectivae, de quibus omnibus in Syntaxi.]

II. Conjunctiones partim sunt praepositivae, partim sub-
junctivae, partim mediae.

Praepositivae sive principes sunt, quae in oratione prae-
eunt, ut *aut*, [*atque*, *at*, *vel*, *neque*, *seu*, *sive*, cet.]

Subjunctivae sive subditae, quae subeunt, ut *que*, *ve*, *ne*, *quidem*,
quoque, *aulem*, *vero*, *enim*.

Communes sive mediae, quae prae-
eunt et subeunt, ut *ergo*, *igitur*,
itaque, *equidem*, cet.

VI. DE INTERJECTIONE

165

Interjectio est pars orationis quae varios ani-
mi motus indicat.

[Interjectionum variae sunt formae et significationes:

1. Admirantis, ut *papae*, *o*, *hui*, ¡oh! ¡hola!
2. Deprehendentis aliquid ex improviso, ut *at at*, ¡hola!
3. Dolentis et ingemiscientis, ut *a* seu *ah* fere apud poëtas, *ei*
seu *hei*, *heu*, *heu heu* (sive *ēheu*), ¡ay!
4. Exclamantis, ut *pro*, *o*, ¡oh!
5. Exsecrantis, ut *nefas*, *infandum*, ¡horror!
6. Hortantis et petentis, ut *eja* (*heja*), *age*, *agedum*, *agite*, ¡ea!
¡sus! ¡ánimo!

NB. *Age* adhibetur ut singulare et ut plurale: *age*, *considerate*;
agite semper ut plurale.

7. Indignantis aut se corripientis, ut *hem* sive *em*. *HEM nos*
homunculi indignamur, si cet Sulp. ap. Cic. *Fam.* 4, 5, 4. Eadem
demonstrantis est. Pamph. *Obsecro te, quam primum hoc me libera*
miseram metu. Dav. *HEM, libero*. Ter. *And.* 351 [2, 2, 14].

8. Insultantis, ut *vah*, ¡bah!

9. Jurantis, ut *hercule*, *hercle*, *mehercule*, *me dñs fidijs*, i. e.
me deus filius Jovis (Hercules) *juvet*, *ecastor*, *pol*, *edepol* et alia, hoc
est, *per Herculem*, *per Castorem*, *per Pollucem*, quibus tamen uti
Christiano non licet.

10. Laetantis, ut *io*, *euhoē* (*evoe*), viva, bien, magnífico.
 11. Laudantis et nonnunquam exsultantis, ut *euge*, ¡ea! ¡albricias!
 12. Praesagientis malum aut miserantis vel minantis, ut *vae*, ¡ay!
 13. Silentium indicentis, ut *st*, ¡chitón!
 14. Stomachantis sive indignantis, ut *malum*, ¡mal haya!
 15. Suspirantis, ut *ah ah*, ¡ay! ¡ay!
 16. Timentis, ut *ei* sive *hei*, ¡ay!
 17. Vocantis, ut *heus*, eh, ven acá, oye.]
-

APPENDIX PRIOR. DE ORTHOGRAPHIA¹

I. DE NONNULLIS LITTERIS SINGILLATIM

(Cf. nn. 3-5)

166

I. Litterae *c* et *t* saepe derivatione distinguuntur; v. g. *dicio* a *dico*, *convicium* a *vox*, ut videtur: contra *contio* pro * *conventio* [*indutiae* ab *indutus*, *infutiae* a *fateor*].

II. -*cūtus*, *cūtio*, *cūtōr*, cet. a *loquor* et *sequor* derivata non per *q* et *u* duplex sed per *c* et *u* scribuntur, ut *locutum*, *elocutio*, *persecutor*, *prosecutorius*.²

[III. Substantiva in *ēla* unico *l* scribuntur, ut *querela*, *tūtela*.³]

IV. Adverbia numeralia exeunt in *ens* aut *es*, ut *quotiens* et *quoties*.

¹ Recentiores grammatici qui Latinorum orthographiae investigandae dant operam, plura distinguunt scripturae tempora, e quibus illud fere censent tanquam optimam scribendi normam proponendum, quod a morte Augusti ad Hadriani (14-117 p. C. n.) excurret; eo quod diligentius sit hac in re ea aetate elaboratum. Multorum tamen vocabulorum ita scriptura confusa est atque perturbata, ut vix possit a mendosa recta discerni nisi aliquatenus ex optimarum inscriptionum sive titulorum examine, confusio autem maxima ex parte vulgaribus inscriptionibus debetur infimaeque Latinitatis scriptoribus.

Multiplex autem causa est hujus confusionis. Praecipuas accipe:

1.^a Scribendi ratio diversa diversis temporibus Latinae linguae.

2.^a Scribendi ratio phonetica et etymologica; alii, etiam ejusdem aetatis, orthographiam pronuntiationi, alii derivationi accommodabant, v. g. *tanquam* secundum pronuntiationem, et *tanquam*, ex *tam*, *quendam* et *quemdam*. *transcribo* et *transscribo*, *affueram* et *adfueram*.

3.^a Pronuntiatio diversa: cf. n. 5, obs. 2.

4.^a Scriptura codd., qui saepe inter se pugnant.

N.B. In auctorum priscorum edd. saepe scriptura servatur quae deinceps desita est frequentari.

² Sed apud priscos est *loquutus*. In nonnullis edd. invenitur aliquando *antīcus*, *propincus*, cet. pro *antiquus*, cet. Quod pro cu fere pertinet ad saeculum septimum medium. GARRUCC. cap. XX, can. 2. Cf. DEECKE, § 489.

³ *Querella*, cet., rarum est.

V. Adjectiva in *icius* littera *c* non *t* scribuntur, ut *aedilicius*, *tribunicius*. Sed *propitius*.¹

VI. In compositis a verbo *jacio* *j* rejici potest, ut *abjicio* et *abicio*, *rejicio* et *reicio*. Cf. n. 3, obs. 2.

VII. In media dictione composita² *m* modo mutatur in *n* ante dentales et gutturales, ut *eundem* [*eorundem*, *tandem*, *tantus*, cet.]; modo mutatur aut servatur, ut *nunquam* et *numquam* [*quanquam* et *quamquam*, *quendam* et *quemdam*, *tanquam* et *tamquam*, *quicumque*, *ubicumque* et *quicumque* *ubicumque*, cum ceteris in *cumque* vel *cunque*].

VIII. *S* scribitur aut omittitur in compositis ab *ex*: *exsequor* aut *exequor*, *expecto* aut *expecto*; in compositis a *trans* saepius omittitur, ut *transcribo*.³

[IX. Scribuntur raro per duplex *s* *cāsus*, *causa*, *divisio*, *incuso*, cet., in quorum fere radice dentalis reperitur].⁴

X. Sunt verba in quibus aliquando *t* finale pro *d* invenitur, ut *aput*, *haut*, cet. pro *apud*, *haud*, et contra *d* pro *t*, ut *adque* pro *atque*.

XI. In fine dictionis nunquam consonans duplicatur, v. c. *mel* non *mell*, *as* non *ass*, cf. *mell-is*, *ass-is*: n. 30, 2.° et 3.°

XII. Neque in medio vocabulo geminatur consonans, altera subsequente, v. g. *cursum* non *curr-sum* a *curro*, excepta muta ante liquida, ut *ef-fluo*.]

[II. QUOMODO MUTENTUR IN VERBORUM COMPOSITIONE

PRAEPOSITIONES SEPARABILES]

167

I. Ab, a, abs:

Ab adhibetur sequente vocali et *d*, *h*, *j*, *l*, *n*, *r*, *s*, (non autem *sp*), ut *ab-igo*, *ab-dico*, *ab-horreo* *ab-jicio* et *ab-icio*, *ab-luo*, *ab-nuo*, *ab-ripio*, *ab-sumo*, *ab-scindo*; **AU** sequente *f*, ut *au-fugio*; excipe *a-fui*, *a-futurus a-fore* (vel *ab-fui*, cet.) *ab ab-sum*. Cf. Cic. Or. 47, 158.

¹ Littera *t* scribi coepta sunt sub finem imperii.

² Non in mera juxtapositione: *eumque* semper.

³ *Xs* apparet primo in epistola consulum a. 568, deinde adhibetur in fragmentis *Legum a. u.* 621-36, 643. Tandem revocatur aetate Augusti, in qua usurpatur frequenter. GARRUCC. cap. XX, can. 3.

⁴ Quid? quod Ciceronis temporibus paulumque infra, fere quotiens *s* littera media vocalium longarum vel subjeta longis esset, geminabatur, ut *caussae*, *cassus*, *divissiones*? quomodo et ipsum et Vergilium quoque scripsisse manus eorum docent. QUINTIL. 4, 7, 20.

cuius,

abi-

ante

et.];

uam

que,

ue].

aut

ur,

so,

ut

ie.

uel

b-

i-

i

,

,

A adhibetur sequentibus *m, v*, et *sp*, ut *a-moveo, a-volo, a-spernor*.

Ab̄s sequentibus *c* vel *t*, ut *abs-condo, abs-tergo (as-porto)*.

II. **Ad** servatur sequente vocali et *b, d, h, j, m, v*, ut *ad-uro, ad-blandior, ad-duco, ad-hibeo, ad-jaceo, ad-mitto, ad-volo*; at *d* fit similis sequentibus *c, f, g, l, n, p, r, s, t*, ut *ac-cipio, af-ficio, ag-gredior, al-lūdo an-numero, ap-pono, ar-rogo, as-sideo, at-tingo*; fit *ac* sequente *q*, *ac-quirō*; amittit *d* in verbis quorum primae litterae sunt *sc, sp, st, gn*; *a* vero producitur, ut *ā-scendo, ā-spīro, ā-sto, ā-gnosco*. Quidam tamen maxime antiquarii malunt *ad-cedo, ad-fero, ad-commodo, ad-curatius, ad-noto, ad-petenter, ad-spiro, ad-sto*, cet.

III. **Ante** non mutatur; nota tamen *anteo* pro **ante-eo, ante-sto* et *anti-sto*.

IV. **Circum**; nota *circum-eo* et *circu-eo*, maxime *circu-itus*.

V. **Cum** mutatur in *com-*, sequente *b, m, p*, ut *com-bibo, commūto com-prehendo*; ¹ in *con-*, sequentibus *c, d, f, g, j, q, s, t, v*, ut *con-curro, con-dūcīt, con-fugio, con-gruo, con-jungo, con-quirō, consulo, con-tingit, con-venio* ²; in *col-*, sequente *l*, ut *col-latus*; in *cor-*, sequente *r*, ut *cor-ripio*; ³ in *cō-*, sequente *n* aut *gn*, ut *cō-necto, co-nitor, co-niveo, conubium, co-gnosco*; in *cō-* ante vocalem vel *h*, ut *co-alesco, co-emo, co-orior, co-hibeo*. Excipitur *com-edo*.

NB. *Co-a* fit *cq* in *comburo* pro **co-amb-uro*, quemo totalmente, litt. quemo al rededor; *co-i* etiam fit *cō* in *cōgo* pro **co-igo* ab *ago, cōgito* pro **co-igito*, ab *agito, cōmo* pro **co-imo* ab *emo; coepi, coeptum* sunt pro **co-ēpi* **co-eptum*.

VI. **Dē** servatur, ut *dē-mitto (dē-albo, dē-hisco, cf. n. 518)*.

NB. *Dēgo* compositum est ab *ago* (**de-igo*), *dēbeo* ab *habeo* (**de-hibeo*), ⁴ *dēmo* ab *emo* (**de-imo*), *dēmpsi, dēmplum* pro **de-empsi, de-emptum*.

VII. **Ex, ē:** **ex** adhibetur ante vocalem, et *c, h, p, q, s, t*, ut *ex-aro, ex-imo, ex-cēdo, ex-hibeo, ex-pedio, ex-purgo, ex-quirō, ex-sulo, ex-specto* (etiam *ex-ulo, expecto*), *ex-tendo*, cet.) Sed mutatur in *ef, f* sequente: *ef-fero (ex-tuli)*. ⁵ Excipiuntur *e-pōto* et *e-scendo*.

E sequentibus *b, d, g, j, l, m, n, r, v*: *e-bullio, e-do, e-gero, e-jicio* et *eicio, e-luo, e-moveo, e-nato, e-ruo, e-veho*.

¹ Etiam *con-pello*, cet.

² *Conjicio, conicio* et *coicio*: cf. *Thes. L. L., conicio*; GELL. 4, 47.

³ Etiam *con-latus*, cet.

⁴ Hinc *dēbilis*, vel a *de* et sanscr. *bāla-m*, vis.

⁵ Etiam *ec-fero* in edd. recentioribus.

VIII. In evadit *im* ante *b, m, p*: *im-bibo, im-mergo, im-porto*; *in* evadit *il* ante *l*, *ir* ante *r*: *il-lino, ir-rēpo*. Sed invenies etiam *in-bibo, in-mergo, in-porto, in-luxit, in-rideo*, cet. Ante *gn* scribitur per *i*, ut *i-gnarus*.¹

IX. Inter non mutatur nisi in *intel-lego*.

X. Ob litteram *b* similem reddit sequentibus *c, f, g, p*: *oc-curro, of-fero, og-gero, op-perior*. Singularia sunt *o-mitto, os-tendo* pro * *obs-tendo, obs-olesco*.²

XI. Per singulare est in *pel-licio, pel-luceo* et *per-luceo*. Ubi notandum *pergo* pro * *per-rigo*, a *rego*. Nota *pe-jero*.

XII. Prae efficit correptum *praebeo* pro *prae-hibeo* ab *habeo*, et *pre-hendere* sive *prendere*.

XIII. *Prō* sumit *d* ante vocalem, ut *prod-esse* a *pro-sum*: cf. n. 105. Nota *prōmere* pro * *pro-imere, prōmpsi, prōmptum* ex * *pro-empsi, * pro-emptum*.

XIV. Sub *b* litteram similem facit sequentibus *c, f, g, p*, aliquando *m* et *r*: *suc-curro, suf-ficio, sug-gero, sup-primo; sum-mitto* et *sub-mitto, sur-ripio, sub-rideo, sub-rusticus*.

Animum adverte: *sus-cipio, sus-cito, sus-pendo, sus-tineo, sus-tuli; su-spicio; susceuseo* vel *succenseo* et contracta *sūmo* pro * *sus-imo* vel *sub-imo, surgo* pro * *sub-rigo* vel * *sus-rigo*.³

XV. Trans fit *tran-*, sequentibus *s, sc, sp*: *tran-silio, tran-scendo, tran-spicio* (*trans-scendo, trans-spicio*); fit fere *trā-* ante *d* et *j*, aliquando ante *l, m, n, v*: *tra-duco, tra-jicio* et *trāicio*, n. 520, II, 2.ª; ⁴ *trā-latus* et *trans-latus, trans-mitto* et *trā-mitto, trā-no*.

NB. Similiter reperiuntur verba composita ex adverbiiis *contro-*, en pro y en contra, *intro-*, (para, hacia) dentro, *retro-* (para, hacia) atrás: *contrō-versus, intrō-duco, retrō-cedo*.

[PRAEPOSITIONES INSEPARABILES]

168 I. Amb pro *ambi-*, al rededor, adhibetur vocali sequente: *amb-ages, amb-esus, amb-io, amb-igo, amb-uro*; *am*, sequente *p*, ut *am-plector*; *an*, sequentibus *c, f, h, q, v, g, an-*

¹ In in compositis ante p saeculo septimo verti coepit in im primum aetate Nummiana; aetate vero Sullana constanter im usurpatur. GARRUC. cap. XX, can. 4.

² Oc-quinisco.

³ Horum verborum praefixum sub-subs-sus-(?) inter philologos non convenit: cf. RIEMAN-GOELZ. Phon. n. 244, 3.º; DEECKE, 472, 7; MADVIG, 473; BRUGMANN, 4, 474; 2, 8; KÜHNER, 4, § 210, 27.

⁴ Semper trādo, et trādūco sensu translato.

ceps, *an-cīsus*, a *caedo*, *an-fractus*, a *fra-ngo*, *an-hēlo*, ab *hālo*, *an-quīro*.

II. **Dis**, separadamente, para diversas partes, praeponitur verbis incipientibus a litteris *c*, *p*, *q*, *t*, ut *dis-cumbo*, *dis-pono*, *dis-qui-ro*, *dis-traho*, item verbis incipientibus a littera *s*, sequente vocali aut *u*, ut *dis-sideo*, *dis-solvo*, *dis-suādeo*; ante vocalem et *h* mutatur in *dir*, ut *dir-imo* a * *dis-emo*, *dir* (*h*, *ibeo*; ante *f* mutatur in *dif*, ut *dif-fero*; in *di* ante *d*, *g*, *j*, *l*, *m*, *n*, *r*, *v*, *sc*, *sp*, *st*: *dī-do*, *dī-gero*, *dī-jungo* (etiam *dis-jungo*), *dī-luo*, *dī-mano*, *dī-numero*, *dī-ripio*, *dī-vello*, *dī-scindo*, *dī-spergo* (et *dī-spargo*), *dī-sto*. Excipitur *dis-jicio* sive *dīsicio*.

NB. Singulare est *dī-sertus*, cf. *dīs-sero*.

III. **Ind**,¹ dentro, usurpatur solum ante vocalem, ut *ind-igeo*.

IV. **Por**, delante, en presencia, ut *por-rigo*,² extiendeo, *por-ten-do*, pronostico; convertitur in *pol* ante *l*, ut *pol-luo*, mancho; in *pos* ante *s*, ut *pos-sideo*.

V. **Re**, atrás, de nuevo, mutatur in *red* ante vocalem et *h*, ut *red-arguo*, *red-eo*, *red-imo*, *red-oleo*, *red-undo*, *red-hibeo*; item in *red-do*.

NB. *Re-cido*, *re-fero*, *re-perio*, *re-pello*, *re-tundo* faciunt in praeterito *rec-cidi*, *ret-tuli*, *rep-peri*, *rep-puli*, *ret-tudi* ob reduplicationem simplicium.

VI. **Sē**, aparte, separadamente, ut *sē-jungo*, *sē-paro*, *seorsum*.³

NB. 1. Plenior forma *sēd* invenitur solum cum substantivis a vocali incipientibus, ut *sēd-iti-o* a sup. *itum*.

NB. 2. Particulae *se* affinis videtur altera *sō* in *sō-cors*, necio, *sō-brius*, ab *ēbrius*.

[III. DE INTERPUNCTIONE]

(Cf. n. 7)

169

In maxima rei minutissimae varietate haec videntur indicari posse.

Quemadmodum interspiratione orationem loquendo distinguimus,

¹ Pro *indu*: cf. *induperator* = *imperator*.

² *Porgo*, *poraxi* = *porrigo*, *porraxi* priscum est et poet. cf. PLAUT. *Pseud.* prol. 4; *Epid.* 733; VERG. *Aen.* 8, 274. *Porricio* videtur compositum ex *por* et *jacio*. Cf. KÜHNER, 4, p. 628, 4, § 244, 4; DEECKE, § 472, 4.

³ Pro * *sē-vorsum*, poet. *sorsum*.

ita interpunctione significamus quemadmodum orationis partes scribendo discriminentur. Igitur virgula saepe diiunguntur:

1.^m Minora quaedam membra, v. c. orationes subordinatae. *Quid agatis et eequid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac plane sciam.* Cic. *Fam.* 7, 16.

2.º Partes orationis per asyndeton enumeratae, 371, et orationes particulis coordinatae, 369.

3.º Casus vocativus et breves voces orationi insertae, quales illae sunt. *inquit, ut opinor, nisi fallor. Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?* Cic. *Cat.* 1, 1. *O praeclarum custodem ovium, ut ajunt, lupum!* 463.

170 Punctum cum virgula, sive semicolon, videtur adhibendum:

1.^m Inter protasin et apodosin: n. 464, II.

2.º Inter orationes coordinatas nulla conjunctione conexas, ut *Homo bellus est; vellem eum tecum abduxisses.* Cic. *Fam.* 7, 16.

171 Duo puncta sive colon adhibentur ante orationem directam: n. 351, I. *Cui tamen dixi, cum me aliquotiens invitaret: Oro te, quis tu es?* Cic. *Fam.* 7, 16.

172 Inter periodos denique, h. e. cum sensus jam est absolutus, punctum collocatur.

173 Parenthesis, 463, nisi admodum brevis est, cf. 169, 3.º, duobus majusculis semicirculis se mutuo aspicientibus (), aut linea recta initio et in fine collocata indicari solet.

174 Apostrophus rare adhibetur, maxime in edd. recentioribus. Est autem apostrophus semicirculus aversus supra litteram positus, quo significatur vel vocalem rejectam esse, ut *adeon', men', tun'*, pro *adeone, mene, tune*; vel s, ut *sati', magi', virtu'*, pro *satis, magis, virtus*; quod apud veteres poetas frequens erat; vel vocalem simul et s litteram desiderari, ut *audin', viden', opust'*, pro *audisne? videsne? opus est*: quae apud Terentium et Plautum crebra sunt. At hic semicirculus sive apostrophus frequenter omittitur: *audin.* Cf. nn. 104, NB. 2, et 561, I, NB.

175 Litteras majusculas syllabarumque divisionem v. n. 3, obs. 1, et 12.

[IV. INDEX ALIQUORUM VERBORUM IN QUIBUS ALTERA SCRIPTURA AETATE NOSTRA REJICI SOLET A DOCTIS ¹]

176 NB. Quae scriptura primitivis et simplicibus tribuitur eadem fere tribuenda derivatis et compositis.

- acipenser*, *acipenser* vel *aquipenser*, non *accipenser*. ²
Aegaeus. *a*, *um* (sed *Aegeus*, *ei*), non *Aegeus*. ³
aesculus, non *esculus*.
alium, vulgariter *allium* vel *aleum*. ⁴
amoenus, non *amenus*, quod tamen scribitur passim in codd. recentioribus. THESAUR. L. L.
anfractus, non *omfractus*.
annulus. «Scriptura *annulus* nullius auctoritatis est». THESAUR.
artus, *a*, *um*, *artare*, non *arct*-. ⁵
battuo, non *batuo* (*batto*).
Bonifātius a *bonum* et *fātum*, minime *Bonifacius*. ⁶
brāca. non *bracca*.
Brundisium, non *Brundusium*. ⁷
caelebs, non *coelebs*
caelum. *caelestis*, non *coel*-. ⁸
caementum, non *cementum* nec *cimentum*.
caenum, non *cenum* neque *coen*-. ⁹
caerimonia et *caeremonia*, non *cer*-. ¹⁰
Camēna, minime *Camoena*
cāritas, haudquaquam *charitas*.
Carthaginiensis, nullo pacto *Carthaginensis*.
cēna, non *caena* neque *coena*.
cervēs(i)a (et *cervis (i)a*), non *cervisia*: cf. THESAUR.
cēteri, non *caeteri* aut *coeteri*.
ceterōquī, non *ceteroquin*.

¹ Multa suis locis invenies, v. g. *absum*, *afui*, *afuturus*.

² «c geminatur passim male.» THES. L. L., *acipenser*.

³ *Aegeus* est auctorum infimae Latinitatis.

⁴ «Proba scriptura est *alium* firmata titulo Pompejano, *Corpus IV 2070* et codicibus melioribus.» THES., *alium*; vide cetera.

⁵ «*Arctus* vitiosa scriptura raro traditur (in codd).» *Ib.* 2 *artus*.

⁶ «*Bonifacius* ex pronuntiatione ortum, quae rursus falsam originationem traxit, nunc his legitur in titulis infimae aetatis.» *Ib.* v. cetera.

⁷ «In titulis semper scribitur secunda syllaba per *i*, nusquam per *u*, ut saepius codices exhibent, quam scripturam critici recentiores neglegunt.» *Ib.*

⁸ «Scribatur posterioribus temporibus etiam *coelum*.» *Ib.*

⁹ «Forma *caen*- in optimis quibusque codd. scribitur et approbatur iungis romanis; saepius in codd. *cen*-, raro *coen*-.» *Ib.*

¹⁰ Legitur *caeri*- et *caere*-, posterioribus temporibus etiam *cer*-. *Ib.*

- clatri*, non *clathri*.
clipeus (*clupeus*), non *clypeus*.⁴
conecto, minime *conn-*.
coniveo, cet. n. 167, V.²
contio, non *concio*.³
convicium, non *convitium*, n. 166, I.
crebro, *increbro*, non *crebro*.⁴
culleus, non *culeus*.
cupressus, «scribitur etiam *cypres-*», praecipue apud recentiores». THES.
Cybēle vel *Cybele*, non *Cybelle*.⁵
deleño, non *delinio*; quod tamen persaepe in libris traditur.
describo, *descriptio* diversa sunt a *discribo*, *discriptio*, quae pro *de-* non sunt recta.
dicio, non *ditio*.⁶
*discidium*⁷, a *di-scindendo*, non *dissidium*.
disyllabus, a, um, minime *dissyllabus*.
duntaxat, non *duntaxat*.
erus, non *herus*.
faenum, *faenisex*, cet., non *fen-*, *foen-*.⁸
secundus, *femina*, *fenus* et *faenus*, non *foe-*.
fetialis, non *fecialis*.
fetus, non *foetus*.
foedus, adject. et subst., non *fedus*.
frēnum, *frēnare*, cet., non *frae-*.
Hādria, *Hādrianus*, cet., *Hadrumetum*, non *Adr-*.
haedus, minime *hoedus*.
Hamilcar, *Hannibal*, *Hasdrubal*, non *A-*.
hēres, minime *haeres*.
inclitus (et *inclusus*, v. n. 89, III), non *inclutus*.
indutiae, non *inducia*.
infittiae, *infittari*, non *infic-*.
lacrima, prisc. *lacruma*, minime *lacryma*.
lautumiae, non *latomia*.
letum, *letalis*, nullo pacto *leth-*.
levis, non *laevis*.
litus, non *littus*.
maereo, *maereor*, *maestitia*, non *moe-*.⁹

⁴ «In titulis, ubi imaginem significat, saepius *clup-* quam *clip-* scribitur.» THES.

² *Conniveo* est falsa orthographia, teste DEECKE, § 485, n. 55.

³ «Imminutum pro *coventio*, *conventio*: *concio* vitiosa scriptura saepe in codd. legitur.» THES.

⁴ «Forma *crebro* aliquoties in libris legitur.» *Ib.*

⁵ «Utraque forma a poetis adhibetur, prout a metro postulat.» *Ib.*

⁶ «Scribitur *c* ubique fere in codicibus tum in titulis; *t* legitur in parte codicum deteriorum.» THES.

⁷ «Saepius in codd. corrupta est in *dissidium*, quod latinum vocabulum non esse jam Madvig, Cic. *fin.* p. 842 seqq. evicit; legitur hodie non nisi in editionibus quarum fides de his rebus nulla est, ut Mignii» (Migne). THES., V, 4313, 32 seqq.

⁸ «Scribitur in codd. vel *faen-* vel *foen-* vel *fen-*. Scripturam genuinam esse *faen-* apparet ex *faenisecei* (dat. a *faenisece*, v. pag. 8, adn. 4 in ima pag.) Corp. I² (= *Corpus Inscriptionum*) a. 447 a. Chr.» THES. Cum in pluribus verbis variae scripturae sint, ob bellumque Europaeum caruerim sequentibus litteris *Thesauri Linguae Lat.*, in ceteris brevitati consulendum mihi fuit.

⁹ *Matthaeus*, *Matthias*, non *Math-*.

m-

us,

s.

-

b-

,

*multa, multare, non mulc-**nē, affirmandi partic., minime nae.*¹*nogotium (a nec otium), minime negotium.**nequiquam et nequicquam, non nequidquam.**nuntio, nuntius, non nunc-**oboedio, non obedio.**obscenus et obscaenus, non obscoenus.**ocior, minime ocyor.**paene, minime pene, poene.**paenula, non penula.**Parnasus, non Parnassus.**percontatio, percontator, non percunct-**pilleus, pilleum, non pil-**pomerium, non pomoerium.**prelum, minime praelum.**proelium, non praelium.**proscenium, non proscenium.**Regium, non Rhegium.**robigo, non rubigo.**saeculum, saepes, saepio, saeta, minime se-**satira et satura, non satyra.**scaena non scena.**sceptrum, non scaeptrum.**setius, minime secius.**silva, nullo modo sylva.**solacium, non solatium.**sollemnis, sollers, sollertia, non sol-**stilus, minime stylus.**suboles; soboles est lapsae Latinitatis.**sucus, non succus.**Sulla, non Sylla.**sulpur et sulphur, non sulfur.**supellex, minime suppellex.**taeter, vix teter.**tus, minime thus.*²*umeo, umidus, umor, umerus, non hum-**Vergilius, Verginius, non Virg-.*³*vertex, vix vortex.*

¹ Cf. LAURAND, VI, n. 252.

² Cf. GUARDIA-WIERZ, pag. 335 ²

³ Ante hos quadringentos prope annos Angelus Politianus in miscellaneis verum docuit. Quod (Vergilium esse scribendum) et titulis tam liberae reipublicae, quam priorum post Christum saeculorum omnibus fere et codicum antiquissimorum fide, et Graecorum scriptorum, qui Οἰεργίλιος vel Βεργίλιος scribere solent, consuetudine satis superge confirmatur. RIBBECK in suo Vergilio Teubneriano, p. VI, adn. 2. Politiani sententia perpenditur ab Jano Grutero et approbatur, Lampas sive Fax artium liberarium, hoc est, Thesaurus criticus... v. I, p. 89, Francf., 1602: Quo argumento dicendum Vergilius, non Virgilius.—Etiam apud nostros aetatis aureae scriptores forma Vergilio aliquando reperitur: cf. v. c. Primera parte de | Los treynta y cinco Dialogos familiares de la Agricul- | tura christiana. | Compuesta por Fray Juan de Pineda de la orden de... Sant Francisco .. Salamanca, 1589, fol. 21 ¹ y ² v. V. el Diccionario de Autoridades, altisono.

[V. INDEX NONNULLORUM VOCABULORUM ORTHOGRAPHIAE
 DUPLICIS IN QUORUM TAMEN NON PAUCIS ALTERA
 SCRIPTURA PRAEFERRI SOLET]

- 177** *abicio* cum ceteris
ex jacio compositis,
 saepius quam *abjicio*.
adulescens subst. (*adolescens* par-
 ticip.), rectius quam *adolescens*;
 item *adulescentia*.
aēneus et *aēnus*, frequentiora quam
aheneus et *ahenus*. Sed in *Ahe-*
nobarbus «h semper servarunt
 tituli, passim *Aēnobarbus* in
 codd.» THES. *Ahenobarbus*.
aequiparare, potius quam *aequi-*
parare.
aetherius, multo melius quam *ae-*
thereus.
ah vel *a* interjectio.⁴
Alexandrēa et *Alexandrīa*.²
aliōqui, minus recte *aliōquin*.
aliquotiens et *aliquoties*, cet. n.
 166, IV.
- altec* et *haltec*, emendatius quam
alec et *halec*, *alex* et *halex*.
ancora, potius quam *anchora*.
antemna, melius quam *antenna*.³
Antiochīa et *Antiochēa*.⁴
Appenninus et *Apenninus*.
apud et *aput*.⁵ Cf. n. 4, 3.
Apulia, *Apulus*, *Apulejus* et *Ap-*
ulia, *Appulus*, *Appulejus*: cf.
 THES. L. L., II, 291, lin. 52
 seqq., et 343, lin. 80.
arcesso et *accerso*.
Arēopāgus et *Arīopāgus*.⁶
assimulo et *adsimulo*, *assimilo* et
adsimilo.⁷
atqui; hic illic in codd. *atquin*.
attrecto; rarius in codd. *attracto*
 scriptum est.
Augēas (*Augīas*) et *Augīa*; sed
Augīas deest in THES.

⁴ «In codicibus et *ah* et *a* scribitur; *ah* fere omnibus locis Terentianis traditur plerisque Plautinis... Apud reliquos poetas praevallet forma *a*» THES. L. L., *ah*. Vox est fere poetarum.

² «Poetarum codd. et scriptorum exhibent promiscue tam *-ea* quam *-ia*, tituli vetustissimi praebent *-ea*» *Ib.* vol. I, 4534, lin. 51-52.

³ «*Antenna* fere non traditur codicibus nisi recentioribus» *Ib.*

⁴ «Passim *Antiochia* inde a Cic. apud scriptores et in inscriptionibus et in itinerariis» *Ib.*

⁵ «Inde a lege Julia municipali in titulis veteribusque codicibus saepissime et ante consonantes et ante vocales scriptum est *aput*» *Ib.*

⁶ «Apud Graecos Ἀρειος πάγος coaluit in Ἀρειόπαγος; ad analogiam derivati Ἀρειοπαγίτης, unde Latini sumpserunt *Areopagus*, *-i*, masc. Ubi legitur dat. vel abl. dubitari potest, utrum vox sit composita, an potius in *Arēo pago* discernenda» THES. *Arēs*, v. II, 506, 84 seqq.

⁷ «Pro *u* inde ab Augusti aetate raro invenitur *i*, regnat apud scriptores christianos» THES. *adsimulo*. In edd. tamen criticis non raro invenitur *i*, v. g. in Ovidio Teubneriano ex iterata Merkelii recognitione.

autumnus; «*auctumnus* raro exstat in bonis codd. scriptum, at nusquam in Inscriptionibus». THES.

aveo, nonnunquam *haveo*.

baca; verum in codd. passim *bacca*. THES.

balbūtio, quod cum duplici *t* traditur multis locis. *Ib.*

balneum et *balineum*.

bēlua et *bellua*.¹

bibliothēca et *bybliothea*.²

bipertitus et *bipartitus*.

Boeōtus et *Boeōtius*.

Bosphorus; sed a THES. praefertur *Bosporus*. Qui tamen notat: «Scriptura *Bosphorus Bosforos* in libris usitatior».

bracchium potius quam *brāchium*.³

brattea (non *brattia*) et apud Verg. *Aen.* 6, 209, *bractea* in Gudian.

Britto, *Brittōnes*; in codicibus hic illic *Brīto*, *Brītones*.

Bruttii et *Brittlii*.

būcina et *buecina*: «scribitur simplex *c* in melioribus libris, item plerumque in titulis». THES. *caespes* rectius quam *cespes*: cf. THES.

caetra potius quam *cetra*.

Carthago et *Karthago*.

cepa (et *cepe* indecl.); *caepa* saepius codd.⁴

Cerealis et *Cerialis*.

charta, rectius quam *carta*: cf. THES.

chēragra et *chīragra*.

Chersonēsus et *Cherronēsus*.

Clytaemestra et *Clytaemnestra*.

Cnidus et *Gnidus*.

coclea, -are, *arium* et *cochlea*.

cocus et *coquus*.⁵

cōmissor et *cōmisor*.

comminus et *cōminus*.

comprehendo, et apud poetas *comprendo*.⁶

conjux et *conjux*.⁷

consecro et *consacro*, quod «in titulis multo saepius legitur quam *consecro*». *Ib.*

¹ «Scriptura *bellua*, quam nonnulli genuinam pulant, saepe traditur in codicibus iisque bonae notae.» THES.

² «Scriptura *bybli-* in titulis bonae aetatis frequentior est.» *Ib.*

³ «In scribendis formis *bracchium* et *brachium* codices editoresque sibi non constant. Formae *bracch-*, quae unica recta esse videtur, antiquissima exempla sunt.» *Ib.*

⁴ «De recta forma *cepa* v. Gröber, Archiv. 4 (1884), 554.» *Ib.*

⁵ «Apud antiquissimos frequentissime loco *cu* syllabae *qu* ponebatur... ut *coquus*... pro *cocus*. PRISC. gramm. II, 36, 44. In titulis multo saepius *cocus*, in libris utraque forma prorsus promiscue habetur.» THES.

⁶ «In libris forma brevior hic illic legitur apud scriptores pedestres; eadem est legitima forma versuum dactylicorum.» *Ib.*

⁷ «In scriptorum codicibus praeferrī videtur *coniunx*, in titulis paulo saepius *coniux* repperi quam *coniunx*, sed *coniunx* antiquiores habet testes; praeterea notandae formae hae: *coiux* et *coiunx* passim inde ab aetate Ciceroniana, potissimum *coiugi* dat.» *Ib.*

179 Sin Latine inflectentur, ad Latinorum normam dirigenda sunt. Itaque *Pēnēlōpe*, *Rhōdōpe*, *Calliōpe* et alia huiusmodi antepaenultimam acuunt, quia paenultima brevis est, etsi Graece paenultimam acuunt, ut Πηνελόπη.

NB. Nomina in *-ea* et *-ia*. Graece in *-eia*, ut *Caesarēa*, *Lāodicēa* seu *Laodicēa* acuunt paenultimam, quia longa est. Alia in quibus paenultimum *i* vel *e* breve est acuenda essent in antepaenultima; v. gr., *idēa*, *philosōphia*, *homīlia*, cet.; sicut omnes dicunt *Ecclēsia*, *comœdia*, *tragoedia*, cet.; tamen quia in his Graeci acuunt paenultimam, hanc rationem pronuntiandi Latine aliqui sequuntur, cum ea longo usu recepta est. Quare cavendum est ne decipiamur Graeco tono: etsi enim recte, verbi causa, Graeco ritu *Marīa*, *agonīa* paenultima acuta efferuntur, barbarismus tamen fiet, si in carmine producentur; aliud enim est quantitas syllabae, aliud accentus: quantitas in longitudine et brevitate syllabae posita est; at accentus in moderanda voce ac pronuntiatione versatur.

180 Quae Hebraea omnino sunt neque Latinitate donata Hebraeo tono pronuntiari licet, ut *amén*, *Hierusalēm*,¹ *Israél*, *Jacób*, *cherubīm*, *seraphīm* ultima acuta, ut pleraque Hebraea pronuntiantur. In his tamen ipsis regionum videtur consuetudo servanda. Verum si Latine flectentur, Latine pronuntianda sunt, ut *Sára*, *ae*, *Móses*, *is*, *Hierosólýma*, *orum*.

NB. 1. Quae in *sedech*, *melech*, *ai* exeunt, ut *Melchisedech*, *Abimelech*, *Sarai*, *Sinai*, *Abisai* et alia multa paenultima acuta pronuntiantur apud Hebraeos. Sed ea complures viri docti Latino accentu efferre non dubitant, acuta antepaenultima in nominativo.

NB. 2. Nomina Hebraea positione Graeca *ias* (sive *i* longo, sive brevi) acuuntur in paenultima, ut *Esaiás* sive *Isaiás*; non ita Graeca, cum *i* breve est, ut *Górgias*.

Adn. Si qua erit vel in Hebraeis vocibus vel in Graecis, cuius verus accentus propter insolentiam vulgi aures graviter offendet; in vulgi conventu satius videtur, id quod fecisse se Cicero dicit, scientiam sibi reservare, usum populo concedere.²

¹ Apud probatos auctores *Hierosolýma*, *orum*.

² Cf. P. Ricciolius, p. 8, cap. 2, app. 6.

SYNTAXIS

181

[I. *Syntaxis* Graece, Latine *constructio*, est recta partium orationis inter se compositio. Est autem omnis divisa in partes tres, quarum prima docet verborum inter se connexionem, alia enuntiationis modum et tempus, vel in se spectatae, vel relatae ad alias orationes; tertia vocum proprietatem, ordinem situmque verborum atque propositionum.]

II. Oratio est verborum complexio qua actio, status vel qualitas de aliquo enuntiatur, ut *Hortensius perorat*, *arbor viret*, *puer intellegit*. Et constat partibus duabus: subjecto et praedicato. Subjectum illud dicitur de quo quid enuntiatur; praedicatum quod de subjecto enuntiatur. Fit aut solo verbo, v. c. *veni*, *vidi*, *vici*; quod dicitur praedicatum simplex, aut verbo aliisque vocibus, v. g. *Caesar Pompejum apud Pharsaliam devicit*: praedicatum compositum. Praedicativum appellatur adjectivum vel substantivum praedicati, quo subjectum qualitate donatur ac definitur, ut *animus est IMMORTALIS*, *Deus est AUCTOR mundi*.

III. Oratio dividitur in principem seu principalem aut primariam et subjectam sive secundariam. Illa est quae modo absoluto rem enuntiat et per se ipsa sensum perficit, v. g. *serit arbores*; haec quae pendet a primaria vel ab altera secundaria, ut *quae alteri saeculo prosint*. Cic. *C. M.* 7, 24. Oratio primaria, cum ab ea secundaria non pendet, dicitur *absoluta*. Cf. n. 369.

PARS PRIMA

DE VERBORUM NEXU IN ORATIONE

CAPUT I. DE CONCORDANTIA

I. DE VERBO CUM UNICO SUBJECTO

182

[I. Cf. n. 123, I. EGO VALEO. Cic. *Fam.* 14, 8. *An tu aliter id scire non potes?* Id. *Tusc.* 5, 12, 35. *QUIS hic LOQUITUR?* Ter. 86 [1, 2, 6]. *Si vos valetis, nos valemus.* Cic. *Fam.* 14, 14, 1. *ATHENAE cum FLORENT aequis legibus.* Phaed. 1, 2, 1; como A. floreciese. *Ad duo milia et quingenti capiuntur.* Liv. 4, 59, 7: cf. n. 162, III. *Dicitur semper: amplius (plus, minus) quam quatuor milia hominum effugerunt.* Liv. 39, 31, 13: c. n. 296 et NB., praeterea n. 197, I-III.

NB. Subjectum et praedicativum infiniti modi ponuntur in accusativo, v. g. *puerum legere*, que el niño lee; *esse dominum*, ser dueño. *Magna laus est tantas res solum gessisse. Praestat honeste vivere quam honeste natum esse.* Sed infinitivus historicus, n. 299, I, NB., subjectum habet in nominativo: *Rex primo nihil metuere.* Cic. *Verr.* 4, 29, 66.]

II. Nominativo singulari verbum plurale non raro adjungitur, praepositione *cum* ita intercedente, ut etiam ad ablativum actio verbi referatur. *SULLA cum SCIPIONE condiciones contulerunt.* Cic. *Phil.* 12, 11, 27; h. e. *Sulla et Scipio.* *ILIA cum LAUSO de Numitore sati.* Ov. *Fast.* 4, 54; i. e. *sati sunt.*

III. Verba quae utrimque nominativum habent, n. 205, consentiunt fere cum substantivo praedicati, si huic substantivo proxime junguntur. Idem intellege de eorum participiis. *Non enim omnis error*

STULTITIA EST DICENDĀ. Cic. *Div.* 2, 43, 90. [*Quas geritis vestes, sordida LANA FUIT.* Ov. *A.* 3, 222. *Ludi fuere MEGALESIA APPELLATA.* Liv. 29, 14, 14; dicitur etiam ab eodem *Megalesia appellati*, 36, 36, 4. ¹]

NB. 1. Quod si subjectum est maximi momenti in oratione, verba dependentia cum illo cohaerent. GAUDIA principium nostri SUNT, *Phoce, doloris.* Ov. *Met.* 7, 795. [PUTEOLI colonia *Dicaearchia* DICTI. Plin. *N. H.* 3, 61 (9, 9). PRAENESTINI maxima pars FUERE. Liv. 23, 19, 17; la mayor parte fueron Pr., los Pr. fueron los más.]

NB. 2. Si subjectum infinitivus est, verba duplicis nominativi concordant semper cum substantivo praedicati. *Contentum vero suis rebus esse maximae SUNT certissimaeque DIVITIAE.* Cic. *Par.* 6, 3, 51.

183

Si deest in oratione subjectum certum ac definitum, a) verbum passivum usurpandum est. At potest adhiberi tertia persona plur. vocis activae cum verbis b) dicendi, nominandi, cogitandi, item c) cum aliis apud poëtas; praeterea d) cum adverbio *vulgo*.

[Sunt hujus loci *ajunt, dicunt, ferunt, referunt, tradunt, appellant, vocant; putant, credunt, cet.*]

a) *Ab hora tertia BIBEBATUR, LUDEBATUR, VOMBATUR.* Cic. *Phil.* 2, 41, 104; bebían, se bebía; minime bibebant. b) *Socratem FERUNT.* Id. *Tusc.* 5, 34, 97; cuentan de S., cuentan, dicen, que S. *In eo loco, quem Pyram APPELLANT.* Liv. 36, 30, 3. c) *ALLIGANT me interdū.* *Phaed.* 3, 7, 18. d) (*Pompejo*) *VULGO ex oppidis publice GRATULABANTUR.* Cic. *Tusc.* 1, 35, 86. [*Cum ESSET ex eo QUAESITUM.* *Ib.* 5, 12, 54; como le hubiesen preguntado, habiéndole preguntado, habiéndose pr.; non cum ex eo quaesivissent. SIMONIDES DICITUR... FERTUR. Id. *de Or.* 2, 86, 355; se dice de S., cuentan, dicen, que S.—Nota inquit «se dice», cum ipse qui loquitur objectionem affert quae fieri solet iis quae ab eo dicuntur: *Idem, si puer parvus occidit, aequo animo ferendum putant. Atqui ab hoc acerbius exegit natura quod dederat. Nondum gustaverat, INQUIT, vitae suavitatem.* Cic. *Tusc.* 1, 39, 93.

Adn. Praeter substantivum subjectum esse potest vox quaelibet substantive sumpta: pronomen, adjectivum, oratio tam finita quam infinita, cet., v. g. VIDES *verbum est*, la palabra *vides*. Exemplum pas-

¹ *Illorum urbs [ut] propugnaculum oppositum est barbaris.* Nep. *Them.* 7, 5. HALM(IUS) legit cum *ut*, quod FLECKAISEN non habet pro certo, cui favet MADVIG, Gr. n. 217, obs. 2.

sim occurrunt: *Dulce et decorum est pro patria mori*. Hor. C. 3, 2, 13. *Vacare culpa magnum est solatium*. Cic. Fam. 7, 3, 4. — Cf. n. 206.]

II. DE VERBO CUM PLURIBUS SUBJECTIS

184 Duo pluresve nominativi rerum diversarum verbum plurale desiderant, in nobiliore persona positum, si sunt diversarum personarum. Prima nobilior est quam secunda, secunda quam tertia.

In nostra acie CASTOR et POLLUX ex equis pugnare visi SUNT. Cic. N. D. 2, 2, 6. *Si tu et TULLIA lux nostra VALETIS, EGO et suavissimus CICERO VALEMUS*. Cic. Fam. 14, 5, 1. [FRONS, OCULI, VULTUS persaepe MENTIUNTUR. Id. Q. fr. 1, 1, 5, 15. *Et Q. MAXIMUS et L. PAULUS et vester GALLUS et M. CATO iis temporibus FUERUNT*. Id. Fam. 4, 6, 1. *PATER, EGO, FRATRES MEI pro vobis arma TULIMUS*. Liv. 37, 53, 24. *Haec neque EGO neque TU FECIMUS*. Ter. Ad. 103 [1, 2, 25]. *SUSTULIMUS manus et EGO et BALBUS*. Cic. Fam. 7, 5, 2. *Maxima pars vatum DECIPIMUR specie recti*. Hor. Pis. 24; i. e. *ego et maxima p., ego et plurimi vates*; cf. n. 206.

NB. Apud poëtas persona verbi pluralis cum ablativo consentire potest. Cf. n. 182, II. *DIVELLIMUR inde Iphitus et Pelias MECUM*. Verg. Aen. 2, 434; pro *divelluntur*.]

185 Sed 1.^m quandoque separatim singuli nominativi considerantur, verbumque postulant cohaerens cum subiecto viciniore, raro cum remotiore, ut videre est in his exemplis, in quibus tamen poterat pluralis numerus usurpari.

Orgelorigis filia atque UNUS E FILIIS CAPTUS EST. Caes. G. 1, 26, 4. *IPSE meique Ante larem proprium VESCOR*. Hor. Sat. 2, 6, 66; *ipse*, i. e. *ego*. [Vos, vos, inquam, ipsi et SENATUS frequens RESTITIT. Cic. Rab. 6, 13. *Tu quid ego et POPULUS mecum DESIDERET audi*. Hor. Pis. 153. *DIXIT hoc apud vos ZOSIPPUS et Ismenias*. Cic. Verr. 4, 42, 92. *ARDET ATHOS Taurusque Cilix*, cet. Ov. M. 2, 247. *Ego populusque Romanus bellum INDICO*. Liv. 1, 32, 13.]

2.º Cum subjecta praesertim tertiae personae conjunguntur ope particulae *aut*, vel particularum *aut-aut*, *vel-vel*, *neque-neque*, *et-et*, *tum-tum* vel *cum-tum*, frequens est cum subiecto viciniore consensus;

item cum conectuntur auxilio particularum *nisi* et *quam* sive *quantum*, verbo subsequente.

Hoc mihi ET *Peripatetici* ET *vetus ACADEMIA* CONCEDIT. Cic. *Ac.* 2, 35, 113. *Si Socrates* AUT *ANTISTHENES* DICERET. Id. *Tusc.* 5, 9, 26. [*Cum in hominibus juvandis* AUT *mores spectari* AUT *FORTUNA* SOLEAT. Id. *Off.* 2, 20, 69. *Non me carminibus* VINCET NEC *THRACIUS ORPHEUS*, NEC *Linus*. Verg. *B.* 4, 55. *Cum aetas viresque*, tum *avita quoque GLORIA* *animum stimulabat*. Liv. 1, 22, 2. *Nihil aliud*, NISI *PAX* *QUAESITA* *videatur*. Cic. *Off.* 1, 27, 80. (*Dionysium*) *abs te* ET *ego* ET *CICERO* *MEUS* FLAGITABIT. Id. *Att.* 4, 17, 4; at saepius *flagitabimus*, quia subiecta sunt diversarum personarum. Et *tu* ET *OMNES HOMINES* SCIUNT. Id. *Fam.* 13, 8, 1. *Me ipsum non tantum litterae* QUAM *LONGINQUITAS temporis* MITIGAVIT. Id. *Fam.* 6, 4, 3. Similiter Livius, 1, 1, 5: *Trojanis nihil* PRAETER *ARMA* ET *NAVES* SUPERERANT; et 9, 8, 5: *Nec quicquam ex ea* (sponsione) PRAETERQUAM *CORPORA* *NOSTRA* DEBENTUR *Samnitibus*. — Exempla verbi cum utroque subiecto concordantis v. n. 184.]

3.° Cum nominativi a) per anaphoram seu repetitionem conectuntur, vel b) sunt inter se oppositi, aut c) per enumerationem distincti, saepissime verbum viciniore redditur, raro in plurali usurpatur.

a) *NULLA possessio*, *NULLA* *vis auri et argenti pluris quam virtus* AESTIMANDA EST. Cic. *Par.* 6, 2, 48. b) *Paenè ille timore*, *EGO* *risu* CORRUI. Id. *Q. fr.* 2, 10, 2. c) *Hanc urbem dolis* *malitiosa Carthago*, *viribus probata Numantia*, *disciplinis erudita* *CORINTHUS* *labe-actare* non *POUIT*. Ad *Herenn.* 4, 53, 66. [*NULLA expeditio*, *NULLUM* *EQUESTRE PROELIUM sine me* FACTUM EST. Liv. 37, 53, 18. *Hic illius arma*, *HIC CURRUS* FUIT. Verg. *Aen.* 1, 16. *Mihi tu*, *tui*, *TUA* *OMNIA* *maximae curae* SUNT. Cic. *Fam.* 6, 3, 4. — *Quid enim ista* *repentina affinitatis conjunctio*, *quid ager Campanus*, *quid effusio pecuniae* SIGNIFICANT? Id. *Att.* 2, 17, 1. *Palatium Romulus*, *Remus* *Aventinum* CAPIUNT. Liv. 1, 6, 4.

4.° Verbum concordat cum primo nominativo, si hunc subsequitur. *HOMERUS* FUIT ET *Hesiodus* ante *Romam* *conditam*. Cic. *Tusc.* 1, 1, 3. *Id enim* (te *victurum*) *CELERITAS* SIGNIFICAT ET *vis equorum*. Id. *Div.* 2, 70, 144. 4]

186

Cum tertiae personae singulares unum idemque quodammodo efficiunt, sive unicam cogitationem expri-

4 *Luctus* COMITANTUR *euntem* ET *Pavor* ET *Terror*. Ov. *M.* 4, 483.

munt, verbum in singulari adhibetur; quod saepe fit, si de rebus inanimis, maxime abstractis, est sermo, n. 56, NB.

MENS enim et RATIO et CONSILIUM in senibus EST. Cic. C. M. 49, 67; tanquam una notio: *prudencia*. Cum TEMPUS NECESSITASQUE POSTULAR, *decertandum manu est*. Id. Off. 1, 23, 81; cuando la fuerza de las circunstancias lo demanda. [JUSTITIA et LIBERALITAS id maxime EFFICIT. Ib. 1, 17, 56.]¹ RES TEMPUSQUE POSTULAT. Id. Fam. 14, 21. *Lata lex est, ut LEX AELIA, LEX FUFIA ne VALERET*. Id. Sest. 15, 33; tanquam una lex.² *Primus ADITUS et POSTULATIO Tuberonis haec, ut opinor, fuit*. Id. Lig. 6, 17. DUX nobis et AUCTOR opus EST. Id. Fam. 2, 6, 4; jefe y consejero. SENATUS POPULUSQUE ROMANUS INTELEGIT. Ib. 5, 8, 2; tanquam una auctoritas. At cf. Sall. J. 41, 2: *Ante Carthaginem deletam populus et senatus Romanus placide modesteque inter se rempublicam TRACTABANT*.]

III. DE ADJECTIVO CUM UNICO SUBSTANTIVO

187 [I. Cf. n. 123, V. ILLE autem BONUS VIR nusquam apparet. Ter. Eun. 660 [4, 3, 18]. *Quid vis, DULCISIME rerum?* Hor. Sat. 1, 9, 4 *Dixi de te quae potui TANTA CONTENTIONE, QUANTUM FORUM est*. Cic. Fam. 12, 7, 1. *INDUS est omnium fluminum MAXIMUS*. Id. N. D. 2, 52, 150.]

NB. 1. Nonnunquam adjectiva partitiva, n. 241, 1, genus desumunt a genitivo, non a subjecto. *Servitus (est) MALORUM omnium POSTREMUM*. Cic. Phil. 2, 44, 113; cf. tamen n. 188. [Sic ego SUM RERUM non ULTIMA, *Sexte, tuarum*. Ov. Pont. 4, 1, 35.]

NB. 2. Cum verbo *licet* invenitur aliquando accusativus adjectivi pro dativo post *esse* et alia quae utrimque nominativum habent. *Civi Romano licet ESSE GADITANUM*. Cic. Balb. 12, 29; pro *Gaditano*. [Cf. *mihi NEGLEGENTI ESSE non licet*. Id. Att. 1, 17, 6. Quod si dativus reticetur, usurpandus est accusativus: *MEDIOS ESSE jam non licebit*. Cic. Att. 10, 8, 4; neutrales. — Item semper post locutionem *est alicujus*: *Doctoris intellegentis est natura duce UTENTEM instituere*. Cic. Brut. 56, 204; el formar, tomando la naturaleza por guía.

¹ Cf. *ibid.* 1, 7, 20: (JUSTITIAE) *conjuncta beneficentia, quam eandem vel benignitatem vel LIBERALITATEM appellari licet*.

² Lex tribunicia, lata a Q. Aelio Paeto et M. Fufio anno U. 597; modo hujus, modo illius tantum, plerumque amborum nomine appellata.

NB. 3. Perraro invenitur apud poëtas nominativus adjectivi pro vocativo, et contra; ut: *Succinctus patria quondam, Crispine, papyro.* Juv. 4, 24. *Venias hodie.* Tib. 1, 7, 53.]

II. Si unico substantivo junguntur plura singularis numeri adjectiva ad pluralitatem significandam, substantivum vel singulare est vel plurale; verbum semper plurale, si substantivum est subjectum.

LEGIO MARTIA QUARTAQUE rempublicam DEFENDANT. Cic. *Phil.* 5, 17, 46: la I. Marcia y la cuarta. TRACTIS prima et vicesima LEGIONIBUS. Tac. *Ann.* 1, 31; las legiones primera y vigésima.

188 Cum adjectivum substantive sumitur, in neutra terminatione adhibetur, etiamsi ad plura substantiva refertur.

Turpitudō PEJUS est quam dolor. Cic. *Tusc.* 2, 13, 31; es una cosa peor, un mal peor. *Secundae res, honores, imperia, victoriae FORTUITA sunt.* Id. *Off.* 2, 6, 20; cosas fortuitas, ⁴ dependen de la fortuna. [VARIUM et MUTABILE semper *Femina.* Verg. *Aen.* 4, 569; es la misma inconstancia y volubilidad. *Tale tuum nobis carmen, divine poëta, QUALE sopor fessis in gramine.* Id. *B.* 5, 45. *Nec tamen ille erat sapiens; quis enim hoc?* Cic. *Fin.* 4, 24, 65; ¿quién lo fué? *Labor voluptasque, DISSIMILLIMA naturā, societate quadam inter se naturali sunt juncta.* Liv. 5, 4, 4; cosas muy desemejantes en su naturaleza.]

IV. DE PRAEDICATIVO CUM PLURIBUS SUBSTANTIVIS

189 Verbum plurale, n. 184, praedicativum plurale postulat semper, et in genere subjectorum, si omnia sunt

ejusdem generis. *In nostra acie CASTOR et POLLUX ex equis pugnare visi sunt.* Cic. *N. D.* 2, 2, 6. [Grammaticae quondam et musice JUNCTAE fuerunt. Quint. 1, 10, 17; anduvieron juntas (se aprendían a una). *Ad rivum eundem lupus et agnus venerant siti COMPULSI.* Phaed. 1, 1, 2. *Athenas et Lacedaemonem Atheniensium Lacedaemoniorumque causa putandum est esse CONDITAS.* Cic. *N. D.* 2, 62, 154; nam in modo finito diceretur: *Athenae et Lacedaemon CONDITAE sunt.*]

NB. Cum subjectis rerum inanimatarum solius generis feminini plurale frequenter neutrum est. *Nox atque praeda hostes REMORATA*

⁴ Cf. hanc vocem in prima (aut secunda) edit. *Vocabul. Academ. Hispan.* vulgo *Diccionario de Autoridades*, et apud ROBLES DÉGANO, *Ortología Clás.*, n. 283.

sunt. Sall. J. 58, 8 [*Ira et avaritia imperio POTENTIORA erant* Liv. 37, 32, 43.]

190

I. Quod si subjecta sunt diversi generis, praedicativum plurale virile genus sibi vindicat, ubi aliquod est subjectum masculinum rei animatae; neutrum vero, ubi omnia substantiva sunt rerum inanimatarum. *Quam pridem PATER mihi et MATER MORTUI essent*. Ter. Eun. 517 [3, 3, 11]; cuánto hacía que mi p. y mi m. se me habían muerto. *Puteolis MURUS et PORTA fulmine ICTA (sunt)*. Liv. 37, 3, 2. [*Ilia cum Lauso de Numitore SATI (sunt)*]. Ov. Fast. 4, 54. *REX regiaque CLASSIS una PROPECTI (sunt)*. Liv. 24, 50, 11. *DIVITIAE, DECUS, GLORIA in oculis SITA sunt*. Sall. C. 20, 14.]

II. Praedicativum plurale desumere genus potest a viciniore subjecto pluralis numeri, et debet cum substantiva praeit. *Video, Patres conscripti, in me omnium vestrum ora atque OCULOS esse CONVERSOS*. Cic. Cat. 4, 1, 1. *Omittam VISAS nocturno tempore ab occidente FACES ardoremque caeli*. Ib. 3, 8, 18. [*Bracchia modo atque UMERI LIBERI ab aqua esse (poterant)*]. Caes. G. 7, 56, 4. (*Patres*) *decrevere, legatos SORTESQUE oraculi Pythici EXSPECTANDAS* Liv. 5, 15, 42. *EMISSAE eo cohortes Ligurum quattuor et C. Annii praefectus*. Sall. J. 77, 4.

191

Adjectivum praedicati cum subjecto viciniore semper consentit, si verbum est in numero singulari, nn. 185-6. *Ibi Orgetorigis filia atque UNUS e filiis CAPTUS est*. Caes. G. 1, 26, 4. *Primus aditus et POSTULATIO Tiberonis HAEC, ut opinor, fuit*. Cic. Lig. 6, 17. [*Nulla expeditio, nullum equestre PROELIUM sine me FACTUM est*]. Liv. 37, 53, 18. *Et genus et VIRTUS nisi cum re VILIOR algæ est*. Hor. S. 2, 5, 84.]

V. DE ADJECTIVO COMPLETIVO SEU ATTRIBUTO CUM PLURIBUS SUBSTANTIVIS

192

I. Adjectivum duobus pluribusve substantivis rei inanimatae proxime conjunctum cum viciniore consentit, perraro cum remotiore. *PRIMUS ADITUS et postulatio Tiberonis haec,*

⁴ Cf. En mi majada | La manteca y el queso está sobrado. Garcil. égl. 1, Saticio. B. 32, 4^a, v. 474. Su resplendor y hermosura es bellísima. Ovalle, Hist. de Chile, fol. 51 (1646). Dios, cuya sabiduría y amor es inmenso. S. Juan de la Cruz, Cántico esp., prólogo. B. 27, 443. G. 2, 459.

ut opinor, fuit. Cic. Lig. 6, 17; i. e. *primus aditus et prima postulat-
tio. Quid illa in Pontum profectio et conatus tuus?* Id. Pis. 36, 88;
i. e. *illa profectio tua et ille conatus tuus.* — *URBEM ac portum moe-
nibus validam.* Liv. 24, 2, 3. [*FORUM PLENUM et basilicas istorum
hominum videmus.* Cic. Verr. 5, 58, 152. *Videmus hominis utilitati
AGROS OMNES et MARIA PARENTIA.* Id. Tusc. 1, 28, 69; i. e. *agros om-
nes parentes et maria omnia parentia. EAS FRUGES atque fructus, quos
terra (gignit).* Id. N. D. 2, 14, 37. (*Caesaris*) *omni et gratia et
OPIBUS sic fruor, ut MEIS.* Id. Fam. 1, 9, 21. *Omni ornatu orationis
tanquam VESTE DETRACTA.* Id. Brut. 75, 262. *Accedat eodem oportet
LEPOS QUIDAM facetiaeque et ERUDITIO libero digna.* Id. de Or. 1, 5,
17. — (*Gallis*) *natura CORPORA animosque MAGNA magis quam FIRMA
dedit:* cf. Liv. 5, 44, 4.

NB. Duobus substantivis praepositione cum copulatis adjectivum
plurale raro adjungitur. *Fors eadem ISMARIOS HEBRUM CUM STRYMONI
siccat.* Ov. M. 2, 257. *FILIAM CUM FILIO accitos.* Liv. 45, 28.
Cf. n. 182, II.]

II. Adjectiva cum substantivis rerum animatarum proxime con-
juncta adhibentur in numero plurali atque in genere praestantiore
[cum et -et frequenter in singulari].

Tullius S. D. TERENTIAE et TULLIOLAE et CICERONI SUIS. Cic.
Fam. 14, 3; suyos, prendas suyos: «Cicerón a sus amados Terencia,
Tulia y Cicerón». Abril. [*Apud quem LAELIUM et SCIPIONEM facimus
ADMIRANTES.* Id. C. M. 1, 3: en cuya casa presento a L. y a Esc. admi-
rándose de. *INCOLUMES VATEMQUE VIRUMQUE Informi limo glaucaeque
exponit in ulva.* Verg. Aen. 6, 415. *ASCANIUM PATREMQUE meum jux-
taque CREUSAM Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?* Ib. 2,
666. cf. n. 202. — Sic: *ASINUS et LEO VENANTES; vidi FRATREM et SO-
ROREM pueriliter LUDENTES;* et apud Ovid. Fast. 1, 287: *Jane, fac
aeternos pacem pacisque ministros. Decem INGENUI, decem VIRGINES,
PATRIMI OMNES MATRIMIQUE ad id sacrificium adhibiti.* Liv. 37, 3, 6;
todos los cuales tenían padre y madre. — *Vidimus et consulem et EXER-
CITUM SPOLIATUM.* Cic. Verr. 3, 76, 177. *EXSULEM et REGEM ipsum et
liberos ejus esse jussit.* Id. Rep. 2, 25, 46. *INSPECTANTE et REGE et
populo.* Id. Div. 1, 17, 32: cf. n. 185, 2.º

Adn. Si substantivum femininum rei animatae cum neutro conjun-
gitur, satius erit circuitione uti hoc modo: *Lucretia casta fuit, qua virtu-
te etiam ejus mancipium floruit;* vel simpliciter: *Lucretia cum mancipio
casta fuit.* Id. tutius, quam *Lucretia ejusque mancipium casti fuerunt.*]

VI. DE RELATIVO CUM UNICO ANTECEDENTE

193 I. Pronomen relativum et demonstrativum concordant cum antecedente in genere et numero. Cf. n. 123, VI.

Homini (natura RATIONEM dedit), quae regerentur animi appetitus. Cic. *N. D.* 2, 12; las pasiones. [COMMODA QUIBUS utimur, LUCEMQUE quae fruimur, SPIRITUMQUE QUEM ducimus, ab eo nobis dari atque impertiri videmus. Id. *S. Rosc.* 45, 151. *Eunti mihi Antium venit obviam tuus PUER.* Is mihi litteras abs te reddidit. Id. *Att.* 2, 1, 1. — Nota hoc Cic. exempl. *Fam.* 13, 15, 1, et similia, quae rara sunt: *Hic ille est de illis, maxime qui irridere atque objurgare me solitus est;* ubi antecedens est ille non illis, ad vim sc. subjectotribuendam.¹

Adn. Relativum est ejusdem personae atque antecedens. Sic: (Vos) *pueri qui affuistis, testes esse poteritis; ii vestrum qui affuerunt testes esse poterunt.* [Vos et illi (tu et ille) qui omnia perdidistis: cf. n. 184.]

NB. 1. Si antecedens is cum prima aut secunda persona cohaeret, relativum est etiam primae aut secundae personae. *Non is sum, qui gloriatur; non is es, qui gloriaris.*²

NB. 2. Cum possessivum pronomen pro personali adhibetur, relativum respondet personali. *VESTRA enim qui cum summa elegantia atque integritate vixistis hoc maxime interest.* Cic. *Sull.* 28, 97: cf. n. 265, I.

[II. Orationis praedicatum, immo tota oratio, interdum vice antecedentis ponitur; ubi frequenter dicitur *id quod pro quod. Unum objicitur, natum esse Gadibus, quod nemo negat.* Cic. *Balb.* 2, 5. *SIN A VOBIS, ID QUOD non spero, DESERAR, tamen animo non deficiam.* Id. *S. Rosc.* 4, 10.]

III. Interdum antecedens et praeit et subit relativum, maxime apud Ciceronem et Caesarem. *DIEM scito esse nullum, quo DIE non dicam pro reo.* Cic. *Q. fr.* 3, 3, 1. [*Erant omnino ITINERA duo, quibus ITINERIBUS domo exire possent.* Caes. *G.* 1, 6, 1.]

194 Cum relativum et demonstrativum usurpantur sensu indefinito «lo que, aquello que, esto, aquello,» concordant fere cum substantivo praedicati. *QUAE apud alios IRACUNDIA dici-*

¹ Cf. CUERVO, *Dicc.* 2, 764° 66).

² YO SOY aquel QUE MENOSPRECIÉ a Dios, y EL QUE le VOLVI otra vez a poner en cruz. Granada, *Orac.* (1, 9, 5), *lunes en la n.* B. 8, 24¹ (lo volví-en la cruz. C. 2, 440.) At etiam: Soy LA QUE VIVIÓ vida contenta. Cerv. *Quij.* 1, 36. B. 1, 356¹.

tur, EA in imperio SUPERBIA atque crudelitas appellatur. Sall. C. 51, 14, pro: quod apud alios — id in imperio —. [EAS DIVITIAS, EAM bonam FAMAM magnamque nobilitatem putabant. Sall. C. 7, 6; tenian esto por.⁴ — Nec sopor ILLUD erat. Verg. Aen. 3, 173.]

Similiter: Non amicitiae tales, sed conjurationes putandae (sunt). Cic. Off. 3, 10, 44: cosas tales no se deben tener por amistades. Nullam virtutem, nisi malitiam (putant). Id. Leg. 1, 18, 49; nada tienen por virtud. Quae est enim civitas? Omnisne conventus etiam ferorum et immanium? Id. Par. 4, 27. Quae tristitiae tuae causa est? ¿Qué es la causa? ¿cuál es la c.?

195

I. Relativum aut demonstrativum duobus substantivis interpositum congruit a) cum antecedente, si id a relativa oratione determinatur; b) cum consequente, si antecedens jam est per se definitum; c) interdum tamen hoc discrimen non servatur.² a) FLUMEN QUOD appellatur Tamesis. Caes. G. 5, 11, 8. b) At negat Epicurus (HOC enim vestrum LUMEN est). Cic. Fin. 2, 22, 70. c) Est in carcere locus QUOD Tullianum appellatur. Sall. C. 55, 3; pro qui. [Pompejo, QUOD imperii populi Romani LUMEN fuit, extincto... Cic. Phil. 5, 14, 39. Thebae ipsae, QUOD Boeotiae CAPUT est, in magno motu erant. Liv. 42, 44, 3. Cohibere MOTUS animi turbatos, QUOS Graeci πᾶσι nominant. Cic. Off. 2, 5, 18. Ex perturbationibus autem primum morbi conficiuntur, QUAE vocant illi νοσήματα. Id. Tusc. 4, 10, 23].

II. Cum antecedens constat ex appellativo et proprio fluminum, relativum cum utrovis concordare potest. Helvetii continentur flumine RHENO latissimo atque altissimo, QUI agrum Helvetium a Germanis dividit. Caes. G. 1, 2, 3 Ad FLUMEN Sabim, QUOD influit in Mosam. Ib. 6, 33, 3.

VII. DE PRONOME CUM PLURIBUS ANTECEDENTIBUS

196

Si plura antecedunt substantiva, relativum plurale est, nisi unicam cogitationem exprimunt. Ad genus quod attinet, idem observandum quod de praedicativo dictum est.

⁴ Cf. Sallustianum illud, C. 20, 4: Idem velle atque idem nolle, EA demum firma AMICITIA est sic recte redditum ab Infante Don Gabriel: AQUELLA al fin es AMISTAD firme. en que convienen todos en un querer y no querer.

² In prima concordantia oratio relativa dicitur determinans, in altera explicans.

Nam 1.^m relativum plurale substantive sumptum in neutra terminatione adhibetur, n. 188. *Repelebant praeterea deos penates patrios, aras, focos, larem suum familiarem, in quae tu invaseras.* Cic. Phil. 2, 30, 75; de lo cual tú te habías apoderado violentamente.

2.º Relativum plurale adhibetur in genere antecedentium, si sunt ejusdem generis; et potest in neutro, si antecedentia sunt inanimata feminina, n. 189. *(Fortunam) nemo ab INCONSTANTIA et TEMERITATE sejungit; quae digna certe non sunt Deo.* Cic. N. D. 3, 24, 61; at cf. 1.^m

3.º Si antecedentia sunt diversi generis, relativum plurale a) virile genus sibi vindicat, ubi aliquod est antecedens masculinum rei animatae, b) neutrum vero cum omnia antecedentia sunt rerum inanimatarum; c) sed desumere genus potest a viciniore pluralis numeri, n. 190. a) *MULIERES et PUERI, qui visum processerant, fugere.* Sall. J. 94, 5; comenzaron a huir. b) *OTIUM atque DIVITIAE, quae prima mortales putant.* Id. C. 36, 4. c) *Eas fruges atque FRUCTUS, quos terra (gignit).* Cic. N. D. 2, 14, 37. [*Propter summam et DOCTORIS auctoritatem et URBIS, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis.* Id. Off. 1, 1, 1. *CONCILIA coetusque hominum jure sociati, quae civitates appellantur.* Id. Rep. 6, 13 (Somm. Sc. 3.): cf. tamen n. 195, 1 c).]

4.º Relativum singulare cum viciniore antecedente consentit, n. 191. *Mihi enim nunquam venerat in mentem furorem et INSANIAM optare vobis in quam incidistis.* Cic. Pis. 20, 46.

[Eodem pacto, *Leporem et gallinam et anserem gustare fas non putant; haec tamen alunt.* Caes. G. 5, 42, 6; haec, i. e., animalia: cf. 1.^m *Ira et avaritia* — EAE vel EA: cf. 2.º *Mater et pater* — II; *honores et imperia* — EA: cf. 3.º *Nihil esse in vita magnopere expectandum, nisi laudem atque honestatem; in ea autem persequenda,* cet. Cic. Arch. 6, 14: cf. 4.º]

VIII. DE SYNESI SEU CONCORDANTIA EX SENSU SIVE AD SENTENTIAM

197 I. Nominibus rerum animatarum collectivis quae multitudinem indefinitam significant, historici et poëtae interdum praedicatum plurale et genus naturale conjungunt.

[Hujus loci sunt *pars, vis, multitudo, turba, numerus, populus*, cet., *pars pars, uterque* et cum superlativo *quisque*. Cf. n. 202.]

PARS in frustra SECANT, veribusque tremantia FIGUNT. Verg. Aen. 1, 212. Utraque PARS AVIDI certaminis ERANT. Liv. 23, 44, 6. [UTERQUE eorum ex castris stativis exercitum EDUCUNT. Caes. G. 3, 30, 3. MISSI confestim HONORATISSIMUS QUISQUE e patribus. Liv. 2, 15, 4. — Haec constructio frequens est apud Liv., rara ap. Caes.; apud Cic non invenitur, nisi cum substantivo mille: Quo in fundo facile MILLE HOMINUM VERSABANTUR valentium. Mil. 20, 53.⁴ Sed cf. II et III.]

II. Partim-partim cum praedicato plurali et genere significationis invenitur. Eorum PARTIM in pompa, PARTIM in acie ILLUSTRIS esse VOLUERUNT. Cic. de Or. 2, 22, 94; parte (de los oradores) en el estilo pomposo, parte en el batallador (el propio de la tribuna).

III. Cum collectivis quae multitudinem definitam significant [ut *classis, cornu, equitatus, exercitus, manus, civitas, juvenis*, cet.] raro pluralis numerus reperitur in oratione primaria,² non raro in secundaria.

Hic MANUS ob patriam pugnando vulnera PASSI. Verg. Aen. 6, 660. — Caesar EQUITATUM omnem praemittit, QUI VIDEANT quas in partes hostes iter faciant. Caes. G. 1, 15, 1. [CETERA CLASSIS, praetoria nave amissa, quantum quaeque (navis) remis valuit, FUGERUNT. Liv. 35, 26, 9. Hoc idem generi humano (evenit), QUOD in terra COLLOCATI (SUNT). Cic. N. D. 2, 6, 17. (Orgetorix) CIVITATI persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis EXIRENT. Caes. G. 1, 2, 1; et maxime cum hoc antecedente ex eo genere, ex eo numero: Amicitiam autem adhibendam esse censent, quia sit EX EO GENERE quae PROSUNT. Cic. Fin. 3, 21, 70. Unus EX EO NUMERO QUI ad caedem PARATI ERANT. Sall. J. 35, 6; uno del número de aquéllos, uno de aquéllos. Cum premeretur initio MULTITUDO ab iis qui majores opes habebant, ad unum aliquem CONFUGIEBANT virtute praestantem. Cic. Off. 2, 12, 41.]

198 Constructio ad sensum nonnunquam cum substantivis capita et milia adhibetur; item cum aliis fere translationis personarum, maxime a poetis. CAPITA conjurationis virgis CAESI ac

⁴ Sic optimi codd. et criticae edd. Attamen Aulus Gellius, 4, 16, 45. legendum contendit versabatur; sed v. KLOTZ et DÜBNER ad h. l. RIEMAN-LEJAY, 26 c) adnot., eos certe non convincit erroris; nihil enim interest locus ad Att. 4, 47, 7 (4, 46, 8; 4, 46, 44).

² Nisi apud Livium.

securibus PERCUSSI (sunt) Liv. 10, 1, 3: i. e. *conjurati principes*, los cabezas de la c. *MILIA triginta servilium capitum* (i. e. *servorum*) *dicuntur CAPTI*. Id. 27, 16, 7 [at etiam: *Plus octo MILIA hominum CAESA et haud multo minus quam MILLE CAPTUM*. Id. 24, 42, 8. *Duo importuna PRODIGIA QUOS*, cet. Cic. *Sest.* 17, 38. *ILLA FURIA QUI*. Id. *Fam.* 1, 9, 15, agens de Clodio. *LATIUM CAPUAQUE agro MULTATI*. Liv. 8, 11, 15; h. e. *Latini Campanique. Ubi ILLEST SCELUS, QUI me perdidit?* Ter. *Andr.* 607 [3, 5, 1]; i. e. *ille sceleratus. Ad vos studiosa reverter, PECTORA, QUI vilae quaeritis acta meae*. Ov. *Tr.* 4, 10, 91. *Vostra consilia accusantur, QUI mihi summum honorem imposuistis*. Sall. *J.* 85, 28: cf. 193, NB. 2. *Servili tumultu, QUOS*. Caes. *G.* 1, 40, 5; i. e. *servorum tumultu. Hic GENUS antiquum Terrae, Titania PUBES, Fulmine DEJECTI fundo volvuntur in imo*. Verg. *Aen.* 6, 580. *Nescio quid profecto, ABSENTE NOBIS, turbatumst domi*. Ter. *Eun.* 649 [4, 37]; *pro absente me. CAESOSQUE reportant ALMONEM puerum foedatigue ora GALAESI*. Verg. *Aen.* 7, 575; *pro Alm. p. foedatumque ore Galaesum*. In his exemplis usurpatur naturale genus vel numerus.

In iis quae sequuntur pronomen neutri generis est pro masculino aut muliebri. *Cum Pompejo complures dies nullis in aliis nisi de republica SERMONIBUS versatus sum; QUAE nec possunt scribi, nec SCRIBENDA sunt*. Cic. *Fam.* 2, 8, 2: lo que no puede ni debe. Cf. n. 196, 1.^m *Abundantia earum RERUM, QUAE PRIMA mortales ducunt*. Sall. *J.* 41, 1.]

199 Antecedente singulari praeunte, pronomen aliquando pluralis numeri est. *Si TEMPUS est ullum jure hominis necandi, QUAE multa sunt*. Cic. *Mil.* 4, 9. [*Lentulus constituerat uti suum quisque NEGOTIUM exsequeretur. Sed EA divisa hoc modo dicebantur*. Sall. *C.* 43, 1-2. *EST QUIBUS Eleae concurrit palma quadrigae*. Prop. 4, 8, 17 [3, 9, 17].⁴]

IX. DE APPPOSITIONE SIVE DE SUBSTANTIVIS CONTINUATIS

200 I. Substantiva continuata casu concordant, etsi genere et numero aliquando dissentiant. Cf. 123, VII, NB. Continuatum autem substantivum sive appositum dicitur quod

⁴ Interea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnae copiae concurrebant. Sall. *C.* 56, 5; i. e. *cujus generis*. Codex tamen Leidensis saec. XIV habet *quorum*.

alteri proxime jungitur, ut illud quodammodo definiat aut explicet.⁴ *M. Cicero S. D. P. LENTULO PROCONSULI. Cic. Fam. 1, 1. Scito C. SEMPRONIUM RUFUM, RUFUM, MEL ac DELICIAS TUAS, calumniam maximo plausu tulisse. M. Cael. ib. 8, 8, 1. [Si appositum et praedicativum pro generis aut numeri diversitate duplici terminatione praedita sunt, concordant cum primario substantivo etiam genere: STILUS optimus dicendi EFFECTOR ac MAGISTER. Cic. de Or. 1, 33, 150. Illa EFFECTRIX beatæ vitæ SAPIENTIA. Id. Fin. 2, 27, 87. PHILOSOPHIA MAGISTRA morum. Id. Tusc. 5, 2, 5. Omittam illas omnium doctrinarum INVENTRICES ATHENAS. Id. de Or. 1, 4, 13. Si primum substantivum neutrum est, alterum in genere masculino usurpatur: TEMPUS vitæ MAGISTER.]*

II. Appositum quod possessivo pronomini adjungitur est genitivi casus. *TUUM HOMINIS simplicis pectus vidimus. Cic. Phil. 2, 43, 111; tu pecho de hombre s. [Juravi rempublicam atque hanc urbem MEA UNIUS opera esse salvam. Id. Pis. 3, 6: tan sólo por mi trabajo. Vim TUAM PRAESENTIS EXERCITUSQUE TUI experiri. Liv. 36, 7, 5. Cum MEA nemo scripta legat vulgo recitare timentis. Hor. Sat. 1, 4, 22; vel qui timeo: cf. Nec MEA verba legis, QUI sum summotus ad Histrium. Ov. Pont. 3, 4, 91. Cf. n. 251, 1, adn. 1 in ima pag.]*

III. Tanquam apposita in praedicato adhibentur frequenter substantiva quae munus significant aut aetatem, dein multa verbalia; ubi nos usurpamus saepe adverbium *quando* vel participium *siendo* vel substantivum abstractum. *Defendi rempublicam ADULESCENS; non deseram SENEX. Cic. Phil. 2, 46, 118; cuando joven, siendo joven, de joven, en mi juventud. Audiui hoc de parente meo PUER. Id. Balb. 5, 11. Sic: Cicero PRAETOR legem Maniliam suasit, CONSUL conjurationem Catilinae oppressit. Hunc quemadmodum VICTOREM fereamus, quem ne victum quidem ferre possumus?; si sale vencedor? Eodem pacto: Ante vel post Ciceronem consulem; antes (después) del consulado de C. (Ante Christum natum, post urbem conditam.)*

NB. Cum in appositione adhibetur *dico*, casus non mutatur, nisi est nominativus, qui in accusativum transit. *Quam hesternus dies NOBIS, CONSULARIBUS DICO, turpis illuxit! Cic. Phil. 8, 7, 20. SUPERIORES magis ad omne genus apti (sunt), CRASSUM DICO et ANTONIUM. Id. Or. 30, 106].*

⁴ Substantivis adduntur etiam per appositionem voces *alter-alter, alius-alius*, cet., n. 202.

201

Praedicatum in appositione concordat cum substantivo personae; alias plerumque cum magis communi. TULLIA, *deliculae nostrae, tuum munusculum* FLAGITAT. Cic. Att. 1, 8, 2. *Corioli oppidum* CAPTUM. Liv. 2, 33, 9: fué tomada. [Cum duo fulmina nostri imperii subito in Hispania Cn. et P. SCIPIONES EXSTINGTI occidissent. Cic. Balb. 13, 34. *Corinthum patres vestri, totius Graeciae LUMEN EXSTINCTUM esse voluerunt.* Id. Man. 3, 11. *Manlio Vejentes PROVINCIA evēnit.* Liv. 2, 34, 1.]

202

Cum, quod frequens est, subjecto plurali vel expresso vel ex superius dictis intellecto junguntur in appositione quisque, unus — alter, et alius, alter repetita, adhibetur praedicatum saepius in plurali, aliquoties in singulari.

Ambo EXERCITUS, *Vejens Tarquiniensisque, suas* QUISQUE (ABEUNT) domos. Liv. 2, 7, 1. *Ea tempestate COEPERE se* QUISQUE *magis extollere.* Sall. C. 7, 1; sc. *Romani*, de quibus agitur; at semper dicendum: *Quam* QUISQUE *norit artem, in hac se EXERCEAT.* — PICTORES et POETAE suum QUISQUE *opus a vulgo considerari VULT.* Cic. Off. 1, 41, 147. [Ita DUO deinceps REGES, *alius alia via, ille bello hic pace, civitatem* AUXERUNT. Liv. 1, 21, 6. *Quod cum accidisset, ut* ALTER ALTERUM *necopinato VIDEREMUS, surrexit statim.* Cic. Fin. 3, 2, 8. *Istis duae res maximae, ALTERA ALTERI defuit.* Id. Brut. 55, 204.]

NB. Intercedente praepositione cum, appositum est semper pluralis numeri. *M. ad me Brutus* CUM T. POMPONIO *venerat, HOMINES mihi cari.* Cic. Brut. 3, 10. [Dicaearchum vero CUM ARISTOXENO, *doc-tos sane HOMINES omittamus.* Id. Tusc. 1, 18, 41.]

203

1. Habentur continuata mensium nomina, quia adjectiva sunt, et montium semper; fere semper fluminum, urbium, regionum. Sic dicitur: *mensis Majus, Kalendae Januariae* [Nonas Octobres, Idibus Decembribus¹], *mons Jura*,² *nemus Pelion*, *amnis Rhenus* [Garunna flumen, lacus Lemannus], *urbs Roma* [Puteoli colonia, terra Italia], et aliquando, apud poetas praesertim, *Erydani annis*, Verg. Aen. 6, 659; *urbs Palavi*, ib. 1, 247;³ [tellus *Ausoniae*, Verg. Aen. 3, 477; *Pachyni promontorium*, Liv. 24, 35, 3.

¹ Kalendae Januarii, Idus Februarii, cet. minus recte dicitur; Kalendae Octobris, Nonas Decembris recte, nam Octobris, Decembris sunt hic pluralis numeri: 41.

² Romani ad montem Victoriae castra communivere. Liv. 24, 41, 4: en la falda del m. de la (diosu) V.

³ Apud Cic. Att. 5, 48, 4 legitur oppidum Antiochiast (= Antiochia est), vel Antiochia, vel Antiochiae.

II. Contra nomina arborum, herbarum, virtutum, cet. fere in genitivo usurpantur, v. c. *arbor fici*, Cic. *Flacc* 17, 41; *abietis arbores*, Liv. 24, 3, 4; *herba veneni*, Verg. *B.* 4, 24, *graminis*, ib. 5, 26; *virtutes continentiae, gravitatis, justitiae, fidei*, Cic. *Mur.* 10, 23.]

[X. DE CONSENSU SUBSTANTIVORUM PER IDEM
VERBUM CONJUNCTURUM

204 Interrogatio et responsio casu consentiunt; item substantiva vel vineta vel soluta cum ad idem verbum referuntur. *Cujus est haec oratio?* CICERONIS. — CUI PRAECEPTORI *dedisti operam?* PLATONI. — QUEM existimas *fuisse principem oratorum?* DEMOSTHENEM aut CICERONEM. — QUO MORBO *fuiisti impeditus?* ASSIDUA FEBRICULA. *Pro tantis rebus nullum ego a vobis PRAEMIUM postulo, PRAETERQUAM hujus diei MEMORIAM sempiternam.* Cic. *Cat.* 3, 11, 26. MAXIMAM MULTITUDINEM, *id est*, TOTAM ITALIAM *suis opibus obsidebunt.* Id. *Agr.* 2, 28, 75. QUIBUS (VERBIS), UT ALIIS MULTIS, *consuetudo jam utitur pro Latinis.* Id. *Ac.* 1, 7, 25.

NB. Aliquando huic constructioni certa dictionum proprietas obstat, ut: *Cujus est hoc pallium?* MEUM. — *Emistine librum centusse an minoris?* Malim PANORMI quam SYRACUSIS esse.]

CAPUT II. DE NOMINATIVO ET VOCATIVO

I. DE NOMINATIVO

[205 Verbum personale tam finiti modi quam infiniti utrumque nominativum habere potest, cum utrumque nomen ad eandem rem pertinet. Cf. n. 123, VII.

SENECTUS *ipsast* MORBUS. Ter. *Phorm.* 4, 1, 9 [575]; por sí misma. (Liber) QUI *inscribitur* LAELIUS. Cic. *Off.* 2, 9, 31. (ARISTIDES) UNUS *omnium JUSTISSIMUS fuisse traditur.* Id. *Sest.* 67, 144; cf. n. 187, I. ⁴

⁴ Verba huc spectantia sunt dependentia seu copulativa, ea quae cum praedicativo usurpantur, qualia sunt:

4.^m quae significant esse, fieri, manere, ut *sum, fio, efficior, evado, exsisto, maneo, appareo, nascor, vivo, morior* et alia in nonnullis locutionibus, v. g. *venio, eo,*

NB. Verba dependentia in participii praeteriti nominativo aut accusativo praedicativum admittunt, in aliis casibus raro. *MAGISTRO equitum CREATO filio suo, novo exercitu profectus ad bellum.* Liv. 4, 46, 11. *Remisit (Octavianus Antonio) HOSTI JUDICATO amicos omnes.* Suet. Oct. 17.]

206 Verba impersonalia, n. 137, ut ipsum nomen declarat, subjecto carent; attamen raro cum tertia persona usurpantur:

1.^m ea quae naturae phaenomena significant, maxime in poësi et sensu translato. *CAELUM TONAT omne fragore.* Verg. Aen. 9, 540. [(PERICLES) *si tenui genere uteretur, nunquam ab Aristophane poeta FULGERE, TONARE, permiscere Graeciam* DICTUS ESSET. Cic. Or. 9, 29. ¹

2.º Alia saepius, adhibito neutro pronomine vel infinitivo, nonnunquam substantivo. *Neque enim quod quisque potest, id ei LICET.* Cic. Phil. 13, 6, 14. *PECCARE nemini LICET.* Id. Tusc. 5, 19, 55. *Ei sorte PROVINCIA SICILIA obvénit.* Id. Verr. 2, 6, 17. [Cf. piget, cet. n. 226, NB. *In servum omnia licent:* cf. Sen. de Clem. 1, 18, 2. *Illud parvi refert.* Cic. Man. 7, 18.]

207 Adhibentur in voce passiva cum nominativo tertiae personae maxime a poëtis nonnulla verba intransitiva, ea praesertim a) quae admittunt accusativum communem, n. 218, aut

proficiscor, abeo. T. Albucius perfectus EPICUREUS EVASERAT. Cic. Brut. 35, 434; habia llegado a ser, h. salido. *Illis REVERTOR HOSTIS qui me laeserunt.* Phaed. 3, 2, 49. *Rebus angustis ANIMOSUS atque FORTIS APPARE.* Hor. C. 2, 40, 21. *Ipse SOLUS PROPECTUS EST.* Cic. Inv. 2, 4, 45. *Nunquam (Darius) SITIENS BIBERAT, nec ESURIENS Ptolemaeus EDERAT.* Id. Tusc. 5, 34, 97. *Sic FATUR LACRIMANS.* Verg. Aen. 6, 4. *EXPERTUS LOQUOR.* Sen. Thy. 453; por experiencia.

2.º in voce passiva verba

a) vocandi seu vocativa, ut *appellor, dicor, inscribor, nominor, nuncupor, salutor, vocor*, cet.; item *audio*, soy llamado, oigo que me llaman. *Illa vis quae INVENTIO atque EXCOGITATIO dicitur.* Cic. Tusc. 4, 25, 64. *NOMINOR LEO.* Phaed. 4, 5, 7. *POËTA SALUTOR.* Hor. Pis. 87. *REXQUE PATERQUE AUDISTI coram.* Id. Epist. 4, 7, 38.

b) eligendi, ut *creor, declaror, eligor, instituor, renuntior, dari*, cet. (non red- dor). *Carthagine quotannis ANNUI bini reges CREABANTUR.* Nep. Hann. 7, 4: dos gobernadores por un año. *Servius tanto consensu quanto haud quisquam alius ante, REX LST DECLARATUS.* Liv. 4, 46, 4.

c) existimandi, ut *ducor, existimor, habeor, judicor, numeror, videor*, aliquando putor, in poesique credor. Q. Rubrius Varro a senatu HOSTIS cum C. Mario JUDICATUS EST. Cic. Brut. 45, 468. *Reliqui (oratores) qui tum PRINCIPES NUMERABANTUR, in magistratibus erant.* Ib. 89, 305. (*Dialectica*) *quasi contracta et astricta ELOQUENTIA PUTANDA EST.* Ib. 90, 309. *Virtus CLARA AETERNAQUE HABETUR.* Sall. C. 4, 4. *CREDEBAR sanguinis AUCTOR ego.* Ov. Fast. 3, 490.

¹ Un padre de familias luego en AMANECIENDO DIOS salió a la plaza. CABRERA, dom. de septuag., exord. N.B. 3, 3¹.

b) cognatae significationis, n. 214, vel c) animi motum significant, n. 213, 2. a) *In republica* MULTA PECCANTUR. Cic. *Off.* 1, 10, 33. b) ILLA (PUGNA) *summa contentione* PUGNATA. Id. *Mur.* 16, 34. *Pyrrhi* RIDETUR LARGITAS *a consule*. Id. *Rep.* 3, 28, 40 [31].¹ [*Biduo* SEPTINGENTA MILIA *passuum* ESSE DECURSA. Id. *Quinct.* 29, 88. *Vixi annos bis centum; nunc* TERTIA VIVITUR AETAS. Ov. *Met.* 12, 188. NOCTES VIGILANTUR *amarae*. Id. *Her.* 12, 169. TOTA *mihi* DORMITUR HIEMS. Mart. 13, 59, 1. PERSUASUS EST. Caec. ap. Cic. *Fam.* 6, 7, 2. *Quam expedita tua consilia, quam evigilata tuis cogitationibus!* Cic. *Att.* 9, 12, 1. *Addam urbes Asiae domitas bisque triumphatas utroque ab litore* GENTES. Verg. *G.* 3, 33; in prosa oratione dicitur *de aliquo triumphare*. QUAE VIGILANDA VIRIS? *Ib.* 1, 313; sobre qué cosas han de velar los labradores? las cosas sobre que han de v.? «lo que se ha de velar en la labranza?» León, *est.* 71.]

NB. In locutione *venit (mihi, tibi, cet.) in mentem*, «viéneme al pensamiento, a la memoria,» potest usurpari genitivus vel nominativus; qui semper adhibetur si subjectum pronomen neutrum est. *Venit enim mihi* PLATONIS *in mentem*. Cic. *Fin.* 5, 1, 2. *Non venit in mentem* PUGNA *apud Regillum lacum?* Liv. 8, 5, 10; ¿no os? [HAEC *mihi* *veniebant in mentem*. Q. Cic. *Pet. cons.* 14, 54. *Nunquam ea res tibi tam belle in mentem venire potuisset*. Cic. *Att.* 12, 37, 2.]

208 I. En, ecce nominandi saepius quam accusandi casum admittunt. EN *tibi* SEBOSUS. Cic. *Att.* 2, 15, 3; hete aquí a S. ECCE *autem* NOVA TURBA *atque* RIXA. Id. *Verr.* 4, 66, 148. EN *quattuor* ARAS: [ECCE *duas tibi*, *Daphne*. Verg. *B.* 5, 65. *En crimen, en causa*. Cic. *Deiot.* 6, 17.²]

II. In exclamacione adhibetur nominativus, si iudicium exprimitur, tacita saepius interjectione o. FELIX *qui potuit rerum cognoscere causas!* Verg. *G.* 2, 490; i. e. *felix ille est*. Ruaeus. O VIR *fortis atque amicus!* Ter. *Phorm.* 324 [2, 2, 10]; i. e. o *Ph.*, *vir fortis atque amicus es*.³

¹ Las cartas FUERON solemnizadas, REIDAS, estimadas y admiradas. Cerv. *Quij.* 2, 52, fin. B. 4, 515².

² Em (hem) *tibi talentum*. Plaut. *Truc.* 932; ubi GOETZ et SCHÖELL: *Em tibi talentum*. Em *astutias* Ter. *Andr.* 604. *Eccum*, cet. n. 96 in ima pag.

³ Oh! *vir fortis atque amicus*. FLECKEISEN. Cf. duplicem versionem Ludovici Legionensis, alteram Latinis verbis, alteram sensui respondentem. *Dichoso el que de pleitos alejado: Beatus ille qui procul negotiis*. Hor. *Epod.* 2, 4. ES BIENAVENTURADO | VARÓN el que en concilio malicioso | No anduvo: *Psal.* 4, 4; pro: bienaventurado el varón que: *Beatus vir qui*, cet. — Nominat. *ipse* cet. Livii v. ap. RIEM., n. 46.

II. DE VOCATIVO

209 I. Adhibetur vocativus, cum ad aliquem oratio convertitur, sive cum aliquem alloquimur; ut *vincere scis*, HANNIBAL; *victoria uti nescis*. TITYRE, *tu patulae recubans sub tegmine fagi*...

NB. 1. Aliquando in poësi atque in stili archaici imitatione nominandi casus pro vocandi ponitur. *Projice tela manu*, SANGUIS MEUS. Verg. *Aen.* 6, 833 *Audi tu*, POPULUS ALBANUS. Liv. 1, 24, 7.¹

NB. 2. Vocativo addi potest a poëtis interjectio *o* in simplici compellatione seu apostrophe. O MELIBOEE, *deus nobis haec otia fecit*. Verg. *B.* 1, 6; un dios. [*Vos, o Calliope, precor, aspirete canenti*. Verg. *Aen.* 9, 523; *prestadme inspiración tú, C., y tus hermanas.*]

II. In exclamatione qua aliquem alloquimur vocativus cum *o* et *heu* usurpatur. O DII BONI! *quid est in hominis vita diu?* Cic. *C. M.* 19, 69. [O *paterni generis OBLITE, materni vix MEMOR!* Id. *Pis.* 26, 62. *Auctor, HEU nimis longo SATIATE ludo!* Hor. *C.* 1, 2, 37; *auctor sc. generis Romani, Mars, pater Romuli* ² Cf. n. 208, II.]

210 Interjectio *pro* vocandi casum postulat; accusandi solum in locutione *pro deum* (aut *hominum*) *fidem!* *pro deum hominumque fidem!* PRO CURIA *inversique MORES!* Hor. *C.* 3, 5, 7.

¹ Unde liquet non esse *agnus* et *chorus* vocandi casum, sed nominandi, nisi asseras *meus, populus, Albanus*, cet. etiam esse vocativos; quod jure merito nemo dixerit.

² Cum nominat. an vocat. incertum in hoc exemplo aliisque id genus: *Heu pietas, heu prisca fides invictaque bello Dextera!* Verg. *Aen.* 6, 878. — *Heu* cum dat. aut obsolevit, aut est dubiae lectionis pro *hei*: *Heu miserae mihi!* Plaut. *Merc.* 4, 3, 2. [701]. (*Foederis heu taciti*. Prop. 5 (4), 7, 21. Cf. Lucian. *Timon*. 7: $\varphi\epsilon\delta\tau\eta\varsigma\ \alpha\lambda\lambda\alpha\gamma\eta\varsigma$.) Loci allati ab Handio, vol. 3, p. 69, ubi particula *heu* est cum dativo non ad rem faciunt. Nam ap. Ter. *Phorm.* 4, 3, 26 [178], et Horat. *Epod.* 5, 401 dativus *mihi* regitur a *nuntiet* atque a *superstites*. In Propert. 4, 3, 38; 5 (4), 1, 58; 5 (4), 8, 48; in Ovid. *Trist.* 1, 2, 45; 3, 42, 51; *Met.* 4 (perperam 2), 523; 6, 227; 7, 843; 8, 491; 9, 520 (perperam 490); in Verg. *Aen.* 14, 57 critici recentiores habent *ei* aut *hei*. Cf. Biblioth. Teubneriana.

CAPUT III. DE ACCUSATIVO

I. ACCUSATIVUS POST VERBA TRANSITIVA
AUT TRANSITIVE SUMPTA. DE ACTIVIS PASSIVE PERMUTANDIS

211 [I. Omne verbum transitivum, cujuscumque id demum positionis est, post se accusandi casum postulat, ut *Deum cole*. *Amplectere virtutem*. *Novi animi tui moderationem*.⁴

NB. Latina verba non raro aliter ac nostra construuntur; quorum constructio a probatis scriptoribus petenda est; ut *consolor alicujus dolorem*, consuelo a *alg.* en su dolor; *Italiam petere*, encaminarse a *It.*

II. Cum activa passivis permutantur, accusativus in nominativum migrat; nominativus, etiam occultus, in ablativum cum praepositione *ab*, si est rei animatae vel quasi animatae (personificada), in simplicem ablativum, si est rei inanimatae, ut *agnus lupus lacerat*, pass. *agnus laceratur* a LUPO. *Malva decepit me*, pass. a MALVA *deceptus sum*. Cic. *Fam.* 7, 26, 2; hic *malvae* tribuitur actio personae propria: *decipere*.]

NB. 1. Quod si verbum ablativum habet cum praepositione *ab*, ambiguitas vitanda est in voce passiva; v. g. *aufero a te vestem*; passive: *vestis aufertur a me* TIBI; non vero: *vestis aufertur a me a te*.

NB. 2. Si verbum geminum accusativum habet ejusdem rei, n. 222, uterque in nominativum mutatur, n. 205, 2.º; ut *creo CAESAREM CONSULEM*, passive: *CAESAR creatur a me* CONSUL.

NB. 3. Si verbum duplicem accusativum habet personae et rei, mutatur in nominativum accusativus personae, altero permanente; ut *doceo Antonium litteras*; passive: *ANTONIUS docetur a me* litteras. *Nec ea, quae nos natura monet, audimus*; pass *Nec ea, quae ab natura mo-*

⁴ Verbi transitivi accusativus est complementum directum, i. e. nomen personae vel rei in qua proxime actio subjecti exercetur, seu substantivum in quod actio transit quae per verbum significatur; v. g. in primo exemplo *Deus*, quem colere debemus; in altero *virtus*, quae nobis amplectenda est, cet. Verbi transitivi accusativum ab aliis casibus distinguimus hac simplici interrogatione: ¿A QUIÉN (hemos de reverenciar)? ¿QUÉ COSA (hemos de abrazar)? Unde la persona o cosa reverenciada, abrazada, etc. in accusativo ponitur. Cf. n. 22, IV, et 101, III.

NEMUR, audimus. Cic. *Lael.* 24, 88. — Excipe petendi verba, n. 224.¹

[*Adn.* In hoc exemplo et similibus: *Notum est apud Issum Alexandrum Darium superasse* solet passiva usurpari ad vitandam amphibologiam: *Notum est apud Issum Darium esse ab Alexandro superatum.*

III. Verba transitiva, tanquam impersonalia usurpata, accusativum servant. *De Caesare* FUGERAT ME ad te scribere. Cic. *Q. fr.* 2, 10 [12], 4. Sic: non me fallit, — fugit, — praeterit, no se me escapa, no me olvido; me juvat, — delectat, me agrada, gusto de. *Te hilari animo esse valde me juvat.* *Ib.* 2, 11 [13], 1. *Me status hic rei-publicae non delectat.* *Id. Fam.* 1, 7, 10.]

212

Jubeo cum *impero* significat, «ordeno, mando», a) apud aureae aetatis scriptores habet accusativum communem, n. 217, vel solum vel cum accusativo personae; b) habet accusativum rei fere apud solos poëtas et aevi sequioris scriptores; c) cum dativo personae est senioris aetatis.

a) *Lex* JUBET EA quae faciendū sunt, prohibetque contraria. Cic. *Leg.* 1, 6, 18. *Litterae non quae TE ALIQUID JUBERENT.* *Id. Fam.* 13, 26, 3; hinc passivum *jubeor, jubemur, jussus* apud idoneos scriptores, ut apud *Caes. G.* 3, 6, 1: *Quod JUSSI SUNT faciunt* 2. b) *Non civium ardor prava jubentium.* *Hor. C.* 3, 3, 2. [*Si volucres habuissem REGNA JUBENTES.* *Ov. Fast.* 5, 461; i. e. *bono auspicio regnum mihi portendentes*: unde passive *Hor. Epod.* 17, 37: *Jussas cum fide poenas luam.* *JUBERE CAEDEM fratris.* *Tac. Ann.* 15, 15. 3] c) *TRIBUTUM* *his Drusus JUSSERAT.* *Ib.* 4, 72, había ordenado, h. impuesto. [*Jubeo te scribere, jubeo (ut) scribas*, non vero *jubeo tibi* vel *te (ut) scribas*, cf. n. 343 et NB. in fine. 4]

¹ Praeceptum ALVARI, n. 322: Si verbum geminum accusativum postulet, mutabitur in nominativum qui praestantior est, hoc est, qui personam significat, altero permanente, verum est, si de iis verbis intellegitur quorum accusativus personae fixus est seu immutabilis; falsum, si de illis quae accusativum habent commutabilem in ablativum. Verbo: valet cum verbis docendi et iis transitivis quae accusat. habent communem; cum petendi non valet. Cf. tamen n. 224.

² Sunt qui existiment, cum non bene Latine dicatur *Jubeo te ut scribas*, ab hoc verbo accusativum personae respui; quem si aliquando habere videatur, occulte aliunde, i. e. ab infinitivo, pendere, v. g. *Ut me jubet Acastus, confido te jam ut volumus valere*, Cic. *Att.* 6, 9, 1; *me jubet*, sc. *confidere*. At non semper haec ratio manifeste valet, ut videre est in his passivis atque in Ciceronis exemplo *Fam.* 13, 26, 3, nuper allato.

³ Ap. Cic. *jubeo foedus, legem, sancio*. *Mario provinciam Numidiam populus jussit.* *Sall. J.* 84, 4; decreto la pr. para M.

⁴ JUBEO TIBI HOC, JUBEO TIBI (UT) SCRIBAS, NE SCRIBAS nondum, quod meminerim,

213 Multa verba neutra more transitivorum usurpata accusativum postulant; quorum sunt praecipua nonnulla sensuum et affectuum sive animi motuum. PASTILLOS *Rufillus* OLER. Hor. S. 1, 2, 27; a pastillas. *Ingrati animi* CRIMEN HORREO. Cic. Att. 9, 2, 2; de la ingratitud.

[1.^m Verba sensuum, ut *oleo*, *redoleo*, huelo a, *sapio*, *resipio*, tengo resabios de, t. gusto a, una cosa sabe a, *sitio*, estoy sediento, *anhelo*, respiro, *sono*, sueño a, cet., v. g. *spirare tribunatum*, soñar con el tribunado. *Orationes redolentes antiquitatem*. Cic. Brut. 21, 83. EDORMI CRAPULAM, *inquam*, et *exhala*. Id. Phil. 2, 12, 30; pasa tu borrachera amodorrado, y echa su vaho (vahea, avaha). L. *Catili-nam furem audacia*, *SCELUS ANHELANTEM ex urbe ejecimus*. Id. Cat. 2, 1, 1. Nec HONORES SITIO, *nec desidero gloriam*. Id. Q. fr. 3, 5, 3. COMITEM ILLUM SUUM INCLAMAVIT *semel et saepius*. Id. Inv. 2, 4, 14; llamó a gritos. Nec vox HOMINEM SONAT. Verg. Aen. 1, 528. RESONANT AMARYLLIDA silvae: cf. id. B. 1, 5; resuenan con el nombre de Amarilis, repiten el nombre de A. Ego illius SENSUM pulchre CALLEO. Ter. Ad. 533 [4, 1, 17]; veo, penetro, perfectamente su ánimo.

2.º Quae animi motum significant, ut *doleo*, siento, me duelo de, *lugeo*, deploro, lloro, *horreo*, horrorízome de, *miror*, admiro, me admiro de, *queror*, me quejo de, *gemo*, me lastimo de, *lamentor*, me lamento de, *rideo*, me río de. Quis bonus non LUGET MORTEM Trebonii? quis non DOLET INTERITUM talis et civis et viri? Cic. Phil. 12, 10, 25. MAEREO CASUM ejusmodi. Id. Fam. 14, 2, 2. FUGAM virginum atque puerorum PERHORRESCO. Id. Cat. 4, 6, 12. Sua contio RISIT HOMINEM. Id. Har. r. 5, 8; su auditorio se rió de él.

NB. Notandus cum verbis et adjectivis motuum seu affectus accusativus vicem alicujus, meam, vestram, cet., sortem, fortunam (fere adversam). TUAM VICEM saepe DOLEO. Cic. Fam. 12, 25, 3; «siento en el alma tu desgracia». Abril. SUAM VICEM INDIGNANS dictator: cf. Liv. 2, 31, 11. GEMENTES TRISTEM fortunae VICEM. Phaed. 5, 1, 6. — SOLLICITI VICEM imperatoris milites. Tribuni SUAM VICEM ANXI; cf. Liv. 28, 19, 17 et 8, 35, 1.

3.º Alia in nonnullis locutionibus, apud poetas praesertim, ut

apud classicos reperiri. ALVAR. n. 310. Neque quicquam probant exempla quae vulgo afferuntur, v. g. a KÖHNER, vol. 2, p. 503, a THEIL, Dictionn. jubeo, I, b, ex Cic. Att. 9, 13, 2, Caes. C. 3, 98, 2, et Liv. 27, 46, 8; cum genuina Cic. lectio sit *me*, non *mih*, Caesaris commendavit, non *jussit*, Liviana interroganti aut interrogante scriba in ablat. absoluto, minime *interroganti scribae*. — *Jube famulos rem divinam mi apparent*, Plaut. Stich. 396, per attractionem pro: *jube (ut) famuli rem*, cet.; cf. n. 469, X.

crepo militiam, Hor. *C.* 1, 18, 5, hablo de la guerra; *erumpo stomachum*, desahogo la ira; *stomachor omnia*, todo me hastía. Sic *insto*: *Cyclopes Marti currumque rotasque volucres instabant*, Verg. *Aen.* 8, 434; se daban prisa en hacer el carro para M.; *stillo*: *Stillabit amicis Ex oculis rorem*, Hor. *Pis.* 429; *mano*: *Fidis enim manare poetica mella Te solum*, id. *Ep.* 1, 19, 44; in soluta oratione dicitur *manare melle aut mel manat ex*; ⁴ *sudo*: *Et durae quercus sudabunt roscida mella*, Verg. *B.* 4, 30, cf. Ov. *Met.* 1, 112: *Flavaque de viridi stillabant ilice mella*.

NB. Raro passive haec neutra adhibentur, maxime in soluta oratione. Quae numero 1.º comprehenduntur passiva omnino carent. Cf. n. 207, II.]

214 Quaedam verba neutra accusativum admittunt ejusdem aut cognatae significationis, cum adjectivo aut pronome fere conjunctum. *Ego vestros patres vivere arbitror et eam quidem vitam quae est sola vita nominanda*. Cic. *C. M.* 21, 77. [CONSIMILEM LUDUM ille LUSERAT. Ter. *Eun.* 586 [3, 5, 39]. *Non eosdem cursus cucurrerunt*. Cic. *l. Agr.* 2, 17, 44. *Magna voce juravi verissimum pulcherrimumque iusjurandum*. Id. *Fam.* 5, 2, 7.

Sic dicitur: *mirum somnium somniare, justam servitutem servire, insanire similem errorem*, Hor. *S.* 2, 5, 63; *stadium currere*, Cic. *Off.* 3, 10, 42; *maria ambulare, terram navigare*, id. *Fin.* 2, 34, 111; *pugnam acerrimam pugnare*; et passive: *hac pugna pugnata*, Nep. *Hann.* 3, 1; *fretum natare*, Ov. et pass. *unda natatur piscibus*, id. Cf. n. 207 b).]

215 I. *Decet*, queda (está, cae) bien, *dedecet*, queda (está, cae) mal, et apud poetas et posteriores *latet*, se oculta, cum accusativo construuntur. *Parvum parva decent*. Hor. *Ep.* 1, 7, 44. *Me causa latebat*. Ov. *Fast.* 5, 364; i. e. *a me ignorabatur*. [Haec me vestis decet: cf. Plaut. *Most.* 166 [1, 3, 10].

NB. *Decet* et *latet* cum dativo vix usurpanda. ²]

II. *Attinet*, *pertinet*, *spectat*, atañe, compete, pertenece, toca,

¹ Cf. *LEGIONENSIS*, Virgil. égl. 4, terc. 19: «Los robles en las selvas apartadas Miel dulce manarán»; cf. *Nombr.* 4, *Past.*: «Cristo mana de continuo en amor». *Clásicos Castellanos* 28, pp. 438-39, Madrid, 1914. Cf. B. 37, 90.

² Locus Cic. *Cat.* 1, 6, 15: *Nihil moliris, quod mihi latere valeat* ab omnibus fere criticis repudiatur. Sed ap. eundem post red. in s. 6, 13: *nobis haec auctoritas latuit*. *Decet* cum dat. ap. comicos et posteriores invenitur.

convenit, cuadra, accusativum postulant cum praepositione *ad*. AD REM PERTINET. Cic. *Div.* 2, 47, 98; hace al caso. [*Id quod ad me nihil attinet*. Id. *S. Rosc.* 43, 124. *Perturbationes animorum poteram ego morbos appellare, sed non conveniret ad omnia*. Id. *Fin.* 3, 10, 35; at *convenit mihi*, conviéneme: n. 260.]

216

I. Multa verba motus composita ex verbo neutro et praepositione naturam induunt transitivorum et accusativo gaudent, passiveque usurpari possunt. Sunt hujus generis:

1.^m Composita cum praepositione *circum*, *per*, *praeter*, *subter*, *super*, *trans*, et nonnulla cum *ad*, *con*, *in*, *prae*; item *obeo*. Num aut tuum aut cujusquam nostrum nomen CAUCASUM HUNC TRANSCENDERE potuit vel ILLUM GANGEN TRANATARE? Cic. *Rep.* 6, 20, 22.¹ Cur ipse Pythagoras Persarum MAGOS ADIIT? cur tantas REGIONES barbarorum pedibus OBIT? Id. *Fin.* 5, 29, 87.

[En tibi notiora: *circumeo*, *circumvehor*, *circumvenio*, *percurro*, *per-vagor*, *praetereo*, *praetergredior*, *praetervehor*, *praetervolo*, *subterfugio*, *subterlabor*, *supergrédior*, *transeo*, *transgredior*, *transilio*, *tranato*, *transno*, *transcendo*; adeo v. g. colonias, deos, me encamino, visito; libros Sibyllinos (etiam ad libros S., Cic. *Verr.* 4, 49, 108); recorro a, echo mano de; hereditatem, tomo posesión de; periculum, arrostro (adeo ad aliquem, me acerco a), aggredior, acometo, embisto, coeo v. g. societatem, me junto en compañía, convenio, voy a ver, visito, ineo v. g. consilium, consilia, tomo la resolución, delibero, magistratum, tomo posesión de la m., comienzo a ejercer el cargo de magistrado, entro en el ejercicio de un cargo; societatem, entro en compañía, praecedo, praegredior, praestuo, praevenio; obeo v. g. regionem, recorro; negotia, me ocupo en, me ejercito en; diem, mortem, cet., muero. IPSOS a tergo CIRCUMVENIRE. Caes. *C.* 3, 44, 4. Caesar OMNEM AGRUM PICENUM PERCURRIT. *Ib.* 1, 15, 1. Populus solet nonnunquam DIGNOS PRAETERIRE. Cic. *Planc.* 3, 8. Cum studiorum causa MARE TRANSISSEM. Id. *Or.* 42, 146. Neutris TRANSGREDIENTIBUS AGMEN. Liv. 37, 38, 5. NEMINEM CONVENI Cic. *Fam.* 9, 14, 1. Helvetii RELIQUOS GALLOS virtute PRAECEDUNT. Caes. *G.* 1, 1, 4: se aventajan, se adelantan. ²—Hostis circumventus, societas inita est, flumen transitur. ³]

¹ «Nosotros peregrinos, | Transcendiendo caminos | Tarde o nunca pisados». Calderón, *La Siembra del Señor, Sale el Padre* (t. 4, p. 276, Madrid, 1759).

² Apud Plautum, *Asin.* 629, cum dat. *Vostrae fortunae meis praecedunt*.

³ Dicitur *insidère locum*, ocupar un lugar, fijarse en un sitio, et *insidère locum*,

2.º *Antegredior*, voy delante de, *antevenio*, llego antes, me adelanto, *excedo et egredior*, paso, traspongo, v. g. *finis. Stella Veneris* ANTEGREDITUR SOLEM. Cic. *N. D.* 2, 20, 53. [*Magnis itineribus METELLUM ANTEVENIT.* Sall. *J.* 56, 2; a fuerza de marchas, a marchas forzadas. ¹]

II. Accusativum sibi adsciscunt aliqua verba composita ex *circum* et verbo intransitivo, locum aut sonum significantia. Item *allatro, alloquor, expugno, impugno, oppugno, obsideo, asedio, sitio.*

Desinant CIRCUMSTARE TRIBUNAL praetoris urbani, OBSIDERE cum gladiis curiam. Cic. *Cat.* 1, 13, 32. CIRCUMSONAT clamor HOSTES. Liv. 3, 28, 3; passive *circumsonor armis.* Ov. *Tr.* 5, 3, 11.

[Composita ex *circum*: *circumjaceo, circumsedeo vel circumsideo* (et *circumsido* ap. Liv. et Tac.), *circumsisto, circumsto*; — *circumfremo, circumlatro, circumsono, circumstrepo.* *Populi Romani exercitus Cn. Pompejum circumsedet.* Cic. *Att.* 9, 12, 3; in passiva *Pompejus circumsedetur.*]

II. ACCUSATIVUS COMMUNIS SIVE ADVERBIALIS

217 Multis verbis transitivis atque intransitivis adnectitur praeter suos casus accusativus neuter pronominis vel adjectivi numeralis aut quantitativi. UNUM oro. Verg. *Aen.* 6, 106. *Nec ea, quae ab natura monemur, audimus.* Cic. *Lael.* 24, 88. ID GAUDEO. Ter. *Andr.* 362 [2, 2, 25]. ²

[Accipe frequentiores accusativos: *hoc, illud, id (eam rem), idem, quod, quid, aliud, alterum, aliquid, quidpiam, quicquam, quicquid,*

tener un lugar ocupado, estar fijo en un punto, *insistere iter et ingredi iter*, ponerse en camino, *ingredi magistratum*, i. e. *inire m.*, *ingredi urbem vel in urbem, invadere hostem vel in hostem, irrumpo in urbem, insilio in equum*, aliquando *irrumpo urbem, insilio equum*. Alia composita cum *in* motum significantia accusativum habent, praepositione repetita, aut dativum; raro et solum apud poetas simplicem accusativum, ut *incido, incurro, involo: Ne tu istas (fores), faxo, calcibus insultabis.* Ter. *Eun.* 285 [2, 2, 54]; i. e. *pedibus pulsabis.* Cf. n. 164. *Supervenio, sobrevengo*, dativum habet; sed a poetis et posterioribus fit transitivum aliquando. *Munientibus supervenit Marcellus.* Liv. 24, 33, 9. *Unda supervenit undam.* Hor. *Ep.* 2, 2, 176.

¹ *Antevenio* cum dativo est archaicum; *excedo et egredior*, cum *ex eo* significant, fere junguntur cum praepositione *ex*: cf. n. 290. *Omnibus rebus amorem credo antevenire.* Plaut. *Cas.* 217 [2, 3, 1]. — *Exire* transitivum poetarum est, v. c. *modum.* Cf. LEBRETON, *Caesar. synt.*, p. 2.

² Accusativus communis nihil ponitur, sed raro, cum adjectivis. *Plebs (Ardeatium) nihil Romanae plebi similis.* Liv. 4, 9, 8.

le-
ris
3L-
iasr-
m
o.
m
s.
-
20
2-
s
s

utrumque; — unum, multa, pauca, cetera, omnia, cuncta, multum, plus, plurimum, nimium, tantum, quantum, totum. nihil.

I. Ex verbis transitivis recensenda quae consilium, hortationem petitionemve significant: moneo, admoneo, commoneo, hortor, consulo, cogo, obsecro, oro, precor, obtestor, veneror, vereor; alia. *Id ipsum quod me mones.* Cic. Att. 14, 19, 1. *Hoc te ita rogo, ut majore studio rogare non possim.* Id. Q. fr. 1, 2, 3, 11. *Haec sunt quae me ludens Crassus modo flagitabat.* Id. de Or. 2, 45, 188. *Non quemvis hoc idem interrogarem.* Id. Tusc. 5, 19, 55. *Pauca pro tempore milites hortatus.* Sall. J. 49, 6. *Idque postremum parentes suos liberi orabant, ut, cet.* Cic. Verr. 5, 45, 119: cf. n. 224. *Hoc te obsecrat.* Cic. Quinct. 51, 99. *Non quo me aliquid juvare posses.* Id. Att. 6, 3, 1. *Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?* Verg. Aen. 3, 56.

II. Ex neutris praecipua sunt: 1.º quae animi sensum exprimunt, ut assentior, dubito, glorior, irascor, laetor, studeo, succenseo, volo, jubeo, suadeo, auctor sum, gratificor, cet. *Ego domi ero, si quid me voles.* Ter. Haut. 872 [4, 8, 31]. ¹ *Utrumque laetor, et sine dolore corporis te fuisse et animo valuisse.* Cic. Fam. 7, 1, 1. *Omnes mulieres eadem student:* cf. Ter. Hec. 199 [2, 1, 2]; se inclinan a lo mismo, tienen las mismas inclinaciones. *A me consilium petis, quid sim tibi auctor.* Cic. Fam. 6, 8, 2; me pides qué te debo aconsejar. *Sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit.* Ib. 2, 10, 3; si cometiere algún error, suyo será todo el daño, a ti en nada te perjudicará. *Idem gloriari, quod Cyrus.* Cic. C. M. 10, 32. (*Coepi suadere pacem.* Id. Fam. 7, 3, 2.)

2.º Verba aliqua commodi et incommodi, ut prodest, proficio, refert, utor, invehor, noceo; alia. *Cum in oratione sua multa invecus esset in Thebanos.* Nep. Epam. 6, 1; habiéndose desatado en muchas invectivas contra. *Si uredo aut grandio quidpiam nocuit.* Cic. N. D. 3, 35, 86. — *Poetis pingue quiddam sonantibus atque peregrinum.* Id. Arch. 10, 26; que pronunciaban con (un) acento algo rudo y extranjero.²

NB. Si complementum substantivum est, verba neutra aliam

¹ *Volo* cum complemento directo substantivo est fere poetarum; v. g. Verg. Aen. 7, 340. *Te volo*, subaudi *convenire*; te quiero hablar, te he menester.

² Fideliter omnino et venuste Rodrigo de Oviedo: *en cuya pronunciación había cierta grosería y barbarie*; non ita Miguel: *en cuyo canto se notaba algo de rudeza* neque Calvo: *a los rudos y extraños cantos de*.

constructionem exigunt. LAETARI omnes DE COMMUNI omnium SALUTE sentio. Cic. Marc. 11, 33. Me AUCTOREM FUISSE CAESARIS INTERFICIENDI criminatur. Id. Fam. 12, 2, 1; que aconsejé la muerte (el asesinato) de C.]

III. ACCUSATIVUS POST VERBA PASSIVA (ACCUSATIVUS GRAECUS)

218 Verba cingendi, induendi, exuendi in voce passiva accusativum pro ablativo instrumenti sibi assumunt apud poëtas non raro, raro apud alios, sensu saepe reflexo. ¹ *Inutile FERRUM CINGITUR.* Verg. *Aen.* 2, 210; ciñe la espada, se ciñe la e., cf. *ib.* 2, 749: *cingor fulgentibus armis.* *Septem et viginti virgines LONGAM INDUTAE VESTEM carmen in Junonem reginam canentes ibant.* Liv. 27, 37, 12; i. e. *longa indutae veste.* [*Androgei GALEAM clipeique INSIGNE DECORUM INDUITUR.* Verg. *Aen.* 2, 392; i. e. *induit galeam et clipeum,* vel *induit se galea et clipeo.* *SIDONIAM picto CHLAMYDEM CIRCUMDATA limbo.* *Ib.* 4, 137; i. e. *quae se chlamyde* vel *sibi chlamydem circumdederat.* *INDUCTA cornibus AURUM Victima vota cadit.* Ov. *M.* 7, 161; revestidos, cubiertos de oro los cuernos.

NB. Accusativo etiam junguntur apud poëtas alia passivae vocis perpauca, maxime in participio praeteriti. *Perque pedes TRAJECTUS LORA tumentes.* Verg. *Aen.* 2, 273; pro *trajectis pedibus* vel *trajectus pedibus* sive *pedes loris*, cf. n. 280; id est, cui lora per pedes trajecta erant, a quien habían pasado correas por los pies, a quien h. atravesado los p. con c. *Nunc SATYRUM, nunc AGRESTEM CYCLOPA MOVETUR.* Hor. *Ep.* 2, 2, 125; i. e. *saltando repraesentat Satyrum, refert Polyphemum.* ² (*Est liber et ingenuus, praesertim CENSUS EQUESTREM SUMMAM nummorum.* Id. *Pis.* 383; tiene registrada en el censo la renta de los caballeros; cf. Cic. *Q. fr.* 1, 2, 2, 6: *Homo levis ac sordidus, sed tamen equestri censu,* ³ *Catienus.* *MARIA OMNIA VECTI.* Verg. *Aen.* 1, 524. Cf. accusat. partis pro ablat., n. 280.]

¹ Cum sensus est reflexus, vox proprie media, non passiva est: cf. n. 430, 1, et LAURAND, 366, 2.º

² Cf. id. *S.* 4, 5, 63: *Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat;* i. e. *rog. ut salt. pastorem Cyclopem,* sc. *ut imitaretur saltando pastorem C.*

³ 400.000 H S., circiter 85,000 pesetas.

IV. ACCUSATIVUS VEL DATIVUS

219

I. Nonnulla verba composita motum significantia accusativo gaudent vel dativo. *Timor* PATRES INCESSIT. Liv. 1, 17, 4. *Cura* PATRIBUS INCESSIT. Id. 4, 57, 10; etiam *inces- sit in castra vis morbi*, id. 29, 10, 3; cf. n. 227, I, et 263.

[Sunt praecipue *incedo*, sobrevengo, me apodero de, *obambulo*, paseo al rededor de, delante de, *obequito*, cabalgo hacia, delante de, *oberro*, doy vueltas por, vagueo por, *praecurro*. *Ille quidem totam fre- mebundus OBAMBULAT AETNAM*. Ov. M. 14, 188. OBAMBULARE MURIS coepit. Liv. 36, 34, 4. *Horum uterque ISOCRATEM aetate PRAECURRIT*. Cic. Or. 52, 176. *Qui MIHI studio paene PRAECURRITIS*. Id. Cat. 4, 9, 19.

NB. *Subeo* accusativum habet; dativum apud poetas tantummodo. *Deinde cogitatio ANIMUM SUBIT, indignum esse*, cet., Liv. 36, 20, 3; viene a la mente el pensamiento de. *Et SUBEUNT ANIMO Latmia saxa tuo*. Ov. Her. 18, 61; *subeo ad*, me acerco, cf. n. 227, NB. 1, a.)]

II. Etiam accusativum aut dativum admittunt *comitor*, acompaño, *despéro*, desespero de, *illudo*, me burlo de, *praestolor*, espero. ¹ *COMI- TATI EOS*. Caes. G. 6, 8, 8. *TARDIS enim INGENIIS virtus non facile comitatur*. Cic. Tusc. 5, 24, 68. *PACEM enim DESPERAVI*. Id. Att. 7, 20, 1; hinc *pace desperata*. *DESPERANS REBUS TUIS*. Id. Pis. 36, 89; dicitur etiam *desperare de aliquo*, *de aliqua re*. [*IPSA vero PRAECEPTA sic ILLUDERE solebat*. Id. de Or. 1, 19, 87; no tenía cuenta con, no hacía caso de. *Hic non ILLUDIT AUCTORITATI horum omnium?* Id. Dom. 39, 104; *in aliquem illudere*: cf. n. 263. *QUEM PRAESTOLARE*, *Par- meno, hic ante ostium?* Ter. Eun. 975 [5, 5, 5]. *Qui tibi ad forum Aurelium PRAESTOLARENTUR armati*. Cic. Cat. 1, 9, 24.]

220

I. *Adulator* et *aemulor* saepius cum accusativo quam cum dativo adhibentur. *ADULANTEM OMNES videre te volui; vidi*. Cic. Pis. 41, 99. *Neque (Atticus) ADULATUS EST ANTONIO*. Nep. Att. 8, 6. ² [*AGAMEMNONEM AEMULARI*. Id. Epam. 5, 6. *IIS AEMU- LEMUR qui*, cet. Cic. Tusc. 1, 19, 44. (*Nec mecum aemuletur*. Liv. 28, 43, 4.)]

¹ Altera syllaba brevis est apud Ter. Eun. 975. *Praestolor* est infimae Latinitatis.

² *Huic non hunc adulari jam dicitur*. Quintil. 9, 3, 4.

II. *Maneo*, «espero, aguardo», accusativum habet personae apud oētas praesertim, raro dativum; ¹ *maneo*, «quedo, permanezco», solum dativum *Longius aut propius mors sua QUEMQUE MANET*. Prop. 2, 21, 58; a cada uno le espera. [*Acerba*] *MANENT VICTOS*. Liv. 26, 13, 18.] *Cujus quidem tibi fatum, sicuti C. CURIONI, MANET*. Cic. Phil. 2, 5, 11. — *MANENT ingenia SENIBUS*. Id. C. M. 7, 22.

[III. *Attendo* cum dativo est senioris aetatis: dicitur *attendo aliquid et aliquem, attendo animum ad aliquid*.]

221

Aliqua verba prout diversas habent significationes, accusativo vel dativo (fere commodi, 254) junguntur.

I. *Metuo, timeo, caveo* cum accusativo significant «temo, i. e., me guardo de, me cautelo de, contra» ²; cum dativo «temo por, velo por». *Quamquam OMNIA SUNT METUENDA, NIHIL magis quam PERFIDIAM TIME-MUS*. Cic. Fam. 1, 5, 2. *Inopi METUENS formica SENECTAE*. Verg. G. 1, 186. [*Considera QUOS CAVEAS*: cf. Cic. Fam. 1, 7, 9. *Altera (lex) privatorum AEDIFICIIS, altera IPSIS SEPULCRIS CAVET*. Id. Leg. 2, 24, 61. *Metuere de alicujus vita. Caveo (mihi) ab aliquo, ab aliqua re, me pongo en precaución contra. Cavere ab homine impuro*. Cic. Phil. 12, 40, 25; a veneno. Id. Fin. 5, 22, 64. ³]

II. *Prospicio, provideo* cum accusativo sunt «preveo, proveo»; cum dativo «miro por, atiendo a.» *Longe PROSPICERE futuros CASUS reipublicae*. Cic. Lael. 12, 40. *PROSPICITE PATRIAE*. Id. Cat. 4, 2, 3. [*PROVIDERE REM. An ego non PROVIDEAM MEIS CIVIBUS?* Cic. Phil. 6, 6, 17. *Prospicere exercitui frumentum, arma, proveer al ejército de.*]

III. *Tempero, moderor aliquid* valent «ordeno, regulo, dirijo», ut *temperare legibus rempublicam, consilia moderari*; cum dativo «modero, contengo», ut *irae, laetitiae moderari, lacrimis temperare* (et a lacrimis, Verg. Aen. 2, 8, cet.) [*Totae autem res rusticae ejusmodi sunt, ut eas venti tempestatesque MODERENTUR*. Cic. Verr. 3, 98, 227. (*Oratio soluta*) *sine vinculis sibi ipsa MODERETUR*. Id. de Or. 3, 48, 184; conténgase a sí misma (váyase a la mano), aunque no con trabas (las del metro). *Victoriae temperare*, Cic. Marc. 3, 8, et Sall. C. 11, 8; «usar con moderación de la v.» Oviedo, «moderarse en la v.» Sueyro.]

IV. *Consulo aliquem* est consilium ab aliquo peto, «consulto», ut: *Judices, jam vos CONSULO, quid mihi faciendum putetis*.

¹ Cum subjecto personae adhibetur *easpecto, praestolor*, cet.

² Cf. Cuervo, *Dicc.* 2, p. 89¹.

³ *Mater pallet pueris*, apud poetas.

Cic. Verr. 1, 11, 32, *Consulo alicui est prospicio seu provideo alicui, ut: CONSULITE VOBIS. Id. Cat. 4, 2, 3. [— Consulo in aliquem, trato a alguno, v. g. crudeliter.]*

V. *Deficere* cum accusativo est «faltar algo a alguno, no bastar»; cum dativo «faltar uno a» *Tempus, hercule, te citius quam oratio DEFICERET. Cic. S. Rosc. 32, 89 [passive tempore deficior, cf. Ov. Tr. 2, 407; mulier consilio et ratione deficitur, Cic. Cluent. 65, 184.] ILLIS LEGIBUS populus Romanus prior non DEFICIET. Liv. 1, 24, 7.*

[VI. *Cupio aliquid* sonat «deseo algo»; *cupio alicui* «deseo el bienestar de», ut: *Quid? ego FUNDATIO non CUPIO? Cic. Q. fr. 1, 2, 3]*

V. GEMINUS ACCUSATIVUS

222 Multa verba duplicem ejusdem rei accusativum habent. ME AUGUREM Cn. Pompejus et Q. Hortensius NOMINAV-
VERUNT. Cic. Phil. 2, 2, 4. Caesar DOLABELLAM CONSULEM ERAT JUS-
SURUS; cf. *ib.* 2, 52, 80.

[Praeter verba vocativa atque efficiendi, eligendi, existi-
mandi, n. 205, 2.º, huc spectant quae significant se exhibere,
ostendere, alia: *me praebeo, praesto, ostendo, exhibeo, profiteor, ago;*
video, cognosco, agnosco, perspicio, intellego, reperio... Quis ILLUM
igitur CONSULEM nisi latrones putant? Cic. Phil. 4, 4, 9. Non minus ME
BONUM AMICUM HABEBIS quam FORTEM INIMICUM ille EXPERTUS EST.
Nep. Them. 9, 3; tendrás en mí un amigo.

NB. Dicitur etiam *aliquem habere pro hoste*, tener a uno por
enemigo, tratar a alg. como a enemigo; *aliquem in hostium numero ha-*
bere, parentis locó aut in parentis loco habere, ducere.]

223 *Doceo*, enseño, *edoceo*, instruyo, *dedoceo*, desenseño,
celo, oculto, praeter accusativum personae alium rei
admittunt. Item *erudio* apud poëtas.

Quid nunc TE, asine, LITTERAS DOCEAM? Cic. Pis. 30, 73. JUVEN-
TUTEM multis modis MALA FACINORA EDOCEBAT. Sall. C. 46, 1. [Non
enim TE CELAVI SERMONEM T. Ampii. Cic. Fam. 2, 16, 5. Nec ME
tantum Tritonia CURSUS ERUDIIT. Val. Flacc. 2, 49. 1]

¹ «Sic Ovidius aliquoties», inquit Alvarus, n. 313, sub fin. Cf. *Met.* 8, 215: (*Dae-*
dalus Icarum) damnosas erudit artes. Sed haud scio an aliud exempl. ap. Ovid.
invenias.

NB. 1. *Celo* habet etiam ablativum cum praepositione *de*; item *doceo* et *edoceo* pro *certiorem facio*, informo *de*. *Bassus noster me DE HOC LIBRO CELAVIT*. Cic. *Fam.* 7, 20, 3; *no me dió noticia de este l. DE ITINERE hostium senatum docet*. Sall. *C.* 48, 4; informa al senado acerca de. [Sed cum pronomine et adjectivo neutro, 217, 1, servatur accusativus: *Cicero ab legatis CUNCTA (OMNIA, HOC, ILLUD) EDOCTUS EST*, fué informado. *EADEM fere QUAE Volturcius de itinere hostium senatum docet*. Sall. *C.* 48, 4; informa al s. acerca de. *Nosne HOC CELATOS tamdiu!* Ter. *Hec.* 645 [4, 4, 23]. Id *Alcibiades diutius CELARI non potuit*. Nep. *Alc.* 5, 2.¹

NB. 2. Cum verbis *docendi* passive dicitur, servato accusativo rei, 211, II, NB. 3: *L. Marcius OMNES militiae ARTES EDOCTUS FUERAT*, Liv. 25, 37, 3; sed crebrius *discere aliquid*. Etiam dicitur: *Docti et Graecis litteris et Latinis*, Cic. *Brut.* 46, 169; *docere aliquem fidibus, pilā*, cet. (ablat. instrumenti), enseñar a tocar un instrumento de cuerda, a jugar a la pelota.]

224 *Oro*, pido por favor, *flagito*, pido instantemente, *posco*, raro *reposco* et *percontor*, et apud priscos alia, ut *exoro*, accusativum personae et rei simul admittunt, quorum accusativus personae mutari potest in ablativum cum praepositione *ab*.

Non ME FRUMENTUM FLAGITABAT? Cic. *Dom.* 6, 14. *ABS TE filium optimum atque innocentissimum FLAGITAT*. Cic. *Verr.* 5, 49, 128. *HANC VENIAM illis sine TE EXOREM*. Plaut. *Bacch.* 5, 2, 82 [1199]; perdón para ellos. [*Verres PARENTES pretium pro sepultura liberum POSCEBAT*: cf. Cic. *Verr.* 1, 3, 7; in passiva *poscor aliquid* poet. est: *Nec tantum segetes alimentaque debita dives Poscebatur humus*. Ov. *M.* 1, 138. *Forte MEUM siquis TE PERCONTABITUR AEVUM*. Hor. *Ep.* 1, 20, 26. *Si hoc A ME muneris non universa provincia poposcisset*. Cic. *Verr.* 2, 47, 117. *Rationem AB ALTERO vitae reposcere*. Id. *Caecil.* 9, 27. *Veniamque oremus AB IPSO*. Verg. 11, 358. (*Pacem orare*, cum solo accus. rei. *QUOD DEOS immortales expoposci*. Liv. 7, 40, 5, cum altero accus. communi. *HAEC cum PRAETOREM postulabas*. Cic. *pro Tull.* 16, 39.)² Cf. 287.

¹ In variis edd. perperam *Alcibiadi*.

² Nonnulli Grammatici (KÜNER, vol. 2, p. 221, RIEMANN-LEJAY, p. 69) etiam verbo *postulo* duplicem tribuunt accusat. hoc loco Cic. *Att.* 2, 7, 4 ducti: *Orationes me duas postulas*; ubi tamen Teubner ex recognitione MÜLLERI legit *a me*; de quo autem Boot ap. Teubner sic in adnotatione critica: *vel A ME corrigendum est, vel ME inducendum*. — *Orare aliquid ab aliquo* est poetar. et aevi sequioris.

NB. 1. *Percontor* generatim cum accusativo personae et ablativo rei cum praepositione *de* conjungitur: *percontor aliquem de*, vel cum accus. rei et ablat. personae cum *ex* (vel *ab*): *percontor aliquid ex aliquo, ab aliquo*. [Ego ILLUM DE SUO REGNO, ille ME DE NOSTRA REPUBLICA PERCONTATUS EST. Cic. Rep. 6, 9 [Somm. Sc. 1]. Solebat EX ME Dejotarus PERCONTARI nostri augurii DISCIPLINAM, ego EX ILLO sui. Id. Div. 2, 36, 76. AB ADVERSARIIS PERCONTABITUR accusator quid futurum sit. Ad Herenn. 2, 15, 22.]

NB. 2. Dicitur *rogare, interrogare aliquem sententiam, testimonium*, vel *id, quod, cet.*, n. 217, I; alias fere *interrogare de* (n. 289). [Racilius *de privatis* ME *primum* SENTENTIAM ROGAVIT. Cic. Q. fr. 2, 1, 3; el primero entre los particulares: unde in passiva *sententiam rogatus*.⁴ Visne igitur... ego TE vicissim IISDEM DE REBUS Latine INTERROGEM? Id. Part. 1, 2. PUSIONEM QUENDAM Socrates INTERROGAT QUAEDAM *geometrica* DE DIMENSIONE *quadrati*. Id. Tusc. 1, 24, 57. (Rogare auxilium; ab Metello *missionem* rogat. Sall. J. 64, 1.) Huc referenda locutio: *Quid me vis?* qué quieres de mí? cf. n. 217, II, 1.º]

225 *Traduco, trajicio, transporto* praeter objecti accusativum alium loci admittunt sine praepositione, vel praepositione *trans* aliquando repetita.

HIBERUM COPIAS TRAJECIT. Liv. 21, 23, 1: TRADUXIT, *ib.* [TRADUCTI SILVAM exercitus. Id. 9, 39, 1. Ne MULTITUDINEM hominum TRANS RHENUM in Galliam TRADUCERET. Caes. G. 1, 35, 3.

NB. Eodem pacto dicitur: *adigo aliquem arbitrum*, obligo a alg. a presentarse al árbitro, al juez, Cic. Off. 3, 16, 66, et *adigo aliquem iusjurandum, ad iusjurandum, jurejurando*, juramento (obligo a jurar) a alg.]

VI. ACCUSATIVUS CUM GENITIVO (CAUSAE)

226 *Miseret, paenitet, piget, pudet, taedet*, et composita, n. 137, 3.º, cum accusativo personae praeter genitivum construuntur. Pro genitivo rei infinitivus quandoque reperitur. [Sunt hujus loci *subpaenitet, suppudet, distaedet, pertaesum est*;

⁴ «Yo, dice el Padre, no deseo nada deso. PREGUNTADO LA CAUSA, respondió.» Ribad. Vida de S. Ign. 5, 4, p. 285, Madrid, 1594, p. 187¹, Madrid, 1605.

miserescit, miseritum est et me miseretur pro misereor, me veritum est pro veritus sum, cet.]

MISERET TE ALIORUM, TUI *nec MISERET nec PUDET*. Plaut. *Trin.* 451 [2, 4, 30]; te compadeces de los demás, de ti ni te c. ni te avergüenzas. *Nunquam SUSCEPTI NEGOTII EUM PERTAESUM EST*. Nep. *Att.* 15, 2; nunca se hastió de lo que una vez había emprendido. PAENITUIT JURASSE PATREM. Ov. *M.* 2, 49; vel *juramenti*, at minime *jurandi*. [*Et ILLUM FURORIS, et HUNC NOSTRUM COPIARUM SUPPAENITET*. Cic. *Att.* 7, 14, 1. EORUM (LIBRORUM) ME SUPPUDEBAT. Cic. *Fam.* 9, 1, 2; tenía yo cierto empacho de los l. (*eos enim jam dudum non legeram.*) — *Solet EUM, cum aliquid furiose fecit, PAENITERE*. Cic. *Att.* 8, 5, 1; minime *solet is paen*; siempre que hace algo: cf. 304. II.]

NB. *Piget, paenitet, pudet* cum neutro demonstrativo aut relativo, tanquam subjecto, inveniuntur nonnunquam. *Non te HAEC PUDENT?* Ter. *Ad.* 4, 7, 56 [754]; [*pro horum te non pudet? QUOD nos post PIGEAT*. Id. *Phorm.* 3, 3, 21 [554]; lo cual después nos apesadumbre, de lo cual d. nos apesadumbremos. ¹]

VII. ACCUSATIVUS LOCI

227 1. Nomina urbium minorumque insularum, item *rus* et *domus* solo accusativo efferuntur si per adverbium quo fit interrogatio, sc. si ingressio in haec loca significatur; propria vero regionum et majorum insularum, item appellativa ponuntur in accusativo cum *in*, raro *ad*.

Epistulas CATINAM, TAUROMENIUM, SYRACUSAS commodius mittere potero. Cic. *Att.* 16, 11, 7. *Rus ibo*. Ter. *Eun.* 187 [1, 2, 107]. *Domum revertor*. Id. *Haut.* 68 [1, 1, 16]. [*Domum reditus*. Cic. *Pis.* 3; etiam usurpatur *domos*, cum agitur de patria, secus *in domus: Ubi*

¹ Nota exemplum *Sapientis est proprium nihil quod paenitere possit facere*. Cic. *Tusc.* 5, 28, 81; i. e. *quod paenitere eum possit*. Ubi MADVIG, n. 218 a, adnot., NEUEWAGENER, vol 3, p. 653-54, JANS. n. 293, 1, alii opinantur esse quod nominat.; contra accus. THEIL in sua *Grammaticae Madvigianae* versione, n. 218 a, 2, KÜHNER, vol. 1, n. 206, adnot. 7, p. 540, RAMSHORN, *Gr. Lat.* 143, 2, ZUMPT. *Gr. Lat.* 442, FREUND, *Dictionn. poenitet*; RIEMANN et GOELZER dubitant, n. 50, III.—Invenitur etiam nominativus substantivi pro genitivo cum *paenitet*; at est insolens. *Et me quidem haec condicio nunc non paenitet*. Plaut. *Stich.* 1, 1, 51. — Vide sensum hujus exempli et similium: *Me pudet deorum hominumque, me avergüenzo, siento vergüenza, delante de los d.*

vos dilapsi DOMOS et IN RURA vestra eritis. Liv. 39, 16, 4; *Socrates autem primus philosophiam IN DOMUS introduxit.* Cic. *Tusc.* 5, 4, 10.] IN MACEDONIAM AD Cn. Pompeji CASTRA venit. Cic. *Lig.* 9, 27. IN INFERIOREM AMBULATIONEM descendimus. Id. *Tusc.* 4, 4, 7. [Ipsumque AD MOENIA ducat. Verg. *Aen.* 1, 645; i. e. in urbem Carthaginem.¹ — Insulae minores habentur Chius, Quio, Delos, Lemnus, Rhodus, Salamis, Samos, cet. Cum accessisset LEMNUM. Nep. *Milt.* 1, 4.]

NB. 1. Praepositione *ad* solet in motu significari

a) propinquitatis seu accessio ad locum. *Atque iterum AD TROJAM magnus mittetur Achilles.* Verg. *B.* 4, 36; al campamento de Tr., a los muros de. [Adulescentulus miles AD CAPUAM profectus sum, quintoque anno post AD TARENTUM. Cic. *C. M.* 4, 10; fui de soldado a C., i. e., a los alrededores de C., al campo militar de; erant enim illae urbes penes Hannibalem. Quae spes nisi ut AD URBEM vel in urbem potius exercitum maximum adduceret? Id. *Phil.* 5, 8, 22. AD RIVUM EUNDEM lupo et agnus venerant. Phaed. 1, 1, 1; non enim undas sunt ingressi.]

b) mera directio. *Qui cum facibus AD CURIAM cucurrerunt.* Cic. *Mil.* 33, 91; hacia, en dirección a. [Duplices tendens AD SIDERA palmas. Verg. *Aen.* 1, 93; ib. 86, 103, 644, 656². — Etiam sine verbo motus: tres viae sunt AD MUTINAM. Cic. *Phil.* 12, 9, 22.]

c) locus tralaticius. *Proficiscere AD impium BELLUM ac nefarium.* Cic. *Cat.* 1, 13, 33. [AD FACTA veniamus. Id. *Rep.* 2, 2, 4.]

d) persona. *In Macedoniam AD PLANCIVMQUE perrexi.* Cic. *Planc.* 41, 98. [AD SENATUMNE venient? AD POPULUM ROMANUM confugient? Id. *Verr.* 5, 48, 126; i. e. ad senatores, ad cives R.; cf. *Venio in senatum frequens*, id. *C. M.* 11, 38. *Eamus AD ME.* Ter. *Eun.* 612 [3, 5, 65]; vayamos a (mi) casa. — Nomina populorum sive gentium saepe sumuntur tanquam regionum, non personarum: *Hic bellum lacrimosum a populo IN PERSAS aget.* Hor. *C.* 1, 21, 14; i. e. in Persiam.]

NB. 2. Accusativo *domum* et *domos* adjungi potest genitivus possessoris vel adjectivum possessivum; v. g. *eo domum Pompeji, domum*

¹ Cf. Cic. *Mil.* 49, 51: *Ariciū rediens DEVERTIT Clodius ad se IN ALBANUM... AD VILLAM SUAM DEVERTI*, et ib. 20, 54: *DEVERTIT IN VILLAM Pompeji*. Item: *Eos IN CAELUM laudibus EXTOLLERE*, *Harusp. r.* 22, 47, et *Quem tu AD CAELUM laudibus EXTULISTI*. *Fam.* 12, 25, a, 7.

² At illustrius directio particula *versus* significatur. *Verti igitur me a Minturnis ARPINUM VERSUS.* Cic. *Att.* 16, 40, 1. *IN GALLIAM VORSUS castra movere.* Sall. *C.* 56, 4. *AD OCEANUM VERSUS proficisci.* Caes. *G.* 6, 33, 1.

meam, alienam, regiam, i. e. regis. At etiam dicitur: eo in domum meam, in domum Pompeji et domum ad Pompejum. [DOMOS SUAS discedere, Nep. Them. 4, 2; aurum argentumque DOMUM REGIAM comportant, Sall. J. 76, 6. Venisse in M. LECCAE DOMUM. Cic. Cat. 1, 4, 8. Cum ceteris adjectivis adhibenda praepositio: in domum amplam et magnificam venire]

NB. 3. Si interrogatio fit per adverbium quo, detrahi praepositio potest aliquando cum nominibus magnarum insularum et cum Graecis in us loci majoris.¹ Et poetae interdum dativo etiam utuntur. SARDINIAM cum classe venit. Cic. Man. 12, 34: cf. Pompejus in Sardiniam profectus est. Id. Fam. 1, 9, 9. AEGYPTUM proficisci. Nep. Dat. 4, 1. — Hic alii spolia occisis derepta Latinis Conjiciunt igni. Verg. Aen. 11, 194; i. e. in ignem. [It caelo clamorque virum clangorque tubarum. Ib. 192; pro ad caelum: cf. ib. 12, 409: It tristis ad aethera clamor. Verba refers AURES non pervenientia nostras. Ov. M. 3, 462; pro ad aures. CHERSONESUM profectus. Nep. Milt. 1, 4. Cf. n. 285, NB. 2 et 3.]

II. Ubi vel cum motu vel sine motu indicatur extensio, liber est usus praepositionis ad cum nominibus loci minoris. Usque ab Dianio ad SINOPAM navigaverunt. Cic. Verr. 2, 1, 34, 87. Municipia quae sunt a Vibone BRUNDISIUM. Id. Planc. 41, 97; vel a Vibone ad Brundisium. Cf. n. 285, NB. 1.]

228 Propius, proxime accusandi casum saepius exigunt, quam dandi; contra propior et proximus. Dicitur etiam propius et proxime ab, propior et proximus ab.

Exercitum PROPIUS URBEM admove: cf. Cic. Phil. 7, 9, 26. Exercitum habere quam PROXIME HOSTEM. Id. Att. 6, 5, 3. Quam PROXIME potest hostium CASPRIS, castra communit. Caes. C. 1, 72, 5. PROPIUS A TERRA Jovis stella fertur. Cic. N. D. 2, 20, 52. [Stellae aliae PROPIUS A TERRIS, aliae remotius eadem spatia conficiunt. Ib. 1, 31, 87. A SURA PROXIME est Philiscum. Plin. N. H. 5, 26, 89 (5, 21, 4). Est PROXIMUS A POSTREMO. Cic. Or. 64, 217. PROPIOR PATRIAE. Ov. Pont. 1, 2, 130. PROPIOR MONTEM suos collocat. Sall. J. 49, 1.]

¹ Inter Graeca notanda Aegyptus, Bosphorus, Chersonesus, Epirus, Peloponnesus...

VIII. ACCUSATIVUS MENSURAE, DISTANTIAE
AETATIS, TEMPORIS

229 In a) extensione et b) motu mensura accusativo exprimitur (cum verbis, adjectivis et adverbis).

a) MILLE et DUCENTOS PASSUS *ibi latitudo patet*. Liv. 37, 31, 9. b) *A recta conscientia TRANSVERSUM UNGUEM non oportet discedere*. Cic. Att. 13, 20, 4; un negro de uña, un canto de u. [*Negat unquam se a te PEDEM discessisse*. Id. Deiot. 13, 42. *Fossam sex CUBITA altam, duodecim latam cum duxisset*. Liv. 37, 37, 10. ¹

Generalem dimensionem sive extensionem significant *longus, latus, altus*, alto, profundo (cave usurpes hic *profundus*), cum suis adverbis, v. g. *terram duos pedes alte infodere*; certam mensuram *digitus, palmus, pes, cubitum, passus, stadium, iter*, v. g. *unius diei, tridui*: *Ariovistus tridui iter processit*.

NB. *Crassus ex. c. pedes duos*, ut est apud Cat. R. R. 18, de arboribus, *sex digitos*, Plin: H. N. 36, 25, 187 (62) eruditius saeculum rejecit, maluitque dicere: *arbores duum PEDUM CRASSITUDINE*. *Clavi ferrei DIGITI pollicis CRASSITUDINE*. Caes. G. 3, 13, 4. *Patebat PARIETUM CRASSITUDO pedes quinque*. Id. C. 2, 8, 2. ²— Genitivus mensurae aevi sequioris est; item ablativus, nisi a comparativo pendet: *Palus lata pedes quinquaginta*; sed *palus non LATIOR PEDIBUS L.* Caes. G. 7, 19, 1: n. 294, 1.]

230

Nomen distantiam loci significans accusativo vel ablativo effertur, addita loco unde praepositione *ab*.

Teanum abest a LARINO XVIII MILIA passuum. Cic. Cluent. 9, 27. *Aesculapii templum V MILIBUS passuum AB EPIDAURO distat*: cf. Liv. 45, 28, 3. [*Quattuor MILIA AB HOSTE posuit castra*. Liv. 37, 38, 2; i. e. *passuum*. *Is locus est citra Leucadem STADIA centum et viginti*. Cic. Fam. 16, 2. *Cum reliquae legiones magnum SPATIUM abessent*. Caes. G. 2, 17, 2. *MILIBUS passuum sex a Caesaris CASTRIS sub monte cedit*. Ib. 1, 48, 1. *Hic locus aequo fere SPATIO AB CASTRIS Ariovisti et Caesaris aberat*. Ib. 1, 43, 1: cf. NB. 2.]

NB. 1. Si locus distans tacetur, saepe distantia construitur cum

¹ Haec genuina lectio, non *cubitis*.

² *Pedum* pro *pedes* mendosum est.

praepositione *ab*. A MILIBUS passuum minus duobus castra posuerunt. Caes. G. 2, 7, 5; a menos de dos mil p.

NB. 2. Nisi cum verbis *abesse* et *distare*, vox *spatium* et *intervallum* in distantia semper ablativo effertur. *Sex milium passuum* INTEVALLO *ab Saburra* CONSEDERAT. Caes. C. 2, 38, 3. *Quindecim ferme milium* SPATIO castra *ab Tarento* POSUIT. Liv. 25, 9, 3.]

231 Cum adjectivo *natus* numerus annorum seu mensura aetatis in accusativo ponitur. *Masinissa* NONAGINTA NATUS ANNOS. Cic. C. M. 10, 34; de noventa a. de edad, a los noventa a. (cumplidos).

NB. Dicitur etiam *nonaginta annorum*, et *nonagesimum primum annum* agens; annus enim vertens cum verbo *ago* numeratur, usurpaturque numerus ordinalis.

232 I. Si per *quamdiu* fit interrogatio, i. e. si *spatium* temporis preteriti vel futuri (duración) exprimitur, accusativus adhibetur, raro ablativus: ¿cuánto tiempo una cosa fué o será, duró o durará?

Romulus septem et triginta regnavit ANNOS [*Numa tres et quadraginta*] Liv. 1, 21, 6. *Habendas triduum* *ferias*. Cic. Leg. 2, 22, 57. *Triginta annis* *vixisse*. Cic. Off. 3, 2, 8. [Cum comparativis adhibetur ablativus: *Etsi cupidissime expetitur a me est ne diutius* ANNO *in provincia essem*. Cic. Att. 7, 3, 1: n. 294, I. — Accusativo additur *per* ad designandam rem continenter gestam. *Ludi per decem dies facti sunt*. Cic. Cat. 3, 8, 20; durante diez días (consecutivos).⁴ *At pius Aeneas per noctem plurima volvens*. Verg. Aen. 1, 305; toda la noche.] *Addita et unum diem supplicatio*. Liv. 39, 22, 4.]

II. Sin vero interrogatio fit per *quamdudum*, hoc est, si res adhuc perseverans significatur, utuntur Latini accusativo et numero ordinali: ¿cuánto tiempo hace (hacía) que una cosa sucede (sucedió)?

ANNUM jam tertium et vicesimum regnat. Cic. Man. 3, 7; reina ya veintitrés años, hace ya v. años que reina, es ya el año vigésimo tercero que r. [*Is Lilybaei multos jam annos habitat*. Id. Verr. 4, 18, 38.]

III. *Abhinc* verbis praeteriti temporis et accusativo, raro abla-

⁴ Distinctius: *Menses octo continuos his opus non defuit*. Cic. Verr. 4, 21, 54; no les faltó quehacer.

tivo, *ante* et accusativo et ablativo jungitur: ¿cuánto tiempo ha que una cosa sucedió? *Quaestor fuisti ABHINC ANNOS quattuordecim*. Cic. Verr. 2, 1, 12, 34. *Quo tempore?* ABHINC ANNIS quindecim. Id. R. Com. 13, 37. ANTE *hos sex MENSES male, ait, dixisti mihi*. Phaed. 1, 1, 10; ha seis meses que hablaste mal de mí, seis meses antes (de ahora). *Catilina paucis ANTE DIEBUS erupit ex urbe*. Cic. Cat. 3, 1, 3. [— *Ante suo casui interjicitur: decem ante dies et decem ante diebus*, vel *postponitur: decem dies ante et decem diebus ante*, vel *praeponitur: ante decem dies*, raro *ante diebus decem*.]

NB. Pro *abhinc* vel *ante* adhibetur interdum ablativus pronomini *hic, ille*. *HIS ANNIS quadringentis Romae rex erat*. Cic. Rep. 1, 37, 58; hace como cuatrocientos años, unos cuatroc. a., que en Roma había rey. [*Respondit illud argentum se paucis ILLIS DIEBUS misisse Litybaeum*. Id. Verr. 4, 18, 39; por aquellos días, no había muchos días.]

233

I. Quaestioni in quodnam tempus et in quantum tempus «para cuándo, para cuánto tiempo» respondetur cum accusativo et praepositione *in*, aliquando *ad*.

Omnem hanc disputationem IN ADVENTUM tuum differo. Cic. Fam. 2, 3, 2. *Te AD MENSEM JANUARIUM expectamus*. Id. Att. 1, 3, 2; para Enero. *IN CENTUM ANNOS induitiae datae*. Liv. 1, 15, 5. [*Solis defectiones itemque lunae praedicuntur IN MULTOS ANNOS*. Cic. Div. 2, 6, 17; los eclipses se predicen, anuncian, para muchos años adelante, i. e. con mucha anticipación. (*Latinas*) *IN ANTE DIEM TERTIUM Idus Sextiles edixit*. Liv. 41, 16, 5; i. e. *in diem tertium*; cf. id. 41, 16, 1: *Latinae feriae fuere ante diem tertium Nonas Majas*: cf. 591, IV. *Currus rogat ille paternos INQUE DIEM alipedum jus et moderamen equorum*. Ov. M. 2, 47.

Dicitur: *crescit in dies*, vel *in dies singulos, hostium numerus*, Cic. Cat. 1, 2, 5; *minorem in diem urbem Saguntini faciunt*, Liv. 21, 11, 11, diariamente, de día en día; *in diem vivere*, Cic. de Or. 2, 40, 169, Liv. 22, 39, 13, sive *nulla cura de futuro*, vivir al día; *puer mutatur in horas*, Hor. Pis. 160, a cada hora, de hora en hora; *ad constitutam diem tempusque venisse*, Cic. Caec. 11, 32, para el día y hora señalada; *ad tempus redire*, id. Att. 13, 45, 2, i. e. *opportuno tempore*, a tiempo; *quem ad annum tribunum plebis videbam fore*, ib. 5, 2, 1, dentro de un año, al año.]

II. Interrogationi *quousque* «hasta cuándo, h. qué tiempo» respondetur praepositione *ad, usque ad*, aliquando *in*.

Sophocles AD SUMMAM SENECTUTEM tragoedias fecit. Cic. C. M. 7, 22; hasta la última vejez. *Philosophia* jacuit USQUE AD hanc aetatem. Id. Tusc. 1, 3, 5; estuvo postrada. *Sermonem* IN MULTAM NOCTEM produximus. Id. Resp. 6, 7 [Somn. Sc. 1]; hasta muy entrada la n., h. altas horas de la n. [*Cui est exploratum se AD VESPERUM esse victurum?* Cf. id. C. M. 19, 67. QUEM AD FINEM sese effrenata jactabit audacia? Id. Cat. 1, 1, 1; i. e. quousque, quamdiu; ¿hasta cuándo te jactarás de (esa) tu desenfrenada osadía? ¿cuándo tendrá fin (esa) tu presumida y des. os? ¹ *Dormire in lucem*. Hor. Ep. 1, 18, 34; hasta ser de día, h. muy tarde.]

234 *Pridie* et *postridie* accusativum casum postulant (apud probatos auctores cum nominibus festorum et dierum mensis tantum). (*Venatio*) POSTRIDIE LUDOS APOLLINARES futura est. Cic. Att. 16, 4, 1. PRIDIE NONAS JUNIAS litteras tuas accepi. Id. Fam. 3, 4, 1.

NB. Semper dicitur *pridie*, *postridie* ejus diei.

IX. ACCUSATIVUS IN EXCLAMANDO ET PRO ALIO CASU

235 In exclamationibus admirantis aut dolentis adhibetur accusativus vel sine interiectione vel cum *o* et *heu*, ut: *me miserum!* *o me miserum!* *heu me miserum!* Cic. Phil. 7, 4, 14. ²

236 In paucis locutionibus adhibetur accusativus loco alterius casus. Sic dicitur: *id temporis* pro *eo tempore*. Quos ad me ID TEMPORIS venturos esse praedixeram Cic. Cat. 1, 4, 10. Dicitur etiam: *id* seu *illud aetatis* pro *ejus*, *illius aetatis*. Id aetatis jam sumus, ut... Cic. Fam. 6, 20, 3; somos de tal edad, de tantos años. ³

¹ Non igitur recte omnino RODRIGO DE OVIEDO: «¿hasta qué término ha de llegar esa tu desenfrenada osadía?» Male CALVO: «¿a qué extremos se arrojará tu desenfrenada audacia?» et LAGUNA (saec. XVI): «¿Adónde irá a dar consigo esa tu osadía desenfrenada?»

² In Tullianis orationibus passim accusativus hic reperitur; v. g. *O miserum et infelicem illum diem!*... *O falsam spem!* *o volucem fortunam!* *o caecam cupiditatem!* *o praeposteram gratulationem!* Sull. 32, 91. *O patrem* (Cornelium) sapientem! Ib. 18, 51. *Miserum me!* Id. Pis. 1, 3. Cf. de Or. 3, 2, 7. — (*Edepol mortalis malos*. Plaut. Bacch. 293. *Euge litteras minutas*. Ib. 4, 9, 68 [991]; ¡qué letras tan pequeñas! ¡qué letra tan diminuta!) Cf. 209, II.

³ Minime vero: vivimos en tal época.

M. 7,
atem.
pro-
h.
rum?
icia?
s de
da y
dia,

ud
um
st.
ld.

[*Hominem id aetatis adorianatur*, id. Verr. 2, 14, 37. Quibus adde: *id* (hoc, omne) *genus* pro ejus (hujus, omnis) generis: *Scis me antea orationes aut aliquid id genus solitum scribere*, Cic. Att. 13, 12, 3. *Simulacra omne genus*, Lucr. 4, 737. *Res hoc genus*, id. 6, 918, Varro R. R. 2, 1, 23.

Dicitur tandem in poësi praesertim: *quo mihi (tibi...) cum accus.*, ¿de qué me sirve? unde *mihi...* ¿a dónde iré a buscar? ¿dónde podré hallar? *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* Hor. Ep. 1, 5, 12; i. e. *quid mihi fortuna prodest?* *Quo mi*, inquit, *mutam speciem*, si vincor sono? Phaed. 3, 18, 9. *Unde mihi tam fortem tamque fidelem?* Hor. S. 2, 5, 102; sc. *ubi inveniam?*]

X. ACCUSATIVI VEL ABLATIVI PRAEPOSITIONES

(Cf. n. 162, I, et 298)

237 In accusativum amat 1.^m cum motus proprie significatur, «a = para dentro de», n. 227.

Venio IN SENATUM frequens. Cic. C. M. 11, 38.

Sic: *adventus in urbes sociorum*; *in carcerem conicere, condere*; *convenire, congregari, exercitum contrahere in locum aliquem* (unde *congregari aliquo, eo*, non vero *alicubi, ibi*); *cogere copias in unum*; *comportare arma in templa, aquam in arcem*; *concludere aliquem in cellam*; *concursus fit in praetorium*; *confluunt in hanc urbem multi inquinatae loquentes*; *Midiae dormienti formicae in os tritici grana con-gesserunt*; *convehere lintribus in insulam materiam, calcem, cet., fru-mentum et commeatus in castra*; *convocare philosophos in Academiam*; *in terram egredi, salir* (del barco) *a tierra, saltar en t., desembarcar*; *incursionem facere in fines Romanorum*; *in exilium proficisci*; *in civi-tatem recipere*; *in curiam reditus*; *in custodiam, in pistrinum* (tahona, molino) *aliquem tradere*.

In accusativum amat 2.º etiam cum translate motus designatur:

a) cum notat finem; ubi saepius adhibetur *ad*. *Regium IN PRAE-SIDIUM missa legio*. Liv. 28, 28, 2 (cum verbo motus). [IN HANC REM *te, te, inquam, testem, Naevi, citabo*. Cic. Quinct. 11, 37, Verr. 4, 59, 146 (sine verbo motus). *Nec locus IN TUMULOS, nec sufficit arbor IN IGNES*. Ov. M. 7, 613.]

b) cum notat modum seu formam rei aut dispositionem.

Cives Romani SERVILEM IN MODUM cruciati et vexati. Cic. Verr. 1, 5, 13. *Diffindere aliquid IN LONGITUDINEM:* cf. id. Tim. 7, 24; hender a lo largo. [(Apes) *MAGNUM mixtae glomerantur IN ORBEM.* Verg. G. 4, 79; se aglomeran en un gran pelotón, formando un grande p.; cf. Ov. Met. 1, 35; *Terram magni SPECIEM glomeravit IN orbis.*]

c) cum notat distributionem aut divisionem. *Describebat censores binos IN SINGULAS CIVITATES Timarchides.* Cic. Verr. 2, 53, 133. *Gallia est omnis divisa IN PARTES TRES.* Caes. G. 1, 1, 1.

Sic: a) *Denarium XXXIX milia contulerunt in statuam.* Cic. Verr. 2, 53, 137; *esse in usum*, servir para. b) *Bonam in partem accipere.* Cic. Att. 11, 7, 8. *Marii virtutem in majus celebrare.* Sall. J. 75, 5; exagerando. *Hoc senatusconsulto in meam sententiam facto.* Cic. Fam. 1, 9, 9; dado este decreto del senado conforme a mi parecer. *In hanc sententiam scriberem plura.* Ib. 2, 4, 2; a este propósito, en este sentido. *Pax data Philippo in has leges (in haec).* Liv. 33, 30, 1 et 32, 24, 7; con estas condiciones. *In aurem, in aurem dexteram, in latus dormire,* Ter. Haut. 2, 3, 101 [342], Plaut. Pseud. 1, 1, 123-24 cet. *Silva in longitudinem patet;* cf. Caes. G. 6, 28; tiene de largo; *patet in latitudinem*, tiene de ancho; *tres pedes habet in longitudinem;* cf. Caes. G. 1, 2, 5. *Nec pingues unam in faciem nascuntur olivae.* Verg. G. 2, 85; ni las olivas nacen en una sola forma, con la misma figura, presentando el mismo aspecto. ¹ *Latus rupis excisum in antrum.* Verg. Aen. 6, 42. *Congeriem secuit sectamque in membra redegit.* Ov. Met. 1, 33; y dividida (la masa) la dispuso en partes. *Belgae spectant in Septentriones.* Caes. G. 1, 1, 6; Bélgica mira al norte: etiam dicitur *spectare ad*, Cic. Verr. 5, 66, 169. Caes. G. 7, 69. *Portus in meridiem vergit.* Liv. 37, 31, 10; etiam *ad meridiem*, cf. Caes. G. 1, 1, 5. *Minantur in caelum scopuli.* Verg. Aen. 1, 165. *In saxum mutari,* cet. c) *Verres ab aratoribus pro frumento in modios singulos duodenos sestertios exegit,* cf. Cic. Caecil. 10, 30. *Jamque ad denarios in singulos modios annona pervenerat.* Caes. 1, 52, 2. *Distribuere populi partes in tribus,* Cic.

¹ OCHOA minus recte totum hunc locum videtur reddidisse, quippe qui versione usus sit Valentiae edita, 1778, in quo tamen libro, pag. 375, Ludovicus Legionensis sic pulchre:

Ni las olivas grassas sin arreo (son)
De un mismo talle todas; que si adviertes
Hay luenga (*radii*), hay ocal, hay la [s] que creo
Que llaman pausia oliva, a quien ninguna
Iguala en amargura de aceituna.

Ocal (vide Dictionario de la Acad.) legendum fortasse (*orcal?*) oval, id enim sonat orchades Vergilianum. Cf. Enciclopedia Espasa, t. II, p. 46¹.

1, 5,
der a
G. 4,
Ov.

bebat
53,

err.
ere.

, 5;
im.

inc

en-

2,

tus

et.

in

s.

2,

1-

1.

;

-

Leg. 3, 3, 7; populum in quinque classes, id. Rep. 2, 22, 39; pecuniae summam in singulos judices, id. Cluent. 27, 74, etiam singulis iudicibus, cf. Cic. Au. 7, 14, 2 et Caes. G. 4, 22, 3. In utramque partem omnia paria reddere. Cic. Fin. 3, 4, 12.]

In accusativum amat, rarissime ablativum, 3.º cum ponitur pro erga vel contra, ut Brutus fuit pius IN PATRIAM, crudelis IN LIBEROS.

[*Sic: Magna ejus in me officia et merita. Cic. Fam. 11, 17, 1; studia in nos hominum augentur, id. Att. 2, 22, 3, la afición que nos tienen; summum odium omnium hominum in eos qui tenent omnia, ib. 2, 22, 6 (nota alliterationem praesertim characterum u et m); convertit se in nos, ib. 2, 22, 1, se vuelve contra n.; quod in vulgus gratum esse sentimus, ib. 2, 22, 3; ad impietatem in deos in homines adiunxit injuriam, id. N. D. 3, 34, 84; Callimachi epigramma in Cleombrotum, id. Tusc. 1, 34, 84; in hostem pugnare, Sall. C. 9, 4; dicere in aliquem, cui opponitur dicere pro aliquo, en (a) favor de. — IN HOC tantum fuit odium multitudinis, ut cet. Nep. Phoc. 4, 3; contra éste.]*

NB. Cum certis verbis usurpatur aliquando *in* cum accusativo vel ablativo vix immutata significatione, ut *includere aliquem in carcerem*, meter en la c., nonnunquam *in carcere*, encerrar, etiam *carcere* tanquam ablat. instrumenti [*condere in carcerem, in vincula et condere aliquid in visceribus; incidere aliquid in aes*, grabar en bronce, *in tabula*, en una tabla; *abdere aliquem vel aliquid in silvam, in intimam Macedoniam, domum...* et *abdere milites in insidiis, abditus in tabernaculo*, cet. — *In* cum accusativo pro ablativo invenitur in nonnullis locutionibus minus accuratis, ut *in amicitiam dicionemque populi Romani esse, habere in potestatem*.

Adn. In cum ablat. vide n. 298.]

II. *Sub* accusandi casum fere postulat 1.º cum motus significatur «(para) debajo de», ut *cadere sub oculos, sub jugum mittere (et sub jugo)*. [*SUB populi Romani IMPERIUM DICIONEMQUE ceciderunt. Cic. Font. 5, 12. Ditem patrem ferunt penetrasse SUB TERRAS. Id. Verr. 4, 48, 107. Vatis portat SUB TECTA Sibyllae (Aeneas ramum). Verg. Aen. 6, 241; succedere sub montem.*]

Sub accusandi casum postulat fere 2.º cum tempus adsignificat pro *post, paulo post, circiter, per*; ut *sub vesperum, sub lucis ortum, sub idem tempus*. — *Sub ipsa profectione*. Caes. C. 1, 27, 3; en el momento mismo de la partida. [*SUB EAS (Lepidi litteras) statim recitatae sunt tuae. Cic. Fam. 10, 16, 1. Pompejus SUB NOCTEM naves*

solvit. Caes. *C.* 1, 28, 3; zarpó, levó anclas, se hizo a la vela al anochechar, en anocheciendo. SUB *equestris* FINEM certaminis coorta est *peditum pugna*. Liv 22, 47, 4.]

At cum verbis quietis ablativus poscit, ut *sub mensa jacere, esse sub oculis*. [Si essent, inquit, qui SUB TERRA semper habitavissent. Cic. *N. D.* 2, 37, 95. *Requiesce* SUB UMRRA. Verg. *B.* 7, 10.]

III. *Super* acusativo servit, apud poetas etiam ablativo; at in soluta oratione ablativo jungitur tantummodo cum pro de ponitur: «sobre = acerca de». (Demetrius) SUPER *terrae* TUMULUM *noluit quicquam statui nisi columellam*. Cic. *Leg.* 2, 26, 66. FRONDE SUPER VIRIDI. Verg. *B.* 1, 80. HAC SUPER RE *scribam ad te Regio*. Cic. *Att.* 16, 6, 1.

IV. *Subter*, n 162, I. (Plato) *cupiditatem* SUBTER *praecordia* locavit. Cic. *Tusc.* 1. 10, 20; debajo del diafragma. *Ferre juvat* SUBTER *densa* TESTUDINE *casus*. Verg. *Aen.* 9, 544; gustan de arrostrar los peligros bajo la densa empavesada.¹

¹ Etiam *pavesada, testud et testudo*, i. e. cubierta o bóveda formada de escudos o paveses trabados. Cf. Diccionario de la Acad., *empavesada, pavesada, testudo*. Audiatur praeterea Saavedra Fajardo, *Idea de un principe...*, empresa 26: «Si acometían aquellos (los gentiles) una fortaleza, era debajo de empavesadas y testudes». Sic habent edd. quas quidem adire potuerim, ann. 1640 et 1642, «En Monaco, En Milan», p. 475; Bibl. de Rivaden., t. 25, p. 70, et Diccionario de autoridades, t. 3, p. 407, *empavesada*. Sed *testudos* legit idem Vocabularium, t. 6, p. 264. artic. *testudo* = «cierta especie de galería que formaban los soldados, uniendo los escudos de unos con los de otros, para no ser heridos de alto».

Idem Saavedra, *Corona Gothica...* cap. 26, año 674 (Madrid, 1670, pp. 388-89): *Sobre ruedas secretas se movián unas galerías largas de madera cubiertas de cueros, y betunes, que resistiesen a las piedras, y al fuego para que se arrimassen seguramente los soldados, unos a deshazer, o quemar las puertas, y otros apicar (lege a picar) los muros. Para el mismo efecto, y con la misma traza, aunq. en forma de tortugas, caminauan otras llamadas Testudos, unas sencillas, otras rostradas, y otras arietarias.* «Véase a Saavedra, Coron. Got. en Wamba, donde describiendo tan elegantemente, como suele, el famoso cerco que aquel rey puso a Nimes, dice que unos (de los espugnadores) arriaban escalas, y otros levantando sobre las cabezas los escudos hacían empavesadas. Pág. 493, tom. II, edic. de Amber. año de 1681». Goya y Muniáin, *Notas para la mejor inteligencia de Julio César, y justificación de la versión castellana*, libro 4.º de la Guerra gálica, nota 33.

CAPUT IV. DE GENITIVO ¹I. GENITIVUS POST SUBSTANTIVA, ITEM POST ADJECTIVA,
PRONOMINA ATQUE ADVERBIA SUBSTANTIVE SUMPTA ²

238 I. Quotiescumque duo nomina substantiva in oratione continuantur, alterum erit genitivi casus, si ab altero regitur, modo ne obstet particulare praeceptum. ³

Supplicium est POENA PECCATI. Cic. Pis. 19, 43. *Maximum* ORNAMENTUM AMICITIAE tollit, qui ex ea tollit verecundiam. Id. Lael. 22, 82. Cf. n. 203, II. ⁴

¹ Genitivus adhibetur primum ad definiendum nomen substantivum vel substantive sumptum; deinde tanquam verbi complementum sive indirectum sive alicujus circumstantiae; tum ut adjectivi complementum; denique sensu partitivo.

² Gen. possessivus, subjectivus, objectivus, generis, definitivus, finalis, quantitatis.

³ *Vir praestanti prudentia* (ablat. qualitatis), *interitus ferro, fame* (ablat. causae), *victoria de patribus*, alcanzada de los patricios, *insidiae a meis*, de parte de, *ex urbe reductus* (unde), *judicium de Volscis*, sobre, acerca de (ablat. materiae, cet.).

⁴ Praecipui genitivi huc spectantes sunt:

I. genit. auctoris, qui indicat a quo quid sit vel procedat, ut *carmina Vergilii*, *res gestae Caesaris*, *conjunctio Catilinae*.

II. genit. possessivus et subjectivus, sc. ejus rei vel personae quae aliquid habet vel quodammodo possidet aut agit, ut *domus Pompeji* (mea), *filius Majae*, *Asparagium Dyrrachinorum*, provincia imperii nostri, *consensus bonorum*, *timor populi*, temor del pueblo, que el pueblo tiene.

«Es subjetivo, (si) corresponde al sujeto del verbo; v. g. *amor de padre*=el padre ama... Es objetivo, (si) corresponde al acusativo de *amar*: el amor de la vida=amamos la vida». Cuervo, *Dicc.* 4, 438¹, c. «En obsequio de la claridad se reemplaza a menudo el de objetivo con a (más frecuentemente hoy que en tiempos anteriores». *Ib.* 438², β). Nonnunquam etiam usurpamus para: *Fateor me communium malorum consolationem nullam invenire*. Cic. Fam. 6, 4, 2; que para los males comunes no hallo ningún consuelo: cf. ABAIL, h. l. (6, 3). *Corporis sepulcrum*. Id. Mil. 38, 404; genit. subject.

III. genit. objectivus, qui ad substantiva significationis transitivae sive directae sive indirectae refertur tanquam objectum seu verbale complementum: *spes salutis* (cf. *spero salutem*), *ignoratio veri*, *timor populi*, t. que uno tiene del pueblo, al p., *memoria beneficiorum*, *taedium vitae* (taedet vitae), *incitamentum periculorum*, incentivo (estimulo) para las pruebas (*incitare aliquem ad pericula*), *laus recte factorum*.

NB. 1. *Instar* cum genitivo hujus est loci, aequiparationemque significat. *Plato mihi unus INSTAR est CENTUM MILIUM*. Cic. *Brut.* 54, 191; tiene para mí el valor (la importancia) de, vale tanto como, vale por. (*Epistula*) *VOLUMINIS INSTAR erat*. Id. *Att.* 10, 4, 1, equivalía a.

NB. 2. Aliqua adjectiva quae dativo junguntur, cum genitivo tanquam substantiva frequenter adhibentur. *Est enim temperantia LIBIDINUM INIMICA*. Cic. *Off.* 3, 53, 117.

[*Talia sunt: amicus, inimicus, familiaris, par, (un) igual, aequalis, cognatus, propinquus, pariente, necessarius, deudo, affinis, vicinus*. Hunc genitivum *amicus, inimicus, familiaris* etiam in superlativo servant, ut *familiaris et familiarissimus meus*, Cic. *Fam.* 13, 13; *inimicissimus vester*.⁴

NB. 3. Hic genitivus ambiguae significationis esse potest, v. g. *amor Dei*, sc. *quo Deus amat* vel *quo Deus amatur*; *libri Ciceronis*, nimirum vel *a Cicerone scripti* vel *quos C. habet*. Utra vera sit ex contextu orationis dijudicandum.

NB. 4. Verbalia substantiva raro dativum sui verbi pro genitivo habent: *obtemperatio legibus*. Cic. *Leg.* 1, 15, 42. (*Caesar*) *expectabat suis lenissimis postulatis responsa*. Caes. *C.* 1, 5, 5.]

II. Duo genitivi ab uno eodemque substantivo aliquando pendent. *ILLIUS (APPII) administratio PROVINCIAE*. Cic. *Fam.* 2, 13, 2.

Huc spectat silva substantivorum verbalium in *or (sor, tor), trix, io, ium, us, mentum*, ut *timor hostium*, que se tiene a los e., *censor morum, servator patriae, capultrix vitiorum, moderatio animi, studium virtutis, contemptus divitiarum, monumenta rerum gestarum*.

Pro genit. objectivo adhibetur nonnunquam praepositio ad maiorem perspicuitatem aut vim orationis. *De summo meo ERGA TE amore*. Cic. *Fam.* 3, 12, 3; *pro meo tui amore*. Cf. n. 255, III. — Etiam adjectiva ponuntur aliquando pro genitivo subiectivo et object. *Servili tumultu*. Caes. *G.* 1, 40, 5 (subject.). Cf. n. 393, III. *Servilis percontatio*. Cic. *de Or.* 2, 79, 327 (object.).

IV. genit. generis vel quantitatis, qui rem emensam aut numeralam significat, adhibeturque post substantiva mensurae, numeri aut quantitatis: *modius tritici, par amicorum, pecuniae quinquaginta talenta, magna vis (copia) auri argentique*.

V. genit. definitivus, explicativus seu epexegeticus, qui notionem universalem alterius substantivi magis determinat et circumscribit, ut: *nomen regis*, el nombre de rey (etiam del rey, *hic*, n. II), *verbum monendi*, el verbo monere, *vox voluptatis*, la palabra deleite, *familia Scipionum*, opus Academicorum, la obra titulada Académica, *virtus continentiae*, vitium irae, *arbor fici*, higuera, *flos violae*, *flumen sanguinis*, montes auri.

VI. genit. finalis, qui intentionem aut propositum notat: *oratores pacis petendae*, Liv. 9, 45, 48; *exercitus opprimendae libertatis*, Sall. *or. Philippi*, 3. Sed hic genit. rarus est.

⁴ Cf. *San Gregorio Nazianzeno* fue AMICÍSIMO y FAMILIARÍSIMO DE los dos. Ribad. *Flos S., San Greg. Niseno*.

[SUPE
ORUM
lum

geni

opp
2, 1
Au

ph

ta

ra

ti

ap

si

p

C

C

t

1

[SUPERIORUM TEMPORUM *fortuna* REIPUBLICAE. *Ib.* 9, 8, 2. HELVETIORUM *injuria* POPULI ROMANI: cf. *Caes. G.* 4, 30, 4; pro *in populum R.*]

239

I. Adjectiva et pronomina in nominativo vel accusativo singulari substantive posita more substantivorum genitivum poscunt ad quantitatem significandam.

TANTUM CIBI et POTIONIS adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. *Cic. C. M.* 11, 36. Hoc ad te LITTERARUM dedi. *Id. Fam.* 2, 8, 3. [QUODCUMQUE MILITUM contrahere poteritis. *Pompej. ap. Cic. Att.* 8, 12, A. 4. ID AETATIS jam sumus; cf. n. 236.

Hujus classis sunt adjectiva (et adverbia) quantitativa *multum, plus, plurimum, amplius, paulum, minus, minimum, tantum, quantum, tantundem, aliquantum, nimium, nihil, omnia, dimidium, plerumque, raro exiguum*, pronomina demonstrativa, relativa, interrogativa, infinita, item superlativa pluralia, v. gr. *summa*, et apud poëtas et serioris aetatis scriptores alia plurima etiam in plurali sine ulla notione quantitatis; v. gr. *summum, extremum, ultimum, postremum, medium, reliquum, incerta fortunae, occulta saltuum. Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus fuit. Cic. Caecil.* 5, 19; *minus virium, minimum firmitatis habere; hoc tantum laboris itinerisque; quid tu hominis es?* qué clase de h. eres tú? *plerumque Europae*, la mayor parte (lo más) de E.; *summa pectoris, Cic. Fam.* 1, 9; *dimidium pecuniae, id. Q. fr.* 2, 4; *exiguum campi, Liv.* 27, 27 (fere dicitur *exiguus campus*); — *medium noctis, extremum aetatis, ultima Orientis, plana urbis, cet.*, pro quibus apud aureae aetatis auctores leges: *media nox, extrema aestas, ultimus Oriens, plana urbis loca. Item in poësi: acuta belli, cuncta terrarum, strata viarum pro (silice) stratae viae, cet.*]

Nota locutiones: *nihil reliqui facere*, no dejar nada por hacer, no omitir nada, *nihil pensi habere*, litt. no tener cosa alguna pesada cuidadosamente, i. e. no tener cuenta con nada, no importár(se) nada. [Similiter: *Nec quicquam iis pensi est quid faciant. Illis nec quid dicerent nec quid facerent quicquam unquam pensi fuisse. Liv.* 34, 49.]

NB. 1. Adjectiva neutra cum genitivo fere praepositionem respuunt; attamen invenies: *in multum diei, Liv.* 27, 2, 9; pro *in multum diem*; cf. *Cic. de Rep.* 6, 7, (*Somn. Sc.* 1): *in multam noctem* [atque *ad multam noctem*; ventum *ad inopiae ultimum, Liv.* 40, 41,

9, al último extremo (grado) de miseria; ¹ *ad id temporis, loci, locorum*].

NB. 2. Genitivus quantitatis potest esse adjectivum declinationis secundae, non tertiae, sine complemento. *Pythagoras, cum in geometria QUIDDAM NOVI invenisset, Musis bovem immolasse dicitur.* Cic. *N. D.* 2, 36, [At dices: *aliquid memorabile, expectatione vestra dignum* (rarius: *aliquid pulchri et memorabilis* ²).

NB. 3. Raro pro genitivo quantitativo usurpatur ablativus partitivus. *Nihil EX TANTA superis placet URBE relinqui.* Verg. *Aen.* 2, 659.]

II. Adverbia quantitativa *satis, parum, nimis, abunde, affatim*, copiosamente, genitivum casum postulant, tanquam substantiva in nominativo vel accusativo. *SATIS ELOQUENTIAE, SAPIENTIAE PARUM.* Sall. *C.* 5, 4; *subaudi erat Catilinae, Catilina habebat* [NIMIS enim *INSIDIARUM adhiberi videtur.* Cic. *Or.* 51, 170. *Commeatus abunde.* Sall. *C.* 58, 9. *Armorum affatim erat captorum.* Liv. 27, 17, 7. — Pro: *satis militum, satis copiarum* fere dicitur: *satis multi milites, satis multae copiae*, nam *milites et copiae* numerari possunt. Genitivus cum *largiter* priscorum est.]

240 I. Adverbia loci *eo, huc, quo* genitivum casum postulant, cum terminum motus significant. *Eo MISERiarum venturus eram.* Sall. *J.* 14, 3; a tal grado de m., «a este extremo de infelicidad.» Inf. D. Gabriel.

[Sic (nunquam tamen apud Ciceronem et Caesarem): (*Nescire*) *videmini quo amentiae progressi sitis.* Liv. 28, 27. *Huc malorum ventum est, ut —*, Curt. 7, 1, 36. Etiam *quovis, quoquo: abeat quovis gentium.* Eodem pacto: *quoad ejus facere potero, fieri poterit.*]

II. *Ergo* pro causā genitivo postponitur apud archaicos scriptores, raro apud alios. *VICTORIAE NAVALIS ergo in diem unum supplicatio decreta est.* Liv. 37, 47; acción de gracias de un solo día, para un solo día. ³

¹ Llegados A LO ÚLTIMO DE la desventura. Mariana, *Hist.* 7, 4. B. 30, 489 ¹.

² Cf. RIEMANN-GOELZER. *Synt. prol.* p. 40.

³ Sic Cic. legum mentionem faciens, *Att.* 3, 23, 2: *Si quid contra alias leges ejus LEGIS ERGO factum sit*; et *Leg.* 3, 3, 9: *Plebes pro se contra vim AUXILII ERGO decem cre-*
assit.

II. GENITIVUS POST PARTITIVA

241

I. Cum partitionem significant, genitivo gaudent qui mutari potest in ablativum cum *ex* vel *de*.¹1.^m Substantiva. *Maxima* PARS VATUM. Hor. Pis. 24. [*Magna pars militum, duo genera civium; raro cum praepositione: homo vel accusator de plebe, civis e conventu Panormitano.*]2.º Pronomina interrogativa et indefinita, nonnunquam demonstrativa. *Elephanto* BELUARUM NULLA prudentior. Cic. N. D. 1, 35, 97. *Reperire* EX magna TURBA NEMINEM possumus. Id. Att. 1, 18, 1.[Sic: *alius, aliquis, alter, alteruter, nemo, neuter, nullus, quis, quicumque, quidam, quilibet, quisquis, quivis, quispiam, quisquam, quisque, solus, ullus, unusquisque, uter, uterque, utercunque, uterlibet, utervis. Neque stultorum quisquam beatus, neque sapientium non beatus est; illi Graecorum qui vel qui Graecorum, aquellos de los griegos que; nemo mortalium (nemo mortalis, ningún mortal), alter de duobus, aliquis de heredibus, vestrum utervis, Cic. C. M. 10, 32; quis nostrum?; quidam e philosophis, id. Ac. pr. 2, 6, 17. Permitto ut de tribus Antoniis eligas quem velis. Id. Phil. 10, 2, 5.*]3.º Numeralia. *VESTRUM PRIMUS*. Liv. 1, 56.[Sic ordinalia et distributiva, raro cardinalia: *nolo singulos vestrum excitare*, Curt. 8, 8, 9; *unus fuit de magistratibus, ex tribus, octoginta Macedonum* (fere octoginta Macedones).]4.º a) Positiva, b) comparativa, et c) superlativa sive adjectiva sive adverbia. a) *MULTAE etiam* ISRARUM ARBORUM mea manu sunt satae. Cic. C. M. 17, 59. b) *O MAJOR* JUVENUM. Hor. Pis. 366; et maior (de los dos): cf. 397, IV. c) (*Theophrastus*) *ELEGANTISSIMUS OMNIUM PHILOSOPHORUM et ERUDITISSIMUS*. Cic. Tusc. 5, 9, 24. *MAXIME OMNIUM NOBILIUM Graecis litteris studuit*. Id. Brut. 20, 78.[Sic: a) *multi, pauci, nonnulli, complures, plerique, aliquot, reliqui: multi militum, multi de militibus, saepissime multi milites*;² b)¹ Inveniuntur etiam aliae praepositiones, maxime *in, inter*, cum partitivis, quae tamen ex ipsis proxime pendere non videntur: *Thales sapientissimus in SEPTEM fuit*. Cic. Leg. 2, 4; *entre. Ipse honestissimus inter suos numerabatur*. Id. Rosc. 6, 46. *inter omnes unus excellit*. Id. Or. 2. *Longe ante alios acceptissimus militum animis*. Liv. 4, 45.² Genit. partitivus cum adjectivo non quantitativo rarus est, atque a Livio videtur inventus: v. g. *expediti militum*, 30, 9, pro *expediti milites*.

comparativa vim superlativi habentia, fere cum duo, non plura, comparantur: *epistula ex duabus tuis prior; minor (melior) ex duobus liberis; juniores patrum*, de los patricios, i. e. *juniores patres*; *recita de epistula reliqua*, Cic. Verr. 5, 53; c) superlativa quibus plura inter se conferuntur; his adde *medius*, el más céntrico: *pax est tranquillissima libertas, servitus postremum malorum omnium*. Cic. Phil. 2, 44, 113. *Vir unus totius Graeciae facile doctissimus Plato. Cicero eminentissimos Graecorum est seculus. Ex his omnibus natu minimus*. Cic. Cluent. 38, 107. *De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum*. Id. Fam. 14, 1, 3. *Locum esse delectum medium fere regionum earum quas*, cet. Caes. G. 4, 19, 3. Poëtice: *locus medius juguli summiq[ue] lacerti*; pro *inter jugulum et lacertum*. Ov. Met. 6, 409. *Medius Polluce et Castore ponar*. Id. Am. 2, 16, 13. 1]

NB. 1. *Uterque*, junctum pronomini pluribus, a) in singulari genitivum habet. *UTERQUE EORUM ex castris exercitum educunt*. Caes. C. 3, 30, 3. [*Domus utriusque nostrum aedificatur strenue*. Cic. Q. fr. 2, 4, 2; de nosotros dos.]

b) in plurali adhibetur ut adjectivum; quod fit etiam cum adhaeret substantivis. *HIS UTRISQUE persuaserant, uti eandem belli fortunam experirentur*. Caes. G. 2, 16, 2. — *UTERQUE EXERCITUS*. Ib. 7, 35, 1. [*UTRUMQUE hoc falsum est*. Ter. Eun. 121 [1, 2, 41] (*Uterque legatorum*. Vell. 2, 50.)]

NB. 2. Nonnunquam nomen ipsum partitivum desideratur. *Valde hominem diligo: est ex meis domesticis atque intimis familiaribus*. Cic. Fam. 3, 1, 3; «es uno de mis amigos más familiares.» Abril. [*Fies nobilium tu quoque fontium*. Hor. C. 3, 13, 13; una de las f. célebres. *Ad ipsas venio provincias, quarum Macedonia a barbaris vexatur*. Cic. Prov. cons. 2; una de las cuales, M.]

II. *Pars, dimidium, aliquid* et similia partitiva, cum de corpore humano animum dicuntur, cum genitivis *mei, tui, sui, nostri vestri* adhibentur. *Teligin tui quicquam?* Ter. Ad. 178 [2, 1, 24]. *NOSTRUM melior pars animus est*. Sen. N. Q. 1, prol. 14.

III. Adverbium *partim* usurpatur cum genitivo partitivo vel

1 Huc revocantur verba dandi, detrahendi, cet. sensu partitivo usurpata et cum *ex* aut *de* constructa. *Dat de lucro*. Cic. Flacc. 37, 94, da de su ganancia, diversum a *dat* *lucrum*. *De eo quod ipsis superat aliis gratificari volunt*. Id. Fin. 5, 43, 42. *De aratorum bonis praedabitur?* Id. Verr. 3, 78, 182. *Illum ex ea pecunia detraxisse*. Id. Font. 2, 3. *E quo si quis sibi appetet, violabit jus humanae societatis*. Id. Off. 1, 7, 21; de lo cual si alguien intentare usurpar algo para sí, violara. Cf. *Come del pan y bebe del agua que aquí queda*. Ribad. Flos, S. Martiniano, 11 Febr., etc.

, com-
us li-
recita
plura
tran-
s, 44,
men-
Cic.
gra-
gio-
guli
09.

gu-
nt.
ue.

d-
r-
7,
ue

le
i.
.
s
s

cum praepositione, tanquam nominativus aut accusativus. EORUM PARTIM in pompa, PARTIM in acie illustres esse voluerunt. Cic. de Or. 2, 22, 94. PARTIM E NOBIS timidi sunt. Id. Phil. 8, 11.

242 I. Mille, cf. p. 86, M, seqq., est adjectivum indeclinabile, v. gr. mille pedites, mille peditum, mille et quintis peditibus; ⁴ item substantivum quod genitivo jungitur [fere non extra nominativum vel accusativum]. Quo in fundo facile MILLE HOMINUM versabantur valentium. Cic. Mil. 20, 55; litt. un millar de h. [MILLE OVium insanus morti dedit. Hor. S. 2, 3, 197.]

II. Milia (millia) est substantivum, et genitivum postulat: Septingenta MILIA PASSUUM. Sed nonnunquam pro genitivo adhibetur res numerata quasi substantivum continuatum: Quattuor MILIA FUNDITORUM. Liv. 37, 40. [Philippēi NUMMI aurei QUATTUORDECIM MILIA. Id. 34, 52.]

NB. Cum post plurale milia adhibentur numeri minores, res numerata, si subsequitur, ponitur in eodem casu quo milia; in genitivo fere, si antecedit. Duo milia et QUINGENTI SAGITTarii his adjuncti erant. Liv. 37, 40. EQUITUM duo milia et QUINGENTI. Ib.]

III. Nonnullis adverbis loci adduntur genitivi partitivi loci, locorum, terrarum, gentium ad vim orationi addendam. UBICUMQUE TERRARUM et GENTIUM. Cic. Verr. 5, 55, 143.

[Sunt huius generis: ubi, ubicumque, ubinam, ubivis, ibidem, nusquam, cet. Ubinam gentium sumus? Nusquam gentium, en ninguna parte del mundo. Dicitur et longe gentium: tu autem abes longe gentium, Cic. Att. 6, 3, 1; postea loci, después; interea loci, entre tanto; adhuc locorum, hasta ahora. Huc tandem spectant ablativi substantive sumpti hoc, eo, eodem cum genitivo loci pro: hoc, eo, eodem loco. Res eodem est loci quo reliquisti. Cic. Att. 1, 13, 5; el asunto.]

III. GENITIVUS (ET ABLATIVUS) QUALITATIS

243 I. Substantivum cum adjectivo conjunctum, ab altero substantivo rectum et rei qualitatem proprietatemve significans in genitivo vel ablativo ponitur. Sed potest intercedere verbum sum.

⁴ ¿Qué abismo es aquel tan copioso, que en tantos MIL AÑOS nunca se agota? Granada, Simb. 1, 9. B. 6, 204².

Neque monere te audeo PRAESTANTI PRUDENTIA VIRUM, nec confrimare MAXIMI ANIMI HOMINEM. Cic. *Fam.* 4, 8, 1. [*Antonius, VIR ANIMI MAXIMI, utinam etiam SAPIENTIS CONSILII FUISSET!* Ad Octav. ap. Cic. ad Brut. postrema, 3.]

Sic: *puer egregiae indolis vel egregia indole, tardi ingenii vel tardo ingenio; M. Tullius, vir singularis ingenii vel singulari vir ingenio.* Nimum me timidam, nullius animi, nullius consilii fuisse confiteor. Cic. *Sest.* 16, 36. (*Magnae HABITUS EST auctoritatis.* Caes. *G.* 7, 77, 3. *Di me pusilli FINXERUNT animi.* Hor. *S.* 1, 4, 17.) — *Singulari vir ingenio Aristoteles et paene divino.* Cic. *Div.* 1, 25, 53. *Summo iste quidem dicitur ingenio fuisse.* Id. *Brut.* 58, 212. *Summa integritate pudicitiaque existimabatur;* cf. id. *Verr.* 1, 25. *Difficili transitu flumen ripisque praeruptis.* Caes. *G.* 6, 7, 5. — *Servum illo nomine habet neminem;* cf. Cic. *Verr.* 5, 7, 17. (*Hombre de talento sine adjectivo dicitur vir ingeniosus.*)⁴]

II. Non semper quae genitivo efferuntur, ablativo efferri possunt aut contra: nam

a) fere usurpatur genitivus descriptivus, cum significatur rei species vel genus, ut *homo infimi generis.* [*Vir ordinis senatorii;* — *novo quodam genere imperator,* Cic. *Verr.* II, 5, 22; *hic familia consulari est, ille praetoria,* id. *Planc.* 6, 14. Ubi notandus genitivus modi cum pronomine: *hujusmodi, ejusmodi, illiusmodi, istiusmodi, ejusdem modi, cujusmodi* (relativ. et interrogat.), *cujuscumque modi, cujusque modi et cuicunque modi,* v. g. *quis ejusmodi res credat?*]

b) semper, cum significatur:

1.^m id quod res exigit, ut *res magni laboris,* de gran trabajo, que demanda grande tr. [*hospes multi cibi;* et cum verbo *sum* aliisque n. 205: *virtus tantarum virium non est.* Cic. *Tusc.* 5, 1; *hoc tradere esset infiniti operis.* Quint. 5, 1, 3.]

2.º rei magnitudo ope numeralis, ut *classis trecentarum navium* [*fossa centum pedum, exsilium decem annorum.*]

Apud Nep. et Liv. subaudito verbo *sum*: *cum annorum triginta in Aegyptum missus esset,* (siendo, 3v) de tr. a. Nep. *Ag.* 8, 2.]

III. Contra fere usurpatur ablativus:

1.^m cum agitur de externa rei qualitate aut corporis partibus, item de animi dispositione. *Velim mihi dicas QUA FACIE fuerit, QUA*

⁴ *Homines plebis* pro *plebeji* invenitur aliquoties apud Liv.; apud Cic. et alios *homo frugi* (et *frugi bonae*), ubi *frugi* genit. pristinus est, qui tamen haberi solet adjectivum, n. 87.

fr-
imi
lic.

vel
ge-
fi-
7,
vi
de
de

7-
et
to

it

ir

p-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

STATURA. Cic. *Phil.* 2, 16, 41. (*Britanni*) CAPILLO sunt PROMISSO. Caes. *G.* 5, 14, 3. BONO ANIMO es. Ter. *Eun.* 84 [1, 2, 4]; tranquillitate. [Fac ANIMO MAGNO FORTIQUE sis. Cic. *Fam.* 6, 14, 3.

Sic: nunquam aegro corpore fuerunt. Cic. *post. r. ad Quir.* 1, 4. Forma et specie et statura esse apposita ad dignitatem. *Ad Her.* 4, 47. Homo maximi corporis terribilique facie; cf. *Nep. Dat.* 3, 1; et cervus vasti corporis, *Phaedr.* 1, 5, 5. Capite et superciliis semper est rasis. Cic. *Rosc. Com.* 7, 20. Esse animo erecto, virili praestantique, vacuo, ea mente ut; hoc animo qui sunt, cet. Mira sum alacritate ad litigandum. Cic. *Att.* 2, 7, 2.¹ At semper: maximi animi homo, si de indole sermo est.

2.º Si substantivum qualitatis est numeri pluralis, aut si genitivo jungitur pro adjectivo. SUMMIS INGENIIS exquisitaque doctrina philosophi. Cic. *Fin.* 1, 1. Transtra confixa clavis ferreis DIGITI POLLICIS CRASSITUDINE. Caes. *G.* 3, 13, 4; del grosor del dedo pulgar.]

IV. GENITIVUS (OBJECTIVUS) POST ADJECTIVA ²

244

I. Cum genitivo junguntur adjectiva haec cum contrariis:

1.^m quae cognitionem significant. *Fabius Pictor et JURIS et LITTERARUM et ANTIQUITATIS bene PERITUS.* Cic. *Brut.* 21, 81.

[Huc pertinent: conscius, inscius, nescius, gnarus, ignarus, peritus, imperitus, consultus, expertus, prudens, imprudens, que ignora, rudis, insolens, insuetus, memor, immemor et alia apud poëtas et sequioris aetatis auctores, ut callidus, scitus, doctus, indoctus, praescius (Verg.), insolitus: multarum rerum consciis servis, Cic. *Cael.* 29, 68; multarum rerum peritus; etiam jure peritior, Cic. *Cluent.* 38; eruditionis ignarus; rerum omnium rudes; gnarus reipublicae; insuetus contumeliae, laboris; memor beneficii; non magis juris consultus quam iustitiae; etiam jure consultus; fandi doctissima, Verg.; indoctus pilae discive, Hor.]

2.º quae a) cupiditatem sive studium (deseo, afición) et b)

¹ Ablativus dispositionem animi exprimens ut modi complementum a nonnullis habetur. Est enim vero, cum non intercedit esse, v. g. *aequissimo animo mori.*

² Ab nonnullis genit. pendens a proprius, communis... dicitur possessivus, pendens ab adjectivis rei judicariae genit. causae, cet.

curam exprimunt. *Homo tui cupidus*. Cic. *Fam.* 5, 5, 1. *Vir omnis officii diligentissimus*. Id. *Cael.* 30, 73.

[a] *avarus* (poët.), *avidus*, *aemulus*, cum dat. poët. et poster., *cupidus*, *studiosus*, *perstudiosus*, *invidus*, *fastidiosus*: *Graji praeter laudem nullius avari*, Hor.; *laudis avidus*, *invidus*; *aemulus mearum laud(i)um exstitisti*; *aemula labra vosis*, Mart. = *similia*, *aequiparanda*; *contentionis cupidiores quam veritatis* Cic. *de Or.* 1, 11, 47; *studiosi dicendi adulescentes*; *Memmius (fuit) fastidiosus sane Latinarum (litterarum)*. — b) *providus*, que prevé, previsor, *improvidus*, *diligens*, et apud poët. et posteriores *curiosus*, *incuriosus*, cet.: *natura provida utilitatum*, Cic. *N. D.* 2, 22, 58; (*Mithridates*) *medicinae peculiariter curiosus*, Plin. 25, 2, 7 (25, 3 extr.).]

3.º quae a) *communione* (participación), et b) *culpam crimenve* *Omnes virtutis compotes beati sunt*. Cic. *Tusc.* 5, 13, 39. *Is est reus avaritiae*. Id. *Flac.* 3, 7.

[a] *particeps*, *expers*, ⁴ *jejunus*, *consors*, *exsors* (poët. et Liv.), *socius*, *exheres*, desheredado de, *compos*, que posee, dueño de, *impos (animi)* (Plaut.), no dueño de sí, *potens* (poët. et Liv.), *praepotens*, *impotens* (Liv.): *bestiae sunt rationis et orationis expertes*, Cic. *Off.* 1, 16, 50; *socium et consortem gloriosi laboris amiseram*, id. *Brut.* 1, 2; *paternorum bonorum exheres filius*, id. *de Or.* 1, 38, 175; *tu mentis es compos* ? id. *Phil.* 2, 38, 97; *sui potens*; *impotens equi regendi*; *rerum omnium praepotentem Jovem*, Cic. *Div.* 2, 18, 42. ² (*Praeda ingenti compos exercitus*, Liv. 3, 70, 13; *vir divitiis potens*, id. 1, 34, 1. — b) *reus*, *affinis* et *popularis*, que tiene parte en, cómplice de, *compertus* et *manifestus*, convencido de, *suspectus*, *insons* (Liv.) et apud posteriores *noxius*, culpado de, *innoxius*, inocente de: *reum furti aliquem facio* ³; *affinis rei capitalis*, et cum dativo: *affinis ei turpitudini*; *populares conjurationis*, los conjurados; *nullius probri compertus*; *de manifestis rerum capitalium supplicium sumendum*, Sall. *C.* 52, 36.

Nonnulla etiam cum *in* vel *ad* construuntur: *prudens in jure civili*; *omnibus eram visus in omni officio diligentissimus*, Cic. *Planc.* 26; *avidus in pecuniis locupletium*, id. *Phil.* 5, 8, 22; *ad respondendum*

⁴ Raro cum ablat., maxime apud priscos, v. g. Sall. *C.* 33, 4.

² No somos así los hombres poderosos de nuestros pensamientos, que siempre podemos ejecutarlos. ALVAREZ, *Primera parte | de la Sylva spiritual | de varias consideraciones...* Zaragoza, 1590, p. 271.

³ *De vi reus*. Cic. *Sest.* 35, *Att.* 2, 24, 4; nam *vis* genitivo caret, n. 80, V.

INIS

er.,

ter

um

la;

osi

it-

is,

la

er

i-

l.

,

s

,

peritus, id. *de Or.* 1, 48, 242; *doctae ad malitiam*, Ter. *Hecyr.* 2, 1, 6 [203]; *rudis ad pedestre certamen*; *insuetus ad onera portanda*; *avidae in direptiones manus*, Liv. 5, 20, 6.]

NB. *Consci*us, «sabador, consabador, que tiene conciencia de», praeter genitivum rei habet dativum personae, aliquando solum dativum rei. Cum sibi nullius essent *CONSCII CULPAE*. Cic. *Off.* 3, 18, 73. *CONSCIUM illi FACINORI fuisse arbitrabatur*. Id. *Cluent.* 20, 56.

II. *Certior* genitivo vel saepius ablativo cum *de* gaudet in locutione *certiorem aliquem facere*. *FACIAM te CONSILII nostri CERTIOREM*. Cic. *Att.* 3, 10, 3; *sabador de mi determinación. Te de his REBUS quae hic geruntur CERTIOREM FACIAM*. Id. *Fam.* 4, 5, 6.¹

III. Genitivum petunt (apud poëtas, Livium et sequentes) adjectiva in *ax* a verbis transitivis oriunda; item apud omnes participia praesentis verborum transitivorum, adjectiva sumpta, i. e. cum non ad tempus referuntur. *TENACISSIMI sumus EORUM quae rudibus annis percipimus*. Quint. 1, 1, 5. *ALIENI APPETENS*. Sall. *C.* 5, 4.

[Hujus generis sunt: *capax*, *edax*, *ferax*, *rapax*, *tenax*: *capacissimus cibi vinique*, Liv. 9, 46, 13; *tempus edax rerum*, Ov. *M.* 15, 234; *negligens amicorum*; *efficiens utilitatis*; *sciens regionum*; *linguae Latinae scientissimus*; *sitiens virtutis*, 213, 1.^m; *corpus patiens inediae, vigiliae, alioris*; *homo et mei observantissimus et sui juris dignitatisque retinens*; *cives amantes (amantiores, amantissimi) reipublicae*; *injuriarum perferens*; *patiens ovis injuriae*; at cum adverbio fere usurpatur accusativus: *homo facile injurias perferens*. Multa leguntur hujusmodi apud Cic.; apud Caes. hoc unum: *fugiens laboris*. *C.* 1, 69, 5.]

IV. Cum genitivo etiam junguntur *liberalis*, *profusus* et alia apud poëtas, ut *pauper* et *prodigus*, quae copiam et inopiam significant, n. 268, I. SUI PROFUSUS. Sall. *C.* 5, 4, derrochador, desperdiciador de lo s.² [*Pecuniae liberalis, parcissimus somni, pauper argenti, prodigus aeris, satur altitium*. Hor., *modicus voluptatis*.]

245 Adjectiva haec copiae et inopiae *plenus*, *inanis*, *inops*, *egenus*, et apud poëtas et recentiores alia, ut *indigus*, *sterilis*, genitivum postulant, raro ablativum.

Omnia PLENA CONSILIORUM, INANIA VERBORUM videmus. Cic. *de Or.* 1, 9, 37. *INOPS HUMANITATIS*. *Ib.* 2, 40, 40.—*Externis BONIS PLENIOR*.

¹ Apud Caes. semper *certiorem facio (certior fio)* de. Cf. *Lexicon Caesarianum* R. Menge et S. Preuss, *certus*.

² Era (la Magdalena) prodiga y desperdiciada de su patrimonio. ALVAREZ. *Segunda parte de la Sylva spiritual*. Zaragoza, 1590, p. 300.

Cic. *Fin.* 3, 13, 43. [Omnium egeni; inopes amicorum; stipendiorum indigus; virtutum sterile saeculum.—Cn. Lentulus non tardus sententiis, non inops verbis. Cic. *Brut.* 70, 247. ¹ Tam inops autem eram ab amicis? Id. *Dom.* 22, 58. ¹]

246 I. Proprius, communis, sacer et superstes frequentius genitivo quam dativo gaudent. *Id quidem non proprium SENECTUTIS vitium est, sed commune VALETUDINIS.* Cic. *C. M.* 11, 35. *Quid tam est commune quam spiritus vivis, terra MORTUIS, mare FLUCTUANTIBUS, litus EJECTIS?* Id. *Sex. Rosc.* 26, 72.

[(*Memoria*) communis est multarum artium. Cic. *Or.* 17, 54. *Illa insula eorum deorum sacra putatur.* Cic. *Verr.* 3, 18. *Sacra Jovi quercus.* Ov. *M.* 7, 623; *hoc commune est potentiae cupidorum cum otiosis; superstes omnium suorum, vel minus saepe omnibus suis.* Dicitur semper cum dativo pronominis personalis: *comune mihi (tibi, sibi) cum aliquo. Sunt quaedam tibi cum multis communia.* Cic. *Verr.* 2, 3, 88. *Proprius et communis junguntur cum dat. pronominis personalis.*]

II. A poëtis et aevi sequioris scriptoribus, raro ab aliis, multa alia adjectiva cum genitivo adhibentur, saepe more Graecorum, ut *timidus procellae*, Hor., pro *timens procellam*; *integer vitae*, id., pro *vita*, i. e. *moribus*. [Notandus praesertim genitivus *animi*, maxime cum iis adjectivis quae affectum significant: *aeger, anxius, confusus, dubius, incertus, ingens, laetus, praeceps, praestans animi.* ²]

V. GENITIVUS POST VERBA

247 I. Sum genitivum petit, cum possessionem significat; item *facio* et *fio* (genit. possessivus).

¹ Ablativum *verbis* aliqui esse volunt limitationis, qualis est ablat. *sententiis*; item *ab amicis*.

² Sic: *vinum somnique benignus*, Hor., h. e. *vino somnoque indulgens*, *fessus belli, ambiguus et securus futuri*, i. e. *de futuro, exsul patriae*, Hor.; *certus eundi, anxius furti* sive *ob furtum, spes animi credula mutui*, Hor., credulidad en el mutuo amor; *fortunatus laborum*, Verg. *Aen.* 44, 446, por causa de, *maturus aevi*, ib. 5, 73; *notus in fratres animi paterni*, Hor. *C.* 2, 2, 6, por el afecto paternal para con sus h.: cf. n. 255, III.; *pavidus nandi*, Tac. *H.* 4, 14; *sanus mentis*, Plaut. *Trin.* 457; *nolim ceterarum rerum te socordem, (secordem)*, Ter. *Ad.* 695; *o seri studiorum*, Hor. *S.* 4, 40, 24, «oh torpes para saber», Villén de B.; *trepidus rerum*, Verg. 42, 589; *veri vana*, ib. 40, 630. Hoc genitivo causa saepe significatur aut limitatio. Cf. BREXOUS, p. 421 seqq., ALVAR. n. 248, KÜHNER, 2, § 85 b, 87, et in toto hoc genitivo adjectivorum A. HAUSTEIN *De genitivi adjectivis accommodati in lingua Latina usu*, Halle, 1882.

rum
iten-
n ab

tius
ium
33.
uc-

lla
r-
is;
n-
m
8.

a
t
o
e

Jam me POMPEJI totum ESSE scis. Cic. *Fam.* 2, 13, 2. *Thebae POPULI ROMANI belli jure FACTAE SUNT.* Liv. 33, 15. [*Hic versus PLAUTI non est, hic est.* Cic. *Fam.* 9, 16, 4; éste sí. *Patris mei haec domus est, est tua; facere aliquid suae dicionis, potestatis, sujetar algo a su dominio, arbitrii sui, hacerlo dependiente de su arbitrio.* Cf. n. 243, I.]

II. *Sun* genitivum petit cum significat esse proprium alicujus; etiam *ducor, habeor, putor, videor.* *Nihil est tam ANGUSTI ANIMI tamque PARVI quam amare divitias.* Cic. *Off.* 1, 20, 68. *Necessitati parere semper SAPIENTIS EST HABITUM.* Id. *Fam.* 4, 9, 2. [*Petulantia magis EST ADULESCENTIUM quam SENUM.* Id. *C. M.* 11, 36.]

Sic frequenter cum infinitivo, tanquam subjecto, et genitivo vel neutro pronomine: *Cujusvis hominis est errare; nullius, nisi insipientis, in errore perseverare.* Cic. *Phil.* 12, 2, 5. *Est igitur adolescentis majores natu vereri.* Id. *Off.* 1, 34, 122. *Puto esse meum quid sentiam exponere.* Id. *Fam.* 6, 5, 2. *Non nostrum inter vos tantas componere lites.* Verg. *B.* 3, 108. *Quae eximia plerisque et praeclara videntur contemnere fortis animi magnique ducendum est.* Cic. *Off.* 1, 20, 67. — Dicitur magis definite: *Judicis officium (munus) est parvis ex rebus conjecturam facere; sapientis est proprium, cet.* — *Stulti est, es de (un) loco; stultum est, es (una) locura, inanibus rebus commoveri.* Cum adjectivis unius terminationis fere genitivus (vix dum adjectivum neutrum) adhibetur: *Est prudentis sustinere impetum benevolentiae.* Cic. *Lael.* 17, 63; non facile: *est prudens s.*]

248

I. *Misereor* genitivum casum adsciscit. MISERERE TUORUM. Verg. 12, 653. ⁴ Cf. n. 226.

II. *Memini, reminiscor*, «acuérdom», *obliscor*, «me olvido», genitivum personae, accusativum vel genitivum rei postulant. *VIVORUM MEMINI, nec tamen EPICURI licet OBLIVISCI.* Cic. *Fin.* 5, 1, 3. *NUMEROS MEMINI.* Verg. *B.* 9, 45; de la tonada, del canto. [*OMNIA OBLIVISCI.* Cic. *Phil.* 8, 8, 25; lo doy al olvido. *Est proprium stultitiae aliorum vitia cernere, OBLIVISCI SUORUM.* Id. *Tusc.* 3, 30, 73. *REMINISCI VIRTUTIS Helvetiorum:* cf. *Caes. G.* 1, 15, 4. Cf. n. 207, NB.]

NB. *Memini* etiam accusativo personae gaudet, item ablativo cum

⁴ Dativus cum verbo *miserendi* soloecismus est. Genitivus cum *satago* non reperitur: *Is quoque rerum suarum satagit* lectio est obsoleta pro: *Is quoque suarum rerum sat agit.* Ter. *Haut.* 225 [1, 3, 43]. *Vereor* est cum genit. apud Ter. *Phorm.* 971 et apud Cic. (?) *Att.* 8, 4, 1.

de maxime pro mentionem facio. (ANTIPATRUM) tu probe, Catule, MEMINISTI. Cic. de Or. 3, 50, 194; bien te acuerdas, tienes bien presente. MEMINISTI ipse DE EXSULIBUS. Id. Phil. 2, 36, 91. (Mentionem facio rei vel de re).

III. Recordor raro genitivum rei, fere accusativum habet vel praepositionem de, quae perpetua est cum persona. Est operae pretium DILIGENTIAM majorum RECORDARI. Cic. Agr. 2, 27, 75. DE ILLIS (LACRIMIS) RECORDOR. Id. Planc. 42, 104. Velim scire ecquid DE TE RECORDERE. Id. Tusc. 1, 6, 13. [Ea quae pro salute omnium gessi RECORDANDA et cogitanda. Id. Sull. 9, 26. FLAGITIORUM suorum RECORDABITUR. Id. Pis. 6, 12.]

249 Admoneo, commoneo, commonefacio, «recuerdo (adviento) una cosa a alguno», praeter accusativum personae habent genitivum, qui mutari potest in ablativum cum de.

(Catilina) ADMONEBAT alium EGESTATIS, alium CUPIDITATIS SUAE. Sall. C. 21, 4; a éste ponía delante su pobreza, a aquél lo que deseaba. DE QUO PROELIO) vos paulo ante invitus ADMONUI. Cic. Man. 15, 45. [Grammaticos officii sui commonemus; de avaritia tua commonemur; te veteris amicitiae commonefacio; nemo est in Sicilia quin tui sceleris ex illa oratione commonefiat. Cf. 217, I.]

NB. Moneo eandem constructionem amat; sed genitivus deterioris aetatis est. Terentiam MONE DE TESTAMENTO. Cf. Cic. Att. 11, 16, 5. TEMPORIS ac NECESSITATIS MONUIT. Tacit. Ann. 1, 67. Cf. 244, II.

250 I. Verba accusandi, absolvendi, damnandi praeter accusativum genitivum admittunt qui crimen poenaeve significet. Miltiades PRODITIONIS EST ACCUSATUS. Nep. Mill. 7, 5. Video Neronis iudicio non te ABSOLUTUM ESSE IMPROBITATIS, sed illos DAMNATOS ESSE CAEDIS. Cic. Verr. 2, 1, 28.⁴

[Sunt maxime judicialia: a) accuso, ago (cum aliquo, tengo pleito con alg), appello et arcesso, llamo a juicio, acuso, arguo, incuso, insimulo, postulo; coarguo et convinco, convenzo de; b) absolvo, libero; c) damno, condemno; d) alia in nonnullis locutionibus: a) accusare aliquem furti; ago tecum injuriarum; eos pecuniae captae arcessere, summi sceleris arguere; probri incusare, insimulare pudicissimam feminam, Verrem avaritiae et audaciae; consularem virum repetundarum.

⁴ Hoc genitivo causam, ablativo instrumentum fere significari existimant.

tule,
pre-
nem

vel
re-
lis
te
essi
or-

d-
o-

e.
ue
n.
r-
ui

o-
i,
i.

i
i
.
i

(pecuniarum) *postulare*, de cohechos; *te coarguo multorum malefactorum*, convinco non inhumanitatis solum, sed etiam amentiae; *b) liberare culpa regem*, absolver; *c) unius peccati mulierem damnare*, dupli, quadrupli, cet., octupli Apronium; *capitis hominem innocentissimum condemnare*; *minoris sestertium tricies hominem non posse damnari*, Cic. Verr. 1, 13, 38; en menos de tres millones: cf. n. 282, II, et 593, IV; *quanti damnatus esset*, Liv. 3, 32, 8; *d) legibus ambitus interrogati*, Sall. C. 18, 2, requeridos en juicio legalmente como reos de soborno; *judicatus pecuniae*, Liv. 6, 14, 3, condenado por deudas; *injuriarum satisfacere alicui*, sincerarse con alguno del delito de injuria, ad Herenn. 4, 27. (Nullius probri compertus, convencido: cf. n. 244, 3.º b). 1]

NB. 1. Genitivus criminis in ablativum cum *de* mutari potest; hoc tamen vocabulum *crimen* ablativo sine praepositione effertur. Drusus ERAT DE PRAEVARICATIONE a tribunis aerariis ABSOLUTUS. Cic. Q. fr. 2, 16, 3. *Te hoc CRIMINE non arguo*. Id. Verr. 6, 5, 18.

[Sic: Quos de veneficiis accusabant. Cic. R. Am. 32, 90. Sestius ab iudice de ambitu est postulatus. Id. Q. fr. 2, 3, 5. De majestate damnatus est. Id. Verr. 1, 13, 39: cf. 244, 3.º b). Cujus etiam familiares de vi condemnati sunt. Id. ib. 29, 71. (Nunquam tamen cum arguo). — Arcessere aliquem crimine ambitus; damnatus crimine repetundarum; ceteris criminibus absolutus, de los demás cargos. 2]

NB. 2. Verba absolvendi et damnandi etiam ablativum habent sine praepositione, qui perpetuo adhibetur cum verbo *multo*; et est fere poenae, raro criminis. PRAEVARICATIONE EST Ascitius LIBERATUS. Cic. Cael. 10, 24. *Eum vos jurati capite dannastis*. Ad Herenn. 4, 24, 33. [Vitia hominum atque fraudes damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte multantur. Id. de Or. 1, 43, 194.

Sic: *damnare capitis, pecuniae vel capite, morte* (Sen.), *voti et votis*, obligar al cumplimiento del (de un) voto, de las promesas: Nep. Timol. 5, 2, Verg. B. 5, 80; *absolvi suspicione sceleris*, ser descargado de la sospecha de atentado. *Ego me etsi peccato absolvo, supplicio non libero*. Liv. 1, 58. *Eo nomine erat damnatus*. Caes. C. 3, 21, 1. — *Damno et condemno* semper ablativo junguntur cum exprimitur certa pecuniae aut terrae multa: *damnari decem milibus, tertia parte agri*. (Damnari inter sicarios, como malhechor (asesino), ad bestias, Suet. Cal. 27, a las fieras, in metalla, a trabajos forzados en las

1 Apud juris consultos teneri, v. g. furti. Cf. ALVAR. n. 299.

2 Criminis postulari apud recentiores.

minas. *In pari ante peccato convictus*. Cic. *Inv.* 2, 40, 32). Verba accusandi cum solo ablat. non reperiuntur.⁴]

II. Verba accusandi et damnandi, cum non sunt judicialia, fere accusativo rei junguntur et genitivo personae. *Venit ad me Q. Fufius scelus accusans Pompeji, levitatem et stultitiam senatus*. Cic. *Att.* 9, 5, 1.

[Sic: *accusare inertiam adolescentium*, quejarse de la indolencia, *alicujus desperationem, meam maestitiam; perfidiam, errorem eorum coarguere*. At etiam quasi in re judiciaria: *Jam me ipse inertiae nequitiaeque condemno*. Cic. *Cat.* 1, 2, 4. *Non committam posthac ut me accusare de epistularum negligentia possis*. Id. *Att.* 1, 6, 1. *Condemnabo eodem ego te crimine*. Id. *Fam.* 2, 1, 1. (*Primum me tibi excuso in eo ipso in quo te accuso*. Id. *Q. fr.* 2, 2, 1.)]

251 I. *Interest et refert* genitivum habent, qui cum *refert* rei inanimae et rarus est; at pro *mei, tui, sui, nostri, vestri* ablativos *mea, tua, sua, nostra, vestra*.

INTEREST OMNIUM recte facere. Cic. *Fin.* 2, 22, 72; a todos importa obrar bien. *Tua et mea maxime interest te valere*. Id. *Fam.* 16, 4, 4.

[Sic cum subjecto orationis infinitivae vel subjunctivae aut pronominis neutri, perraro cum substantivo: *Ostendam quantum salutis communis intersit duos consules in republica esse*. Cic. *Mur.* 2, 4. *Plurimum refert compositionis quae quibus anteponas*. Quint. 9, 4, 44; es importante para la composición (oratoria). *Hoc magis reipublicae interest quam meum*. Liv. 26, 31, 40. *Vestra enim qui cum summa elegantia atque integritate vixistis hoc maxime interest*. Cic. *Sull.* 28, 79. *Quis est enim hodie, cujus intersit istam legem manere?* Id. *Phil.* 1, 9, 21. ² *Non quo meum interesset loci natura*. Id. *Att.* 3, 19, 1. ³]

⁴ Non enim possum quemquam insimulare falso. Cic. *Verr.* 5, 41, 407; falso adverbium est. *Est accusatus eadem fere lege et crimine*. Id. *Cluent.* 37, 403; por (según) la misma l.; et cf. *NB.* 1.

² Apud Priscian. etiam *cuja*: cf. *ALVAR.* n. 273.

³ *Interest et refert* ablativos *mea, tua, sua, nostra, vestra* sibi vindicarunt, quibus ablativis addi possunt genitivi *unius, solius, ipsius* ceterique qui possessivis adduntur, ut: *Mea unius interest; Tua solius refert; Nostra ipsorum interest* vitia extirpare; *Tua rempublicam administrantis interest* semper vigilare.

Hic nulla veterum occurrunt testimonia: dicemus etiam: *Vestra paucorum interest* cives conservare, quia *vestris paucorum laudibus* legimus apud Brutum, l. 1, ep. 7. At *Vestra* seu *nostra omnium interest* bene vivere, tum dicam, cum apud idoneos auctores legero genitivum *omnium* possessivis junctum; interim dicam: *Interest omnium nostrum recte vivere*. *Refert omnium vestrum* ante actae vitae rationem reddere...

NB. *Interest* loco genitivi rei inanimae saepe accusativum cum *ad* recipit. *Ad nostram laudem non multum video INTERESSE* Cic. *Fam.* 5, 12, 2: n. 433, d).¹

II. Genitivi *magni, permagni, parvi, tanti, quanti* (etiam *tantum, quantum*) junguntur cum verbis *interest* et *refert*; cetera ejusmodi per adverbium redduntur. *PERMAGNI nostrae INTEREST te esse Romae*. Cic. *Att.* 2, 23, 3.

[Sic: *Magni ad honorem nostrum interest quam primum ad urbem me venire*. Cic. *Fam.* 16, 1, 1. *Parvi refert*. Id. *Q. fr.* 1, 1, 7, 20, et *Man.* 7, 18. *Scio quanti reipublicae intersit omnes copias in unum locum convenire*. Pompej. ap. Cic. *Att.* 8, 6, 2. *Ostendam quantum salutis communis intersit*, cet. Hujus loci adverbia sunt: *multum, plus, plurimum, minus, minimum, nihil, magnopere, vehementer*, cet.]

III. Nota genitivum *animi* cum nonnullis verbis, praesertim *pendeo* et *ango* (*me*), «estoy solícito, me aflijo.» *ANIMI PENDEO et de me et de te*. Cic. *Att.* 16, 12. *ANGI ANIMI*. Id. *Verr.* 2, 34, 84; etiam *animi*. [*Discrucior animi*. Ter. *Ad.* 610. Cf. n. 246, II. 2]

IV. Ut cum adjectivis per hellenismum, n. 246, II, sic cum paucis verbis adhibetur genitivus a poëtis et sequioribus. *JUSTITIAENE prius MIRER belline LABORUM?* Verg. *Aen.* 11, 126. [*Dum DOMINATIONIS APISCERETUR*. Tac. *Ann.* 6, 45 extr. *Dannus agrestium REGNAVIT POPULORUM*. Hor. *C.* 3, 30, 12. *SERMONIS FALLEBAR*. Plaut. *Epid.* 1, 2, 55.]

VI. GENITIVUS LOCI (LOCATIVUS)

252 I. Nomina urbium parvarumque insularum, 227, I, primae vel secundae declinationis et singularis

Quoniam paulo ante (cf. n. 200, II) planum factum est pronomina possessiva genitivos admittere, quid causae est cur timeamus dicere: *Interest tua praetoris provinciam a piratis defendere?* Refert *mea consulis* rempublicam salvam et incolumem servare? Hactenus Alvarus, n. 377, cui tamen durior oratio videtur, cum genitivus propriorum additur, ut: *Interest tua Caesaris* victis ignoscere, pro: *Tua, o Caesar*, interest victis ignoscere. Verum genitivo apposito cui suffragatur Alvarus recentiores refragantur, quod *nulla veterum occurrunt testimonia*. Quare pro: *Vehementer interest VESTRA PATRUM*, dicendum *vestra qui patres estis*. Cf. RIEM.-GOELZ. n. 427, adn. 1.

¹ Referre dedecori. Tac. *Ann.* 15, 65.

² Legendumne apud Cic. *Tusc.* 4, 40, 96: *pendemus animis* an *p. animi* non satis constat. Tauchnitz habet *animi*, recognoscente BAITER; Teubner *animis*, recognoscente MUELLER.

numeri ponuntur in genitivo, si locum significant ubi aliquid est aut evenit. *Egnatius ROMAE est.* Cic. Att. 4, 12. *Duo sana duabus in insulis posita sociorum, MELITAE et SAMI.* Id. Verr. 5, 72, 184.

NB. Graeca nomina loci majoris primae et secundae decl. genitivo efferuntur aliquando, si quaestio fit per ubi. *Conon plurimum CYPRI vixit.* Nep. Chabr. 3, 3. [*Domum CHERSONESI habere.* Id. Milt. 2, 3. *Graeciae,* Cic. Rep. 3, 9, 14. Cf. n. 227, NB. 3.]

II. Efferuntur item genitivo domi et humi; etiam belli, militiae cum domi conjuncta. *Esse domi.* Cic. Brut. 3, 10. *Vel belli vel domi rempublicam augeant.* Id. Off. 2, 24, 85. *DOMI MILITIAEQUE boni mores colebantur.* Sall. C. 9, 1.

NB. Appellativo domi adjungi potest genitivus et adjectiva meae, tuae, suae, nostrae, vestrae, alienae. *Deprehensus domi C. CAESARIS.* Cic. Att. 4, 12, 3. *Nonne mavis sine periculo TUAE domi esse, quam cum periculo ALIENAE?* Id. Fam. 4, 7, 4.

[Sic: *corpora fundere humi*, Verg., *spargere dentes, prosternere juvencum humi*, Ov. et apud poetas etiam *humo, in humo*; at semper *in humo nuda, in domo aliqua, in d. casta, in ipsa Alexandria* cum adjectivo aut pronomine; *in bello, in militia* (sine domi¹); *domi Caesaris* et *in domo C.* — «En la celebrata Corinto» dicitur: *Corinthi, in urbe celebri*: cf. n. 285, NB. 2, et 395.]

VII. GENITIVI nostrum, vestrum, nostri, vestri

253 Substantiva, adjectiva et verba quae patrium casum postulant genitivis nostri, vestri gaudent; at partitiva, n. 241, nostrum, vestrum exigunt. *Grata mihi vehementer est MEMORIA NOSTRI tua.* Cic. Fam. 12, 17, 1. *Habetis ducem MEMOREM VESTRI, oblitum sui.* Id. Cat. 4, 9, 19. — *VESTRUM PRIMUS.* Liv. 1, 56, 40.

[Sic: *pudet me vestri, sum memor vestri*; at *sum memor vestrum omnium, vestrum singulorum, vestrum utriusque, vestrum paucorum, vestrum multorum*, quia partitivum additum est.² — *Voluntas vestrum omnium* vel *voluntas vestra omnium*, n. 405, III, *pars vestri*, n. 241, II.

NB. Raro usurpantur nostrum, vestrum tanquam genitivi obiectivi pro nostri, vestri. *Possumne eripere orationi tuae CONTENTIONEM*

¹ Apud Sall. Jug. 81, 2, militiae.

² MACEDONUM fere OMNIBUS ut manerent persuasit. Liv. 31, 45.

VESTRUM? Cic. *Planc.* 7, 17; la comparación que tú haces entre vosotros dos?¹]

CAPUT V. DE DATIVO

I. DATIVUS COMMODI

254 I. Quodvis praedicatum admittit dativum ejus personae vel rei in cujus gratiam, commodum vel incommodum aliquid fit aut redundat. Quod a nobis per «para» generatim exprimitur. ² *Sex. Roscius praedia coluit aliis non sibi.* Cic. *R. Am.* 17, 49. *Non scholae sed vitae discimus.* Sen. *Ep.* 106, 12.

[Sic: *Subsidium enim bellissimum existimo esse senectuti otium.* Cic. *de Or.* 1, 60, 255. *Foro nata eloquentia est.* Id. *Brut.* 82, 283; cf. n. 257, II. *Nil loci est segnitiae neque socordiae.* Ter. *Andr.* 206 [1, 3, 1]; para la indolencia ni para la inercia. *Magno illi ea cunctatio stetit.* Liv. 2, 36, 4; cara le costó. *Neque mihi ex cujusquam amplitudine praesidia quaeram.* Cic. *Man.* 24, 70. *Jovem Olympium, cui se exercebit, implorabit.* Id. *Tusc.* 2, 17, 40; en cuya honra. *Murena summo imperatori legatus fuit.* Id. *Mur.* 9, 20; sirvió de lugarteniente a un excelso general, fué l. de: cf. 267, I. *Contemnuntur ii qui «nec sibi nec alteri», ut dicitur.* Id. *Off.* 2, 10, 36. *Spolia Jovi victori cremavit.* Liv. 10, 29; en honor de. *Temperare alicui*, ser moderado, considerado para con alguno; sed cf. n. 221, III.]

II. Huc referuntur a) adjectiva et b) verba quibus commodum, voluptas, fidelitas, voluntas propensa, oboedientia, submissio, auxilium et his contraria significantur, qualia sunt incommodum, aversio, repugnantia.

GRATA MIHI vehementer est memoria nostri tua. Cic. *Fam.* 12, 17,

¹ MADVIG regulam firmat his Ciceronis exemplis: *Cupidus vestrum.* Verr. 3, 96, 224. *Veneramini illum Jovem, custodem hujus urbis ac vestrum.* Id. *Cat.* 3, 12, 29. At primum alii legunt *cupidus vestri*; v. annotationem criticam BAITER-HALMII. In altero *vestrum* esse potest accusativus possessivi.

² Sed post multa verba et adjectiva etiam per a.

1. *Ego vero quibus ORNAMENTIS ADVERSOR tuis? aut cui DIGNITATI vestrae REPUGNO?* Id. *Sull.* 18, 50. (*Graecia*) *tendit dexteram* [ITALIAE, suumque EI *praesidium pollicetur*. Id. *Phil.* 10, 4, 9; y le promete su apoyo.

[En tibi nonnulla: a) *amabilis, formidabilis, optabilis* cum pluribus aliis in -bilis, *amicus, inimicus, invisus, intolerandus, benevolus, malevolus, carus, gratus, pergratus, ingratus, jucundus, molestus, fidus, infidus*⁴, *aequus, iniquus, benignus, propitius, infensus, infestus, perniciosus, facilis, difficilis, par, impar, dispar, opportunus, contrarius, alienus, contrario*, desfavorable.

Fuit hoc LUCTUOSUM SUIS, ACERBUM PATRIAE, GRAVE BONIS omnibus. Cic. *de Or.* 3, 2, 8. *Erat meum consilium cum FIDELE POMPEJO, tum SALUTARE UTRIQUE.* Id. *Fam.* 6, 6, 4. *Consul salutaris aut perniciosus reipublicae, jucundus vel molestus civibus; intoleranda Romanis vox; Clodius inimicus est nobis, está enemistado conmigo; cui pax, praesertim civilis, fuit optabilis; litterae mihi pergratae; onus grave ferentibus; voluptas honestati contraria; illi causae maxime alienum; nihil mihi potius fuit.*

At etiam aliquoties: *benevolus, benignus, aequus, iniquus, gratus*, cet. *erga, in, adversus aliquem*: cf. n. 255, III.

b) 1^m. **Intransitiva** *commodi et incommodi*: 2 *placeo, displiceo, incommodo, insulto, morigeror, noceo, officio, estorbo, malefacio, satisfacio, suppeditare et suppetere, haber para, et plura impersonaliter usurpata, ut competit, conducit, confert, constat, convenit*, cf. n. 215, II, *dolet, expedit, liquet, patet, restat, superat, stat mihi, estoy resuelto*; — *auxilior, medeor* (apud Ter. cum accus.), *opitulator, patrocinator* (*subvenio, succurro*), *benefacio, malefacio* Ter. *Ad.* 2, 1, 10 [164], *cedo* (*intercedo*), *gratificor, ignosco, indulgeo, parco, rideo* (*arrideo, assentior*), *assentor, lisonjeo, blandior, halago, bene dico* hablo bien de, *male dico* hablo mal de (*consentio*), *convictor, irascor, minor et minitor, succenseo, me irrito*; — *aveo, gratulor, plaudo, suffragor, voto por, auctor sum, aconsejo, studeo, favorezco a, me dedico a, vaco, tengo vagar* (tiempo) para, doyme a, *libet seu lubet*, da gusto, *licet* (*adversor, obsisto, obtreco*, digo mal de, apud Liv. cum accus., *refragor, me opongo a*), *insidior* (et *insidiae*), *invideo* (*repugno* et alia composita n. 263 contenta).

⁴ *Regina tui fidissima* per analogiam cum *amantissima*. Verg. *Aen.* 42, 659; a ti toda entregada.

² Quae parenthesi includuntur etiam n. 263 contenta sunt.

³ *Studeo* praeter dativum admittit solum accusat. communem.

DOLET MIHI quod tu nunc stomacharis. Brut. ap. Cic. ad Brut. 1, 17, 6. CETERIS OPITULARI. Cic. Arch. 1, 1. Cur tibi hoc non GRATIFICER nescio. Id. Fam. 1, 10; «no sé por qué no te haya de dar gusto en esto». Abril. STUUIT CATILINAE Caelius. Id. Cael. 5, 12. Ipse etiam sibi, non iis solum qui aderant displicebat. Id. Att. 2, 21, 3. Voluptati autem aurium morigerari debet oratio. Id. Or. 48, (160) 159. An hoc significas, ne chartam quidem tibi suppeditare? Id. Fam. 7, 18, 2; «por ventura me quieres dar a entender, que no medras ahí aun para papel?». Abril. Quod tuae laudi conducere arbitror. Id. ib. 15, 48. Uter igitur est divitior, cui deest an cui superat? Id. Par. 6, 3, 49. Homini jam perditio et collum in laqueum inserenti subvenisti. Id. Verr. 4, 17, 37. Non ignara mali miseris succurrere disco. Verg. Aen. 1, 630. Festinationi meae brevitate litterarum ignosces. Caes. ap. Cic. Att. 9, 6, A. Parce pio generi. Verg. Aen. 1, 526. Satis fiet a nobis, neque parceretur labori. Cic. Att. 2, 14, 2. (Bajae nostrae) tibi assentantur. Id. Fam. 9, 12, 1; «los baños de B. quieren ganarte la voluntad». Abril. Video quam suaviter voluptas sensibus nostris blandiatur. Id. Acad. 2, 45, 139. Catoni irati omnia perdiderunt. Id. Att. 2, 21, 1; airados con C., contra C. Quis mihi jure succenseat? Id. Arch. 6, 13. Cui rei, cui gloriae, cui virtuti studes? Id. de Or. 2, 55, 225. Facite quod vobis lubet. Ter. Adelph. 991 [5, 9, 34]. Peccare nemini licet. Cic. Tusc. 5, 19, 55. Desinant insidiari domi suae consuli. Id. Cat. 1, 13, 32, (Neque insidiae consuli procedebant. Sall. C. 32; las asechanzas al c., contra el c. no pasaban adelante, malográbanse.) Cui bene dixit unquam bono? Cic. Sest. 52, 110. Male, ait, dixisti mihi. Phaed. 1, 1, 10.⁴

Sed conducit et confert pro dativo rei inanimae admittunt accusativum cum ad, n. 433, d). Tum consultant AD vitae COMMODITATEM JUCUNDITATEMQUE CONDUCA id necne. Cic. Off. 1, 3, 9.

Intransitiva oboedientiae et submissionis: assentio, oboedio, obsecundo (obsequor), obtempero, pareo, ausculto, servio (inservio), famulor, dicto audiens sum alicui, obedezco puntualmente a alg. Ejus semper VOLUNTATIBUS non modo cives ASSENSERUNT, socii OBTEMPERARUNT, hostes OBOEDIERUNT, sed etiam venti tempestatesque OBSECUNDARUNT; cf. Cic. Man. 16, 48. Mihi ausculto. Cic. R. Am. 36, 104 (Ego hunc ausculto lubens. Plaut. Aul. 3, 5, 22 [496]. Homi-

⁴ Bene dico et male diao (benedico, maledico) cum accusat. sunt infimae Latinitatis; benedico cum significat «bendigo» etiam cum dativo; cujus loco dicitur laudo, praedico, bene alicui precor.

nes qui auscullant crimina. Id. Pseud. 1, 5, 13 [427]. — *Obtemperatio*, n. 238, NB. 4.]

2.º **Transitiva dandi, reddendi, committendi, promittendi, declarandi, anteponendi, postponendi et alia id genus, praeter accusativum dativum exigunt.**

Salutem tibi iidem dare possunt qui mihi reddiderunt. Cic. Planc. 42, 102. *Praeda militibus divisa.* Sall. J. 91, 6. *Debemur morti nos nostraque.* Hor. Pis. 63.

[**Dandi**, ut *do*, (*operam do*), *dedo*, *concedo*, *ministro*, *sirvo*, *praesto*, *presto*, *sufficio*, *sumministro*, *suggero*, *suppedito*, *sumministro*, *commodo*, *presto*, *praebeo*, *ofrezco*, *voveo*, *divido*, *largior*, *doy* generosamente, *exhibeo*, *acarreo* = *ocasiono*, *fenero*, *presto a interés*, *impendo*, *nego*, *niego*, *condono*, *remitto*, *rehuso*, *porrigo et tendo*, *alargo*, *tiendo*, *tribuo*, *claudio*. *Se lamentis muliebriter lacrimisque dedere.* Cic. Tusc. 2, 21, 48. *Ganymedes Jovi bibere ministrabat*; cf. ib. 1, 26, 65; i. e. *potum*, *pocula*, la bebida. *Aqua suppeditabatur templis.* Id. Rab. perd. 11, 31. *Aedes amico commodasse.* Ad Her. 4, 51, 64. *Tibi decinam partem praedae voveo.* Liv. 5, 21, 2. *Non habere domum clausam pudori et sanctimoniae.* Cic. Quinct. 30, 93.

Reddendi, quae sunt fere composita ex *re*, ut *reddo*, *refero*, *devuelvo*, *rependo*, *pago a peso de*, *repono*, *restituo*, *solvo*, *pago*, *cet.* *Referes ei (salutem) plurimam.* Cic. Att. 16, 3, 6. *Septumulejo pro C. Gracchi capite aurum erat repensum.* Id. de Or. 2, 67, 269. *Tibi ego idem repono*: cf. Cic. Fam. 1, 9, 19; te devuelvo lo mismo, i. e. te pregunto lo mismo (que tú me preguntas).

Committendi et praecipendi, ut *commendo*, *recomiendo*, *committo* et *permitto*, *entrego*, *encargo*, *credo*, *confio*, *concredo*, *debeo*, *soy deudor de*, *impero*, *mando*, *praecipio*, *trado*. *Ego me tuae commendo et committo fidei.* Ter. Eun. 5, 2, 47 [886]. *C. Antonius L. Petrejo legato exercitum permittit.* Sall. C. 59, 4; «entregó el mando del ejército». Inf. D. Gabr. *Victori sese crediderunt.* Cic. Fam. 4, 7, 3; «se rindieron al v.» Abril. *(Navis) tibi creditum debes Vergilium finibus Atticis.* Hor. C. 1, 3, 5-6. ¹ *Puero cenam imperare*; cf. Cic. R. Am. 21, 59; ordenar al muchacho (mozo, sirviente) que prepare la comida.

Promittendi, ut *polliceor*, *promitto*, *spondeo*, v. g. *legionibus honores spondere*.

¹ Sic Thesaur. L. L. V, 90, l. 54-55. et Lucian. MÜLLER in biblioth. Teubner.

era-

rit-

id

lic.

UR

to,

i-

a-

o,

o,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

i,

Declarandi, ut *aperio*, *declaro*, *demonstro*, *dico*, *edissero*, *explano*, *explico*, *expono*, *indico*, *monstro*, *narro*, *ostendo*, *prodo*, *significo*. *Meas cogitationes omnes explicavi tibi superioribus litteris*. Cic. *Att.* 10, 6, 1. *Hic mihi Africanus se ostendit*. Id. *Rep.* 6, 9 [Som. Sc. 1]. *Sacra posteris prodere*. Id. *Mil.* 30, 83; *transmitir*, *legar*.

Anteponendi et postponendi: *antefero*, *antepono*, *praefero*, *praeopto*, *praepono*, *posthabeo*, *postpono*, *postfero*, v. g. *longe Academiae illi ac Lyceo tuum hoc suburbanum gymnasium anteponam*, Cic. *de Or.* 1, 21, 98; *otium urbanum militiae laboribus praeoptat*, Liv. 44, 22; *omnia virtuti postponi debent*.

3.º **Alia hujus ordinis**: *facio tibi injuriam*; *facio tibi fidem*, te doy crédito, *habeo tibi vel tuae narrationi fidem*, te creo; *maximas tibi omnes gratias agimus*, *maiores etiam habemus*, Cic. *Marc.* 11, 33; *dámote las más rendidas gracias*, y aun te estamos más agradecidos, *reconocidos*; *refero tibi gratias*, correspondo a tu beneficio, te pago el favor; *patefacio*, *praecludo aditum hosti*, abro, cierro la entrada al e.; *morem gerere alicui*, complacer a; *nullum locum relinquo precibus*; *probas mihi tuam sententiam*, me haces aceptable tu parecer; *libros oratorios tibi valde probabo*, Cic. *Att.* 4, 14, 1, *haré que tengas por muy buenos*; *conciliare Pompejum Caesari*; *placare aliquem alicui*; *purgare se amico*, disculparse con. Similiter: *pono modum irae*, *finem facio injuriis*, doy fin a las injusticias, et cum genitivo *finem facio scribendi*.

Quibus addi possunt nonnulla intransitiva transitive sumpta, ut *credo amico mille nummum*, *impero provinciae tributum*, *gratulor tibi victoriam* vel *de victoria*, *minor vel minitor tibi tormenta*, *mortem*, te amenazo con.⁴

NB. Dicitur *dare tabellario litteras*, dar una carta al correo (para que sea llevada a su destino); *dare litteras ad amicum*, escribir a un a.; *mitto tibi librum*, te envío para ti; *mitto legatos ad consulem*; et eodem sensu *scribo* vel *mitto tibi et ad te litteras*.]

255 I. Dativus commodi respondet aliquando genitivo aut praepositioni, maxime apud poetas. *Neque mihi ex cuiusquam amplitudine aut praesidia PERICULIS aut adjumenta HONORIBUS quaeram*. Cic. *Man.* 24, 70; i. e. *praesidia adversus pericula*, *praes. periculorum*; *adjumenta ad honores*, *adj. honorum*; ni procuraré

⁴ Minor vel minitor tibi baculo, con un bastón, ablat. instrum.

para mi protección contra los p. ni favor para las dignidades. *Huic cum galea longe jacuit caput.* Verg. *Aen.* 9, 770; pro *hujus caput.* [Cui plurima mento *Canities inculta jacet,* cet. *Ib.* 6, 299.]

II. Haec notio en defensa de, en (a) favor de, (por) non cum dativo, nisi cum verbis quae dativum petunt, sed praepositione pro significatur, v. g. *dicere pro aliquo, pro patria mori.* [Nullum periculum pro tua dignitate fugit: cf. Cic. *Mil.* 23, 68; ningún riesgo rehusó en defensa de. *Aderat contra Aculeonem Gratidiano L. Aelius Lamia.* Cic. *de Or.* 2, 65, en favor de, en auxilio de G., era defensor de G., cf. n. 264.]

III. Hacia, para con, con, (contra) propensam aut contrariam voluntatem significantia exprimuntur per in, erga, adversus (contra); ut: *Brutus fuit pius in patriam, crudelis in liberos.* [Magna ejus in me officia et merita: cf. Cic. *Fam.* 11, 17, 1; grata lex in vulgus; divina bonitas erga homines: cf. Cic. *N. D.* 2, 23, 60; crudelitas erga nobiles, Nep. *Alcib.* 4, 4; justitia adversus deos. *Adversus ea consul victis respondit.* Liv. 4, 10, 2; contra esto. *Adversum divitias invictum animum gerebat.* Sall. *J.* 43, 5. *Hoc non modo non pro me, sed contra me est potius.* Cic. *de Or.* 3, 20, 73.]

II. DATIVUS POST NONNULLA ADJECTIVA (ET ADVERBIA)

256 I. Adjectiva quibus consensio, conformidad, aequalitas, propinquitas et his contraria significantur dativum poscunt. *Cum ejus mors consentanea vitae fuerit sanctissime honestissimeque actae.* Cic. *Phil.* 9, 7, 15. *Verbum Latinum PAR GRAECO.* Id. *Fin.* 2, 4, 13. *ENNIO AEQUALIS Livius:* cf. id. *Brut.* 18, 73; contemporáneo. *Est FINITIMUS ORATORI poeta.* Id. *de Or.* 1, 16, 70.

[Sic concors, congruens, consentaneus, conveniens, discors poët. et posterius, absonus, disonante de, dissonus, aequalis, igual; de la misma edad, contemporáneo, fere cum genit.; propinquus (sic propinquare), propior, proximus, n. 228, vicinus, finitimus, confinis, conterminus poët. et poster., affinis, cognatus, familiaris, concolor et discolor poëtica et sequiora: *Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge.* Si dicentis erunt fortunis absona dicta, si las expresiones fueren disonantes de la condición del interlocutor. (*Sunt quidam, aut ita lingua haesitantes, aut ita voce absoni,* Cic. *de Or.* 1, 25, 115. *Absoni a voce motus,* Liv. 7, 2, cf. ablat. limitat.) *Collo confine caput.* Ov. *M.* 1, 718. *Sunt*

k) *Subdo, subduco, subjicio, subjungo, submitto, subscribo, subtraho, suggero, suppono, surripio: subduc cibum unum diem athletae.* Cic. *Tusc.* 2, 17, 40; *anatum ova gallinis saepe supponimus*, id. *N. D.* 2, 48, 124.⁴

His adde *cufero. Id mihi tu, C. Verres, eripuisti atque abstulisti.* Cic. *Caecil.* 5, 19.]

NB. Verba composita transitiva saepe praepositionem repetunt, maxime si locus designatur; quam repetitionem habent fere *comparo, compono, confero, conjungo. Baltonius autem miros terrores AD ME ATTULIT Caesarianos.* Cic. *Att.* 6, 8, 2. *Tempus EREPTUM E SUMMIS OCCUPATIONIBUS.* Id. *Att.* 1, 14, 1. *CONFER nostram longissimam aetatem CUM AETERNITATE.* Id. *Tusc.* 1, 39, 94; *nuestra más larga e.* [Anulum de digito detrahare. Ter. *Haut.* 4, 1, 38; etiam *ex digito*, nam locus est *unde*: cf. Cic. *Q. fr.* 1, 2, 2, 6.

Sic: *Ad nos multi rumores afferuntur; fasciculum ad nares admove; ad flammam se applicare, acercarse, llegarse a la ll.; se ad virtutem, ad philosophiam, ad jus civile, ad eloquentiam applicare; commeatus importari in oppidum*, n. 277, 1; *in rogam imponitur; in portum ex alto invehí, desde alta mar; injicere se in hostes; gladium hosti in pectus infigere; mansa pueris in os inserere; sub vestrum jus terrarum orbem subjungere; hominem cum homine comparate; cujus ob os Graji ora obvertebant sua*, Enn. ap. Cic. *Tusc.* 3, 48, 39, *hacia cuya cara volvían la suya; arcus obvertit in illum (Apollo in Achillem).* Ov. *Met.* 12, 600; cet. (*Cum honestate conjunctio.* Cic. *Off.* 3, 33, 120.) *Dicitur semper communico aliquid cum aliquo, et commuto aliquid aliqua re vel cum aliqua re.*]

II. Etiam cum dativo interdum inveniuntur *continuo, aequo, jungo, socio: continuo laborem nocturnum diurno, junto sin interrupción el trabajo de la noche con el del día; aequare turrem muris, levantar una torre a la altura de los m.; at etiam dicitur virtutem cum fortuna aequare.*

259

Verba passiva nonnunquam dandi casum admittunt: 1.^m Maxime in perfecto et temporibus ab eo derivatis, cum non tam actio singularis quam repetita, vel effectus permanens designatur.

AUDITUS EST NOBIS *Laeliae Caji filiae saepe sermo.* Cic. *Brut.* 58,

⁴ Edd. Tauchn. et Teubn. *anatum*. Et cf. *Thesaurus linguae Lat., anas.*

ne DIS-

us adde

liversus

ron his

nilis. 4

ificant

um rei

6, 4.

D RES

, ex-

ocli-

is in

omo-

tris.

rem.

rut.

que

Id.

31.

et

i,

r

[a] *Addico, addo, adhibeo, adimo, adjicio, adjudico, adjungo, admisceo, admoveo, assero, affigo, applico, appono, assero*, v. g. *cui me semper addixi*, Cic. *Planc.* 39, 93, *faí adicto*; *animos mihi addidisti*, id. *Att.* 7, 2, 4; *(oratio) lumen exhibere rebus debet*, id. *de Or.* 3, 15, 50; *accessionem adjunxit aedibus*, id. *Off.* 1, 39, 138, *agrandó la casa*; *admiscere huic generi orationis genus illud alterum*, id. *de Or.* 2, 49, 200; *equitibus Romanis afferuntur ex Asia cotidie litterae*, id. *Man.* 2, 4.

b) *Circundo, circumfundo, circumjicio, circumpono*, ut *circumdare braccia collo*, Ov. *Met.* 9, 459, et cum *timesi: collo dare braccia circum*, Verg. *Aen.* 2, 792; 6, 700; *consuli circumfusa multitudo*, Liv. 26, 27, 10.

c) *Comparo, compono, confero, conjungo*, ut *Ennius equi fortis et victoris senectuti comparat suam*, Cic. *C. M.* 5, 14. *Dextrae conjungere dextram*. Ov. *M.* 8, 421. (*Conjicio*, n. 298, 1.^m)

d) *Decutio, defero, deripio et diripio, detero, detraho: tergora deripiunt costis*, Verg. *Aen.* 1, 211; *les arrancan la piel de los costados (los desuellan)*; *detrahere aliquid alteri*, Cic. *Off.* 3, 5, 21; *omnem ei suam auctoritatem detulisse*, id. *Flacc.* 6, 14.

e) *Eripio, expono, extorqueo: hunc mihi timorem eripe*, Cic. *Cat.* 1, 7, 18; *non habere domum expositam cupiditati et voluptatibus*, id. *Quinct.* 30, 93.

f) *Immitto, impono, importo, imprimo, incutio, indo, infero, infigo, infligo, ingero, injicio, injungo, inserto, instillo, inuro: incute vim ventis*, Verg. *Aen.* 1, 69; *vestris domiciliis atque tectis funestos ac nefarios ignes inferre*, Cic. *Cat.* 3, 9, 22; *civitatis aeternam injungere servitutem*, Caes. *G.* 7, 77, *imponer; lumini oleum instillare*. Cic. *C. M.* 11, 56.

g) *Interjicio, interpono; ut nasus quasi murus oculis interjectus est*, Cic. *N. D.* 2, 57, 143.

h) *Objicio, obverto, offero, offundo*, v. g. *ignobilitatem objicit C. Caesaris filio*, Cic. *Phil.* 3, 6, 15, *echa en cara*; *obvertunt pelago pro-ras*, Verg. *Aen.* 6, 3; *ut piscibus aqua, sic nobis aer crassus offunditur*. Cic. *Acad.* 2, 25, 81, *se extiende al rededor; se opponere venientibus*.

i) *Praecipio, praeccludo, praeficio, praefinio, praeparo, praescribo; ut e portu solventibus praecipere summo studio et tempestatum rationem et praedonum*, Cic. *Mur.* 2, 4, *dar reglas en lo tocante a; a quibus jura civibus praescribebantur*, id. *C. M.* 9, 27, *dictaban leyes (respondiendo a las consultas sobre cuestiones de derecho)*.

der HOMERI noluit. Cic. de O. G. 1, 2, 6. Saturavit se sanguine DIS-SIMILIMORUM SUI civium. Id. Phil. 2, 24, 59.

[Sic similis, assimilis, consimilis, dissimilis, dispar, quibus adde affinis, i. e. particeps, que tiene parte en, et apud poëtas diversus alicui pro diversus ab aliquo, 271, II. Haec ego, vel certe non his diversa, locutus. Ov. (?) Ep. 17 (18), 75. Semper invenies veri similis. 4 Atticorum similes esse volumus. Cic. Brut. 85, 287.]

II. Adjectiva quae aptitudinem utilitatemque significant dativum habent personae, item dativum et saepius accusativum rei cum praepositione ad.

Ille adventus AD MULTAS RES MIHI erat APTUS. Cic. Fam. 3, 6, 1. O rem minime APTAM meis MORIBUS! Id. Att. 5, 10, 5. Multas AD RES PERUTILES Xenophontis libri sunt. Id. C. M. 17, 59.

[In his numeranda: accommodatus, alacer, appositus, aptus, expeditus, habilis, factus, idoneus, peridoneus, natus, paratus, proclivis, propensus; utilis, inutilis, perutilis, necessarius. (Propensus in alteram partem.) Dativus commodum cum hac significatione «acomodado, apropiado», accus. finem notare solet. Locus peridoneus castris. Caes. C. 2, 24, 2. Non essem ad causam idoneus, si hoc non viderem. Cic. Cluent. 6, 17. Cn. Pompejus, vir ad omnia summa natus. Id. Brut. 68, 239. Ille gurgis atque helluo natus abdomini suo, non laudi atque gloriae. Id. Pis. 17, 41. Homo bene appositus ad istius audaciam. Id. Verr. 5, 41. Calcei habiles et apti ad pedem. Id. de Or. 1, 54, 231. Cf. n. 359, I, NB. et III.]

III. DATIVUS POST ALIQUOT VERBA TRANSITIVA

(Cf. n. 254, 2.º et 3.º)

258

I. Verba multa composita ex verbis transitivis et praepositionibus ad, circum, cum, de, ex, in, inter, ob, prae, sub praeter accusativum etiam dandi casum postulant.

Deus animum ut dominum atque imperantem oboedienti PRAEFECIT CORPORI. Cic. Tim. 7, 21. 2 Inimici mei mea MIHI non me ipsum ADEMERUNT. Id. Att. 3, 5. Vereor ne POMPEJO quid oneris IMPONAM Ib. 9, 7, 3.

1 Cf. hispan. verisimil. Mir, Pront. de Hisp. y Barb., 2, 432.

2 Cf. n. 254, 2.º Verba autem anteponendi et postponendi componuntur ex praepositionibus ante, prae et post.

hic
put.

non
one
um
ún
mo
r.,

m
/;
n
;
a
l
!

virtutibus vitia confinia. Sen. Ep. 120, 8. (*Actio*) *menti congruens esse debet*. Cic. de Or. 3, 59, 222. *Dissonae illis voces*. Liv. 30, 34, 1. (*Dissonae sermone gentes*. Id.) *Morus contermina fonti*. Ov. M. 4, 90. *Concolor est illis (unda arenis)*. Ov (?) M. 11, 500.]

At etiam aliquando: *concors, congruens, consentiens cum*: *Motus cum verbis sententiisque consentiens*. Cic. Brut. 58, 144. [*Ne secum quidem ipse concors. Tubero vita severus et congruens cum ea disciplina quam colebat*. Cic. Brut. 31, 117.]

II. Dativo etiam junguntur *obnoxius*, sujeto a, *obvius*, que sale al encuentro, a recibir, *pervius*, abierto, patente. *Mihi tuae litterae volent obviae*. Cic. Att. 6, 4, 3. *Fratri aedes fient perviae*. Ter. Ad. 912 [5, 7, 14]. [*Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis sinus obnoxii*. Plin. Ep. 3, 14, 5. *Cui mater media sese tulit obviam silva*. Verg. Aen. 1, 314, pro sese tulit obviam]

III. Quaedam adverbia dandi casum petunt more adjectivorum unde deducuntur. *Caesari ex Hispania redeunti obviam longissime processisti*. Cic. Phil. 2, 32, 78.

[*Sic congruenter convenienterque naturae vivere* (etiam *cum natura convenienter v.*); *dicere constanter sibi; obviam alicui fieri, ire, procedere, prodire, Ciceronem Caesari mittere*. (Juxta apud Liv. 24, 19, 6.)]

IV. Dativo gaudent participia nonnulla praeteriti temporis, cum fiunt adjectiva, h. e. cum non ad tempus referuntur. *Tua erga me mihi perspectissima benevolentia*. Cic. Att. 11, 1, 1. [*Pelopidas magis historicis quam vulgo notus (est)*. Nep. Pel. 1, 4; es más conocido de los que se dedican a la historia. *Suspectus regi*. Liv. 35, 19, 1; sospechoso al r., malquisto del r. V. n. 244, 3.º b).

Hujus generis sunt: notus, cognitus, perspectus, bien visto, *suspectus, exploratus, compertus*, averiguado, *dilectus, optatus, spectatus*, conocido, *probatu*, n. 254, 3.º, aprobado, *acceptus, despectus, contemptus* et composita; ut *incognitus, inauditus*, cet.]

V. Pronomen *idem* extra nominativum cum dativo apud poetas reperitur pro *atque* cum nominativo. *Invitum qui servat idem facit occidenti*. Hor. Pis. 467; i. e. *idem atque occidens* (ac qui occidit, ac si occidat).

257

I. Adjectiva similitudinis cum dativo construuntur vel cum genitivo, qui frequens est cum nominibus rerum animatarum, fere perpetuus cum pronomibus personalibus.

Nemo est orator qui Demostheni se similem velit esse; at Menan-

211. MIHI *consilium* CAPTUM *jamdiu* EST. Id. *Fam.* 5, 19, 2; tengo tomada la resolución. [*Cujus fides* EST NOBIS COGNITA. Id. *Div. Caec.* 20; cf. ib. 11: *quam (meam fidem) habent spectatam jam et cognitam*. NOTANTUR MIHI *ad divinandum signa*. Id. *Fam.* 6, 6, 8; estoy observando las señales para pronosticar.]

Sic: *mihi constitutum, provisum, perspectum, intellectum, auditum est; magno studio hoc mihi a pueritia est elaboratum, cet.*]

2.º In quolibet tempore, addita commodi notione. Sic *dissimillimis* BESTIOLIS *communitur* cibus QUERITUR. Cic. *N. D.* 2, 49, 125; h. e. *sic dissimillimae bestiolae sibi c. cibum quaerunt*. [Cui *ex omni gemitu doloreque certa merces* COMPARABATUR. Id. *Verr.* 5, 45, 118; = *qui sibi mercedem comparabat.*]

3.º Raro, cum dativus pro mero ablativo ponitur, nisi apud poëtas et seniores. Vix AUDIOR ULLI. Ov. *Pont.* 3, 9, 39. [*Prior (epistula)* MIHI LEGI *coepta est*. Cic. *Att.* 16, 13 a, 1.—Sed hic dat. frequens est apud classicos auctores cum verbis *probari* atque *intellegi*: *Id genus maxime* MIHI IPSI PROBATUR; cf. Cic. *de Or.* 3, 10, 37. ¹ At etiam: *Mea consilia a te probantur*; cf. Cic. *Fam.* 11, 14, 1.]

4.º Participia in -ndus pro ablativo cum *ab* dativum fere habent. *Tria* VIDENDA sunt ORATORI. Cic. *Or.* 14, 43, [*GERENDUS est* TIBI *mos adolescentibus*. Id. *de Or.* 1, 23, 105. *Quid* MIHI FACIUNDUM (*est*)? ¿qué debo hacer? ²]

IV. DATIVUS POST VERBA INTRANSITIVA

Cf. n. 254 b) 1.^m

260 1. Praeter ea quae commodum exprimunt, dandi casum postulant verba neutra quae significant eventum, fiduciam aut diffidentiam.

Et sorte provincia Sicilia OBYENIT. Cic. *Verr.* 2, 6, 17. *Puer bene* SIBI FIDENS. Id. *Att.* 6, 6, 4. *Huic incipio* SENTENTIAE DIFFIDERE. Id. *Tusc.* 5, 1, 3.

[Sic *accidit, contingit, evenit, obtingit, cet., credo, fido, confido,*

¹ *Aliquid probatur alicui aliquoties oritur ex activa probare aliquid alicui.*

² Si non significatur persona a qua res fieri debet, adhibetur *ab*. *Eum nunquam a me esse accusandum putavi*. Cic. *Har. r.* 3, 5, vertendum: Jamás creí convenir (conveniente) que él fuese acusado por mí (antes que por otro); *mihi esse accusandum*, sic: Jamás creí que debía (que fuese un deber mío) acusarle.

diffido. Quod cuique obtigit, id quisque teneat. Cic. Off. 1, 7, 21. Metello Numidia evenerat. Sall. J. 43, 1. Si id culpa senectutis accideret, eadem mihi usuvenirent. Cic. C. M. 3, 7. Nisi vestrae virtuti constantiaeque confiderem. Cic. Phil. 5, 1, 1. O nimium caelo et pelago confise sereno! Verg. Aen. 5, 870: cf. tamen sequens NB.]

NB. *Fido, confido* etiam ablativum postulant, raro *diffido*. Qui enim poterit aut corporis FIRMITATE aut fortunae STABILITATE CONFIDERE? Cic. Tusc. 5, 14, 40.¹

II. Item dativum postulant *impero* (cf. n. 212), *suadeo, persuadeo, supplico* et *supplex sum*, *suplico, videor (mihi)*, me parece, *praesto sum*, me presento, me hallo presente, et fere apud poëtas *haereo* pro *adhaereo*.

MIHI quidem nunquam PERSUADERI potuit animos emori. Cic. C. M. 22, 80; se me ha podido persuadir. Nec JUDICIBUS SUPPLEX (Sócrates) FUIT. Id. Tusc. 1, 29, 71. [Loqui coepit VERRI se PRAESTO ADVENIENTI FUTURUM. Id. Verr. 5, 61, 160. (Ad nomina danda praesto fuere. Liv. 3, 57, 9, para alistarse, a inscribirse.) LEVIS HAESERAT ALAE (sagitta). Ov. Met. 12, 570. Amicis pro aliquo supplicare.]

III. Verba pugnandi apud poëtas dativo, apud alios junguntur praepositioni cum. Solus TIBI CERTAT Amyntas. Verg. B. 5, 8; compite contigo. CERTA CUM illo. Cic. Ac. 2, 32, 101.

[Sunt ejusmodi: certo, luctor, pugno, dimico, bellum gero, bello, concurro, contendo, colludo, configo, congregior... Frigida pugnabant calidis, umentia siccis, Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus, i. e. cum levibus gravia. Ov. Met. 1, 19.² Dimicare, pugnare, cet. adversus, contra aliquem.]

IV. Nubere «casarse (la mujer)» dativum postulat; participium nupta etiam praepositionem cum. NUPSIT A. AURIO MELINO. Cic. Gluent. 5, 11. QUOCUM ESSET NUPTA regis Armeniorum soror. Id. Fam. 15, 3, 4; con quien estaba casada.

261

Aliqua verba neutra quae dativo junguntur, praecipue a poëtis transitiva fiunt, n. 254, 3.º extr., raro tamen in passiva personali adhibentur.

Vix equidem CREDAR. Ov. Trist. 3, 10, 35; i. e. mihi credetur. Ego cur INVIDEOR? Hor. Pis. 56; pro cur invidetur mihi? [Caret INVI-

¹ Cf. RIEM.-GOELZ. p. 228.

² Sine pondere respondet Graeco τοῖς ἀνευ βάρους.

21.
vide-
con-
lago

Qui
NF1-

ua-
esto
pro

M.
es)
NTI
iv.
a).

ur
te

o,
nt
n-
2,

n
.
.

2
1

DENDA *Sobrius aula*. Id. *C* 2, 10, 7. *PERSUASA EST gruis*. Phaedr. 1, 8, 7. *MEDENDIS corporibus*. Liv. 8, 36, 7. ¹ Cf. n. 207, c).]

262

Sum cum dativo possessionem quodammodo significat, et saepe a nobis verbo « tener » vertitur. Cf. n. 247, I.

SUNT NOBIS *mitia poma*. Verg. *B*. 1, 80; *fruta madura*. [*Minus honoris erat poëtis*. Cic. *Tusc.* 1, 2, 3. *Sunt mihi cum illo omnes amicitiae necessitudines*. Cic. *Sest.* 16, 39; me unen con él todos los vínculos de la a ; cf. id. *Or.* 56, 186: *numerus autem non habebat aliquam necessitudinem aut cognationem cum oratione*. *Jam Troicis temporibus erat honos eloquentiae?* Id. *Brut.* 10, 40.

At si qualitas aut pars denotatur, alia constructione generatim utendum est. *Magna in Crasso humanitas (eloquentia, jucunditas, lepos, ingenium) fuit*, cf. Cic. *de Or.* 1, 7, 27; vel *magna fuit Crassus humanitate*, cf. n. 243 *Haec provincia urbes habet opulentissimas tres*. cet. ²]

NB. In locutione *mihi (tibi) est nomen, cognomen*, me llamo; *nomen illi inditum est, manet*; *nomen do seu dico alicui*, *nomen personae aut rei est in eodem casu*, quo vox *nomen*, frequentius in dativo per attractionem, raro apud recentiores etiam in genitivo. *Fons aquae dulcis, cui NOMEN ARETHUSA est*. Cic. *Verr.* 4, 55, 118. TARDO *cognomen pingui damus*. Hor. *Sat.* 1, 3, 58; al lento en el obrar (reflexivo) damos el apodo (apodamos) de boto. *Quibus CLITARUM COGNOMENTUM*. Tac. *Ann.* 12, 55. [*PUERO ab inopia EGERIO (dativ.) inditum nomen*. Liv. 1, 34, 3. At recte dicitur: *COGNOMEN HABERE sapientis*, Cic.; *animus paratus ad periculum audaciae NOMEN habet*; id.]

263

Dativo adhaerent composita ex verbo *sum*, item composita ex neutris et praepositionibus *ad, cum, in, inter, ob, prae, re, sub, super*. At saepe praepositionem repetunt, maxime si locus designatur. ³

¹ Audi Tullium, *Tusc.* 3, 9, 20: *Est in Menalippo: Florem quisnam liberum invidit meum? Male Latine videtur. Sed praeclare Accius. Ut enim videre, sic invidere florem rectius quam flori. Nos consuetudine prohibemur; poeta jus suum tenuit, et dixit audacius.*

² Ab hac norma discedit Curt., v. g. *Erat Darío mite ac tractabile ingenium*, 3, 2, 47.

³ Horum plura n. 254, 1^m. continentur.

ABEST *historia* LITTERIS NOSTRIS. Cic. *Leg.* 1, 2, 5; nuestra literatura carece de h. *Gloria* VIRTUTI RESONAT *tanquam imago*. Id. *Tusc.* 3, 2, 3; como el eco.—AD SAXUM ADHAERESCUNT. Id. *Ac.* 2, 3, 8. [PRINCIPIS CONSENTIANT *exitus*. Id. *Fam.* 11, 5, 3. *Ego* MEIS MAJORIBUS *virtute mea* PRAELUXI. In *Sall.* 2, 5. IN ID STUDIUM *in quo estis* INCUMBITE. Cic. *de Or.* 1, 8, 34.

Huc spectant: *accedo*, *acclamo*, *accubo*, *adjaceo*, *adversor*, *adhaereo*, *alludo*, *annuo*, *appareo*, *appropinquo*, *arrepo*, *arrideo*, *aspiro*, *assentior*, *assideo*, *adhaeresco*, *affulgeo*, *assurgo*, *asto*, v. g. *manus extrema non accessit operibus ejus* (C. Gracchi). Cic. *Br.* 33, 126, faltó la última m.; *accedere ad cunabula*, id., *ad urbem*, *ad aedes*, *ad ludos*, *ad aurem*, Cic. *Verr.* 3, 58, 133; *accedere in urbem*, *in provinciam*, cet.: cf. NB. *proxime sequens*; *quisquam in curiam (tibi) venienti assurrexit?* Cic. *Pis.* 12, 26; *epulis accumbere*, Verg., sentarse a la mesa; *ad summam aquam appropinquare*, a la superficie del a.; *ad meam pecuniam aspirat*.

Congruo, *consentio*, *consono*, *consto*, *convengo*, *consuesco*, *convenio*, *cohaereo* (*convenire cum aliquo*; id. *cohaeret cum re*, Cic. *Top.* 12, 53).

Illacrimo vel *illacrimor*, *illuceo*, *incubo*, *incumbo*, *indormio*, *inhaereo*, *inhio*, *immineo*, *immorior*, *innascor*, *innitor*, *impendeo*, *inservio*, *insideo*, *insisto*, *insto*, *insuesco*, *insusurro*, *invado*: *imminebat tuus furor omnium fortunis*, Cic. *Dom.* 10, 25; *insusurrare alteri*: «*Hic est ille Demosthenes*»; *instare victis et fugientibus*; *in gladium incumbere*; *inhaeret in mentibus augurium*; *incurrere in hostes*; *incidere in periculum*, *in morbum*; *insistere vestigiis laudum suarum*, *in bellum insistere*; *in fortunas imminere*; *in concham hiantem innatare*. *Invado* cum dat. vix invenitur (Cic. *Fam.* 16, 12, 2), sed cum accusat. vel solo vel cum praepositione: cf. n. 216, 3 in ima pag.

Intercedo, me opongo, *interjaceo*, *intervenio*: *campus interjacet Tiberi ac moenibus*; *intercedere rogationi*, Cic. *de Or.* 2, 47, 197, oponerse a la proposición (de una ley).

Obloquor, *oborior*, *obrepo*, *obsecundo*, *obsequor*, *obsisto*, *obsto*, *obstrepo*, *obtreco*, *obversor*, *occurro*, *occurso*, *occumbo*: *mihî ante oculos obversatur reipublicae dignitas*, Cic. *Sest.* 3, 7; *pueritiae adolescentia obrepit*, id. *C. M.* 2, 4, viene al acecho tras la niñez; *occurrere venientibus*. *Occumbere morti*, *saepius mortem vel morte*.

Praeco, *praeluceo*, *praesideo*: *judicio praesidere*; *vobis voce praeire*. *Praeco* cum accusat. est «yo dicto». *Praei verba*. Liv. 8, 9, 4.

Reclamo, *refragor*, *reluctor*, *repugno*, *resisto*; *orationi reclamare*,

reclamar contra el discurso, protestar a voces contra el d.; ⁴ *resistere invadentibus*.

Subjaceo, subrēpo, subscribo (i. e. *assentior*), *subvenio, succedo, succlamō, succresco, succumbo, succurro*; *egentibus subveniendum est; succumbere dolori, inimicis, senectuti; aetas succedit aetati; sub primam nostram aciem successerunt*, Caes. G. 1, 24, 5, «arremetieron a la vanguardia». Goya Muniáin.

Supersto, supervenio, cf. n. 216, 5 in ima p., et composita ex *sum*: *absum, adsum, desum, insum, intersum, obsum, cet.*, v. g. *tibi nullum a me amoris officium defuit*, Cic. Mil. 36, 100; *nunc mihi nihil doctrina prodest*, id. Att. 9, 10, 2, *omnibus negotiis non interesse solum, sed praeesse; templa mari subsunt*, Ov. Met. 359; *Tiberis inter eos et pons intererat*. A probatissimis scriptoribus dicitur fere, a Cicerone semper, *inesse in extra poësim* (cum ablat.): *In qua (columella) inerat sphaerae figura*. Cic. Tusc. 5, 23, 65. *Adesse amicis*, cumplir con los a., ad *judicium*.]

NB. n. 258, 1, et 263 commune. Aliquando verbis dativi, compositis, jungitur alia praepositio vel similis significationis vel loci propria. IN *spem maximam adducti sumus*. Cic. Mil. 28, 78. *Quot genera beluarum ad saxa nativis testis inhaerentium!* Id. N. D. 2, 39, 100. [Neque in Antonio deesset hic ornatus orationis. Id. de Or. 3, 4, 16. Cfr. ubi.

Sic: *insusurrare ad aures, acquiescere in aliquo*, descansar en alguno, *obversari ante oculos, obrepere in animos, aspirare in curiam; in senatu, in proelio adesse, cet.*, *incumbere toto pectore ad laudem, ad reipublicae salutem; carmen deducis in actus*, llevas a las tablas. — Cum compositis *adjaceo, assideo, asto* nunquam adhibetur praepositio: *Gentes quae mare illud adjacent*. Nep. Timoth. 2, 1. Similiter nonnunquam: *muros aut Africam accedere*, id. Hann. 8, 1; *genua advolvi*, Tac. Ann. 1, 13.]

264

I. *Antecedo, antecello, anteo, insulto, obtrecto, denigro, praesto* saepius dativum quam accusativum postulant. **Virtus praestat ceteris rebus**. Cic. Fin. 4, 18, 51. *Qui honore rerumque gestarum amplitudine ceteros populi Romani praestiterunt*. Nep. Att. 18, 5.

⁴ Dé voces el mundo; RECLAME cuanto quisiere contra la palabra de Dios. Granada, Adic. al Memor., ador. de los Reyes. B. 8, 520².

[Sic: *Natura hominis naturae pecudum antecedit*; cf. Cic. *Off.* 1, 50, 105. *Anteire ceteris virtute*. *Ib.* 2, 10, 37. *Biduo me Antonius antecessit*. *Id. Fam.* 11, 13, 2. *Omnes auctoritate anteibat*. *Nep. Chabr.* 4, 1. *Insulto hosti et patientiam hostis, in rempublicam, fores calcibus, golpeo la puerta a puntapiés*.—*Antesto sive antisto et antevertio* dativo gaudent; cum accusativo sunt sequioris Latinitatis. *Crotoniatae multum omnibus corporum viribus antesteterunt*. Cic. *Inv.* 2, 1, 2; *antisteterunt*. Teubn.]

II. *Differo, discrepo, dissentio, disto* fere a solis poetis cum dativo, ab aliis cum praepositione *ab* construuntur. *Phrahalen DISSIDENS PLEBI numero beatorum Eximit Virtus*. Hor. *C.* 2, 2, 18. *Animus a se ipse DISSIDENS secumque discordans*. Cic. *Fin.* 1, 18, 58. [(*Comoedia*) *pede certo DIFFERT SERMONI*. Hor. *S.* 1, 4, 48.]

V. DATIVUS RELATIVUS, ETHICUS ET INTERIECTIONIS

265 Dativus nonnunquam hanc notionem exprimit: «a mi (a tu, cet.) juicio, en mi opinión, según mi entender, para mí». Dicitur ab aliquibus dativus relationis. *An ille MIHI liber, cui mulier imperat?* Cic. *Par.* [5, 2] 36. [*Tui politici libri OMNIBUS vigent*. Cael. ap. Cic. *Fam.* 8, 1, 4; i. e. *omnium* iudicio. *Erit ille MIHI semper deus*. Verg. *B.* 1, 7; cf. *Aen.* 11, 416.]

Notandus hic dativus cum participio (praesentis aut praeteriti), potissimum in descriptione geographica: *Gomphos pervenit, quod est oppidum primum Thessaliae VENIENTIBUS ab Epiro*. Caes. *C.* 3, 80, 1. *Sita Anticyra est in Locride laeva parte sinum Corinthiacum INTRAN- TI*. Liv. 26, 26, 2; a la izquierda de quien entra, a la i. como se entra. ¹ *Est urbe EGRESSIS tumultus*. Verg. *Aen.* 2, 713. ² *Duo nequaquam visu ac specie AESTIMANTIBUS pares*. Liv. 7, 10, 6; enteramente desiguales (en fuerzas) a juzgar (para los que juzgan, si se juzga) por la vista y la apariencia.]

¹ Cf. Cerv. *Quij.* 2, 47, B. 1, 501¹. *Pedro Recio de mal agüero natural de Tirteafuera, lugar que está a la derecha mano COMO VAMOS de Caracuel a Almodóvar del Campo: EUNTI, EUNTIBUS.*

² Apud Pomponium Melam etiam genit. invenitur. *Carmanii NAVIGANTIUM DEXTERA positi*. 3, 8, 75.

ff. 1,
lonius
'habr.
cibus,
lativo
mul-
anti-

dati-
DENS
A SE
dia)

mi
ler,
ier,
BUS
lle

ti),
est
1.
N-
se
a-
te
or

a,
o:

M

266

I. Ad motus animi significandos, admirantis potissimum atque indignantis, adhibetur dativus *mihi*, *tibi*, *nobis*, *vobis* (dat. ethicus).

Quid mihi Celsus agit? Hor. *Epist.* 1, 3, 15; ¿qué hace (cómo le va a) mi buen C? *Hic mihi quisquam mansuetudinem et misericordiam nominat!* Sall. *C.* 52, 11, ¡y hay aquí quien toma en su boca la palabra mansedumbre y compasión! [*Haec vobis istorum per biduum militia fuit.* Liv. 22, 60, 25; ved cómo os sirvieron en la guerra esos vuestros soldados. — Et cum volo: *Quid tibi vis?* ¿qué quieres? ¿qué pretendes con eso? *Quid vobis vultis? quid sibi vult haec oratio?* ¿qué quiere decir (qué significa, a qué viene) este discurso? — Hic dativus notandus praecipue cum *en* (*em*) et *ecce*: *Cum haec maxime scriberem, ecce tibi Sebosus.* Cic. *Att.* 2, 15, 3.]

II. *Hei* (*ei*) et *vae* dativo gaudent. *Hei misero mihi!* Ter. *Haut.* 234 [2, 2, 5]. *Vae misero mihi!* Id. *Hec.* 4, 2, 29 [605]. *Vae victis!* ¡ay de los v.!⁴

VI. DATIVUS FINIS, PROPOSITI, INTENTIONIS, SEU DUPLEX DATIVUS

267

I. Dativus finem, propositum, intentionem aliquando significat, cui alter personae saepe additur. (*Equitatum*) *AUXILIO CAESARI Aedui miserant.* Caes. *G.* 1, 18, 10. *Aduatici* hunc *SIBI DOMICILIO locum delegerunt.* *Ib.* 2, 29, 5.

[*Sic*: *locum castris deligere, capere; habere rempublicam quaestui*, traficar con, *senem ludibrio vel contemptui*, *aliquid religioni*, tener escrúpulo de; *aliquem auxilio arcessere; diem colloquio, pugnae, dicere* aut *statuere, constituere*, fijar, señalar el día para la entrevista; *diem petere indutiis; do tibi librum muneri vel dono*, etiam *donum*, tanquam appositum, te doy como regalo; *dare alicui pecuniam fenori*, a interés; *ponere aliquid pignori*, dar en prenda, empeñar, *canere receptui*, tocar a retirada, para recogerse.²

Ubi notandi dativi *auxilio, praesidio, subsidio*, maxime ubi de re

⁴ Cf. Festus p. 372, ap. Kühner 2, p. 251, 45. At Liv. 5, 48, 9: *Audita intoleranda Romanis voca* (*Brenni*), *VAE VICTIS ESSE*; que los lamentos eran (los ayes quedaban) para los v. Non hic fidelis est versio ¡ay de los vencidos! (*Vae te*, Plaut. et Catull.)

² Cf. *receptui signum*, toque de retirada; v. Cic. *Phil.* 43, 45.

militari sermo est: *Arcessere auxilio*, Caes. *G.* 3; 11, 2; *subsidio ducere, venire, proficisci*, cet. (*T. Sextium*) *castris praesidio reliquerat*. *Ib.* 7, 49, 1. *Neque subsidio (viris) ire possum*. Pompej. ap. Cic. *Att.* 8, 12, A, 2. Et apud Verg. *auxilio vocare deos*, *Aen.* 5, 686, *arma auxilio ferre*, 8, 535, *auxilio (et subsidio) subire* 2, 216; 12, 735. Nota etiam in re militari: *legatus Lucullo, Manilio consuli tribunus*. Cic. *Somn. Sc.* 1. Cf. 254. 1.]

NB. Pro accusativo cum *ad*, n. 433, d, poëtae et recentiores adhibent aliquoties dativum finalem. *Glomerare manum BELLO*. Verg. *Aen.* 2, 315.¹

II. *Sum* cum duobus dativis jungitur, altero personae nonnunquam omisso, altero rei; et fere redditur a nobis per causas, ser de vel servir de, redundar en.

(*Postrema tua pagina*) *MIHI magnae MOLESIAE FUIT*. Cic. *Att.* 6, 2, 1. [*Et VOBIS HONORI et AMICIS UTILITATI et REIPUBLICAE EMOLUMENTO ESSE*. *Id. de Or.* 1, 8, 34. *Tua illa (vox) PLURIMIS FUIT AUXILIO*. *Id. Mil.* 34, 94.

Sic: *illud Cassianum: cui bono fuerit*, Cic. *Mil.* 12, 32; a quien fuere de provecho; *esse usui*, de utilidad; *esse impedimento*, servir de estorbo; *esse omnibus odio, admirationi*, ser odiado, admirado; *hoc est mihi magnae curae*, me da gran cuidado, es para mí objeto de solicitud, tomo muy a pechos; *hoc est illi cordi*, esto le agrada, gusta de e.; *nobis praesidio esse posse*. *Maximo est argumento (documento) quod paulo ante interitum Caesaris contigit*. Cic. *Div.* 1, 52, 119, ubi pro dativo nominativus adhiberi potest: *maximum est argumentum*; es muy grande prueba. Attamen non hic diceretur: *est argumentum, est documentum*, sine adjectivo.]

III. Verbis *do, duco, habeo, tribuo, verto, imputo, attribuyo*, tomo por, geminus dativus praeter accusativum apponitur; at dativus personae laceri potest.

Tu id in me reprehendis quod Q. METELLO LAUDI DATUM EST. Cic. *Planc.* 36, 89. *Quod (medium ex tribus esse) apud Numidas HONORI DUCITUR*. Sall. *J.* 11, 3.

[Sic: *do tibi hoc laudi, vitio, culpa, crimini; vertis id mihi vitio, stultitiae; honori, gloriae, probro ducis, habes*. *Neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae*. Nep. *Timol.* 4, 2.]

¹ Cf. *Aen.* 2, 798; 3, 540; 7, 482; 8, 606; 10, 259; 11, 649 et 707.

CAPUT VI. DE ABLATIVO¹I. ABLATIVUS POST ADJECTIVA ET VERBA COPIAE ET INOPIAE
ATQUE ALIA NONNULLA²

268 I. Adjectiva quae copiam aut abundantiam et inopiam significant ablativum postulant. Cf. n. 245.

Huc tradita urbs est NUDA PRAESIDIO, REFERTA COPIIS.
Cic. *Att.* 7, 13, 1. LIBER TERRORE animus. Id. *Fin.* 5, 29, 87.

[Huc pertinent: abundans, completus, lleno, henchido, confertus et refertus, relleno, colmado, rebosante, copiosus, fecundus, fertilis, fetus, fecundo, fértil, rehenchido, immunis, liber, locuples, rico, abastado, nudus, onustus, opulentus, orbis falo, privado, praeditus, vacuus, et in poësi cassus, falo; privado, dives, ferax, n. 244, III, purus, uber, exuberante, extorris, desterrado de, despojado de: caelum humano genere completum; vita conferta voluptatibus; flumen auro fertile; terra feta frugibus; annus locuples frugibus; asellus onustus auro (aula onusta auri, Plaut. *Aul.* 4, 2, 4 [611]: n. 246, II; exercitus praeda opulentus³, enriquecido con el botín; pars Numidiae agro visisque opulentior. Sall. *J.* 16, 5, «la más fértil y poblada», Inf. D. Gabriel; plebs orba tribunis, Cic. *Leg.* 3, 3, 9. — Cassus lumine, Verg. *Aen.* 2, 85; dives agris, cum genit. est poët. dives equum, Verg.; terra ferax Cereris multoque feracior uvis, Ov. *Am.* 2, 16, 7; purum vitio cor, Hor. *Sat.* 2, 3, 213; Sulmo gelidis uberrimus undis. Ov. *Hoc* (juszurandum) patria extorrem in tuam regiam adduxit. Liv. 35,

¹ Praeceptiones quibus ablativi usus continetur ita nonnunquam inter se conexas sunt, ut non facile possint discriminari. Ablativus stricte sumptus exprimit separationem et discessum, respondetque genitivo Graeco. Adhibetur etiam tanquam instrumentalis et locativus; denique ut ablativus absolutus.

Adn. Dativus Graecus adhibetur a Latinis pro suo ablativo, v. g. pro παντατα; nihil est clarius ἐναργεστ.

² Illic ablat. ut instrumentalis solet haberi.

³ Kühner *praedae*, vol. 2, pag. 336.

19, 4; trajo a tu palacio al desterrado de la p. (*Extorris regni. Stat. Th. 12, 262, n. 246, II. 1*)

Nota gratulandi et cohortandi locutionem: *Macte virtute, puer.* Verg. *Aen.* 9, 641. *Tu quidem macte virtute diligentiaque esto!* (vos quidem macte v. dq. este.) Liv. 10, 40, 14, cum verbo *sum* vel sine eo et cum ablat. (fere *virtute*)]

NB. 1. Horum nonnulla, *fertilis* potissimum, *abundans*, *nudus*, *vacuus*, *immunis*, etiam genitivo gaudent: item *refertus* et *completus* cum nominibus personarum; [at cum ceteris adjectivis hic casus fere poetarum est et recentiorum.] *FERTILES agri FRUCTUUM.* Cic. *N. D.* 2, 52, 131. *REFERTA Gallia NEGOTIATORUM est.* Id. *Font.* 1, 1. — *LIBER LABORUM.* Hor. *Pis.* 212.

[Sic: *Via omnium rerum abundans.* Nep. *Eum.* 8, 5. *Loca nuda gignentium.* Sall. *J.* 79, 6; campañas faltas de vegetación, de plantas. ² *Ager frugum vacuus.* Ib. 90. 1. *Porteriorum immunes.* Liv. 38, 44, 4. *Completus mercatorum carcer.* Cic. *Verr.* 5, 57, 147. *Sceleris purus.* Hor. *C.* 1, 22, 1; quem genitivum habent apud poetas et sequiores alia copiae aut inopiae adjectiva, v. g. *opulentus*, *prodigus*, *fecundus*, *dives*, *uber*, *largus opum*, Verg. 11, 338; *trunca pedum animalia*, id. *G.* 4, 310; *repletus puerorum ac mulierum*, Liv. 6, 25, 9.]

NB. 2. *Nudus*, *orbis*, *vacuus*; *immunis*, *liber*, cf. n. 287, 3.º, *purus* etiam ablativum habent cum praepositione *ab*. *Messana AB HIS REBUS NUDA est.* Cic. *Verr.* 2, 4, 2. [NUDA *respublica* A MAGISTRATITUS. Id. *Dom.* 22, 58 ORBA *fuit* AB OPTIMATIBUS *illa* *contio*. Id. *Flac.* 23, 54. *Mens* AB OMNI LABE PURA. Sen. *Ep.* 1, 4, 1; *oppidum vacuum defensoribus* et a *defensoribus*; *immunis militia* vel a *militia*. *Liberi fuerunt* ab omni sumptu. Cic. *Verr.* 4, 10, 23; *soluti a cupiditatibus*, *liberi a delictis*, Cic. *Agr.* 1, 9, 27; *liber* cum ablat. personarum habet semper praepositionem, ut *locus liber at arbitris*. Huc *inops* pertinet; sed frequentius cum genitivo jungitur, n. 245.]

II. *Alienus* a) significans «ajeno de, impropio de» ablativum vel solum vel cum *a* postulat, raro genitivum. *Neque hoc (dii) ALIENUM ducunt MAJESTATE SUA.* Cic. *Div.* 1, 38, 82. *Labor ALIENUS A DIGNITATE* Id. *Att.* 16, 3, 4. *Quis ALIENUM putet ejus esse DIGNITATIS?* Id. *Fin.* 1, 4, 11.

¹ Ne *exsulem extorrem* populum Romanum ab solo patrio in hostium urbem agerent. Liv. 5, 30, 6; ab solo est ablat. loci unde.

² Aut *desiertas de animales*; sed v. RIEM.-GOELZ. p. 242, 4.º, et cf. Hor. *C.* 1, 22, 45-46: *Jubae tellus leonum ARIDA nutrit.*

b) significans «ajeno a, extraño a», et c) cum nominibus personarum habet praepositionem a. *Homo non ALIENUS A LITIERIS* Cic. *Verr.* 2, 26, 64.⁴ — *Humani nihil a ME ALIENUM puto*. Ter. *Haut.* 77 [1, 1, 25]. Cf. 254, II, a).

269

Verba intransitiva quae copiam aut inopiam significant, item transitiva instruendi (proveer), implendi, ornandi, vestiendi, privandi et his similia ablativum sibi adsciscunt.

ABUNDARE oportet PRAECEPTIS INSTITUTISQUE philosophiae. Cic. *Off.* 1, 1, 1. VACARE CULPA magnum est solacium. Id. *Fam.* 7, 3, 4. Omnibus eum CONTUMELIIS ONERASTI. Id. *Phil.* 2, 38, 99. Aegritudo me SOMNO PRIVAT. Id. *Att.* 9, 10, 1.

[Hujus generis sunt: abundo, fluo, affluo, disfluo, maneo, redundo, scateo, ut: Simulacrum multo sudore manavit; etiam e simulacro multus sudor manavit; Africa sanguine redundavit; mulier abundat audacia, consilio et ratione deficitur, está falta de; fluere mollitia; affluere divitiis; scatet beluis pontus, Hor.; alia in certis significationibus, ut: in monte Albano lapidibus pluit, Liv. 1, 31, llovió piedras (in area Vulcani et Concordiae sanguinem pluit, id. 40, 19); — careo, egeo, indigeo, supersedeo, vaco pro vacuus sum seu careo (raro cum ab: vacare a publico officio et munere, Cic. *Divin.* 2, 2, 7; ab opere, Caes. *C.* 3, 76, 2: carere consuetudine amicorum; egeo tempore; supersedere labore itineris, cesar, descansar de la fatiga del c.: — compleo, expleo, impleo, oppleo, repleo, refectio, satio, saturo, instruo, locupletio, orno, stipio, augeo, cumulo, onero, exonero, solvo, exsolvo, levo, imbuo, conspergo, respargo, sterno, consterno, cubro con, de, amicio, cingo, saepio, tego, vestio, remuneror, afficio, prosequor: bonis explere mundum²; heu nimis longo satiate ludo, Hor.; saturavit se sanguine inimicorum suorum; refectio libros fabulis; augere aliquem scientia; imbuiere vas odore, animum honestis artibus; levare aliquem onere; solutus omni fenore, Hor. (soluti a cupiditatibus, Cic. *l. Agr.* 1, 9, 27); afficere aliquem maxima laetitia, causar la mayor alegría, honoribus, tributar h., beneficio, poena, ignominia; lacrimis amicum prosequi, acompañar con l., laudibus, honorificis verbis, ensalzar, hablar en (con) términos honrosos, beneficiis et liberalitate, colmar de b.;³

⁴ Joci non alienus, Ov. *F.* 4, 396.

² Res jam universas profundam de quibus volumina impleta sunt. Cic. *Ac.* 2, 27, 87.

³ Estos dos verbos, afficio i prosequor tienen maneras de hablar propias i esquisitas, que quieren decir hacer, dar o tener: i toman la persona a quien en acusativo,

amictus pallio, toga purpurea; Hispano cingitur gladio, se ciñe la espada, n. 218; urbem moenibus, religione cingere; — fraudo, nudo, orbo, privo, spolio. viduo poët. et poster., etiam cum genit. (NB. 2): militem praeda fraudare, nudare turrim defensoribus, magistratus praesidio; orbare Italiam juventute; Apollonium argento, fortunis spoliare. — Alia, v. g. dignor, tengo por digno: Haud equidem tali me dignor honore, Verg. Aen. 1, 335; litora urbibus distincta.]

NB. 1. *Egeo et frequenter indigeo etiam casum interrogandi admittunt. EGEO CONSILII. Cic. Att. 7, 22, 2. Hoc bellum INDIGET Celeritatis. Id Phil. 6, 3, 7.*

NB. 2. Cum verbis implendi et privandi poëtae nonnunquam genitivum usurpant; cum *compleo* et *impleo* etiam alii scriptores. *SATIATA ferinae Dextera CAEDIS erat. Ov. M. 7, 808. — Ollam DENARIORUM IMPLERE. Cic. Fam. 9, 18, 4; henchir la bolsa de dinero. [Cf. completus, 268, I, NB. 1. Privandi cum genitivo: privo, despolio, exuo, solvo, dissolvo, levo: cf. n. 287, 3.º, NB. Cum famulis operum solutis. Hor. C. 3, 17, 17; desocupados. Desolataeque virorum Eridani gentes. Sil. 8, 590, = privatae.]*

270

I. Quaedam verba dupliciter construuntur: cum accusativo et ablativo, tanquam verba instruendi et privandi; cum dativo et accusativo, tanquam verba dandi. *EUM Pompejus CIVITATE DONAVIT. Cic. Corn. 22, 50. Non PAUCA suis ADJUTORIBUS large effuseque DONABAT. Id. S. Rosc. 8, 23.*

[*Huc spectant: aspergo, augeo, circumdo, dono, impertio, induo et exuo, inuro, intercludo, levo, misceo et admisceo cum aliis nonnullis compositis ex praepositionibus ad et in, ut afflo, illino, inprimo, inscribo, intexo, item circumfundo maxime in passiva voce: vitae splendorem maculis adspargere et aspergere alicui labeculam; induo et exuo me veste et mihi vestem, vel sine pronomine: induo vestem, poët. induor vestem, n. 218; circumdo urbem muris et muros urbi; Terentia impertit tibi salutem et plurima salute Parmenonem; inuro illi notam et illum nota; leva me hoc ouere et mihi metum; miscere aquam nectare, raro fletum cruori, iram cum luctu; circumfundor luce et circum-*

i la cosa que en ablativo, desta manera: Dar al animo gran contentamiento: Afficere animum magna voluptate: Dar pena, fatiga, alegría, tristeza, cuidado a alguno: Afficere aliquem molestia, dolore, laetitia, moerore, cura: Hacerle honra, daño, provecho, afrenta: Afficere illum honore, damno, multis commodis, gravi contumelia: Tener buena ó mala voluntad à los ciudadanos: Prosequi odio vel amore cives suos. Acompañélo hasta la ciudad: Ad urbem usque sum illum prosecutus. Abril. M. T. Cic. epist. s. p. 40.

la es-
nudo,
B. 2):
tratus
spo-
li me
gandi
f GE-

un-
oto-
lam
pro.
spo-
pe-
ro-

ii-
ri-
z-

to
is
l-
-
o
!

funditur mihi lux; Caesarem commeatu, a castris Caesari commeatum, viam, fugam intercludere. Item abdicō me magistratu et abdicō magistratum.]

II. Neutra interdico et invideo praeter dativum personae ablativum habent, qui raro mutatur in accusativum.

ILLI AQUA ET IGNI INTERDICTUM EST. Cic. Phil. 6, 4, 10. Ut huic FURIAE VOX interdiceretur. Id. har. r. 12. INVIDEO TIBI LAUDE VEL LAUDEM; at rectius invideo laudi tuae.¹

271

I. Contentus, fretus, laetus, anxius et similia, cf. n. 277, item dignus et indignus, cf. 269 extr., ablativum petunt.

MEDIOCRI QUAEITU CONTENTUS esse non poterat. Cic. Quinct. 3, 12. Thasios OPULENTIA FRETOS suo adventu fregit. Nep. Cim. 2, 5. O virum SPARTA DIGNUM! Cic. Tusc. 1, 42, 100.² [Vivit (sapiens) praesentibus laetus. Sen. V. B. 26, 4. His anxius curis. Liv. 21, 2, 1. Campani semper superbi bonitate agrorum et fructuum magnitudine. Cic. l. Agr. 2, 35, 95. Opera magni animi et excelsi et prudentia consilioque fidentis. Id. Off. 1, 23, 80: cf. 260, I et NB.]

II. Tutus, securus, integer, apud poetas sospes, adjectiva diversitatis et numeralia ordinis ablativum cum ab admittunt.

TUTUM ME AB INSIDIIS INIMICI SCIEBAM non futurum. Cic. Fam. 10, 31, 2. A TE TOTUS DIVERSUS EST. Id. Ac. 2, 32, 101. Imperio et potentia SECUNDUS A REGE. Caes. B. Al. 66, 3. [(Diversus tibi, n. 257, I. In poëtis locus est horum vel secundis vel etiam infra secundos. Cic. Or. 1, 4.)³ Vix una sospes navis ab ignibus. Hor. C. 1, 37. Dictator securior ab Samnitibus. Liv. 9, 22, 3; no dándole gran cuidado los S. Etiam apud eundem 36, 41, 1: securus de bello; et cf. 246, II. Gens integra a cladibus belli. Id. 9, 41, 8. Est quartus ab Arcesila. Eodem pacto: recens ab illorum aetate fuit, Cic. N. D. 3, 5, 11, vivió luego después de ellos; recens a vulnere Dido. Verg. Aen. 6, 450, recientemente herida, i. e. presentando señales recientes de su herida. (Faba a curculionibus innoxia. Colum. 2, 10. Recentia caede vestigia. Tac. H. 3, 19, 1.)]

¹ Prima et altera constructio verbi invideo Livianae sunt, tertia Tulliana. Cf. RIEM-GoELZ. n. 145, 4°, add., et pag. 830, 181.

² Obsecro te, Cicero, suscipe curam et cogitationem dignissimam tuae virtutis. Balbus ap. Cic. Att. 8, 45. Magnorum haud unquam indignus avorum. Verg. Aen. 12, 649: cf. n. 246, II.—Apud Liv. fretus etiam est cum dativo: 6, 43, 4; 4, 37, 6; 6, 31, 6; 8, 22, 7.

³ Cf. KREBS-SCHMALZ, secundus.

II. ABLATIVUS INSTRUMENTI ET PRETH, ITEM VERBORUM PAUCORUM

272 Substantivum significans **instrumentum** (instrumento, medio) ablativo effertur; crebro accusativo cum *per*, ubi nomen est personae.

Sex lictores eum circumstant valentissimi, caedunt acerrime VIRGIS. Cic. Verr. 5, 54, 142. *PISCIBUS atque OVIS avium vivere.* Caes. G. 4, 10, 5; *alimentarse.* *Per procuratores agere.* Cic. Att. 4, 16, 7 (IV, 16, 15). *PER ME quondam defensa respublica.* Id. Fam. 4, 13, 2.

[Sic (etiam cum multis verbis quae in patrio sermone aliam constructionem sequuntur): *manu gladium tenere*, en la mano; *capite onus sustinere*; *niti baculo* (cujus in vita nitebatur salus civitatis, Cic. Mil. 7, 19); *bubus arare*; *ludere pilā, aleā*; *boves cauda retrahere*; *amorem forma et moribus conciliare*; *servari cura et opera alicujus*; *aliquid animo, memoria comprehendere*, guardar, encerrar en, numero, reducir a; *veneno exstingui*; *tollere, extollere aliquem honoribus*, encumbrar a cargos honoríficos; *florere opibus et gratia, aequis legibus*; *valere plurimum ingenio, velocitate ad cursum, viribus ad luctandum*; *usu satis, ingenio parum posse*; *non numero judicari, sed pondere*; *magnos homines virtute metiri, non fortuna*; *populus Romanus descriptus erat censu, ordinibus, aetatibus*, estaba dividido; *fidibus, tibia canere*; *sono cithara*, i. e. *pulso citharam*; *dicere melos tibia, voce, fidibus, cithara*, Hor.; *artes quae conjectura continentur*, que están contenidas, comprendidas en, que consisten en; *hostiis immolandum Deo* (et *hostias immolare D.*): cf. Cic. Leg. 2, 12, 29 et N. D. 3, 36, 88; *hostem tormentis sagittariisque et funditoribus eminus terrere*; *haec certis nuntiis comperire*; *obsidibus cavere*, tomar precauciones por medio de rehenes, quedándose con los rehenes.

Etiam huc accedunt nonnulla quae vel solo ablativo vel cum praepositione construuntur: *erudire, instituere, informare, imbuere artibus, disciplinis, litteris, musicis* et *erudire in jure civili, in re militari*; *laborare morbo, fame, frigore, cet.* et *laborare ex invidia, ex desiderio*, sentir la ausencia, la soledad, *ex renibus, ex pedibus*, estar enfermo de gota en los pies, sicut dicitur: *infirmus ex gravi diutur-*

RUM

i (ins-
accu-dunt
tque
pro-
MEcon-
ipite
Cic.
ere;
jus;
ero,
um-
ile-
usu
nos
rat
mo
a,
u-
as
r-
is
3,
n
e
-
:

noque morbo, débil en consecuencia, de resultas de una grave y larga enfermedad; *includere aliquem carcere, in carcere (ubi) et saepissime in carcerem (quo); recipere, invitare aliquem tecto, urbe, et generatim in civitatem, in ordinem senatorium; domum; homo ex animo constat et corpore, saepius quam animo et corpore; ejus diei victoria in cohortium virtute constabat*, estaba puesta en, dependía de; *equo, curru, nave, pisce vehi* (saepe poëtarum), et *in equo vehi*, Cic. Div. 2, 67, 140, in *essedo*, Phil. 2, 24, 58, in *rate*, Tusc. 1, 30, 73, in *navibus*, N. D. 3, 37, 89; *muto, commuto, permuto pace bellum, etiam mortem cum vita; pro Etruria Tarentum mutaverant*.

Per praetores consules creantur a civibus; Augustus per legatos suos bellum administrabat, etiam operā legatorum; mea opera Tarentum recepisti. Similiter: Per virtutem soliti erant nobilitatem antevenire, Sall. J. 4, 7; *petivi saepe per litteras non ut decernatur aliquid novi*, Cic. Fam. 2, 7, 4; *de muris per manus demissae*. Caes. G. 7, 47, 6.]

NB. Ablativo instrumenti additur nonnunquam a poëtis praepositio *ab*. *Hanc (lunam) ego suspiciens et ab hac Capitolia cernens*. Ov. Tr. 1, 3, 29; y con su auxilio, por su medio, a su luz. [*Quem (turbinem) celer assueta versat ab arte puer*. Tib. 1, 5, 4.]

273

I. *Utor, fruor, fungor, potior, vescor* ablativo junguntur. *Commoda quibus utimur lucemque qua fruimur ab eo nobis dari videmus*. Cic. R. Am. 43, 131.

[*Sic: uti victoria, frui otio, fungi munere, eo officio quo tu functus es; urbe, portu potiri; vesci carne, lacte, caseo. Utor Antonio amico, tengo amistad con A., trato a A. como a un a.; me usurus es aequo, me hallarás equitativo. Eodem pacto composita (abutor, perfruor, defungor): Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?*]

NB. Haec verba nonnunquam cum accusativo inveniuntur praesertim apud poëtas, qui etiam genitivum usurpant cum *potiri*. Et dicitur semper: *potiri rerum*, Cic. Cat. 2, 9, 19, enseñorearse del poder (supremo); [alii genitivi cum *potior* in soluta oratione frequentes non sunt. In prologis scribundis OPERAM ABUTITUR, Ter. Andr. prol. 5, pierde el trabajo. Illius REGNI POTIRI. Cic. Fam. 1, 7, 5. — Gerundivum admittunt, tanquam transitiva, n. 113, NB. 1: *Sapientia nobis fruenda est*. Cic. Fin. 1, 1, 3. *Oculus probe affectus ad suum munus fungendum*. Id. Tusc. 3, 7, 15. *In spem potiundorum castrorum venerant*. Caes. G. 3, 6, 2; i. e. castris potiendi.]

II. *Facio, fio* et participum *futurus* in interrogationibus cum

pronomine *quid* ablativo soli, aliquando cum *de*, vel dativo conjunguntur. *Quid* HOC HOMINE FACIAS? Cic. *Verr.* 2, 2, 16; ¿qué deberás hacer de? DE FRATRE *quid* fiet? Ter. *Ad.* 5, 9, 59 [996]. *Vide, quaeso, Antoni, quid* TIBI FUTURUM sit. Id. *Phil.* 2, 14, 34. [*Quid* huic tu homini facias? Cic. *Caecin.* 11, 30. *Quid* mihi fiet postea? Plaut. *Bacch.* 360 [2, 3, 126]. *Quid* te futurum censes? Ter. *Haut.* 3, 1, 53 [462]. *Quid* fiet nave? Miserunt consultum quidnam facerent de rebus suis. Nep. *Them.* 2, 6. Fac ut sciam *quid* de nobis futurum sit. Cic. *Fam.* 9, 17, 1.]

III. *Assuesco* et *assuefacio* ablativum postulant, raro dativum. *Homines* LABORE assiduo et cotidiano ASSUETI. Cic. *de Or.* 3, 15, 68. *Mi-nime* decet juventutem nostram ASSUEFACERE LIBIDINI praetorum. Liv. 21, 3, 4. [(Suebi) a pueris nullo officio aut disciplina assuefacti. Caes. *G.* 4, 1, 9. (Ad supplicia patrum plebem assuefacere. Liv. 3, 52, 11.)]

274

1. *Opus* est ablativum postulat rei necessariae, vel infinitivum aut ablativum participii praeteriti.

GRATIA OPUS EST nobis tua tuaque AUCTORITATE. Cic. *Att.* 12, 57, 3. ¹ *Quid* OPUS EST de Dionysio tam valde AFFIRMARE? *Ib.* 7, 8, 1. MATURATO OPUS ESSE. Liv. 1, 58, 5; vel maturare. [*Opus* fuit Hirtio convento. Cic. *Att.* 10, 4, 11; seu Hirtium conveniri, ir a hablar a H. ² Apud poëtas, Liv. et sequentes etiam cum genitivo: *Temporis opus* esse. Liv. 22, 51, 3.]

NB. Res necessaria raro per supinum in *u* exprimitur. SCITU OPUS EST. Cic. *Inv.* 20, 28. Ita DICTU OPUS EST. Ter. *Haut.* 941 [5, 1, 68]: cf. n. 356. II.]

II. *Opus* est personaliter adhiberi potest, mutato ablativo in subjectum verbi *sum*.

DUX nobis et AUCTOR opus EST. Cic. *Fam.* 2, 6, 4: cf. 186. *Is* omnia pollicitus est QUAE tibi ESSENT opus. Id. *Fam.* 16, 5, 1. [*Dices* NUMMOS mihi opus ESSE ad apparatus triumphi. Id. *Att.* 6, 9, 2. — Sin opus est accusativum communem habet, necessario ablativ. adhibetur: Nil istac opus est arte. Ter. *Andr.* 1, 1, 5 [52]. (Sed quid opus est plura? Cic. *C. M.* 1, 3; sc. dicere.)]

III. *Usus* est pro opus est solum impersonaliter sive cum ablativo usurpatur. NUNC VIRIBUS USUS. Verg. *Aen.* 8, 441; aquí de vuestras fuerzas.

¹ Multiplex lectio est, at cum ablat. semper.

² Nunc tibi opust aegram ut te adsimules. Plaut. *Truc.* 500 [2, 6, 49].

injun-
eberás
Vide,
[Quid
ostea?
Haut.
erent
rum

omi-
Mi-
Liv.
aes.
1.)]

afi-

37,
A.
tio
. 2
se.

is
]:

-

a
s
s
l

275

I. Substantivum significans **pretium** ablativo effertur.

Multo SANGUINE ac VULNERIBUS ea Poenis victoria stetit.

Liv. 23, 30, 2; costó mucha sangre a los C. *Cum SESTERTIIS BINIS pítici modius esset, summum SESTERTIIS TERNIS.* Cic. Verr. 3, 81, 189; costando, estando en.

[**Verba huc spectantia** sunt: emendi, vendendi, aestimandi; *esse, stare, constare, costar, licere, estar en venta, venale esse; quaevis alia ad pretium significandum. Praedium emitur aut venit centum milibus nummum; Apollonius mercede docet, pagado, mina in singulos menses; otium non gemmis venale nec auro, el sosiego, la tranquilidad; haec aestimare pecunia non queo; Caelius habitat triginta milibus, paga de alquiler; oryza octussibus seu octo assibus empta est; mina valet centum drachmis Atticis. (Denarii denos aeris valebant, quinaríi quinos. Varro, L. L. 5, 173.)*

II. **Pretium indefinitum** exprimitur his ablativis: *magno, permagno, plurimo, parvo, minimo, nihilo* [raro paulo, paululo, tantulo, nonnihil] et genitivis *tanti, quanti, tantidem*, al mismo precio que, *quanticumque* seu *quanti quanti*, a cualquier precio que, *pluris* (raro *majoris*), *minoris*.

QUANTI emptae?—Parvo. Hor. Sat. 2, 3, 175. [*Magno hanc domum aedificavi. Permagno decumas agri vendere, los diezmos; pluris habetur quam L. Trebellius; esse, constare pluris, costar más (caro), stare magno, minoris, costar; vendere quam plurimo (vili, Plaut.); quanticumque domus veniet; tantidem frumentum emere, emebat quanti vendiderat. Sed quantiquanti bene emitur quod necesse est.* Cic. Att. 12, 23. 3. [*Nil*] *tanti est*, Hor. Pis. 304; [no] va tanto en ello, [no] es la cosa para tanto. ¹—Interdum adjunguntur substantiva (in ablativo): *Redimere captivos majore aut minore pretio*, Liv. 22, 57 et 59. ²]

NB. At cum verbis aestimandi, «apreciar, [a]valuar,» pretium indefinitum effertur genitivo (adjectivorum). *Honores MAGNI non PUTARE.* Cic. Planc. 4, 11. [**Sic:** *magni, permagni, plurimi, maximi, minimi, nihili, tantuli, tanti* ceterorumque praecepti superioris. Sunt aestimandi verba: *aestimo*. raro *existimo, duco, facio, habeo, pendo, puto, taxo* et *sum, valgo, tengo* precio; v. g. *voluptates virtus minimi facit; parvi sunt foris arma, nisi est consilium domi; sapientem facio, habeo, duco plurimi, maximi; divitiae minimi putandae, pendendae;*

¹ Cf. Mir, Pront, 2, 974, valer la pena.

² Adverbia *care, carius, carissime, bene, melius, optime, male, pejus, vilius, vilissime* cum verbis emendi vendendique apud bonos auctores invenies. ALVAR. n. 343.

magni erunt mihi tuae litterae. At cum verbo aestimo genitivus adhibetur vel ablativus: magni vel magno virtutem aestima. Eun (dolor) nihili facit. Cic. Fin. 2, 27, 88. Non nihilo bonam valetudinem aestimo. Cf. n. 251, II. Dicitur etiam: Pro nihilo habeo (duco, puto, pendo) divitias omnes prae virtute; Scythes Anacharsis potuit pro nihilo pecuniam ducere.

III. Item in sermone familiari fere cum negatione junguntur verbis aestimandi genitivi *assis*, *unius assis*, *flocci*, *hilacha*, *nauci*, *cáscara de nuez*, *pensi*, *pili*, *teruntii*, *maravedí*. *Rempublicam FLOCCI NON FACERE. Cic. Att. 4, 13, 4; no dárse les) un comino (ardite, bledo) de. Non habeo nauci Marsum augurem; istos assis ne feceris; rumores unius aestimo assis; non pensi esse, no pesar (en valor); item: hujus non facio, no hago caso ninguno. — Aequi bonique facio vel aequi boni /., boni consulo, acepto favorablemente, apruebo, tomo a buena parte. Cic. Att. 7, 7, 4.]*

III. ABLATIVUS MODI ET CAUSAE ⁴

276 Substantivum exprimens **modum** quo aliquid fit effertur praepositione *cum* et ablativo; addito adjectivo, ablativo effertur sine praepositione.

Metellus saucios CUM CURA reficit. Sall. J. 54, 1. SUMMA CURA expectabam adventum Menandri. Cic. Fam. 16, 13. [Athenienses CUM SILENTIO auditi sunt. Liv. 38, 10, 4. Auditus est MAGNO SILENTIO. Cic. Q. fr. 2, 1, 1.]

Oratores cum severitate audiebantur, con difficultad, poëtae autem cum voluptate; cum cura scribere, speculari omnia; cum fide exponere; multa facere cum temeritate et imprudentia; cum lacrimis gemituque huic obviam procedere; cum febris domum redire; cum fulcibus currere; cum gladiis toto foro volitare; flumina crescunt Cum sonitu. Verg. Pacem maritimam summa virtute atque incredibili celeritate confecit. Cic. Flac. 12, 29. Obvius fit Miloni Clodius nulla raeda, nullis impedimentis. Deum pura, integra, incorrupta et mente et voce venerari debemus. Quonam modo id ferret civitas? Summa aequitate

⁴ Inest in modo significando laetitia quaedam Latinitatis non facile praeceptis explicabilis aut comprehensibilis. Cf. ZUMPT, n. 472.

nitivus
(dolo-
dinem
pulo,
t pro

ver-
cás-
locu-
dite,
eris;
em:
vel
o a

id
li-

A

B.

.

z

;

;

res constituere; magno comitatu ingredi; nullo modo, pacto, ordine, negotio; maximo privatim periculo, nullo publice emolumento; magnis intervallis sequentes; suppressa, submissa voce, pace tua, (cum) bona venia dicere (aliquid); proficisci, adesse (cum) exiguis aut omnibus copiis, (cum) expedito exercitu, (cum) trigintanavibus longis, cum cohortibus legionariis duodecim proficisci, exire, cum notione comitatus: cf. sequens NB. 3.—*Mirum, miserandum, indignum, cet. in modum.*

Eodem pacto cum genitivo pro adjectivo: *militēs decem pastorum habitu mittit*, Liv. 9, 2, 2, — *pastorali*; *puerorum ritu*; *alicujus auspiciis*, imperio, ductu rem gerere; pace alicujus loqui; *sui capitis periculo, duarum cohortium damno.*]

NB. 1. Praepositionem respuunt certi ablativi qui natura sua modum significant *Remque ordine pando*. Verg. *Aen.* 3, 179.

[*Sunt hujus classis: ordine, ratione, more, jure, injuria, dolo, fraude, vi, etiam per vim, agmine, nonnunquam clamore, silentio, alia: recte atque ordine facere; via et ratione disputare; agmine (quadrato) ire, en orden de batalla; non quaero jure an injuria sint inimici. Eodem fere sensu praepositio per invenitur; multa dolo, pleraque per vim audebantur; per scelus et latrocinium aliquid auferre; per summum dedecus, de (por) manera sumamente ignominiosa, per tumultum ac trepidationem, tumultuosa y precipitadamente: cf. n. 272, extr.*]

NB. 2. Modus actionis, etiam accedente adjectivo, praepositione cum saepe gaudet, ubi significat ea adjuncta quae actionem comitantur, potissimum aliquid mere externum, ut arma, vestes. *Ille cum toga praetexta venerat*. Cic. *Verr.* 1, 58, 152. *Cum summa reipublicae salute et cum tua peste ac perniciē cumque eorum exitio proficiscere ad impium bellum ac nefarium*. Id. *Cat.* 1, 13, 33.

[*Majorem partem diei cum tunica pulla sedere solebat et pallio*. Cic. *Verr.* 4, 24, 54, *Clodius cum veste muliebri deprehensus*, id. *Servus deprehensus cum gladio, et cum magno gladio*. Cf. in, n. 298, 3.º *Tantam multitudinem cum tanto studio adesse videmus*. Cic. *Man.* 24, 69; etiam magno studio aliquem juvare. *Magno cum metu incipio dicere; Horatium accipiunt maximo cum gaudio; Verres venit Lampsacum cum magna calamitate et prope perniciē civitatis*.

Nunquam vero adhibetur praepositio cum substantivis quae natura sua modum, condicionem, animi dispositionem, partem corporis significant: *tali modo, eo consilio, hac mente aliquid facere; ea condicione natum esse; ea lege dedere; aequo animo mori; mudo capite, promisso capillo incedere; sequi capitibus rasis; passis crinibus flere; maxima barba et capillo Romae esse.*]

NB. 3. Praepositio **cum** in primis **comitatum** et **societatem** significat; cui opponitur **sine**. *Cum Antonius inambularet cum CORRA in porticu, repente eo Q. Catulus senex cum C. JULIO fratre venit.* Cic. *de Or.* 2, 3, 12. [*Fabius cum LEGIONE occurrit.* Caes. *G.* 5, 47, 3. *Cum EXERCITU proficisci, cum equitatu antecedere.* Id.]

Verum participia **comitatus** et **stipatus** junguntur cum ablat. sine praepositione: *Tu alienis viris comitata,* Cic. *Cael.* 14, 37; *stipatus armatis,* id. *Phil.* 2, 3, 6. (*Bellum junctum miserrima fuga,* id. *Att.* 9, 10, 4; cf. 258, II.)]

277 Substantivum exprimens **causam** propter quam aliquid fit ablativo effertur; sed praepositiones *ob* et *propter* accuratius causam notant.

VESTRA CULPA haec acciderunt. Cic. *Q. fr.* 2, 13, 2. *Spurio Carvilio graviter claudicanti ex vulnere OB REMPUBLICAM accepto et OB EAM CAUSAM verecundanti in publicum prodire mater dixit.* Id. *de Or.* 2, 61, 249. *Vendat aedes vir bonus PROPTER ALIQUA VITIA quae ipse norit, ceteri ignorent.* Id. *Off.* 3, 13, 54.

[Hic ablativus frequens est cum adjectivis n. 271, I, intransitivis verbis et passivis, n. 278, sensum quendam aut animi motum significantibus, frequentissimus cum horum participiis; ut *ardere iracundia, dolore, ira, studio, desiderio, amore alicujus rei; exsultare gaudio, laetitia; flagrare, inflammari cupiditate, amore; adductus, ardens, commotus, incensus, incitatus, inflammatus, impulsus, motus, permotus ira, odio, amore, misericordia; metu, timore perterritus,* cet., ubi Livius summopere amat usum praepositionis *ab*: *ab ira, ab insita animis levitate.*

Usitatus etiam est cum substantivis verbalibus in *u*: *Servius Tullius regnare coepit non jussu, sed voluntate atque concessu civium; Nasica sensit ancillam jussu domini dixisse Ennium domi non esse; venire rogatu arcessituque alicujus; facere aliquid admonitu, coactu, efflagitatu, hortatu, mandatu, permissu, rogatu alicujus, tuo.* Item animadvertendae locutiones *mea, tua, illius,* cet., *sententia, opinione, meo judicio,* «en mi opinión, a mi ver, a mi juicio,» cet., et ablativi *causa* et *gratia* cum genitivo, «por causa de, con el fin de»; tandem *eo,* quandoque *hoc,* «por esto, por eso.» *Socrates omnium eruditorum testimonio totiusque*

item
torra
venit.
7, 3.

blat.
tipa-
id.

ter
po-

2.

LI-
o-
ir
ut.

n-
m
a-
u-
s,
is
s
-

s
t
t

judicio Graeciae cum prudentia tum vero eloquentia omnium fuit facile princeps. Cic. de Or. 3, 16, 60. Tua causa hoc facio; dolorum effugien-
dorum causā; et sine genitivo: ea causa vel ea de causa, justis causis
vel justis de causis. ea gratia. Quis est igitur, qui suorum mortem non
eo lugeat, quod—? Cic. Tusc. 1, 13, 50. Milia frumenti tua triverit area
centum, Non tuus hoc capiet venter plus ac meus. Hor. Sat. 1, 1, 46.]

NB. Prae non usurpatur saeculo eruditore, nisi cum causa est
impediens, sive in negatione; ab adhibetur cum causa est efficiens;
ex cum hac significatione: según, conforme a; en consecuen-
cia de, de resultas de. Neque enim PRAE LACRIMIS jam loqui
possum. Cic. Mil. 38, 105. Mare a sole collucet. Id. Ac. 2, 33, 105.
Decedere EX SENATUSCONSULTO. Id. Fam. 2, 13, 4; conforme al decreto
(«a la ordenación», Abril) del senado. Spurio Carvilio graviter clau-
dicanti EX VULNERE... mater dixit. Id. de Or. 2, 61, 249; de una herida,
de resultas de una h.

[Sic: solem prae jaculorum multitudine et sagittarum non videbitis,
Cic. Tusc. 1, 42, 101; prae gaudio ubi sim nescio, Ter. Haut. 308;
prae iracundia non sum apud me, ib. 920. (Prae maerore consenui,
Plaut. Stich. 215.)

(Zonarum) una corusco Semper sole rubens et torrida semper ab
igni. Verg. G. 1, 234. Neque ex decreto neque ex edicto depositam
pecuniam habuisse. Cic. Fam. 13, 56, 3; «no haber hecho el depó-
sito ni conforme al edicto, ni según el estatuto,» Abril; coloniae ex
foedere milites dare debebunt; ex more, de more, según costumbre;
ex lassitudine dormire. Cic. Inv. 2, 4, 14, por el cansancio, en conse-
cuencia del c. Infirmus ex gravi diuturnoque morbo, de resultas de. —
«Conforme a, según, en virtud de, en vista de» etiam simplici ablativo
exprimitur: Custodiā tenebatur, neque legibus Atheniensium emitti
poterat. Nep. Cim. 1, 1.

Adhibentur et aliae praepositiones: Flebat pater de filii morte.
Cic. Verr. 2, 1, 30. Quem omnes amare pro ejus eximia suavitate debe-
mus. Id. de Or. 1, 55, 234. Per me licet, no me opongo; quibus per
aetatem licebat; qui per aetatem poterant. Animadvertite praepos. de
cum verbis et adjectivis affectus laetor, laetus, cet. De tuis divitiis
intolerantissime gloriaris. Id. Vat. 12, 29. Laetari omnes de communi
omnium salute sentio. Id. Marc. 11, 33.]

278 I. Gaudeo, glorior, laetor, maereo et similia ablativum
causae postulant. Adulscientes senum PRAECEPTIS GAU-
DENT. Cic. C. M. 8, 25. [NOMINIBUS veterum GLORIAN-
TUR. Id. Or. 50,

169. *Tribuniciiis se jactare actionibus.* Liv. 3, 1, 3. *Glorior, laetor*, cet. cum in, n. 298, 1.^m 4]

II. *Sto* cum ablativo ponitur pro *assentior, fidem habeo, haereo*, «me conservo fiel, persevero en, estoy a.» *Uterque censor censoris opinionione standum non putavit.* Cic. *Cluent.* 47, 132. [Hinc illae locutiones: *stare condicionibus, decreto, pacto, jurejurando, promissis, suo judicio.*]

IV. ABLATIVUS LIMITATIONIS SIVE RELATIONIS

279 I. Ad sensum verbi, adjectivi aut substantivi restringendum² adhibetur ablativus qui notet:

1.^m partem. *Deformatus corpore, fractus animo.* Cic. *Att.* 2, 21, 3.

[Huc pertinent illa: *pedibus aeger*, Sall. *C.* 59, 4; *oculis et auribus captus*, Cic. *Tusc.* 5, 40, 117, ciego y sordo; *membris omnibus captus*, id. *C. Rab.* 7, 21, parálitico, paralítico; *mente captus*, id. *Ac.* 2, 17, 53, mentecato, demente; *crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine laesus*, Mart. 12, 54, 1; *claudus altero pede; cadere, concidere animo; tota mente atque omnibus artibus contremisco*, Cic. *de Or.* 1, 26, 121.]

2.º excessum. *P. Scipio omnes saepe faciliusque superabat.* Cic. *Brut.* 34, 128. [*Socrates lepore et humanitate omnibus praestitit*, ib. 2, 67, 270; *omnes gloria anteit*, cf. Sall. *J.* 6, 1.]

3.º laudem aut vituperationem. *Nequaquam sunt tam genere insignes quam vitis nobiles.* Q. Cic. *pet. cons.* 3. *Sunt quidam homines non re sed nomine.* Cic. *Off.* 1, 30, 105; no de hecho sino de n. [*Sunt quidam lingua haesitantes*, que tienen la lengua trabada, *voce absoni*, de voz desapacible, *vultu motuque corporis vasti atque agrestes*, en sus gestos y ademanes toscos y agrestes, Cic. *de Or.* 1, 25, 115; *homo ornatissimus loco, ordine, nomine, virtute, ingenio, copiis*, id. *Verr.* 1, 48, 127; *grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves*, id. *Brut.* 7, 29.]

4.º alia adjuncta. *Mardonius, natione Medus.* Nep. *Paus.* 1, 2. [*Centum numero erant; gens aspera cultu*, Verg. *Aen.* 5, 730,

¹ *Delector et oblector* passiva sunt. Sed nota: *Laetio valde delector*, ablat. instrum.; in hac est rogatiuncula *delectatus*.

² Ubi a nobis dici solet: «cuanto a, con relación a, en, de.»

laetor,
haereo,
ris OPI-
locutio-
is, suo

strin-

tt. 2,

lis et
muni-
s, id.
pede,
idere
Or.

bat.
titit,

GE-
lam
ino
da,
que
1,
co-
is,

is.
0,

1.;

nación grosera en el modo de vivir, inculta; *ipsorum lingua Celtæ, nostræ Galli appellantur*, Caes. *G.* 4, 1, 1; *grandis natu. Si quo* (en algo) *operâ eorum opus esset*. Liv. 27, 28, 5.

NB. Ablativus limitationis cum hac significatione «cuanto a, con relación a, respecto de» aliquando recipit praepositionem *ab*, vel cum adjectivis mutatur in accusativum cum *ad*. AB RE *frumentaria duris subvectionibus laborare*. Caes. *G.* 7, 10, 1; hallarse (verse) con dificultades cuanto a (en lo tocante a) la provisión de víveres por lo penoso de su conducción. *Id cum periculosum ipsi est, tum etiam sordidum ad famam*. Cic. *Off.* 2, 14, 50; (el acusar a muchos) es bochornoso para la reputación, litt. vergonzoso en orden a la reputación, por lo que toca al buen nombre. *Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur*. Cic. *Fam.* 10, 15, 2; h. e. *quod ad equitatum attinet*, «dicen que A. está bien apercebido de caballería». Abril. *A philosophia, a jure civili, ab historia instructior*. Id. *Brut.* 43, 161. (*Est*) *ab omni laude felicior*. *Ib.* 16, 63. *Pollicem servum a pedibus meis Romam misi*. Id. *Att.* 8, 5, 1; litt. siervo con relación a mis pies, i. e. «mandadero»: cf. n. 444, 1, i. *Nulla (species) pulchrior et ad rationem sollertiamque praestantior*. Cic. *N. D.* 2, 62, 155; ningún espectáculo más lindo y en que más campea la razón y el ingenio. *Urbs Syracusae situ est praeclaro ad aspectum*. Id. *Verr.* 4, 52, 117.]

280

Partem frequenter accusativo efferunt poëtae cum adjectivis et participiis praeteriti cumque verbis intransitivis.

OS UMEROSQUE DEO SIMILIS. Verg. *Aen.* 1, 159; = *ore umerisque*, a un dios. REDIMITUS TEMPORA LAURO. *Ib.* 3, 81. (*Equus*) *micat auribus et tremat artus*. Id. *G.* 3, 84; agita (levanta) las orejas y sus miembros se estremecen (tiembla todo su cuerpo).

[Sic: *Lacerum crudeliter ora*. Verg. *Aen.* 6, 495; *nigrantes terga juvencos*. *Ib.* 5, 97; *dilaniata comas*. Ov. *El.* 9, 52; *percussae pectora*. Verg. *Aen.* 11, 877. ⁴ Accusativus relationis rarus est cum substantivis partem non significantibus: *Qui genus (estis)?* Verg. *Aen.* 8, 114: ¿de qué linaje sois? ²]

⁴ Accus. cum his participiis vocis mediae sive sensus reflexi habetur a nonnullis pro complemento directo.

² Cf. HERRERA, por la victoria de Lepanto, est. 44: «Tiembla con sus culebras venenosas | Lleno de miedo torpe sus entrañas,» mendose en sus entrañas. RIOJA, soneto XV, B. 32, 376: «Oh fresno, así al helado | Soplo del aquilón calvo la frente.» LEGIONENSIS, de la vida del cielo: «De púrpura y de nieve | Florida la cabeza coronado.»

NB. In oratione soluta accusativus limitationis solum invenitur cum participiis *ictus*, *transverberatus*, cet., et cum adjectivo *sancius*. *Adversum FEMUR tragula graviter ictus cecidit*. Liv. 21, 7, 10, herido por delante en el muslo con un chuzo. ⁴[—Simililiter adhibetur *magnam* vel *maximam partem* et adjectivum *cetera*, quod frequens est apud Livium. (Suebi) *MAXIMAM PARTEM lacte atque pecore vivunt*. Caes. G. 4, 1, 8; por la (en su) mayor parte. *Telum hastili abiegno et CETERA tereti*. Liv. 21, 8, 10. Cf. p. 228, adn. 2 in ima p.]

281

I. Ablativus significans excessum saepe comparativis et vocibus vi comparativa praeditis adhaeret.

Turres DENIS PEDIBUS quam murus altiores. Curt. 5, 1, 26.

[Sic: *Romani duobus milibus plures erant quam Sabini*; *sol multis partibus major est quam terra*, muchas veces; *Hibernia dimidio minor est quam Britannia*; *altero tanto longior*, cf. Nep. Eum. 8, 5, otro tanto más largo; *multis annis ante, tribus diebus post*. Cf. n. 292, NB.]

II. Comparativa vocabula pro adverbis *multum*, *paulum*, *tantum*, *quantum*, *aliquantum*, *nimum*, *nihil* assumunt tanquam ablativos *multo*, *paulo*, cet., quibus accedunt *hoc*, *eo* pro *tanto*, *quo* pro *quanto*. *QUANTO superiores sumus, TANTO nos geramus submissius*. Cf. Cic. Off. 1, 26, 90.

Sunt hujus loci praeter comparativa proprie dicta: ante, post, infra, supra, citra, ultra, aliter et secus, item verba *malo* et *antececlendi*. *Valeo sicut soleo, paululo etiam deterius quam soleo*. Cic. Fam. 5, 14, 1. *Quo quisque est sollertior et ingeniosior, hoc docet iracundius et laboriosius*. Id. R. Com. 11, 51. *Omnis sensus hominum multo antecellit sensibus bestiarum*. Id. N. D. 2, 57, 145. *Quo antiquior, eo melior*. *Uri sunt magnitudine paulo infra elephantes*. Sed loco horum ablativorum, praesertim cum verbis *malo* excepto, interdum adverbia in *um* adhibentur: *Multum* (*tantum*, cet.) *praestat virtus ceteris rebus*. *Aliquantulum avidior*. Ter. Eun. 131 [1, 2, 51]: at semper *multo malle*. *Multo* etiam superlativis additur: *arrogantia multo molestissima*.]

⁴ Cf. P. García, *Vida de S. Ignacio*, introd. secc. 2: «Gran número de sacerdotes y religiosos fueron unos enterrados vivos, otros despenados, otros .. *traspasados las cabezas con agudísimos clavos*.» Barcelona, 1890, p. 46.

effert
6, 8
visi
[E
Cic.
2, 5,
11; a
I
dum
1
I, te
bus
diss
gine
Lac
tive
Sed
est
lon
el
po
[2
et
ri
le
H
si
—
A

V. ABLATIVUS LOCI

282 I. Propria majorum locorum et appellativa **ubi** aliquid est vel fit ablativo cum *in* efferuntur. IN SICILIA *censeo commorandum*. Cic. *Fam.* 6, 8, 2. IN *nostra acie Castor et Pollux ex equis pugnare visi sunt*. Id. *N. D.* 2, 2, 6.

[Eodem pacto cum loco translate sumpto: *Labor in venatu*. Cic. *Tusc.* 5, 34, 98. *In vino et alea comissationes quaerere*. Id. *Cat.* 2, 5, 10. *Nec vero in armis praestantior quam in toga*. Id. *C. M.* 4, 11; atque ita passim. Cf. n. 252, II.]

II. Si quaestio fit per **ubi**, ablativo sine praepositione utendum est:

1.^m cum propriis urbium insularumque parvarum, n. 227, I, tertiae declinationis vel pluralis numeri. BABYLONE *paucis post diebus Alexander est mortuus*. Cic. *Div.* 1, 23, 47. *Haec ego ATHENIS disserebam*. Id. *de Or.* 1, 13, 57.

[*Esse Athenis tuis*. Cic. *Att.* 16, 6, 2. *Natus est Gadibus, Carthagine Nova, Curibus Sabinis, Carthagine et Carthagini, Lacedaemone et Lacedaemoni, Sicyone et Sicyoni, Tibure et Tiburi, Anxuri*, in locativo. *Si statim navigas, nos Leucade consequere*. Cic. *Fam.* 16, 1, 2.⁴ Sed cum sermo est de locis litoralibus: *Navis et in CAJETA parata est nobis et Brundisii*. Cic. *Att.* 8, 3, 6; en (el puerto de) Gaeta. *Naves longas complures [in] HISPALI faciendas curavit*. Caes. *C.* 2, 18, 1; en el astillero, arsenal.]

2.º cum appellativo *ruri*, nonnunquam *rure*, en el campo, *terra*, por tierra, *mari*, por mar. *RURI fere Se continebat*. Ter. *Phorm.* 363 [2, 3, 13]; casi siempre permanecía. *Imperator fuit summus et MARI et TERRA*. Nep. *Alc.* 1, 2. [*Multae mihi a C. Verre insidiae terra marique factae sunt*. Cic. *Verr.* 1, 2, 3; at *in mari esse*, en el mar; *in terra pedem ponere*.]

3.º fere cum nomine *loco*, aliquando cum *parte*, addito adjectivo. *HONESTO LOCO natus*. Cic. *Tusc.* 5, 20, 58. *RELIQUIS oppidi PARTIBUS sic est pugnatum*. Caes. *C.* 3, 112, 7; = *locis*.

⁴ *Leucas* et *Leucadia*, insula (fuit quondam paeninsula) maris Ionii, h. *Santa Maura*. *Leucas* etiam oppidum ipsius insulae seu paeninsulae.

[*Castra opportunis locis erant posita*. Caes. G. 7, 69, 7, praesertim translate: *Meliore loco res erant nostrae*. Cic. Att. 11, 13, 4; v. n. 222, NB. *Loco, in loco, suo loco* significant *opportune, in tempore*: *Epistulae offendunt non in loco redditae*. Cic. Fam. 11, 16, 1; no entregadas a tiempo. *Posuisti loco versus Accianos*. Ib. 9, 16, 4; en su lugar; *loco dicere*, id. Leg. 3, 18, 40. *Terra immobilis manens una* (alii *ima*) *sede* (i. e. uno loco) *semper haeret*. Cic. Rep. 6, 18 [S. Scip. 5]. *Copias in locis superioribus constituunt*. Caes. G. 7, 79, 2. *Pugnatur una omnibus in partibus*. Ib. 67, 2.]

4.º frequenter cum quibuslibet nominibus tam propriis quam appellativis adjecto *totus*, quandoque *omnis* aut *medius*. *Tota Asia vagatur*. Cic. Phil. 11, 2, 6.⁴ *Timarchidem omnibus oppidis per triennium scitote regnasse*. Id. Verr. 2, 54, 136. *Dolia medio missa amni*. Liv. 23, 19, 9.

[**Sic:** *Concursabat urbe tota maxima multitudo*. Cic. Verr. 5, 35, 95; *totā Tarracinā*. At etiam: *Terrae motus tota in Italia facti sunt*. Id. Div. 1, 35, 78; *medio aedium sedere*, Liv. 5, 41, 2, pro [in] *mediis aedibus*. Et cum aliis nonnunquam: *De amicitia alio libro dictum est*. Cic. Off. 2, 9, 31. *Dextra laevaque*. Cum per spatium distinctius significatur: *Decrevere uti Romae per totam urbem vigiliae haberentur*. Sall. C. 30, 7.² *Dicitur semper animo, cum de affectibus agitur: angi, commoveri animo; volvere aliquid animo*. Sed cf. n. 251, III.]

283 1. Cum significatur propinquitas loci ubi, adhibetur *apud* si de personis agitur, *ad* vel *apud* si de rebus, sed ita ut *ad* potius statum in loco, *apud* eventum notet.

Fuisti igitur apud Leccam. Cic. Cat. 1, 4, 9; en casa de L. *Cybis-trā oppidum est ad montem Taurum*. Id. Fam. 15, 2, 2; en la falda. *Apud Zamam conflixit*. Nep. Hann. 6, 2.

[**Sic:** *Habitavit apud me mecumque vixit*. Cic. Brut. 90, 309. *Cum apud eum Sulpicius sederet*. Id. de Or. 2, 3, 12: junto a él, a su lado. *Herculis templum est apud Agrigentinos non longe a foro*. Id. Verr. 4, 43, 94; h. e. Agrigenti. *Scriptum apud eundem Caelium est*. Id. Div. 1, 26, 56; en las obras de C. *De sepulcris autem nihil est apud Solonem amplius*. Id. Leg. 2, 26, 64; en las leyes de S. *Nomen (legati) ad omnes nationes sanctum inviolatumque semper fuisset*. Caes. G. 3, 9,

⁴ Cf. Verr. 5, 37, 98: *Hic praedonum naviculae pervagatae sunt*.

² *Qua visum est vagor*, Phaed. 3, 7, 20.

aeser-
l; v. n.
npore:
no en-
en su
s una
Scip.
ugna-

quam
Asia
per
rissa

35,
unt.
in]
bro
lis-
iae
ous
cf.

ii-
de

s-
i.

n

3. pro *apud o. n.*; «santo e inviolable entre todas las naciones». López de Tol., fol. XX¹. *Hortos habet ad Tiberim*, en las márgenes del T.; *cursus ad Eurotam, pons ad Genāvam erat*, en las inmediaciones, *ad dextram*; *apud Hypanim fluvium bestiolae nascuntur*; *pugna navalis apud Tenedum*, Cic. Arch. 9, 21, et *pugna navalis ad Tenedum*, id. Mur. 15, 33. Cf. n. 227, I, NB. 1. *Ad Opis, ad Vestae, ad Castoris*, cet. subaudi *templum* aut *aedem*, non vicinitatem solum verum etiam locum ipsum significare possunt: *habitabat ad Jovis Statoris*, cerca del templo; *pecunia utinam ad Opis maneret!* Cic. Phil. 1, 8, 17; en el templo.]

II. *Dominor* apud optimos scriptores cum casibus loci *ubi* reperitur; at praepositiones *in*, *inter* minime respuit, maxime cum nominibus personarum.

DOMINATUS EST ALEXANDRIAE. Cic. Rab. P. 14, 39. *Usus dicendi in omni pacata et libera civitate dominatur*. Id. de Or. 2, 8, 33. *Senectus honesta est, si usque ad ultimum spiritum dominatur in suos*. Id. C. M. 11, 38 *INTER QUOS DOMINARI consuessent*. Caes. G. 2, 31, 5. [Vetat enim dominans ille in nobis Deus injussu hinc nos suo demigrare. Cic. Tusc. 1, 30, 74. *Summa dominarier arce*. Verg. Aen. 7, 70: cf. n. 285, NB. 3. *Victis dominabitur Argis*. Ib. 1, 283. Genitivus et ex more Graeco dativus — βασιλεύειν et ἀνάσσειν τινα — sunt infimae Latinitatis.]

284 Si per **qua** fit interrogatio, i. e. si **via** seu **directio** significatur qua motus fit, adhibetur ablativus; sin aperte locum **transiri** notatur, adhibetur praepositio *per*. *Dum ipse TERRESTRI PER HISPANIAM GAL-LIASQUE ITINERE Italiam peteret*. Liv. 21, 21, 10; se encaminaba a I. por tierra, atravesando a Esp. (atravesando por E.; por medio de E., por E.¹)

[Erant omnino itinera duo, quibus itinerebus domo exire possent. Caes. G. 1, 6, 4. *Aurelia via profectus est*. Cic. Cat. 2, 4, 6. *Iter conficiebamus aestuosa et pulverulenta via*. Id. Att. 5, 14, 1. *Appia via*, id. Q. fr. 1, 1, 6. *Porta Collina urbem intrare*; *Esquilina porta ingredi*; *recta linea deorsum ferri*; *Pado frumentum subvehere*, por el Po. *Medio tutissimus ibis*. Ov. M. 2, 137. — A Sequānis impetrat

¹ Cf. Cuervo, Dicc., *atravesar*, 2; Mir, *Prontuar.*, a través.

ut per fines suos Helvetios ire patiantur. Caes. G. 1, 9, 4. Equo deinde per Babylona vectus. Curt. 3, 3, 3; pasando a caballo por medio de B. Per media castra pilam transire; provinciam Boeticam per Ticinum petere. Per Macedoniam Cycicum petebamus. Cic. Fam. 14, 4, 3.]

285 Si per unde fit interrogatio, i. e. si motus de loco significatur, adhibetur praepositio *ex* (*ab*, *de*); sed propria minorum locorum cum *domo* et *rure* ablativo sine praepositione efferuntur.

Ad me EX AEGYPTO litteras misit. Cic. Lig. 3, 7. In nostra acie Castor et Pollux EX EQUIS pugnare visi sunt. Id. N. D. 2, 2, 6. Hac super re scribam ad te REGIO. Id. Att. 16, 6, 1. Video RURE redeuntem senem. Ter. Eun. 967 [5, 4, 45.] Se DOMO non commoverunt. Cic. Fam. 9, 5, 2.

[Sic, etiam cum motu metaphorico: de faece haurire; largiri ex alieno, cet., et cf. p. 252, adn. in ima p.; a caelestibus rebus ad terrestres veniamus; Roma proficisci; Delo Rhodum navigare; reditus Narbone; domo auxilia mittere, aliquando ab domo venire, Liv; ad quem E DOMO CAESARIS tam multa delata sunt. Cic. Phil. 2, 14, 35, quia sequitur genitivus; eodem pacto A DOMO TUA Chelidonem excludere, n. 286, 1, et domo tua profugere, cf. n. 252, 11, NB. — Roma a. d. cet. in epistulis, de Roma, desde R; etiam minus saepe Romae (ubi): data a d. VI Kal. Decembres Dyrrachii, Cic. Fam. 14, 1, 1. Absum Roma, estoy ausente de R., at tria milia passuum a Roma abest, dista de: cf. n. 230; oculos tollere ab humo, etiam humo.

Ad patriam et tribum indicandam dicitur ex regula: Cn. Magius Cremonā, de Cr., natural de Cr., saepissime Cremonensis, Atheniensis, Romanus, cet.; Serv. Sulpicius Lemoniā, de la tribu L. (Turnus ab Aricia, Liv. 4, 50, 3.) Q. Junius ex Hispania quidam, Caes. G. 5, 27, 1. Cf. n. 288.]

NB. 1. In quaestione unde nomen personae et propinquitatis loci etiam minoris exprimuntur cum praepositione *ab*. Legati a Boccho veniunt. Sall. J. 102, 2. Caesar a GERGOVIA discessisse audiebatur. Caes. G. 7, 59, 1 (quam oppugnavat).

¹ Cf. STA. TERESA, carta 32, B. 55, 27²: De esta casa de la Encarnación de Ávila XI de junio de MDLXXIII; S. JUAN DE LA CRUZ et P. GRANADA sic semper, cet.

deinde
edio de
Tici-
4, 3.]

us de
v (ab,
abla-

1. In
sunt
EGIO.
Eun.
am.

rgiri
s ad
titus
; ad
35,
clu-
ma
nae
4
ma

ius
n-
us
5,

is

[Postquam a te discesseram. Cic. Att. 12, 1, 1. Salvebis a meo Cicerone. Ib. 6, 2, 10; saludos de, de parte de. Venire a flumine. Et nomina urbium praepositionem aliquando admittunt: Ab Athenis proficisci in animo habebam. Cic. Fam. 4, 12, 2. Legati Romani AB CARTHAGINE in Hispaniam trajecerunt. Liv. 21, 19, 6, et alibi saepe apud eundem. Dicitur semper longe ab, v. g. non longe a Syracusis. Cic. Verr. 2, 22, 53: cf. 163, 1.^m]

NB. 2 (commune quaestionibus ubi, quo et unde). In loco ubi, quo et unde si propriis urbium additur urbs, oppidum, civitas..., appositio cum constructione propria usurpatur. Albae constiterunt, in urbe opportuna. Cic. Phil. 4, 2, 6. (Marius) pervenit in oppidum Cirtam. Sall. J. 102, 1. Expellitur ex oppido Gergovia. Caes. G. 7, 4, 2.

[Sic: in oppido Citio, in insula Samo. Capuae, in domicilio superbiae collocati. Cic. Agr. 2, 35, 97. Neapoli, in celeberrimo oppido. Id. Rab. P. 10, 26. Leontinis, misera in civitate. Id. Verr. 2, 66, 160; raro sine praepositione: Corinthi, Achajae urbe, Tac. H. 2, 1; at (Antiochiae) natus est, loco nobili, celebri quondam urbe. Cic. Arch. 3, 4: n. 282, 3.º Teani Apuli, Cic. Cluent. 9, 27; Albae Longae, nam Apulum, Longa ad ipsum nomen pertinent.¹ — Dicitur se conluisse Tarquinius, in urbem Etruriae florentissimam. Cic. Rep. 2, 19, 34. Thalam pervenit, in oppidum magnum atque opulentum. Sall. J. 75, 1. Generis antiquitas [Tusculo,] ex clarissimo municipio profecta. Cic. Font. 18, 41.]

NB. 3 (commune quaestioni ubi, quo et unde). Accusativo et ablativo loci detrahitur praepositio frequenter a poetis. Celsa sedet Aeolus arce. Verg. Aen. 1, 56. At nos hinc alii sitientes ibimus Afros, Pars Scythiam et rapidum cretae veniemus Oaxen. Id. B. 1, 64, que arrastra arcilla, gredoso; pro ad Afros, in Scythiam, ad O. Descende caelo. Hor. C. 3, 4, 1. Procul negotius. Id. Ep. 2, 1.

[Quorum vestigia cernuntur apud Livium et recentiores; v. g. carpento sedere, 1, 34, 8; agere aliquem castris, id. 44, 35, 5. Procul ripa, pro a ripa, id. 2, 13, 6 et alibi.]

VI. ABLATIVUS SEPARATIONIS, ORIGINIS, MATERIAE, VERBI PASSIVI

286

[I. Ad quaestionem unde revocantur verba revocandi a loco, quae praepositionem ab postulant, cum

¹ Apud Vergil. Aen. 6, 766: Genus Longa nostrum dominabitur Alba.

personis semper; aliquando *ex, de*; nonnulla etiam ablativum sine praepositione habere possunt (ablativ. separationis). (*Clodii*) *furor* *a* *Cervicibus vestris* *reppuli*. Cic. *Mil.* 28, 77. *Maestitiam* *pellat* *ex* *animis*. Id. *Fin.* 1, 13, 43. *Eum* *de* *tribunali* *deturbavit*. Caes. *C.* 3, 21, 2. *Hunc* *pellere* *possessionibus* *armis* *castrisque* *conatus* *est*. Cic. *Mil.* 27, 74.

a) **Sic:** *Dolorem a se repellere*, Cic. *Fin.* 1, 9, 50; *a negotiis publicis se remove*, *a corpore animum*, id., *e grege se*, Liv., *a negotio omni sevocare animum*, Cic.; *poma ex arboribus (vix) vi avellere*, id.; *nihil ex sacro, nihil de publico attingere*, id. — Composita ex his praepositionibus saepe repetitionem praepositionis amant: *Senectus avocatur a rebus gerendis*: cf. Cic. *C. M.* 5, 15. *Expulsus atque ejectus e praedio*. Cic. *Quinct.* 7, 28. *Haec tanta virtus ex hac urbe expelletur, exterminabitur?* Id. *Mil.* 37, 101. *Abduco me equidem ab omni reipublicae cura*.

b) **Ablativo sine praepositione** jungi, etiam sensu translato, possunt: *moveo*, *aparto*, *remuevo de* (*centurionem tribu*¹); *pello*, *depello*, *expello* (*hostem loco*); *deturbo* et *dejicio* (*eum praetura, spe*). Item *cedo* (*loco, vita, e loco, de vita, cedo tibi possessione hortorum, cedo la posesión*); *decedo* (*provincia, de provincia*); *abeo magistratu, dictatura*, *resigno la magistratura*. Perraro *exeo*, *egredior*, *ejicio*: *egredi urbe*. *Locus cum arceo* fere sine praepositione exprimitur: *arcere aliquem tecto, Italia, provincia, a moenibus*; alia nomina fere cum praepositione: *arcere homines ab improbitate omni*.

II. Est fere poetarum ablativus sine praepositione *ab* cum verbis *absterreo* et *deterreo*, cum aliquibus ex particula *dis* compositis, item cum *secerno* et *separo*. *Publica privatis secernere, sacra profanis*. Hor. *Pis.* 397.

Sic: *dinosco, disto, distinguo: Vero distinguere falsum*, Hor. *Ep.* 1, 10, 29. — *A Pompejo dissidere*, Cic. *Att.* 7, 6, 2. *Separat Aonios Oetaeis Phocis ab arvis*, Ov. *M.* 1, 313. *Laelius a proposito non deterrebat*. Cf. n. 285, NB. 3.

III. Est etiam poetarum dativus (*commodi*) pro ablativo post verba *arcendi*. *Solstitium pecori defendite*. Verg. *B.* 7, 47; h. e. *a pecore arcele*.

Sic: *arceo, defendo, pello, depello, prohibeo* ap. Verg. *G.* 3, 155, Ov. *Her.* 14, 130, Plaut. *Curc.* 605, cet. Similiter cum *depello* etiam

¹ V. RIEM.-GOELZ. p. 479.

e prae-
rores A
LAT EX
aes. C.
us est.

egotiis
nego-
llere,
ex his
rectus
jectus
letur,
reipu-

rans-
ello,
spe).
rum,
atu,
gre-
cere
cum

rbis
tem
vis.

4,
eis
ur.

ost
e.

5,
m

apud Cic. *Servitutem depulit civitati, p. red. in sen.* 8, 19, *Fam.* 5, 20, 4, *Tusc.* 3, 32, 77; et apud Liv. cum *abstineo*, 1, 1, 1.]

287

Ad locum unde saepe tralaticium referri possunt:

1.^m Nonnulla verba auferendi et petendi cum praepositione *ab*; item *abhorreo*, *defendo*, *tueor*. *Quas* (provincias) *C. Gracchus non modo non abstulit a senatu...* Cic. *Dom.* 9, 24. A TE *opem PETIMUS*. Id. *Tusc.* 5, 2, 5. *Quod ABHORRET A meis MORIBUS*. Id. *Cat.* 1, 8, 20.

[Sic: *alieno*, *abalieno*, *aufero*, 258, k), *abripio*, *abstraho*, *eripio*, 258, e), *surripio*, ib. k), *furor*. Si ego tuum ante legissem, *furatum me abs te esse diceres*. Cic. *Att.* 2, 1, 1. *Amicum a me alienavit*; *ab iis* (rebus) *celerrime alienamur*; *milites urbem ab hostibus defendebant*, *tuebantur*. Quae pro ablativo saepe dativum (commodi) habent.

Peto, *precor*, *deprecor*, *postulo*, *imploro*, *exigo*, *contendo*, *ruego*: cf. n. 224. *Auxilium a populo Romano imploratuus*. *Caes. G.* 1, 31, 7. *Multorum hic vitam est a L. Sulla deprecatus*. Cic. *Sull.* 26, 72. *Quo facilius id a te exigam quod peto*, *nihil tibi a me postulanti recusabo*. Id. *de Or.* 2, 29, 128. *Precari ab indigno*. Id. *Lael.* 16, 57. *Hoc a te ita contendo*, *ut in eo fortunas meas positas putem*. Id. *Fam.* 15, 14, 5. Dicitur etiam cum accusativo communi: *Quid veneramur*, *quid precamur deos?* invocamus *Quod deos precati eritis*. Liv. 40, 46, 9. Item: *precor deos ut...* *Quaeso a vobis ut...* Cic. *Arch.* 2, 3.¹]

2.º Intellegendi verba et accipiendi, cum praepositione *ex* vel *ab*, aliquoties *de*; item *audio*, *disco*, *quaero*, *sciscitor*. *Magna saepe intellegemus ex parvis*. Cic. *Off.* 1, 41, 146. *Praeclarum a majoribus accepimus morem*. Ib. 3, 10, 44. *Saepe ex socero meo audiui*. Id. *de Or.* 2, 6, 22. *Audiui hoc de parente meo puer*. Id. *Corn.* 5, 11.

[Intellegendi sunt: *intellego*, *cognosco*, *agnosco*, *conjicio*, *scio*; accipiendi: *accipio*, *capio*, *percipio*, *mutuo*; — *emo*, *mercor*, *conduco*, *alquilo*, *sumo*, *reporto*, *similia*. *Ea enim certissima putabo quae ex te cognoro*. Cic. *Fam.* 2, 11, 2. *Ab iis cognoscit non longe ex eo loco oppidum Cassivellauni abesse*. *Caes. G.* 5, 21, 2. *Ex quo patre tantas voluptates capiebat*, *ex eo tantos percipere luctus!* Cic. *Fam.* 14, 1, 1. *Quaero illud ex te quod privatus admisisti*. Id. *Vatin.* 14, 33; etiam *quaero abs te*. *Epicuri ex Vellejo sciscitabatur sententiam*. Id.

¹ *Abhorrens cum dativo apud Liv. 2, 14, 1.*

N. D. 1, 7, 17. *Ab utroque autem sciscitor cur*, cet. *Ib.* 1, 9, 24; *scitor* apud poëtas ejusdem est naturae: *Scitatur ab ipsa*. *Ov. M.* 10, 357. *Scitari libet ex ipso*. *Hor. Epist.* 1, 7, 60.—*Id de Postumia sciri potest*. *Cic. Att.* 12, 22, 2. *Fundum Cymaeum Romae mercatus est de pupillo*. *Id. Flac.* 20, 46. *Bona patris de L. Sulla sese dicit emissee*. *Id. S. Rosc.* 2, 6. *Quaerebat de me quid*, cet. (*Fabulas ab ultima antiquitate repetere*, cf. *id. Fin.* 1, 20, 65, *initia amicitiae ex parentibus*, ap. eund. *Fam.* 6, 16; atque ita alia multa.)]

3.º Verba abstinendi, liberandi et prohibendi praepositionem *ab* assumunt vel omittunt, si ablativo junguntur rei; si vero personae praepositionem assumunt. *Romano bello fortuna eum abstinit*. *Liv.* 8, 24, 18; le impidió luchar con los Romanos. *ABSTINET se AB INJURIA*. *Cic. Fin.* 2, 22, 71. *AB INERMI ABSTINEATUR*. *Liv.* 5, 21, 13; no se toque al desarmado.

[*Sic: abstineo vel abstineo me*, et *tempero*, quod fere cum *ab* conjungitur, cf. n. 221, III, *desisto*, *libero*, *prohibeo*, *excludo: abstinerere (se) maledictis et a maledictis, consuetudine et a consuetudine; ab alienis (rebus) mentes, oculos, manus abstinerere*, *Cic. de Or.* 1, 45, 194; *liberare aliquem suspicione*, raro *a suspicione (ex incommodis)*; *magno me metu liberabis*; cf. n. 250, NB. 2; *operas aditu prohibuerunt, cibo tectoque, Campaniam populationibus, preservare, hostem a pugna, cives a periculo; excludere aliquem a republica*.

(*Desine, quaeso, communibus locis*. *Cic. Ac.* 2, 25, 80; cum *ab* est labentis Latinit.)]

NB. Post verba abstinendi nonnunquam poëtae genitivo utuntur per hellenismum. *ABSTINETO IRARUM*. *Hor. C.* 3 27, 69. [*Desine mollium Tandem querelarum*. *Ib.* 2, 9, 17. *Tempus desistere pugnae*. *Verg. Aen.* 10, 441.]

288 Participia (et verba) quae *ortum* vel *originem* significant cum ablativo solo junguntur, aliquando cum praepositione *ex*, et in poësi praesertim *de*; etiam cum *ab*, maxime si sermo est de origine remotiore (ablat. originis).

L. Catilina nobili genere natus. *Sall. C.* 5, 1. *Bestiae ex se natos amant*. *Cic. Lael.* 8, 27. *Ilia cum Lauso de Numitore sati*. *Ov. Fast.* 4, 54. *Plerique Belgae sunt orti ab Germanis*. *Caes. G.* 2, 4, 1; oriundos.

[*Huc pertinent: natus, prognatus, ortus, genitus, satus, editus, oriundus, cretus* poët.: *Hippocrates et Epicydes oriundi ab (ex et sine praepos.) Syracusis*. *Liv.* 24, 6, 2. *Quo sanguine cretus*. *Verg. Aen.*

citor
357.
test.
illo.
losc.
epe-
ind.

po-
ero
iti-
et
5,

in-
se)
tis
2-
no
bo
28

it

2

2, 74. *Editus semper et genitus fere cum solo ablat. sunt poëtarum: Maecenas atavis edite regibus.* Hor. C. 1, 1, 1 *Dis genite.* Verg. Aen. 9, 642. *Tu in alia lingua ac moribus natus, occupatissima in civitate, in litteris sunt loci ubi. Nasci parentibus humilibus, claris cet., patre certo, nobili stirpe aut genere, amplissima familia, ubi vides ablativ. sine praepositione cum substantivis quae appposito adjectivo familiam et condicionem exprimunt; natus est ex fratre, ex iisdem radicibus, oriri ex et ab, existere ex, esse ex, gignere, parere ex, procreare ex et de: Ex Jove est is Hercules quem...* Cic. N. D. 3, 16, 42. Cf. unde.]

289 **Materia** ex qua aliquid fit exprimitur ablativo cum praepositione *ex*, qui mutari potest in adjectivum; **res** seu **materia de qua agitur** effertur praepositione *de*, interdum *super*: n. 237, III.

Pocula EX AURO. Cic. Verr. 2, 4, 27. *AUREUS axis erat.* Ov. M. 2, 107. — *DE illius ADVENTU nihil audiebamus.* Cic. Fam. 14, 15. *HAC SUPER RE scribam ad te Regio.* Id. Att. 16, 6, 1.

[Sic: *vasa argentea vel ex argento, candelabrum e gemmis clarissimis. Genus hominum compositum ex corpore et anima est.* Sall. J. 2, 1. Cf. n. 272, p. 289, constare. — *Ad me de omnibus rebus quam saepissime litteras mittas.* Cic. Fam. 14, 21. *De ceteris rebus quid velimus ex Sicca poteris cognoscere.* Ib. 14, 15. *Temere de mundo effutire,* id. N. D. 2, 57, 94; *de facto turpi fateri,* id. Inv. 2, 26, 77; *de istis rebus loqui,* id. Att. 6, 2, 2; *de isto hactenus,* ib. 6, 2, 1; *oratio Laelii de collegiis,* id. Brut. 21, 83; *cum Latinis de imperio dimicabatur,* id. Off. 1, 12, 38, *de imperio decertare,* ib. — Raro accusat. pro ablat. invenitur: *Te autem rogo ut de iis rebus quas tecum colloqui volo annum mihi tempus des.* Nep. Them. 9, 5: = *de quibus t. c. v.* ⁴]

NB. **Materia** exprimitur maxime a poëtis et posterioribus etiam cum praepositione *de*, solo ablativo et genitivo, qui rarus est. *DE duro est ultima FERRO.* Ov. M. 1, 127. *Solido ADAMANTE columnae.* Verg. Aen. 6, 552. *ARGENTI bifores radiabant lumine valvae.* Ov. M. 2, 4.

[Sic: *verno de flore corona,* Tib. 2, 1, 59; *solido de marmore tem-*

⁴ GRANADA, Guía 4, 4, B. 6, 23²: ¿Y cómo hablaré misterios tan inefables?

plum, Verg. Aen. 6 69, «de marmol macizo», Diego López, «todo de marmol», Ochoa; dicitur etiam solidum marmore templum, crateres auro solidi, Verg. Aen. 2, 765. Sebi ac picis glabas. Caes. G. 7, 25, 2; imber lapidum et lapideus, cf. Cic. Div. 1, 43 et 2, 28. — Ex-pressa unius rei in aliam mutatio effertur praepositionibus ex et de: *Di ex hominibus facti*. Cic. Rep. 2, 10, 18. *De templo carceres fieri*. Id. Phil. 5, 7, 18. *Ubi pro mortalibus gloria aeterni fierent*. Sall. J. 1, 5, 1. e. ex mortalibus; «en vez de mortales que son, se harían

290 Verbum passivum postulat post se ablativum: cf. n. 211, 11, et 259.¹

[Similiter cum activis passivae significationis. *Capituli a consule venierunt*. Liv. 21, 51, 2. *Ab reo fustibus vapulavit*: cf. Quint. 9, 2, 12. *Phalaris non ex insidiis interijt, non a paucis*. Cic. Off. 2, 7, 26. = *interfectus est*.]
NB. In sermone vulgari atque aetatis recentioris pro ablativo invenitur accusativus cum *per*. *Privrem per te oppugnatum vi*. Meilius ap. Cic. Fam. 5, 1, 1; cui Cicero: *Scribis privrem tuam a me oppugnari*. Ib. 5, 2, 6. At cf. n. 272.

VII. ABLATIVUS TEMPORIS

291 Substantivum significans tempus **quando**, seu quo res accidit, ablativo effertur; numeri autem sunt ordinales.

Negotium magistratibus est datum anno superiore. Cic. Har. r. 8, 15. *Fu obviam Clodio hora fere undecima*. Id. Mil. 10, 29; a eso de las once.²

[Sic: *die, nocte*, en la noche, de noche, *lucē*, de día claro, *vespere* et saepius *vesperi*, *vere*, *aestale*, *autumno*, *hieme*: *Hic me maxima navigandum est*. Cic. Att. 8, 3, 5; en lo más recio del invierno. *Vere prius flores, aestu numerabis aristas, Poma per autumnum frigoribusque*

¹ In hoc exemplo aliusque id genus ablativus est instrumentalis: *Haec (castella) noctu excubitoribus ac firmis praesidiis tenebantur*. Caes. G. 7, 69, 7.

² Hacia las cuatro de la tarde: cf. n. 591, V.

nives *Quam mala quae toto patior jactatus in orbe.* Ov. Tr. 4, 1, 57. Hujus etiam loci sunt aliqui ablativi tempus improprie significantes, ut *adventu, discessu* cum genitivo: *Moritasgus adventu in Galliam Caesaris regnum obtinebat:* cf. Caes. G. 5, 54, 2, a la llegada de C.; *solis ortu, occasu; comitiis*, en los c., durante los c., al tiempo de los c., cuando los c.; *ludis*, en los juegos, v. c. *Juventatis; gladiatoribus*, en los espectáculos de los gladiadores; *nonnunquam bello, tumultu*, en tiempo de guerra, *pace*; *saepius in bello, in pace: Cimonen Athenienses non solum in bello sed etiam in pace diu desideraverunt.* Nep. Cim. 4, 1; lo echaron menos. Adjectivo comitante dicitur: *proelio Senensi, bello Punico secundo* vel *in bello Alexandrino*: item *primo congressu*, Caes. G. 1, 47, 2, et *in primo c.*, ib. 1, 46, 4; *in initio et initio, principio et in principio. In tempore vel tempore est opportune, suo tempore.*

Substantivis quae aetatem vitae (un período de la vida) significant additur praepositio *in*. *In pueritia non his artibus ac disciplinis institutus eras.* Cic. Verr. 2, 1, 18, 47; sed cum adjectivo praepositio vel exprimitur vel supprimitur: *Extrema pueritia miles in exercitu fuit summi imperatoris, ineunte adolescentia maximi ipse exercitus imperator.* Id. Man. 10, 28.

Adhibetur etiam praepositio *in* nonnullis locutionibus: *in omni puncto temporis*, en todo momento, *in omni aetate, in omni aeternitate, in praesenti, in praesentia, in otio, in negotio*, i. e. *in pace.* Igitor:]

NB. Ablativo temporis **quando** addi solet praepositio *in*, cum eventus aliquis seu ubi translate sumptum designatur. *IN MORTE SUA declaravit.* Cic. Caec. 4, 10; a su muerte. *IN TALI TEMPORE* (aut *tempestate*) *tanta vis hominis leniunda videbatur.* Sall. C. 48, 5; en tales circunstancias. [Praepositione *per* tempus quando minus definite significatur, ut *per hos menses, per idem tempus: Quam provinciam tenuistis a praedonibus liberam per hosce annos?... Mare per hos annos clausum.* Cic. Man. 11 et 12, 32. Nota locutionem *ante diem quintum Nonas Majas*, cet. 591, IV.]

292 Interrogationi **quanto tempore ante, quanto tempore post** aliquid factum futurumve sit respondetur ablativo [temporis; eventus vero exprimitur cum *ante* vel *post*]; numeri et cardinales sunt et ordinales: ¿cuánto tiempo antes o después de aquello sucedió esto?

Revertitur DIEBUS DECEM ANTE COMITIA. Cic. Verr. 2, 52, 150.

Consul ANNO DECIMO POST EXACTOS REGES fuit. Id. Brut. 16, 62. [Post Leutricam pugnam die septingentesimo quinto. Id. Att. 6, 1, 26. Paucis diebus post mortem Africani. Id. Lael. 1; 3. Cf. n. 232, NB.⁴].

293 1. Ad exprimendum quanto tempore et intra quantum tempus aliquid fit, adhibetur ablativus: ¿en cuánto tiempo una cosa se hace, y dentro de cuánto tiempo una cosa sucederá?

Saturni stella TRIGINTA fere ANNIS cursum suum conficit. Cic. N. D. 2, 20, 52; el planeta S. BIDUO sciemus. Id. Att. 9, 14, 2; dentro de dos días, a los dos días. [Quattuor tragoedias sedecim diebus absolvise. Id. Q. fr. 3, 6, 7. Roscius Romam multis annis non venit. Id. S. Rose. 27, 74. Nullum aliquot jam annis facinus exstilit nisi per te. Id. Cat. 1, 7, 18: mendose annos. Ipse Tarraconem paucis diebus pervenit. Caes. C. 2, 21, 4; «en pocos días», etiam «a los pocos d.» — Respondit triduo illum aut summum quadriduo periturum. Cic.

4 In quæstione quanto tempore ante, quanto tempore post, possunt pro ante et post usurpari antequam et postquam atque etiam oratio relativa. UNDECIMO DIE POSTQUAM a te discesseram. Cic. Att. 12, 1, 4; sive post meum a te discessum; Undecimo die antequam—; cujus loco dicitur etiam: ante et post undecimum diem quam a te discesseram. (Tabellarii) venerunt POST DIEM QUADRAGESIMUM ET SEXTUM QUAM a vobis discesserant. Cic. Fam. 16, 21, 4; «han venido a cabo de cuarenta y seis días después que de ahí partieron». Abril. DIEBUS circiter QUINDECIM, quibus in hiberna ventum est, initium repentini tumultus ac defectionis ortum est. Caes. G. 5, 26, 1; como a los quince días de haber llegado a los cuarteles de invierno.

Pro die (anno) decimo postquam dicitur etiam simpliciter: die (anno) decimo quam. Anno trecentesimo altero quam condita Roma erat iterum mutatur forma civitatis. Liv. 3, 33, 1.—Pro postquam adhibetur etiam cum, ex quo. (Collegam) triduo cum has dabam litteras exspectabam. Planc. ap. Cic. Fam. 40, 23, 3; al cual (colega) estoy «aguardando para dentro de tres días después de la data de esta caria». Abril: cf. n. 300, 1. Duodequadragesimo ferme anno ex quo regnare coeperat. Liv. 4, 40, 4.—Post urbem conditam etiam dicitur ab urbe condita.

Quare «diez años antes, diez años después» dicitur:

decem ANTE annis	et decem ANTE annos
decem POST annis	et decem POST annos
decem annis ANTE	et decem annos ANTE
decem annis POST	et decem annos POST
ANTE decem annis	et ANTE decem annos
POST decem annis	et POST decem annos.

Eodem pacto cardinali in ordinalem mutato:

decimo ANTE anno	et decimum ANTE annum, cet.
------------------	-----------------------------

Paucis ante diebus. Cic. Tusc. 1, 29, 71. Paucis post diebus cum ad Nasicam venisset Ennius. Id. de Or. 2, 68, 276; pocos días después, a los pocos días. Cum aliquot post (ante) annos Maximus id oppidum recepisset. Ib. 2, 67, 273. Quo erat paucis annis ante (post) deducta colonia. Id. Phil. 2, 40, 102. Huc Mithridates ante (post) aliquot dies venit. Nep. Dat. 11, 2. Quae (accus.) ante annis octo vivisset. Liv. 40, 52, 1. Post diem tertium mihi moriendum est.

Mil. 9, 26 *Hanc (urbem) hoc biennio consul evertes.* *Id. Rep.* 6, 11 [*Somn. Sc.* 2]; en estos dos años, antes de haber transcurrido dos a., dentro de dos a. (a contar desde hoy), magis definite: *intra biennium.*¹]

II. Ad indicandum per adverbium vel adjectivum numerale **quoties** in aliquo temporis spatio aliquid fiat frequentissime adhibetur *in*: ¿cuántas veces se ejecuta una acción en un determinado tiempo?

(*Sol*) *BINAS IN SINGULIS ANNIS reversiones facit.* *Cic. N. D.* 2, 40, 102; da dos vueltas cada año, hace dos v. en cada un a.² [*IN HORA saepe DUCENTOS Versus dictabat.* *Hor. Sat.* 1, 4, 9. *SEPTIES IN DIE* et *raro SEPTIES DIE*: cf. *Verg. B.* 2, 42, et 3, 34.]

NB. *Quarto quoque die, quinto quoque mense*, cet. significat «cada cuatro días, cada cinco meses.»³

III. Cum significatur **ex quo tempore** aliquid fit adhibentur praepositiones *ab*, *ex*: ¿desde cuándo?

Ludi Antiū futuri sunt a IV ad pridie Nonas Majas. *Cic. Att.* 2, 8, 2. *Ex KAL. JAN. ad hanc horam invigilavi reipublicae*: cf. *id. Phil.* 14, 7, 19. [*Ex eo tempore vir ille summus nullus imperator fuit.* *Id. Fam.* 7, 3, 2.

Sic: vitae rationes ab ineunte aetate susceptae; a puero, a pueris, a pueritia, a teneris unguiculis, usque a pueritia; ex die quo, desde el día en que; *ex illo (tempore)*, desde entonces; *ex quo (tempore)*, desde que...]

¹ Adhibetur aliquando *in*, *inter* (en, durante), *intra* (dentro de, i. e. antes de.: *Neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit.* *Nep. Reg.* 2, 3; en tantos años. *Talenta Pompejo in sex mensibus promissa ducenta.* *Cic. Att.* 6, 3, 5; para dentro de seis m. *In diebus paucis quibus haec acta sunt Chrysis vicina haec moritur.* *Ter. Andr.* 1, 1, 77. 404; dentro de pocos días después que esto acaeció. *Germani inter annos XIV tectum non subierunt.* *Caes. G.* 1, 36, 7; en el espacio de catorce a., en 44 a., durante. *Qui inter annos tot unus inventus sit.* *Cic. Man.* 23, 68; el único que en tantos a. *Intra annum vicesimum.* *Caes. G.* 6, 24, 5;=*intra annos viginti*, dentro de los 20 años, antes de los 20 a.

² Cf. *P. Granatensis, Simb.* 4, 3, 4. B. 6, 490.

³ Praeceptum hoc est: Ablativus ordinalis numeri et pronominis *quisque* indicat aliquid statis temporibus redire: ¿cada cuándo? *QUINTO QUOQUE ANNO Sicilia tota censetur.* *Cic. Verr.* 2, 56, 139; se hace el censo de.

VIII. ABLATIVUS COMPARATIVI ET ABSOLUTUS

294 I. Comparativum ablativo gaudet, si prior terminus est in nominativo vel accusativo.¹

Nihil est, mihi crede, VIRTUTE FORMOSIUS. Cic. *Fam.* 9, 14, 4. *Quem enim auctorem LOCUPLETIOREM PLATONE laudare possumus?* Id. *Rep.* 1, 10, 16. *LACRIMA nihil CITIUS arescit.* Id. *Inv.* 2, 56, 109.

[*Quis Carthaginiensium pluris fuit Hannibale consilio, virtute, rebus gestis?* Cic. *Sest.* 63, 142; fué tenido en más? fué más apreciando? *Nemo est qui tibi sapientius suadere possit te ipso.* Id. *Fam.* 2, 7, 1. Nota exemplum: *Quid magis est saxo durum, quid mollius unda?* Ov. *A.* 1, 475. — Ablativi usurpatio cum comparativo extra nominativum et accusativum licentia perrara est: *Lucili ritu nostrum melioris utroque.* Hor. *S.* 2, 1, 29. Et poëtae etiam post *alius* utuntur ablativo: *Neve putes alium sapiente bonoque beatum.* Hor. *Ep.* 1, 16, 20.²

II. Cum uterque comparationis terminus est idem vocabulum, reticeri solet secundo loco, addita particula *quam*. *Animi lineamenta sunt pulchriora quam corporis.* Cic. *Fin.* 3, 22, 74; h. e. *pulchriora lineamentis corporis, quam lineamenta c.* *Virtutis est quam aetatis cursus celerior:* cf. id. *Phil.* 5, 17, 48.]

NB. Ablativi *opinione, spe, expectatione, dicto* locum obtinent sententiae comparativae. *OPINIONE OMNIUM majorem animo cepi dolorem.* Cic. *Brut.* 1, 1; i. e. *majorem quam omnes opinati sunt.*

[Sic: *Spe serius (citijs) rediit:* cf. Ov. *Fast.* 4, 606; i. e. *quam sperabatur.* *Dicto citius tumida aequora placat.* Verg. *Aen.* 1, 142; antes de concluir (de hablar), litt. más presto de lo que lo dijo. Huc etiam spectant *aequo, justo, necessario, solito*, quae a nobis vertuntur ad litteram: *plus aequo*, más de lo justo; *membrum longius justo; citior solito amnis*, de lo acostumbrado. *Cum longius necessario procederent.* Caes. *G.* 7, 16, 3.]

¹ Sive si comparativum in nominativo est vel accusat. Quod si comparativum adverbium est, cum ablativo secundi termini construi potest, si vices agit nominativi aut accusativi. — Apud Ennium, *Alexander*, fragm. VI, more Graeco: *Mater optumarum multo mulier melior mulierum*, citat. a Cic. *Div.* 1, 31, 66.

² *Padus nulli amnium claritate inferior.* Plin. *N. H.* 3, 20, 3.

295

I. Si prior comparationis terminus est subjectum (verbi finiti vel infiniti), et secundus pendet a verbo primi, mutari potest ablativus in casum prioris intercedente conjunctione *quam*.

Tu innocentior QUAM METELLUS? Cic. Verr. 3, 16, 43; h. e. *tu innoc. es quam M. est?* *Beatior M. REGULUS fuit QUAM potans in rosa THORIUS*; at: *Clamat virtus beatiorem (M. REGULUM) fuisse QUAM potantem in rosa THORIUM*. Id. Fin. 2, 20, 65; que T. banqueteando (embriagándose) coronado de rosas.¹

II. Si prior terminus est in accusativo, secundus autem non pendet a verbo primi, potest a) per attractionem accusativus cum *quam* adhiberi, vel b) nova oratio effici ope verbi *sum*.

a) *Ego HOMINEM CALLIDIOREM vidi neminem QUAM PHORMIONEM*. Ter. Phorm. 591 [4, 2, 1]. b) *Vicinus tuus EQUUM MELIOREM habet QUAM TUUS EST*: cf. Cic. Inv. 1, 31, 52.²

III. Si prior terminus non est in nominativo aut accusativo, alter autem pendet ex verbo primi, usurpanda est conjunctio *quam* cum secundo termino in casu primi.

Non magis MIHI faveo QUAM TIBI. Cic. Fam. 3, 6, 1. [*Nec vero in armis praestantior quam in toga*. Id. C. M. 4, 11.

Quod si hic secundus terminus non pendet ex verbo primi, fit subjectum verbi *sum*. *Homini honesto, sed non gratiosiori quam Cn. Calidius est, L. Curidio te argentum reddidisse*. Cic. Verr. 4, 20, 44; non vero *Cn. Calidio*, quia haec vox non regitur a verbo *reddidisse*. *Tibi multo majori quam Africanus fuit, me non multo minorem quam Laelium adjunctum esse patiare*. Id. Fam. 5, 7, 3; vel *quam Laelius fuit*, vel *Laelio*, at minime *quam Africano*.]

296

Cum alter comparationis terminus est pronomen relativum, semper in ablativo ponitur cum negatione et comparativo subsequentibus; [ubi a nobis adhibetur superlativum affirmans, tanquam appositio.]

Tum est Cato locutus, QUO erat NEMO PRUDENTIOR. Cic. Lael. 1, 5; Catón, que era el más prudente, C. el más prudente que había. [*Ne*

¹ *Ac vel atque pro quam* post comparativa est poëticum et priscum: *Non tuus hoc capiet venter plus ac meus*. Hor. S. 1, 4, 46; por eso. Semel apud Cic. Att. 5, 11, 2.

² In priore exemplo dici etiam potest: *Ego hominem callidiorem vidi neminem QUAM PHORMIO EST*; in altero: *Vicinus tuus equum meliorem habet QUAM TUUM*; vox enim *Phormio* (=secundus terminus) non regitur a verbo *vidi*, neque *tuus* (*equus*) a verbo *habet*, seu, quod idem est, verbum non est utriusque termino commune. In utroque autem loco adhiberi potest ablativus (*Phormione, tuo*) ex praecepto I n. 294.

offeramus nos periculis sine causa, quo esse nihil potest stultius. Id. *Off.* 1, 2; que es lo más irracional que puede haber, «que es la mayor necedad.» Valbuena. *Phidiae simulacris, quibus nihil in illo genere perfectius videmus, cogitare tamen possumus pulchriora.* Cic.; «la cosa más perfecta que vemos en aquel género: en cuya comparación (en comparación de las cuales) nada vemos más perfecto», raro: «que las cuales nada vemos más perfecto.» ¹

297 Cuilibet orationi addi potest ablativus absolutus, i. e. [qui locum obtinet sententiae secundariae; hic autem ablativus est] substantivum aut pronomen quod ab orationis verbo non pendet, et cui additur participium.

Cautius posthac historiam attingam, TE AUDIENTE Cic. *Brut.* 11, 44; i. e. *cum tu audias*, siendo tú oyente. [— Pro participio adhiberi potest adjectivum (pronomen) aut substantivum: *Nihil decet*, INVITA MINERVA, *ut ajunt, id est adversante et repugnante natura.* Id. *Off.* 1, 31, 110; sive *cum Minerva invita est*, contra la voluntad de M. Neu sinas Medos equitare inultos, TE DUCE, Caesar. Hor. *C.* 1, 2, 51; nam secunda pers. (*te duce*) minime invenitur in oratione infinita *Medos equitare inultos*, cui ablativus subjectus est.² Nota collocationem, subjecto interposito, ap. Caes. *Quibus ILLE cognitis milites aggerem iubet comportare.* *C.* 3, 62, 1; *G.* 2, 11, 2, cet.

NB. Nonnunquam ³ participia praeteriti et valde raro adjectiva sine substantivo absolute ponuntur, vices gerente substantivi oratione dependenti. *Inde ad Pluinnam est progressus, nondum COMPERTO QUAM REGIONEM HOSTES PETISSENT.* Liv. 31, 39, 4; i. e. *cum nondum compertum esset* —, no habiéndose averiguado todavía. *Multique adnantes navibus, INCERTO prae tenebris QUID PETERENT foede interierunt.* Id. 28, 36, 12.

Huc spectant: *audito, cognito, comperto, explorato, intellecto, nuntiato, edicto, pacto, permissio, desperato, inopinato.*]

¹ Cf. Granatensis, *Memor.* tr. 7, 2 p. B. 8, 405: «Ser hijos (de Dios) por gracia, sobre la cual dignidad no se puede imaginar otra mayor.»

² Sed: *Eunti mihi Antium venit obviam tuus puer.* Cic. *Att.* 2, 4, 4; non: *eunte me, venit mihi obviam*, quia participium refertur ad dativum orationis. Attamen ablativus absolutus interdum, sed raro, ad pronomen orationis refertur: *Nemo erit qui credat, te invito, provinciam tibi esse decretam.* Cic. *Phil.* 11, 40, 23; pro *tibi invito provinciam esse d.* *Obsidibus imperatis centum, hos Haeduis custodiendos tradit.* Caes. *G.* 6, 4, 4. —Nota ablativum cum praepositione in hoc et similibus, quae solo ablativo efferri poterant: *Sub te tolerare magistro Militiam adsuescat.* Verg. *Aen.* 8, 515.

³ Praesertim inde a Livio.

IX. ABLATIVUS PRAEPOSITIONIS in

(Cf. n. 237)

298 In ablativo gaudet 1.^m cum quies aut aliquid fieri in loco, etiam figurate sumpto, significatur. IN hac SOLITUDINE careo omnium colloquio. Cic. Att. 12, 15, 1. IN viridi opacaeque RIPA inambulant. Id. Leg. 1, 5, 15.

[Hujus loci est: a) cum verbis quae animi sensus exprimunt, ut *angor, delector, erubesco, glorior, laetor, offendor*, cet. *Ut in eo rectum videatur esse angere*. Cic. Tusc. 3, 11, 25. *In hoc admodum delector*. Id. Leg. 2, 7, 17. *Ib. 1, 14, 41. Laetaris tu in omnium gemitu*. Verr. 2, 5, 46, 121. *In virtute recte gloriamur*. N. D. 3, 36, 87. *In ea se jactasset*. Att. 2, 1, 5.

b) cum verbis collocandi. *Caesar exercitum in hibernis collocavit*. Caes. G. 3, 29, 3. *Amphoras deponit in templo Dianae*. Nep. Hann. 9, 3.

Praecipua sunt: *pono, depono, dispono, expono, impono, repono, loco, colloco, statuo, constituo; consido: vas in mensa ponere, statuere, collocare; in silvis praedam deponere; disponere custodias, tormenta in muro; navigantes in ripa exponere; locare aliquem in altissimo dignitatis gradu; constituunt in litore taurum ante aras*. Verg.; *aves considunt in arbore*, posan en. Interdum tamen accusativus reperitur, ut *imponere in naves*, n. 258, NB., *reponere pecuniam in thesauris vel in thesauros*.

Item: *se abjicere in herba*, Cic. de Or. 1, 7, 28, Ov. Her. 7, 1, 3, *anulum in mari*, Cic. Fin. 5, 30, 92⁴, *statuas in propatulo*, Nep. Hann. 9, 3; *coacervare multum una in domo; cervus se bovili condidit*, Phaed. 2, 8, 4; *pro in bovili; conjectum in gutture ferrum*, Ov. M. 3, 90, *saepius in guttur; naves in litore ejectae sunt*, están, quedan echadas, at: *naves in litus ejiciuntur, ad Baleares insulas ejiciebantur; aves se in mari mergunt; ranae mersae vel immersae limo*, Phaed. 1, 2, 16, *pro in limo; in eo exercitu fratrem praefecerat*, Cic. Sest. 18,

⁴ BAITER, ed. Tauchnitz, in mare. At vide MADYIG et MUELLER ad h. l. Attenditur scilicet non motus, sed quies motum subsequens.

41, pro ei exercitui; in deorum numero referre, Cic. N. D. 1, 12, 29, in deos, ib. 1, 13, 34, et inter deos. Cf. 282.]

2.º cum ponitur pro inter. Hoc primum sentio, nisi in BONIS amicitiam esse non posse. Cic. Lael. 5, 18. [IN PRIMIS pugnantes cadunt. Sall. C. 60, 6. Quae secundum naturam fiunt sunt habenda in BONIS. Cic. C. M. 19, 71.]

3.º quando significat cum, praesertim apud poetas et recentiores, et si sermo est de vestibis et armis. PATRIS ad Trojam missus in ARMIS. Verg. Aen. 3, 595. [Horridus in JACULIS. Ib. 5, 37. Nuntius ignota in VESTE. Ib. 7, 167; con un vestido desusado. Potare in ROSA. Cic. Fin. 2, 20, 65; coronado (con corona) de rosas. Cf. n. 276, NB. 2.]

4.º cum significat en, i. e. tratándose de, cuanto a, a propósito de. Frugi hominem dici non multum habet laudis in REGE. Cic. Caecin. 19, 55; en un rey, tratándose de. [Quod idem in BONO SERVO dici potest. Id. de Or. 2, 61, 248. Pompejus noster in AMICITIA P. Lentuli vituperatur. Id. Q. fr. 2, 6, 5. 4]

4 Significat praeterea a) tempus, «durante», b) ante, c) apud, d) apud poetas et Liv. instrumentum, cet. a) IN IMMOLANDA IPHIGENIA tristis Calchas erat. Cic. Or. 21, 74, mientras I. era inmolada, durante la inmolacion de I.: cf. n. 291, NB. b) Divitiae, decus, gloria in Oculis sita sunt. Sall. C. 20, 14. c) Caesaris autem in BARBARIS erat nomen obscurius. Caes. C. 1, 61, 3. d) IN UNA URBE universam ceperitis Hispaniam Liv. 26, 43, 3. Nostrum laceratur in ARBORE corpus. Ov. M. 2, 362; juntamente con el árbol.

«Usus voculae tam multiplex atque frequens est, ut qui discrimina etiam minutissima velit observare vix evitarit nimiae subtilitatis reprehensionem.» HANDTURS. III, p. 244.

PARS ALTERA

DE ORATIONIS MODIS ET TEMPORIBUS

CAPUT VII. DE INDICATIVO ¹

I. TEMPORA INDICATIVI IN ORATIONE PRIMARIA ²

299 I. In narratione frequenter usurpatur **praesens**³ **pro praeterito perfecto**, ut actio quasi sub oculis subjiciatur (praesens historicum).

Obviam fit ei Clodius expeditus, in equo. Cic. *Mil.* 10, 28. [Quod fit etiam cum particula *dum*, «mientras, i. e. al tiempo en que» aliisque temporalibus; et a poetis in oratione relativa. *Cratera antiquum (tibi dabo) quem DAT Sidonia Dido.* Verg. *Aen.* 9, 266; *pro dedit:* cf. *ib.* 2, 275.]

II. Similiter non raro **pro praeterito indicativi** usurpatur in narrationibus **infinitivi praesens** (infin. historicus).

Interim omnibus certantibus, repente a tergo signa CANERE. Sall. *J.* 94, 5; *suenan de repente a su espalda las trompetas.* [— Etiam ad—

¹ Indicativus rem absolute, ut dicitur, et quasi factum aliquod seu eventum exprimit affirmando, interrogando, negando. Non igitur conjunctiones respuit quae eam incertam aut dubiam minime reddunt.

² Et, cum fert occasio, etiam in secundaria.

³ Praesens significat:

1^a rem quae nunc evenit vel quae habetur quasi nunc eveniens (praes. definitum). *Hammonius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat.* Cic. *Fam.* 4, 4, 4. *Ut scribit auditor Platonis Ponticus Heraclides.* Id. *Tusc.* 5, 7. Ita in subjunctivo: *Sed quid duces et principes nominem, cum legiones scribat Cato, cet.* Cic. *Tusc.* 4, 42.

2^a rem quae solet evenire aut quovis tempore evenit (praesens indefinitum). *Facile omnes, cum valemus, consilia aegrotis damus.* Cic. *Leg.* 3, 4, 2. *Dulce et decorum est pro patria mori.* Hor. *C.* 3, 2, 43.

hiberi potest post *cum*, *cum interim*, *cum tamen*, oratione antecedente. *Jamque dies consumptus erat, cum tamen barbari nihil remittere.* Sall. *J* 98, 2.¹

III. Raro pro futuro imperfecto adhibetur praesens, ad certitudinem significandam actionis quae jam quodammodo incepit aut paratur. *Tuemini, inquit, castra, et defendite diligenter, si quid durius acciderit. Ego reliquas portas circumeo et castrorum praesidia confirmo.* Caes. *C.* 3, 94, 5; pro *circumibo* et *confirmabo*.]

300 1. In stilo epistulari usurpatur saepe imperfectum² pro praesente et plusperfectum pro perfecto; nam scriptor mente transfertur ad tempus quo litterae legentur.

Nihil HABEBAM quod scriberem; neque enim novi quicquam AUDIERAM, et ad tuas omnes RESCRIPSERAM pridie. Cic. *Att.* 9, 10, 1; nada tengo para escribir; pues no he oído nueva alguna, y ayer respondí a todas tus cartas. [Atticus si de hac epistula loqueretur, eadem quae Tullius tempora usurparet: *Cum Cicero has mihi litteras misit, nihil HABEBAT quod SCRIBERET; neque enim novi quicquam AUDIERAT, et ad meas omnes RESCRIPSERAT pridie.*—Eadem ratione alias, maxime in geographica descriptione, imperfectum usurpatur pro praesente. (*Caesar Alesiam*) *circumvallare instituit. Ipsum erat oppidum Alesia in colle summo.* Caes. *G.* 7, 69, 1.³

II. Imperfectum adhibetur aliquando, ut id exprimatur quod in eo erat ut eveniret, sc. pro imperfecto conjugationis periphrasticae. *Hujus deditiois ipse Postumius, qui DEDEBATUR, suasor et auctor fuit.* Cic. *Off.* 3, 30, 109; i. e. *qui se dediturus erat, qui in eo erat ut dederetur*, aconsejó y autorizó esta entrega el mismo P. que iba a ser entregado, que debía ser entregado, de cuya entrega se trataba. Nonnunquam imperfectum verti potest per «comenzar, intentar, querer». *Num dubi-*

¹ Cf. GUSTAV. MOHR, *De Infinitivo historico*, Halle, 1878.

² Cf. ZIMMERMANN, *De epistulari temporum usu Ciceroniano*, Rastenburgae, 1891; ubi etiam de praesente pro futuro.

Praeteritum imperfectum (seu *praesens in praeterito*) exprimit:

1.º actionem praesentem praeteritae, sive quae fit una cum altera quae jam evenit (praet. definitum). *Ipsae Carthagine rediit, neque eum caritas patriae retinuit, nec suorum. Neque vero tum IGNORABAT se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficisci, sed jusjurandum conservandum PUTABAT.* Cic. *Off.* 3, 27, 100.

2.º ea quae solita sunt evenire, notatque leges, mores, instituta. *In Graecia musici floruerunt, discabantque id omnes.* Cic. *Tusc.* 1, 2, 4; aprendían (a tocar y cantar), era costumbre aprender a (praet. indefinitum).

3. Cf. *Los llanos que LLAMABAN los indios sabanas (la penúltima lengua).* LAS CASAS, *Apologética Historia de las Indias*, c. 46. N. B. 43, 39°.

lente.
Sall.

cer-
aut
xrius
con-

m 2
nam

vie-
ada
li a
uae
hil
ad
in
le.
sia

od
e.
il.
e-
3-
n
i-

las id me imperante facere, quod jam tua sponte faciebas? Cic. Cat. 1, 5, 13; lo que intentabas (querías) hacer, ibas a h.?

III. Utuntur aliquando poëtae **perfecto**¹ **pro praesente**, cum sermo est de iis quae solent evenire.

Terra tremit, FUGERE ferae. Verg. G. 1, 329, tempestatem describens; «las alimañas huyen». Legionensis. [*Rege incolumi mens omnibus una est, Amisso RUPERE fidem.* Ib. 4, 212; rompen la lealtad.²

IV. Est nonnunquam in narrationibus **perfectum pro plusquamperfecto**. *Bello perfecto. ab eis Caesar haec facta cognovit, qui sermoni INTERFUERUNT.* Caes. C. 5, 18, 5. Item pro imperf. *Omni Macedonum gaza, quae FUIT maxima, potitus Paulus... nihil domum suam intulit.* Cic. Off. 2, 22, 76.

NB. 1. Animadvertite locutionem *cognitum* (aliquid), *perceptum*, *perspectum*, cet. *habeo*, tengo entendido, cet., quae majore vi quam *cognovi*, *perspexi*, cet., significat actionis effectum permanere. *Siculi ad meam fidem, quam HABENT SPECTATAM jam et diu COGNITAM, confugiunt.* Cic. in Caecil. 4, 11.

NB. 2. In oratione condicionata de futuro usurpatur praeteritum perf. ad certitudinem rei futurae significandam. (*Brutus*) *si conservatus erit, VICINUS.* Cic. Fam. 12, 6, 2.

V. Ad rapidam rerum successionem significandam aliquando adhibetur **plusqperfectum**³ **pro perfecto**. *Consules declarantur*

1 Perfectum significat 1.^m eventum praeteritum sine ulla cum tempore praesenti conexione; redditur autem per perfectum simplex, vocaturque historicum. *Acriter in eo loco PUGNATUM EST.* Caes. G. 2, 10, 1.

2.º Significat a) rem praeteritam illam quidem, sed quae tempori praesenti opponitur quodammodo; b) rem praeteritam, cujus tamen effectus adhuc perseverat (perfect. logicum).

a) *FUIMUS Troes, FUIT Ilium.* Verg. Aen. 2, 325; los Tr. fuimos, fué Ilión, i. e. ya no hay Tr., ya no hay I. Cf. CALDERÓN apud Nonell, Gram. Cast. n. 289, I, et Bello, n. 345: Yo, señora, una hija bella | Tuve... ¡qué bien TOVE he dicho! | Que aunque vive no la TENGO, | Pues sin morir la he perdido.

b) *Athenis jam a Cecrope PERMANSIT hoc jus terra humandi.* Cic. Leg. 2, 25, 63; en A. ha permanecido (=permaneció y aun permanece, cf. λείπεται).

Huc maxime spectant illa perfecta quae a nobis per praesens solent aut possunt reddi, ut: *memini*, me acuerdo, *novi*, sé, conozco, *odi*, aborrezco, *audivi*, oí (y por esto lo sé, *cognovi*, *percepi*, *perspexi*, entendí (y tengo entendido), *veni*, vine (y aun estoy), *decevi*, determiné (y estoy resuelto), *consedi*, me senté (y permanezco sentado), *consuevi*, me acostumbré (y aun estoy acostumbrado), *dixi*, dije, he dicho (acabo de decir), cet.

2 Ab nonnullis recentioribus hoc perf. dicitur aoristus gnomicus, quod factum doceat experientia probatum.

3 Plusqperfectum (sive praeteritum in praeterito) exprimit rem absolutam ante aliam quae jam etiam absoluta est. *DIXERAT hoc ille, cum puer nuntiavit venire ad eum Laelium.* Cic. Rep. 4, 42.

M. Tullius et C. Antonius. Quod factum primo populares conjurationis CONCUSSERAT. Sall. *C.* 24, 1; «lo que al principio sobrecogió a los conjurados». Inf. D. Gabriel.¹

NB. Poëtae interdum, raro alii scriptores, utuntur plusqperfecto fueram pro imp. eram. *Nec satis id FUERAT; stultus quoque carmina feci.* Ov. *Pont.* 3, 3, 37.]

301

Aliquando futurum exactum pro simplici² ponitur, adjuncta fere significatione rei quasi paene jam effectae.

Pomponia, tu invita mulieres, ego vero ACCIVERO pueros. Cic. *Att.* 5, 1, 3; yo entretanto llamaré. [*Clamor in portis auditus et primus impetus castra CEPERIT.* Liv. 25, 38, 17; el primer grito que deis a las puertas y la primera refriega os harán (seguramente) señores del campamento; al primer grito y al primer embate quedaréis dueños del c. In hoc usu comici liberiores sunt.]

NB. Usurpatur futurum *videro* cum agitur de re quae ad aliud tempus differtur aliorumve iudicio committitur. *Quae fuerit causa mox VIDERO.* Cic. *Fin.* 1, 10, 35; luego lo veré. *De te tu VIDERIS* Id. *Phil.* 2, 46, 118. *Sitne malum dolere necne Stoici VIDERINT.* Id. *Tusc.* 2, 18, 42; (allá) lo verán los E.³

302

Solent Latini verba illa indicativo efferre quae rem **decere, fieri posse aut debere** significant, ubi nos conjunctivum hypotheticum solemus usurpare. Pro re praesenti adhibent praesens aut imperfectum; pro praeterita perfectum aut plusqperf.

LONGUM EST omnia enumerare proelia. Nep. *Hann.* 5, 4; largo sería. *Hic tamen hanc mecum POTERAS requiescere noctem.* Verg. *B.* 1, 79; pudieras. [*Volumnia DEBUI in te officiosior esse quam fuit.* Cic.

¹ V. apud eundem Sall. *C.* 48, 6; 36, 4-5; 50, 4; 56, 2; *J.* 42, 4; 64, 4, cet.

² Futurum imperfectum rem eventuram, aliquando rei consequentiam significat. *Hac super re SCRIBAM ad te Regio.* Cic. *Att.* 46, 6, 4. (*Iracundia*) quoniam vacat (*sapiens*), aegritudine etiam VACABIT. Cic. *Tusc.* 3, 9, 49. — «Son comúnmente tan grandes (las ceybas, la y letra luenga) y de tanta copa de rama y hoja y espesura que harán sombra y estarán debajo dél quinientos de caballo.» LAS CASAS, *Apologét. Historia de las Indias*, c. 43. N. B. 43, 34².

Futurum perfectum (seu praeteritum in futuro) indicat actionem futuram quae praecedit aliam etiam futuram. *Cum tu haec leges, ego illum fortasse CONVENERO.* Cic. *Att.* 9, 15. *Ut sementem FECERIS, ita metes.* Id. *de Or.* 2, 65, 364.

³ Cum haec locutio in secunda et tertia pers. vertatur aliquoties per subjunctivum, v. c. «véanlo los E.», sunt qui eam conjunctivo permissivo attribuant. Sed cf. MADVIG, *Opusc. Acad. alt.*, Hauniae, 1842, p. 91.

ationis
a los

ipfecto
rmina

poni-
e jam

. Att.
rimus
leis a
s del
eños

liud
ausa
Id.
usc.

em
ios
hi-
rf.
go
B.
c.

m
m
e
-
b
1
.

Fam. 14, 16; debiera haber sido más cortés, debía ser, litt. debió ser.

Ejusmodi sunt: *possum, debeo, oportet, decet, convenit, licet*, *sum* cum gerundivo aut adjetivo, v. g. *aequum, aequius, melius, optabilius, utilius, satius, satis, necesse, par, fas, consentaneum, justum, longum, infinitum*. *Possum persequi multa oblectamenta rerum rusticarum; sed haec ipsa quae dixi sentio fuisse longiora*. Cic. *C. M.* 16, 55; *pudiera* ir recorriendo. *Chaldaei oculorum fallacissimo sensu judicant ea quae ratione atque animo videre debebant*. Id. *Div.* 2, 43, 91; lo que deberían ver. *Fuit tamen retinendi ordinis causa facienda jactura*. Id. *Att.* 2, 1, 8; debiera haberse sufrido aquella pérdida. *Quanto melius fuerat in hoc promissum patris non esse servatum!* Id. *Off.* 3, 25, 94; ¡cuánto mejor fuera! [c. m. habría sido!]

II. INDICATIVUS IN ORATIONE SECUNDARIA ¹

1. INDICATIVUS TEMPORALIS

(Cf. nn. 315-316)

303

Oratio temporalis indicativo effertur, si dumtaxat tempus exprimitur. Ut *ab urbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te litterarum darem*. Cic. *Att.* 7, 15, 1.

[Sic: *Ubi lux adventabat, legionum tubicines simul omnes signa canere*. Sall. *J.* 99, 1. *Tum quando Alexandro mortuo legatos Tyrum misimus*. Cic. *l. Agr.* 2, 16, 41.²

Cum pro quando, «cuando, al tiempo que»; **ex quo**, «desde que». *Tu ludi te non intellegebas, cum tibi haec recitabant: «clarissimum virum, praestantissima sapientia, singulari ingenio?»* Cic. *Flac.* 31, 76;

¹ Oratio secundaria aut est completiva aut accessoria seu circumstantialis. Vocatur completiva ea quae ab aliquo verbo aut locutione verbali pendet ejusque significationem perficit sic ut vices agat subjecti aut complementi, ut *Est adulescentis majores natu vereri; volo ut adulescens majores natu vereatur*. Quod si oratio completiva subjecti locum tenet, dicitur subje ctiva, ut in priore exemplo; sin complementi, objectiva, ut in altero. Complementum etiam indirectum esse potest. Ita: *Ardeo cupiditate incredibili ut venias*, ubi oratio *ut venias* loco genitivi ponitur, nam dicitur: *ardeo cupiditate incredibili tui videndi vel te videndi*.—Ceterae accessoriae sunt.

² QUANDO pro CUM rarum est.

que se burlaban de tí, cuando te leían esto, al leerle? *Nondum centum et decem anni sunt, cum de pecuniis repetundis a L. Pisone lata lex est.* Id. *Off.* 2, 21, 75; todavía no ha ciento [y] diez años que L. P. promulgó la ley sobre los cohechos.

Dum, donec, quamdiu, quoad, i. e. *quamdiu*, «mientras, en tanto que, en cuanto, todo el tiempo que», *quo tempore*, «al tiempo en que», *usque dum*, «hasta que». *Dum tu sectaris apros, ego retia servo.* Verg. *B.* 3, 75. *Tribuno plebis, quoad potuit, restitit.* Cic. *C. M.* 4, 11. *At ille stultus, dum vult vocem ostendere, Emisit ore caseum.* Phaed. 1, 13, 9; queriendo hacer ostentación (alarde) de su voz: a nobis transferri potest per gerundium, quia particula *dum* significatur id quod alteri facto occasionem praebet.⁴

Antequam (ante-quam) et priusquam (prius-quam), postquam vel posteaquam. *Antequam tuas legi litteras, in legationem hominem ire cupiebam.* Cic. *Att.* 2, 7, 2.]

NB. 1. Cum temporale, «cuando», usurpatur frequenter cum imperfecto subjunctivi. *Cum hanc jam epistulam complicarem, tabellarii a vobis venerunt.* Cic. *Q. fr.* 3, 1, 5; cuando cerraba, c. estaba cerrando, al cerrar. *Tum cum haberet haec respublica Luscinos... et tum cum erant Catones*, cet. Id. *l. Agr.* 2, 24, 64.

NB. 2. Cum significans instrumentum usurpatur cum indicativo; at in imperfecto, cum subjunctivo. (*Cum* instrumentale, modale, explicativum.) *Cum tacent, clamant.* Cic. *Cat.* 1, 8, 21; callando, con su silencio, cuando c. *Cotidie meam potentiam invidiose criminabatur, cum diceret*, cet. Id. *Mil.* 5, 12; echábame en cara mi influencia personal, para hacermé odioso, diciendo.

NB. 3. Dum temporale, «mientras, al tiempo en que», nonnunquam apud poetas et Livium cum imperf. subjunctivi reperitur. *Dum te fugeret per flumina praeceps, Immanem ante pedes hydrum moritura puella Non vidit.* Verg. *G.* 4, 457. [*Dum se rex totus averteret, alter elatam securim in caput deiecit.* Liv. 1, 40, 7.]

NB. 4. Cum antequam et priusquam pro futuro imperf. indicativi solet usurpari praesens indicativi aut subjunctivi. *Antequam pro L. Murena dicere instituo, pro me ipso pauca dicam.* Cic. *Mur.* 1, 2. *Antequam veniat in Pontum, litteras ad Cn. Pompejum mittet.* Id.

⁴ Prima exempla particulae *donec* significantis *quamdiu* Horatiana sunt. Tacitus fere, aliquoties Livius, adhibet *donec* cum subjunct. Cf. GERBER et GREEF, *Lexicon Taciteum, donec*.

l. Ag
tem c
4
junc
orati
segú
ibo.
(Vir
tur.
don
Id.
hor
5,

«si
plu
fec
ra

es
ju
cu

in
as
ac
ir
u

c

c

c

ntum
la lex
L. P.

, en
mpo
etia
C.
ca-
su
sig-

1),
ti-

im
el-
ba
et

i-
;
e
i

l. Agr. 2, 20, 53. [Sine, priusquam complexum accipio, sciam ad hostem an ad filium venerim. Liv. 2, 40, 5.¹]

Adn. In oratione temporali rei futurae usurpatur a nobis sub-
junctivus; at Latine adhibetur indicativus. Quod fit etiam in relativa
oratione mere temporali atque in comparativa particularum como,
según, conforme.² CUM inimici nostri venire DICENTUR, tum in Epirum
ibo. Cic. Fam. 14, 3, 4; cuando se dijere, c. se diga, en diciéndose.
(Virtutem) QUI ADEPTUS ERIT, ubicumque erit gentium, a nobis dilige-
tur. Id. N. D. 1, 44, 121; el que hubiere alcanzado, quien haya a.,
donde quiera que esté: [cf. n. 309, II. Me ut tibi VIDEBITUR, sepelito.
Id. Tusc. 1, 43, 103; como te pareciere, como te parezca. UTRUM
horum DIXERIS (indicat.), in eo culpa et crimen haerebit. Id. Verr. 2,
5, 45, 106.]

304 Ubi particula **cum** ceteraeque tempus, condicionem
et locum exprimentes indicant actionem repetitam
«siempre que, todas las veces que», junguntur praeterito perfecto et
plusqpf. indicativi, aliquando imperfecto et plusqpf. subjunctivi. Per-
fectum redditur per praesens, plusqpf. per imperfectum. (Cum ite-
rativum.)

CUM fortuna REFLAVIT, affligimur. Cic. Off. 2, 6, 19; cuando nos
es desfavorable, siempre que nos sopla con viento contrario. CUM in
jus duci debitorem VIDISSENT, undique convolabant. Liv. 2, 27, 8;
cuando veían, todas las veces que veían.

[Sunt hujusmodi: postquam, quoties, simulac, ubi, si et relativa
infinita quicumque, quocumque, quacumque, ubicumque. Quocumque
aspexisti, ut furiae, sic tuae tibi occurrunt injuriae. Cic. Par. 2, 18;
adondequiera que vuelvas (que vuelves) los ojos, se te representan tus
injusticias. (Verres) cum ad aliquod oppidum venerat, eadem lectica
usque in cubiculum deferebatur. Id. Verr. 3, 11, 27; se hacía llevar.

¹ Cf. Granatensis, Or. y Med. p. 4. juicio final, señales que precederán, B. 8, 43:
«Primero que este día venga, habrá grandes guerras». V. Cuervo. Dicc. 4, 487¹ b, β.
Cf. seq. adn.

² Aprendo cuando estudio; aprendí cuando estudié; aprenderé cuando estudie,
c. estudiare; habré aprendido cuando haya estudiado, c. hubiere estudiado. Digo a
quien encuentro, dije a quien encontré, diré a quien encuentre o encontrare. Lati-
nam constructionem servant linguae neolatinae, dempta Castellana, Lusitana
(Gallaica) et Valacha. Attamen cum certitudo facti exprimenda est, usurpatur in-
dicativus. «El tercero (aparecimiento del Verbo divino) será cuando en el fin de
los siglos tornará a venir otra vez.» Legionensis ap. Caro et CUERVO, Gr. p. 256.

Simulac mihi collibitum est, praesto est imago. Id. *N. D.* 1, 58, 108; luego que se me antoja. *Sin autem (ad luxuriam) etiam libidinum intemperantia accessit, duplex malum est.* Id. *Off.* 1, 34, 123.¹]

2. INDICATIVUS HYPOTHETICUS, SIVE CONDICIONALIS, ET CAUSALIS
(Cf. nn. 317-322)

305 I. Orationes condicionata et condicionalis cum nostra generatim conveniunt.²

SI VALES, bene est. Cic. *passim.* *Si pace frui volumus, bellum gerendum est.* Id. *Phil.* 7, 6, 19. [*Adhuc certe, nisi ego insanio, stulte omnia et incaute.* Id. *Att.* 7, 10. *Si nihil aliud fecerunt, nonne satis fuit eis gratias agi?* Cic. *S. Rosc.* 37, 108. *Moriere virgis, nisi mihi signum traditur.* Id. *Verr.* 4, 39, 85; si no me entregas (al momento, ahora mismo.) *Decernatur, si placet.* Id. *Cat.* 4, 4, 7. *Si meis incommodis laetabantur, urbis tamen periculo commoverentur.* Id. *Sest.* 24, 54: cf. n. 312, NB. 3.]

NB. In oratione condicionali futuri indicativi usurpatur a nobis futurum subjunctivi aut praesens indicativi.³ *Naturam si sequemur ducem, nunquam aberrabimus.* Cic. *Off.* 1, 28, 100; si tomáremos por guía, si tomamos. [*Omnia a te mihi data putabo, si te valentem videro.* Id. *Fam.* 16, 13; «si yo te viere esforzado» (con fuerzas). Abril [16, 15]: cf. seq. *adn.*]

Adn. A nobis [saepe non significatur actionem orationis primariae praecedi ab actione secundariae. Quare] frequenter praesens, praeteritum et futurum imperfectum adhibentur, ubi Latine usurpatur praeteritum perfectum, plusqperfectum et futu-

¹ In nonnullis editionibus mendose aliquando pro praeterito perf. futurum exactum, aut perf. subj. reperitur, v. g. *accesserit* pro *accessit*, *inciderint* pro *inciderunt*. De modo a Cic. et Caes. usurpato cum particulis iterativis v. LEBRETON, *Caes. Synt.*, pp. 37-47.

² Hoc est, adhibetur indicativus in oratione condicionali, in condicionata modus orationis primariae proprius, cum solum condicio fingitur sive supponitur ita ut neque affirmetur neque negetur eam expleri sive exsistere. Intellege modo ne obstat aliqua subjunctivi generalis regula. Cf. n. 313.

Si condicio enuntiatur ut non expleta, immo exclusa per contrarium adhibetur imperfectum et plusquamperfectum subjunctivi. Imperfectum significat tempus praesens et praeteritum, plusqperf. praeteritum.

³ *Ve, si abre los ojos; veía, si los abría; vió, si los abrió; veré, si los abriere, si los abre, nunquam si los abrirá, neque, ut multi dicunt, si los abriese.* Cf. CUERVO, *Apuntaciones*, n. 292, 3.ª edic. CEJADOR, *La Lengua de Cervantes*, t. 1, n. 446; CARO, *CUERVO, Gr. Lat.*, p. 256, *adn.* in ima p.

38,
ndi-
3.1]

is

cum

tum

alle

utis

ihhi

to,

n-

4,

is

ir

or

o,

i,

-

,

,

,

rum perfectum: [tempora praesentia pro praeteritis.] *Carmina tum melius, cum VENERIT ipse, canemus.* Verg. *B.* 9, 67; cuando hubiere llegado, c. haya ll.; cuando llegare, c. llegue. *RESPIRARO, si te VIDERO.* Cic. *Att.* 2, 24, 5; respiraré, si te viere, si te veo. [*Gratum mihi FECERIS, si Juniae meis verbis ERIS GRATULATUS.* Id. *Fam.* 15, 8; me complacerás (te quedará agradecido), si dieres de mi parte el parabién a J.⁴ *Hau[d] desinam, donec PERFECERO hoc.* Ter. *Phorm.* 2, 3, 73 [419]; hasta que hubiere terminado, h. que haya terminado, h. que terminare, h. que termine, h. haber terminado, h. terminar. *Constituere nihil possum, priusquam te VIDERO.* Cic. *Att.* 16, 15, 6; antes que te viere, a. que te vea, a. de haberte visto, a. de verte, cf. n. 303.²

Dicitur praesertim: *si voluero, potuero, licuerit, placuerit, cet., cum sermo est de voluntate vel facultate. Malevolentiae hominum in me, si poteris, occurreris; si non POTUERIS, hoc te consolabere, quod, cet.* Brut. ap. Cic. *Fam.* 11, 11, 2.³

II. Nota locutionem *miror si, mirum est si. Minime MIRUM, si ista res adhuc nostra lingua illustrata non est.* Cic. *de Or.* 2, 13, 55. — *Si modo*, «si es que, con tal que», *si quidem*, «si es que, una vez que, dado que», *si forte, si tamen*, cet. sensum particulae *si* magis definiunt: *Omnia ei obsequia polliceor, si modo rempublicam respicere volet.* Planc. ap. Cic. *Fam.* 10, 11, 3; «le hago todas las ofertas que a mí me son posibles, solamente él quiera mirar por el bien público». Abril [10, 14]. *O fortunatam rempublicam, si quidem hanc sentinam urbis ejecerit.* Cic. *Cat.* 2, 4, 7.]

306 I. Particulae condicionales praecipuae sunt **si**, et in negatione **nisi**, «si no, a no ser que, a menos que»; **si non**, cum vis additur negationi «en el caso de no; en el caso de que

⁴ «Me complacerías, si felicitases», SALAZAR, *Método práctico del Idioma latino*, 2, n. 218, Latinae constructioni ac proinde sententiae Tullianae minime respondet.

² Idem intellege de subjunctivo, ut suis locis animadvertetur.

³ En paradigma indicativi conditionalis:

Hoc si dico, erro: si esto digo, me equivoco.

Hoc si dicebam, errabam (erravi): si esto decía, me equivocaba (me equivoqué).

Hoc si dixi, erravi: si esto dije, me equivoqué, etc.

Hoc si dicebam, erraveram: si esto había dicho, me había equivocado.

Hoc si dices, errabis:

Hoc si dicæris, erratis: { si esto dijeres, si esto dices, te equivocarás.

Hoc si dicæro, erravero: (si hubiere dicho esto, me habré equivocado) si dijere esto, me equivocaré.

no». (*Aequitas*) tollitur omnis, si habere suum cuique NON licet. Cic. Off. 2, 22, 78. Invenitur etiam **ni**, «si no» praesertim apud priscos et cum certis locutionibus, v. g. *moriar*, **ni hoc ita est**.¹ [Etiam dicitur *nisi si*, «excepto si», et *nisi forte*, *nisi vero*, quibus sententia praecedens vel corrigitur vel restringitur; sed *nisi vero* semper dicitur per ironiam. *Noli putare me ad quemquam longiores epistulas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit*. Cic. Fam. 14, 2, 1; excepto si alguno, «si no es cuando alg.» Abril. *An est quisquam qui hoc ignoret?... Nisi vero existimatis dementem P. Africanum fuisse*. Id. Mil. 3, 8.]

II. **Sin**, **sin autem**, **si vero**² sunt apud nos «mas si, pero si (y si)». *Hunc mihi timorem eripe; si est verus, ne opprimar; sin falsus, ut tandem aliquando timere desinam*. Cic. Cat. 1, 7, 18. [*Id si ita est, omnia faciliora; sin aliter, magnum negotium*. Id. Fam. 11, 14, 3; pero si de otra manera, «pero si no». Abril.]

III. **Si minus**, **sin minus**, **si non** exprimunt oppositionem ad alterum membrum exponunturque per «pero si no (y si no)»: *Si mihi veniam (Caesar) dederit, utar illius condicione; si minus, impetrabo aliquid a me ipso*. Cic. Att. 9, 15, 1. [*Si feceris id quod ostendis, magnam habebo gratiam; si non feceris, ignoscam*. Id. Fam. 5, 19, 2. *Si quid novisti rectius istis, Candidus imperti; si non, his utere mecum*. Hor. Ep. 1, 6, 68. Si verbum ut in hoc exemplo subauditur in altero membro, dicitur saepius *si minus*, *sin minus*. — **Si non** et, praesertim sine verbo, **si minus**, additis nonnunquam in condicionata *at* (*at tamen*, *at certe*), est «si no—a lo menos». *Si mihi republica bona frui NON licuerit, AT carebo mala*. Cic. Mil. 34, 93. *Hoc, si minus verbis, re confiteri cogitur*. Id. Fat. 10, 23. *Statui adhibere aliquam modicam consolationem, quae levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset*. Id. Fam. 5, 16, 1; darte algún pequeño consuelo, que a lo menos aliviase tu pena, si no podía quitártela.³

IV. Orationi condicionatae sensus negativi additur exceptio ope particulae **nisi**, **nisi tamen**, «tan sólo, sino que», cum indicativo. *De re nihil possum judicare; nisi illud mihi certe PERSUADEO, te, talem virum, nihil temere fecisse*. Cic. Fam. 13, 73, 2; «no sé qué decirme del caso; sino que yo tengo por cierto que una persona tan

¹ *Ni* frequens est apud Sall. et Liv., non ita ap. Cic. Ap. Caes. et Nep. non legitur.

² *Sin vero* est aevi sequioris, v. g. Columell. 7, 3, 44.

³ *Ya que no*, ut est apud Abril, nimis absolute dicitur.

. Cic.
riscos
dici-
tentia
dici-
scri-
to si
ig-
ld.

o si
fal-
ita
, 3;

ad
mhi
nli-
am
iid
or.
ro
r-
at
ua
us
m
t-
e

grave como tú no» lo hizo «sin gran causa». Abril [13, 71]. Cf. Sall. J. 24, 5: *nisi tamen intellego*.¹ *Nisi quod additur etiam condicio- natae affirmativae. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt, NISI QUOD in philosophia vehementer ab eo DISSENTIO*. Cic. Fam. 13, 1, 2; «salvo que en lo que a la filosofía toca soy de muy diferente opi- nión». Abril.]

V. Adhibetur indicativus cum *sive*—*sive*, ya—ya, ora—ora, tanto si—como si. *Impia consuetudo est contra deos disputandi, SIVE ex animo id FIT, SIVE simulate*. Cic. N. D. 2, 67, 168; ya fin- giéndolo.²

307 Particulae causales *quod*, *quia*, *porque*, *quoniam*, et *quando*, dado que, ya que, junguntur indicativo cum expriment causam vel occasionem quae a colloquente affirmatur. [*Quod et quia causam seu rationem, quoniam et quando occasionem expriment.*]

Quod abes gratulor: vel *QUIA non VIDES ea quae nos, vel QUOD ex- celso et illustri loco SITA EST laus tua*. Cic. Fam. 2, 5, 1. [*Meque, quoniam ita tu vis, nimium gratum esse concedam*. Id. Planc. 33, 82. *Libertate Decembri, Quando ita majores voluerunt, utere*. Hor. S. 2, 7, 4. Sunt hujus loci et cum emphasi usurpantur *quoniam quidem* et *quandoquidem*. *Sane gaudeo quod te interpellavi, quoniam quidem tam pulchrum mihi dedisti iudicii tui testimonium*. Cic. Leg. 3, 1, 1.³]

NB. Cum verbis quae significant laudem, vituperationem, accusationem, admirationem usurpatur *quod*, non vero *quia*. *QUOD ABES gratulor*. Cic. Fam. 2, 5, 1. [*Quod spiratis, quod vocem mittitis indignantur*. Liv. 4, 3, 8.—Item adhibetur *quod* cum verbis affectuum, quae etiam infinitivum admittunt: n. 346.]

¹ Locutio nostra «no hacer otra cosa sino, no h. otra cosa que», sequente infi- nito, dicitur Latine *nihil aliud facere (agere) nisi*, cum verbo in eadem persona et tempore quo facio. *Nihil aliud fecerunt, NISI rem DETULERUNT*. Cic. S. Rosc. 37.

² *SIVE enim ad sapientiam perveniri POTEST, non paranda solum ea, sed fruenda etiam est; SIVE hoc difficile EST, tamen nec modus est ullus investigandi veri*. Cic. Fin. 4, 1, 3: o se puede llegar a la posesión de la sabiduría, y entonces no solamente se ha de adquirir, sino también de disfrutar; o ésto es difícil, y con todo no se ha de poner término a la investigación de lo verdadero. («o... y entonces—; o... y enton- ces» aut simplicius «si—si.»)

³ In re judiciaria pro *quando* aut *quandoquidem* etiam dicitur *quando*—que: cf. Cic. Verr. 2, 3, 80, 487, Liv. 9, 40, 9.

3. INDICATIVES POST PARTICULAS CONCESSIVAS,
COMPARATIVUS, RELATIVUS
(Cf. nn. 324-325, 330-331)

308 I. *Quamquam, etsi*, «aunque», *tametsi* (tamen-
etsi, priscum et familiare), «aun cuando, bien que»,
indicativo adhaerent, nisi obstat praeceptum aliquod generale subjun-
ctivi.¹

QUAMQUAM *omnis virtus nos ad se ALLICIT, tamen justitia et libe-
ralitas id maxime efficit*, cet. Cic. *Off.* 1, 17, 56. [*At Caesar, ETSI*
nondum eorum consilia COGNOVERAT, tamen... fore id quod accidit
suspiciabatur. *Caes. G.* 4, 31, 1. *Quod TAMETSI miserum et indignum*
EST, feret tamen aequo animo. Cic. *S. Rosc.* 17, 49. Cf. n. 319.]

NB. *Quamquam* cum subjunctivo fere poetarum est aevique re-
centioris. *QUAMQUAM MOVERETUR his vocibus, manu tamen abnuat quic-
quam opis in se esse*. Liv. 36, 34, 6. [*—Quamquam, rarius etsi et*
tametsi, «mas, pero», absolute posita, h. e. tanquam oratio praeci-
pua, superioris sententiae sensum restringunt aut corrigunt. (*Senex*)
diu vixit. Quamquam, o dii boni! quid est in hominis vita diu? Cic.
C. M. 19, 69.]

II. Ab aetatis sequioris auctoribus particulae concessivae jun-
guntur participiis, adjectivis aliisque orationis circumscriptionibus.
(*Caesar*) *QUAMQUAM obsidione Massiliae... RETARDANTE, brevi tamen*
omnia subegit. Suet. *Jul.* 34. [*(Cicero) immanitatem parricidii,*
quamquam per se manifestam, tamen etiam vi orationis exaggerat.
Quint. 9, 2, 53. Sed *quamvis* cum adjectivo etiam apud antiquiores
invenitur cum hac significatione: «por más — que sea (fuese).» *Eo si*
onere carerem, quamvis parvis Italiae latebris contentus essem. Cic.
Fam. 2, 16, 2; con cualquier rincón (escondrijo), por pequeño que
fuese.²

III. Similitudinem exprimunt *ut, uti, sicut, velut, tanquam*

¹ V. c. *Vi regere patriam QUAMQUAM POSSIS, tamen importunum est*. Sall. *J.* 3, 2
(subjunct. secundae pers. indefinitae; n. 314). Apud Terent. *Eun.* 246 (2, 1, 10):
Memini, TAMETSI nullus MONEAS; cf. n. 319. Quae restrictio etiam de aliis particu-
lis indicativi intellegenda est. «*Etsi, quamquam* principiis librorum, orationum
atque epistolarum», inquit Alvarus, «accommodatissima sunt subsequente par-
ticula tamen... *Tametsi* vix initio librorum aut orationum invenies; apud Ciceronem
Fam. 4, 5, 4, epistolam ad Lentulum inchoat: *Tametsi mihi nihil fuit optatius*,
cet. n. 444.

² «En cualquier rincón de Italia me retiraría de buena gana», ut transfert
Abril, respondet Latinis verbis: *quibuscumlibet Italiae latebris*, minime *quamvis parvis*.

et quasi, itidem ceu apud poëtas et recentiores, «como, así como»; in duplici autem oratione vel membro ut, uti, sicut, velut, quemadmodum, raro quasi, quomodo, tanquam — ita, sic, item. Quae cum indicativo junguntur.

Exempla passim occurrunt, v. c. apud Ciceronem, *C.M.* 19, 71. — Ut quidque est optimum, ita est rarissimum idem sonat quod: quo quidque est melius, eo est rarius.]

309

I. Oratio relativa est modi indicativi, cum nihil aliud facit quam determinat seu definit antecedens. QUI tum eos agros UBI (=in quibus) hodie EST haec urbs INCOLEBANT. Cic. *Rep.* 2, 2, 4. [Politus iis artibus quas QUI TENENT eruditi appellantur. Id. *Fin.* 1, 7, 26.]

NB. Maxime apud recentiores relativum jungitur aliquando cum imperfecto et plusqperfecto subiectivi pro indicativi. QUAE regi PORTARENTUR abripiebat. Nep. *Dal.* 4, 2. [Nec QUOD STATUTUM ESSET manebat. Liv. 21, 58, 7.]

II. Ponuntur in indicativo sententiae relativae indefinitae, tam pronominales quam adverbiales; i. e. quae constant ex pronominibus vel adverbiiis, [ortis fere ex vocis duplicatione aut additione terminationis cumque] ubi nos conjunctivum frequenter usurpamus.

QUIDQUID id EST, timeo Danaos et dona ferentes. Verg. *Aen.* 2, 49; sea ello lo que fuere ⁴. [(Virtutem) qui adeptus erit, UBICUMQUE ERIT gentium, a nobis diligetur. Cic. *N. D.* 1, 44, 121; cf. n. 303, Adn.]

Huc spectant: quicumque, quisquis etiam cuicumodi, uter, quotquot, ubicumque, quocumque, qualiscumque, quantuscumque et cetera ex adiectione cumque nata; item quam. Quoquo consilio fecit, fecit certe suo. Cic. *Rab. P.* 8, 21. Velim omnia quam diligentissime, cuicumodi sunt, scribas. Id. *Att.* 3, 22, 4. Quam volent illi cedant. Id. *Phil.* 2, 44, 113; cuanto quieran, c. quisieren.]

⁴ Non recte Оchoa: «Sea de él lo que fuere» pro «sea él» (el caballo); agitur enim de re objecta, non de actione.

CAPUT VIII. DE SUBJUNCTIVO ¹

I. SUBJUNCTIVUS IN ORATIONE PRIMARIA

1. SUBJUNCTIVUS CONCESSIVUS SIVE PERMISSIVUS, DELIBERATIVUS SEU DUBITATIVUS, POTENTIALIS

310 Adhibetur conjunctivus ad exprimendam **concessionem, permissionem, suppositionem**. Negationi adjungitur *ne*. Tempora eadem sunt quae apud nos.

Haec sint falsa sane, invidiosa certe non sunt. Cic. *Ac.* 2, 32, 105; sea falso enhorabuena, ciertamente odioso no lo es. *VENDAT aedes vir bonus propter aliqua vitia quae ipse norit, ceteri ignorent.* Id. *Off.* 3, 13, 54; «supongamos que un hombre de bien vende una casa por algunas faltas que tiene, que solo él las sabe y los demás ignoran». Valbuena. [*«Seditiosus homo Cn. Carbo fuit.»* *FUERIT* aliis: *quando tibi esse coepit?* Id. *Verr.* 2, 1, 14, 37. *Verum anceps pugnae fuerat fortuna; FUISSET.* Verg. *Aen.* 4, 603; pero habría sido dudosa la suerte del combate: que lo hubiera sido; *fuerat pro fuisset:* n. 302. *NE SIT sane summum malum dolor; malum certe est.* Cic. *Tusc.* 2, 5, 14. *VICISSENT improbos boni: quid deinde?* Id. *Sest.* 19, 43.]

311 I. Adhibetur subjunctivus interrogando, ad id significandum **quod debet aut potest evenire**, saepe cum significatione rei dubiae vel non eventurae. [Et solet verbis *debeo* et *possum* explicari. Praesens et futurum ad rem praesentem aut futurum referuntur, imperfectum, raro perf., et plusq̄fectum ad praeteritam.]

An ego non PROVIDEAM meis civibus? Cic. *Phil.* 6, 6, 17; ¿acaso no debo mirar por, no he de mirar por—? ² *Cum illo quis NEGET actum*

¹ Subjunctivus rem non ut factam sed ut mente solum conceptam generatim exprimit aut optatam; v. g. *Socrates contentius ambulat, ut famem obsōnet*; para excitar el apetito. *Paulo majora canamus*. In nonnullis tamen subordinatis propositionibus adhibetur subjunctivus, cum sermo est de re quae enuntiatur ut existens; v. g. *Socrates ita contentius ambulavit, ut famem obsonaret*. Subjunctivus autem ita dictus est, quod alteri verbo generatim subjungitur. Tempora cum ipso modo traduntur.

² Etiam aliquando: *¿no miraré por?* Cf. Nonell, *Gram. Cast.* n. 296, III.

esse praeclare? Id. *Lael.* 3, 11; ¿quién negará, quién podrá negar que le fué perfectamente? [ELOQUAR *an* SILEAM? Verg. *Aen.* 3, 39; i. e. *eloqui an silere debeo?*¹ *Quis cladem illius noctis, quis junere fando* EXPLICIT, *aut possit lacrimis aequare dolores?* *Ib.* 2, 361; «*possit aequare et aequet idem valent*»: ALVAR. n. 49. *Quis Martem tunica tectum adamantina Digne* SCRIPSERIT? Hor. *C.* 1, 6, 13; i. e. *quis scribat? quis scribere possit?* ¿quién podrá describir? in futuro, pro quo in passiva et cum deponentibus adhibetur praesens² *Tu denique, Labiene, quid FACERES tali in re ac tempore?* Cic. *C. Rab.* 8, 22; ¿qué pudieras hacer? *Ego tibi IRASCERER? tibi ego POSSEM irasci?* Id. *Q. fr.* 1, 3, 1. *Ego te videre NOLUERIM?* respondetur affirmationi: *tu me videre noluisti.* *Ib.* 1, 3, 1; ¿yo no he de haber querido verte? ¿que yo no haya querido verte? *Mihi cujusquam salus tanti FUISSET, ut meam neglegerem?* Id. *Sull.* 16, 45; ¿debía yo haber tenido en tanto?

NB. Cum significatur rem fieri non posse, adhiberi potest per ellipsim particula *ut*, ad urgendam interrogationem. *Tu ut unquam te CORRIGAS?* Cic. *Cat.* 1, 9, 22; ¿tú enmendarte? i. e. *fieri potest ut*, *cet.?* *Egone UT te INTERPELLEM?* Id. *Tusc.* 2, 18, 42; ¿yo interrumpirte?³

II. Adhibetur etiam conjunctivus ad rem quae fieri posset (meramente posible) designandam, praesertim cum subjecto indefinito pronominis et secundae personae. Praesens saepe rem futurum significat.

ROGES *me quid aut quale sit Deus.* Cic. *N. D.* 1, 22, 60; me preguntarás, podrás preguntarme. «*O stultum hominem*» DIXERIT QUISPIAM. Cic. *Off.* 3, 27, 100; dirá alguno, alguien podrá decir. [*Confecto proelio, tum vero cerneret quanta audacia fuisset in exercitu Catilinae.* Sall. *C.* 61, 1; entonces sí que vieras, pudieras ver, se podía ver.]

NB. Futurum perfectum subjunctivi potentialis ostendit modestum iudicium, fere in prima persona. *Hoc vero sine ulla dubitatione CONFIRMAVERIM, (eloquentiam) rem unam esse omnium difficillimam.* Cic. *Brut.* 6, 25; defendería, osaría defender. [*Nemo suaserit studios dicendi adolescentibus, in gestu discendo histrionum more elaborare.* Cic. *de Or.* 1, 59, 251; nadie aconsejará, se atreverá a aconsejar. Huc pertinent praemunitioes illae quibus veniam pacemque praefla-

¹ ¿Callaré o hablaré? GRANADA, *Guía*, 1, 4 initio. B. 6, 23².

² *Occiderit ferro Priamus? Troja arserit igni?* est futurum exactum indicativi: ¿habrá muerto a hierro Priamo (sin más, sin ser vengado)? V. Verg. a. carm. 577 ad 582 *Aen.* 2, et recentiores interpretes.

³ *An et ne* non sunt propria subjunctivi potentialis, sed interrogationi communia.

mur: *pace tua, pace magistri dixerim* (etiam invenies *pace tua dicam*: lo diré.)]

2. SUBJUNCTIVUS OPTATIVUS ET HORTATIVUS

312 I. Subjunctivus *voluntatem optatumque* exprimit, et in prima persona plurali mutuam *hortationem*. Tempora Latina et nostra eadem sunt. Praesens et perfectum votum rei significant quae fieri posse existimatur, contra imperfectum et plusquamperfectum.

VALEANT cives mei (VALEANT), *SINT incolumes, SINT florentes, SINT beati*. Cic. *Mil.* 34, 93. *AMEMUS patriam*. Id. *Sest.* 68, 143. [*Dii te PERDUNT, fugitive*. Id. *Dej.* 7, 21. *Omnia di FACERENT, essent communia nobis*. Ov. *M.* 9, 490. — Subjunctivus hortativus invenitur in stilo familiari etiam cum secunda persona. *Cautus sis, mi Tiro*. Cic. *Fam.* 16, 9, 4. Cf. n. 339.]

II. Similiter dicitur *velim, nolim, malim*. «quisiera, no quisiera, prefiriera», de optato quod expleri potest: *vellem, nollem, mallem* de voto cui satisfieri nequit. *NOLIM ita existimes*. Cic. *Att.* 2, 1, 6; no quisiera, no querría. *Quam VELLEM Romae mansisses!* Ib. 2, 22, 1. [*Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridae*. Verg. *Aen.* 2, 104; poët. pro *vellet, mercarentur*. Hic subjunctivus conjunctiones non respuit quae natura sua indicativum habent. *Camillus, quamquam exercitum assuetum imperio mallet, nihil recusavit*. Liv. 6, 9, 6; aunque más bien deseara, a. más bien hubiera deseado. — Eodem pacto *cuperem*, Cic. *Att.* 4, 16, 7.]

NB. 1. Ad vim augendam additur optativo *utinam*; in negatione adhibetur *ne*. *UTINAM ego tertius vobis amicus ADSCRIBERER!* Cic. *Tusc.* 5, 22, 63; ojalá fuera (yo) admitido en vuestra compañía como un tercer amigo, fuese yo contado entre vosotros como. *Quod UTINAM NE in mentem incidisset!* Ter. *Phorm.* 157 [1, 3, 5]. [*NE VIVAM, si tibi concedo ut, cet.* Cic. *Fam.* 7, 23, 4, in jurandi vel imprecandi formulis. *Utinam non* rarum est: *Haec ad te die natali meo scripsi; quo utinam susceptus non essem!* Cic. *Att.* 11, 9, 3.

NB. 2. Praeter *utinam*, sunt optandi particulae apud poetas: *o utinam, o si, raro si, sic*; ut apud priscos et poetas. Omnes autem fere cum praesente junguntur. *O UTINAM... OBRUTUS insanis ESSET adulter aquis!* Ov. *Her.* 1, 5, 6. *O mihi praeteritos REFERAT SI Juppiter annos!* V. *Aen.* 8, 560; cum praesente pro imperf. «Oh! si Júpiter me restituyese a mis pasados a.!» OCHOA. *Si nunc se nobis ille*

am:

ut,

m.

im

et

NT

te

u-

lo

n.

a,

le

io

de

t.

it

n

s

,

,

e

.

i

e

i

i

aureus arbore ramus OSTENDAT! Ib. 6, 187. Ut illum di deaque senium PERDANT! Ter. Eun. 302 [2, 3, 10]; acaben con aquel vejete. Sic tua Cyrnaeus FUGIANT examina taxos! Verg. B. 9, 30; así huyan tus enjambres. Sollicitat, ita vivam, me tua, mi Tiro, valetudo. Cic. Fam. 16, 20: «así viva yo, amado T., como me tiene puesto en congoja tu salud.» Abril; i. e. es así verdad, como que yo vivo, que me tiene solícito tu salud. Et sequente particula ut: Ita me di ament, ut ego nunc... laetor. Ter. Haut. 686. — Nota hujusmodi exempla: O morem praeclarum disciplinamque quam a majoribus accepimus, si quidem teneremus! Cic. Flacc. 7, 15; ¡ojalá la conserváramos!

NB. 3. Invenitur etiam optativus qui refertur ad tempus praeteritum, estque affinis potentiali et imperativo. Hac Trojana tenus FUERIT fortuna SECUTA. Verg. Aen. 6, 62; ¡ojalá que nos haya sólo hasta aquí perseguido la mala suerte de Tr.! Eisdem ex libris perspicies et quae gesserim et quae dixerim; aut NE POPOSCISSES. Cic. Att. 2, 1, 3; o no los hubieras p.⁴].

II. SUBJUNCTIVUS IN ORATIONE SECUNDARIA ²

1. PRAECEPTA SUBJUNCTIVI PROPOSITIONIBUS SECUNDARIIS COMMUNIA

313

I. Subjunctivo adhaerent orationes tum relativae tum conjunctionales quae ad alienam sententiam referuntur, i. e. quae exprimunt **cogitationem alterius**, non ipsius scriptoris aut colloquentis. (*Oratio obliqua* late sumpta.)

Zeno appellat beatam vitam eam solam, quae cum virtute DEGATUR: cf. Cic. Fin. 4, 12, 30; scriptor solum profert sententiam Zenonis, quam neque affirmat neque negat. *Aristides nonne ob eam causam expulsus est patria, quod praeter modum justus ESSET?* Cic. Tusc. 5, 36, 105; porque (en sentir de los Atenienses) era demasiado justo: ratio

¹ En conspectus optativi conjunctivi:

Utinam adsis! ¡Ojalá estés (estuvieras) presente (ahora, para tal día): exprimit votum rei praesentis vel futurae quae fieri potest.

Utinam affueris! ¡Ojalá hayas estado presente! (antes): exprimit votum rei praeteritae quae fieri potuit.

Utinam adesses! ¡Ojalá estuvieses pr! (ahora, para tal día): exprimit votum rei praesentis aut futurae, quae fieri non potest.

Utinam affuisses! ¡Ojalá hubieras estado pr! (antes): exprimit votum rei praeteritae quae fieri non potuit.

² Paragraphi I-VI sunt de oratione accessoria; VII, VIII de completa

exprimitur ut ab Atheniensibus allata; sententiam vero suam reticet Cicero. [*Poetus omnes libros, quos frater suus RELIQUISET, mihi donavit.* Id. *Att.* 2, 1, 12; que según él su hermano había dejado, que él decía que su hermano h. d. *Noctu ambulabat in publico Themistocles, quod somnum capere non posset.* Id. *Tusc.* 4, 19, 44; sc. haec ratio a Themistocle afferebatur: scriptor vero si suae affirmationis *ambulabat*) voluisset ex sua mente rationem exprimere; dixisset: *quod non poterat.* (Nota in causali oratione cum verbis dicendi atque existimandi: *Cum Hannibalis permissu exisset de castris, rediit paulo post, quod se OBLITUM nescio quid Diceret.* Cic. *Off.* 1, 13; *quod esset oblitus, ut dicebat. Legatos suos multi (praetores) de provincia decedere jusserunt, quod illorum culpa se minus commode AUDIRE ARBITRARENTUR.* Id. *Verr.* 3, 58, 134.) (Romani) tamen, *QUIA consules ad id locorum prospere rem GERERENT, minus his cladibus commovebantur.* Liv. 25, 22, 1; porque veían que a los cónsules hasta allí les iba bien. ¹

NB. Historici non raro imperfecto et plusperfecto indicativi utuntur in propositionibus quae alienam opinionem declarant. (*Themistocles*) *certiorem eum fecit, id agi ut pons QUEM ille in Hellesponto FECERAT, dissolveretur.* Nep. *Them.* 3, 1; illud *quem fecerat* verba sunt Themistoclis.]

II. Etiam subjunctivum postulant orationes secundariae quae exprimunt quid antea scriptor ipse senserit, modo ne id nunc asseveret.

(*Res*) *nulla major occurrebat, quam si optimarum artium viam TRADEREM meis civibus.* Cic. *Div.* 2, 1, 1. [*Haec omnia occurrebant, colles campique et Tiberis et assueta oculis regio et hoc caelum, sub QUO NATUS EDUCATUSQUE ESSEM.* Liv. 5, 54, 3.]

III. In subjunctivo ponuntur orationes secundariae quae pendent ab infinitivo aut subjunctivo, eorumque sensum mere perficiunt et complent. ²

¹ Cf. Nieremberg: «Ofreciéronle (los turcos piratas al P. Andrés Gualdames) honras, puestos y riquezas, si, dejada la fe de Cristo, abrazase la suya de Mahoma, y fuese su predicador.» *Varones ilustres de la C. de J.*, t. 2, p. 456, Bilbao, 1889. Ribaden.: «Habiéndose determinado (el prefecto) de atraerla a su voluntad (a Sta. Inés) con halagos y promesas, y si estas no bastasen con espantos y tormentos; envió sus ministros de justicia por ella.» *Flos.* En. 21, *Sta. Inés*, n. 2.

² Sc. adhibetur subjunct. in his secundariis orationibus conjunctionalibus et relativis stili obliqui, cum eae pars sunt notionis ipsius quam exprimit infinitus aut subjunctivus. Cum vero aliquid absolutum aut independens significant, aut nomen praecedens tantummodo explicant, indicativo efferuntur: cf. *hic*, IV. Generatim dici potest indicativum adhiberi ad rem certam aut sententiam auctoris, subjunctivum ad rem indefinitam significandam.

Ennius non censet lugendam esse mortem, QUAM immortalitas CONSEQUATUR. Cic. *C. M.* 20, 71; sine infinitivo: *non est lugenda mors, quam immortalitas consequitur.* *Ariovistus respondit: si (Galli) iterum experiri VELINT, se iterum paratum esse decertare.* Caes. *G.* 1, 44, 1-4; in oratione recta: *si iterum experiri volunt, iterum paratus sum d.* *Quod me amicissime admones, ut me integrum, QUOAD POSSIM, servem, gratum est.* Cic. *Att.* 7, 26, 2; sine dependentia: *me integrum, quoad potero, servabo:* cf. seq. NB. [*Potentis est facere quod velit, et potens facit quod vult;* es del poderoso hacer lo que quiera, el poderoso hace lo que quiere. *Rogavit ut, quoniam sibi vivo non subvenisset, mortem suam ne inultam esse pateretur.* Id. *Div.* 1, 27, 57; *quoniam mihi vivo non subvenisti, mortem meam ne inultam esse passus sis.* *Sapiens non dubitat, si ita melius sit, migrare de vita.* Id. *Fin.* 1, 19, 62; *sapiens, si ita melius est, migrat e vita.* *Virtus facit ut eos diligamus, in quibus ipsa inesse videatur.* Id. *Off.* 1, 17, 56.

Exceptiones rarae sunt, maxime apud scriptores probatissimos. Tanta vero modorum attractio est, ut etiam subjunct. adhibeatur post orationem subjunctivam, ubi locus est indicativo; aut infinitivus pro subjunctivo post orationem infinitivam. *Accidit ut nonnulli milites qui in silvas DISCESSISSENT, repentino equitum adventu interciperentur.* Caes. *G.* 5, 39, 2; pro qui discesserant: cf. IV. *Cives nos eorum esse et, si non easdem opes HABERE, eandem patriam incolere.* Liv. 4, 3, 3.]

IV. Sin autem suam ipsius scriptor sententiam vult expromere vel aliquid aperte affirmare aut definite significare, indicativo utitur. *Apud Hypanim fluvium, QUI ab Europae parte in Pontum INFLUIT, Aristoteles ait bestiolas quasdam nasci, quae unum diem vivant.* Cic. *Tusc.* 1, 39, 94; *qui influit* est affirmatio Ciceronis, *quae vivant* Aristotelis. [*Non intellego quam ob rem, si vivere honeste non possunt, perire turpiter velint.* Id. *Cat.* 2, 10, 21. *Eloquendi vis efficit ut ea quae scimus alios docere possimus.* Id. *N. D.* 2, 59, 148. *Nolite arbitrari... me, CUM a vobis DISCESSERO... nullum fore.* Id. *C. M.* 22, 79.

NB. Futurum imperfectum indicativi orationis dependentis, quae propter infinitivum mutanda sit in subjunctivum, ponitur in praesente (et imperfecto); futurum perfectum ponitur in praeterito perfecto (et plusqp.). Sic: *Naturam si sequemur ducem, nunquam aberrabimus erit:* *DOCER Tullius, naturam si SEQUAMUR ducem, nunquam nos aberraturos:* (AJEBAT Cicero, *naturam si SEQUEREMUR ducem, nunquam nos aberraturos.*) *Roscius facile egestatem suam feret, si hac indigna suspitione liberatus erit sic mutabitur: Roscius facile egestatem suam se laturum PUTAT, si hac indigna suspitione LIBERATUS SIT.* Cic. *S. Rosc.* 44, 128,

si se viere libre; (*Roscius facile egestatem suam se laturum PUTAVIT, si hac indigna suspicione LIBERATUS ESSET.*) In qua (clava) ERAT scriptum: nisi domum REVERTERETUR, se capitis eum damnaturos. Nep. Paus. 3, 4; = nisi domum revertēre, te c. damnabimus. COGITASTI, SI EI REDDIDISSES, te minus habiturum. Cic. Verr. 4, 12, 29.]

314 Usurpatur subjunctivus **cum secunda persona indeterminata** in orationibus condicionata et condicionali aut in sola condicionali, in aliisque dependentibus conjunctionalibus et relativis.

(*Aequabilitatem*) conservare non POSSIS, si aliorum naturam imitans OMITTAS tuam. Cic. Off. 1, 31, 111; [no podrás, no podrá uno, no podremos, no se podrá conservar la uniformidad, si por imitar el natural de los demás, descuidas (descuidares), uno descuida (descuidare), descuidamos (descuidáremos), se descuida (descuidare) el tuyo, el suyo, el nuestro;] pro conservare non possumus, si omittimus: cf. n. 305, NB. Memoria minuitur, NISI eam EXERCEAS. Id. C. M. 7, 21; i. e. nisi exercetur, nisi eam exercemus. [Bonus tantummodo segnior fit, ubi negligas. Sall. J. 31, 28; i. e. ubi negligitur. Vi quidem regere patriam, quamquam possis, tamen importunum est. Ib. 3, 2. Tantum remanet quod virtute et recte factis consecutus sis. Cic. C. M. 19, 69; pro consecutus vel consecutus aliquis est. Subjectum indefinitum secundae pers. invenitur etiam in subjunctivo potenciali, item in praeceptis et prohibitionibus.]

2. SUBJUNCTIVUS TEMPORALIS

(Cf. nn. 303-304)

315 I. **Cum** seriem factorum in narratione conectens, «como», jungitur cum imperfecto et plusquamperfecto subjunctivi, redditurque saepissime per gerundium, v. g. *cum videret*, «como viese» aut «viendo»; *cum vidisset*, «c. hubiese visto, habiendo visto». (*Cum* narrativum seu historicum.)

(*Epaminondas*) CUM VICISSET *Lacedaemonios apud Mantineam*, atque ipse gravi vulnere exanimari se VIDERET, quaesivit salvusne esset clipeus. CUM salvum esse flentes sui RESPONDISSENT, cet. Cic. Fin. 2, 30, 97; habiéndole res-

pondido, como le hubiesen respondido (respondiéndole, como le respondiesen: cf. n. 305, *adn*). Exempla passim occurrant. Cf. n. 303, *NB*. 1.

II. Adhibetur semper subjunctivus post locutionem *audivi*, *audium est*, etc. *cum*, fere semper post *fuit tempus cum* vel *fuit cum*, *erit illud tempus*, *dies*, etc. *cum*; [hubo un tiempo en que, tiempo vendrá en que, t. será cuando. (*Cum relativum*).]

Saepe ex eo audivi, *CUM DICERET*. Cic. *de Or.* 2, 53, 144; le oí decir. *Fuit tempus illud*, *CUM ARBITRARER*, etc. *Ib.* 1, 1, 1. [*Saepe enim soleo audire Roscium*, *cum ita dicat*. *Ib.* 1, 28, 129. — *Fuit quoddam tempus*, *cum in agris homines vagabantur*. *Id. Inv.* 1, 2, 2. *Cum* haec locutio aut verbis aut solo sensu negativa est, semper subjunctivus adhibetur. Cf. Cic. *Mur.* 38, 62. — *Pari modo: Ineidunt saepe causae cum repugnare utilitas honestati videatur*. Cic. *Off.* 3, 12, 50.]

III. *Dum*, *donec*, «mientras, i. e. para que entretanto», et *dum*, *quoad*, «hasta que, hasta tanto que», finem aut propositum exprimentia postulant subjunctivum; [sc. in re sperata et intenta.]

Ut spatium intercedere posset, *DUM milites CONVENIRENT*, *legatis respondit*. Caes. *G.* 1, 7, 5; a fin de que pudiese mediar un cierto espacio de tiempo en que (para que) entretanto se juntasen: *dum* valet *ut interea*. *DUM mihi a te litterae VENIANT*, *in Italia morabor*. Cic. *Fam.* 11, 23, 2. [*Iratis*] *subtrahendi sunt ii in quos impetum conantur facere*, *DUM se ipsi COLLIGANT*. Cic. *Tusc.* 4, 56, 78; hasta que se reporten, hasta tanto que recobren la serenidad. (*Caesar*) *interea, quoad munita hiberna cognovisset*, *in Gallia morari constituit*. Caes. *G.* 5, 24, 8.

NB. At in sermone familiari praesens subjunctivi ad indicativi transire potest. *Ego in Arcano opperior*, *DUM ista cognosco*. Cic. *Att.* 10, 3. Sic *expecta dum redeam*, *expecta dum redeo*. *Expecta dum redibo* archaicum est. — *Dum* et *donec*, antiquitus *donecum*, «hasta que», nunquam adhaerent plusquamperfecto indicativi, sed conjunctivi. *Trepidationis aliquantum (elephantum) edebant, donec quietem ipse timor circumspectantibus aquam fecisset*. Liv. 21, 28, 11.]

316

I. *Antequam* et *priusquam* adhibentur cum praesente subjunctivi [cumque plusquamperfecto indicativi aut conjunctivi], si de re agitur quae fieri solet.

Tempestas minatur ANTEQUAM SURGAT. Sen. *Ep.* 103, 2. [*Qui erant*

rerum capitalium condemnati non prius hanc civitatem amittebant, quam ERANT in eam RECEPTI, quo mutandi soli causa venerant. Cic. Dom. 50, 78. *Negue avelli, utique ab notis, PRIUSQUAM ordine omnia INQUISSENT, poterant.* Liv. 22, 7, 11. — Sed cum mere tempus significatur, praeteritum plusquamperfectum semper, imperfectum fere semper in subjunctivo ponuntur, alia tempora raro admodum. At v. 303, NB. 4.¹ *Antequam homines nefarii de meo adventu audire potuissent, in Macedoniam ad Planciumque perrexi.* Cic. Planc. 41, 98. *Paucis ante diebus quam Syracusae caperentur, Otacilius cum quinqueremibus octoginta Uticam ab Lilybaeo transmisit.* Liv. 25, 31, 42.]

H. Ante —, citius —, prius —, quam, item potius quam, usurpata ad id significandum quod fieri non potest, vel omnino fugiendum est, junguntur subjunctivo.

ANTE *leves ergo pascentur in aethere cervi, ... QUAM nostro illius LABATUR pectore vultus.* Verg. B. 1, 59. [(Aegyptii) *quamvis carnificinam potius subierint, quam ibim aut aspidem aut faelem violent.* Cic. Tusc. 5, 27, 78. *Prius paene quam ipsi liberi sitis, dominari jam in adversarios vultis.* Liv. 5, 53, 7.]

3. SUBJUNCTIVUS CONDICIONALIS ET CAUSALIS

(Cf. nn. 305 - 307)

317 I. Cf. n. 305, I.

Plura SCRIBEREM, si ipse POSSEM. Cic. Att. 8, 15, 3; si pudiese por mi mismo: [i. e. non plura scribo, quia non ipse possum. Si corpore VALUISSET, in primis HABITUS ESSET disertus. Id. Brut. 19, 77. *Quas inimicitias si cavere potuisset, viveret.* Id. S. Rosc. 6, 18; viviria, viviera (aún). *Vos hominibus sceleratissimis ignoscere aequo animo paterer, ni misericordia in perniciem casura esset.* Sall. J. 31, 21; si la m. no hubiese de redundar en vuestro daño.²]

NB. 1. Aliquando adhibetur in utraque oratione condicionis praesens pro imperfecto, imperfectum autem pro plusquamperfecto vel in utraque vel in alterutra. *Tu si hic sis, aliter SENTIAS.* Ter. Andr. 310 [2, 1, 10]; pro si esses, sentire, si estuvieses en mi lugar. *Num igitur eum, si tum ESSES, temerarium civem aut crudelem PUTARES?* Cic.

¹ Potiore jure usurpatur conjunctivus, cum non solum vis temporis in his particulis inest, verum finis etiam aut contentio celeritatis. Cf. LEBRETON, *Caes. Synt.*, p. 49.

² Verum anceps pugnae fuerat fortuna. Verg. Aen. 4, 663; i. e. anceps fuisset pugnae fortuna, si socios, ipsum Ascanium ferro absumpsissem: cf. n. 310.

Phil. 9, 4, 14. ⁴ [Si scriberem ipse, longior epistula fuisset. Id. Att. 7, 13 a, 3 (13, 7). Et poëtae utuntur nonnunquam presente etiam pro plusquamperf. *Spatia et si plura supersint, Transeat elapsus prior.* Verg. *Aen.* 5, 325.

NB. 2. Plusquamperfectum subiectivi orationis dependentis si ex absoluto sit condicionatum, mutatur in participium futuri cum *fuero*; v. g. *Ostendis qualis tu consul illo tempore fuisses*, sic mutabis, adiecta condicione: *Ostendis qualis tu, si ita forte accidisset, fueris illo tempore consul tuturus.* Cic. *Pis.* 7, 14; minime *fuisses*; qué cónsul (qué clase de cónsul) habrías sido. Interrogatio directa erit: *Qualis tu, si ita forte accidisset, consul illo tempore fuisses?*

II. Si condicio enuntiatur ut mere ficta sive ut solum mente concepta, sed ita ut possit existere, adhibetur praesens subiectivi in utraque oratione; [potest autem in condicionata adhiberi futurum indicativi.] A nobis usurpatur fere imperfectum. (Condicionalis potentialis.)

Ego si Scipionis desiderio me moveri NEGEM, MENTIAR. Cic. *Lael.* 3, 10; si yo negase..., faltaría a la verdad. [Si *fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruinae.* Hor. *C.* 3, 3, canens virum justum. *Haec si tecum patria loquatur, nonne impetrare debeat?* Cic. *Cat.* 1, 8, 19. *Dies deficiat, si velim paupertatis causam defendere.* Id. *Tusc.* 5, 35, 102.—Haec forma condicionalis maxime apta est ad sententiam modeste proferendam (*si negem...*), enuntiatque ut possibilem condicionem quae non existit; quare imperfecto respondet: cf. Cic. *Caecil.* 5, 19: *Sicilia tota si una voce loqueretur, hoc diceret.* Et poëtae etiam praesens miscent cum imperf., v. c. Verg. *G.* 4, 116 sqq.

In hac condicione mere ficta adhiberi potest futurum subiectivi: *Si gladium quis apud te sana mente deposuerit, repetat insaniens; reddere peccatum sit, officium non reddere.* Cic. *Off.* 3, 25, 93; si alguno depositare en tu casa una espada, estando en su sano juicio, y poniéndose furioso te la pide; será. — *Ut si constitueris te cuiuspiam advoca-*

⁴ «Si... los catalanes... se conservaran unidos... viera Palestina y Jerusalén segunda vez las banderas cruzadas.» MONCADA, *Exped. de los cat. y arag.*, proemio. B. 21, 22. Cf. BELLO, *Gr.*, n. 315, regla 3.ª; CARO y CUERVO, *Gr. Lat.*, § 325, 3.º, adn. in ima p.; NONELL, *Gr. Cast.*, n. 298, II.

«In iis sententiis, quae condicionem praeteritam significant, veteres scriptores imperfectum subiectivi» (V. BLASE, *De modorum... permutatione*), «recentiores vero plusquamperfectum soliti sunt usurpare...» PRIEM in illo commentario quod diligentissime conscripsit de sententiis condicionalibus Ciceronianis et Caesarianis, «Ciceronianos locos» (cum imperfecto subiectivi) «enumeravit CCIV, qui quidem sine dubio praeteritam significationem haberent.» LEBRETON, *Caes. Synt.*, p. 57.

tum in rem praesentem esse venturum, atque interim graviter aegrotare filius coeperit; non sit contra officium non facere quod dixeris. *Ib.* 1, 10, 32; como si uno señalar a otro el día en que ha de presentarse para defenderlo, y en el entretanto sobreviniera una grave enfermedad a su hijo; no será — : señalara y sobreviniera, no sería.]

318

I. In oratione condicionata semper dicitur *facturus fui* vel *eram*, si *scissem*, nunquam *facturus fuisset*, si *scissem*; [h. e. ponitur semper praeteritum perfectum et imperfectum indicativi conjugationis periphrasticae, loco plusquamperfecti subjunctivi;] item saepe *potui*, *debui*, si *scissem*, pro *potuissem*, *debuissem*.

Quos nisi manumisisset, tormentis etiam DEDENDI FUERUNT. Cic. *Mil.* 22, 58. [*Relicturi agros omnes erant, nisi ad eos Metellus Roma litteras misisset.* Id. *Verr.* 2, 3, 52.⁴ *Deleri totus exercitus potuit (debuit), si fugientes persecuti victores essent.* Liv. 32, 12, 6. Unde in subjunctivo: *Quaeris quomodo totus exercitus deleri potuerit, si fugientes persecuti victores essent.* *Quaerebas quomodo totus exercitus deleri potuisset, si, cet., n.* 337.

II. Ad id significandum quod in eo fuit ut eveniret, adhibetur in condicionata oratione pro plusquamperfecto subjunctivi imperfectum indicativi, et maxime apud poëtas plusquamperfectum.

Si per L. Metellum licitum esset, matres, uxores sororesque VENIEBANT. Cic. *Verr.* 5, 49, 129. *Me truncus illapsus cerēbro SUSTULERAT, nisi Faunus ictum Dextra levasset.* Hor. *C.* 2, 17. Cum adverbis *prope* et *paene* etiam perfectum usurpatur. *Pons sublicius iter paene hostibus dedit, ni unus vir fuisset Horatius Cocles.* Liv. 2, 40, 2.]

III. Praeterita *debebam*, *decebat*, *oportebat*, *poteram*, item *eram* cum gerundivo vel adjectivo ponuntur saepe in propositione condicionata pro imperfecto subjunctivi: cf. n. 302.

Omnibus eum contumeliis onerasti quem patris loco, si ulla in te pietas esset, colere DEBEBAS. Cic. *Phil.* 2, 38, 99. [*Si Romae Cn. Pompejus privatus esset hoc tempore, tamen ad tantum bellum is erat deligendus.* Id. *Man.* 47, 50. *Si mihi nec stipendia omnia emerita essent, necdum aetas vacationem daret, tamen aequum erat me dimitti.* Liv. 42, 54. — Poëtae et alii nonnulli usurpant *eram* pro *essem*. *Solus eram,*

⁴ «Nec dubitabo,» inquit Madvig, «in uno qui obstat Ciceronis loco de Div. 2, 8, 21: Aut si fato (interiit exercitus), etiamsi obtemperasset auspiciis, idem eventurum fuisset, librariorum temeritatem accusare, scriptumque a Cicerone putare fuit». *Opusc. alt.*, t. 1, op. V, § 3.

are
1,
rse
lad

fui
is-
in-
i:]

c.
ia
it
n
i-
i

si non saevus adesset Amor. Ov. Am. 1, 6, 34. Jam fames quam pestilentia tristior erat, ni annonae foret subventum. Liv. 4, 52, 5.¹]

319 I. Si, praecedente et aut frequentius etiam, fit concessiva, et indicativum vel subjunctivum postulat, prout condicio proponitur simpliciter aut negatur.

ETIAMSI quod scribas non HABEBIS, scribito tamen. Q. Cic. Fam. 16, 26, 2. ETIAMSI OPPETENDA mors ESSET, domi atque in patria mallem quam in externis atque alienis locis. Cic. Fam. 4, 7, 4. [(Viri boni) multa ob eam unam causam faciunt, quia decet, etsi nullum consecuturum emolumentum vident. Id. Fin. 2, 14, 45. Etsi nihil aliud Sullae nisi consulatum abstulissetis, tamen eo contentos vos esse oportebat. Id. Sull. 32, 90: cf. praeceptum proxime antecedens.]

II. Si cum sensum habet concessivum, jungitur subjunctivo.

Redeam? non si me OBSECRET. Ter. Eun. 1, 1, 4 [49]; aun en caso de pedírmelo encarecidamente, aunque me lo pida e.²

320 I. Condicio nonnunquam tacita est. Quid enumerem artium multitudinem, SINE QUIBUS vita omnino nulla esse potuisset? Cic. Off. 2, 4, 15; i. e. quae nisi essent, si non fuissent. [Quod si tibi unquam sum visus in republica fortis, certe me in illa causa admiratus esses. Id. Att. 1, 16, 1, sc. si affuisses. Qui videret (= si quis videret), urbem captam diceret.]

II. Alias invenitur si cum subjunctivo, ellipsi adhibita. Epistulam Caesaris misi, si minus LEGISSES. Cic. Att. 13, 22, 5; supple: ut legeres (si minus l.). Solvi (fasciculum), si quid ad me ESSET litterarum. Ib. 11, 9, 2.

[III. Pro oratione condicionali adhibetur nonnunquam oratio independens, quo celerior feratur oratio. Roges me qualem deorum naturam esse ducam: nihil fortasse respondeam. Cic. N. D. 1, 21, 57; si me preguntas. Etiam cum indicativo: De paupertate AGITUR: multi patientes pauperes commemorantur, cet. Cic. Tusc. 3, 24, 57.

NB. In propositione vere condicionali soli poëtae raro conjunctionem omittant. Tu quoque magnam Partem opere in tanto, SINERET dolor, Icare, haberes. Verg. Aen. 6, 50. — In sermone familiari dici-

¹ «Si hubieses recebido prestado algo de Lucio Séneca, y dijese que quedabas obligado a Lucio, y no a Séneca, no por esto se mudaba el acreedor». GRANADA, Guía, 1, 2, 1 in fine. B. 6, 20^a. Cf. NONELL, Gram. cast. p. 239, III, et 251, V.

² Cf. Cervantes, Quij. 2, 24: «No dijera él una mentira, si le asalearan».

tur *velim nolim* (*velis nolis*) pro *sive volo, sive nolo*, tanto si quiero, como si no q., quiera o no quiera, quieras que no.]

321 Causales *quod* et *quia* subjunctivum postulant, cum significant causam non veram aut negativam.

[Sic imprimis adhibetur *non quod, non ideo quod, non eo quod, non idcirco quod, nemo* — *quod, non quia*, adhibito saepe in altero membro *sed quod, sed quia* cum indicativo.]

Pugiles in jactandis caestibus ingemiscunt, non quod doleant animae succumbant, sed quia profundenda voce omne corpus intenditur. Cic. *Tusc.* 2, 25, 56. [*Nemo enim unquam est oratorem, quod Latine loqueretur, admiratus.* Id. *de Or.* 3, 14, 52. *Neque porro quisquam est qui dolorem ipsum, quia dolor sit, amet.* Id. *Fin.* 1, 10, 32. *Exceptiones rarae sunt: Non quia nasus illis nullus erat.* Hor. *S.* 2, 2, 89.]

NB. Pro *non quod, non quia* dicitur etiam *non quo*, «no porque, no que»; pro *non quod non* etiam *non quin*. *Non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo.* Cic. *Fam.* 12, 17, 1.⁴ [*Non tam ut proximis causis elaborare soleo, quam ut ne quid obsim; non quin enitendum sit in utroque, sed tamen multo est turpius oratori,* etc. Id. *de Or.* 2, 72, 295.]

322 Cum causale subjunctivo praeponitur, respondetque nostro gerundio et particulis «como, pues, puesto que, dado que, como quiera que». Pro *cum* causali aliquoties ponitur quippe *cum*, raro utpote *cum*.

Cum sit in nobis consilium, ratio, prudentia, necesse est deos haec ipsa habere majora. Cic. *N. D.* 2, 31, 79; como haya, pues hay, habiendo. *Aliae in historia leges observandae, aliae in poemate, quippe cum in illa ad veritatem referantur, in hoc ad delectationem pleraque.* Id. *Leg.* 1, 1, 5. [*Demosthenem scribit Phalereus, cum rho dicere nequiret, exercitatione fecisse ut planissime diceret.* Id. *Div.* 2, 46, 96. *Sum totus vester et esse debeo, cum praesertim matris tuae studia perspexerim.* Id. *Fam.* 15, 7; especialmente habiendo yo conocido la afición.]

NB. *Cum* pro causali *quod* indicativo adhaeret post verba *gratulator, laudo, praeclare facio, gratias ago* et similia. *GRATULOR tibi, CUM tantum VALES apud Dolabellam.* Cic. *Fam.* 9, 14, 5; te doy la

⁴ Cf. Legionensis: «Gustan de reveer su dulce nido | Y sus pequeños hijos: no que sean | Por esto más divinos en sentido.» *Geórg.* 1, est. 93.

iero,

cum

rod,

tero

ani-

ur.

ine

est

p-

9.]

or-

ua

2,

id

us

le

B,

ir

C

E

E

-

e

,

i

i

enhorabuena de que tengas (por tener) tanto valimiento con D. [*Praeclare facis, cum puerum diligis*. Id. *Fin.* 3, 2, 9.]

4. SUBJUNCTIVUS POST PARTICULAS CONCESSIVAS, COMPARATIVUS
HYPOTHETICUS, RESTRICTIVUS
(Cf. n. 308)

323 Additur conjunctivus particulis *quamvis*, «por más que, por mucho que»¹ *licet*, «aun cuando»,² *ut* pro *quamvis* vel *etsi*, et *cum*, «bien que, aun cuando, a pesar de.»

Quod turpe est, id, QUAMVIS OCCULTEFUR, tamen honestum fieri nullo modo potest. Cic. *Off.* 3, 19, 78; por más que se oculte, por mucho que se o.³ *Sed LICET arma FERAS et vulnera saeva MINERIS, Non tamen efficies ut timeare mihi*. Ov. *Pont.* 2, 2, 23. *Ut summa HABEREM cetera, temporis quidem certe vix satis habui*. Cic. *Quinct.* 1, 3; aun suponiendo que tuviera lo demás en sumo grado. [*Nihil me adjuvit, cum posset*. Id. *Att.* 9, 13, 3; pudiendo, siendo así que podía. *Illa, quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt*. Id. *Fam.* 7, 52, 3. *Ut enim quaeras omnia, quomodo Graeci ineptum appellent, non reperies*. Id. *de Or.* 2, 4, 18; por más que. (*Druentia flumen*) *cum aquae vim vehat ingentem, non tamen navium patiens est*. Liv. 21, 31, 11; aun cuando es muy caudaloso, con todo no es navegable. *Cui cum Cato et Caninius intercessissent, tamen est perscripta*. Cic. *Fam.* 1, 2, 4; a la cual (autoridad del senado) habiéndose opuesto, a pesar de haberla contradicho (contradecido)⁴ — *Etsi et etiamsi*: n. 319, l. 5]

1 Litt. «cuanto quieras, cuanto se quiera»: *quam* (= *quantum*) *vis*. *Quantumvis* cum subjunct. est ap. Senecam, *ep.* 83, 12, teste Forcell., Freund - Theil, Georges, Madvig, n. 361, NB. 1. Kuhnert 23, p. 960, NB. 1 cum vulgatis edd.; at in bibl. Lemair. et Teubn. legitur *quamvis*. *Quantumvis*, *quantumvis*, *quamlibet* proprie adverbium sunt infinitiva relativa, quae cum subjunct. concessivo construuntur. — *Quantumvis licet* insectemur istos. Cic. *Tusc.* 4, 24, 53; impugnemos enhorabuena a e., cuanto nos sea permitido.

2 Proprie verbum *licet*, omisa particula *ut*. Ut vera conjunctio apud optimos prosae orationis scriptores nusquam videtur esse.

3 Non simpliciter *aunque*, ut est apud Valbuena: «aunque se oculte», et Abrial *Fam.* 7, 32, 3, et Ochoa, Verg. *B.* 1, 34, cet.

4 Cf. Cuervo, *Dicc.* 2, 486, *conj.*

5 Nonnulli scribunt *et si, etiam si*, cum significant aun cuando; *etsi, etiamsi*, aunque. «Cujus subtilitatis» inquit HANCOCK, «omnis antiquitas expert fuit». Vol. 2, p. 594, n. 13. Vide locum. Et p. 93 in fine: «Librarii et critici, ubi indicativum cum hac conjunctione (*etiamsi*) compositum inveniebant, aut *etsi* substituere, aut modum mutare solebant.» Saepe difficile admodum est genuinam lectionem agnoscere. Sic vulgatae edd. habent apud Cic. *Fam.* 6, 4, 1: «*Etsi id ipsum nonnullis videatur secus*»; Baiter in b. Tauchnitz. «non nullis videtur»; Mueller in Teubn. *videmur*.

NB. *Quamvis* cum indicativo pro *quamquam* vel *etiamsi* poeta-
rum est, et in soluta oratione fere sequiorum scriptorum. *Pollio amat*
nostram, QUAMVIS EST rustica, Musam. Verg. *B.* 3, 84. [*Miltiades*] *erat*
inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine. Nep. *Milt.* 2, 2;
aunque no tenía el nombre (de rey). Cf. n. 308, I, NB.]

324 Subjunctivum habent particulae quae significant com-
parationem hypotheticam, «como si, del mismo modo
que si»: *quasi, tanquam, ut si, velut si, perinde ac si*; item
quam si. Nos imperfectum et plusperfectum usurpamus; at vero
Latine tempora orationi primariae fere respondent: h. e. si verbum
orationis primariae non est in praeterito, oratio comparativa ponitur
in praesente aut perfecto; si verbum orationis primariae est in prae-
terito, oratio comparativa ponitur in imperfecto aut plusqpf.¹

Stultissimum est in luctu capillum sibi evellere, QUASI calvitio
maior LEVETUR. Cic. *Tusc.* 3, 26, 62; como si la pesadumbre se ali-
viase. (*Sequani*) *absentis Ariovisti crudelitatem, VELUT SI coram ADES-*
SET, horrebant: cf. *Caes. G.* 1, 32, 4.

[Huc pertinent *tanquam si, ac si, perinde ac*, quae raras sunt,
velut ap. Livium, *sicuti pro velut ap.* Sallust., *proinde vel perinde*
quasi, perinde tanquam. (*Res*) *nulla major occurrebat, quam si opti-*
marum artium vias traderem meis civibus. Cic. *Div.* 2, 1, 1. *Me juvat,*
velut ipse in parte laboris ac periculi fuerim, ad finem belli Punici
pervenisse. Liv. 31, 1, 1. — *Quasi, quasi vero, proinde quasi* ironice
plerumque adhibentur. *Quasi ego id curem;* como si me importara.
Quasi vero haec similia sint. (Quidam Deum) idcirco esse non putant,
quia non apparet nec cernitur; proinde quasi nostram ipsam mentem
videre possimus. Cic. *Mil.* 31, 84.

NB. Cum condicio exprimitur ut non existens, adhibetur
imperfectum vel plusperfectum: n. 305, I, adn. in ima p. *Ejus nego-*
tium sic velim suscipias, UT SI ESSET res mea. Cic. *Fam.* 2, 14; i. e.
ut susciperes, si esset res mea.]

325 Subjunctivo gaudent *dum, dummodo, modo vel modo*
ut, quando notant condicionem siye restrictionem, «con-
tal que, mientras, como,»² cet. Particula negativa est *ne*.

¹ Cf. LEBRETON, *Revue de Philol.*, vol. XXII, p. 274 sqq. (Jul. 1898.)

² «Mi padre vendría en ello, como yo se lo dijese.» Cerv. *Quij.* 4, 24. Eodem pacto
con que, con condición que. Cf. CEJADOR, *La Lengua de Cerv.* I, p. 485.

ela-
mat
erat
, 2;

m-
do
em
ro
im
ur
e-

io
i-
i-

,
2

Oderint, dum metuant. Cic. *Off.* 1, 28, 97. *Recte genus hoc numerorum, dummodo ne continuum sit, in orationis laude ponetur.* Id. *de Or.* 3, 48, 185. [*Manent ingenia senibus, modo permaneat studium.* Id. *C. M.* 7, 22. *Concede ut impune emerit, modo ut bona ratione emerit.* Id. *Verr.* 4, 5, 10.

NB. Si res optata jam fieri non potest, usupatur imperfectum vel plusqperfectum, etiamsi altera oratio est praesentis: 312, I et 317, I. *Mediocritas placet Peripateticis, et recte placet, modo ne laudarent iracundiam.* Cic. *Off.* 1, 25, 89; si (a un mismo tiempo) no alabaran, como no alabasen.]

5. SUBJUNCTIVUS FINALIS ET CONSECUTIVUS

326 Adhibetur conjunctivus post particulas finales ut (uti), «para, para que», quo pro *ut eo, ut ea re*, plerumque cum comparativo, «para que con esto, con que», ne, ut ne, «para no, para que no».

Esse oportet, ut vivas; non vivere, ut edas. *Ad Her.* 4, 28, 59; comer para vivir. *Obducuntur libro aut cortice trunci, quo sint a frigoribus et caloribus tutiores.* Cic. *N. D.* 2, 47, 120; cubrense al rededor de una membrana o corteza, para estar con esto más resguardados, con que estén más; est enim quo ablativus relativi finalis quod: n. 329, 1.^m *Heus linguam vis meam praecludere, ne latrem pro re domini?* *Phaed.* 1, 23, 6; tapar(me) la boca. [*Quid vis nobis dare, ut isti abs te ne auferantur?* Cic. *Verr.* 4, 14, 32. (*In funeribus Atheniensium*) *sublata etiam erat celebritas virorum ac mulierum, quo lamentatio minueretur.* Id. *Leg.* 2, 26, 65.

327 Ut fit exemplis illustre, praesens tempus et futurum per praesens, praeteritum per imperfectum significatur. Ne dixeris: *ut nemo, ut nullus, ut nihil*, cet., sed *ne quis, ne quid*, cet.—*Ut cum comparativo et quo sine eo rara sunt: Quod (ὁπόμενον) ego ad eum, ut ornatus de iisdem rebus scriberet, miseram.* Cic. *Att.* 2, 1, 2; el cual comentario.—Distinguendum *ut non dicam*, i. e. *ut omittam*, a *ne dicam*, «por no decir:» *Itaque, ut plura non dicam, neque aliorum exemplis confirmem*, cet., ab eodem Cn. Pompejo omnium rerum egregiarum exempla sumantur. Cic. *Man.* 15, 44; para no decir más, y para no confirmar. *Intermissionem eloquentiae, ne dicam interitum, deploro.*⁴

⁴ *Ut (ne) sic dixerim*, Quint. 2, 13, 9, pro *ut sic dicam*, «por así decir» non est apud classicos.

Quandoque brevitatis ergo oratione finali non exprimitur finis propositionis primariae, sed quo fine res commemoretur. *Senectus est naturā loquacior, ne ab omnibus eam vitiis videar vindicare.* Cic. *C. M.* 16, 55; (digo esto,) porque no parezca que. Similiter fit nonnunquam cum si, *quoniam, quandoquidem. Quandoquidem est apud te virtuti honos, ut beneficio tuleris a me quod minis nequisti, trecenti conjuravimus principes juventutis Romanae.* Liv. 2, 12, 15; a fin de que por tu favor consigas de mí lo que no pudiste con tus amenazas, dado que precias el valor, (te diré, sepas que) trescientos etc., ubi animadvertendum etiam futurum tuleris pro praesente feras.]

328 Adhibetur item conjunctivus [in orationibus quae consequentiam significant vel effectum,] post particulas ut, «de modo que», ut non, vel praecedente negatione etiam quin, «de modo que no, sin, sin que. que no,» et post nedum, «mucho menos, cuánto menos.» ¹

In virtute multi sunt ascensus; ut is gloria maxime excellat qui virtute plurimum praestet. Cic. *Planc.* 25, 60; de suerte que se aventaja aquel. *Ruere illa non possunt, ut haec non eodem labefacta motu concidant.* Id. *Man.* 7, 19. *NUNQUAM accedo ad te, QUIN AB EAM doctior.* Ter. *Eun.* 4, 7, 21 [791], nunca me acerco a ti, sin volverme, sin que me vaya. ² *Mortalia facta peribunt; NEDUM sermonis ster honos et gratia vivax.* Hor. *Pis.* 69; cuánto menos permanecerá (podrá permanecer) la estima de las palabras y su vivo donaire.

[NB. 1. Consecutivam orationem solent praecedere voces demonstrativae adeo, ita, sic, tantus, talis, tot, tam (tantum), hic, ille, is, ejusmodi cet. *Tantum cibi et potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur.* Cic. *C. M.* 11, 36. *Nunquam TAM male est Siculis, QUIN aliquid facere et commode dicant.* Id. *Verr.* 4, 45, 95; «que no digan algún chiste oportuno». Fernández Llera. *Talis est igitur ordo actionum adhibendus, ut in vita omnia sint apta inter se et convenientia.* Id. *Off.* 1, 40, 144. — Huc pertinet quam ut post comparativum, n. 397.³

¹ «Usus hujus vocabuli (nedum) non ad antiquissima videtur attinuisse tempora, in quibus ne simplex dicebatur. Apud Terent. semel, apud Plaut. nusquam legitur.» Hand-Turs. 4, 450.

² Quin consecutivum, «sin, sin que», non praecedente negatione aut negativa interrogatione, barbarismus frequens est: *Extremum (vitae), quin moriatur, agit.* Alma Roma, *Latinitatis praeconium singulis mensibus editum.* Idibus Martiis MCMXV, ann. II, fasc. III, p. 42. Et cf. LAURAND, VI, 421.

³ *Tantum abest, ut-ut* (non vero *ut potius*). *Tantum abest, ut te reprehendam, ut te*

NB. 2. In subjunctivo consecutivo rarum est *ut ne*, rarius *ne*, pro *ut non*. (*Minucius sciebat se ita in provincia rem augere oportere, ut ne quid de libertate deperderet*. Cic. Verr. 2, 30, 73.]

6. SUBJUNCTIVUS IN ORATIONE RELATIVA ¹

329 Pronomen relativum et particula relativa subjunctivum habent:

1.^m cum *finem* exprimunt aut *destinationem* pro *ut is*.

Helvetii legatos ad eum mittunt, qui dicerent, cet. Caes. G. 1, 7, 3; «despáchanle embajadores, para proponerle». Goya. *Neque* (*Germani*) *druides habent, qui rebus divinis praesint*. Caes. G. 6, 21, 4; que presidan las solemnidades religiosas (consagradas a la divinidad). [*Sunt autem multi qui eripiunt aliis, quod aliis largiantur*. Cic. Off. 1, 14, 43; que quitan a unos, para dar o otros.² *Lampsacum (ei rex donarat), unde vinum sumeret; Myunta, ex qua obsonium haberet*. Nep. Them. 10, 5; i. e. *ex qua vinum sumeret; ut ex ea v. s. Non habeo unde solvam*, con qué pagar. *Dedi ei ubi habitaret*, local para habitar, donde habitase.³ Similiter: *Vestrane urbs electa est ad quam cum adirent ex Italia crucem civis Romani... viderent?* Cic. Verr. 2, 4, 11, 26: pro *ut, ad eam cum adirent*.]

laudem; vel ut contra (etiam) te laudem, estoy tan lejos de reprenderte, que. Eodem sensu: *Adco non (ita non) te reprehendo, ut te (etiam) laudem*; i. e. *non modo te non reprehendo, verum etiam laudo*. Aliquando cum locutione *tantum abest, ut, secunda oratio dependens a particula ut sit primaria. Tantum afuit, ut inflammares nostros animos: somnum via tenebamus*. Cic. Brut. 80, 278; pro *ut somnum via teneremus*.

¹ Duplex est oratio relativa, altera quae ab oratione antecedentis disjuncta est, ut potius absoluta seu primaria habenda sit. Ejus autem modus communibus praeceptis subjicitur:

Indicat *Res loquitur ipsa; quae semper VALET plurimum*: n. 299, 1, adn. in ima p. Subjunct. Q. B. F. F. S: cf. n. 6, 4, optativus. *Quod sine molestia tua fiat*. Cic. Fam. 13, 23, 2; i. e. *feri poterit, potentialis*, cet.

Imperat. *Quos (Xenophontis libros) LEGITE, quaeso, studiose*. Cic. C. M. 47, 59.

Infinit. *Quos LEGERE perutile vobis erit*.

Alter aulem quae proprie secundaria est, et habet indicativum, n. 309, 1, aut subjunctivum.

² VALBUENA finem intentionemve minime significavit, cum simpliciter dixit: «que dan a unos lo que quitan a otros»: sc. *qui eripiunt aliis quod aliis largiuntur*.

³ Cf. LA PUENTE: «Contra ti se envía otro Elías, que te amenace con tormento y muerte». *Estado relig.* tr. 2, c. 5, n. 7. El GRANATENSIS: «Costumbre era de los romanos, cuando algún señalado capitán había hecho grandes hazañas, aparejarle un muy solemne recibimiento, rompiendo los muros por donde entrase.» *Adic. al Mem., subida de N. S. a los cielos*. B. 8, 581;=para que por ellos entrase.

2.º Pronomen relativum subjunctivum petit, cum ponitur pro ut (is) **consecutivo**; item post adjectiva dignus, indignus, idoneus et minus saepe aptus. *Nulla acies humani ingenii tanta (est), quae penetrare in caelum, terram intrare possit.* Cic. *Ac.* 2, 59, 122. *Qui modeste paret, videtur qui aliquando imperet dignus esse.* Id. *Leg.* 3, 2, 5; rarissime: *dignus ut imperet.* [*Digna res visa, ut simulacrum celebrati ejus diei Gracchus pingi juberet in aede Libertatis.* Liv. 24, 16, 19; un cuadro que representase la solemnidad de aquel día. *Ego is sum, qui nihil unquam mea potius quam meorum civium causa fecerim.* Cic. *Fam.* 5, 21, 2; cf. *Neque is es, Catilina, ut te pudor a turpitudine revocavit.* Id. *Cat.* 1, 9, 22. At: *Tu es enim is, qui me tuis sententiis saepissime ornasti.* *Fam.* 15, 4, 11; cum significatione explicativa sive definitiva: «porque tú eres aquel que con tus pareceres me has honrado muy muchas veces.» Abril. *Nihil, quod ad rem pertineat, praetermittimus.* Id. *Fam.* 1, 5, 2; sc. *nihil tale, ut ad rem p.* In enodandis nominibus (vos, Stoici), *quod miserandum sit, laboratis.* Id. *N. D.* 3, 24, 62; i. e. sic, *ut miser. sit,* que da compasión, de suerte que es una lástima. *Non modo ibi non fuisti, ubi me quam primum videre posses, sed cet.* Id. *Fam.* 3, 6, 3. Cf. *quam* qui post comparativum.

NB. 1. Hujusmodi oratio subsequi solet voces demonstrativas (n. 328, NB. 1) vel notionem indefinitam, ut *aliquid, quod*, vel adjectivum cui opponatur, e. g. *parvus, et qui —, parvus, sed qui —.* At ille nescio qui, qui in scholis nominari solet, *mille et octoginta stadia quod abesset, videbat.* Cic. *Ac.* 2, 25, 81; cosas que estaban a distancia de. *Quod aberat* significaret: aquel objeto que.—*Academici mentem solam censebant idoneam, cui crederetur.* Id. *Ac.* 1, 8, 30. *Nulla videbatur aptior persona, quae de illa aetate (senectute) loqueretur.* Id. *Lael.* 1, 4.]

NB. 2. Poetae inferioresque scriptores etiam cum infinitivo adjectiva haec usurpant. *Et puer ipse fuit cantari dignus.* Verg. *B.* 5, 54; i. e. *qui cantaretur.* [*Fons rivo dare nomen idoneus.* Hor. *Ep.* 1, 16, 12. *Lyricorum Horatius fere solus legi dignus.* Quint. 10, 1, 96.]

3.º Relativum fere subjunctivum habet, cum circumscribit seu restringit sensum orationis a qua pendet, praesertim additis particulis *quidem* et *modo*, «a lo menos el que, con tal que (él)».

Antiquissimi fere sunt, quorum quidem scripta constant, Pericles atque Alcibiades. Cic. *de Or.* 2, 22, 95; a lo menos entre aquellos, cuyos escritos son auténticos. *Tu quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias.* Id. *Fam.* 4, 2, 4; con tal que sea sin molestia tuya, con tal que esto se haga sin m. t. [*Praecidi caput jussit M. An-*

r pro
us et
pene-
mo-
3, 2,
cele-
16,
go is
rim.
dine
utis
tiva
has
eat,
mo-
N.
que
ere

vas
ec-
At
lia
ria
n-
la
1.

1-
i,
,
]
1
-

3

tonii, omnium eloquentissimi, quos ego audierim. Id. Tusc. 5, 19, 55. Sic dicitur: quod sciam, quod meminerim, que yo sepa, que me acuerde, eodem sensu ac: quantum scio.

Sed ponuntur in indicat. attinet, sum et fere possum. Catonem vero quis nostrorum oratorum, qui quidem nunc sunt, legit? Cic. Brut. 17, 63. Quod ad me attinet. Alias etiam indicat. reperitur: Cui porro, qui modo populi Romani nomen audivit, Dejotari integritas non audita est? Cic. Dej. 6, 16.]

4.º Relativum subiectivum exigit in locutionibus indefinitis est qui, sunt, reperiuntur, inveniuntur qui, cet., et in negativi ejusdem significationis, [si sensum facit consecutivum.

Huc spectant: non desunt qui, existit, exstiterunt, exortus est qui, est ubi, hay ocasiones, casos en que; nemo (nullus) est qui, quis est qui, nihil est quod, nihil habeo quod, quid est quod? quotusquisque est qui? habeo qui, si quis est qui, quid est vel quid est causae cur, quare, quamobrem, quod? alia.]

NIHIL EST, QUOD tam miseros FACIAT, quam impietas et scelus. Cic. Fin. 4, 24, 66. HABET populus Romanus, ad quos gubernacula reipublicae DEFERAT. Id. Phil. 2, 44, 113; a quienes encargue, a q. encar-gar. [Est quod gaudeas te in ista loca venisse. Id. Fam. 7, 10, 1. Est ubi id valeat. Id. Tusc. 5, 8, 25. Est enim quatenus amicitiae dari venia possit. Id. Lael. 17, 61; «porque hay en la amistad cierto punto, hasta donde (h. el cual) se puede usar de condescendencia». Valb. Quotus enim quisque est, qui teneat artem numerorum ac modorum? Id. de Or. 3, 50, 196; de la armonía y de las medidas o cadencias musicales (compases). Si qui sunt, qui velint. Id. Verr. 5, 71, 183. At sensu definito: Sunt item quae APPELLANTUR alces. Caes. G. 6, 27, 1; hay también los que se llaman alces (antes, antas, dantas).]

NB. 1. Apud poetas et inferioris aetatis scriptores saepe, raro apud optimos, invenitur indicativus in his locutionibus affirmativis. Interdum rectum vulgus videt, EST UBI PECCAT. Hor. Ep. 2, 1, 63. [Gemmas, marmor, ebur... Sunt qui non habeant, est qui non curat habere. Ib. 2, 2, 180. — Indicativo autem vel conjunctivo locus est propositonibus affirmativis pronominis definiti et adjectivi numeralis: Sunt multi (nonnulli, pauci alii), qui eripiunt aliis, quod aliis largiantur. Cic. Off. 1, 14, 43; vel: sunt multi, qui eripiant. Duae res sunt, quae admirabilem eloquentiam faciant. Cic. Or. 37, 128; sensu consecutivo. Quinque omnino fuerunt, qui absolverunt. Id. Cluent. 28, 76; factum asseverando.]

NB. 2. Pro nemo vel nullus est qui non, nihil est quod non,

quis est qui non? cet. cum negatione aut interrogatione potest usurpari *nemo* vel *nullus est quin*, cet. *Nemo Lilybaei fuit, QUIN VIDERIT.* Cic. Verr. 5, 54, 140. [Nullum enim patiebatur esse diem, quin aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum. Id. Brut. 88, 502; i. e. quo non. *Nihil est, Antipho, quin male narrando possit depravari.* Ter. Phorm. 697 [4, 4, 16].¹]

5.º I. Qui causale subiectivum postulat. [Qui dicitur causale, cum oratio relativa exprimit rationem ejus quod praecipua significatur, ita ut *qui* ad sensum accedat causalis *cum (is).*]

Me, QUI ad nullam noctem vigilassem, artior quam solebat somnus complexus est. Cic. Rep. 6, 10 [S. Sc. 1]. [*O fortunate, inquit, adolescens, qui tuae virtutis Homerum praeconem inveneris!* Id. Arch. 10, 24. Si ratio non significatur etiam cum significari potest, indicativo locus est: *Habeo senectuti magnam gratiam; quae mihi sermonis aviditatem auxit, potionis et cibi sustulit.* Cic. C. M. 14, 46; *auxerit et sustulerit* causam aperte indicarent: sed *quae* hic sonat *ea enim*, non *cum eâ*.

II. Causam notant eum emphasi seu majore vi quippe *qui*, «como quien ciertamente», utpote *qui*, ut *qui*, «como quien», et praesertim *qui*, «como quien principalmente», apud Livium et sequentes. *Solis candor illustrior est quam ullius ignis, QUIPPE QUI in immenso mundo tam longe lateque COLLUCEAT.* Cic. N. D. 2, 15, 40.—*Quippe qui* etiam indicativum gubernat apud priscos, Sallustium et Livium.]

6.º Qui postulat conjunctivum, cum oppositionem notat inter utramque orationem, et cum respondet condicionali.

Nosmetipsi, QUI Lycurgæi a principio fuissemus, cotidie demitigamur. Cic. Att. 1, 13, 3; severos como Licurgo. Cf. cum n. 323.—*Haec et innumerabilia ex eodem genere QUI VIDEAT, nonne cogatur confiteri deos esse?* Id. N. D. 2, 4; *quien vea* (= si alguno ve), no se verá obligado a? [*Qui videt, nonne cogitur?* Cf. n. 311, I et 313, III.]

¹ Perpende locum Verg. *Nec requies, quin aut pomis exuberet annus Aut fetu pecorum.* G. 2, 516; i. e. *nec requies est anno, quo aut non pomis exuberet*; no hay estación alguna del año, que deje de sobreabundar en frutos o en ganado, que no sea sobremanera fértil en. Haec est veterum nonnullorum interpretum explicatio, communis recentiorum, non ut sit agricola qui non cessat, sed annus. Ceterum sensus particulae *quin* huic interpretationi obstat: «no sosiega (el labrador) hasta que el año rebosa en frutos»... OCHOA. Ad rem HEYNE: *Nullum est anni tempus quo cesset proventus vel ex pomis, vel ex pecoribus, vel ex agris.* Et ante illum LA CERDA: *Nunquam annus cessat a fundendis fructibus; semper exuberat aut pomis, aut cet. Caro vertit: «Ni hay tregua ya; que exuberante el año | Pomas vierlo o rebosa en nuevas crías.»*

7. SUBJUNCTIVUS INTERROGATIONIS INDIRECTAE

330 In subjunctivo ponuntur interrogationes indirectae seu obliquae, i. e. eae quae cum altera oratione conectuntur per pronomen vel particulam interrogativam; ubi a nobis frequenter usurpatur oratio relativa. Cf. nn. 98, 100, 158, 2.º

QUAM dulcis sit libertas, breviter proloquar. Phaed. 3, 7, 1; diré brevemente cuán dulce sea la l., cuán dulce es, lo dulce que es. *Vale-tudo sustentatur observatione QUAE RES aut prodesse SOLEANT aut obesse.* Cic. Off. 2, 24, 86; con la observación de lo que suele dañar o aprovechar, observando qué cosas suelen.

[Sic: *Nescio cur venerit, an redierit*, cct. *Quaesivi ex puero, quid faceret, ubi fuisset*, qué hacía, dónde había estado. *Doleam necne do-leam, nihil interest. Ceos accepimus conjecturam capere, salubrisne an pestilens annus futurus sit.* Cic. Div. 1, 57; si será. In quaestione directa: *Salubrisne an pestilens annus erit?*¹ *Considera... quis quem fraudasse dicatur.* Cic. R. Com. 7, 21. — Aliquando quaestio directa est, ubi videri indirecta possit, maxime post *dic et quaero*. *Dic, quae-so: num te illa terrent?* Cic. Tusc. 1, 5, 10. — Alias particula non est interrogativa, sed relativa: *Multa in eo viro praeclara cognovi; sed nihil est admirabilius, quam quomodo ille mortem filii tulit.* Cic. C. M. 4, 12; quasi diceret: *Nihil est admirabilius quam modus quo tulit. Vide quam conversa res est.* Id. Att. 8, 13, 2. *Mirum quam inimicus ibat.* Ib. 13, 40, 2.²]

NB. 1. Animadvertendae locutiones *nescio quis, nescio quomodo, nescio quo pacto, nescio unde*, cct., quae saepe velut parenthesis inter-jiciuntur. *Nescio quid conturbatus esse videris.* Cic. Phil. 2, 14, 56. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* Verg. B. 3, 103.

NB. 2. Apud poëtas, veteres praesertim, invenitur indicativus in quaestione indirecta. *Si nunc memorare hic velim QUAM fideli animo et benigno et clementi in illam fui, Vere possum.* Ter. Hec. 471 [3, 5, 21].

¹ Cf. P. GRANATENSIS, Or. y Med., juicio final, señales que precederán: «Aquel día cuándo haya de ser, nadie lo sabe» B. 8, 43²; in directa interr. «Aquel día cuándo será?»

² In his et similibus exemplis sunt qui videant obliquam cum indicat. interro-gationem: cf. LEBRETON, Études, VII, et hic sequens NB. 2. Cf. etiam Revue de Philol. vol. XXXIV, p. 57 seqq., ubi (*quis*) *quid* habetur pro relativo; at plura ab epheme-ride allata exempla alii aliter legunt, ut ap. Cic. Att. 7, 26, 3; 41, 49, 4; 43, 48, 2.

[NB. 3. Post locutiones *causa, ratio, argumentum est* et similes adhibentur particulae *quare, quamobrem, cur*: «razón por qué, razón para qué». Item post *est, nihil est, quid est*. QUID EST, CUR TU, Q. Naso, in isto loco sedeas? Cic. Cluent. 53, 147. NIHIL AFFERT Zeno QUARE mundum ratione uti putemus. Causa est ut vel ne rarissimum est.

De usu aliarum particularum in interrogatione v. nn. 387-389.]

331 In dependenti interrogatione de iis quae debent evenire, notio debiti saepe non aperte significatur.

Eam potestatem omnem vos habetis, ut statuat UTRUM nos semper miseri LUGEAMUS. Cic. Mil. 2, 4; si nos. hemos de llorar siempre afligidos, hemos de vivir s. en la aflicción. [(Athenienses, nominat.) miserunt Delphos consultum QUIDNAM FACERENT de rebus suis. Nep. Them. 2, 6. — Participium futuri cum *fuissem* vertitur per plusperfectum subjunctivi: Apparuitque quantam EXCITATURA molem vera FUISSET clades, cum vanus rumor tantas procellas excivisset. Liv. 28, 24, 2; cuán gran tumulto habría levantado.]

8. SUBJUNCTIVUS OBJECTIVUS (ET SUBJECTIVUS) CUM
UT (UTI), NE, UT NE, UT NON, QUOMINUS (QUO MINUS),
QUIN, NE NON

332 I. Postulant subjunctivum cum *ut*, in negatione *ne*, *ut ne*, verba et locutiones: 1.º petendi, hortandi, suadendi, monendi, compellendi, imperandi. Sacerdos PRECATA a dea dicitur, UT illis praemium DARET pro pietate. Cic. Tusc. 1, 47, 113; por su p.

2.º curandi, enitendi, efficiendi atque impetrandi. CURA UT VALEAS. Cic. Fam. 14, 8. Vos ADEPTI ESTIS NE quem civem METUERETIS. Id. Mil. 13, 34; no tener que temer: cf. n. 336, I. OPERA DATUR UT judicia NE FIAN. Id. Q. fr. 3, 2, 3.

3.º voluntatis, optandi, permittendi, statuendi, similia. OPTAVIT (Phaëthon) UT in currum patris TOLLERETUR. Cic. Off. 3, 23, 94; deseó que lo subiesen, ser subido, subir. PERMITTO UT de tribus Antoniis ELIGAS quem velis. Id. Phil. 10, 2, 5.

[Sunt ejusmodi: 1.º peto, posco, postulo, flagito, efflagito, exigo, precor, oro, exoro, rogo, quaeso, imploro, obsecro, obtestor; hortor,

iles
ué,
tu,
RT
is-

9.]

nt

ir.

er

re

.)

p.

r-

a

},

adhortor, dehortor; suadeo, persuadeo, si de re facienda agitur, persuado (que una cosa se haga); *moneo, admoneo; permoveo, adduco, incito, impello, cogo; impero, mando, praecipio, sancio, edico, dico, scribo*, escribo, aviso por escrito a uno, para que, *respondeo*, respondo (que se haga una cosa). *Postulatum est ut Bibuli sententia divideretur*. Cic. *Fam.* 1, 2, 1; «pidieron que se hiciese distinción del parecer de B.» Abril. Sed etiam: *Ego quoque a meis me amari et magni pendii postulo*. Ter. *Ad.* 879 [5, 4, 25]. *Ut sibi essem legatus suasit*. Cic. *Prov. cons.* 17, 42. *Mihique, ut absim, vehementer auctor est*. Id. *Att.* 15, 5, 2. *Imperat Laelio ut per colles quam occultissimo itinere circumducatur equites*. Liv. 28, 53, 11; at cum impero usurpatur fere infinitus in oratione passiva: *Imperat Laelio equites circumduci*, raro *ut equites circumducantur*. *Dolabella ad me scripsit, ut quam primum in Italiam venirem*; at: *Dolabella ad me scripsit, se quam primum in Italiam venturum*. Sic in negatione: *Oro, peto, cel. ne quis (ut ne quis)*, que nadie, *ne quid, ne ullus, necubi, nequando*; non vero *ut nullus, ut nihil, ut nusquam, cet.*

2.º *curo, provideo, prospicio, video*, atiendo a que, *caveo*, tengo cuidado de que, ordeno que; *operam do, studeo*, me empeño en, *contendo*, me esfuerzo en, *nitor, enitor, laboro, elaboro, incumbo*; id ago, *facio, efficio, perficio; impetro, consequor, assequor, adipiscor, pervinco*. *Cum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur*. Cic. *Off.* 1, 15, 41. *Nihil laboro, nisi ut salvus sis*. Id. *Fam.* 16, 4, 3; de nada cuido, sino de verte sano. *Studendum ut pabulatione et compectu Romani prohibeantur*. Caes. *G.* 7, 14, 2; en impedir a los romanos forrajes y bastimentos. *Caverunt dii ut libertas tuto defendi posset*; dispusieron que, tuvieron cuidado de que; *caveo ne*, me guardo de, n. 334, I. *Videant consules ne quid respublica detrimenti capiat*.

3.º *volo, nolo, malo, opto, exopto, magna cupiditas est; concedo*, doy licencia, *permitto, sino, do pro concedo; statuo, constituo, animum induco, in animo habeo, decerno, legem fero, lex est, senatusconsultum fit, placet*, está decidido, cet. *Decrevi ut in fastis Bruti nomen inscriberetur*. Cic. *ad Brut.* 1, 15, 8. *Legem tribunus plebis tulit, ne auspiciis obtemperaretur*. Id. *p. r. in sen.* 5, 11. *Consilium cepi ut, antequam luceret, exirem*. Cic. *Att.* 7, 10; etiam *exire*. *Athenienses statuerunt, ut urbe relicta naves conscenderent*. Id. *Off.* 5, 11, 48; vel *conscendere*. Eodem pacto: *Merui ut honorarer et honorari*: cf. Cic. *de Or.* 1, 54, 252, et Ov. *Tr.* 5, 11, 16. *Romam autem veni a. d. V Idus Dec., nec habui quicquam antiquius quam ut Pansam statim convenirem*. Cic. *Fam.* 11, 5, 1. *Facere Antistius nihil potuit; nam, si potuisset, nihil*

ei fuisset antiquius quam ad Capitonem reverti. Ib. 13, 29, 3: cf. n. 340, 1. Dabimus ut utamur verbis interdum inauditis. Id. Ac. 1, 6, 24. (Dasne manere animos post mortem? Id. Tusc. 1, 11, 23.) Volo uti mihi respondeas. Cic. Vat. 7, 17; etiam: Volo te mihi respondere. Volo te hoc scire. Id. Att. 1, 18, 6. Nolo te permoveri. Ib. 1, 18, 2. Nam verba quae animi decretum sive statuere significant, item verba voluntatis, optandi et alia etiam inveniuntur cum simplici infinitivo, si subjectum idem est, et cum accusat. et infinit., si subjectum est diversum. Cum nonnullis verbis impellendi, cet. aliquando adhibetur infinitivus sine accus., n. 343, II; aliquando ad cum gerundio: Dux militem impulit ad hostem persequendum.]

NB. 1. Post verba efficiendi atque impetrandi, maxime post *facio* et *efficio*, ponitur etiam *ut non* (*ut nemo, ut nihil, cet.*) *Ex quo efficitur non ut voluptas ne sit voluptas, sed ut voluptas non sit summum bonum. Cic. Fin. 2, 8, 24. [—Post velim et vellem etiam invenitur non. Vellem tua te occupatio non impedisset. Cic. Att. 3, 22, 1.]*

NB. 2. *Volo, nolo, malo, sino* fere adhibentur sine *ut*. Post alia, [maxime petendi et rogandi, suadendi, monendi, imperandi, permittendi, post *fac* et *faxo*] ut potest omitti, cum sensus perspicuus est, v. c. *quid vis faciam? Nolim ita existimes. Quam vellem Romae mansisses! [Velim vos negligentiae paeniteat, nolim me laboris taedeat, mallem hujus te sceleris puderet, sine vivam, dic veniat, fac cogites quis. Huic mandat Remos reliquosque Belgas adeat. Caes. G. 3, 11, 2.]*

II. Quaedam verba subjunctivi accedunt interdum significatione verbis opinandi vel declarandi, quo sensu accusativum cum infinitivo postulant.

SIT PERSUASUM civibus dominos ESSE omnium rerum ac moderatores DEOS. Cic. Leg. 2, 7, 15; estén persuadidos (convencidos, i. e. crean) los ciudadanos.

[Sunt praecipua: *decerno*, reconozco, *statuo*, me persuado, *constituo*, convengo en, prometo, *volo*, sostengo, *defiendo*, *contendo*, sostengo, me esfuerzo en probar, *concedo*, concedo = reconozco, *moneo*, recuerdo, *persuadeo*, si de opinionibus agitur, convénzome de que, creo, persuado (que una opinión se crea), *efficio*, *conficio*, infiero, pruebo, *auctor sum*, aseguro, *placet*. In primis hoc volunt persuadere,

1 De omissione particulae post haec verba apud priscos v. HOLTZE, *Syntaxis priscorum scriptorum Latinorum usque ad Terentium*, Lipsiae, 1861-62, II, pp. 466-471; de omissione apud Cic. et Caes. v. LEBRETON, *Caes. S.*, pp. 34-37.

non interire animas. Caes. G. 6, 14, 5; quieren hacer creer, quieren que se crea, quieren persuadir. *Dicaearchus tres libros scripsit, in quibus vult efficere animos esse mortales.* Cic. Tusc. 1, 31, 77. Stoicis placet omnia peccata esse paria; los E. aceptan la opinión de que.— At concedo, contendo, efficio, adducor et similia inveniuntur etiam cum ut. *Ex quo efficitur ut quod sit honestum, id sit solum bonum.* Nota: *Facio aliquem admirantem (disputantem, cet.) et admirari (disputare);* presento a alg. admirándose. *Fac*, imagina, supón, et *faciamus* semper infinit. junguntur. *Facio* cum infinitivo pro ut objectivo fere poëtarum est: *Nati me cernere letum Fecisti.* Verg. Aen. 2, 558; me hiciste ver, hiciste que viese (yo).]

333

I. Verba et locutiones quae eventum significant postulant subiectivum cum ut, cum ut non in negatione; item ea quae notant facilitatem, necessitatem, opportunitatem, cet., ut aliquid fiat. (Subjunct. subjectivus).

Forte EVENIT, UT in Priveriati ESSEMU. Cic. de Or. 2, 55, 224. *EST MOS hominum, UT NOLINT eundem pluribus rebus excellere.* Id. Brut. 21, 84 (minime autem ne velint).

[Ejusmodi sunt: *accidit, usu venit, cet., est, succede, se da el caso, est hoc, fit, futurum est, sequitur, restat, reliquum est, relinquatur, superest, proximum est, síguese luego, extremum est, longe absum, in eo est, está a punto de, mos (consuetudo) est, natura (consuetudo) fert, integrum est (mih), está en (mi) mano, novum, rarum, mirum, veri simile, verum est, es un hecho, cet. Huic contingit, ut (patriam) e servitute in libertatem vindicaret.* Nep. Thras. 1, 2. *Restat igitur, ut motus astrorum sit voluntarius.* Cic. N. D. 2, 46, 44. *Reliquum est, ut officiis certemus inter nos.* Cic. Fam. 7, 51, 1; «no nos queda otro sino que andemos en competencia entre nosotros cuál hará más por amor del otro.» Abril. *Proximum est, ut doceam deorum providentia mundum administrari.* Id. N. D. 2, 29, 73. *Cultus deorum est optimus, ut eos semper pura, integra, incorrupta et mente et voce veneremur.* Ib. 2, 28, 71. *Altera est res, ut res geras magnas et maxime utiles.* Id. Off. 1, 20, 66; què emprendas. *Quam autem habet aequitatem, ut agrum qui nullum habuit, habeat, qui autem habuit, amittat?* Ib. 2, 22, 79. *In eo est, ut proficiscar;* estoy a punto de; ne dixeris: *in eo sum, ut —.*]

NB. 1. Cum nonnullis invenitur subiectivus vel infinitivus: Si haec enuntiatio vera non est, SEQUITUR UT falsa sit, etiam: SEQUITUR falsam ESSE, agitur enim de logica inductione; at solum: *Sequitur ut*

doceam. [Ei ne integrum quidem erat ut ad justitiam remigraret. Cic. Tusc. 5, 21, 62; no estaba en su mano, no era dueño de. *Mihi integrum est vel facere, vel non facere*: cf. id. Att. 4, 2, 6. *Quid vero tam inauditum, quam equitem Romanum triumphare? Quid tam inusitatum, quam ut eques Romanus ad bellum maximum pro consule mitteretur?* Id. Man. 21, 62. *Si verum est ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit.* Nep. Hann. 1, 1; si es una verdad (histórica), si es un hecho. At: *verum est bis bina esse quattuor*; es una verdad (teórica). Cf. n. 340, I.

NB. 2. *Contingit (mihi)*, tengo la dicha de, et restat usurpantur a poetis et recentioribus etiam cum simplici infinitivo. *Non cuivis homini CONTINGIT ADIRE Corinthum.* Hor. Ep. 1, 17, 56.]

II. *Necesse est et oportet*, es forzoso, es necesario, construuntur cum subjunctivo, particula *ut* generalim tacita, post *oportet* semper, vel cum accusat. et infinitivo.

(*Leuctrica pugna*) *immortalis sit NECESSE EST.* Nep. Epam. 10, 2. *Homini NECESSE EST MORI.* Cic. Fat. 9, 17. [*Habeo necesse scribere.* Id. Att. 10, 1, 4]. *Ex rerum cognitione efflorescat et redundet oportet oratio.* Id. de Or. 1, 6, 20. *Bellum geri oportebat.* Sine subjecto dicitur semper: *Necesse est ire, oportet ire. Proponi oportet quid afferas, et quare ita sit ostendere.* Cic. de Or. 2, 41, 177.]

III. *Accedit*, se junta, allégase, postulat ut vel indicativum cum quod. At semper dicitur: *adde quod.*

Ad Appii Claudii senectutem ACCEDEBAT etiam ut caecus esset. Cic. C. M. 6, 16; el ser ciego, la circunstancia de ser c. *ACCEDIT enim quod patrem amo.* Id. Att. 15, 21, 7. [— *Si id quod accedit non existit, sed tantum supponitur, solum ut adhibetur: Si vero illud quoque accedet ut dives sit reus, difficillima causa erit.*]

334

I. Post verba et locutiones impediendi, obstandi, prohibendi et similia adhibetur subjunctivus cum particula *ne*.

IMPEDIOR egomet, judices, dolore animi, NE de hujus miseria plura DICAM. Cic. Sull. 33, 92. *Histiaeus Milesius NE res CONFICERETUR, OBSTITIT.* Nep. Mill. 5, 5.

[*Hujus generis sunt: impedio, prohibeo, obsto, obsisto, officio, resisto, deterreo, recuso, caveo, vilo, repugno, intercedo, interdico, teneo, contengo, contineo, relíneo, (mihi) tempero, per me stat vel fit, cel.* *Pythagoricis interdictum putatur ne faba vescerentur.* Cic. Div. 1, 30, 62. (*Regulus*) *sententiam ne diceret recusavit.* Id. Off. 3, 27,

lic.
te-
am
m,
ur?
ir-
un
i).

ir
is

ir
;

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

100; rehusó dar su parecer. *Ut caverem ne cui suspicionem darem.* Id. *Fam.* 3, 12, 4; «andar recatado de no dar lugar a nadie que sospechase». Abril. *Potuisti prohibere ne fieret.* Id. *Caecil.* 10, 33. — Cum cave saepe ne reticetur praesertim in sermone familiari: *Cave dicas.*]

NB. *Recuso* et *caveo* aliquando, *impedio* et *prohibeo* saepe infinitivum habent. *CAVE id PETERE a populo Romano, quod jure tibi negabitur:* cf. Sall. *J.* 64, 2. [*Me enim et hunc Sulpicium impedit pudor exquirere.* Cic. *de Or.* 1, 35, 163. Sed cum ne dicitur: *pudor impedit* (*prohibet*) *ne exquiram*, omisso accusativo, raro *me impedit ne exquiram.*]

II. Verbis et locutionibus impediendi, obstandi, prohibendi addi etiam potest subjunctivus cum **quominus**, praecedente frequenter negatione aut interrogatione.

Hiemem credo adhuc PROHIBUISSE QUOMINUS de te certum HABEREMUS. Cic. *Fam.* 12, 5, 1. *Non RECUSABO QUOMINUS omnes mea LEGANT.* Id. *Fin.* 1, 3, 7. *Quid autem OBSTAT QUOMINUS sit (Deus) beatus?* Id. *N. D.* 1, 34, 95.

[**Huc pertinent:** *impedio*, *prohibeo*, *obsto*, *obsisto*, *officio*, *deterreo*, *teneo*, *per me stat*, *per me fit*, de mí depende (el que no), por mí queda (el no), *moror*, *in mora sum*, cet., cum negatione (*non*, *vix*) aut interrogatione: *pugno*, *peleo* (para que no), *recuso*, *intercedo*, *interdico*, cet. *Intercludor dolore quominus ad te plura scribam.* Cic. *Att.* 8, 8, 2; la pesadumbre me impide. *Nec aetas impedit quominus agricolendi studia teneamus.* Cic. *C. M.* 17, 60. *Caesar cognovit per Afranium stare quominus proelio dimicaretur.* Caes. *C.* 1, 41, 3; «que por A. quedaba el no dar la batalla». Goya. *Lege excipiuntur tabulae publicanorum quominus Romam deportentur.* Cic. *Verr.* 2, 2, 76, 187; los registros de los p. están exceptuados por una ley, de = están sujetos a una ley que impide sean llevados a R.]

III. **Quin** adhibetur cum subjunctivo, negatione vel restrictione praecedente verba et locutiones:

1.º dubitandi. *Non DUBITO QUIN tibi quoque id molestum sit.* Cic. *Att.* 1, 5, 1; no dudo = estoy cierto, persuadido.

2.º omittendi, «dejar de», et similia, v. g. *abesse*, «faltar, estar lejos de». *FACERE NON POTUI, QUIN tibi quoque et sententiam et voluntatem DECLARAREM meam.* Cic. *Fam.* 6, 13, 1; «no he podido dejar de manifestarte». Abril: no he podido menos de m., no he p. sino m. [*Haud multum afuit quin ab exsilibus interficeretur.* Liv. 42, 44.]

3.º se continendi. *Ego VIX TENEOR QUIN ACCURRAM.* Cic. *Fam.*

16, 24, 2; ¹ «yo estoy que me comen los pies por volar allá». Abril.

4.º aliquando post verba recusandi, raro post impediendi. ² NON POSSUMUS QUIN alii a nobis DISSENTIANT RECUSARE. Cic. Ac. 2, 5, 7.

[Sunt hujus loci: non deterreo, non praetermitto, nihil intermitto, facere non possum (apud priscos non possum), no puedo dejar de, fieri non potest, non dubito, no dudo=estoy cierto, estoy persuadido, quis dubitat, dubium (dubitandum) non (nemini) est, cet., non me teneo (retineo, contineo), vix reprimor, non recuso, decesse mihi nolo, nulla est causa (quid est causae?), paulum, non multum, nihil abest, cet. Vix contineo me quin involem. Ter. Eun. 5, 2, 20 [859]. Decesse mihi nolui, quin te admonerem. Cic. Fam. 5, 12, 2; no quise descuidarme de advertirte. Quid igitur est causae quin (decemviri) coloniam in Janiculum possint deducere? Id. l. Agr. 2, 27, 74. Dubita, si potes, quin, i. e. dubitare non potes, quin. Pro facere non possum, fieri non potest quin etiam usurpatur facere non possum, ut non: cf. n. 332, 2.º et 333, 1.]

NB. 1. Post verba dubitandi reperitur nonnunquam oratio infinitiva pro subjunctiva cum quin. NEQUE ENIM DUBITABANT HOSTEM ad oppugnandam Romam VENTURUM. Liv. 22, 55, 2; pro quin hostis venturus esset. Sed cum verba dubitandi significant «tener reparo, vacilar,» habent infinitivum, raro subjunctivum. NON DUBITAVIT DICERE illa. Cic. C. M. 6, 16; no tuvo reparo en.

[Sic: non dubito credere, dubito facere sine negatione. —Nolite dubitare, quin huic uni credatis omnia. Cic. Man. 25, 68; no vaciléis en confiar. «Dudo hacer» (=no sé si hacer) dicitur semper: dubito an, dubito an non: cf. n. 389, II, NB.

NB. 2. Quin invenitur raro cum verbis negativis opinionem declarationemve significantibus. QUIS IGNORAT QUIN tria Graecorum genera sint? Cic. Flac. 27, 64; pro tria Graecor. genera esse.]

335 Post verba et locutiones timendi et quae sollicitudinem exprimunt, adhibetur ne, si rem non cupimus, ut vel ne non (ne nullus cet.), si cupimus.

PAVOR CEPERAT milites, NE mortiferum ESSET vulnus. Liv. 24, 42, 2; miedo de que la herida fuese mortal, etiam: no fuese m.

¹ Cf. Ribadeneira, Flos S 44 Febr. S. Valentín: «No se pudo tener el letrado oyendo esto, que no clamase en voz alta».

² V. KIENITZ, De quin particulae apud priscos scriptores usu. Carlsruhe, 1878.

Omnes labores te excipere video; TIMEO UT SUSTINEAS. Cic. *Fam.* 14, 2, 3; temo (que) no los puedas sobrellevar, (que) no los podrás soportar. *VEREOR NE exercitum firmum habere NON possit.* Id. *Att.* 7, 12, 2.

[Sic: *timeo*, *metuo*, *vereor*, *terreo*, *timor* (*metus*, *pavor*) *est*, *incidit*, *capit* (*me*), *horresco*; *sollicitus sum*, *cura est*, *curam injicio alicui*, *cet.* *Post periculum est adhibetur* similiter *ne*, hay peligro de que, *et ne non*, de que no. *Vereor ne Pompejo quid oneris imponam.* Cic. *Att.* 9, 7, 5; recelo no imponga, recelo imponer. *Non quod verear ne tua virtus opinioni hominum non respondeat.* Cic. *Fam.* 2, 5, 2; no que recele que tu valor no haya de corresponder a la opinión pública, «corresp. con el crédito de las gentes». Abril. ¹ — *Vereor*, aliquando *timeo*, poëlice *metuo*, cum infinit. *est non audeo: Vereor laudare praesentem.* Cic. *N. D.* 1, 21, 58.]

9. TEMPORA SUBJUNCTIVI FINALIS, INTERROGATIVI ET OBJECTIVI.
DE CONSECUTIONE TEMPORUM. ²

336 In orationibus finalibus, interrogationis obliquae et objectivis quae pendent a primaria temporis praeteriti

1.^m usurpari solet imperfectum, etiam cum earum sensus valet pro tempore praesenti aut pro omni tempore. *Ad eamne rem DELECTI (ESTIS), UT eos CONDEMNARETIS?* Cic. *S. Rosc.* 52, 151; para que condenéis, para que condenaseis, p. condenar? [*Tum ille subito scelere demens, QUANTA conscientiae vis ESSET, OSTENDIT.* Id. *Cat.* 3, 5, 11; cuán grande es, cuánta fuese. *Vos ADEPTI ESTIS ne quem civem METUERETIS.* Id. *Mil.* 13, 34; «no tener que temer». Oviedo.]

2.º adhibetur aliquando praesens, cum actio verbi primarii habenda est tanquam adhuc perseverans. *Etiamne ad subsellia cum ferro atque telis VENISTIS, UT hic aut JUGULETIS aut CONDEMNETIS (Sext. Roscium)?* Cic. *S. Rosc.* 11, 32; habéis venido = estáis aquí, para; poterat dici: *ut jugularetis, condemnaretis.*

[3.º debet praesens adhiberi, cum oratio secundaria est unice rei praesentis. *Jam exploratum est omnibus QUO LOCO causa tua SIT.*

¹ Si tertiam addideris negationem, te omni metu liberum significabis. Cic. *Verr.* II, IV, 38, 82; *Non vereor NE hoc officium meum P. Servilio iudici NON probem; hoc est: non dubito quin hoc officium meum P. Servilio SIM probaturus.* ALV. n. 413, App.

² Singularia suis locis exponuntur.

Cic. Verr. 5, 63, 164: hic necessario dicitur *sit*, nam unice de re praesenti sermo est. Cf. 331.

337 I. Tempus praesens et futurum orationis principalis postulant praesens in subordinata, si hujus actio simul exercetur; praeteritum perfectum, si praecedit; futurum, si subsequitur. Quare] in consecutione temporum dicitur:

Video (videbo, videro) { *quid facias*, lo que haces.
quid feceris, lo que hiciste, lo que hacías.
quid facturus sis, lo que harás (lo que has de hacer).

NB. 1. Praesente (et imperfecto) subjunctivi dependentis frequenter utuntur Latini in re futura. *Fortem fac animum HABEAS*. Cic. Fam. 5, 10, 6. *Haud dubium erat quin cum Aequis alter consulum bellum GERERET*. Liv. 3, 4, 2; pro gesturus esset, que haría.

[*Sic in Asiam proficiscar, ut Athenas non attingam*. Quod fit semper cum verbum caret participio in *urus*: *Non dubito quin te culpa mox paeniteat*; no dudo que te arrepentirás. *Non dubitabam quin te culpa mox paeniteret*; no dudaba que te arrepentirías. Verum futuro locus esse solet post verba *eventus*, post *non dubito*, *non dubium est*, cet. *quin*, post *cum* causale, cum interrogatione obliqua, cum oratione relativa *sunt qui*, cet. et aliquando cum aliis, perspicuitatis gratia. *Vide, quaeso, ne tua divina virtus admirationis plus sit HABITURA quam gloriae*. Cic. Marc. 8, 26.]

NB. 2. Pro futuro imperfecto subjunctivi passivi utendum est praesente vel circuitione, v. g. *Ita cecidi, ut nunquam ERIGAR* aut *ERIGI POSSIM*, que nunca podré levantarme, que n. me levantaré; non autem: *ut nunquam erigendus sim*. *Non dubito quin urbs brevi expugnetur*.

[II. Tempus praeteritum orationis principalis requirit imperfectum in subordinata, si hujus actio simul exercetur, plusquampl., si praecedit; imperfectum periphrasticum, si subsequitur.]

Vidi (videbam, videram) { *quid faceres*, lo que hacías, lo que hiciste.
quid fecisses, lo que habías hecho.
quid facturus esses, lo que harías (lo que habías de hacer).

[Sic: *Eo FIT, ut milites animos DEMITTANT*, que pierden los bríos. *Eo FACTUM EST, ut milites animos DEMITTERENT*, que perdieron los br.

Eo FIET, *ut milites animos* SINT DEMISSURI, que perderán los br. *Eo* FIEBAT (FACIENDUM ERAT), *ut a.* DEMITTERENT, que perdían (que perdiesen). ¹ *Negavi me unquam commissurum esse ut jure reprehenderer*, de suerte que se me hubiera de r., por lo cual se me hubiese de, tempore subordinatae orationis non ab infinitiva definito, sed a primario verbo.

At post infinitivum perfectum consecutio temporum respondet huic infinitivo, non verbo orationis praecipuae. *Satis mihi multa verba* FECISSE *videor* (= *fec*) *quare hoc bellum* ESSET *genere ipso necessarium*. Cic. *Man.* 10, 27. *Gratulationem a te* PRAETERMISSAM ESSE *arbitror*, *quod* VERERERE *ne cujus animum offenderes*. Cum infinitivo historico semper utendum temporibus secundariis. Cum autem prima oratio subordinata est subjunctivi, ab hac pendere solet tempus alterius subordinatae. *Testis erit tibi ipsa, quantae mihi curae* FUERIT *ut Quinti fratris animus in eam* ESSET *is qui esse* DEBERET. Cic. *Att.* 1, 5, 2.]

NB. 1. Praesens historicum tempora primaria sequuntur vel secundaria, n. 102, II. (*Verres*) SCRIBIT *ad quosdam Melitenses, ut ea vasa PERQUIRANT*. Cic. *Verr.* 4, 18, 39. *Diodorus ad propinquum suum* SCRIBIT, *ut iis* RESPONDERET. Ib. [*Castella communit, quo facilius, si se invito transire conarentur, prohibere possit*. *Caes. G.* 1, 8, 2; *etiam conentur*.² — Similiter tempora promiscue adhibentur, cum scriptorum opiniones afferuntur in praesente: *Cleanthes docet, quanta vis* INSIT *caloris in omni corpore*. (*Chrysippus*) *disputat aethera esse eum, quem homines Jovem* APPELLARENT. Cic. *N. D.* 1, 15, 40. Sed cum narrativum praeterita tempora semper assumit: *Videmus progredientem apud Homerum Ajacem multa cum hilaritate, cum* DEPUGNATURUS ESSET *cum Hectore*. Cic. *Tusc.* 4, 22, 49.

NB. 2. Perfectum logicum, 300, III, adn. in ima p., tempora primaria post se habet. *Quibus rebus adductus ad causam* ACCESSERIM, *demonstravi*. Cic. *Caecil.* 3, 40; *demonstré, tengo demostrado, queda demostrado*. *Nemo fere vestrum est quin, quemadmodum* CAPTAE SINT *a M. Marcello Syracusae, saepe audierit*. Id. *Verr.* 4, 52, 115; que no haya oído decir, que no sepa.

¹ At: *Quaero a te cur C. Cornelium non* DEFENDAM? *cur non* DEFENDEREM? por qué no he de defender, por qué no había de d.? n. 311, 1, sensu sic postulante, cet. Cf. RIEM.-GOELZ., n. 652.

² Cum oratio dependens praecedat praesens historicum, solet esse in tempore secundario. Cf. RIEM.-GOELZ., n. 649.

338 In propositionibus consecutivis post praeterita saepe id tempus adhibetur, quod exigeret propositio absolute posita.

Paulus tantum in aerarium pecuniae invexit, ut unius imperatoris praeda finem ATTULERIT tributorum. Cic. *Off.* 2, 22, 76; tanto dinero, que la presa (el botín) de un solo general puso fin a los tributos (no sólo para entonces (*afferret*), sino hasta ahora): *multum in aer. pecuniae invexit; itaque unius i. pr. finem attulit tr.* Distinebar, *ut huic vix tantulae epistulae tempus HABUERIM.* Id. *Att.* 1, 14, 1; que apenas he tenido tiempo (desde entonces hasta este momento): *ut vix haberem*, que apenas tuve (entonces). (*Thorius erat*) *ita non superstitiosus, ut illa sacrificia et sana CONTEMNERET* (entonces); *ita non timidus ad mortem, ut in acie sit ob rempublicam INTERFECTUS.* Id. *Fin.* 2, 20, 63; que (como sabemos) fué muerto.— Quod item saepe fit in orationibus causalibus et concessivis. (*Caninius*) *fuit mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non VIDERIT.* Id. *Fam.* 7, 30, 1; sive: *tam mirifica v., ut non viderit*, de tan admirable vigilancia, que no pegó los ojos. *Illud periculum nos, cum nihil contemnere soleamus, non pertimescebamus.*]

CAPUT IX. DE IMPERATIVO ¹

339 I. Imperativi praesens adhibetur cum secunda persona certa et definita, in iis praeciendis quae nunc vel semper servanda sunt.

Corpori SERVI. Cic. *Fam.* 16, 4, 4; cuidate (tú, Tirón, ahora que estás enfermo). *Iustitiam COLE et pietatem.* Id. *Rep.* 6, 16 [*Somn. Sc.* 3]; practica la j. y la p. (tú, Escipión, ahora y en adelante, siempre). [*Vale. Valet. Cura ut valeas.* — Hic praesens subjunctivi perrarum est in soluta oratione, in ligata reperitur interdum: *Quid bellicosus Cantaber et Scythes, Hirpine, ... cogitet...* REMITTAS *Quaerere.* Hor. *C.* 2, 11, 1-4.

NB. In stilo familiari adhibetur aliquando pro imperativo secunda pers. futuri imperf. indicativi. VALEBIS, *meaque negotia VIDE-*

¹ Modus hic ab *imperando* potissimum nomen accepit, etiamsi ad prohibendum, precandum, hortandum, misericordiam implorandam et mandata et leges dandas natus est; quare dicitur etiam modus *legitimus*.

BIS. Cic. *Fam.* 7, 20, 2. *Tu interea non CESSABIS.* *Ib.* 5, 12, 10: cf. hic III, NB.]

II. **Futurum imperativi** usurpatur 1.º cum secunda persona definita, in iis praeciendis quae ad tempus futurum referuntur; ubi solet altera oratio esse rei etiam futurae.

Cum valetudini tuae diligentissime CONSULUERIS, tum, mi Tiro, CONSOLITO navigationi. Cic. *Fam.* 16, 4, 3; i. e. *primum valetudini consule, deinde consules navigationi. Rem vobis PROPONAM; vos eum suo, non nominis pondere, PENDITOTE.* Id. *Verr.* 4, 1, 1.⁴

Futurum imperativi usurpatur 2.º in legibus earumque imitationibus (testamentis, pactis, sentiis) tam in praeciendo quam in prohibendo, [sive in secunda sive in tertia persona.]

Regio imperio duo SUNTO, iique consules APPELLAMINO (= appellator), nemini PARENTO. Cic. *Leg.* 3, 3, 8. *Hominem mortuum... in urbe ne SEPELITO neve URITO.* *Ib.* 2, 23, 58. [*Nocturna mulierum sacrificia ne SUNTO.* *Ib.* 2, 9, 21. *Impius ne AUDETO placare donis iram deorum.* *Ib.* 2, 9, 22. — *Servus meus Stichus liber ESTO* (testament.) *Non satis est pulchra esse poemata; dulcia SUNTO.* Hor. *Pis.* 99. *Tu vero enitere, et sic HABETO, non esse te mortalem, sed corpus hoc.* Cic. *Rep.* 6, 24, 26 [*Somn. Sc.* 8].² At extra sententiam: *Tibi HABE Canephoros: deorum simulacra restitue.* Id. *Verr.* 4, 8, 18. *Esto;* pues sea, sea enhorabuena así.]

III. Cum secunda persona definita adhibetur in prohibendo 1.º futurum perfectum subjunctivi. **NIHIL IGNOVERIS.** *Misericordia commotus ne sis.* Cic. *Mur.* 31, 65; nada perdones; no te dejes conmoover por la m. **NE TRANSIERIS Hiberum.** Liv. 21, 44.

2.º imperativus **noli (nolito)** cum infinitivo. **NOLITE, judices, EXISTIMARE.** Cic. *Flac.* 42, 105. [**NOLI isto modo AGERE cum Verre.** Cic. *Verr.* 4, 5, 10. *Si insidias fieri libertati vestrae intellegitis, NOLITOTE DUBITARE eam, consule adiutore, defendere.* Id. *l. Agr.* 2, 6.]

3.º in carmine praesens imperativi, interdum subjunctivi, quod postremum in soluta oratione rarum est. *Tu NE CEDE malis.* Verg. *Aen.* 6, 95. [**NE post CONFERAS culpam in me.** Ter. *Eun.* 388 [2, 3, 96].³]

1 Apud Plaut. est 2.^a pers. fut. imperativi pro praes., v. c. *Illic ASTATO ilico.* *Rud.* 825. Et apud eundem et Terent. tertia pro praes. subjunctivi.

2 Sic Cato et Columella, cum rei rusticae leges tradunt.

3 *Tu, quaeso, quicquid novi scribere NE PIGRERE.* Cic. *Att.* 44, 4, 2; no seas negligente en: *pigrere*, quia potest exponi tanquam pendens a *quaeso ne*; deinde quia supino caret.

NB. Particulae prohibitivae seu negativae sunt **ne**, **nihil**, **nusquam**, **ne quis** vel **nemo**, cet. [In secundo membro negativo, cum prius etiam negativum est, ponitur **neve**; verum potest **nec** (**neque**), cum est affirmativum. *Capessite rempublicam, NEQUE quemquam ex calamitate aliorum metus ceperit.* Sall. J. 83, 47.]

IV. Tertia persona, item secunda indefinita, tam in praeceptis quam in prohibitionibus ponuntur in praesente subjunctivi.

Vultus, oculi, manuum motus TENEAT decorum. Cic. Off. 1, 35, 128. *Isto bono UTARE, dum adsit; cum absit, NE REQUIRAS.* Id. C. M. 10, 33; [usa, usad, use uno, úse, usemos, — no lo echés menos, no lo echéis menos, nadie lo eche m., no se eche, no lo echemos. *Puer telum NE HABEAT. Injurias fortunae quas ferre nequeas defugiendo RELINQUAS.* Cic. Tusc. 5, 41, 118. Cf. n. 314.]

V. Ad minuendam vim imperativi adhibentur haec: *amabo, amabo te, obsecro, quaeso, oro te, sis, sultis, sodes.* AMABO TE, *advola.* Cic. Q. fr. 2, 10, 4. *Corrige, SODES, Hoc, ajebat, et hoc.* Hor. Pis. 438. Contra ad vehementius instandum adduntur *age, agile, age dum, agile dum, age sis, i.* AGITE DUM, *clamorem tollite.* Liv. 5, 62, 4. 1, *lictor, colliga manus.* Id. 1, 26, 11.]

CAPUT X. DE INFINITIVO¹

I. INFINITIVUS SUBJECTIVUS

340 I. Verbum infinitivum [aut oratio infinita] partes nominativi agere potest a) verbi *sum*, b) impersonalium iisque similium; c) aliorum valde raro. Cf. n. 333, I.²

a) *VACARE CULPA magnum EST solacium.* Cic. Fam. 7, 3, 4. b) *Tua et mea maxime INTEREST TE VALERE.* Ib. 16, 4, 4. [c] *Omnes eadem cupere, eadem odisse, eadem metuere in unum coëgit.* Sall. J. 31, 14; a todos obligó a unirse; potius dicendum: *eadem cupiditates, eadem odia, iidem metus in unum omnes coëgere.*

¹ Infinitus quidem sive infinitivus dicitur, quod neque personas neque numeros definiat; unde nominibus aequiparatur, et frequenter partes agit substantivi verbalis; quare saepenumero tanquam subjectum et praedicativum, ut complementum directum, immo quandoque ut indirectum genitivi, dativi et ablativi adhibetur. Etiam cum eo cohaerere potest adjectivum et pronomen: *Vitæ ipsum turpe est nobis*, cf. Cic. Att. 13, 28, 2.

² Est cum solo infinito, v. c. *videre est*, apud poetas et recentiores invenitur.

Sic: a) *est* sequente substantivo, adjectivo, genitivo substantivi vel adjectivi substantive sumpti, adverbio, verbo infinito: ut *fas, nefas, tempus, mos*, n. 333, I, *scelus, facinus, opus, operae pretium est, consilium est, in animo est. Deo parere libertas est*, Sen. Dial. 7, 15, 7; *varium caeli praediscere morem Cura sit*, Verg. G. 1, 51; *consilium erat inclinare vires*, Liv. 1, 27, 6, et *consilium fuit excedendi*, cf. n. 359, II, NB. *Tempus est nos de illa perpetua jam, non de hac exigua vita cogitare*. Cic. Att. 10, 8, 8; — *apertum, manifestum, perspicuum, verum, veri simile (simile veri), credibile, consentaneum, rectum, justum, aequum, par, dulce, utile, decorum, pulchrum, iniquum, indignum*, que indigna, que causa indignación, *stultum est, nihil mihi antiquius est quam, más importante, preferible: Dulce et decorum est pro patria mori*, Hor. C. 3, 2, 15; — *hominis, adulescentis, sapientis, nullius, insipientis est. Majorum instituta tueri sapientis est*, Cic. Div. 2, 72, 148; — *satis, satius, necesse est, cet.: Bene sentire recteque facere satis est ad bene beateque vivendum*, Cic. Fam. 6, 1, 3. — *Docto homini vivere est cogitare; nihil aliud est bene et beate vivere nisi recte et honeste vivere. — At lex est, cet. cum ut*, n. 332, I.

b) *Paenitet, piget, pudet, taedet; libet (lubet), licet, decet, dedit, fallit, fugit, latet, praeterit, oportet, praestat, conducit, convenit, expedit, interest, refert, placet, juvat* apud poetas et Liv., *mihi vacat* ap. poet. et sequiores, *nihil attinet, apparet, elucet, convenit, visum est mihi, hoc est constitui*, resolvi: *Paenituit jurasse patrem*. Ov. M. 2, 49; *licet autem nemini (neminem decet) contra patriam ducere exercitum*, cf. Cic. Phil. 13, 6, 14; dicitur etiam cum accus. aliquando: *non licet me isto tanto bono uti*, Cic. Verr. 5, 59, 154; *haec praescripta servantem licet magnifice vivere*, id. Off. 1, 26, 92, cf. n. 187 NB. 2; *quos ferro trucidari oportebat*, id. Cat. 1, 4, 9; *omnibus enim bonis expedit salvam esse rempublicam*, id. Phil. 13, 8, 16; *apparet esse commotum*, ib. 2, 34, 84;¹ (*senatui placet*) *C. Cassium pro consule provinciam Syriam obtinere*, ib. 11, 12, 50, cf. *placet ut*. — Nota ejusmodi infinitivo addi posse orationem dependentem tertiae pers. indefinitae. Neque vero quicquam praestabilis videtur quam posse dicendo hominum voluntates impellere QUO VELIT, UNDE autem VELIT deducere. Cic. de Or. 1, 8, 30; para donde uno quiera, adonde se quiera.]

II. Post verba maxime eventus et post locutiones ex adjec-

¹ Ille apparet esse commotus pro illum apparet esse commotum est aetatis imperatorum.

tivo aut substantivo et *sum* conflatas adhibetur **quod** (cum indicat. vel subjunct., n. 307, 313), si oratione subjecta non res simpliciter mente concepta sed certus eventus indicatur.

PERCOMMUNE FACTUM EST QUOD *de morte et dolore* DISPUTATUM EST. Cic. *Tusc.* 4, 30, 64. Fué muy a propósito, vino muy a cuenta el haber disputado, el que (efectivamente) se disputase. *Ad me scribis GRATUM tibi ESSE QUOD crebro certior per me fias de omnibus rebus.* Id. *Fam.* 1, 7, 1.

[Hoc *quod* explicativum sive declarativum invenitur in propositione completiva non solum subjectiva verum aliquando objectiva, et generatim est interpretandum per *que* (= *el hecho de*), addique his verbis solet: a) *accidit, evenit, contingit; bene, male, prudenter, gratum, cet. facio (fit), accedit. Accidit perincommode quod eum nusquam vidisti.* Cic. *Att.* 1, 17, 2. — b) *est* cum adjectivo aut substantivo. *Nihil (est) majus quam quod ita stabilis est mundus, cet.* Cic. *N. D.* 2, 43, 115. — c) cuilibet verbo, maxime cum pronome adverbiove demonstrativo, modo ne natura sua infinitum aut subjunctivum exposulet. ¹ *Hoc enim uno praestamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos.* Cic. *de Or.* 1, 8, 32; en que nos hablamos mutuamente, los unos a los otros: hic nullo modo infinit. adhiberi potest. *Omitto illa vetera, quod istum in rempublicam ille aluit.* Id. *Att.* 8, 3, 3. *Me maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore ut infringatur hominum improbitas.* Cic. *Fam.* 1, 6, 1. — d) Additur autem necessario initio orationis ad respondendum objectionibus; ubi sonat *quod attinet ad. Quod autem me Agamemnonem aemulari putas, falleris.* Nep. *Ep.* 3, 6. — Eodem pacto: *praeterquam quod*, fuera de que v. g. eran pocos los defensores, sobre ser pocos los d.; *praeterquam quod defensores pauci erant; praetereo, mitto quod*, paso en silencio, adde *quod*. ²

NB. Infinitivus propositionem exprimit quasi rem mente conceptam seu simpliciter cogitatum, *quod* quasi factam, sive factum aliquod, ut: *Victorem victis parcere magnum est, et quod victor victis pepercit m. e.* In priore indulgentia victoris non affirmatur, contra in altero.]

¹ Raro tamen jungitur cum verbis dicendi et cogitandi. *An mihi de te nihil esse dictum unquam putas? ne hoc quidem, quod... Taurum ipse transisti?* Cic. *Fam.* 3, 8, 6.

² **Tantum quod** = nisi quod. Componit edictum iis verbis, ut quicvis intellegere possit unius hominis causa conscriptum esse, **TANTUM QUOD** hominem non nominat. Cic. *Verr.* 2, 4, 45, 116; sólo que no nombra.

II. SIMPLEX INFINITIVUS OBJECTIVUS

341 Simplicem post se infinitum habent:

1.° Verba quae posse, debere et solere significant. *Qui MENTIRI SOLET, PELERARE CONSUEVIT.* Cic. *Q. Rosc.* 16, 46.

[*Possum, queo, nequeo*, poët. et Livian. *valeo; debeo, soleo, assuesco, consuesco. Non queo (possum) reliqua scribere.* Cic. *Fam.* 14, 1, 5. Item *habeo* pro *possum* apud Cic.: *De Alexandrina re tantum habeo polliceri, me cet.* *Att.* 1, 5 a, 5; sólo puedo prometerme que yo. *Necesse habeo scribere=debeo scr.*]

2.° Verba incipiendi, perseverandi, desinendi. *Huic incipio sententiae diffidere.* Cic. *Tusc.* 5, 1, 5.

[*Coepi, incipio, adior, intento, ordior, exordior, aggredior, ingredior; pergo, persevero, persto (persisto), insto; desino (desisto), absisto, cesso, intermitto, omitto, mitto, neglego, supersedeo, non curo, et poët. fugio, parco* (praesertim in imperativo: etiam alii imperat., v. g. *mitte (loqui cetera, Hor., pro nobis precari, Ov.), absiste (moveri, Verg.), omitte (tueri, Hor.).* (*Parce, sis, jura socitatis jactare.* Liv. 34, 32, 20.) *Jugurtham beneficiis vincere aggressus est.* Sall. *J.* 9, 3; ganarlo a fuerza de b. *Sum exorsus dicere.* Cic. *Div.* 2, 49, 101. *Posteaquam sum ingressus res eas, quas tecum simul didici, mandare monumentis.* Id. *Ac.* 1, 1, 5; comencé a escribir. *Iter reliquum conficere perge:* cf. id. *de Or.* 2, 71, 290; sigue haciendo lo restante del camino, continúa tu c. *Fugere perseveravit.* Caes. *C.* 2, 22, 4. *Omittamus lugere.* Cic. *Brut.* 76, 266. *Quid sit futurum cras fuge quaerere.* Hor. *C.* 1, 9, 13. *Parcite, oves, nimium procedere.* Verg. *B.* 3, 94; dejad de pasar demasado adelante.]

3.° Verba festinandi et morandi. (*Caesar*) *MATURAT ab urbe PROFICISCI.* Caes. *G.* 1, 7, 1.

[*Maturo, propero, moror, cunctor, gravor, pigror; differo* apud Hor. et Liv. *En cui bellum moremur inferre.* Cic. *Phil.* 5, 12, 53. *Scribere ne pigrere.* Id. *Att.* 14, 1, 2.]

4.° Apud poëtas et recentiores verbum *est* (personale), adjectiva, ea praesertim quae aptitudinem, cognitionem, cupiditatem significant, raro alia verba, pro gerundii genitivo, accusativo cum *ad*, ablativo cum *in*.

Si tanta CUPIDO EST Bis Stygios INNARE lacus. Verg. *Aen.* 6, 154; pro *innandi*. *AUDAX omnia PERPETI.* Hor. *C.* 1, 3, 25; h. e. *ad omnia perpetienda*. *DURUS COMPONERE versus.* Id. *S.* 1, 4, 8; i. e. *in versibus*

componendis, [*conficiendis*, *condendis*, *conscribendis*, *exarandis*, *versificador duro*. *Non mihi sunt vires inimicos pelleret tectis*. Ov. *Her.* 1, 109. Sic saepe numero Verg.: *B.* 5, 1; 7, 5; *G.* 1, 284, *cet.*, et Hor.: *C.* 1, 6, 6; 1, 15, 7; 3, 21, 22; 4, 8, 7; *carm. saec.* 25; *Ep.* 1, 2, 27, *cet.*, ut *bonus* (*calamos inflare*), *utilis* (*tibia aspirare et adesse choris*, flauta a propósito para soplar¹ y acompañar el coro: «a los coros con leve soplo acompañó», Juan G. González), *sollers*, *par*, *segnis*, *conjuratus* (*tuas rumpere nuptias*), *timidus* (*mori*), *verax* (*cecinnisse*), *doctus* (*cantare, vincere*), *peritus* (*certare*), *celer* (*sequi*), *avidus* (*committere pugnam*), *certus* (*ire, succurrere, mori*); *suetus*, *assuetus*, *consuetus*, *insuetus* (*muros defendere bello* cf. Verg. *Aen.* 9, 511, *vera audire* cf. Liv. 31, 18, 3). — *Rarus* est infinitivus pro genitivo gerundii, tanquam substantivi appositio: *Haec benignitas etiam reipublicae est utilis, redimi e servitute captos*. Cic. *Off.* 2, 18, 63.]

NB. 1. **Paratus** jungitur cum infinitivo (et cum *ad*). *Pericula subire paratissimus*. Cic. *Fam.* 15, 4, 12, [et *ad pericula subeunda* (*castris ponendis* Liv., n. 257, II, *ab omni re paratior*, n. 279, NB.; *in jure, in rebus maritimis paratissimus*, n. 282, I).]

NB. 2. *Possu*, *debeo*, *soleo*, *coepi*, *desino* juncta infinitivis verborum impersonalium impersonaliter usurpantur. *Cujus auctoritatis neminem posset paenitere*. Cic. *Har. r.* 21, 45; *non nemo posset p.* [SOLET EUM, cum aliquid furiose fecit, paenitere. Id. *Att.* 8, 5, 1: cf. n. 304. Si TE pudere DESIERIT. Sen. *Ep.* 40, 13 (4, 11, 13). INCIPIT ME taedere; pigere EUM facti COEPIT. — Infinitivo juncta passivo verborum transitivorum cohaerent cum nominativo passivo. *Animorum nulla in terris origo inveniri potest*. Cic. *Tusc.* 1, 27, 66. *Plebi injuriae fieri coepere*. Liv. 2, 21, 6: cf. 133, NB. 2.²]

342

Simplicem post se infinitivum habent, si utriusque verbi subjectum idem est:

1.^m Verba sciendi, recordandi, obliviscendi. **VINCERE** SCIS, *Hannibal*; *victoria uti nescis*. Liv. 22, 51, 4.

[Scio, nescio, disco, recordor, memini, obliviscor. Latine loqui didicerat. Sall. *J.* 101, 6. *Hoc mihi jam ante placuisse potes ex superioribus meis litteris recordari*. Cic. *ad Brut.* 1, 5, 2.]

2.º Verba voluntatis, conatus et quae animi decretum

¹ Alii «dar el tono». Hor. *Pis.* 204.

² Cicero *legi potest*, C. puede leerse, p. ser leído, se puede leer a C., cf. Cuenro, *Dicc.* 1, 9^a, 8).

ersi-
r. 1,
for.:
, 2,
lesse
los
seg-
eci-
idus
tus,
vera
ge-
pu-

ula
ida
B.;

er-
tis
p-
if.
it
r-
m
l-

e

i

significant. *Te VIDERE quam primum CUPIO.* Cic. *Fam.* 4, 6, 3. *Fuga salutem PETERE CONTEDEBANT.* Caes. *G.* 3, 13, 2. Cf. n. 332, 1, 2.º et 3.º

[*Volo, nolo, malo, cupio, opto, exopto, concupisco, praefero, postulo,* Cic. *Fin.* 3, 17, 58, cf. n. 332, 1, 3.º, *gestio* (*scire ista omnia*), *praegestio* (*-it animus jam videre juvenes*, Cic. *Cael.* 28, 67), *aveo* (*scire quid agas, quid in caelo fiat, quid sit novi*, Cic.), *ardeo* fere poet. (*ardet abire fuga*, Verg. *Aen.* 4, 28, *persequi Jugurtham animo ardebat*, Sall. *J.* 59, 5), poetica *amo* et *trepido*; *audeo, sustineo* pro *audeo* in poetis, *vereor, verecundor, metuo, timeo, horreo*; — *conor, nitor, enitor, contendo, intendo, tendo* in poetis, *adnitor* Liv. et Tac., *conitor, studeo gratus videri*; at etiam: *gratum se videri studet*, Cic. *Off.* 2, 20, 70, poetica *incumbo, laboro* et *quaero*; — *statuo, constituo, instituo, decerno, cogito, meditor, agito mente* (*bellum renovare*, Nep. *Ham.* 1, 4), *paro, apparo* Caes. *G.* 7, 26, 3, *habeo in animo, fert animus* Ov. *M.* 1, 1, *consilium capio (ineo), [in] animum induco* = *miki propono, dubito, non dubito*, n. 334, III, NB. 1. *Volo et esse et haberi gratus.* Cic. *Fin.* 2, 22, 72. *Malim videri nimis timidus quam parum prudens.* Id. *Marc.* 7, 21. *Te exopto quam primum videre.* Cic. *Fam.* 4, 6, 3: cf. n. 332, 1, 3.º *Amel pacare tumentes.* Hor. *Pis.* 197, *guste de apaciguar a los iracundos.* — *Patriam recuperare nitebantur*, cf. Nep. *Pel.* 2, 1. *Tu ingredi illam domum ausus es?* Cic. *Phil.* 2 27, 68. (*Apas*) *incumbent generis lapsi sarcire ruinas.* Verg. *G.* 4, 249, pro: *ad ruinas sarcientas, ut ruinas sarciant.* — *Pompejus statuerat proelio decertare.* Caes. *C.* 3, 86, 1. *Meditor esse affabilis.* Ter. *Ad.* 5, 6, 8 [896]. *Munitiones institutas Caesar parat perficere.* Caes. *C.* 1, 83, 4; «se dispone C. a concluire las fortificaciones comenzadas». Goya. *Istum exheredare in animo habebat.* Cic. *S. Rosc.* 18, 52. *Iniit consilia reges Lacedaemoniorum tollere.* Nep. *Lys.* 3, 1; plerumque *iniit consilia reges tollendi*, et semper in passiva: *inita sunt (iniit) in hac civitate consilia URBIS DELENDAE.* Cic. *Mur.* 37, 80. *Galli consilium ceperunt ex oppido profugere.* Caes. *G.* 7, 26, 1; etiam *profugiendi et ut profugerent*, cf. n. 332, 1, 3.º *Inducant animum opes contemnere.* Cic. *Tusc.* 5, 10, 30.]

NB. Post verba voluntatis [*praecipue volo, nolo, malo, cupio,*] infinitivo passivo, item infinitivis *esse* et *videri* cum praedicativo additur saepe accusativus. Sic dicitur: *Cupio esse clemens*, at etiam cum Cic. *Cat.* 1, 2, 4: *Cupio, patres conscripti, ME ESSE CLEMENTEM*; [*cupio in tantis reipublicae periculis ME NON DISSOLUTUM VIDERI. Sapientem civem me et esse et numerari volo.* Id. *Fam.* 1, 9, 18. At sem-

per: *manere cupio, volo, nolo, malo*; nunquam: *cupio* (v. n. m.) *me manere*.]

343 I. Verba nonnulla jubendi et prohibendi praeter accusativum personae, quae tamen reticetur aliquando, infinitivum sibi adsciscunt. [*Jubeo, veto, prohibeo, sino cum doceo, assuefacio, arguo, insimulo*.]

INSIMULANT HOMINEM *fraudandi causa* DISCESSISSE. Cic. Verr. 2, 24, 59; unde in passiva: *Insimulatur homo discessisse*, n. 348, I. *Illud Hesiodium eadem mensura REDDERE jubet*. Id. Brut. 4, 15. [(*Varius vos prohibuit*, aut in passiva:) *Prohibiti estis in provincia vestra pedem ponere*. Id. Lig. 8, 24. (*Improbitas*) *nunquam sinit eum respirare*. Id. Fin. 1, 16, 53. (*Docebo*) *Nullum posthac tacere*. Id. l. Agr. 3, 2, 4. *Caesar legatos ab opere discedere vetuerat*. *Pontem facere (feri) jussit*. At imperium et prohibitio passive potius significantur: sed cf. n. 345.

His addi possunt *cogo, subigo, moneo, hortor, dehortor, impedio, prohibeo* et alia nonnulla. Cf. n. 332, I, 1.° et 334. *Ratio ipsa monet amicitias comparare*. Cic. Fin. 1, 20, 66; vel *monet omnes (homines, nos) amicitias c.* Num te emere venditor coëgit?]

NB. *Jubeo ut aliquis et veto ne vel quominus aliquis rara sunt*. *Magoni nuntiatum ab Carthagine est JUBERE senatum ut classem in Italiam TRAJICERET*. Liv. 28, 36, 1. *Jubeo alicui ut faciat vel alicui faciat* solum apud aevi deterioris scriptores invenitur: cf. n. 212. — [Ani-madvertite locutionem *interest inter* cum infinitivo. (*Aristo et Pyrrho*) *inter optime valere et gravissime aegrotare nihil prorsus dicebant interesse*. Cic. Fin. 2, 13, 45. (*Nihil praeter plorare*. Hor. S. 2, 5, 69.)]

II. Reperitur infinitivus pro subjunctivo cum *ut*, fere apud poëtas et seniores, post verba nonnulla suadendi, compellendi, imperandi et permittendi. Cf. 332, I, 1.° et 3.°

(*Plato Dionysio PERSUASIT*) *tyrannidis FACERE finem*. Nep. Dion. 5, 3. *Insignem pietate virum tot ADIRE labores IMPULERIT*. Verg. Aen. 1, 9. [*Grajis DEDIT ore rotundo Musa LOQUI*. Hor. Pis. 325, et Verg. Aen. 9, 362. *Sollicitor nullos esse putare deos*. Ov. Am. 3, 9, 36.¹]

¹ Similiter: *Adimam cantare severis*, Hor. Ep. 4, 49, 9, et Graeco more: *Celso gaudere et bene rem gerere, Musa, refer*, ib. 4, 8, 1; «dirás de mi parte a C. que se huelgue y que todo le suceda bien». Villén de B. — In soluta oratione praecipue *concedo* et semel ap. Cic. *permitto*: *Quinctio ne perire quidem tacite obscureque conceditur*, Quinct. 45, 50; *Ipsis iudicibus conjecturam facere permittam*, Verr. 5, 9, 22, *persuadeo* supra, *impello* ap. Liv. 22, 6, 6; *oro* ap. Tac. Ann. 43, 43, 45.

n.) me

raeter
ando,
loceo,r. 2,
8, 1.
15.incia
eum
d. l.
ace-
sig-dio,
met
ies,nt.
'la-
iat
ni-
io).
er-
.)]
è-
1-3,
1,
.
]
-
3
b

III. ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO, SEU ORATIO INFINITA

344 Accusativum cum infinitivo tanquam objectum sive complementum postulant verba et locutiones sentiendi et declarandi, [h. e. quae alicujus cognitionem, opinionem aut declarationem exprimunt.]

SENTIMUS CALERE IGNEM, NIVEM ESSE ALBAM, MEL DULCE. Cic. *Fin.* 1, 9, 30. QUEM EXISTIMAS FUISSE *principem oratorum*? Ecce tibi NUNTIUS PUEROS VENISSE *Roma*. Id. *Att.* 2, 8, 1.

[En frequentiora sentiendi et declarandi, h. e. intelligendi, existimandi, credendi, sperandi, videndi, audiendi; dicendi, promittendi, demonstrandi, similia: *sentio*, *animadverto*, *intellego*, *cognosco*, *scio*, *nescio*, *ignoro*, *perspicio*, *comperio*, *suspicio*, *disco*, *memini*, *recordor*, poët. *reminiscor*, ex. gr. Ov. *M.* 1, 256, *memoria teneo*, *obliviscor*; *arbitror*, *censeo*, *credo*, *duco*, *judico*, cet., *colligo* et *concludo*, *infiero*, *concluyo* (que), *statuo* et *decerno*, *tengo* para mí; *spero*, *despero*; *video*, *audio*, *accipio* pro *audio* et *intellego*; *dico*, *ajo*, *affirmo*, *confirmo*, *contendo*, *desiando*, *fateor*, *profiteor*, *nego*, *digo* que no, *niego*, *persuadeo*, *convenzo*, *narro*, *nuntio*, *scribo* cf. n. 332, II, *trado*, *respondeo*, *declaro*, *demonstro*, *ostendo*, *significo*, *polliceor*, *promitto* et *recipio*, *simulo*, *dissimulo*, *minor*; *fama*, *spes*, (communis) *opinio est*, *auctor sum*, *aseguro*, *testis sum*, *certiorem facio* et *doceo*, *hago* saber, *informo*, cet.; aliquando etiam sola substantiva et adjectiva ut *opinio*, *spes*, *nuntius*, *ignarus*, *ignorando*.

Epaminondas animadvertibat totum exercitum peritum (esse). Nep. *Ep.* 7, 4; iba a perecer. *Scribis te ad me venturum*. Cic. *Fam.* 14, 5. *Fateor me communium malorum consolationem nullam invenire*. Ib. 6, 4, 2; que para los males comunes no hallo. *Spero (polliceor, existimo) me propediem istuc venturum esse*; espero llegar, que llegaré. *Eos negavit adhuc se vidisse Antonius*. Cic. *de Or.* 3, 14, 54; negó haberlos visto, dijo que no los había v. In his et similibus nota accusativos *me*, *te*, *se*, *nos*, *vos*, qui saepissime a nobis non redduntur cum utriusque verbi subjectum idem est, at solent a Latinis explicari, omitti perraro. — *Eum sermonem mandavi litteris, ut illa opinio tolleretur*, Antonium plane indoctum fuisse: cf. Cic. *de Or.* 2, 2, 7. *Pellantur istae ineptiae paene aniles, ante tempus mori miserum esse*. Id. *Tusc.* 1, 39, 93. *Procurrunt equites, ignari hostes post collem occultari*. — *Spero* et *polliceor*, et pauca alia, cum simplici infinitivo quandoque inveniuntur, si utriusque orationis subjectum idem est.

Nos si dii adjuvabunt, circiter Idus Nov. in Italia SPERAMUS FORE. Cic. *Fam.* 14, 5, 2.¹

Nota alia verba quae raro opinionem declarationemque significant, ex. g. *mitto*, aviso por un mensajero: *Fabius ad collegam mittit altero exercitu opus esse.* Liv. 24, 19, 3; *interpretor*, doy como explicación, ect. — Dicitur: *Censeo Carthaginem esse delendam*, soy de parecer que C. debe ser arrasada, et *censeo (ut) Carthago deleatur*, que C. sea arrasada (*ut Carthaginem deleamus*), etiam: *censeo Carthaginem deleri.* Cf. 332, II.]

NB. 1. Post verba sentiendi et declarandi accusativus interdum infinitivi verbi dependentis, n. 205, a poetis omittitur more Graecorum, cum in eadem persona subsistit oratio. *RETRULIT Ajax Esse Jovis pronepos.* Ov. *M.* 15, 141; *pro se esse J. pronepotem.* [PATIENS VOCARI Caesaris ultor. Hor. C. 1, 2, 45; = *p. te vocari C. ultorem.* *Phaesus ille quem videtis, hospites, ait fuisse navium celerissimus.* Cat. 1, 4, 1. (*Sensit medios delapsus in hostes.* Verg. *Aen.* 2, 377; = *se delapsus esse.*)

NB. 2. Aliquando orationi infinitivae pronomen neutrum praemittitur, vel ita aut sic. *ILLUD nunc negabis, te de re judicata judicavisse?* Cic. *Verr.* 2, 53, 81. *Sic enim a majoribus nostris accepimus, praetorem quaestori suo parentis loco esse oportere.* Id. *Div. Caec.* 19, 61. (*Pompejus*) *narrabat eum graviter et copiose de hoc ipso. nihil esse bonum nisi quod esset honestum, disputavisse.* Id. *Tusc.* 2, 25, 61.

NB. 3. Latine non solet dici, ut apud nos, ex. g. *DE MEDEA narrant (eam) PROFUGISSE*; cuentan de M. que huyó, sed: *MEDEAM narrant PROFUGISSE.* Cic. *Man.* 9, 22. Nonnunquam tamen locutio illa invenitur, v. g. *De Antonio jam antea tibi scripsi, non esse eum a me conventum.* Cic. *Att.* 15, 1, 2. Eodem pacto usitatus est: *Socratem Plato scribit, quam Socrates, ut Plato scribit;* at frequenter invenies *ut opinor, ut audio, credo.* Nota indicativum pro oratione infinitiva: *Melius peribimus quam viduae aut orbae vivemus.* Liv. 1, 13, 3, pro: *Satius erit nos perire quam viduas aut orbas vivere.*²]

¹ Nos nominativus est verbi *speramus*, aut accus. verbi *adjuvabunt*. CONFITERE huc ea spe VENISSE, quod putares hic latrocinium futurum. Cic. *S. Rosc.* 22, 61. Sic Teubn. At multi *te venisse*, quia «*me, te, se (eum)*» innumerabilibus locis a librariis omisa sunt. V. adn. crit. Mülleri. REFRACTUROS carcerem MINABANTUR. Liv. 6, 47, 6. *Petam a vobis ut ea quae dicam non de memet ipso, sed de oratore DICERE PUTETIS.* Cic. *de Or.* 3, 20, 74; i. e. *me dicere p.*

² Usus particulae *quod* cum subjunctivo post verba sentiendi et declarandi est aevi sequioris, et maxime saec. III invaluit. Sed jam apud priscos invenitur: *Scio jam filius quod amet meus Istam.* Plaut. *Asin.* 51-52. Cf. Madvig. *Opusc.*

Cic.

ant,
ltero
ión,
que
sea
eri.

in-
ore
jax
A-
to-
i-
2,

m
u-
s,
,
se

A
H
a
2
t
i

345 Orationem infinitivam etiam postulant aliquando pro subjunctiva, n. **332**, verba voluntatis, optandi, permittendi, imperandi, prohibendi.

VOLO TE *hoc* SCIRE. Cic. *Att.* 1, 18, 6. TE *tua* FRUI *virtute* CUPIMUS. Id. *Brut.* 97, 351.

[In iis numerantur: *volo, nolo, malo, cupio, opto, studeo, postulo, expeto, sino, patior, jubeo*, n. **343**, 1, *impero, prohibeo, veto* (*prohibeo* et *veto* cum *ne* vel cum *quominus*; *jubeo, patior* et *veto* valde raro cum *ut*). (*Græci*) *corpora juvenum firmari labore voluerunt*. Cic. *Tusc.* 2, 15, 36. *Nolo te permoveri*. Id. *Att.* 1, 18, 2. *Nostram gloriam tua virtute augeri expeto*. Id. *Q. fr.* 1, 1, 1, 2. Cum *opto* oratio infin. rara est, cum *impero* infinitivi passiva reperitur, n. **332**, 1.º, cum *postulo* raro adhibetur infinit., et fere passive: *Non hunc in vincula duci imperabis?* Cic. *Cat.* 1, 11, 27. Dicitur etiam nonnunquam *permitto* et *concedo* alicui *facere aliquid*.]

NB. *Volo, nolo, malo, cupio* pro infinitivo passivo praeterito admittunt vulgo solum participium. *Domestica cura te LEVATUM VOLO*. Cic. *Q. fr.* 3, 9, 3. (*Patriam*) EXSTINCTAM CUPIT. Id. *Fin.* 4, 24, 66.

346 Item junguntur cum oratione infinitiva fere objectiva verba affectuum, [seu gaudium, maerorem et admirationem significantia,] quae etiam admittunt particulam *quod*.

Hoc mihi DOLET, NOS sero RESCISSE. Ter. *Ad.* 272 [2, 4, 8.] *DOLET mihi QUOD tu nunc STOMACHARIS*. Brutus ap. Cic. *ad Brut.* 1, 17, 6: cum indic., n. **307**. *Cato MIRARI se ajebat QUOD non RIDERET haruspex*,

Acad. vol. 1, op. 5, p. 232 seqq.; G. MAYEN, *De particulis quod, quia, quoniam, quomodo, ut pro accusativo cum infinit. positis*, Kiel, 1889; Kühner, n. 492, 2 f.

Ab eruditore saeculo est admissa ea lege, ut omnino explicaret factum praecedenti quadam notione implicite jam indicatum ope demonstrativi, n. **340**, II, v. c. *Videndumque illud est, quod, si opulentum fortunatumque defenderis, in uno illo manet gratia*. Ubi «patet», inquit Madv. l. superiore adnot. citato, «longe aliter sententiam a Cicerone animo comprehensam esse ac si dixisset: *sciendum est manere gratiam*. Non enim hoc a se promit Cicero; sed rem notam et concessam (*factum nunc dicimus*) considerari jubet».

Adn. Discrimen solet intercedere inter praesens infinitivi et participii post audio et verba videndi: sc. infinitus potius notat actionem ipsam, non tempus actionis; contra participium. *Vidi pueros ludere*, que los n. jugaban: *vidi pueros ludentes*, a los n. mientras estaban jugando, en el acto de jugar. *Video rure redeuntem senem*. Ter. *Eun.* 5, 4, 45 [967]. *Aspicias ad te venientem Paulum patrem*. Cic. *Rep.* 6, 14 [Somn. Sc. 3]. *Audito te contumeliose de me loqui, oigo decir que hablas. Ipsum dicere auditis*, etiam: *Audistis (ex ipso) cum diceret*, n. **315** II, oisteis decir al mismo; *audistis ipsum dicentem*, cuando peroraba. Cf. RIEMANN-LEJAY, § 261, adn. 1.

haruspice cum vidisset. Cic. Div. 2, 24, 51: cum subjunct., n. 313, III.

[Sunt praecipua: gaudeo, glorior, laetor; fero, soporto, aegre fero, moleste fero, doleo, angor, sollicitor, indignor, queror; miror, admiror. Gaudeo id te mihi suadere quod ego mea sponte pridie feceram. Cic. Att. 15, 27, 1. Incolumis laetor quod (Petilius) vivit in urbe. Hor. S. 1, 4, 98. Valde miror te ad me nihil scribere. Cic. Att. 8, 12 B, 1. Quod abes gratulor. Id. Fam. 2, 5, 1; et solum apud poetas cum infinit. Tota tibi mente mihi gratulor ingenium non latuisse tuum. Ov. Tr. 1, 9, 54. — Particula quod affectus causa quodammodo significatur.]

347 In vehementi exclamatione atque interrogatione, cui saepe accedit *ne*, adhibetur accusativus cum infinitivo, nullo praecedente verbo. (Infinitus absolutus.)

Me miserum! Te in tantas aerumnas propter me incidisse! Cic. Fam. 14, 1, 1. *Mene incepto desistere victam?* Verg. Aen. 1, 37. Cfr. n. 311, I, NB. ¹

IV. NOMINATIVUS CUM INFINITIVO ²

(Cf. n. 341)

348 I. Verba dicendi atque existimandi, jubendi et prohibendi cum aliis, n. 343, I, in passiva personaliter construuntur; i. e. subjectum verbi infinitivi in nominativum transit verbi primarii.

(ARISTIDES) unus omnium justissimus fuisse traditur. Cic. *Sest.* 67, 141; [*dicitur, narratur, fertur, indicatur, memoratur, perhibetur, reperitur,*] pro: *Aristidem justissimum fuisse traditur*; se dice que: cf. n. 183. Jussus es renuntiari consul. Id. *Phil.* 2, 32, 79.

[Sic: scribor, demonstror, audior, intellegor, cognoscor, perspicior. Item videor, si opinionem, non si animi placitum opportunitatemve significat, putor, judicor, existimor, credor, jubeor, sinor, velor, prohibeor, et alia praesertim apud poetas et posteriores, ut colligor.

¹ «¿Yo despertar de dormir! En lecho tan excelente?» CALDERÓN, *La vida es s.*, j. 2, e. 3. B. 7, 7².

² V. LEBRETON, *Caes. Synt.*, p. 64-66.

Ame
loco
forti
lust
5, 1
24,
bati
cogi
in
de
pus
23,
Jul
qui
tur
vel

eti
He
12
20
je

4,
pa
ti
in
(i
C
ai
et
d

A
li
li
r
U

z
s
C

t., n.

aegre
niror,
fecce-
urbe.
ll. 8,
oētas
uisse
lam-

one,
fini-

Cic.
37.

et
la-
m

t.
,
f.

e

Amens (mihī) fuisse videor. Cic. *Att.* 9, 10, 2; pareceme que fuí un loco. *Malum mihī videtur esse mors.* Id. *Tusc.* 1, 5, 9. *Si mihī videntur fortunate beateque vixisse.* Id. *Brut.* 2, 9. ¹ *Luna solis lumine colostrari putatur.* Id. *Div.* 2, 45, 91. *Hoc ego fingere credar.* Ov. *Tr.* 3, 11, 73. *Scutorum multitudo deprehendi posse indicabatur.* Cic. *Mil.* 24, 64. *Oppugnata domus G. Caesaris per nullas noctis horas nuntiabatur.* Id. 24, 66. *A ceteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognoscebar.* Cf. Cic. *Fam.* 1, 5a, 1. *Bibulus nondum audiebatur esse in Syria.* Id. *Att.* 5, 18, 1. *(Pompejus) perspectus est a me toto animo de te cogitare.* Id. *Fam.* 1, 7, 5; me pareció que muy de propósito se puso a pensar en ti. *Nolani muros portasque adire vetiti (sunt).* Liv. 23, 16. *Hispanis duplicia cibaria dari iussa (sunt).* Liv. 24, 47, 11. ² *Jubetur, vetatur, prohibetur (me, te, illum... legere, rem fieri) nusquam invenitur, al semper jubeor (juberis...) legere, res fieri prohibetur.* Sed cum aliquibus, v. c. *nuntior, credor*, utraque constructio invenitur, personalis et impers.

NB. 1. Nonnunquam cum forma personali haec verba occurrunt etiam in oratione subjunctiva praesertim interrogationis obliquae. ³ *Haec qua celeritate gesta sint... PRAETEREUNDA NON SUNT.* Cic. *Man.* 12, 34. *(Orator) EXPLICANDUS EST nobis qualis futurus sit.* Id. *Or.* 20, 68.

NB. 2. *Videor* etiam in oratione per conjunctionem *ut* interjecta solet personaliter usurpari. *Consiliis, ut VIDEMUR, bonis utimur.*

¹ Sed: *Nunc autem visum est mihī de senectute aliquid ad te conscribere.* Cic. *C. M.* 4, 2; i. e. constitui, mihī placuit, visum est opportunum.—*Videtur mihī impers.*, «me parece», raram omnino est: *Non mihī videtur ad beate vivendum satis posse virtutem.* Cic. *Tusc.* 5, 5, 42; ubi tamen Bentlejus et Lambinus legunt *virtus*. Quod si infinitus desideratur, e proximo suppletur: *Pueros attribus ei quot et quos videbitur (intellege attribuire seu attribuendos esse).* Cic. *Att.* 12, 30, 1. *Ad haec, quae visum est, Caesar respondit.* Caes. *G.* 4, 8, 4; adde *respondere*.—Cum verbum dico dativo aut adverbio adjungitur, saepius est impersonale: *De hoc (Diodoro) Verri dicitur habere eum perbona torumata.* Cic. *Verr.* 4, 18, 38; se asegura a V. que éste. *Non sine causa dicitur ad ea referri omnes nostras cogitationes.* Id. *Fin.* 3, 18, 60.

² *LIBERATUR MILO non eo consilio PROPECTUS ESSE, ut insidiaretur Clodio.* Cic. *Mil.* 18, 47; i. e. absoluitur (liberatur a culpa) eo quod demonstratur non eo cons. profectus esse. *HI FRATRES in suspicionem VENERANT suis civibus sanum expilasse Apollinis.* Id. *Verr.* 4, 43, 30; tanquam: putabantur. *COLLIGOR placuisse.* Ov. *Am.* 2, 6, 61; inficere. *EJUSMODI RES obstrepi clamore militum videntur.* Cic. *Marc.* 3, 9; in activa tamen non dicitur nisi obstrepere alieni: cf. n. 263.

³ Apud Caes. nusquam. Cf. Gursche, *De interrogationibus obliquis apud Cicero-nem observationes selectae.* Halis Saxonum, 1883. Verba huc spectantia sunt Cic. *constituor, intellegor* (saepius), *judicor, cognoscor praedicor*que, *facilis cognitu est, perspicior, quaeror*, ccl.

Cic. Att. 5, 18, 2. *Ego autem tibi quidem quod salis esset, ut mihi videbar, responderam.* Id. Tusc. 1, 46, 111.]

II. At verba dicendi atque existimandi in temporibus participii praeteriti et gerundivi constructionem impersonalem habent, raro in temporibus simplicibus.

TRADITUM EST etiam HOMERUM caecum FUISSE. Cic. Tusc. 5, 59, 114. *Ubi tyrannus est, ibi dicendum est plane nullam esse rempublicam.* Id. Rep. 3, 31, 43. *Dicitur eo tempore matrem Pausaniae vixisse.* Nep. Paus. 5, 5. [*Ecce autem repente nuntiatur piratarum esse naves in portu Odysseae.* Cic. Verr. 5, 34, 87 (nuntiatur impers. frequens est).]

III. Si utriusque verbi forma composita est, necessario modus impersonalis usurpandus. *Athenas Atheniensium causa putandum est conditas esse.* Cic. N. D. 2, 62, 154; minime: *Athenae putandae conditae.*

IV. Si nominativum cum infinitivo aliae subsequuntur orationes infinitivae, in his constructio impersonalis adhibetur.

Peregrina res traditur eo anno facta: VULTURNUM, Etruscorum urbem, ab Samnitibus captam. Liv. 4, 37, 1. At dicitur: *Videtur fore (vel futurum esse) ut imperator laudetur; non vero: imperator videtur laudatum iri.*]

V. TEMPORA INFINITIVI

(Cf. n. 106, 108-109)

349 I. Adhibetur praesens infinitivi, cum hujus actio fit eodem tempore quo actio verbi primarii.

[Audio, audiam (audiero)]	TE VENIRE	(oigo decir, oír d. que (tú) vienes.
Audiebam, audivi, audieram		oía d., oí d., había oído d. que venías.
Cupio, cupiam (cupiero)		deseo, desearé que vengas.
Cupiebam, cupivi, cupieram		deseaba, deseé, había deseado que vinieras, que vinieses.

Ii (consules) Bibuli sententiam VALERE CUPIERUNT. Cic. Fam. 1, 2, 2; «éstos quisieron mucho que prevaleciera el parecer de B.» Abril.

4 Apud Cæs. semper.

Non
nunq
de la
pens
daro
Att.

I
actic
nific
[Au

Cup

pos
ten

lan
jun
tuu

act
ve
sis
S.
16
DE

me
eri
Ov

ga
mi
ca
4.
et

IT MIHI

s parti-
bent, 43, 39,
TEMPU-
saniae
tarum
pers.modus
n est
con-

ora-

rum
fore
etur

fit

tú)

d.

is.

do

s.

4,

l.

Non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenierit quod FIERI POSSE nunquam PUTARIMUS. *Ib.* 6, 1, 4; «no habemos por eso de desmayar de tal manera, que parezca haber acaecido alguna cosa que nunca pensáramos que pudiera acaecer». *Abril. Cum aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, VOLAM illum SCIRE ex te me id fecisse.* *Id. Att.* 2, 23, 1.⁴]

II. Adhibetur praeteritum infinitivi, cum ejus actio praecessit actionem verbi primarii, item cum actio absoluta sive perfecta significatur.

[Audio, audivi, audiam, cet.]	{	VOS VENISSE	{	que(vosotros) vinisteis (habéis v.) que habíais v.
[Cupio, cupivi, cupiam, cet.]				que hayáis venido, que hubierais (hubieseis) v.

Poteris dixisse. *Hor. Pis.* 328; podías haberlo dicho (ya). *Bellum possumus ante hiemem perfecisse.* *Liv.* 37, 49, 5; haber terminado, tener acabada.]

NB. 1. *Memini et memoria teneo* praesens infinitivi fere postulant ad designandam rem praeteritam, cujus testes fuimus; [secus junguntur cum praeterito.] *MEMINI Catonem anno ante quam est mortuus mecum et cum Scipione DISSERERE.* *Cic. Lael.* 3, 11.

NB. 2. Apud poëtas invenitur praeteritum simplicis infinitivi activi² pro praesente post aliqua verba, praesertim quae posse et velle significant. *Bacchatur vates, magnum si pectore possit Excussisse deum.* *Verg. Aen.* 6, 78. [*Ne quis HUMASSE VELIT Ajacem.* *Hor. S.* 2, 3, 187. *COMMISSE CAVET quod mox mutare laboret.* *Id. Pis.* 168. *Si CURAT cor spectantis TETIGISSE querela.* *Ib.* 98. *Fratres TENDENTES opaco Pelion IMPOSUISSE Olympo.* *Id. C.* 3, 4, 51.]

Sic etiam apud omnes aliquando, ubi nos praesente saepius utimur, maxime cum *satis est, satis habeo, contentus sum, juvabit, melius erit, paenitebit, pigebit.* *Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni.* *Ov. Tr.* 3, 5, 33. *Quiesce erit melius.* *Liv.* 3, 48, 3.]

1 Eodem pacto in passiva: *Audio, audiebam, cet. a te legi Vergilium;* et in conjugatione periphrastica: *Audio te venturum esse, que estás a punto de venir, que tienes intención de v. Audio Vergilium tibi esse legendum, que debes leer a V.*

2 Ut Graece aoristus. «Poëtae elegiaci, inquit *Madv., Adv. crit.* II, saepe metri causa in versu pentametro perfectum ponunt; in hexametro praesens, ut *Tibullus* 1, 1, 73 et 74; 4, 8, 11 et 42; 4, 10, 61 et 62.» Cf. *Hor. Ep.* 1, 1, 41: *Virtus est vitium fugere et sapientia prima Stultitia caruisse.*

III. Adhibetur futurum infinitivi, cum hujus actio consequitur actionem verbi primarii. Et frequenter *esse* omittitur.

[*Audío, audiui, audiam* cet. *te venturum esse* vel *te venturum*, que vendrás, que vendrás. *Audío multas tibi molestias exhaustiendas fore*, que tendrás que pasar por; futurum periphrast. *Ipse (Caesar) opinione celerius venturus esse dicitur*. Cic. *Fam.* 14, 25. *Scribit meas litteras maximum apud te pondus habituras*. *Ib.* 3, 1, 3. *Addit (Pompejus) se prius occisum iri ab eo (Clodio) quam me violatum iri*. *Id.* *Att.* 2, 20, 2. *Quasi divinarem tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum, sic*, cet. *Id.* *Fam.* 5, 13, 1.1]

NB. 1. Verba sperandi, promittendi, minandi a nobis usurpari solent in praesente infinitivi pro futuro, cum utriusque orationis idem est subjectum, v. g. «*Espero vencer*», *spero me victurum*, cet. *SPERABAT propediem magnas copias sese habiturum*. Sall. *C.* 56, 4; tener, que tendría.²

[NB. 2. Verba voluntatis, maxime optandi, jubendi et prohibendi, construuntur generatim cum infinito praesenti, etiam cum aliqua temporis futuri significatione. *Te tua frui virtute cupimus*.

1 A Corn. Nepote semper *esse* omittitur. Apud Caes. «forma composita (*futurum esse*), inquit Lebreton, multo rarius est et his fere locis invenitur, ubi modo indicativo formam... *futurus sum* usurpare liceret; ea enim a Caesare plerumque significatur vel quid a subjecto intendatur, vel quid proxime immineat... Apud Cicero nem utriusque formae eadem omnino videtur esse vis... (videtur autem) «bre-viore forma usus esse... paulo frequentius quam forma pleniore». *Caes.* S. pp. 60-61. In locis autem formae compositae verbum *esse* saepe participio antecedit, saepe subsequitur. Apud Caes. in libris *Belii Civilis* sexies antecedit, semel subsequitur.

Memoria tene *venturum esse* etiam praesens esse infiniti periphrastici.—Participium in *urus* cum *fore*. v. g. *addis te ad me fore (?) venturum*, Cic. *Att.* 5, 24, 4; *libenter facturos (?) fore*, Liv. 6, 42, 42, videtur mendosae lectionis. V. JANS. n. 403.

«Circutionem illam quae ex participio in *us* et infinito *esse* constat, praetermisimus... quia haec loquendi ratio officium necessitatemque potius quam futurum tempus adsignificare videatur... Cicero, *Fam.* 15, 4, 44: «*Admonendum* potius te a me, quam *rogandum* puto». Dic *Admonitum iri* potius te a me, quam *rogatum iri* puto; num idem haec valent? non puto: illud enim officium debitumque adsignificat, hoc potius futurum tempus. Illud sic exponi potest: *Admoneri* puto potius te a me, quam *rogari oportere*. Sic idem, *Fam.* 1, 5, 1: «Quae autem posita sunt in conjectura quaeque mihi videntur fore, ea puto tibi a me *scribi oportere*»; fac sic: Ea puto tibi a me *scribenda esse*, idem prorsus dixeris.» Alvar. n. 347. Aetate nostra *amandum esse* pro *amatum iri* ad infimam saec. III Latinitatem relegatur.

2 Contra: «*Espero* (creo) que Antonio estará ya en Roma» Latine effertur per praesens: *Spero Antonium Romae jam esse*; agitur enim de re praesenti.—At haec verba admittunt, ut apud nos, praesens *posse, velle, nolle* cum significatione futuri: *Quantum se posse sperat imitari*. Cic. *Or.* 7, 24. Sed apud Caes. praesertim inveniuntur alia verba in praes. infin. etiam post verba dicendi. *Renuntiata ad suos, illi se quae imperarentur facere dixerunt*. G. 2, 32, 3; que *harian* (al momento).

atur

que

ore,

nio-

tte-

us)

2,

IN-

dis

a-

n,

6,

et

n

i.

a

2

-

Cic. Brut. 97, 331. *Te VOLO bene SPERARE*. Cass. ap. Cic. Fam. 12, 13, 4.]

IV. *Fore ut, futurum (esse) ut* cum praesente conjunctivi post tempus primum, cum imperfecto post secundarium eleganter pro futuro infinito tam activo quam passivo adhibentur; qua circuitione subvenitur verbis quae supino carent

Nunquam putavi FORE UT supplex ad te VENIREM. Cic. Att. 16, 16 C, 10. *Video te velle in caelum migrare. Spero FORE UT CONTINGAT id nobis*. Id. Tusc. 1, 34, 82. [*Hujus me constantiae puto fore ut nunquam paeniteat*. Id. Fam. 2, 16, 3; «de esta mi firme determinación... entiendo que jamás me he de arrepentir». Abril. *Credo fore ut oppidum capiatur, sive captum iri*.¹]

350

I. Pro futuro infinito exacto sive perfecto usurpatur *fore ut* cum perfecto conjunctivi post tempus primum, cum plusqpl. post tempus secundarium, v. g. *Credo fore ut librum legeris*, creo que habrás leído el l. *Credebam fore ut librum legisses*, creía que habrías leído. [*Spero fore ut omnia propediem confecta sint. Sperabam, cum has litteras accepisses, fore ut ea quae superioribus litteris petissemus impetrata essent*. Cic. Att. 16, 16 E, 16 [16, 20]; espero que cuando hayas recibido esta carta se habrá alcanzado lo que pedí en la anterior: n. 300, I.²]

II. In verbis passivis et deponentibus futurum perfectum effici solet ex participio praeterito et *fore*, v. c. *Credo epistulam scriptam fore*, creo que la c. habrá sido escrita. *Credebam eum tum jam profectum fore*, creía que entonces ya él habría partido [*Quos spero brevi tempore societate victoriae tecum COPULATOS FORE*. Cic. Fam. 11, 8, 2; «los cuales confío que en breve serán tus compañeros en la comunidad de la victoria». Abril; litt. que se habrán unido: n. 301.³]

¹ Infinil. fut. passivi prior forma (*amatum iri*) frequens est in epistulis Cic., quae saepissime in ejus operibus per alteram (*fore ut*) substituitur. Eodem pacto a T. Liv. vix nisi in prima decade usurpatur.

² Error est a majoribus acceptus, qui adhuc in nostris gymnasiis late pervagatur (vide Grammat. Raimundi de Miguel, *oraciones de infinitivo*, post c. IX in Analogia), futurum perf. indicat., v. g. «creo que habrás leído el libro», sic reddere Latine: *Credo te librum fuisse lecturum*.

³ Haec forma non est apud Caes. In illo B. G. 4, 6, 3: *ah se fore parata* significatur status ope verbi sum: cf. n. 107.

VI. INFINITIVUS IN ORATIONE OBLIQUA ET POST INFINITIVUM

351 I. Oratio obliqua ea est qua alicujus dicta aut cogitata [non referuntur iisdem verbis quibus ipse protulit (oratio recta), sed] ita referuntur, ut subjiciantur verbo sentiendi aut declarandi, quod aliquando tamen non exprimitur, v. c. (*Regulus*) *in senatum venit, sententiam ne diceret recusavit*; QUAMDIU JURE JURANDO HOSTIUM TENERETUR, NON ESSE SE SENATOREM. Cic. *Off.* 3, 27, 100; rehusó dar su parecer, *diciendo* que en cuanto estuviese obligado por un juramento prestado al enemigo, no era senador. Cf. 313, I-III.

II. Propositio indicativi orationis directae quae aliquid esse vel fieri indicat,¹ in obliqua mutatur in infinitum. Jam praeteritum imperfectum fit praeteritum perfectum post verbum primarium temporis praesentis aut futuri.

Sic: INGEMISCEBAT, *quoties filium conspexerat* mutabitur ita: NARRANT illum, *quoties filium conspexisset*, INGEMISSE; que gemía, cada vez que miraba: n. 304, 313, III. [Eodem pacto in passiva: *Copiae ornatae atque instructae ERANT* (imperf. status: estaban provistas y apercebidas), *urbsque OBSIDEBATUR*, estaba o era asediada, erit: *Dico ejus adventu maximas Mithridati copias omnibus rebus ornatas atque instructas FUISSE, urbemque Cyzicenorū OBSESSAM ESSE ab ipso rege*. Cic. *Man.* 8, 20.²

NB. Participio praeteriti cum *fuisse* significatur etiam plusqpf. actionis. *Nego litteras jam tum SCRIPTAS FUISSE*; digo que la carta aun no se había escrito; niego que la c. hubiera sido escrita entonces, etiam: digo que la c. aun no estaba escr., niego que la c. estuviese escr.

¹ Enuntiativa haec oratio dicitur.

² *Quis hoc credat, Cn. Pompejum exercitu dato judicium EXPECTATURUM FUISSE in ejus consiliis vindicandis?* Id. *Mil.* 26, 70; «que P. había de esperar el fallo de los jueces para castigar los intentos de». Calvo; «que P. habiéndosele dado ejército había de haber aguardado». R. de Oviedo. — At: *Res ad eum defertur: ESSE civem Romanum, qui se Syracusis in lautumiis fuisse quereretur*. Cic. *Verr.* 5, 62, 460. Oratio dir.: *Erat civis Romanus, qui querebatur*: cf. n. 313, I et III. *Esse* in praes., quia *defertur* = *delata est*, praes. historic.

352

I. Interrogatio directa primae vel tertiae personae indicativi in oratione obliqua effertur accusativo tertiae personae cum infinitivo; v. g. *Quid vivimus, quid in parte civium censemur?* sic mutabitur: *Plebes contra fremit: quid SE VIVERE, quid in parte civium CENSERI?* Liv. 7, 18, 5. *Quod si veteris contumeliae oblivisci vellet, num etiam recentium injuriarum memoriam deponere posse?* Caes. G. 1, 14, 3; omisso *se*, quod hic semper licet: *si volo, num possum?* in orat. recta. *Timere patres residem in urbe plebem. Quamdiu autem tranquillam quae cesserit multitudinem fore?* Liv. 2, 32, 6; *quamdiu tranquilla quae cessit multitudo erit?* Rarae sunt exceptiones subjunctivi pro infinito.

II. Interrogatio directa secundae personae indicativi vel cujuscumque personae modi potentialis et interrogativi seu dubitativi effertur in obliqua oratione per tertiam pers. imperfecti subjunctivi; v. c. *Quid veremini, aut cur de mea virtute desperatis?* erit: *(Eos incusavit) QUID tandem VERERENTUR? aut CUR de sua virtute DESPERARENT?* Caes. G. 1, 40, 4. *Quis hoc sibi persuadeat?* ita erit: *(Titurius clamabat) QUIS hoc sibi PERSUADERET sine certa spe Ambiorigem ad ejusmodi consilium descendisse?* Ib. 5, 29, 5. *Cur fortunam periclitetur?* = *Cur fortunam periclitaretur?* Id. C. 1, 72, 2. — Rarae sunt exceptiones infinitivi pro subjunctivo cum secunda pers. in orat. obliqua.

353

Propositiones hortativae, imperativae prohibendae aut optativae quae in oratione recta imperativo aut subjunctivo efferuntur, in orat. obliqua per imperfectum subjunctivi enuntiantur. Particula negativa est **ne (neve)**. *Ite, create; eant, creent* sic redditur: *Maesti patres fremunt: IRENT, CREARENT consules ex plebe.* Liv. 7, 6, 40. *Sin bello persequi perseveraret, REMINISCERETUR et veteris incommodi populi Romani et pristinae virtutis Helvetiorum. Quare NE COMMITTERET ut is locus ubi constitissent ex calamitate populi Romani nomen caperet.* Caes. G. 1, 13, 4 et 7; = *si bello persequi perseveras, reminiscitor pr. v. H. Quare ne commiseris ut is l. ubi constiterunt ex c. p. R. nomen capiat.*

NB. Imperfectum subjunct. mutari potest in praesens, si prior oratio est praesentis historici, ut *dicit, mandat, respondet*, cet. (*Vercingetorix*) *perfacile esse factu (dicit) frumentationibus Romanos prohibere, aequo modo animo (= modo aequo animo) sua ipsi frumenta CORRUMPANT aedificiaque INCENDANT.* Caes. G. 7, 64, 3; = *aequo m. a. vestra ipsi fr. corrumpite aed. incendite.* Cf. n. 337, I, NB. 1.]

354

I. Praeteritum imperfectum et plusqpl. subjunctivi condicionati efferuntur in oratione obliqua participio futuri cum *fuisse*; in passiva per *futurum fuisse ut* et imperfectum; v. g. *Aliam sententiam dixisset, nisi propinquitate impediretur* mutabitur hac ratione: *Dixit aliam sententiam se* DICTURUM FUISSE, nisi propinquitate impediretur. Cic. Phil. 8, 1, 2; *que habria dato otro* parecer. Nisi quidam nuntii de Caesaris victoria essent allati, existimabant plerique FUTURUM FUISSE UTI (oppidum) amitteretur. Caes. C. 3, 101, 3. [Puto, etiamsi Icadius tum in spelunca non fuisset, saxum tamen illud casurum fuisse. Cic. Fat. 3, 6. An Cn. Pompejum censes tribus suis consulatibus laetaturum fuisse, si sciret se in solitudine Aegyptiorum trucidatum iri? Id. Div. 2, 9, 22.¹ Cf. n. 350.]

II. Aliquando condicio pendet ex solo sensu. In iis singulis ita semper existimabitis, vivo P. CLODIO (= si P. Clodius viveret), nihil eorum vos VISUROS FUISSE. Cic. Mil. 28, 78. An eum (Pompejum) magis communem (dispueto a oir los consejos de otro) censemus in victoria (= si vicisset) futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset? et nunc omnia tenentem (= si omnia teneret, si tuviera todo el poder) nostras sententias desideraturum censes fuisse? Id. Fam. 4, 9, 2. Stantes plaudebant in re ficta: quid arbitramur in vera fuisse facturos? Id. Lael. 7, 24.²

NB. Imperfectum subjunctivi condicionati potest post verbum praeteriti significari per futurum imperfectum infiniti; in passiva per futurum esse ut vel fore ut. Titurius clamitabat... Caesarem arbitrari profectum in Italiam, neque aliter (i. e. si Caesar non esset profectus) Carnutes interficiendi Tasgetii consilium fuisse capturos (in or. recta cepissent), neque Eburones, si ille adesset, ad castra ESSE VENTUROS (in recta or. venirent). Caes. G. 5, 29, 1-3.³

III. Oratio obliqua condicionata praesentis subjunctivi de re significata ut simpliciter possibili, n. 317, II, est in futuro infin. Dicit se, amicum si habeat, felicem futurum esse et: Dicebat se, ami-

¹ Nota haec et similia: Platonem existimo, si genus forense dicendi tractare voluisset, gravissime et copiosissime potuisse dicere. Cic. Off. 1, 1, 4; quia in oratione recta diceretur: Plato potuit, n. 318, I. Nonne meministi clamare te omnia PERISSE, si ille (Caesar) funere elatus esset? Id. Att. 14, 14, 3; = omnia perierant, n. 318, II.

² Loco hujus orationis obliquae recta etiam uluntur Latini, priore verbo interposito. Credo in illa militis causa, si tu militem defendisses, ad Hostilianus te actiones contulisses. Cic. de Or. 1, 37, 245. Male, credo, mererer de meis civibus, si ad eorum cognitionem divina illa ingenia transferrem. Id. Fin. 1, 3, 7.

³ Cf. Revue de philol., XI, p. 42 seqq. et XV, 34.

cum si haberet, felicem futurum, ab orat. recta Amicum si habeam, felix sim.

355

[I. Post orationem infinitam sequente comparatione cum *quam*, *idem qui*, *idem atque*, *tantus quantus* et similibus fere usurpatur oratio infinita pro finita, si idem verbum subauditur.

Te suspicor eisdem rebus quibus me ipsum interdum gravius commoveri. Cic. *C. M.* 1, 1; etiam nonnunquam: *quibus ego ipse commoveor.* (Antonius) *ajebat se tantidem (frumentum) aestimasse, quanti Sacerdotem.* Id. *Verr.* 3, 92, 215; i. e. *quanti Sacerdos aestimasset*, per attractionem, cf. n. 313, III. — Hic accusativus adhibetur nonnunquam etiam post comparativum et *quam* cum verbo diverso a primo: *Nonne tibi affirmavi quidvis me potius perpessurum quam ex Italia ad bellum civile exiturum?* Cic. *Fam.* 2, 16, 5.

II. Cum relativum pendet ab oratione infinita, significatque *et is, sed is, nam is*, hujus relativi oratio infinita est aliquando pro finita.

Res ad eum defertur: esse civem Romanum qui se Syracusis in lautumiiis fuisse quereretur; quem jam ingredientem in navem et Verri nimis atrociter minitantem ab se (magistratu Mamertino) retractum esse et asservatum. Cic. *Verr.* 5, 62, 160.⁴]

CAPUT XI. DE SUPINO, GERUNDIO, GERUNDIVO, PARTICIPIO²

I. SUPINUM

356

I. Supinum in *um* amant verba motus ad finem indicandum.

Abi DEAMBULATUM. Ter. *Haut.* 587 [3, 5, 26]. *Legatos ad Caesarem mittunt, ROGATUM auxilium.* Caes. *G.* 1, 11, 2: n. 124, XIII. Etiam: *ut rogent a., qui rogent a., ad rogandum a., rogandi auxilii*

⁴ Eodem pacto cum relativa conjunctione rarissime: *Jacere tandem irritas sanctiones quae de suis commodis ferrentur, cum interim de sanguine ac supplicio suo latam legem confestim exerceri.* Liv. 4, 51, 4; pro et interim.

² Ad nomina quod attinet v. L. Jón, de Grammaticis vocabulis apud Latinos.

causa (gratia), raro rogandi auxilii (sine causa), et post Cic. rogatu-
ros a. [Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est, sciscitatum
quibus precibus deos possent placare. Liv. 22, 57, 5. — Dicitur: Nup-
tum dare alicui filiam, dar en matrimonio; do venum servos; eo per-
ditum, eo ultum.]

NB. Poëtae aliquando pro supino in um infinitivo utuntur. Pro-
teus pecus egit altos VisERE montes. Hor. C. 1, 2, 7. [Non nos aut
ferro Lybicos populare penates Venimus, aut raptas ad litora vertere
praedas. Verg. Aen. 1, 527.]

II. Supinum in u fere passivae significationis adhaeret nomi-
nibus adjectivis, iis praesertim quae honestatem, jucunditatem,
facilitatem aut contrarium significant; item substantivis *fas*, *nefas*
(et raro *opus est*: 274, NB.).

Quod scire vis DIFFICILE DICTU est. Cic. Fam. 1, 7, 2; de decirse,
de decir.¹ Quod OPTIMUM FACTU videbitur, facies. Id. Att. 7, 22, 2.
Videtis NEFAS esse DICTU miseram fuisse talem senectutem. Id. C. M. 5,
13. [— Agit aliquando vices infinitivi activi, praesertim cum adjec-
tivis neutris facile, difficile, proclive et cum tribus praecepti substan-
tivis, v. c. quod scire vis difficile est dicere; nefas est dicere miseram
fuisse Fabii Maximi senectutem: cf. n. 340 a) et 274, I.]

His adjectivis potissimum supina in u junguntur: absurdus,
acerbus, arduus, asper, credibilis, crudelis, difficilis, dulcis, durus,
facilis, foedus, gravis, horrendus, incredibilis, infandus, inutilis, ju-
cundus, lepidus, levis, memorabilis, mirabilis, mirus, molestus, neces-
sarius, optimus, pessimus, pulcher, suavis, terribilis, turpis, utilis,
etiam dignus et indignus. Frequentiora supina: auditu, cognitu,
dictu, factu, intellectu, inventu, memoratu, transitu, visu. Ab his
differunt verbalia substantiva ejusdem positionis natu, rogatu, cet.,
quod orationem non queant post se habere. Hoc dictu quam re faci-
lius est, de decir que de hacir. Uva peracerba gustatu. Quid est tam
jucundum auditu? O rem non modo visu foedam (pulchram), sed etiam
auditu! Nihil dictu dignum ausi. Liv. 9, 43, 6; = quod dicatur:
n. 329, 2.²

NB. Praepositio ad cum gerundio v. in 359, I. — Et poëtae
cum posterioribus usurpant etiam infinitivum.]

¹ «El pavón es muy hermoso de ver, mas no es dulce para oír. El ruiseñor es
dulce de oír, mas no es hermoso para ver.» GRANADA, Guía, 2, 21, B. 6, 166¹. Cf. sequens
NB. et NÖRRL, Gram. Cast. n. 159, VI.

² Istaece lepida sunt MEMORATUI. Plaut. Bacch. 62. Nunc OPSONATU redeo. Id. Men.
288 (unde).

II. GERUNDIUM ET GERUNDIVUM ¹

357 I. Gerundium nomen est verbale activae significationis, cujus auxilio praesens infiniti activi in casus declinatur, ut: *Tempus est dicendi, philosophia necessaria est bene dicendo et rectius ad bene dicendum, consumpsisti tres horas in dicendo.*

NB. Inest interdum in gerundio notio passiva, v. g. *Hostis Antonius judicatus Italia cesserat: spes RESITUENDI nulla erat.* Nep. Att. 9, 2; i. e. fore ut restitueretur vel restitutionis. [*Ferrum habile tundendo.* Plin. N. H. 34, 15, 149. *Ante domandum Ingentes tollunt animos.* Verg. G. 3, 206; i. e. antequam domentur (equi). (*Nilus*) oblitos agros ad serendum relinquit. Cic. N. D. 2, 52, 150; para que puedan sembrarse, para la siembra, p. sembrar. (*Memoria*) excolendo augetur. Quintil. 11, 2, 1.²]

II. Gerundivum (sive participium in ndus) est passivae significationis, et 1.^m frequenter officium necessitatemque significat, praecipue cum verbo sum. Est nobis haec (*diligentia*) semper ADHIBENDA. Cic. de Or. 2, 35, 148.

2.º in casibus obliquis meram actionem designare solet. In ea (*voluptate*) SPERNENDA et REPUDIANDA virtus vel maxime cernitur. Cic. Leg. 1, 19, 52; en el menospreciar y repudiar el deleite, en el menosprecio y repudio del d.

3.º negatione aut vi praecedente, per verbum possum aut per adjectivum saepe explicandum est. *Illa quae natura assecuti sunt (Romani), NEQUE cum Graecia NEQUE ulla cum gente SUNT CONFERENDA.* Cic. Tusc. 1, 1, 2; las cualidades naturales de los R. no pueden cotejarse. *Vix erat CREDENDUM.* Caes. G. 5, 28, 1; se podía creer, era creíble. ³

[NB. Gerundia et gerundiva agere possunt partes appositivi, sed

¹ Cf. SNELLMAN, *De Gerundiis orationum Ciceronis*. Helsingforsiae, 1894.

² «Cristo mandó creer la Santísima Trinidad, que es cosa altísima para entender;... mandó amar al enemigo, que es cosa recia para cumplir». GUEVARA, *Monte Calvario*, p. 2, 5.ª palabra, c. 4, fol. 234 (a. ?)=para que la entendamos, para que se entienda, p. ser entendida. Est tamen ubi gerundium respondeat simplici substantivo verbali. *Etiam ceteris quae moventur, hic fons, hoc principium est MOVENDI.* Cic. Tusc. 1, 23, 53; i. e. motus: cf. Plato, *Phaedr.*, 245 c: τοῦτο πηγή καὶ ἀρχὴ κινήσεως. Cujus hic Cic. locus versio est.

³ Futurum tempus gerundivo expressum non invenitur ante A. Gellium, 18, 6, 7.

raro. *Nunquam ingenium idem ad res diversissimas, parendum atque imperandum, habilius fuit.* Liv. 21, 4, 5.]

358 I. Gerundia quae accusativo gaudent fere elegantius ita efferuntur, ut accusativus in casum gerundii trans-eat, gerundium in gerundivum mutetur; ut *Pompejus studiosus fuit rempublicam defendendi civesque servandi* ita efferes: *Pompejus studiosus fuit REIPUBLICAE DEFENDENDAE CIVIUMQUE SERVANDORUM.* [Hoc quicquid attingi, non feci inflammandi tui causa; sed testificandi amoris mei. Cic. Fam. 2, 4, 2. Omnis loquendi elegantia augetur legendis oratoribus ac poetis. Id. de Or. 3, 10, 39.]

II. Haec gerundivi constructio usurpanda est, cum gerundium pendet a praepositione, et cum gerundio dativo.

Qui se ipse norit, intellet quanta instrumenta (medios) habeat AD OBTINENDAM ADIPISCENDAMQUE SAPIENTIAM. Cic. Leg. 1, 22, 39; non ad obtinendum sapientiam. *Præcesse agro colendo.* Id. S. Rosc. 18, 50. [IN EA (VOLUPTATE) SPERNENDA et REPUDIANDA virtus vel maxime cernitur. Cic. Leg. 1, 19, 52. *Primus (liber Tusculanarum disputationum) est de contemnenda morte, secundus de tolerando dolore, de aegritudine lenienda tertius.* Id. Div. 2, 1, 2.¹

Sed accusativus pronominis neutrius invenitur aliquoties post ablativum gerundii cum praepositione. IN SUUM cuique TRIBUENDO. Cic. Brut. 21, 83. DE NIHIL SENTIENDO. Id. Tusc. 1, 43, 102.]

NB. Cum genitivis mei, tui, sui, nostri, vestri adhibetur genitivus singularis gerundivi neutrius, ut VESTRI ADHORTANDI causa, Liv. 21, 41, 1; non vestri adhortandorum; [at dicitur etiam: Vos adhortandi causa. *Copia placandi te vel tui PLACANDI, non placandae,* etsi agitur de Cydippa, Ov. Her. XIX [XX], 74. *Doleo tantam Stoicos*

¹ In antiquis edd. inveniuntur aliqui loci mendosi, v. g. *ad levandum fortunam* pro *ad levandam* f. Locus Liv. 1, 6, 4: *Palatium Romulus, Remus Aventinum ad inaugurandum templa capiunt* fit perspicuus Forcellini-Furnaletti interpunctione: P. R., R. A. ad inaugurandum, t. c.; para (como) templos augurales, o de sus agüeros; minime: «para inaugurar los templos», ut transfertur ab Navarro et Calvo. Gerundium cum accus. substantivi pendens a praepositione archaicum est, v. c. Varro, R. R. 3, 9, 42. At excipiendum illud Cic. Tusc. 3, 9, 20: *Verbum invidiae ductum est a nimis* INTUENDO FORTUNAM alterius, tanquam diceret: *ductum est a nimis intueri f. a.*

In genitivo et ablativo sine praepositione auctores alii sunt gerundii amantiores, alii, ut Cic. et Caes., gerundivi. Attamen perspicuitatis gratia usurpari solet gerundium genitivi cum accusativo neutro pronominis et adjectivi, ut *Studium id (aliquid...) efficiendi, cupiditas vera (plura) cognoscendi*; nam ejus et verorum etiam sunt masculina.

nostros Epicurēis irridendi sui facultatem dedisse. Cic. Div. 2, 17, 39.¹ — Apud antiquiores et Ciceronem invenitur gerundium in *ndi* pro plurali cum genitivo multitudinis etiam feminino: *Exemplorum eligendi potestas*. Cic. Inv. 2, 2, 5; pro *eligendorum*. Cf. idem Fin. 5, 7, 49; Verr. 2, 51, 77; 4, 47, 104; Phil. 5, 5, 6.

359

I. Accusativus gerundii et gerundivi additur frequenter praepositioni *ad*, raro *inter*, *durante*, et *ob*, [rarissime *ante*, *circa*, *in*.]

Breve enim tempus aetatis satis longum est ad bene honesteque vivendum. Cic. C. M. 19, 70. Cf. *satis est ceteris artificibus percipiendis*, id. de Or. 1, 28, 127: v. *hic*, III. [INTER SPOLIANDUM CORPUS hostis veruto percussus. Liv. 2, 20, 9; mientras estaba despojando. A quo pecuniam ob absolvendum acceperis. Cic. Verr. 2, 32, 78. Quae ante conditam condendamve urbem traduntur. Liv. praef. 6; las tradiciones de antes de estar fundada Roma o de antes de tener intención de fundarla.² *Dubitabitis, Quirites, quin hoc tantum boni in rempublicam conservandam atque amplificandam conferatis?* Cic. Man. 16, 49; fere: *ad remp. c.*]

NB. Praepositio *ad* cum gerundio in *ndum* frequentissime finem significat, vel sequitur verba motus et adjectiva [*facilis, difficilis, jucundus, paratus, promptus, expeditus, idoneus, aptus, segnis, vehemens* et horum similia: cf. n. 257, II.] *Breve enim tempus aetatis satis longum est ad bene honesteque vivendum*. Cic. Transducti a disputando ad dicendum. Id. Brut. 51, 118. [Nec me segniorem ad respondendum reddidisti. Id. Fin. 1, 10, 34. *Hic locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus*. Cic. Man. 1, 1; el más descollado para proponer los asuntos de la república y el más honorífico para los discursos.]

II. Genitivus gerundii et gerundivi jungitur substantivis, n. 238, et adjectivis quae genitivum petunt. *Equidem efferor studio patres vestros videndi*. Cic. C. M. 25, 83. *Sum cupidus te audiendi*. Id. de Or. 2, 4, 16.

¹ Genitivi *mei, tui*, cel. qui vices agunt genitivi pronominum personalium, nihil aliud reapse sunt quam genitivi neutri substantive sumpti adjectivorum possessorum *meus, tuus*, cel., ad verbum *de mi ser, de mi persona, de lo* (por excelencia) *mío*. Hinc praesens concordantia.

² «Los hechos que precedieron o acompañaron a la fundación de R.» Navarro y Calvo; potius dicendum: Las tradiciones que precedieron remota o próximamente a la f. de R.

[Sic: consilii habendi atque arma capiendi spatium datum, etiam ad consilium habendum; maxima illecebra est peccandi impunitatis spes; arrogantia respondendi, en responder; triste est nomen ipsum carendi, la palabra «carecer»; duo genera liberalitatis, unum dandi beneficii, alterum reddendi. Item: Cupidus, avidus, studiosus addiscendi; consuetus, insuetus, insolens navigandi; peritus, imperitus, gnarus, ignarus dicendi; doctus, sciens, nescius, inscius adulandi; vir regendae reipublicae scientissimus; timidus moriendi. At cave dicas: paenituit jurandi patrem, sed jurasse sive juramenti, quia gerundium a verbo non regitur, nisi a sum ad finem significandum cum hoc sensu, «servir para tenerse para»: Quod (regum imperium) initio conservandae libertatis atque augendae reipublicae fuerat. Sall. C. 6, 7; el gobierno monárquico «establecido a los principios para la conservación de la l. y aumento del estado». Inf. D. Gabriel.⁴

NB. Pauca substantiva juncta cum verbo est genitivum gerundii aut infinitum habere possunt. Appellandi tempus erat: cf. Cic. Quinct. 12, 41. Tempus est jam hinc abire (me abire). Id. Tusc. 1, 41, 99.]

III. Dativus gerundii et gerundivi additur adjectivis, n. 256-57, et nonnullis verbis quae dativum poscunt, item substantivis, eis potissimum quae munus significant, ad finem exprimendum.

Tempora DEMETENDIS FRUCTIBUS et PERCIPIENDIS ACCOMMODATA. Cic. C. M. 19, 70. PRAEESSE AGRO COLENDO. Id. S. Rosc. 18, 50. III viri AAA FF: n. 6, 2.

[Verba praecipua sunt: praesum, praeficio, sufficio, operam do, studeo, diem dico aut indico, fijo un día para, locum capio aut deligo, señalo un lugar para, tempus statuo aut indico, comitia habeo vel indico; item sum: (non) esse solvendo, (no) estar en disposición de pagar, esse oneri et honori ferendo, Liv. 2, 9; 4, 33; similiter adesse scribendo, sc. senatusconsulto. Consul placandis diis dat operam. Liv. 22, 2, 1. Ut nec triumviri accipiendo, nec scribae referendo sufficerent. Id. 26, 36. Quem diem patrando facinori indixerat. Id. 35, 35. Non exercitum, non ducem scribendo exercitui esse? Id. 4, 45, 10. — Adjectiva in primis huc spectant ea quae aptitudinem, facilitatem, uti-

⁴ Vologesi INFIXUM ERAT arma Romana VITANDI. Tac. Ann. 45, 5, 5, et alia apud eundem. In una alterave locutione usurpatur gerundium et in ndi et cum ad: v. g. facultatem dare, afferre ad ducendum bellum, Caes. G. 4, 38; quod rarum est pro ducendi belli; aliqua (nulla) ad resistendum ratio est, pro resistendi. Cic. Verr. 5, 34, 89. Contra: Deliberandi unum diem postulavit, pro ad deliberandum, Cic. N. D. 1, 22. Miserunt oratores pacis petendae, Liv. 9, 45; nisi mavis in utroque exemplo causi subaudiri. Poetarum et recentiorum: Amor casus cognoscere nostros, Verg. cet., n. 341.

litate significant, quae tamen frequentius cum *ad* construuntur: *Area firma templis ac porticibus sustinendis erat.* Liv. 2, 5, 4. *Genus armorum aptum tegendis corporibus.* Id. 32, 10. *Animis natum inventumque poema juvandis.* Hor. Pis. 377. *Decemviri legibus scribendis; curator muris reficiendis, sive reficiendis; duumviri sacris faciundis; dies venit rogationi ferendae;* cf. n. 267. *Me Albani gerendo bello ducem creavere.* Liv. 1, 23, 8. Haec constructio frequens est apud Liv., frequentior apud Tacitum, ubi saepius praepositione *ad* esset utendum.]

360

Ablativus gerundii abhibetur:

1.^m sine praepositione, tanquam ablativus instrumenti et aliquando modi.

Mens DISCENDO *alitur et cogitando* Cic. Off. 1, 30, 105. *Quis est enim qui NULLIUS OFFICII PRAECEPTIS TRADENDIS philosophum se audeat dicere?* Ib. 1, 2, 5; = *nulla officii praecepta tradens.*

2.º cum praepositionibus *in, ab, ex, de*, «acerea de», *pro*, «por, en favor de», raro cum significat «en lugar de.»¹

Prohibenda autem maxime est ira IN PUNIENDO. Cic. Off. 1, 25, 89. [*Ab invidendo autem invidentia recte dici potest.* Id. Tusc. 3, 9, 20. *Tu quid cogites de transeundo in Epirum, scire sane velim.* Id. Att. 9, 1, 4. *Voluptatem ex discendo capere.* Id. Fin. 5, 18, 48. *Est secundum naturam pro omnibus gentibus juvandis maximos labores suscipere.* Id. Off. 3, 5, 25.

NB. Perraro gerundii ablativus verbum subsequitur aut adjectivum. (*Appius*) CONTINUANDO ABSTITIT MAGISTRATU. Liv. 9, 34, 2. POSSIDENDIS publicis AGRIS CONTENTOS esse. Id. 6, 14, 11; *pro possessione agrorum.*²]

¹ Apud recentiores *cum et super*. *Scribendi ratio conjuncta cum loquendo est.* Quintil. 4, 4, 3.

² *Nullum enim officium REFERENDI GRATIA MAGIS NECESSARIUM est.* Cic. Off. 1, 45, 47; cf. locum Ov., n. 294, 1.

Adn. Sine praepositio cum gerundio non conjungitur. Quamobrem vernacula locutio *sin* cum infinitivo et *sin que* ita vertenda:

1.º Quod fit ante actionem aut simul cum actione verbi primarii exprimi potest per participium praesens cum negatione, aut per adjectivum sensus negativi, ut *ignarus, inscius, insciens, immemor, imprudens*. *Quo in bello nihil adversi accidit NON PRAEDICENTE me.* Cic. Fam. 6, 6, 6; *sin que yo lo predijera, sin predecirlo yo. Quibus tu salutem INSUPERANTIBUS reddidisti.* Id. Marc. 7, 21.

2.º Quod praecedit vel praecessit actionem verbi primarii exprimitur per participium praeteritum negativum. *Romanos NON ROGATOS ultro Graecis offerre auxilium.* Liv. 34, 23, 2; *sin habérselo pedido, sin que se lo pidiesen, sin pedirselo.* (Na-

361 Verba intransitiva gerundivo fere privantur; sed tamen habere possunt passivam impersonalem periphrasticam (cum dat., n. 259, 4.º, et casu sui verbi).

Tuo tibi iudicio EST UTENDUM. Cic. *Tusc.* 2, 26, 65. [*Obliviscendum tibi injuriarum esse censeo. Aguntur bona multorum civium, quibus est a vobis consulendum.* Cic. *Man.* 2, 6; *a vobis*, ut vitetur duplex dativus. — Cum verbis transitivis dicendum: *Aeternae poenae nobis timendae.* Prisci tamen forma impersonali utuntur, accusativo adjuncto: *Aeternas quoniam poenas in morte timendum est.* Lucr. 1, 105 [111], quod minime imitandum. Cf. tamen Cic. *C. M.* 2, 6.]

NB. A nonnullis intransitivis, n. 113, NB. 1, 273, NB., oritur verbale in *ndus*. *Non paranda solum sapientia, sed fruenda etiam est.* Cic. *Fin.* 1, 1, 5; saepius tamen dicitur *fruendum nobis est sapientia; utendum viribus.*

362 Gerundiva eleganter adduntur accusativo verborum dandi, tradendi, relinquendi, accipiendi, ad finem significandum.

Hic ATTRIBUIT NOS TRUCIDANDOS Cethego, CETEROS CIVES INTERFICIENDOS Gabinio, URBEM INFLAMMANDAM Cassio, TOTAM ITALIAM VASTANDAM DIRIPIENDAMQUE Catilinae. Cic. *Cat.* 4, 6, 13; nos pone a disposición de C. para ser atrozmente muertos.

[*Huc spectant Tulliana verba locis quae citantur et aliis: accipio et attribuo l. c., committo Verr.* 5, 14, 56, *concedo ib.* 1, 15, 38, *curo ib.* 4, 22, 49, *defero Man.* 19, 58, *denoto ib.* 3, 7, *deposco Dom.* 5, 13, *do Att.* 14, 14, 6, *habeo Verr.* 1, 50, 150, *impero ib.* 3, 74, 173, *loco ib.* 2, 59, 144, *permitto Man.* 21, 61, *posco Verr.* 4, 21, 46, *praebeo ib.* 1, 57, 93, *redimo ib.* 1, 11, 31, *relinquo Fam.* 16, 12, 1, *suscipio Verr.* 4, 38, 82, *trado S. Rosc.* 10, 29, *voveo Rep.* 2, 20, 36.

tura) dedit usuram vitae tanquam pecuniae, NULLA PRAESTITUTA die. Cic. *Tusc.* 1, 39, 93; sin fijar el vencimiento del plazo. — Si condicio praecedat, seu, quod idem est, si sententia primaria est negativa, exprimitur per *nisi*: *Haec dijudicari non possunt, nisi ante causam cognoverimus*; etiam aliquando *nisi causa ante cognita*; item: *Haec dijudicare non possumus, nisi melius de causa edocui*; cf. n. 365.

3.º Si agitur de re necessario consequenti aut concomitanti, adhibetur *ut non* vel *quin*, n. 328, aut qui *non*, n. 329, 4.º, NB. 2.

4.º Per *cum* et subjunctivum negativum. (*Atticus*) *NIHIL CUM illustre PRAETERMITTERET, annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit.* Cic. *Or.* 34, 120.

5.º Aliquando per conjunctionem copulativam negativam. *Fieri autem potest ut recte quis sentiat, ET id quod sentit polite eloqui NON POSSIT.* Cic. *Tusc.* 1, 3, 6; y que no pueda, sin que pueda. *Id quod utile videbatur, NEQUE ERAT.* Id. *Off.* 3, 10, 41.

nen
cam

en-
ui-
du-
nae
ivo

1,

ri-
am
m-

im
ad

I-
N-
O-

i-
3,
i,
i,
i,
i,

Praeterea aliorum: *accipio, conduco, depono, divido, impono, mando, objicio, propono, sumo, assumo*, cet. *Eam basim statuamque faciendam et in rostris statuendam locent.* Cic. *Phil.* 9, 7, 16. *Libros curabo ad te perferendos.* Id. *Fam.* 1, 9, 23. *Cui rempublicam cupio tradere ab his tantis periculis defendendam.* Id. *Mur.* 37, 80. *Quod utendum acciperis.* Id. *Tusc.* 3, 17, 36. — *Habeo statuendum, dicendum*, cet. pro *statuendum mihi est*, cet. sequioris est Latinitatis.]

NB. 1. Aliquando haec verba sibi assumunt ad eum gerundio. *Ornatissimos scriptores oratoresque ad cognoscendum imitandumque deligere:* cf. Cic. *de Or.* 3, 31, 125; i. e. *cognoscendos imitandosque.*

NB. 2. Hic utuntur poëtae praesente infiniti activi more Graecorum. *Tristitiam et metus tradam protervis in mare Creticum portare ventis.* Hor. *C.* 1, 26, 3. [—In soluta oratione reperitur *do* et *ministro alicui bibere*, *doy de beber*, *sirvo la bebida*; item *habeo dicere* (*scribere*). Cic. *N. D.* 3, 59. Cf. n. 341, 1.^m]

III. PARTICIPIUM ⁴

363 [I. *Habeo* jungitur cum participio praeteriti, generatim verborum quae cognitionem aut animi decretum significant; quod vel cum accusativo verbi cohaeret, vel ponitur solum in neutra terminatione. *Tu, si HABES jam STATUTUM quid tibi agendum putes, supersedeas hoc labore itineris.* Cic. *Fam.* 4, 2, 4; cf. n. 300, NB. 1.]

II. Participium praesens jungitur cum *facio*, «presento, represento a». *Xenophon facit Socratem disputantem formam Dei quaeri non oportere.* Cic. *N. D.* 1, 12, 31; etiam *disputare facit*, n. 332, II.

1. PARTICIPIUM RESPONDENS ORATIONI DEPENDENTI

364 Participium, sive cohaerens cum verbi casu tam recto quam obliquo, sive in ablativo absoluto, vices agit persaepe orationis secundariae:

Et 1.um quidem **temporalis**. *Omne malum NASCENS facile opprimitur.* Cic. *Phil.* 3, 11, 51; i. e. *cum nascitur*, al *nacer*, en su naci-

⁴ Participium est forma verbalis adjectiva. Potest igitur tempus significare et casus verbi habere, n. 124, XIII, substantivumque definire, cet.

miento. [*Curio ad focum SEDENTI magnum auri pondus Samnites cum attulissent, repudiati sunt.* Id. *C. M.* 16, 55 (56); h. e. *cum sederet.* *Dionysius quidem tyrannus Syracusis EXPULSUS Corinthi pueros docebat.* Id. *Tusc.* 3, 12, 27; h. e. *postquam expulsus est, cum expulsus esset.* *Magna pars hominum est quae NAVIGATURA de tempestate non cogitat.* Sen. *de Tranq. an.* 11, 7; al punto de embarcarse, estando para e.]

2.º **condicionalis.** *Omne malum nascens facile opprimitur, INVETERATUM fit plerumque robustius.* Cic. *Phil.* 5, 11, 31; i. e. *si inveteravit (cum inveteravit aut inveteratum est);* pero si se deja (se ha dejado) envejecer. [*Maximas virtutes jacere omnes necesse est, voluptate DOMINANTE.* Id. *Fin.* 2, 35, 117.]

3.º **causalis.** (*Dionysius*) *cultros METUENS tonsorios, candenti carbone sibi adurebat capillum.* Cic. *Off.* 2, 7, 23; *quod metuebat aut metueret,* n. 313, l. [*Angebant ingentis spiritus virum Sicilia Sardiniaque AMISSAE.* Liv. 21, 1, 5; *pro angebat virum quod amissae erant, vel: angebat virum Siciliam Sardiniamque amissas esse.*]

4.º **concessivae.** (*Risus interdum*) *ita repente erumpit, ut eum CUPIENTES tenere nequeamus:* cf. Cic. *de Or.* 2, 58, 235; aunque lo deseamos.

5.º **modalis,** negatione praecedente. *Romanos NON ROGATOS Graecis ultro offerre auxilium.* Liv. 34, 23, 2; no rogados; cf. 360, adn. in ima pag., 2.º [*Miserum est enim nihil PROFICIENTEM angi.* Cic. *N. D.* 3, 6, 14; sin sacar provecho, n. 360, 1.]

6.º **relativae.** *Lex est recta ratio IMPERANS honesta, PROHIBENS contraria.* Cic. *Phil.* 11, 12, 28; i. e. *quae imperat, quae prohibet.* [*Sed in oratione relativa participium plerumque substantive sumitur: Jacet enim corpus DORMIENTIS ut mortui.* Cic. *Div.* 1, 30, 63; sc. *eius qui dormit.*]

7.º **finalis.** At solum participium in **urus** apud Livium et posteriores. *Perseus ad Sycurium, unde profectus erat, rediit, belli casum de integro TENTATURUS.* Liv. 42, 62.⁴

[NB. Participium praeteriti adhibetur frequenter, ubi posset etiam usurpari oratio coordinata. *T. Manlius Torquatus Gallum in conspectu duorum exercituum CAESUM torque spoliavit.* Liv. 6, 42, 5, = *cecidit et spoliavit;* at etiam: *simulac (postquam) cecidit.*]

⁴ Vix participio instrumentum significatur, v. c. *Aër EFFLUENS huc et illuc ventos efficit.* Cic. *N. D.* 2, 39, 101.

herc
180
atq
nisi

pra
faci

res
ad
DIA
ma
per

del
pai
nae
i.
vin
dei

tei
qu
De
di

qu
Ca
Ist
du
ru
lai

cum
leret.
loce-
ulsus
non
ando

ive-
ete-
ha
late

ar-
aut
di-
nt,

um
lo

te-
n.
N.

NS
t.
r:
us

3-
n

n

=

365 Orationi negativae jungitur aliquando particula nisi cum participio, quod pro verbo ipso ponitur. *Non hercule mihi NISI ADMONITO venisset in mentem.* Cic. *de Or.* 2, 42, 180; i. e. nisi admonitus essem. [Illud testandum est, nihil praecepta atque artes valere, NISI ADJUVANTE natura. Quintil. *Prooem.* 26; pro nisi adjuvat n.¹]

2. QUAE TEMPORA PARTICIPII SIGNIFICENTUR

366 Participium praesens notat actionem quae fit eodem tempore quo actio verbi. Quod si verbum est temporis praesentis, participium respondet praesenti. *Omne malum NASCENS facile OPPRIMITUR.* Cic. *Phil.* 5, 11, 31; i. e. cum nascitur.

Quod si verbum est temporis praeteriti, participium praesens respondet imperfecto; sin futuri, participium respondet futuro. *Curio ad focum SEDENTI magnum auri pondus Samnites cum attulissent, REPUDIATI SUNT.* Cic. *C. M.* 16, 55; h. e. cum sederet. *Italyn PENETRANS magnam PERVERTET opum vim.* Ap. Cic. *Div.* 2, 56, 115; i. e. cum penetrabit, cuando penetrare, c. penetre, al penetrar.

367 Participium praeteritum notat actionem praecedentem. Si verbum est temporis praesentis, participium respondet praeterito proximo;² sin autem verbum est temporis praeteriti, participium respondet pusqpfcto. aut perfecto remoto. *Omne malum nascens facile opprimitur, INVETERATUM FIT plerumque robustius, l. c.;* i. e. cum inveteravit, cuando ha envejecido. *Suffragia largitione DEVINCTA severitatem senatus EXCITARUNT.* Cic. *Planc.* 18, 43; quae l. devincta erant, que habían sido arrancados a fuerza de dinero.

[NB. 1. Participium praeteriti, praesertim in ablativo absoluto, tempus praesens significat aliquando. *Melior tutiorque est certa pax quam SPERATA victoria.* Liv. 30, 30, 19; pro quam quae speratur. *Debitus est qui debetur;* «llamado, que tiene por nombre» est qui dicitur, qui vocatur, quem dicunt; non vocatus, dictus.

¹ Eodem pacto fere apud Livium et posteriores invenitur participium cum quamquam et quamvis, quasi, tanquam, velut et cum non ante quam, non prius quam. *Caesarem milites, QUAMVIS RECUSANTEM, ultro in Africam sunt secuti:* cf. Suet. *Jul.* 70. *Iste QUASI praeda sibi ADVECTA, si qui senes ac deformes erant, eos in hostium numero ducit.* Cic. *Verr.* 5, 25, 64. (*Saguntini*) NULLUM ANTE finem pugnae QUAM morientes fecerunt. Liv. 21, 14, 4; i. e. quam moriuntur, quam mortui sunt.—Reperies alias particulas praesertim apud poetas. Cf. RIEM.-GOELZ. pp. 681-84.

² Perfect. proximum *he amado*; remotum *amé*.

NB. 2. Multa participia praeteriti verborum deponentium et semideponentium vim habent participiorum praesentis. (*Caesar*) *VERITUS ne noctu ex oppido (hostes) profugerent, duas legiones in armis excubare jubet.* *Caes. G. 7, 41, 6.¹*]

368

I. Participium futuri denotat actionem subsequentem. *P. Servilius adest de te sententiam LATURUS.* *Cic. Verr.*

1, 21, 56.

[II. Sed hoc participium rarum est apud bonos auctores, nisi cum verbo *sum*. Et significare potest:

1.^m id quod debet evenire. *Sedeo iudex inter duos filios, aut conficti aut commissi criminis labem apud meos inventurus.* *Liv. 40, 8, 7.*

2.º id quod in eo est ut eveniat: cf. n. 364, 1.^m

3.º intentionem aut finem: n. 364, 7.º

NB. Hoc participium finale ut et *tanquam* aliquoties praecedunt. *Subiit tumultos, UT (TANQUAM) vim per angustias FACTURUS.* *Liv. 21, 32, 10.]*

CAPUT XII. DE ORATIONE COORDINATA ET PARTICULIS QUAE IN EA ADHIBENTUR; ITEM DE PARTICULIS AFFIRMATIVIS, NEGATIVIS, INTERROGATIVIS ²

369

Dicuntur propositiones coordinatae eae quae inter se conectuntur per conjunctiones copulativas, disjunctivas aut adversativas, interdum etiam sine conjunctione. Sunt omnes vel primariae vel subordinatae. Cf. ima pag. 321.

Conjunctiones autem copulativae sunt *et, que, atque, ac, nec, neque (etiam, quoque)* ³; disjunctivae *aut, vel, ve, sive, seu*; adversativae *sed, autem, verum, vero, at, atqui*.

NB. Coordinantur etiam propositiones, quodammodo saltem, per particulas causales et illativas.

¹ Haec significatio plerumque propria est historiae, cum de re praeterita sermo est, et cum verba participio praesentis carent. Accipe frequentiora participia: *ratus* (sine participio praes.), *solutus* (id.), *arbitratus*, *veritus*, *commoratus*, *secutus*, *usus*, *fusus*, *confusus*, *diffusus*, *gavisus*, cetera. *Caesar* iisdem ducibus *usus* qui nuntii ab *Iccio* venerant, *Numidas et Cretas sagittarios et funditores* *Balears* subsidio oppidanis mittit. *Caes. G. 2, 7, 4.*

² Brevitatis gratia non de particulis orationes solum sed voces etiam coordinantibus agitur.

³ *Nec non (necnon)* Cf. n. 386, NB. 2.

I. CONJUNCTIONES COPULATIVAE

370

I. Et mere copulativa est, h. e. duo vocabula vel orationis membra conjungit, ea potissimum quae natura sua nexu carent artiore. *Ad rivum eundem LUPUS ET AGNUS venerant.* Phaed. 1, 1, 1.

[NB. Et ponitur interdum pro *etiam*, también, praesertim apud antiquiores, v. g. *Et tu, simul et, et nunc (sed et = sed etiam)*. Et apud poëtas et posteriores pro *cum* post *jam, nondum, vix, vixdum*. *Vix adeo agnovit pavitantem...*, *et notis compellat vocibus ultro.* Verg. *Aen.* 6, 499.]

II. Que solet notiones conjungere ejusdem generis, quae quasi unam rem efficiunt. *SENATUS POPULUSQUE Romanus.* [*Jus potestatemque habere. Cives se suaque tradiderunt. Cum autem ad idem unde semel profecta sunt cuncta astra redierint, eandemque totius caeli descriptionem longis intervallis rettulerint, tum ille vere vertens annus appellari potest.* Cic. *Rep.* 6, 22 (24) [S. Scip. 7]; pero verdadera revolución anual sólo puede ser llamada aquella en que todos los astros..., y hubieren recorrido con grandes intervalos la misma órbita de todo el cielo. *Peto quaeoque.* Cic. *Fam.* 5, 4, 2. *Sabinos equitatu fudit belloque devicit.* Id. *Rep.* 2, 20, 36.

NB. 1. At saepe *et et que* sine discrimine usurpantur. *Sapientia rerum est divinarum et humanarum scientia.* Cic. *Off.* 1, 45, 155. *Omnium divinarum humanarumque rerum consensus.* Id. *Laet.* 6, 20.

NB. 2. Que enclitica est, quae non frequenter adjungitur ultimis syllabis in *ē* correptum exeuntibus, v. g. *Fuisseque.* Cic. *de Or.* 1, 55, 236. ⁴ Neque c finali adjudenda: *hucque, tuncque.* Tac. *Ann.* 13, 37; 14, 15.]

III. Atque et *ac*, quae postrema solum consonantibus et *h* praepositur, raro tamen gutturalibus, subjungere solent id quod a prioribus distinguendum est, [quasi sit ejusdem majorisve ponderis.] *VENUSTATEM ATQUE ORDINEM et, ut ita dicam, decentiam oculi judicant, ATQUE etiam ALIA MAJORA.* Cic. *N. D.* 2, 58, 145. [*Nostrorum militum impetum hostes ferre non potuerunt, ac terga verterunt.* Caes. *G.* 4, 35, 2.

NB. 1. *Ac* ponitur pro *et*, cum voci jam copulatae duplex

⁴ Hujus praecepti historiam vide ap. LEBRETON, p. 415-417.

membrum additur. *Magnifica vero vox et MAGNO VIRO AC SAPIENTE digna*. Cic. *Off.* 3, 1, 1.

NB. 2. a) *Et, que, atque* sonant aliquando *et vero*, «y a la verdad, y en efecto (efectivamente), y en realidad de verdad». *Magna vis est conscientiae, iudices, ET magna in utramque partem*. Cic. *Mil.* 23, 61. b) *Et sonat et tamen*, «y con todo». *Canorum illud in voce equidem adhuc non amisi, ET videtis annos*. Cic. *C. M.* 9, 28.

NB. 3. *Etiam*, «aun, hasta», *et quoque*, «también», quae voci postponitur, affirmant cum gravitate. *Quis tolerare potest nobis rem familiarem ETIAM ad necessariu deesse?* Sall. *C.* 20, 11. *Mamertina civitas improba antea non erat, ETIAM inimica improborum*. Cic. *Verr.* 4, 10, 22. *Patriae quis exsul Se QUOQUE fugit?* Hor. *C.* 2, 16, 20. *Tu QUOQUE, fili mi?*¹].

IV. Copulativae *ac, atque* subsequuntur adjectiva et adverbia similitudinis ac dissimilitudinis, cum hoc sensu «como, de lo que». *Ne sim salvus, si ALITER scribo AC sentio*. Cic. *Att.* 16, 13 (a), 1; mal haya, si.

[*Talia sunt: alius, contrarius, par, similis, dissimilis; aliter, secus, contra, pariter, similiter, aequae, juxta, proinde sive proinde, pro eo*, en razón de. *Date operam ne SIMILI utamur fortuna ATQUE usi sumus*. Ter. *Phorm.* prol. 36.² *Philosophia non proinde ac de hominum est vita merita laudatur*: cf. Cic. *Tusc.* 5, 2, 6.—Copulativis *ac, atque* nonnunquam additur *si*, «como si»: *similis, similiter, pariter, juxta, idem ac si... Similiter facis AC si me roges cur te duobus contuear oculis*. Cic. *N. D.* 3, 3, 8.—Dicitur etiam *similis, similiter, proinde ut si, tanquam si, quasi*.—*Aequae pauperibus prodest, locupletibus aequae poëticum est pro aequae pauperibus ac locupletibus prodest*. Hor. *Ep.* 1, 1, 25.

NB. Adverbis *aeque, contra, juxta, proinde, secus* jungitur etiam *quam*, sed raro; et vocibus *alius* et *aliter* fere in negatione (et negativa interrogatione) addi possunt *quam* et *nisi*. *Num ALIBI QUAM in Capitolio pulvinar suscipi potest?* Liv. 5, 52, 6; i. e. *non alio loco quam*. *Bellum autem ita suscipiatur, ut NIHIL ALIUD NISI pax quaesita videatur*. Cic. *Off.* 1, 23, 80.]

V. Aliquando post voces *idem, talis, totidem* ponitur *ac (atque)*

¹ Tradiderunt quidam M. Bruto irruenti dixisse (Julium): Καὶ σὺ, τέκνον; Suet. *Jul.* 82.

² Cf. Granatensis: «¿Qué sentirá el amador de esta vida, cuando le den a él semejante nueva que ésta? Orac., muerte (c. 9, párrafo 16). B. 8, 36².

pro q
anim
Hono
Vat.
redir
ex 11
2, 2
dein
parti
cium
maci

guer
vers
dici
ran
nur
Cic
est.
má
lis.
nor
Ae
Ge
qu
pa

ve

me

PIENTE

y a la
Magna
Mil.
e equi-

e voci
s rem
na ci-
Verr.
J. Tu

erbia
de lo
s (a),

iter,
nde,
usi
num
ac,
ter,
on-
ter,
cu-
bus

am
iva
pi-
m.
a-

re)

al.

el

pro qui, qualis, quot, cum verbum utrique orationi commune est. *Est animus te erga IDEM AC fuit.* Ter. *Haut.* 263 [2, 3, 24]; i. e. qui fuit. *Honos TALI populi Romani voluntate paucis delatus est AC mihi.* Cic. *Vat.* 4, 10. [*Factum est ut cum TOTIDEM navibus ATQUE erat profectus rediret.* Nep. *Milt.* 7, 3; pro quot erat pr. In hanc argumentationes ex ISDEM locis sumendae sunt ATQUE in causam negotialem. Cic. *Inv.* 2, 25, 70; i. e. ex quibus in c. n.

VI. Cum una eademque cogitatio exprimitur negative primum, deinde affirmative, utuntur Latini conjunctione copulativa: nos saepe particula «sino que, pero». *Socrates nec patronum quaesivit ad iudicium capitis, nec iudicibus supplex fuit, adhibuitque liberam contumaciam a magnitudine animi ductam.* Cic. *Tusc.* 1, 29, 71.

371 Saepe omittitur conjunctio copulativa, nonnunquam disjunctiva, ut incitatio feratur oratio (*asyndeton*):

1.um in membrorum, etiam duorum, enumeratione. *Aderant unguenta, coronae.* Cic. *Tusc.* 5, 21, 62. *Adsunt, queruntur Siculi universi.* Id. *Div. Caec.* 4, 11. *In quibus (feris) inesse fortitudinem saepe dicimus, ut in equis, in leonibus.* Id. *Off.* 1, 16, 50. *Asyndeton* in imperando frequentissimum est.¹

2.º in antithesi, sive cum verba verbis, sententiae sententiis opponuntur. *Aedificiis omnibus publicis privatis, sacris profanis pepercit.* Cic. *Verr.* 4, 54, 120. *Mors interim aderit, cui, velis nolis, vacandum est.* Sen. *Br. vit.* 8, 5. *Serius ocus.* Hor. *C.* 2, 3, 26. *Plus minus, más o menos: Vix (it) ann (os) p (lus) m (inus) XXIII.*²

3.º in duobus collegis nominandis, et in certis quibusdam formulis. *Cn. Pompejo, M. Crasso consulibus.* Caes. *G.* 4, 1, 1. At si praenomen omittitur: *Consulibus Tuditano et Cethego.* Cic. *C. M.* 4, 10. *Aequum bonum, melius aequius.* Id. *Top.* 17, 66. *Velitis jubeatis.* Gell. 5, 19, 9. *Quicquid dare facere oportet. Qui damnatus est erit; el que fué o fuere condenado, el que fué c. o lo fuere. Ventis remis in patriam properare, cet.]*

372 I. Si tria vel plura vocabula copulanda sunt, vel repetitur conjunctio in singulis verbis (*polysindeton*), vel omittitur omnino, vel additur que postremae dictioni (*asynde-*

¹ Cf. v. c. Cic. *Cat.* 1, 9, 23. Apud Liv. semper: *abi, renuntia*; i, *lictor, colliga manus*; i, *caput obnube, cel.*, excepto *ita*, 38, 51, 10. Cf. n. 469, 1.

² *Exempla Inscriptionum Latinarum*, a Wilmanns collecta, Berolini, 1873.

ton). Ita dicitur: *Fratres et parentes et liberi*; vel *fratres, parentes, liberi*; vel *fratres, parentes liberique* (vix: *fratres, parentes et liberi*).

[*Eum tibi magnopere commendo ut et hospitem meum et familiarem et gratum hominem et virum bonum*, cet. Cic. *Fam.* 13, 23. *Abiit, excessit, evasit, erupit*. Id. *Cat.* 2, 1, 1. *Aras, focos, sepulcra majorum defendimus*. Id. *Phil.* 8, 3, 8. *Cum solem, lunam stellasque vidissent, cumque temporum maturitates, mutationes vicissitudinesque cognovissent, suspicati essent aliquam excellentem esse praestantemque naturam, quae haec effecisset, moveret, regeret, gubernaret*. Id. *N. D.* 1, 36, 100. — Orationem que claudere non solet.]

NB. Alii, ceteri, reliqui in extrema enumeratione vulgo conjunctionem respuunt. *Honores, divitiae, voluptates, cetera*. Cic. *Tusc.* 4, 31, 66: nonnunquam *ceteraque*, raro *et cetera*: id., *Fam.* 6, 18, 5. [Quid jam de Saturnio, Sulpicio, reliquis dicam? Id. *Leg.* 3, 9, 20.]

II. Cum voci copulae duae partes adduntur etiam inter se copulatae generatim est conjunctio varianda. *In morbum incidit, ac satis vehementer diuque aegrotavit*. Cic. *Cluent.* 62, 175: cf. n. 370, III, NB. 1. *Et naves habent plurimas, et scientia atque usu nauticarum rerum reliquos antecedunt*. Caes. *G.* 3, 8, 1.]

373 I. Ut membra duo copulata distinguantur illustrius, adhibent Latini *et — et*, «tanto — como, ya — ya», saepe simpliciter «y»,¹ nonnunquam *que — et, que — que*. *Cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret Europae*. Nep. *Them.* 2, 4. [Omnes legatique et tribuni effecerunt ut, cet. Liv. 29, 22, 11; haec secunda copulatio (*que — et, que — que*) tantum est vocabulorum, neque ap. Cic. invenitur.² *Quique Romae quique in exercitu erant*. Id. 22, 26, 5.³]

II. *Cum — tum*, «tanto — como, (ya) — pero especialmente», duo vel plura conjungunt, quorum alterum attollitur et eminet, [praesertim addito adverbio *vero, etiam, imprimis, praecipue, maxime*, cet.⁴] *Agesilaus cum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte*

¹ Minime: «no solamente — sino también».

² *Susque deque*, ad Att. 14, 6, 4; *noctesque diesque*, *Fin.* 4, 16, 54, a Cic. transcripta sunt, non inventa.

³ Extra relativa haec copulatio rara est, et solum invenitur cum pronomine et altera voce: *Meque regnumque meum gloria honoravisti*. Sall. *J.* 40, 2. Per exceptionem *et-que* ap. Cic. *Fin.* 3, 22, 64, *Tusc.* 1, 2, 4...; *que-atque*, Verg. *G.* 4, 482.

⁴ Non vero potissimum.

Soc
tor
mu
per
N.
Fai

«or
mu
apu
cori

non
divi

3,
nun
Apu
stuc

pri
Her
tini
cepi
adi
ma
vini

LAT

4
2
usqu
et du
Nequ
tame

rentes,
es ET

niliā-
i, 25.
culera
lasQUE
esQUE
mque
N. D.

con-
Tusc.
8, 5.
20.

e co-
t, AC
370,
anti-

rius,
ya»,
Cum
Nep.
29,
oca-
zer-

te»,
rac-
me,
onte

tipla

nine
rep-

Socratico collaudatus est. Nep. Ag. 1, 1; «fué alabado de varios escritores, y con particularidad de J. discípulo de S.» R. de Oviedo. [*Cum multae res in philosophia nequaquam satis adhuc explicatae sint, tum perdifficilis, Brute, et perobscura quaestio est de natura deorum.* Cic. N. D. 1, 1, 1. *Et cum virtutibus, tum etiam fortuna ornatus.* Id. Fam. 13, 13.

Animadvertenda etiam: *tum — tum, modo — modo, nunc — nunc*, «ora — ora, ya — ya», atque in soluta oratione rarius *jam — jam*, et multo rarius *qua — qua* solum cum vocabulis, et *simul — simul*; item apud priscos et recentiores *alias — alias*. *Erumpunt saepe vitia amicorum tum in ipsos amicos, tum in alienos.* Cic. Lael. 21, 76.⁴]

III. Cum aliquid generale per sua singularia explicatur, Latine non adhibetur particula, ut apud nos «es a saber». *In tria tempora vita dividitur: quod fuit, quod est, quod futurum est.* Sen. Brev. v. 10, 2.

374 Neque, nec usurpari solent pro et non initio secundi membri. *Id quod utile videbatur, NEQUE erat.* Cic. Off. 3, 10, 41; y no lo era (sin serlo, n. 360, adn. 5.º) [*De Quinto fratre nuntii nobis tristes NEC varii venerant.* Id. Att. 3, 17, 1.² At etiam: *Apud Demetrium Syrum, veterem ET NON ignobilem dicendi magistrum studiose exerceri solebam.* Cic. Brut. 91, 315.

NB. Nec et neque ita aliquando ponuntur pro et non, ut et ad primariam orationem pertineat, non ad secundariam. *Cum consules in Hernicos exercitum duxissent, NEQUE inventis in agro hostibus, Ferentinum cepissent, eis Tiburtes portas clausere.* Liv. 7, 9, 1; pro: *et F. cepissent, non inventis h., sive cum hostes non invenissent. Nec facile adire ad auxiliandum animadvertabant.* Caes. G. 7, 25, 1; i. e. et animadvertabant non facile... Et poëtae dicunt: *NEQUE ait, sine numine vincit.* Ov. M. 11, 263; pro: *Et ait: Non sine n. v.*

375 I. Et non poni solet pro neque:

1.º Cum verbum verbo opponitur. *Noune te et PROLATIS ET NON PROLATIS tabulis condemnari necesse est?* Cic. Verr. 4,

⁴ Aliquando-aliquando sequioris Latinitatis est.

² Eodem pacto neque quisquam, neque quicquam, neque ullus, neque unquam, neque usquam pro: et nemo, et nihil, et nullus, et nunquam, et nusquam. *Horae quidem cedunt et dies et menses et anni, NEC praeteritum tempus UNQUAM revertitur.* Cic. C. M. 49, 69. Neque enim, neque tamen, neque vero sunt usus frequentioris quam non enim, non tamen, non vero. Cf. n. 375, II.

16, 36; hic non potest usurpari *neque*. HABEBIT igitur LINGUAM Deus ET NON LOQUETUR. Id. N. D. 1, 35, 92.

2.º In motu animi vehementi. Videmus universi repente examina tanta servorum inmissa in populum Romanum, ET NON COMMovemur! Cic. Har. r. 12, 25.

3.º Cum et cadit in unam orationis vocem, negatio in alteram. Cum in dextro cornu legio duodecima et NON MAGNO intervallo septima constitisset. Caes. G. 2, 23, 4; i. e. et parvo i.

II. Item nostrum y no (antes), y no (más bien), y no (por el contrario) Latine est et non, ac non. Si hoc profectio ET NON fuga est. Liv. 2, 38, 5.

Eodem modo dici potest et nemo, et nullus sive nullusque, nihilque, cet. Domus quae temere et nullo consilio administratur. Cic. Inv. 1, 54, 58.]

376 I. Neque — neque (nec — nec, neque — nec, nec — neque) duo vel plura membra negativa conjungunt, quorum secundo potest vero addi per emphasim. [Et — neque, neque — et, raro neque (nec) — que alterum affirmativum, alterum negativum copulantur.] Secundum autem genus cupiditatum NEC ad potiendum difficile esse (Epicurus) censet, NEC VERO ad carendum. Cic. Tusc. 5. 33. 93. [Intellegitis ET animum ei praesto fuisse, NEC consilium defuisse. Id. Phil. 13, 6, 13. Homo NEQUE meo iudicio stultus, ET suo valde sapiens. Id. de Or. 1, 39, 179. Ex quo intellegitur NEC intemperantiam propter se esse fugiendam, temperantiamQUE expetendam. Id. Fin. 1, 14, 48.¹

NB. 1. Aut et ve usurpari post negationem possunt pro neque; item aut — aut pro neque — neque. NEQUE enim mari venturum, AUT ea parte belli dimicaturum hostem credebant. Liv. 21, 17, 8. Non (recito) ubivis coramVE quibuslibet. Hor. S. 1, 4, 73. NEMO AUT miles AUT eques a Caesare ad Pompejum transierat. Caes. C. 3, 61, 2. At usurpare novam orationem etiam negativam cum aut seu ve poetarum est: NEC te hinc comitem asportare Creusam Fas, AUT ille sinit superi regnator Olympi. Verg. Aen. 2, 779; i. e. nec fas est, nec sinit Jupiter.²

¹ Non numquam apud Caesarem in disiunctionis forma neque... neque prior particula vim habet copulativam, ita ut idem sonet quod et neque: Haeduis se obsides redditurum non esse NEQUE his NEQUE eorum sociis injuria bellum intaturum. G. 4, 36, 5... LEBRETON, Caes. S. p. 400, 3).

² Sunt interpretes qui hic unicam videant orationem: Nec fatum nec Jupiter sinunt.

N
tive
Sed c
in un
lingu
pluri
debe
nullc
possi
I
assu
mili
REN
tuun
MUS
AUDI
secu
M.

prol
ras
NEV

qua
tum
fect
hor
sen
ver

pot
se
Or.

Deus

mina
mur!ram.
timacon-
est.que,
Inv.rec,
jun-
que,
rum
po-
Cic.
nsi-
t, ET
in-
am.que;
AUT
NON
iles
. At
rum
peri
initrior
sides
, 36,
piter

NB. 2. Secunda notio, cum primae negativae copulatur, negative etiam Latine exprimitur, quae tamen apud nos affirmativa est. Sed copulatio affirmativa tum a Latinis adhibetur, cum utraque notio in unam coalescit. *Non enim solum acuenda nobis NEQUE procudenda lingua est, sed onerandum complendumque pectus maximarum rerum et plurimarum suavitate, copia, varietate.* Cic. *de Or.* 3, 50, 121; no sólo debemos afilar y aguzar la lengua. — *Talis est vir (Q. Catulus), ut nulla res tanta sit ac tam difficilis, quam ille non consilio regere possit.* Id. *Man.* 20, 59.]

II. Orationes negativae coordinatae subjunctivi et imperativi sibi assumunt **neve**, **neu** pro *et ne*, aut *ne*, aliquando **neque**. (Caesar) *militēs cohortatus (est) uti suae pristinae virtutis memoriam RETINE-RENT, NEU PERTURBARENTUR animo.* Caes. *G.* 2, 21, 2. *Hominem mortuum in urbe ne SEPELITO, NEVE URITO.* Cic. *Leg.* 2, 23, 58. [TENEAMUS cum cursum qui semper fuit optimi cujusque, NEQUE ea signa AUDIAMUS quae receptui canunt. Id. *Rep.* 1, 2, 3. — NEVE foret terris securior arduus aether Affectasse ferunt regnum caeleste Gigantas. Ov. *M.* 1, 151: pro et ferunt, ne... cf. n. 374, NB. in fine.]

Nota **neve** — **neve** in orationibus ab *ut* dependentibus, et raro in prohibitionibus. *Peto a te ut id neve in hoc reo neve in aliis requiras.* Cic. *Fam.* 1, 9, 19. *NEVE tibi ad solem vergant vineta cadentem, NEVE inter vites corylum sere.* V. *G.* 2, 298. *Nec—nec.* Ov. *M.* 2, 135.]

II. CONJUNCTIONES DISJUNCTIVAE ET ADVERSATIVAE

377 I. **Aut** disjungit res plane diversas, saepe contrarias; **vel**, **ve**, **sive (seu)** similes notiones separant, aut eas quas distinguere parvi refert. **Ve** enclitica est. *Id ergo est pronuntiatum, quod est VERUM AUT FALSUM.* Cic. *Tusc.* 1, 7, 14. *A VIRTUTE profectum VEL IN IPSA VIRTUTE situm.* *Ib.* 2, 20, 46. [DUABUS TRIBUSVE horis. Id. *Phil.* 14, 6, 16. *Non sentiunt viri fortes in acie vulnera; VEL sentiunt, sed mori malunt quam tantummodo de dignitatis gradu demoveri.* Id. *Tusc.* 2, 24, 58.]

NB. 1. **Aut** duabus orationibus interjectum frequenter reddi potest per «o si no, o bien.» *Omnia bene sunt ei dicenda, qui hoc se posse profiteretur, AUT eloquentiae nomen relinquendum est.* Cic. *de Or.* 2, 2, 5.

NB. 2. Iterantur etiam, ut copulativae. *AUT hoc dicis, AUT nihil*

dicis omnino. Cic. Tusc. 1, 7, 14. VEL imperatore, VEL milite me utimini. Sall. C. 20, 16; ora — ora, ya — ya. SIVE casu, SIVE consilio deorum. Caes. G. 1, 12, 6. VE — VE poeticum est: Si quis CASUSVE DEUSVE. Verg. Aen. 9, 210. — Aut pro neque, et aut — aut pro neque — neque: n. 376, I, NB. 1.

II. *Vel* aliquando solum loquendi modum corrigit; ut *vel potius, vel etiam, vel dicam, Cic. Fin. 1, 3, 10; vel, ut verius dicam*. Aliquando significat «aun, hasta», maxime cum superlativis, v. g. *fructus vel maximus. Per me VEL stertas licet. Cic. Ac. 2, 29, 93. Sonat etiam «por ejemplo, ya»: Raras tuas quidem, sed suaves accipio litteras; VEL quas proxime acceperam, quam prudentes! Cic. Fam. 2, 13, 1; «muy de tarde en tarde recibo cartas de tu mano, pero muy gustosas»; (como) por ejemplo «la postrera que recibí, cuán discreta!» Abril.¹*

III. *Sive (seu)* indicat a) dubitationem, et b), praesertim cum *potius*, verbi vel sententiae correctionem. a) *Ascanius florentem urbem matri SEU NOVERCAE relinquit. Liv. 1, 3, 3; a su madre, o fuese su madrastra. b) Omnium oratorum SIVE RABULARUM solutissimum in dicendo et acutissimum iudico nostri ordinis Q. Sertorium. Cic. Brut. 48, 180; o antes charlatanes. Ea, quae regie SEU POTIUS TYRANNICE statuit in aratores Apronius, praetermittam. Id. Verr. 3, 48, 145.]*

378

Adversativae conjunctiones oppositionem significant. Saepe tamen conjungunt novam orationem non proprie coordinatam sed omnino independentem.

I. *Sed et verum* rejiciunt limitantve orationem praecedentem, saepe negativam, et inserviunt transitionibus. *Omnes profudi vires animi atque ingenii mei, NON odio adductus alicujus, SED spe reipublicae corrigendae. Cic. Att. 1, 18, 2. — VERUM, si placet, ad reliqua pergamus. Id. de Or. 3, 13, 51. [Et cum vi majore sed vero, sed tamen. Nec jam cum M'. Aquilio, fortissimo viro, SED VERO cum Paulis, Scipionibus, Mariis conferendum! Id. Verr. 2, 5, 6, 14. Domitius nulla ille quidem arte, SED Latine TAMEN et multa cum libertate dicebat. Id. Brut. 77, 267. Item verum tamen seu veruntamen.]*

II. *Autem et vero* diversitatem aliquam potius quam oppositionem significant, et post unam vel alteram vocem collocantur; *autem*

¹ Vel pro aut non imitandum: Vincendum illa acie VEL cadendum esse. Tac. Ann. 14, 35. Apposite Liv. Hic vincendum AUT MORIENDUM est. 21, 43, 5.

etiam
(Hoc
AUT
Or.

tia p
com
thes
cae
atq
non
igit
ma
aut
hal

qu
abe
1,
VEL
49

ve
vit
EN
bo

pe
ti
eg
vi

di
ci
7
9

u

etiam post plures intime conexas. Et saepe per «y» potest transferri. (*Hoc opimum genus dicendi*) Rhodii nunquam probaverunt, Graeci AUTEM multo minus, Athenienses VERO funditus repudiaverunt. Cic. Or. 8, 25.

[Praeterea autem a) saepe nihil aliud facit quam conectit sequentia praecedentibus. *Orationes ejus (Caesaris) mihi vehementer probantur; complures legi* AUTEM. Cic. Brut. 75, 262. b) inserit orationi parenthesim explicativam. (*Tribuni militum*) foedera ac leges (erant AUTEM eae duodecim tabulae) conquiri jusserunt. Liv. 6, 4, 10. c) ponitur pro atqui, «es así que,» in argumentando. *Aut hoc, aut illud: hoc* AUTEM non, igitur *illud. Itemque: aut hoc, aut illud: non* AUTEM hoc, *illud igitur.* Cic. Top. 14, 56. d) corrigit in interrogando. *Quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent? Non fecissent* AUTEM? Immo *quid ante adventum meum non fecerunt?* Cic. Att. 6, 2, 8; ¿qué digo no habrían hecho?

III. Vero dictioni cui postponitur majorem vim tribuit quam ea quae inest in antecedentibus. *Scimus enim musicen nostris moribus abesse a principis persona, saltare VERO etiam in vitiis poni.* Nep. Ep. 1, 2.¹ — Inservit etiam transitionibus, saepe jam praeposito. *Illud VERO ab Aristotele animadversum quis potest non mirari?* Cic. N. D. 2, 49, 125; etiam: *JAM VERO illud ab Aristotele, cet.*

IV. Verum enimvero, «pero ciertamente, mas en realidad de verdad», maximam notat oppositionem. *Multi mortales dediti ventri vitam transierunt. Eorum ego vitam mortemque juxta aestimo. VERUM ENIMVERO is demum mihi vivere videtur, qui praeclari facinoris aut artis bonae famam quaerit.* Sall. C. 2, 9.]

V. At, «por el contrario, empero», inter adversativas maximi est ponderis. Et dicitur ast poetice, archaice et familiariter. *Magnae divitiae, vis corporis, alia omnia hujusmodi brevi dilabuntur; AT ingenii egregia facinora, sicuti anima, immortalia sunt.* Sall. J. 2, 2. [Cujus vis augetur addito contra: v. g. Cic. Verr. 2, 5, 26, 66, Sall. C. 12, 4-5.

Usurpatur saepe in objectionibus aut proponendis, «mas, se dirá», aut refellendis, in vehementioribusque exclamationibus. Et cum majore vi AT ENIM, AT VERO. *AT memoria minuitur.* Cic. C. M. 7, 21; objectio proposita. *AT senatui quae sint gerenda praescribo et quomodo.* Ib. 6, 18; responsio ad object. *Aeschines in Demosthenem*

¹ Vero in principio particula fuit affirmandi ab optimis scriptoribus servata, ut: *Tibi fuit hoc semper facillimum et VERO esse debuit.* Cic. Q. fr. 1, 4, 7. Cf. 382.

invehitur. At *quam rhetorice! quam copiose!* Id. *Tusc.* 3, 26, 63. Etiam significat «a lo menos», post condicionem: *Res si non splendidae, AT tolerabiles*, vel *AT tolerabiles TAMEN, ATTAMEN tolerabiles*. — In sermone quotidiano additur subunctivo optativo. *AT vobis male sit*. Cat. 3, 13. Et in narratione, maxime poëtica, adhibetur cum ab una re ad aliam transitur. *AT pius Aeneas* cet. Verg. *Aen.* 1, 305.

VI. *Atqui* idem est quod *et tamen*; sed in argumentando significat *at* emollitum sive attenuatum, «es así que, pues, ahora bien». *O rem, inquis, difficilem et inexplicabilem! Atqui explicanda est*. Cic. *Att.* 8, 3, 6; y con todo eso. Etiam dicitur autem, hic II, c), raro *at*.

VII. *Ceterum* est apud Sallustium et Livium et Tacitum pro *autem, sed, verum*.]

NB. Omissio particulae copulativae et adversativae in manifesta oppositione et interrogatione frequens est. *Opinionis enim commenta DELET dies, naturae iudicia CONFIRMAT*. Cic. *N. D.* 2, 2, 5. *Quid ergo? hoc pueri POSSUNT, viri NON POTERUNT?* Id. *Tusc.* 2, 14, 34.

379 I. Gradatio affirmationis fit per *non modo, non solum*, minus saepe *non tantum*, sequente in altero membro *sed etiam, verum etiam*, minus saepe *sed, sed quoque*.¹ (*Tullus Hostilius*) *NON SOLUM proximo regi dissimilis, SED ferocior ETIAM quam Romulus fuit*. Liv. 1, 22, 2. (*Pollio*) *omnibus negotiis NON interfuit SOLUM, SED praefuit*. Cic. *Fam.* 1, 6, 1.

[NB. Si prius membrum negativum est, dicitur *non modo non (non solum non) — sed etiam, sed potius (sed)*. *NON MODO NON oppugnator, SED ETIAM defensor*. Cic. *Planc.* 31, 76. *Hoc NON MODO NON pro me, SED contra me est POTIUS*. Id. *de Or.* 3, 20, 75.]

II. Gradatio negationis fit in priore membro per *non modo (non solum)*, addita generatim negatione aut interrogatione, v. g. *non modo non, nihil non modo, quae civitas non modo*, in altero per *sed ne — quidem*, [minus saepe *sed vix, sed neque*.] *Ego NON MODO tibi NON irascor, SED NE reprehendo QUIDEM factum tuum*. Cic. *Sull.* 18, 50. [NULLUM NON MODO illustre, SED NE notum QUIDEM factum. Id. *Pis.* 1, 1; quod ita transferendum: ningún hecho no ya señalado, pero ni siquiera conocido, no diré (digo) señalado, mas ni aun

¹ «No solamente (no sólo)... sino también, pero también, pero aun». Temia no solamente las adversidades, PERO AUN las prosperidades nuestras. Abril in Cic. *Fam.* 4, 14, 2. Cf. HANSEN, *Gram. Histór. de la L. Cast.*, n. 682.

63.
di-
les.
ale
ab

ifi-
O
ic.
ut.
ro

ita
la
id

o-
o
-
D
2-

n
N
D

2
1
)
i
.
.
.

c. — Et sine negatione in priore membro, quod rarum est: (*Assentatio*) NON MODO amico, SED NE libero QUIDEM digna est. Cic. *Lael.* 24, 89. *Haec genera virtutum NON SOLUM in moribus nostris, SED vix jam in libris reperiuntur.* Id. *Cael.* 17, 40.¹

NB. 1. Non modo etiam adhibetur subsequente sed, sed etiam, verum, verum etiam cum hac significatione: non dico, non dicam. *Quae (civitas) NON MODO imperatoris aut legati, SED unius tribuni militum animos ac spiritus capere possit?* Cic. *Man.* 22, 66; contener «los humos y orgullo, no digo de un general o un lugarteniente, sino de un tr. militar?» R. de Oviedo; no ya de — sino de? *Sine ulla NON MODO religione, VERUM ETIAM dissimulatione.* Id. *Verr.* 5, 1, 1.

NB. 2. Non modo et non solum secundo loco collocari possunt. Quod si prius membrum negativum est, significant «no ya, mucho menos, cuánto menos». *Secundas etiam res nostras, NON MODO adversas pertimescebam.* Cic. *Fam.* 4, 14, 2. *Ut ipse etiam sibi, NON iis SOLUM qui aderant, displicebat!* Id. *Att.* 2, 21, 3. *Nullum meum minimum dictum, non modo factum.* Id. 1, 9, 21; cuánto menos una acción. Cf. *nedum*, 328.

III. Gradationem etiam significant:

1.um *Atque adeo, atque etiam*, «y aun». *Cum maximo detrimento ATQUE ADEO EXITIO vectigalium.* Cic. *Verr.* 5, 8, 19; y aun con la pérdida total.

2.º *Immo, immo vero*, «antes, más, hasta». *Causa igitur non bona est? IMMO OPTIMA.* Cic. *Att.* 9, 7, 4. *Vivit? IMMO VERO etiam in senatum VENIT.* Id. *Cat.* 1, 1, 2.

3.º *Quin* conjunctum cum etiam, contra, potius, immo, praecedente negatione, «más bien, antes al contrario». *His miraculis nunquam ab ipso elusa fides est; QUIN POTIUS aucta arte quadam nec abnuendi tale quicquam, nec palam affirmandi.* Liv. 26, 19, 8; nunca burló (mofó) del crédito de estos prodigios; más bien lo acrecentó con cierta arte que tuvo para no negar nada de este género, ni afirmarlo públicamente.]

¹ NON MODO [non] aeternam, SED NE diuturnam quidem gloriam assequi possumus. Cic. *Bep.* 6, 21, 23 [Somn. Sc. 7.].

III. CONIUNCTIONES CAUSALES ET ILLATIVAE

380 I. Nam et enim, quae postponitur, inserviunt rei explicandae et probandae, «pues, porque». *Hic pagus appellabatur Tigurinus; NAM omnis civitas Helvetia IN QUATTUOR PAGOS divisa est.* Caes. G. 1, 12, 4. [Eademque constituendarum legum fuit quae regum. *Jus enim semper quaesitum aequabile; neque aliter esset jus.* Cic. Off. 2, 12, 41; pues siempre se procuró que hubiese igual justicia para todos, se proc. el igualamiento de la j. para todos.

NB. Nam frequenter respondet nostro «cuanto a». *Quid Achille Homérico foedius? quid Agamemnone in jurgio? NAM Ajacem quidem ira ad furorem mortemque perduxit.* Cic. Tusc. 4, 23, 52; pues a A., cuanto a A., de A. no hay que decir que. — Inservit etiam narrationi exordiendae. *Rem omnem a principio audies. NAM is postquam excessit ex ephebis...* Ter. Andr. 51.

II. Namque et etenim artius terminos conectunt, graviusque sonant. *Tempore opportunissimo Caesar auxilium tulit; NAMQUE ejus adventu hostes constituerunt.* Caes. G. 4, 34, 1: «acudió C. a socorrerles al mejor tiempo; porque con su venida los enemigos se contuvieron». Goya.⁴ — At enim et sed enim, quod posterius in prosa oratione rarum est, «pero cierto, pero en verdad».

III. Quippe, nempe, nimirum, scilicet, videlicet causam etiam notant, ironiam saepe redolent. *Mene incepto desistere victam, Nec posse Italia Teucrorum avertere regem?* QUIPPE VETOR FATIS. Verg. Aen. 1, 39; ironice dictum; «cierto los hados me lo impiden». López. *Sol Democrito magnus videtur.* QUIPPE HOMINI ERUDITO in geometriaque perfecto. Cic. Fin. 1, 6, 20; aun cuando hombre en verdad. *Democritus luninibus amissis alba SCILICET et atra discernere non poterat; at vero bona, mala poterat.* Id. Tusc. 5, 39, 114; en verdad, cierto, naturalmente. *Darius in fuga cum aquam turbidam et cadaveribus inquinatam bibisset, negavit unquam se bibisse jucundius. Nunquam VIDELICET sitiens biberat.* Id. Tusc. 5, 34, 97. *Quid metuebant? Vim VIDELICET.* Id. Caecin. 15, 44; evidentemente. *Est illud quidem vel maximum, animo ipso animum videre; et NIMIRUM hanc habet vim praeceptum Apollinis, quo monet ut se quisque noscat.* Id. Tusc. 1, 2,

⁴ «Fueron socorridos por C. al tiempo más oportuno; porque con su venida se contuvieron los enemigos». Valbuena.

52. Quos ego orno? NEMPE eos qui ipsi sunt ornamenta reipublicae. Id. Phil. 11, 14, 36; sin duda.]

381

I. Illativis ergo, igitur utendum, cum cogitatum; conclusiva itaque, cum factum aliquod ex iis quae dicta sunt colligimus. Igitur saepe postponitur, nonnumquam ergo, maxime in transitione. Non sum ita hebes, ut istud dicam. Quid dicis Igitur? Cic. Tusc. 1, 6, 12. Aristides aequalis fere fuit Themistocli. Itaque cum eo de principatu contendit. Nep. Ar. 1, 1.

[II. Igitur adhibetur etiam a) in narrationis aut explicationis fine. Haec igitur et alia innumerabilia cum cernimus, possumusne dubitare quin iis praesit aliquis effector? Cic. Tusc. 1, 28, 78.

b) post parentheses ad orationem continuandam. Recta effectio (κατόρθωσις enim ita appello, quoniam rectum factum κατόρθωμα) recta igitur effectio, cet. Cic. Fin. 3, 14, 45.

c) cum a generalibus ad singularia fit gradus. Eamque disputationem tres in partes nostri fere dividunt... Primum igitur, cet. Cic. N. D. 2, 30, 76.

III. Eodem fere sensu atque itaque usurpantur adverbia relativa quare, quamobrem, quapropter, quocirca et demonstrativa hinc, inde, proinde, idcirco.⁴ Sed proinde est fere imperantis. Frustra, inquit, meae vitae subvenire conamini, quem jam sanguis viresque deficiunt. PROINDE ABITE. Caes. G. 7, 50, 6.

NB. 1. Igitur, enim, autem, accedente verbo sum, poni tertio loco aut quarto possunt. Incredibile est ENIM. Cic. de Or. 1, 44, 197. Si quid est ENIM offensionis. Id. Att. 15, 9, 2.

NB. 2. Non licet copulativam conjunctionem addere particulae illativae (itaque, igitur, ergo..., ut apud nos «y por consiguiente»), sed dicitur ob eamque causam, et propter eam causam, aut quid simile.]

IV. PARTICULAE AFFIRMATIVAE ET NEGATIVAE

382

Responsio affirmativa sive confirmativa varie effertur:

1. um Particulis etiam, ita, sane, vero, raro verum, et maiore vi ita vero, ita prorsus, sane quidem, «sí por cierto, de veras,

⁴ Eo et ideo illativae sunt apud scriptores imperii.

¿cómo no?», aliis.¹ Aut «ETIAM» aut «NON» respondere. Cic. Ac. 2, 32, 104; responder si o no. Quidnam? inquit Catulus; an laudationes? ITA, inquit Antonius. Id. de Or. 2, 10 et 11, 43 et 44; [ita vero, ita est, ita prorsus. Fuistine heri domi? VERO. Id. Tusc. 1, 11, 25; si. Fuisti saepe, credo, cum Athenis esses, in scholis philosophorum. VERO AC LIBENTER QUIDEM. Id. Tusc. 2, 11, 26. Facies? VERUM. Ter. Haut. 1013 [3, 3, 11]. Visne in insula quae est in Fibreno sermoni reliquo demus operam sedentes? SANE QUIDEM. Cic. Leg. 2, 1, 1.]

2.º Repetito interrogationis verbo, cui licet **vero** addere. Dasne manere animos post mortem? Do VERO. Cic. Tusc. 1, 11, 25. [Quaesivi ferine posset. Ille posse respondit.]

3.º Particula **vero** juncta pronomini personali verbi quod subauditur. Dicam opinor quod sentio. TU VERO, Tite. Cic. Brut. 85, 292. [Quaero num id injuste fecerit. ILLE VERO, inquit Antipater. Id. Off. 3, 13, 54-55; ciertamente que sí, respondió A. Mene rides? TE (VERO).]

383 Responsum negativum efficitur particulis **non**, **non ita**, «no», **minime**, «de ninguna manera», **non vero**, **minime vero**, «no ciertamente», **nullo modo**, **cel.** [Aliquando verbo aut alia interrogationis voce subdita.] Aut «etiam» aut «NON» respondere. Cic. Ac. 2, 32, 104. [Cognatum aliquem aut propinquum? NON. Thermitanum aliquem honestum hominem ac nobilem? NE id QUIDEM. Id. Verr. 2, 43, 106; etiam: non fuit. An tu haec non credis? MINIME VERO. Id. Tusc. 1, 6, 10. Num igitur peccamus? MINIME vos QUIDEM. Id. Att. 8, 9, 2. Ain tu? aliter id scire non potes? NELLO MODO. Id. Tusc. 5, 12, 35.]

NB. Cum per **enim** aut **nam** statim ratio redditur responsi, affirmatio saepe aut negatio nullo peculiari verbo significatur. Tum Antonius: Heri ENIM, inquit, hoc mihi proposueram, ut cel. Cic. de Or. 2, 10, 40; sí, porque ayer.]

384 I. **Non** communior est particula negandi tum verbi tum propositionis.²
[NB. 1. **Non possum non** cum infinito idem sonat quod *face-re non possum quin*, no puedo dejar de. NON POTUI NON dare (litteras ad Caesarem). Cic. Att. 8, 2, 1. Tuum consilium NEMO POTEST NON maxime laudare. Id. Fam. 4, 7, 2.]

¹ V. g. omnino, ut dicis; at minime utique.

² Non est a prisco noenum=ñ oinum, i. e. ne unum.

NB. 2. In subjunctivo hortandi et prohibendi invenitur aliquando **non** pro *ne*, sed ferme apud poetas et posteriores. Si (*versanus poeta*) *decidit auceps In puteum foveamve, ... non sit qui tollere curet.* Hor. Pis. 460.¹]

II. **Haud** apud optimos scriptores solutae orationis praecit adjectivis et adverbis, ut *haud mediocris, haud spernendus, haud sane*, [*haud dubie, haud ita magnus*, no muy: cf. adn. proxime praec. in ima p.]; vix verba, nisi in locutione **haud scio an.** [*Homo prudens et gravis, haudquaquam eloquens.* Cic. de Or. 1, 9, 38].²

385

I. **Ne** post *ne* aut *ne...* *quidem* est «cuánto menos». *Me vero nihil istorum ne juvenem quidem movit unquam, ne nunc senem.* Cic. Fam. 9, 26, 2; «aunque a mí ni aun siendo mozo ninguna cosa de esas» me movió, «cuánto más ahora que ya soy viejo». Abril.³

II. **Ne—quidem** dijunguntur uno aut altero verbo in quo vis inest major, quandoque etiam brevi oratione subordinata; et significant «ni siquiera, ni aun», aliquando «tampoco». *Gloriae jacturam ne minimam quidem facere vellent.* Cic. Off. 1, 24, 84. — *Si igitur non sunt, nihil possunt esse; ita ne miseri quidem sunt.* Id. Tusc. 1, 6, 12; y así tampoco.

NB. Apud Livium et sequentes invenitur **nec** pro *ne—quidem*. *Non inutilem puto hanc cognitionem; alioqui nec tradidissem.* Quintil. 5, 10, 129.

III. Post negationes *nemo, nihil, ne, nego, nescio, nolo* affirmatio illis respondens in oratione subsequenti aliquando subauditur.⁴ *Nemo extulit eum verbis qui ita dixisset, sed contempsit eum qui minus id facere potuisset.* Cic. de Or. 3, 14, 52; pro: *sed omnes contempserunt eum.* (Appius) *collegis in castra scribit ne Verginio commeatum dent, atque etiam (ut) in custodiam habeant.* Liv. 3, 46, 9. *Plerique*

¹ A legibus non recedamus. Cic. Cluent. 57, 155.

Tantum non, modo non (**tantum quod non**, cf. ima pag. 366) idem sonant quod *ferre*. (*Nuntii afferebant*) **Tantum non** jam captam Lacedaemonem esse. Liv. 34, 40, 5; que estaba a punto de ser tomada, litt. que casi estaba ya tomada. Etiam notandae locutiones: **non ita**, «no muy», ut **non ita magnus**; **non item**, «no así, pero no, no:» *Corporum offensiones sine culpa accidere possunt, amicorum non item.* Cic. Tusc. 4, 14, 31; **nondum**, «aun no», **nequedum** «y todavía no».

² **Haud** isdem vinculis. Cic. Tim. 13, 47.—Inter **haudquaquam** et **nequaquam** idem intercedit discrimen quod inter *haud* et *non*.

³ *Cuánto más* sc. *no me mueve*—**CUANTO MENOS** *me mueve*. V. CUERVO, Dicc. 2, 657¹, d).

⁴ *Omnes, omnia, ut, dico* (*affirmo*), *scio, volo*.

negant Caesarem in condicione mansurum, postulataque haec ab eo interposita esse (dicunt). Cic. Att. 7, 15, 5; los más dicen que C. no se atendrá a la c. y que, litt. niegan que — y dicen que.]

386 Negatio duplex affirmat. (*Id*) *indigne ferebant, NEQUE tamen NON patiebantur. Nep. Eum. 1, 2; y con todo lo sufrían, no dejaban de sufrirlo. [NEMO Arpinas NON Plancio studuit. Cic. Planc. 9, 22; todos los de Arpino, ningún Arpinate dejó de.*

NB. 1. At prima negatio minime destruitur sequente *ne*—*quidem* aut *neque*—*neque*, *neve*—*neve*. *NON enim PRAETEREUNDUM EST ne id quidem. Cic. Verr. 1, 60. Reliquum est sic habeas, NIHIL mehercule te mihi nec carius ESSE nec suavius. Id. Att. 5, 1, 5; etiam aut carius aut s., n. 376, I, NB. 1.]*

NB. 2. *Nec non* diversas orationes conjungit, fere vocabulo interjecto, non voces ejusdem orationis nisi in poësi. *Nec hoc ille NON vidit, sed verborum magnificentia est delectatus. Cic. Fin. 4, 22, 60; tampoco dejó de ver esto.¹*

V. PARTICULAE INTERROGATIVAE

387 [Particulae quae interrogationi designandae inserviunt haec maxime sunt: *cur, quare, ne* (enclitica), *nonne, num, utrum, an*, prout interrogatio simplex est vel composita, i. e. unius membri aut plurium membrorum, directa vel obliqua.

NB. 1. Interrogatio directa dubitandi et admirandi fieri sine ulla particula potest, cum ad interrogationem affirmativam expectas responsum negativum, et contra ad interrogationem negativam responsum affirmativum. *Tanti maleficii crimen probare te, Eruci, censes posse talibus viris? Cic. S. Rosc. 26, 72. Tu igitur nihil vides? Id. de Or. 2, 68, 275; ¿pues tú no ves nada? ¿efectivamente tú nada ves? Quid haec amentia significat? non vim? non scelus?... Id. Quinct. 26, 82.*

NB. 2. *Cur* adhibetur in directa interrogatione causali et in obliqua; *quare* tantum in obliqua.²]

¹ Cf. HAND-TURS., IV, 414: «Poetae igitur temporis augustei sunt, quorum in carminibus certa hujus dictionis apparent documenta, eosque imitati sunt posterioris aetatis scriptores». Qui etiam *ne non* scribunt. *Non* et *nisi* etiam separantur ab optimis solutae orationis scriptoribus, v. c. Cic. *Lael.* 5, 48.

² Locus Tullianus *de Or.* 4, 46, 74, qui a nonnullis Vocabulariis affertur repugnante praecepto sine *quare* a recentioribus legitur.

ib eo
2. no

EQUE
lo lo
luit.

qui-
EST
me-
liam

culo
ille
22,

unt
ne,
. e.

eri
pe-
es-
ses
de
vid
2.
in

in
te-
in-

g-

388

I. In simplici interrogatione directa adhibetur

1.^m **nonne**, si responsum affirmativum expectatur.

Quid? canis NONNE SIMILIS LUPO? Cic. *N. D.* 1, 35, 97; ¿no es verdad que el perro — ?

2.º **num**, si responsum expectatur negativum. In *Numa Pompilio* NUM ELOQUENTIAE VESTIGIUM APPARET? Cic. *de Or.* 1, 9, 37; ¿acaso (¿por ventura) parece — ? ¿no es verdad que en N. P. no parece?

3.º **nē** cum verbo juncta, si neutrum responsum expectatur. *VISNE igitur, o Damöcle, FORTUNAM EXPERIRI MEAM?* Cic. *Tusc.* 5, 21, 64; ¿quieres, o D. — ?⁴

[NB. 1. Pro **nonne**, **nihilne** saepius dicitur **non**, **nihil** in secundo aliisque membris ejusdem interrogationis. **NIHILNE** *te nocturnum praesidium Palatii*, **NIHIL** *urbis vigiliae*, **NIHIL** *horum ora vultusque moverunt?* Cic. *Cat.* 1, 1, 1.

NB. 2. Pro **num** dicitur cum majore vi **numquid**, raro **numne**, **numnam**, **numquidnam**. **Ecquid** etiam ponitur ut **numquid**. **NUMQUID** *duas habetis patrias?* Cic. *Leg.* 2, 2, 5. *Quid? Deum ipsum NUMNE vidisti?* Id. *N. D.* 1, 31, 88. *Quid est, Catilina?* **ECQUID** *attendis?* **ECQUID** *animadvertis horum silentium?* Id. *Cat.* 1, 8, 20; ¿por ventura no?

NB. 3. **Ne** ponitur aliquando pro **nonne**. *VidetisNE ut apud Homerum saepissime Nestor de virtutibus suis praedicet?* Cic. *C. M.* 10, 31; ¿no veis cómo — ? — Et junctum non cum verbo exprimit admirationem saepe, aliquando dubitationem: **APOLLINEMNE** *tu Delium spoliare ausus es?* Cic. *Verr.* 1, 18, 47.

NB. 4. In sermone cotidiano dicitur **ain**, **viden**, **satin**, cet. pro **aisne**, **videsne**, **satisne**, cet. — **Quin**, ¿que no? ¿cómo no? **QUIN** *conscendimus equos?* Liv. 1, 57, 7. **Quidni**, ¿por qué no? (cum sub-junct.) *Laudat Africanum Panaetius quod fuerit abstinens.* **QUIDNI LAUDET?** Cic. *Off.* 2, 22, 76; por qué no ha de a.? n. 311, I.]

II. In quaestione directa di-junctiva hae particulae usurpantur: in primo membro **utrum** vel **nē**, aliquando nulla particula, [praesertim si membrum breve est;] in secundo **an** vel **aune**.

UTRUM *ea vestra AN nostra culpa est?* Cic. *Ac.* 2, 29, 95. **Advolone** *AN maneo?* Id. *Att.* 13, 40, 2. [**UTRUM** *hoc tu parum commeministi, AN ego non satis intellexi*, **AN** *mutasti sententiam?* Cic. *Att.* 9, 2. — Pro

4 V. ROBLES DÉGANO, *Ortol.* pág. 202, n. 218, 2.

utrum — *an* nota *utrumne* — *an*, *ne* tamen sejuncto ab *utrum*. *Utrumne* (conjunctum) poetarum est. ^{4]}

NB. «O no» dicitur *annon* vel *necne*. *Pater ejus rediit, AN NON?* Ter. *Phorm.* 147, [1, 2, 97.] *Sunt haec tua verba, NECNE?* Cic. *Tusc.* 3, 18, 41. [*Annon* magis est interrogationis directae, *necne* potius obliquae.]

III. *An, an vero* adhibentur ad continuandam sententiam in interrogatione etiam simplici, notantque fere 1.^m admirationem. *Quasi non necesse sit quicquid isto modo pronunties, id aut esse aut non esse. AN tu dialecticis ne imbutus quidem es?* Cic. *Tusc.* 1, 7, 14; ¿o es que tú ni siquiera aprendiste los elementos de la dialéctica?

2.º ironiam. *Quid dicis? AN bello fugitivorum Siciliam VIRTUTE TUA LIBERATAM?* Cic. *Verr.* 5, 2, 5; ¿por ventura que la S. se vio libre de — ?

3.º membrorum oppositionem. *AN Scythes Anacharsis POTUIT pro nihilo pecuniam ducere, nostrates philosophi facere NON POTERUNT?* Cic. *Tusc.* 5, 32, 90. *Numquid duas habetis patrias? AN est UNA illa patria communis?* Id. *Leg.* 2, 2, 5; ¿no hay más bien una sola gran patria común?

NB. In hoc exemplo et similibus ponitur *an* pro *sive*: *Themistocles quidem, cum ei Simonides, AN quis alius, artem memoriae polliceretur, oblivionis, inquit, mallet.* Cic. *Fin.* 2, 32, 104; como le prometiese (enseñar) la mnemotecnia, prefiriera, respondió, (me enseñaras) el arte de olvidar.]

389 I. In simplici interrogatione obliqua *num* et *ne* significant «si, si por ventura»; vim augent *numquid, numne, ecquid*. *Speculari NUM sollicitati animi sociorum a rege Perseo essent.* Liv. 42, 19. *Quaesivi tamen viveretNE ipse.* Cic. *Rep.* 6, 14 [Somn. Sc. 3]. [*Rogavit NUMQUID aliud ferret praeter arcam.* Id. *de Or.* 2, 69; preguntó si por ventura. *Quid agalis et ECQUID in Italiam venturi sitis hac hieme, fac plane sciam.* Id. *Fam.* 7, 16, 3; y si para algo.]

NB. 1. Usurpatur *an* in obliqua interrogatione post verba *ne*—

⁴ Nota hoc exemplum et similia: *Voluptas melioremne AUT laudabiliorem virum efficit?* Cic. *Par.* 4, 3, 45; ubi interrogatio dijunctiva non est, sed verba pertinent ad unam eandemque simplicem quaestionem; non enim adjectiva (*melior, laudabilior*) sunt inter se opposita. At: *voluptas melioremne efficit an pejorem virum?*

utrum.

NON?

Tusc.

potius

am in

nem.

et non

ego es

RTU-

e vió

ruit

unt?

illa

gran

mis-

olli-

pro-

ase-

a et

im-

n a

Cic.

ster

EC-

7,

re-

um

ad

ibi-

sciendi et dubitandi. (Aristotelem), excepto Platone, HAUD SCIO AN recte dixerim principem philosophorum. Cic. Fin. 5, 5, 7.

[Verba fere haec sunt: haud scio, nescio, dubito, dubium est, incertum est, delibero, haesito. Nescio an habuisset parem neminem. Cic. Brut. 35, 126. Dubito an Venusiam tendam. Id. Att. 16, 5, 3. Moriendum enim certe est, et incertum an hoc ipso die. Id. C. M. 20, 74. Qui scis an prudens huc se projecit? Hor. Pis. 462; = nescis. Contigit enim tibi quod haud scio an nemini. Cic. Fam. 9, 14, 7; lo que nó sé si a algún otro (a ningún otro), lo que tal vez a nadie. Cum ceteris verbis an est poetarum et recentiorum.]

NB. 2. Post quaero etiam ponitur **nonne**. ¹ Cum ESSET ex eo QUAESITUM Archelaum NONNE beatum putaret. Cic. Tusc. 5, 12, 34.

NB. 3. Post verba *exspecto, experior, tento, conor* fere adhibetur **si**. Si quam opem reipublicae ferre posset EXPERTUS EST: cf. Cic. Phil. 9, 1, 2. [Circumfunduntur ex reliquis hostes partibus, si quem aditum reperire possint. Caes. G. 6, 57, 4: subaudito verbo tentandi.—Post alia verba haec particula rara est: VISAM si domi est. Ter. Haut. 170; v. n. 330, NB. 2.]

II. In quaestione indirecta diiunctiva usurpatur 1.^m in primo membro **utrum**, in altero **an**, raro **anne**. Permultum interest UTRUM perturbatione aliqua animi AN consulto fiat injuria. Cic. Off. 1, 8, 27.

2.º in primo **ne** aut nulla particula, in secundo **an**, aliquando **ne**; «o no» dicitur **necne**, [raro **annon**,] expresso vel tacito **utrum**. Agitur autem liberine vivamus, AN mortem obeamus. Cic. Phil. 11, 10, 24. Sine sciam ad hostem AN ad filium venerim. Liv. 2, 40, 5. Nihil interesse (putant) valeamus aegrine simus. Cic. Fin. 4, 25, 69. Demus (beneficium) NECNE, in nostra potestate est. Id. Off. 1, 15, 48, n. 388, 2.º [—Raro in 1.º particula primi membri omittitur: (Interrogatur) verbi causa tria pauca sint ANNE multa. Cic. Ac. 2, 29, 95.]

NB. 1. **Ne** — **ne** fere poetarum est; **utrum** — **ne** rarissimum. Qui teneant oras, HOMINESNE FERAENE, Quaerere constituit. Verg. Aen. 1, 508.

NB. 2. **An** — **an** est poetarum et recentiorum. Saepe manus operi tentantes admovet, AN sit Corpus AN illud ebur. Ov. M. 10, 254. (Sive — sive: Spemque metumque inter dubii seu vivere credant Sive extrema pati. Verg. Aen. 1, 218; si deben creer que viven o.)]

¹ Pro **nonne** ponitur **num non**, sed valde raro; v. g. ad Her. 2, 9, 43.

poës
GLAI
HOEI
tibi

cum
rabi
scri
CE.

qua
aut
cent
BAT
peri

diae
las
inci

des
Sci

tior
a) (e
hab
(li)

lo c
Sae
era
edu
rue
cf.

mu
Duc
tru
piti

PARS TERTIA

DE VOCUM PROPRIETATE EARUMQUE ET ORATIONUM IN SENTENTIA COLLOCATIONE ¹

CAPUT XIII. DE USU SUBSTANTIVI ET ADJECTIVI

I. SUBSTANTIVA

390 [I. Saepe Latini substantiva concreta adhibent, ubi nos abstracta vel adhibemus vel possumus adhibere. *Cn. Pompejo, Marco Crasso* CONSULIBUS. *Caes. G. 4, 1, 1*; en el consulado, siendo cónsules: cf. n. **200**, III.

II. Item adhibent nomina incolarum, ubi nos nomina locorum. *In PERSAS est profectus*. *Nep. Pel. 4, 2*; a Persia.

NB. At etiam abstracta pro concretis ponuntur, praesertim jam ab aetate Augusti, v. g. OMNIS NOBILITAS *interiit*. *Caes. G. 7, 38, 2*. (*Catilina*) JUVENTUTEM *illegerat*. *Sall. G. 16, 1*. TUA CALAMITAS. *Phaed. 1, 3, 16*; tu desventura = tú desventurado.²

391 I. Pro plurali saepe singularis usurpatur si de re militari, si de plantis, frugibus, pecoribus sermo est. *POENUS victor e proelio excessit*; maxime in historia et

¹ De particulis subordinantibus et coordinantibus in cc. superioribus dictum est.

² Cf. idem I, 4, 5; 5, 41; 43, 42; 44, 48; II, 4, 26; 5, 23; 7, 43 et 44; III, 5, 9, cel. Tam ea quae ante Augustum quam quae post usurpata sunt, in scriptoribus discenda. — Ablativus instrumenti nominis abstracti saepe apud nos subjectum est, vel esse potest. *Deus PROVIDENTIA mundum gubernat*; Dios con su providencia, la providencia de Dios.

poësi: *Quam multo repetet Graecia milite*. Hor. C. 1, 15, 6. *Faba et glande vesci*. Cic. Div. 1, 50, 62, et Or. 9, 51. *Villa abundat porco*, HOEDO, AGNO, GALLINA. Id. C. M. 16, 56. Et poëtae saepe alias: *Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra*. Verg. Aen. 1, 534.

II. Poëtae plurali pro mero singulari utuntur haud raro, etiam cum nominibus quae alias carent plurali. *Sed pectus anhelum, Et rabie fera corda tument*. Verg. Aen. 6, 49 et 80, Sibyllam describens. Sic: ora, pectora, ludibria, silentia, hordea, cet. Cf. n. 75, I.

III. Saepe invenitur pluralis nominum in primis abstractorum quae plures res vel personas respiciunt, vel varia rerum genera aut modos apparenti complectuntur. (*Calilina*) maxime adolescentium familiaritates appetebat. Sall. C. 14, 5. Quattuor perturbationes sunt, tres constantiae. Cic. Tusc. 4, 6, 14; i. e. quattuor perturbationis genera, tria constantiae; cf. id. Fin. 3, 10, 35.

Sic: proceritates arborum, adventus imperatorum; iracundiae; invidiae multitudinis; mortes, linajes de muerte; omnes avaritiae, todas las formas, manifestaciones, de la a. *Tria lura*, poët. tres granos de incienso.

IV. Nomina propria pluraliter efferuntur cum varias personas designant variasque earum species aut proprietates; v. g. *duo Scipiones Africani*; *Cicerones rari sunt*, oradores como C.

Adn. Substantiva vernacula sunt nonnunquam efferenda a) oratione relativa, b) interrogatione obliqua, c) infinitivo, d) participio. a) *Consecutus sum quod animo proposueram*, mi propósito, lo que me había propuesto. *Ea quae traduntur, quae tradebantur*, las tradiciones. (Ii) *qui adsunt*, los presentes. b) *Dicam quid sentiam*, mi parecer, lo que siento. c) *Nego rem fieri posse*, la posibilidad de la cosa. *Saepe numero fit ut voluptate careamus*. *Qua frui jucundissimum nobis erat*, cuyo goce. *Parentum interest liberos bene educari*, la buena educación de los h. d) *Ab oppugnanda Neapoli Hannibalem absteruerunt* *conspecta moenia*, lo hizo desistir del asedio la vista: cf. n. 430, II.]

392 I. Substantiva verbalia in *tor*, masculina, et *trix*, feminina, usurpantur interdum ut adjectiva, potissimum *victor*, *victrix*, et *ultor*, *ultrix*, ut *victor exercitus*, *ultrices deae*. Duobus hisce nominibus et substantivo *hospes* additur plurale neutrum a poëtis, ut *victricia arma*, *ultricia tela*, *aquora hospita*, [*inhospita saxa*, Verg., *hospitibus tectis*, Stat. Theb. 12, 479.

II. Item juvenis et senex, hospita, n. 60, NB., incola, atque etiam alia nomina personarum adhibentur a poetis junioribusque scriptoribus tanquam adjectiva masc. aut fem.; ut *juvenes anni* Ov., *artifex motus* Quintil., *turba incola* Ov., *terra hospita* Verg. Quod cum neutris nominibus sit rarissime, ut *ruricola aratrum*. Ov.⁴]

II. ADJECTIVA

393 I. Plura adjectiva (participia et pronomina) substantive saepe sumuntur:

1.^m Masculina pluralia quae genus aliquod personarum significant. *Quid tam est commune quam spiritus vivis, terra MORTUIS, mare FLUCTUANTIBUS, litus EJECTIS?* Cic. *S. Rosc.* 26, 72.

[Sic: *boni, mali, probi, improbi, docti, doctiores, doctissimi, multi sapientes, aliquot indocti, pauci divites, tui invidi, nobiles nostri* et sescenta alia; *mei, tui sui*, los míos (mis allegados)... — In singulari non adeo frequentia sunt; rara in nominativo et accusativo: *Nullius, nisi insipientis (est) in errore perseverare. Erranti viam monstro. At homo doctus, nemo doctus*, ningún d., *quisquam doctus*, algún d.; *vir (homo) doctissimus*, un gran erudito, *homo vere sapiens*, un verdadero sabio.]

2.º Neutra pluralis, fere in nominativo et accusativo, quae genus aliquot rerum vel actionum notant. *MULTA tulit fecitque puer.* Hor. *Pis.* 413.

[*Omnia praeclara rara; nostra, vestra, bona, mala, honesta, turpia, haec, illa, pleraque*, cet.]

NB. Adjectiva neutra pluralis extra nominativum et accusativum saepissime efferuntur per substantivum *res* propter perspicuitatem. *HUMANARUM RERUM fortuna pleraque regit.* Sall. *J.* 102, 9.]

3.º Neutra singularia, [ea saepe quae notionem abstractam, nonnunquam quae concretam indicant.] *Omne tulit punctum qui miscuit UTILE DULCI.* Hor. *Pis.* 343.

⁴ Ex hoc utroque praecepto, et quia abest a lingua Latina *hospitus* et *hospitum*, fit perspicuum adjectivum *hospitus*, *a*, *um* nusquam reperiri, nihilque aliud esse quam commentum signientumve nonnullorum lexicographorum. Quare v. c. *hospitis tectis* pro *hospitibus* t. barbarismus erit, Romanis ignotus omnino. Cf. NEUE-WAGENER, 2, 34-35.—*Princeps* adjectivum est, ut *princeps locus, principes viri*; fere tamen cum verbo conjungitur, ut *Gorgias princeps ausus est*, G. fué el primero que: cf. n. 400, II.

a, atque
le scrip-
v., arti-
od cum

stan-

igni-
mare

multi
stri et
gulari
illius,
o. At
; vir
idero

enus
Hor.

tur-

vum
em.

on-
xit

um,
ssc
. c.
ue-
ere
ue:

II. Certa adjectiva substantive adhibentur, tacito per ellipsim suo substantivo, v. g. CALIDAM *bibere*, FRIGIDAM *potare* (aquam); *actioni PRIMAS* (partes) *dedisse* Demosthenes dicitur; huic SECUNDAS, huic TERTIAS. Cic. *de Or.* 3, 35, 213; [tertiana, quartana (febris), dextra, sinistra, laeva (manus), cani (capilli), ferina, bubula (caro), fera (bestia), hiberna (castra), abrupta (loca), patria (urbs, regio, terra), cet. Cf. n. 72, 1.]

III. Saepe adjectivum ponitur pro genitivo substantivi, ut SERVILIS tumultus, bellum SERVILE, pro *servorum*. Caes. *G.* 1, 40, 5.

[Sic: Hector Naevianus, (de las obras) de Nevio; clades Alliensis, pugna Cannensis et ad Cannas, pugna Leutrica et in Leutricis, Cic. *Div.* 2, 25, 54; invidia decemviralis, Liv. 3, 43, 2, a los decemviro; metus hostilis, Sall. *J.* 41, 2. Eodem pacto hic dolor, quo metu, pro dolor hujus rei, cujus rei metu, cet. Cf. n. 285, Sic.]

394

Latini adjectivo, nos substantivo vel adverbiali locutione solemus efferre:

1.^m initium, medium, finem, reliquum loci ac temporis. *Tantum bellum Cn. Pompejus* EXTREMA hieme *apparavit*, INEUNTE vere *suscepit*, MEDIA aestate *consecit*. Cic. *Man.* 12, 35; al fin del invierno (al terminar el i.), al principio de la primavera (al comenzar la pr.), en mitad del estío (al mediar el verano).

2.º ordinem et successionem. PRIORI Remo *augurium venisse fertur*. Liv. 1, 7, 1; vel prius, cf. NB. sequens, en primer lugar. Venio in senatum FREQUENS. Cic. *C. M.* 11, 38; vel frequenter.

3.º animi dispositionem et statum. (Socrates) *venenum LAETUS ET LIBENS hauriet*. Sen. *Prov.* 3, 15, etiam: *laeto animo et libenti*.

[Sic: prima luce, Caes. *G.* 1, 22, 1; media nox, Cic. *Att.* 4, 5; summa gramina, Verg. *Aen.* 7, 808, la extremidad, la punta; summus mons, Caes. *G.* 1, 22, 1, la cima; in eo sacrario intimo. Cic. *Verr.* 2, 4; in adversum collem subire, monte arriba; obliquo monte decurrere, por la pendiente. Legati inanes ad regem revertuntur. Cic. *Verr.* 4, 28, con las manos vacías.

Praeter exemplorum adjectiva sunt hujus loci: vivus, en vida, mortuus, después de la muerte, d. de muerto, totus, omnis, solus; diversus, para diversas partes, en d. p., proximus, prudens, sciens, a sabiendas, imprudens, inconsideradamente, invitus, contra voluntad, de mal grado, de mala gana, infimus, imus, postremus, extremus, ultimus, reliquus, et alia temporis et loci apud poetas praesertim,

ut *matulinus*. *Aeneas se matulinus agebat*. Verg. *Aen.* 8, 465. *Domesticus otior*. Hor. *S.* 1, 6, 428. — *Ultima rerum, reliquum diei*, cel. n. 239, I.

NB. Haec adjectiva cum sunt praedicativa aut apposita saepe adverbio elideri possunt. *Ipsa Paphum sublimis abit*. Verg. *Aen.* 4, 413; por el aire. *Superior stabat lupus Longeque inferior agnus*. Phaed. 1, 1, 2; vel *supra longeque inferius*, en la parte de arriba, arriba, y mucho más abajo. *Medius consedit*. Ov. *Fast.* 3, 359; vel *in medio*. *Medius ibam*.]

395 Nominibus propriis ea tantum adjungi solent in soluta oratione adjectiva quae alium ab alio distinguunt, ut *Cato major, Africanus minor, magnus Alexander, Miltiades Atheniensis*. Cetera adjectiva cohaerent fere cum appellativo quod proprio additur, vel cum pronomine *ille*, ut *Plato*, HOMO SAPIENTISSIMUS, el sapientísimo Pl.; *Capua*, URBS OPULENTA, la opulenta C. ILLA SEVERA *Lacedaemon*. Cic. *Leg.* 2, 15, 39. [Raro dicitur v. e. *doctus Hesiodus*, nisi a poetis. — Cum adjectivum totam aliquam speciem complectitur addi solet nomen generis, quocum cohaeret, v. g. la tímida paloma (= las tímidas palomas) dicitur *columba, animal timidissimum*. — Si adjectivum *multus* additur adjectivum aliud positivum, dicitur v. g. *multae et graves causae*, non *multae graves causae*.]

396 Sunt poetarum adjectiva in *um* in accusativo tam singulari quam plurali pro adverbis posita, et saepe cum verbis neutris copulata. HORRENDUM *stridens adducta sagitta*. Verg. *Aen.* 9, 632. [MUTATI TRANSVERSA *fremunt venti*. *Ib.* 5, 19; i. e. *mutati in transversam seu contrariam partem*.¹ TORVA *tuentem*. *Ib.* 6, 467; = *oculis torvis*, Ov. *M.* 5, 92.]

397 I. Comparativum absolute positum sine altero termino valet «algún tanto, bastante, demasiado». *Senectus est naturā LOQUACIOR*. Cic. *C. M.* 16, 55; los viejos son de suyo un tanto habladores. [*Themistocles MINUS erat probatus parentibus, quod LIBERIUS vivebat*. Nep. *Them.* 1, 2; era algún tanto malquisto de sus p., porque vivía con demasiada libertad. Cf. 88, NB.]

II. Si adjectivum cum adjectivo, adverbium cum adverbio com-

¹ Cf. Benoist ad h. l.

paratu
ponitu
contio
DISERT
quam
jungit
Plaut
II
sermo
de los

propo
granc
E
29, 2
núm
Majo
Sen.
ser e
QUAN
possi

I
junc
conj

BUS
capt
non
QUA
NIL

4
hist
ante
met
caut
2
nun

33. Do-
n diei,

saepe
ten. 1,
Phaed.
ribā, y
medio.

soluta
mt, ut
emien-
tio ad-
us, el
EVERA
iodus,
ctitur
aloma
— Si
v. g.

i sin-
cum
terg.
mu-
b. 6,

rmi-
ctus
un
quod
sus

im-

paratur, utrumque adjectivum et utrumque adverbium in comparativo ponitur, vel, addito priori **magis**, utrumque est positivum. *Pauli contio fuit VERIOR quam GRATIOR populo*. Liv. 22, 58, 8. *Celer tuus DISERTUS MAGIS est quam SAPIENS*. Cic. Att. 10, 1, 4. [*Magis honeste quam vere*. Cic. Plane. 15, 37; vel *honestius quam verius*. *Quam* conjungit etiam verbum cum priore termino. *Minus dixi quam volui*. Plaut. Capt. 2, 3, 70 [430].¹]

III. Pro superlativo adhibent Latini comparativum, cum est sermo de duobus. *O MAJOR juvenum*. Hor. Pis. 366; oh tú el mayor de los (dos) j. [*Hispania citerior, Gallia ulterior, Asia minor*.]

398

I. **Quam pro cum ablativo, quam ut vel quam qui** cum subjunctivo post comparativum significant [deesse proportionem inter ea quae comparantur:] «muy (demasiado) v. g. grande, para».

Proelium atrocius QUAM PRO NUMERO pugnantium editur. Liv. 21, 29, 2; trábase una pelea muy porfiada (demasiado violenta) para el número de combatientes, atento el n. de c., en proporción del n. *Major sum et ad majora genitus QUAM UT mancipium sim mei corporis*. Sen. Ep. 65, 21; «mayor soy y para mayores cosas nací, que para ser esclavo de mi cuerpo». P. Rodríguez, Ejerc. 2, 1, 9. *Major sum QUAM CUI POSSIT fortuna nocere*. Ov. M. 6, 195; h. e. *quam ut mihi possit*.²

II. Post comparativa **plus, amplius, minus, longius** conjuncta cum numero aut mensura spatii et temporis, vel exprimitur conjunctio **quam**, vel, casu manente, tacetur.

(*Zeuxis et Polygnōtus*) *non sunt usi PLUS QUAM QUATTUOR COLORIBUS*. Cic. Brut. 18, 70; vel *plus quattuor coloribus*. *PLUS SEPTINGENTI capti sunt*. Liv. 41, 42; vel *plus quam septingenti*. [*Spatium quod est non AMPLIUS PEDUM mille sexcentorum*. Caes. G. 1, 58, 5. *Nix MINUS QUATTUOR PEDES alta jacuit*. Liv. 21, 61, 10; cf. n. 229. *Non LONGIUS MILIA passuum octo ab hibernis suis afuerunt*. cf. Caes. G. 5, 55, 7.

¹ Inveniuntur nonnulla extra regulam in comparatione, praesertim apud historicos et in sermone familiari, v. g. omissio particulae **magis** aut **potius** ante *quam*, et contra ejus adjunctio ante comparativum. *In pace beneficiis quam metu imperium agitabant*. Sall. C. 9, 5; en la paz ejercían el mando más con. — *Magis cautius*. Ter. Hec. 738.

² V. Min. Prontuar., demasiado. — Similiter: *Multiplax QUAM PRO NUMERO damnum est*. Liv. 7, 8, 1.

Caesar legem tulit ne praetoriae provinciae plus quam annum obtine-
rentur: cf. Cic. Phil. 1, 8, 19. Tecum plus annum vixit. Id. Quinct.
12, 41.]

NB. Plus, amplius, minus, longius si vices gerunt nomina-
tivi vel accusativi, cum ablativo construi possunt: cf. n. 294. I. Sic
pro: *intersunt plus quam sex milia* aut *intersunt plus sex milia* dici-
tur etiam: *interest plus sex milibus*; hay más de seis millas de distan-
cia. Non AMPLIUS SENIS MILIBUS passuum intererat: cf. Caes. G. 1, 15,
5. [Cum initio non AMPLIUS DUOBUS MILIBUS (hominum) habuisset. Sall.
C. 56, 2; vel (quam) duo milia. MILIBUS AMPLIUS QUINGENTIS in lon-
gitudinem patet. Caes. G. 6, 29, 4; = milia amplius (quam) quin-
genta; n. 229. (Roscius) Romam multis annis non venit, neque un-
quam PLUS TRIDUO fuit. Cic. S. Rosc. 27, 74; = plus triduum = plus
quam triduum.]

Adn. «De los Etruscos murió uno más que de los Romanos» di-
citur: UNO PLUS ETRUSCORUM cecidit quam Romanorum: cf. Liv. 2, 7,
2; vel: UNO PLURES ETRUSCI ceciderunt quam Romani: «dos más» duo-
bus plus, d. plures, cet. [Legem UNA PLURES TRIBUS antiquarunt quam
jusserunt. Liv. 5, 30, 7; las tribus que derogaron la ley fueron una
más que las que la promulgaron, hubo para rechazar la ley una tribu
más que para admitirla. — Adverbia excessus et mensurae cum
comparativis, n. 281, II.]

399 I. Superlativo exclusivo additur emphasis gratia unus
et unus omnium; exclusivo, seu relativo, et absoluto
longe, multo, etiam, facile, vel, n. 377, II. Virum UNUM TOTIUS
GRAECIAE FACILE DOCTISSIMUM Platonem in maximis periculis insidiis-
que esse versatum accepimus. Cic. Rab. P. 9, 23. Cum UNUS OMNIUM
maxime floreret. Nep. Milt. 1, 1. [LONGE autem post natos homines
IMPROBISSIMUS. Cic. Brut. 62, 224. — MULTO JUCUNDISSIMUS. Cic. Man.
1, 1. «Por poco que» (lo pienses, reflexiones) dicitur: si vel minimum
(cogites).

NB. 1. Unus etiam verbis additur in quibus notio inest super-
lativa, ut antecedo, antecello, emineo, excello, praesto; v. g. (Demos-
thenes) UNUS EMINET inter omnes in omni genere dicendi. Cic. Or.
29, 104; es el único que sobresale: 400, II.

NB. 2. Verba et adverbia quae notionem continent comparati-
vam sibi assumunt adverbia ablativi; sed verba excellentiae raro ha-
bent adverbia accusativi, v. g. multo malle, antecedere, praecedere,

ante-
lere,

II

que
vissi
todo:
credi
tene
est.

vert

16,
nidi
N.
mor
pra
vi,

QU
QU
CO
ut

qu
so
el
MI
m
et

si
d
P
t

obline-
Quinct.

omina-
I. Sic
a dici-
distan-
4, 15,
t. Sall.
n lon-
quin-
un-
= plus

» di-
2, 7,
duo-
uam
una
ribu
cum

ius
uto
ius
is-
un
ies
n.
m

r-
i-
:

anteponere, praestare; multo ante, post, supra, infra. — *Multum excellere, praestare, antecedere*: cf. n. 281, II.

II. Superlativa in singulari et in neutro plurali pronomen quisque saepe praecedunt. *Ex ceteris philosophis nonne OPTIMUS ET GRAVISSIMUS QUISQUE confitetur multa se ignorare?* Cic. *Tusc.* 3, 28, 69; todos los mejores y los más graves. *Maximae cuique fortunae minime credendum est.* Liv. 30, 30, 18; en la mayor (máxima) ventura debe tenerse la menor (mínima) confianza. *Optimum quidque rarissimum est.* Cic. *Fin.* 2, 25, 81; vel: *Optima quaeque rarissima sunt.*]

400 I. Ad significandum gradum omnium altissimum superlativis jungitur *quam* vel solum vel sequente verbo *possum*, et sequente *possum* etiam *quantus*.

Peto a te ut QUAM CELERRIME mihi librarius mittatur. Cic. *Fam.* 16, 21, 8; lo más presto posible, a todo correr, a más correr. (*Aves*) *nidos construunt, eosque QUAM POSSUNT MOLLISSIME substernunt.* Id. *N. D.* 2, 52, 129. *Tanta est inter eos QUANTA MAXIMA POTEST esse morum studiorumque distantia.* Id. *Laet.* 20, 74. [—Cum adverbii praeter *quam* et *quantum* adhibetur etiam *ut*. (*Caesari*) *te commendavi, ut GRAVISSIME DILIGENTISSIMEQUE potui.* Id. *Fam.* 7, 17, 2.]

Nota praeterea locutionem cum relativo: *Tam (sum) militis QUAM QUI LENISSIMUS.* Cic. *Sull.* 31, 87. *Tam enim sum amicus reipublicae QUAM QUI MAXIME.* Id. *Fam.* 5, 2, 6; «porque soy tan aficionado a la r., como el que más lo es». *Abril. Te enim semper sic colam et tuebor, ut quem diligentissime.* Id. 15, 62.]

II. Vernacula locutio: «Es el primero (el segundo, el más fuerte) que...» Latine dicitur simpliciter *primus* (*secundus*, *fortissimus*, cum solo numerali aut superlativo); v. g. *PRIMUM SEJUM vidimus*; S. fué el primero que vimos, non vero: *Sejus primus fuit quem v.* Hoc *FIRMISSIMO utimur argumento*; este es el arg. más fuerte de que echamos mano. At in interrogatione: *Quis FUIT horrendos PRIMUS QUI protulit enses?* Tib. 1, 10, 1.

[III. Superlativum absolutum sive gradus rei admodum altus significatur etiam adjunctione praefixorum *per* et *prae*, ut *perjucundus*, *praeclarus*, et adverbiorum *admodum*, *apprime*, *cumprimis*, *in primis* (*imprimis*), *oppido*, *perquam*, *sane*, *valde*, *vehementer*, ut *gratus admodum*, cet. Cf. n. 90.]

III. DISTRIBUTIVA

401 Distributivis utimur:

1.^m Cum idem numerus pluribus tribuitur, sive saepius repetitur. *Cum in Sicilia SESTERTIIS BINIS tritici MODIUS esset.* Cic. Verr. 3, 81, 189; i. e. *cum quilibet modius valeret aut veniret sestertiis duobus*, costando cada modio dos s. *Iste pro tritici MODIIS SINGULIS TERNOS ab aratoribus DENARIOS exegit.* Ib. 3, 81, 189.

[Sic: *Pueri, redite domum bini aut terni, summum quaterni; cavete ne singuli eatis. Heus tu dato victoribus quaterna mala, victis singula, ne animis cadant. Caesar et Ariovistus denos comites ad colloquium adduxerunt*, cada uno diez personas de comitiva; *ambulare bina milia passuum*, dar un paseo de dos mil pasos (cada día, cada semana... cada vez); qui modus loquendi frequens est apud Latinos.]

NB. Expresso distributivo **singuli**, aut alia voce paris significationis,⁴ alter numerus potest esse cardinalis. *Jamque ad denarios QUINQUAGINTA IN SINGULOS modios annona pervenerat.* Caes. C. 1, 52, 2.

2.º In multiplicatione, seu, quod idem est, cum adverbis numeralibus. *Decrevit item pontifices ut virgines TER NOVENAE per urbem euntes carmen canerent.* Liv. 27, 37. 7. [*Cum aetas tua SEPTENOS OCTIES solis anfractus reditusque converterit.* Cic. Rep. 6, 12 [Somn. Sc. 2]; i. e. *cum sex et quinquaginta annos expleveris.*]

3.º Cum nominibus quae in plurali non pluraliter, sed singulariter significant, v. g. **BINAE LITTERAE**, **QUINA CASTRA**; at *duae epistulae, quinque liberi*, cinco hijos. [*Inter BINA CASTRA collocutus est.* Cic. Phil. 12, 11, 27. — Hic pro *singuli* usurpatur **uni**, pro *terni* fere **trini**: *unae litterae, trina (terna) castra.*]

NB. 1. Quandoque adhibetur **bini** pro *duo* cum res per paria numerantur. **BINOS (SCYPHOS) habebam.** Cic. Verr. 4, 14, 32; un par de tazas.]

NB. 2. Nonnunquam locus est cardinalibus pro distributivis, v. g. **decies CENTUM MILIA** pro *decies centena milia*; praesertim a poëtis in multiplicatione. **BIS quinque viri.** Hor. Ep. 2, 1, 24. Et con-

⁴ V. g. **quotannis**, Nep. Them. 40, 3, **unusquisque**, id. Lys. 1, 5; nam locutio perspicua omnino manet.

tra distributivis pro cardinalibus; etiam in singulari, maxime in poësi. *BINIS COHORTIBUS relictis*. Caes. G. 8, 2, 2. *TERNO consurgunt ORDINE remi*. Verg. Aen. 5, 120; en tres hileras, en tres órdenes.

402

Enumeratio quae ad substantivum referatur fieri solet per **unus, alter, tertius, quartus, cet.** *Quattuor reperio causas cur senectus misera videatur: UNAM, quod avocet a rebus gerendis; ALTERAM, quod corpus faciat infirmius; TERTIAM, quod privet voluptatibus; QUARTAM, quod haud procul absit a morte*. Cic. C. M. 5, 13. [*Quis ignorat quin tria Graecorum genera sint vere? quorum UNI sunt Athenienses, Aeoles ALTERI, Dores TERTII nominabantur*. Cic. Flacc. 27, 64.

NB. Pro **alter** potest **alius** in enumeratione adhiberi; cum autem sermo est de duobus, dicitur etiam **alter** — **alter, prior** — **posterior, cet.** *Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, ALIAM Aquitani, tertiam Galli*. Caes. G. 1, 1, 1.]

CAPUT XIV. DE PRONOMINIBUS

I. PRONOMEN PERSONALE ET POSSESSIVUM

403

I. Nominativus primae et secundae personae fere non explicatur, nisi cum altera alteri quodammodo opponitur, et cum vim orationi seu emphasis addere volumus. *Ego capitis mei periculo patriam LIBERA VI; vos liberi sine periculo esse non CURATIS?* Ad Herenn. 4, 53, 66. *Tu innocentior quam Metellus?* Cic. Verr. 3, 16, 43; ¿tú (siendo tan malvado)? [*De te tu videris; ego de me ipse profitebor*. Id. Phil. 2, 46, 118; tú verás (habrás visto ya) lo que te conviene; de mí hablaré yo sin rebozo. *An ego non provideam meis civibus?* Id. Phil. 6, 6, 17.

II. Accusativus pronominis personalis ante verbum infinitum in poësi frequenter subauditur. *Meus ille caper fuit, sed reddere POSSE NEGABAT*. Verg. B. 5, 23; pro *se posse*. Cf. n. 344, NB. 1.

III. Pronomini personali et demonstrativo additur **quidem** in primo membro, praesertim cum opponitur **sed** in altero. At pro *ego quidem* dicitur fere *equidem*. *Oratorias exercitationes non TU QUIDEM reliquisti, SED certe philosophiam illis anteposuisti*. Cic. Fat. 2, 3.

Dixi EQUIDEM; SED si parum intellexi, dicam denuo. Plaut. Rud. 4, 4, 59 [1103]. *Sapientiae studium vetus id quidem in nostris, sed tamen*, cet. Cic. Tusc. 4, 3, 5. **Quidem** — sed sine pronomine rarum est: *Proposuit* QUIDEM legem, SED minutissimis litteris. Suet. Cal. 41.]

404 Pro prima persona singulari usurpant aliquando Latini primam pluralem, item **noster** pro **meus**, [maxime cum de se ipsis tanquam scriptoribus loquuntur.] *Hunc librum ad te de senectute* MISIMUS. Cic. C. M. 1, 3. *Pater* NOBIS decessit. Id. Att. 1, 6, 2. *NOSTRA lectitas*. Id. Or. 30, 103. [Ubi saepe singulare cum plurali conjungitur: *Ad NOSTRA ME studia referam litterarum*. Cic. Fam. 4, 8, 3. Cf. id. Div. 2, 1.]

405 I. Possessiva pronomina *meus, tuus* vix exprimuntur, nisi postulante vi orationis aut perspicuitate. *Mihi ante oculos dies noctesque versaris*. Cic. Fam. 14, 2, 3. — *Dionysius, servus* MEUS, *aufugit*; *is est in provincia TUA*. Ib. 13, 77, 3. [Sic: *In eo studio aetatem consumpsi*. Cic. Off. 1, 1, 2 (meam). *Manus lava* (tuas). Id. de Or. 2, 60, 246. *Attice, oh A., mi Attice, (mi) querido Ático*.]

II. Substantiva quae active sumi passiveque possunt, si possessionem actionemque significant, possessivis adhaerescunt, ut *amor meus, desiderium meum*, quo amo ac desidero; sin passionem significant, genitivos *mei, tui, sui, nostri, vestri* flagitant, ut *amor mei, desiderium mei*, quo amor ac desideror.

Grata mihi vehementer est MEMORIA NOSTRI TUA. Cic. Fam. 12, 17, 1; «la memoria que de mí tienes». Abril. [*Nicias TUA SUI MEMORIA delectatur*. Id. Att. 13, 1, 3; con el recuerdo tuyo de él, que tú tienes de él. *Aviam tuam scito* DESIDERIO TUI *mortuam esse*. Id. Att. 1, 3, 4; por la soledad que sentía de ti.]

NB. 1. At possessiva interdum loco personalium ponuntur et contra. *Neque odio id fecit tuo*. Ter. Phorm. 1016 [5, 9, 27]. *Splendor VESTRUM*. Cic. Att. 7, 13, 3; pro *vester*. [(Tellus) *pressa est* GRAVITATE SUI. Ov. M. 1, 30; quedó oprimida, abatida, por su propio peso: cf. id. Fast. 5, 13: *PONDERE terra suo subsedit*.]

Sic: *vulnus meum, injuria mea* dicitur etiam mihi illata. Item *imago mea, tua, sua, nostra, vestra* non solum quae possidetur, sed etiam quae refert et repraesentat. Praeterea *causa mea, tua, sua, nostra, vestra* apud Ciceronem frequenter: *Te abesse* MEA CAUSA *moles- te fero, TUA gaudeo*. Cic. Fam. 15, 18. *Nosti Calvum, illum laudato-*

rem meum
non solum
pedir por
NB. 2
nostrum
praecedat
vel vestri
non omni
aspectu

4
su. I
SUOS
SUAM
Di
SUI sa
6. At
tur h
ter m
II
vum
4
SUAS
c
(pec
bus
SUA
sui
—
suc
vis

Rud. 4,
sed ta-
e rarum
Lael. 44.]

o Latini
ne cum
e de se-
t. 1, 6,
plurali
v. 1, 8,

untur,
hi ante
ser-
In eo
tuas).
atico.]
sses-
amor
ignifi-
MEI,

. 12,
EMO-
ue tú
ut. 1,

ir et
nen-
tavi-
eso:

tem
sed
sua,
les-
to-

rem meum. Id. Att. 1, 16, 5; cf. ib. 11, 8, 2: *Quintus misit filium non solum sui deprecatores, sed etiam accusatores mei*; no sólo para pedir por sí, sino para acusarme a mí.]

NB. 2. Cum genitivo **omnium** frequenter inveniuntur genitivi **nostrum, vestrum** pro *noster vester*; semper autem, cum **omnium** praecedit. *Voluntati VESTRUM OMNIUM parui*. Cic. de Or. 3, 55, 208; vel *vestrae omnium*. *Est patria parens OMNIUM NOSTRUM*. Ib. 1, 44, 196; non *omnium nostra*. [Si in NOSTRO OMNIUM fletu nullam lacrimam aspexistis Milonis. Id. Mil. 34, 92. Cf. n. 253.]

II. RECIPROCUM ET REFLEXUM sui ET suus

(Cf. QUINTIL. 7, 9, 12)

406

I. In simplici oratione **se** et **sui** ad subjectum tertiae personae referuntur, eodem modo quo **nostrum** «se, suus». *Ipse enim SE quisque diligit*. Cic. Lael. 21, 80. *Ferae partus suos diligunt*. Id. de Or. 2, 40, 168. [*Bestiis HOMINES utuntur ad suam utilitatem*: cf. id. Fin. 2, 20, 67.]

Dices ergo: *Afranii etiam FILIUS adulescens de SUA ac parentis sui salute cum Caesare per Sulpicium legatum agebat*. Caes. C. 1, 74, 6. At: *DEUM agnoscis ex operibus EJUS*. Cic. Tusc. 1, 28, 70. *DEUS tuetur hominem propter clementiam SUAM*; sed *Deus HOMINEM tuetur propter miseriam EJUS*.]

II. **Se** et **sui** adhibentur, etiam cum referuntur ad substantivum extra nominativum:

1.^m intercedente substantivo verbali. *De D. Bruti adventu ad SUAS legiones*. Cic. Att. 14, 13, 2: cf. *Brutus advenit ad suas legiones*.

2.º intercedente verbo impersonali. *Neque eam (eos) unquam sui (peccati sui) paenitet*. Cic. Tusc. 5, 18, 54: *eam* est subject. logicum.

3.º intercedente praepositione **cum**. *Quadriremem cum remigibus suis ceperunt*. Caes. B. C. 3, 24, 3. [*Caesar Fabium cum legione SUA (h. e. Fabii) mittit in hiberna*; vel *Fabium et legionem ejus*.¹]

407

Referuntur etiam ad alium casum, plerumque ad accusativum et dativum:

1.^m **inter se** «entre sí, mutuamente, unos a otros». *Multa enim sunt CIVIBUS INTER SE communia*. Cic. Off. 1, 17, 53.

¹ «Cepi columbam cum pullis suis, in nido suo. Cepi lupam et catulos ejus, non suos, quia intercedit conjunctio... Si tamen oratio fuerit ambigua, utemur genitivis ejus, illius, ipsius, ut: *Vulpes cepit gallinam cum pullis ejus*» ALVAR. 383.

2.º suus praesertim cum possessionem clarius exprimit et valet «su proprio», item conjunctum cum *quisque*. (HANNIBALEM) SUI *cives e civitate ejecerunt*. Cic. *Sest.* 68, 142; sus propios conciudadanos. SUA CUJUSQUE *animantis natura est*. Id. *Fin.* 5, 9, 25; tiene su propia naturaleza. [*Desinant insidiari domi suae CONSULI*. Id. *Cat.* 1, 13, 32. DEORUM *simulacra ex suis fanis sublata in foro venerabantur*. Id. *Verr.* 1, 22, 59. Ego ILLUM *de suo regno, ille me de nostra republica percontatus est*. Id. *Leg.* 6, 9. [*Somn. Sc.* 1].—*Quamque sancta sit societas CIVIUM INTER IPSOS*. Id. *Leg.* 2, 7, 16.]

408 Sui et suus inveniuntur etiam ad designandam personam indefinitam. *Habenda ratio non sua solum, sed etiam aliorum*. Cic. *Off.* 1, 39, 139. *Deforme etiam est de se ipsum praedicare falsa praesertim*. Ib. 1, 38, 137.

409 I. Se et suus orationis secundariae ad subjectum ejusdem referuntur. *Eorum haec est querela, qui sibi cari sunt, seseque diligunt*. Cic. *Fin.* 5, 10, 29. [*Quam bellum erat ipsum sibi displicere!* Id. *N. D.* 1, 30, 84. *Ariovistus respondit populum Romanum victis ad suum arbitrium imperare consuesse*. Caes. *G.* 1, 36, 1.]

II. In oratione secundaria se et suus referuntur ad subjectum sententiae primariae, cum secundaria mentem declarat subjecti primariae, sive cum habenda est tanquam cogitatio ejusdem subjecti.

Sentit (ANIMUS) se vi sua moveri. Cic. *Tusc.* 1, 23, 55. *Ab his petivit (PYTHIUS) ut ante suos hortulos postridie piscarentur*. Id. *Off.* 3, 14, 58.⁴

⁴ Quare se et suus usurpantur 1.^m in oratione infinita. *Homerum COLOPHONII civem esse dicunt suum*. Cic. *Arch.* 8, 19. *ARIOVISTUS respondit neminem secum sine sua pernicie contendisse*. Caes. *G.* 1, 36, 6; (*sua respicit neminem*: hic, I.

2.º in oratione finali. *Cuncti ad me publice saepe venerunt, ut suarum fortunarum omnium causam defensionemque susceperem*. Cic. *Div. Caec.* 1, 2.

3.º in obliqua interrogatione. (*ACUTUS HOMO*) *sagaciter pervestigat quid sui cives cogitent*: cf. Cic. *de Or.* 1, 51, 223.

4.º in oratione subjunctivi objectivi, n. 332-336. *Petit (CAESAR) ab his omnibus ut se frumento juvent*. Caes. *C.* 1, 60, 3. *Tum ei dormienti IDEM ILLE visus est rogare ut mortem suam ne inultam esse pateretur*. Cic. *Div.* 1, 27, 57. (*Rogavit*) *Maximum SALINATOR ut meminisset opera sua se Tarentum recepisse*. Cic. *de Or.* 2, 67, 273; *sua refertur ad subjectum orationis primariae, se ad subjectum verbi meminisset (Maximus)*: cf. hic 1.^m — At: *Ita se gessit (LIGARIUS), ut ei pacem esse expeditet*. Cic. *Lig.* 2, 4; quia oratio est consecutiva, non objectiva.

5.º in ea sive relativa sive conjunctionali quae alienam cogitationem exprimit et in omni obliqua. *Domino navis quis sit aperit, multa pollicens, si se conservasset*. Nep.

nam
perg
[A
18,

ma:
pro
que
[S
30

tiv
les

es:

pr
(a
qu

ci
m
p

1
%
f

alet
ives
os.
pia
32.
rr.
rr-
ie-

o-
m
i-

3-
i
H
-
]

]

NB. 1. Nonnunquam se et suus referuntur ad tertiam personam orationis praecipuae in obliquo positam. ANNALI litterae tuae pergratae fuerunt, quod curares de se diligenter. Cic. Q. fr. 3, 1, 20. [A CAESARE valde liberaliter invitator SIBI ut sim legatus. Id. Att. 2, 18, 3. 1]

NB. 2. In oratione secundaria intime cum primaria conjuncta, maxime in relativa, utuntur aliquando scriptores demonstrativo is pro reciproco se, et ejus pro suus. Milesios navem poposcit (Verres), quae eum praesidii causa Myndum prosequeretur. Cic. Verr. 2, 1, 34. [(Solon) quo tutior vita ejus esset, furere se simulavit. Id. Off. 1, 30, 108. 2]

Contra reperiuntur aliquando se et suus posita pro demonstrativo. (Chrysogonus) hunc sibi ex animo scrupulum, qui se dies noctesque stimulat ac pungit, ut evellatis postulat. Cic. S. Rosc. 2, 6.

[Dicitur etiam: Quantum in se est (erat), et rectius: quantum in ipso est (fuit).]

NB. 3. Non raro adhibetur ipse pro reciproco, quo clarius exprimitur pronomen sententiae secundariae ad subjectum primariae (aut complementum) referri. (JUGURTHA) legatos ad consulem mittit, qui tantummodo ipsi liberisque vitam peterent. Sall. J. 46, 2.]

410 Actio reciproca effertur:

1.^m per inter se, inter nos, inter vos, omisso complemento directo se, nos, vos, et per se mutuo, aut simpliciter mutuo. (Pueri) et nos et inter se amant. Cic. Q. fr. 3, 3, 1. Hi de potentatu inter se multos annos contenderunt. Caes. G. 1, 31, 4. 3

Them 8, 5. Tum ei dormienti IDEM ILLE visus est rogare ut, quoniam sibi vivo non subvenisset, cet. Cic. Div. 1, 27, 57. DIOGENES contemnebat divitias quae se felicem reddere non POSSENT; et quae eum felicem reddere non POTERANT.

6.º in ablativo absoluto qui primariae orationi interjicitur. Num CLODIA, Bruto filio suo mortuo, viavit? cf. Cic. Att. 12, 22, 2.

7.º in oratione participiali aut altera quae dependenti respondeat. Cum aliis coactis luere peccata sua. Liv. 38, 48; i. e. qui coacti sunt luere p. sua. O Academiam volaticam et sui similem! Cic. Att. 13, 25, 3: cf. quae est sui similis. Neque sui colligendi hostibus facultatem relinquunt. Caes. G. 3, 6, 1;=Neque ut se colligant hostibus f. r. Deo nihil minus gratum futurum est quam non omnibus patere ad se placandum et colendum viam: cf. Cic. Leg. 2, 10, 23; i. e. ut se placent et colant.

1 In pluribus hujus praecepti locis casus obliquus subjectum est logicum: A Caesare invitator cet.—Me CAESAR invitat sibi ut sim legatus.

2 In his et similibus scriptor potius cogitationem propriam quam alienam exprimere videtur.

3 De potentatu=de principatu (totius Galliae), la primacia. Potentatus vox est semel a Caes. usurpata.—Pro inter se est etiam (se) invicem sive in vicem apud Phaed. et sequentes.

2.º Per *alter* — *alter*, *alius* — *alius*, cet., n. 202. *ALII ALIOS intueri*. Liv. 9, 5, 8; los unos a los otros. (*Alter* — *alter*, *uterque* — *alter*, *neuter* — *alter*, si de duobus sermo est.)

3.º Per repetitionem ejusdem substantivi. *CIVES enim CIVIBUS parcere aequum censebat*. Nep. *Thras.* 2, 4; que los c. se perdonasen los unos a los otros.

III. DEMONSTRATIVA

411 *Hic* ea designat quae loquenti proxima sunt loco, tempore, cogitatione; *iste* ea quae audienti; *ille* ea quae ab utroque remota. *Iisdem enim hic sapiens de quo loquor oculis, quibus iste vester, caelum, terram, mare intuebitur*. Cic. *Ac.* 2, 33, 105. *Ubi (sunt) equites Romani illi, illi, inquit tui?* Id. *Mil.* 34, 94.

[*Sic: Capitolium quoque saxo quadrato substructum est, opus vel in hac magnificentia urbis conspiciendum*. Liv. 6, 4; en medio de la actual magnificencia. *Quaevis causa mallet fuisset quam ista quam dicis*. Cic. *de Or.* 2, 4, 15. *De istis rebus exspecto tuas litteras*. Id. *Att.* 2, 5, 2; acerca de los acontecimientos de ahí.]

Quare *hic* referri solet ad rem quae posteriore loco nominata est, *ille* ad eam quae priore. *Caesar beneficiis ac munificentia magnus habebatur, integritate vitae Cato. Ille mansuetudine et misericordia clarus factus, huic severitas dignitatem addiderat*. Sall. *C.* 54, 2. [— Raro tamen contrarium fit; cum sc. quod prius dicitur re aut cogitatione propius est. *Melior tutiorque est certa pax quam sperata victoria; Haec (pax) in tua, illa (victoria) in deorum manu est*. Liv. 30, 30, 19.

NB. 1. *Ille* saepe adhibetur ad designandam personam aut rem notam «aquel gran, aquel célebre, conocido», *iste* ironiam saepe contemptumve significat. *Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat?* Cic. *Fam.* 5, 12, 5. *Ubi sunt ergo isti qui iracundiam utilem dicunt?* Id. *Tusc.* 4, 57, 79; esos que-? Sic *iste* frequenter de reo dicitur, v. g. apud Cic. *Verr.* 4, 1, 1-2.

NB. 2. *Hic* in primisque *ille* usurpantur etiam ad indicanda ea quae proxime sequuntur. *Sed haec vetera; illud vero recens, Caesarem meo consilio interfectum*. Cic. *Phil.* 2, 11, 23.

NB. 3. Apud poetas in altera orationis parte invenitur *ille* expletive sumptum et ad subjectum relatum. Eodem pacto pronomen

personale. *At pater omnipotens densa inter nubila telum Contorsit, non ille faces.* Verg. *Aen.* 6, 592. *Eripe me his, invicte, malis, aut tu mihi terram Injice.* Ib. 365. — Et saepe ille pro is usurpant: *Saxa Ponere duritiem coepere suumque rigorem. Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis Contigit,* cet. Ov. *M.* 4, 403.

Adn. Discrimen quod intercedit inter demonstrativa pronomina servant etiam adverbia: *hic, istic, illic; hinc, istinc, illinc; huc, istuc, illuc;* cet.]

412 I. Pronomen *is* frequenter desideratur; quod tamen initio orationis exprimitur post aliquam notitiam rei aut personae. *P. Annii Asellus mortuus est C. Sacerdote praetore. Is filiam bonis suis heredem instituit.* Cic. *Verr.* 4, 41, 104.¹

[II. Dicitur cum emphasi, adjectivo sequente: *et (atque) is, et is quidem, neque is, «y no, y éste no», sed is. Quod multi et ii docti saepe fecerunt.* Cic. *C. M.* 25, 84. *Epicurus una in domo, et ea quidem angusta, quam magnos tenuit amicorum greges!* Id. *Fin.* 1, 20, 63. *Erant in Romana juventute adulescentes aliquot, nec ii tenui loco orti.* Liv. 2, 3, 2. *Severitatem in senectute probo, sed eam modicam.* Cic. *C. M.* 18, 65.]

III. *Idem* est «el mismo», de quo jam dictum est. (*Gyges*) *cum palam ejus anuli ad palmam converterat, a nullo videbatur, ipse autem omnia videbat; idem rursus videbatur, cum in locum anulum inverterat.* Cic. *Off.* 3, 9, 38.

[IV. *Idem, et idem* similes notiones conjungunt «igualmente, también, al mismo tiempo»; et oppositas «pero, y con todo». *Nihil honestum, quod non idem utile sit, saepe testatur.* Cic. *Off.* 3, 7, 34. *Inventi autem multi sunt, qui non modo pecuniam sed etiam vitam profundero pro patria parati essent, idem gloriae jacturam ne minimam quidem facere vellent.* Ib. 1, 24, 84. [*Quidam nimis magnum studium in res obscuras conferunt, easdemque non necessarias.* Id. *Off.* 1, 6, 19; y por otra parte no necesarias.]

413 I. *Ipse* sonat non alius: «él, él mismo». *Parvi de eo quod ipsis superat gratificari aliis volunt.* Cic. *Fin.* 5, 15, 42; de lo que les sobra a ellos. [—Passim nominibus *emphasim*

¹ Non obsistam fratris tui voluntati; favere non potero (sc. ei). *Libri de quibus scribis mei non sunt; sumpsi a fratre meo (eos).* Cf. *Madvig*, n. 484.

addit: *A multis virtus ipsa contemnitur*. Cic. *Lael.* 23, 86; la virtud misma, hasta la v. *Quid sit ipse risus, ... viderit Democritus*. Id. *de Or.* 2, 58, 233; en sí misma.]

NB. 1. *Ipse* numero et tempori additum significat «exactamente, justamente». *Cum ibi decem ipsos fuisset dies*. Cic. *Att.* 5, 11, 4. *Sub ipse profectione*. Caes. *C.* 1, 27, 3; en el momento mismo de.

[NB. 2. Nota et ipse pro etiam «él también, él igualmente, a su vez», cum de uno dicitur quod de altero dictum est. *Deinde... tres et ipse excitavit recitatores*. Cic. *Cluent.* 51.

II. In orationibus reflexis ¹ ipse cum subjecto aut cum pronome personali consentit, prout vis huic vel illi tribuitur. *Non ego medicina; me ipse consolor*. Cic. *Lael.* 3, 10; yo mismo (sin necesidad de otro). *Fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias*. Id. *Fam.* 9, 14, 8.

NB. Aliquando tamen nominativus ponitur, ubi casus pronominis personalis adhiberi posset. *Non ita abundo ingenio ut te consoler, cum ipse me non possim*. Cic. *Fam.* 4, 8, 1; no pudiendo yo a mí mismo; «pues a mí mismo no puedo». Abril. Nota illud: *vestra ipsorum virtute victoria parta est*, cf. n. 200, II.

414 Pronomen is nonnunquam, raro hic, additur per emphasim et pleonasmum substantivo quod a suo verbo oratio interiecta diiungit. *Plebem et infamam multitudinem, quae P. Clodio duce fortunis vestris imminerebat, eam Milo tribus suis patrimoniis delinivit*: cf. Cic. *Mil.* 33, 93. *Haec ipsa quae nunc ad me delegare vis, ea semper in te eximia et praestantia fuerunt*. Id. *de Or.* 2, 29, 123.

Pari modo hic et ille in similitudinibus, et is, is vero cum subjecto a suo verbo non diiuncto. *Ingeniosi, ut aes Corinthium in aeruginem, sic illi in morbum et incidunt tardius et recreantur ocus*. Cic. *Tusc.* 4, 14, 32. *Ista animi tranquillitas ea est ipsa beata vita*. Id. *Fin.* 5, 8, 23. *Sed urbana plebes ea vero praeceps erat de multis causis*. Sall. *C.* 37, 4. ²]

¹ Iis quae actionem notant in ipso subjecto exercitam.

² Adn. Demonstrativum «el de, la de» verti Latine potest:

1.^m Per substantivi repetitionem *Nulla est celeritas, quae possit cum animi celeritate contendere*. Cic. *Tusc.* 1, 49, 43; que pueda competir con la del pensamiento.

2.º Substantivo tacito, quod fit potissimum a) cum substantivum in eodem casu esset adhibendum, et b) post praepositionem. a) *Animi lineamenta sunt pulchriora quam corporis*: cf. n. 294, II. b) *Conferre vitam Trebonii cum Dolabellae*. Cic. *Phil.* 2, 4, 9. *Videtisne, milites, captivorum orationem cum perfugis convenire?* Caes. *C.* 2, 39, 2;

IV. RELATIVA

415 I. Antecedens in orationem relativam migrare potest ea lege, ut in casu relativi ponatur, oratio vero relativa alteram antecedit. (Attractio.)

Ad Caesarem quam misi EPISTULAM, ejus exemplum fugit me tum tibi mittere. Cic. Att. 13, 51, 1; *pro fugit me tum tibi mittere exemplum ejus epistolae, quam ad C. misi.* [Quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse venio, coram videbimus. Id. Att. 12, 34, 2. Quae PRIMA innocentis mihi DEFENSIO est oblata, suscepi. Id. Sull. 33, 92; defendi la primera causa que. Cecinere vates, cujus CIVITATIS (bovem) cives Dianae immolassent, ibi fore imperium. Liv. 1, 45, 5; pro in ea civitate, cujus cives; nam ponitur ibi pro in ea: cf. n. 431, II. 1]

NB. 1. Quisque orationis antecedentis semper in relativam transit. *Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.* Ap. Cic. Tusc. 1, 18, 41; non autem: *quisque in hac arte se exerceat, quam norit.* [Neque enim quod quisque potest, id ei licet. Id. Phil. 13, 6, 14; minime vero: cuique licet id, quod potest.]

NB. 2. In attractione potest apud poëtas demonstrativum orationem relativam praecedere. *ILLI, scripta quibus comoedia prisca viris est, Hoc stabant.* Hor. Sat. 1, 10, 16; pro illi viri, a quibus scr. com. pr. est; a esto atendían, en e. se esmeraban.]

II. Substantiva continuata, superlativa et numeralia quae habentur a nobis ut antecedens relativi, in orationem casumque relativi migrant.

Sunt igitur (amici) firmi et stabiles et constantes eligendi, CUJUS GENERIS est magna penuria. Cic. Lael. 17, 62; pro genus, cujus, clase

pro cum perfugarum (oratione); «no veis, amigos, cómo la relación de los prisioneros concuerda con la de los desertores?» Goya. Cf. seq. 3.º

3.º Substantivo item tacito, genitivo autem ab eo pendenti in ipsius casum mutato. *Hominum nostrorum prudentiam CETERIS OMNIBUS antepono.* Cic. de Or. 1, 44, 197; i. e. prudentiae ceterorum omnium.

4.º Per pronomina demonstrativa hic, iste, ille, ipse, quae suum sensum servant. *Accedunt non Attici, sed salsiores quam illi Atticorum, Romani veteres et urbani sales.* Cic. Fam. 9, 15, 2; añádense tus donaires no áticos sino romanos antiguos y cortesanos, más sabrosos que aquellos (los) tan celebrados, de los A.

4 Extra regulam est illud Verg. Aen. 1, 573: *Urbem quam statuo, vestra est, pro: quam urbem st. vel urbs, quam.* Item illud Ter. Eun. 4, 3, 11, 653: *Eunuchum quem dedisti nobis quas turbas dedit;* et Plauti, Curc. 3, 4, 49, [419], cet.

de que hay gran escasez, de cuya clase hay g. e. *Agamemnon cum devovisset Dianae, QUOD in suo regno PULCHERRIMUM natum esset illo anno, immolavit Iphigeniam.* Id. *Off.* 3, 25, 95; la cosa más hermosa que. *Veniamus ad vivos, QUI DUO de consularium numero reliqui sunt.* Id. *Phil.* 2, 6, 15; a los dos vivos que. [*(Santones) non longe a Tolosatium finibus absunt, QUAE CIVITAS est in provincia.* *Caes. G.* 1, 10, 1; pro a Tolosae fin. civitatis, quae. *Peregrinum frumentum, QUAE SOLA ALIMENTA ex insperato fortuna dederit, ab ore rapi.* *Liv.* 2, 35, 1; pro sola alimenta quae. — Appositio loco antecedentis rara est, exceptis fluminum nominibus. *Q. Servilius Priscus, VIR CUJUS providentiam ante experta civitas erat.* *Liv.* 4, 46, 10; pro cujus viri. *De Solis URBE, QUAE in Cilicia est, egerunt.* Id. 37, 56, 7.

III. Si antecedens est pronomen demonstrativum, relativum autem accusativus verbi quod ex primaria oratione subintelligatur, mutari accusativus potest in casum demonstrativi; v. g. *Cum aliquid agas eorum, quae consuesti* (sc. *agere*), poteris sic efferre cum Luccejo ap. *Cic. Fam.* 5, 14, 1: *Cum aliquid agas EORUM, QUORUM consuesti. Raptim, QUIBUS quisque poterat, elatis.* *Liv.* 1, 29, 4; pro *elatis iis, quae quisque poterat (efferre).* (Attractio [directa].)

416 I. Frequenter omittitur antecedens *is, aliquis*, [etiam cum regitur praepositione utriusque orationis comuni.]

Maximum ornamentum amicitiae tollit, QUI ex ea tollit verecundiam. *Cic. Lael.* 22, 82; pro *is, qui.* *QUEM neque gloria neque pericula excitant, nequiquam hortere.* *Sall. C.* 58, 2. [*Piso parum erat, A QUIBUS debuerat, adjutus.* *Cic. Phil.* 1, 4, 10; pro *ab iis, a quibus.* — *Sunt enim, QUI discessum animi a corpore putent esse mortem.* Id. *Tusc.* 1, 9, 18; hay quienes, h. algunos que.]

II. Secundum relativum ejusdem antecedentis saepe demonstrativo sufficitur. Quod tamen non exprimitur, si in nominativo esse deberet.

Species pulchritudinis quam intuens in EAQUE defixus. *Cic. Or.* 2, 9; pro *et in qua d.* *Bocchus cum peditibus QUOS Volux adduxerat, NEQUE in priore pugna affuerant, postremam Romanorum aciem invadunt.* *Sall. J.* 101, 5; pro *neque ii = et qui in pr. pugna non aff.* [*Omnes tum fere, QUI nec extra urbem hanc vixerant, nec EOS aliqua barbaries domestica infuscaverat, recte loquebantur.* *Cic. Brut.* 74, 258.

417 Oratio relativa aut conjunctio et his subjecta oratio secundaria possunt in unam propositionem coalescere, relativo transeunte in hanc orationem secundariam et hujus constructione servata; v. g. *Is sum qui, cum mihi liceret ex otio fructus capere, noluerim* dici potest expeditius: *Is sum, cui cum liceret ex otio fructus capere, noluerim*: cf. Cic. *Rep.* 1, 4, 7; yo soy aquel que no quise recoger los frutos del descanso, siéndome lícito.

Ea suasi Pompejo, quibus ille si parvisset, hic tantas opes nunc non haberet: cf. Cic. *Fam.* 6, 6, 5; i. e. *ut, iis ille si parvisset*; «yo le aconsejé (tales) cosas a P., que si él en ellas me creyera, no tuviera (César) tantas fuerzas». Abril. *Noli adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui*. Nep. *Att.* 4, 2; i. e. *noli ducere me advers. eos quorum gratia Italiam reliqui, ne cum illis contra te a. f.*; «no quieras llevarme contra aquellos en cuyo favor no quise tomar las armas contra tí, dejando por este motivo a Italia». R. de Oviedo.⁴

418 I. Ad qualitatem significandam nota relativum orationi interjectum aut praepositum, tanquam subiectum verbi *sum*, vel tanquam genitivum aut ablativum qualitatis.

Quod si mihi permisisses, qui meus amor in te est, conficissem cum coheredibus. Cic. *Fam.* 7, 2, 4; «si lo remitieras a mi voluntad, según es grande el amor que te tengo». Abril; vel *según es* mi afición para contigo, por el amor que te profeso. *Qua enim prudentia es, nihil te fugiet*. Ib. 11, 13, 1; «según es tu (mucho) prudencia». Abril; etiam: prudente como eres.

II. Idem significatur cum *pro* aut cum *quantus*. *Tu pro tua prudentia quid optimum factu sit, videbis*. Cic. *Fam.* 10, 27, 2; «tú conforme a tu pr.» Abril. *Illis quantum importunitatis habent, parum est impune male fecisse*. Sall. *J.* 31, 22; «según es su insolencia». Inf. D. Gabriel.

419 Ad sententiam alteram cum altera conectendam Latini saepe in principio orationis relativo utuntur loco demonstrativi et particulae copulativae, adversativae aut illativae. *Multas ad res perutiles Xenophontis libri sunt; quos legite, quaeso, studiose*. Cic. *C. M.* 17, 59; i. e. *hos igitur legite. Nihil est optabilius animi*

⁴ *Noli velle* pleonasmus est pro *noli*; cum *quibus* (ita semper Nep.) pro *quibuscum*.

tranquillitate; *QUA* qui caret (=nam qui ea caret) eum ne regales quidem opes quicquam juvant.

NB. Ad eandem sententiarum connexionem praeponitur saepe particulis subordinantibus particula **quod**. *Coluntur (tyranni) simulatione dumtaxat ad tempus. QUOD si forte, ut fit plerumque, ceciderunt, tum intellegitur quam fuerint inopes amicorum. Cic. Lael. 15, 53; pero si caen.*

420 I. Pronominibus adjectivis **talis, tantus, tot** et ceteris id genus respondent adjectiva relativa **qualis, quantus, quot**, cet. *Utinam in Ti. Graccho Cajoque Carbone TALIS mens ad rempublicam bene gerendam fuisset, QUALE ingenium ad bene dicendum fuit. Cic. Brut. 27, 103. Quot homines, tot causae. Id. de Or. 2, 32, 140.*

Sic: *QUANTO honore ipsa ex propinquorum dignitate afficitur, NON MINORA illis ornamenta ex sua laude reddit. Id. S. Rosc. 50, 147; i. e. tanta illis cet. TOTIES dimicandum, QUOT hostes sunt.*

II. Demonstrativo **idem** respondet relativum **qui** in eodem genere ac numero. *IDEM abeunt, QUI venerant. Cic. Fin. 4, 3, 7; se van como vinieron. (Pisander) erat EODEM, QUO Alcibiades, sensu. Nep. Alc. 5, 3; del mismo parecer.]*

V. INTERROGATIVA ET INFINITA

421 I. **Quis a)** et substantivum est «quién» **b)** et adjectivum «qué»; **c)** qui saepissime adjectivum. **a)** *QUIS* fuit horrendos primus qui protulit enses? Tib. 1, 10, 1. *QUIS ea est?* Plaut. Aul. 170 [2, 1, 48]; ¿quién es aquella? **b)** *QUIS REX* unquam fuit, *QUIS POPULUS*, qui non uteretur praedictione divina? Cic. Div. 1, 43, 95. **c)** *QUI hujus DOLOR?* *QUI illius MAEROR erit?* [quae utriusque lamentatio? Id. Mur. 41, 89. **Qui** tanquam substantivum invenitur fere in obliqua interrogatione.

Unde **quis** et **quid** quaerunt personae et rei nomen; **qui, quae, quod** personae et rei qualitatem, v. g. *QUIS fuit ille orator? DEMOSTHENES. QUI orator fuit Demosthenes? Omnium excellentissimus. — Quisnam* et *ecquis* magis urgent quam *quis*.

NB. 1. *Quid* etiam adverbialiter usurpatur, «por qué». *Quaesivi QUID dubitaret proficisci. Cic. Cat. 2, 6, 13. Et cum ellipsi verbi:*

qui-

epe

la-

nt,

33;

le-

s,

is

re

le

N

;

-

I

QUID? *Illam armorum officinam ecquid recordaris?* Cic. *Pis.* 36, 87.

NB. 2. Junguntur aliquando in eadem oratione duo interrogativa. *Considera, C. Piso, quis quem fraudasse dicatur.* Cic. *Q. Rosc.* 7, 21; quién dicen que engañó a quién, vel: quién se dice que engañó al otro, aut: quién se dice que engañó y a quién (se dice que engañó).

II. Exclamatio admirativa v. g. de rei pulchritudine aut magnitudine, quae efferatur Latine afirmando, potest a nobis negando. *At vero QUANTA maris EST pulchritudo! QUAE species universi!* Cic. *N. D.* 2, 39, 100; y cuán grande (no) es la hermosura del mar! cuál el espectáculo (la gracia, la lindeza) de todo él!⁴]

422

I. Pronomina indefinita **aliquis, quis, quispiam, quisquam** rem aut personam incertam significant, et

substantiva sunt vel adjectiva.

Forsitan ALIQUIS aliquando ejusmodi quidpiam fecerit. Cic. *Verr.* 2, 32, 78. *Si non optimam, at ALIQUAM REMPUBLICAM habemus:* cf. id. *Off.* 1, 11, 35. [*Commentabar declamitans saepe cum M. Pisone et cum Q. Pompejo aut cum ALIQUO cotidie.* Id. *Brut.* 90, 310; *quasi cum alio aliquo. Recte quis dixerit.* Id. *Fin.* 1, 16, 53. *Cyzicum aut aliud ALIQUID sequemur.* Id. *Att.* 3, 16.

NB. **Aliqui** pro **aliquis** semper adjectivum est, **qui** pro **quis** fere. *Si est ALIQUI SENSUS in morte.* Cic. *Sest.* 62, 131. *Si qui etiam inferis SENSUS est.* Id. *Fam.* 4, 5, 6.

II. **Quis** usurpari solet post particulas condicionales, interrogativas, relativas et post **ne** et **num**. *Si quis quid de republica a finitimis rumore ac fama acceperit, ad magistratum deferat.* Caes. *G.* 6, 20, 1. *Quo enim quis versutior et callidior, hoc in visior et suspectior est.* Cic. *Off.* 2, 9, 34. *Ne quid nimis.* Ter. *And.* 61 [1, 1, 34]. Cf. n. 99, NB.

Dicitur etiam: *si quando, ne quando, necubi, sicubi* pro *si aliquando, si alicubi*, cet.

NB. Attamen post **si** et **ne** inveniuntur **aliquis** ejusque derivata, in oppositione praesertim, ad vim praebendam orationi. *Si ALIQUID de summa gravitate Pompejus, multum de cupiditate Caesar remisisset, pacem stabilem nobis habere licuisset.* Cic. *Phil.* 13, 1, 2. (*Timebat*

⁴ Cf. Granatensis: «Mas la tierra qué frutos produce! Qué olores, qué sabores, qué zumos, qué colores no engendra!» *Simb.* 1, 9. B. 6, 204¹. Interpunctio diversa est in edit. Fr. Justi Cuervo, 3, 90.

Pompejus omnia, NE vos ALIQUID timeretis. Id. Mil. 24, 66: in altero exemplo aliquid et multum, in altero aliquid et omnia opponuntur.

423 *Quidam* «uno, un cierto» substantive sumitur et adjective, et personam aut rem notat certam ac definitam, quae non tamen accuratius designatur.

Neque id facio, ut forsitan QUIBUSDAM videar, simulatione. Cic. Fam. 1, 8, 2. Unum illud audeo scribere, vehementer QUOSDAM HOMINES invidisse dignitati tuae. Id. Fam. 1, 7, 2.—Quasi morbus quidam, quasi quoddam vinculum, una especie de enfermedad, una como atadura.

NB. Quidam cum positum est post adjectivum huius sensum auget vel minuit. INCREDIBILIS QUAEDAM ingenii magnitudo. Cic. Ac. 1, 2, 1; ciertamente increíble. Ex tuis litteris cognovi PRAEPROPERAM QUANDAM festinationem tuam. Id. Fam. 7, 8, 1; un tanto precipitada.

424 *Nemo* fere substantivum est, *nullus* fere adjectivum. Quibus opponuntur *quisquam* et *ullus*, «alguien, alguno». *NEMO* sua sorte contentus. *Tantam in eo virtutem cognovi, ut HOMINEM NEMINEM pluris faciam. Cic. Fam. 13, 55, 1.—Et semper: NEMO doctus* (cum adjectivis, minime *nullus* d., cf. 393, 1.^m)

NB. 1. Pro neminis, nemine dicitur nullius, nullo: 99, 3. Quae raro apud poetas et posteriores inveniuntur etiam pro nullius rei, nulla re. Graeci praeter laudem NULLIUS avari. Hor. Pis. 524. Deus NULLO magis hominem separavit a ceteris animalibus quam dicendi facultate. Quintil. 2, 16.

NB. 2. Nullus ponitur pro non in vivida negatione. Philotimus NULLUS venit. Cic. Att. 11, 24, 4.

NB. 3. Unus additur nonnullis pronomibus ad vim augendam: nemo unus, ni uno solo, nulla res una, quisquam unus, quis unus? cef.]

425 *Quisquam* fere substantivum et *ullus* fere adjectivum usurpantur: 1.^m in sententia tam verbo quam sensu omnino negativa [(negatione praecedente pronomen); unde etiam in negativa et comparativa interrogatione.]

(Justitia) NONQUAM nocet CUIQUAM. Cic. Fin. 1, 16, 50. Hoc vero SINE ULLA dubitatione confirmaverim. Id. Brut. 6, 25; etiam: sine aliquo vulnere. Caes. C. 3, 73, 3. [Ain tu? me existimas AB ULLO malle

mea legi probarique quam a te? Cic. Att. 4, 5, 1. Videte quanto TAE-
TRIOR hic tyrannus Syracusanis fuerit QUAM QUISQUAM superiorum. Id.
Verr. 4, 55, 123; que ninguno de los anteriores. — Non ullus, non
usquam fere poetarum sunt.]

2.º in pronuntialis cum emphasi omnino generalibus, maxime
condicionatis et relativis. *Aut enim nemo, quod quidem magis credo,*
aut si quisquam, ille sapiens fuit. Cic. Lael. 2, 9. [Quamdiu QUISQUAM
erit qui te defendere audeat, vives. Id. Cat. 1, 2, 6.

NB. 1. Nihilominus in sententia negativa adhibetur aliquis
pro quisquam aut ullus, a) cum negatio non in totam cadit orationem,
sed solum vocem aliquam, et cum notio particularis negatur; b) cum
negatio una altera destruitur. a) *Dicitur etiam carere, cum ALIQUID*
NON habeas. Cic. Tusc. 1, 56, 88. *Non ob ipsius ALIQUOD DELICTUM.*
Id. Balb. 28, 64; no por este o aquel delito (que él mismo haya co-
metido). b) *NON SINE ALIQUA spe.* Id. Dej. 2, 7.

NB. 2. Quae de quisquam et ullus dicta sunt intellegenda etiam
de adverbis unquam, «en tiempo alguno», usquam, «en alguna
parte», pro aliquando, alicubi, aliquo, usquam. *Haec sunt illae fibrae*
stirpium persequendae et omnes eligendae, NE UNQUAM ULLA possit ex-
sistere. Cic. Tusc. 3, 34, 84; ninguna jamás. *Bellum maxime omnium*
memorabile quae UNQUAM gesta sunt. Liv. 21, 1, 1; que jamás.

426 Quisque singularitatem denotat «cada uno» (en parti-
cular), adhibeturque maxime: 1.º Post se et suos,
n. 407. — Ita usurpatum in ablat. absoluto fit nominativus: *Exerci-*
tus (Herculis) amisso duce, ac passim multis SIBI QUISQUE imperium
petentibus, brevi dilabitur. Sall. J. 18, 3.

2.º Post relativum et interrogativum orationis secundariae.
QUAM QUISQUE norit artem, in hac se exerceat. Ap. Cic. Tusc. 1, 18,
41. *Expendere oportebit QUID QUISQUE habeat.* Id. Off. 1, 31, 131.
Quo QUISQUE est sollertior et ingeniosior, hoc docet iracundius et labo-
riosius. Id. Q. Rosc. 11, 31. *Quod cuique obligit, id QUISQUE teneat.*
Id. Off. 1, 7, 21; quisque repetito.

NB. Quisque pronomini reflexo anteponitur in oratione prono-
minis interrogativi et frequenter in oratione relativa. *Expendere oport-*
ebit QUID QUISQUE habeat sui; id enim maxime quemque decet QUOD est
CUJUSQUE maxime suum. Cic. Off. 1, 31, 113.

3.º Post superlativum, n. 399, II.

4.º Post numerum ordinalem. *Cetera multitudo sorte DECIMUS*

QUISQUE *ad supplicium lecti*. Liv. 2, 59, 11. Sic unusquisque, quod magis notat singularitatem: «cada uno» (considerado en sí mismo).

5.º Post *ut*, *ita* saepe postposito. *Ut enim quisque maxime ad suum commodum refert quaecumque agit, ita minime est vir bonus*. Cic. *Leg.* 1, 18, 49.¹

6.º Alibi, praesertim a recentioribus. *Mens cujusque is est quisque*. Cic. *Rep.* 6, 24 (26). [*Somn. Sc.* 8].

NB. 1. Quivis est «cualquiera, quienquiera», i. e. omnes; uterque «cada uno» (de dos), pro quo tamen dicitur *quisque*, si est in oratione suus. *Duas civitates ex una factas; suos cuique parti magistratus esse*. Liv. 2, 44, 9.

NB. 2. Plurale utrique est «unos y otros», aliquando «uno y otro», sicut *hi utrique est horum uterque*. *Agitabatur magis magisque in dies animus ferox inopia rei familiaris et conscientia scelerum, quae utraque his artibus auxerat*. Sall. *C.* 5, 7; i. e. *quorum utrumque*.

427 I. Alius est «otro» (entre varios), alter «otro» (de dos), v. g. *Solus aut cum altero*. Cic. *Att.* 11, 15.

Unus aut summum alter, a lo más dos; *unus*, *alter*, *plures*. Sed *alter* nonnunquam est *alius*, *quisquam alius*. *Ne sit te ditior alter*. Hor. *S.* 1, 1, 40. — *Alter Nero*, un nuevo, un segundo N. — Saepe usurpatur *alterius* pro *alius*. *Omnia quae jucunda ex humanitate alterius homini accidere possunt*. Cic. *Att.* 1, 5, 1.

Nota *alius* (non *alter*) cum adverbio aut modo adverbiali ab illo derivato, etiam cum sermo est de duobus: *Duo deinceps reges, alius alia via, civitatem auxerunt*. Liv. 1, 21, 6; quia *alter* nunquam diversitatem significat. *Discedebant alius alio vel in aliam partem*, cada uno para su lado, uno a una parte, otro a otra. *Illum aliter cum alius de nobis locutum audiebam*. Cic. *Att.* 7, 8, 1.

II. Inter *ceteri* et *reliqui* nihil saepe interest: proprie tamen *ceteri* sonat «los demás, los otros» (en general), *reliqui* qui remanent post numerationem, «los restantes». Sic: *ceteris antecellere, praestare, cet. et sex reliqui*.]

¹ In scriptoribus recentioribus: *Ut quis*.

CAPUT XV. DE VERBO, ADVERBIO, PRAEPOSITIONE

I. VERBA ET PARTICIPIA

428 I. Nonnulla verba adhibentur, accusativo sive expresso sive tacito. v. g. *TRISTEM HIEMEM gravis aestas EXCEPIT*, siguió, sucedió, et: *Turbulentior inde annus EXCEPIT*. Liv. 2, 61, 1; siguió.

[Sic: *Permittere alicui rem, negotium*, cet. et *permittere alicui*, dar a uno plenos poderes, Liv. 24, 14, 8; *eludere aliquem* et *eludere*, insolentarse; *tenere cursum* et *tenere*, navegar, Liv. 31, 45, 14.]

II. In certis locutionibus facile accusativus non exprimitur. *Nos eo die cenati SOLVIMUS*. Cic. *Fam.* 16, 9, 2; cf. *Off.* 3, 12, 50; sc. *navem*; «nos hicimos a la vela». Abril.

[Sic apud Cic. (*Navem*) *conscendo*, *Q. fr.* 2, 2, 4; (*stipendia*) *mereo*, *Phil.* 1, 8, 20; (*castra*) *moveo*, *Att.* 9, 1, 1; (*ures*) *obtundo*, *Verr.* 4, 49, 109; (*mortem*) *occumbere*, cf. n. 263; (*vocem*) *summitto*, *Div. Caec.* 15, 48. Apud alios *ducere* (*exercitum*), *movere* (*signa*, levantar el campo).

III. Verbo saepe transitivo additur adverbium aut particula pro accusativo; ubi maxime notandum *scire* (*nescire*) *Latine* (*Graece*). *Ajunt enim te ita dictitare*. Cic. *Verr.* 3, 64, 151. *Nostri GRAECE fere NESCIUNT, nec Graeci LATINE*. Id. *Tusc.* 3, 40, 116]

429 I. Sunt verba quae etiam tacito pronomine sensum reflexum habent aliquando. *Quotus enim quisque reperietur, qui ABSTINERE possit injuria?* Cic. *Off.* 3, 17, 72. *Nullo dedecore SE ABSTINENT*: cf. id. *Fin.* 3, 11, 38.¹

¹ *Sunt praecipua*: *abdico* et *me abduco*, (*me*) *abstineo*, 287, 3°, *converto*, *declino*, *deflecto*, *emergeo*, *bene habet*, *bien está*, et *ita se res habet*, (*me*) *inclino*; de *Or.* 2, 44, 187, *Fin.* 3, 3, 10; *insinuo*, de *Or.* 2, 35, 149 et *Verr.* 3, 68, 157; *moveo*, Liv. 35, 40, 7; *muto*, Cic. *Or.* 31, 109 et de *Or.* 3, 45, 177, Liv. 29, 3, 10; *praecipito*, Cic. *Rep.* 6, 48, 19 et *Tusc.* 4, 49, 44; *relaxo*, *Fin.* 2, 29, 94 et *Phil.* 2, 16, 39; *reprimis*, *Leg.* 2, 17, 44 et *Ter. Hec.* 765; *tempero*, Cic. *Verr.* 4, 15, 34 (et *me tempero* apud recentiores). Alia, maxime in poësi: *Prora AVERTIT*, Verg. *Aen.* 1, 104—*se avertit*.

NB. Sunt etiam participia praesentis et gerundia aliorum verborum quae sen-

[II. Verba transitiva frequenter, minus saepe intransitiva sic absolute adhibentur, ut vaga nonnihil evadat oratio. *Pompejus abest, Appius MISCET, Hurrus PARAT, populus NON CURAT, principes NOLUNT, ego quiesco.* Cic. *Q. fr.* 3, 9, 3.⁴]

III. Vox passiva respondet aliquando voci mediae Graecorum, i. e. sensum habet reflexum, v. g. *lavor* seu *me lavo, deduntur* vel *se dedunt, [exercetur vel se exercet, colligor* seu *me colligo. purgor* et *me purgo, me sincero, me justifico.*²

NB. Vox passiva activae respondet hic illic in poësi. *Et capita ante aras Phrygio VELAMUR amictu.* Verg. *Aen.* 3, 545; pro *velamus*, nos cubrimos la c. con el gorro fr. *SUFFUNDITUR ora rubore.* Ov. *M.* 1, 484. *PURGOR bilem.* Hor. *Pis.* 302; = *mihī purgo b.* vel *me purgo a b.* *Equus fontes AVERTITUR.* Verg. *G.* 3, 499; pro *avertit se a fontibus.* Cf. n. 218.

IV. Nonnunquam verba passiva a nobis vertenda sunt ope circumflectionis, v. g. *rapior, trahor, déjome* arrastrar; *cogor*, me veo forzado.]

430

I. Participia pleraque praesentis praeteritique temporis adjectivorum naturam induunt et more eorum comparantur, ut *Vir amans, amantior, amantissimus reipublicae*, n. 88, *adn.* 2. [Participium futurum rarissime ut verum adjectivum usurpatur: *anni venturi, participium futurum.*

II. Participium, plerumque praeteriti, per verbale substantivum a nobis saepe transfertur.

Ex civibus AMISSIS dolor. Liv. 4, 17, 8; por la pérdida de los c. *Eum Lentulus et Cethegus aliquē ex conjuratione DEPREHENSI terrebant:* cf. Sall. *C.* 48, 4; la prisión, el encarcelamiento.³]

sum habent reflexivum, v. g. *Ceteris (se) in campo EXERCENTIBUS.* Cic. *de Or.* 2, 71, 287. *Turpitude CONJUGENDI cum tyranno.* Id. *Att.* 7, 20, 2.

Sic: *Vehens*, Cic. *Brut.* 97, 331; *invehens*, id. *N. D.* 1, 28, 78; *anno vertente*, id. *Quinct.* 42, 40; *recipiendi*, Caes. *G.* 7, 52, 1; *retardandi*, Cic. *N. D.* 2, 20, 52. Cf. NEUE-WAG. III, p. 44 sqq.

¹ Vide prope innumera ap. LEBRETON, *Études*, pp. 456-467.

² Sic: *congregari, juntarse, cruciari, afligirse, delectari, deleitarse, efferri, tener ansias, falli, engañarse, effundi, derramarse, diffundi, esparcirse, lavari, bañarse, lavarse, moveri, moverse, mutari, mudarse, porrigi, extenderse, propagari, propagarse*, v. g. *Congregamur in unum locum*, nos juntamos; *fallimur*; *aër diffunditur, movetur; occasio datur; spes offertur*, cet.

³ Haec forma adhibetur maxime cum verba verbali substantivo carent, ut *nascor*. Cf. «Los retratos que andan suyos son sacados después del muerto». RIBADEN. *Vida del P. Ignacio*, 4, 48. B. 30, 113².

sic
est,
INT,

im,
se
me

ita
is,
1,
b.
is.

r-
30.

1-
-
1,
-

1

III. Sunt participia praeteriti quae adhibentur tanquam substantiva; sed paucis adjectivum addi potest, plerisque adverbium.

Ex IMPROBIS FACTIS. Cic. *Fin.* 1, 16, 51. *Neque INJUSTE FACTA conducunt.* *Ib.* 1, 16, 52; no son provechosos. [*Multa multorum FACITE DICTA.* Id. *Off.* 1, 29, 104. *Multa (Catonis) et senatu et in foro vel PROVISA PRUDENTER vel ACTA CONSTANTER vel RESPONSA ACUTE ferebantur.* Id. *Lael.* 2, 6.]

II. ADVERBIA ⁴

431 I. Aliquando brevitatis gratia certi scriptores utuntur adverbio praesertim loci, temporis, ordinis, ad substantivum definiendum seu limitandum.

Sex milia aberat ab urbe nobile templum, sanctum OMNIBUS CIRCA POPULIS. Liv. 24, 3, 5; i. e. *qui circa sunt*, circunvecinos. [*Romulus DEINCEPSQUE REGES.* Id. 3, 39, 4; h. e. *qui deinceps fuerunt.* (*Magis vir, más hombre, h. en grado más elevado.*) Eodem pacto cum praepositione: *Pars civium EXTRA MOENIA.* Sall. *J.* 91, 5.]

II. Adverbia maxime loci haud raro inveniuntur loco pronomini cum praepositione. *Is locus UBI constitissent.* Caes. *G.* 1, 13, 7. *Apud eos quo se contulit.* Cic. *Verr.* 4, 18, 38.

432 [I. Ut usurpatur pro *quomodo* cum quadam admiratione. *Gnaeus autem noster, o rem miseram et incredibilem, ut totus jacet!* Cic. *Att.* 7, 21, 1.

II. *Quam*, affectibus serviens, positivis jungi solet, ut: *QUAM MULTI avaritiae student! Heu! QUAM sunt FALLACES hominum spes! QUAM INANES cogitationes!*

III. *Tam-quam* positiva frequentissime copulant; *tantum-quantum* potius verba. *Nemo orator TAM MULTA scripsit, QUAM MULTA sunt nostra.* Cic. *Or.* 30, 108. *Gratia TANTUM POSSUMUS, QUANTUM victi.* Id. *Fam.* 4, 7, 6. *QUAM quisque PESSUME fecit, TAM MAXUME tutus est.* Sall. *J.* 31, 14; i. e. *Ut quisque pessime f., ita maxime t. e.*

NB. 1. Ponitur interdum *tam* separatim cum superlativo. *Non-dum erat vestris TAM GRAVISSIMIS tamque multis judiciis ignominiisque concisus.* Cic. *Phil.* 12, 5, 11.

⁴ V. LEBRETON, *Caes. S.*, maxime pp. 70-77.

NB. 2. *Tam-quam* pro *tanto-quanto* raro reperiuntur comparativo juncta apud poetas. Cf. Verg. *G.* 3, 309 et *Aen.* 7, 787.

IV. *Plus* et *magis* significant «más», sed cum hoc discrimine: *plus* refertur ad quantitatem et numerum, et sonat *amplius* «más» (en cantidad, en número), ut: *Plus (amplius) legisti quam ego; magis* refertur ad gradum, et sonat *potius* «más bien»: *Magis*, seu *potius*, *timeo quam spero*. Verum semper *plus* adhibendum, cum significatur minus dici quam cogitari. *Confitebor eos plus quam sicarios esse*. Cic. *Phil.* 2, 13, 31.]

[III. PRAEPOSITIONES ¹

1. ACCUSATIVI

433 Ad significat a) directionem et collocationem, «hacia»: *currere* AD CURIAM, AD MERIDIEM *spectans*.—b) loci propinquitatem, «junto a»: *hortos habet* AD TIBERIM. — c) tempus, «hasta»: AD SUMMAM SENECTUTEM *tragoedias fecit; te* AD MENSEM JANUARIUM *expectamus*.—d) finem, «para»: AD STATUAM *pecuniam conferre; radicem* AD MORSUS *bestiarum*. Cf. n. 267, I, NB.

Praeterea e) numeri proximitatem, «al rededor, obra de»: *fuimus omnino* AD DUCENTOS. Cf. n. 162, III. — f) *secundum*, «según, conforme a»: *loqui* AD VOLUNTATEM, *non* AD VERITATEM; *canere* AD TIBIAM, según el tono; AD VERBUM *scribere, recitare*, palabra por palabra. — g) oppositionem, «contra»: *obdurescere* AD DOLOREM; AD HAEC *respondere*; — h) *quod attinet ad*, «cuanto a»: *vir* AD DISCIPLINAM *peritus*: cf. 279, NB. — i) comparisonem, «respecto de, en comparación de»: *Laelius nihil est* AD PERSIUM; *terra* AD UNIVERSI CAELI COMPLEXUM *puncti instar obtinet*. — j) *praeter*, «además de»: AD CETERA VULNERA *hanc quoque plagam infligere*: cf. n. 263, NB. — l) officium aut operam; *servus* AD MANUM, amanuense, AD CYATHOS; al saepius cum *ab*.

Nota haec: *Dicere* seu *verba facere* ad populum, *replere vas* ad fauces, *amurca* ad tertiam partem decocta, *concupiscere* ad insaniam, *omnes* ad unum; ad nummum ratio *convenit*, la cuenta.

434 I. *Adversus*, *adversum*, *exadversus*, *exadversum*, *contra* significant a) locum, «delante de, enfrente de»: ADVERSUS SPECULUM *ornatur*, ADVERSUM ME *incedit*, EXADVERSUS ATHENAS *classem suam constituerunt*: cf. Nep. *Them.* 3, 3;

¹ Praecipua jam suis locis dicta sunt, quae hic breviter colliguntur, additis nonnullis quorum «varium usum significationemque, ut ait Alvarus, n. 385, audiendis legendisque veterum scriptis discent paulatim adolescentes».

fuit Carthago ITALIAM CONTRA, Verg. Aen. 1, 13.¹ — b) oppositio-
nem, «contra»: non contendam ADVERSUS TE; remedia ADVERSUS VE-
NENA, CONTRA EBRIETATEM; facere CONTRA LEGEM, CONTRA NATURAM,
CONSUETUDINEM, OFFICIUM, OPINIONEM.

Nota: Impetum adversus montem in cohortes faciunt, mentiri adversus matrem, a su
madre, contra aquam, contra la corriente, agua arriba; raro «en (a) favor de»: clem-
entia contra minus validos. Poma veniunt contra aurum, se venden según su valor,
Varr. R. R. 1, 2, 10, et cum ablat., auro contra, contra auro, Plaut. Mil. 4076, Pseud.
688. Ecadversum ei loco, cum dat., tonstrina erat quaedam, Ter. Phorm. 88.

II. Erga; n. 255, III.

435 I. Ante notat a) locum, i. e. situm, «ante, delante
de»: ANTE SIGNA progressus, Liv. 7, 41, 1; ANTE ME i;
ANTE SE Thium agebat.² — b) tempus, «antes de»: qui ANTE ME sen-
tentias dixerunt. Sall. G. 51, 9. — c) comparationem, «más»,
non tamen apud Cic. et Caes.: ANTE ALIOS miserandi. Liv. 5, 42, 5.
Ante omnia, ante todas cosas.

II. Post eadem exprimit atque ante. — a) «detrás»: — b) «después de»: —
c) «menos»: sua necessaria post illius honorem habebant. Sall. J. 73, 6; i. e. illius
honori postponebant, tenían en menos que.³

III. Pone, quae rara est, denotat locum, «detrás de»: PONE ME est.

436 I. Apud exprimit locum proximum, a) «junto a,
en casa de», n. 283, I. — b) «delante de»: APUD JUDICES
loquor. — c) «entre»: APUD NOSTROS justitia colitur. — d) «en = en
las obras de».

II. Circa et circum exprimunt locum, «cerca de, al rededor
de»: Illi robur CIRCA PECTUS erat. Hor.; terra CIRCUM AXEM se conver-
tit. Cic. Ac. 2, 39, 123; legatos CIRCA VICINAS GENTES misit. Liv. 1,
9, 2; legatio CIRCUM INSULAS missa, id. 42, 45, 1.

III. Circa, raro circiter notant tempus et numerum: circa (circiter)
lucem, circa ducentos, circiter Idus Novembres, Cic. Fam. 44, 5, 2. — At in his et simi-
libus: CIRCITER triennium illic esse (quamdiu), CIRCITER passus sexcentos abesse (di-
stantia), cet., circiter est adverbium. — Circa «=acerca de» est proprium poësis
atque aevi sequioris: Quidam CIRCA RES OMNES versari rhetoricem putaverunt. Quin-
til. 2, 15, 15.

¹ Non autem apud Cic. locum contra significat.

² At non recte: redire ante aliquem, volver a la presencia de alg., quia ante nun-
quam significat locum quo, sive terminum motus.

³ Semel apud Caes. post ordinem significat, G. 6, 47, 4; apud posteriores scrip-
tores saepissime.

IV. Juxta a) notat vicinitatem: JUXTAQUE MURUM castra posuit, Caes. C. 1, 16, 4; volat AEQUORA JUXTA, Verg. Aen. 4, 255.¹

b) inde a Livio tempus et sensum tralatum: orationes senior jam et JUXTA FINEM vitae composuit. Tac. Dial. 22; JUXTA DEOS in tua manu positum est imperium, id. H. 2, 76, a par de los d.; JUXTA PRAECEPTUM Themistoclis, Justin. 2, 42, 25.

437

I. Citra et cis sonant «aquende, de la parte (banda) de acá»: dioeceses quae CIS TAURUM sunt, Cic. Fam. 3, 8, 4; decretum est ut exercitum CITRA FLUMEN RUBICONEM educeret, id. Phil. 6, 3, 5.

II. Citra est raro «antes de» locale et temporale: ipsa natura in omni verbo posuit acutam vocem, nec unā plus nec a postrema syllaba CITRA TERTIAM, Cic. Or. 18, 58, ni antes (más allá) de; CITRA KAL. OCTOBR. seminare convenit.

III. Citra est etiam sine et praeter apud recentiores: tranare aquas CITRA DOCENTEM, Quintil. 2, 16, 13, sin maestro; citra spem omnium. (CIS PAUCAS TEMPESTATES augebis ruri numerum, Plaut. Most. 1, 1, 48, dentro de; CITRA TROJANA TEMPORA, durante, dentro de, Ov. M. 8, 365.)

IV. Trans et ultra² «allende, al otro lado de, más allá de» opponuntur localibus cis et citra: TRANS EUPHRATEM perire, Cic. Div. 2, 9, 22; TRANS MARE currunt, Hor. Ep. 1, 11; sunt certi denique fines, QUOS ULTRA citraque nequit consistere rectum, Hor. S. 1, 1, 106; non ULTRA HEMINAM aquae sumere; ultra modum, morem, vires, fas, jus, placitum, eum numerum.

438

I. Inter notat a) locum, «entre, en medio de»: inter custodias ire; venisti inter falcarios. Et translate: inter nos dico, entre n., en puridad; societas, odium, amicitia inter aliquos; discrepant inter se; inter has turbas, Cic. Fam. 16, 11, 3, «en medio de estas revueltas». Abil. [16, 10]; inter tanta vitia, Sall. C. 4, 4.

b) tempus, «durante»: inter noctem lux orta, Liv. 32, 29, 2; inter tot annos, Cic. Quinct. 14, 46; haec inter cenam (inter cenandum) Tironi dictavi, id. Q. fr. 3, 4, 6; inter haec, Liv. 4, 29, 1.—c) comparisonem, «entre»: homo inter suos nobilis; ipse honestissimus inter suos numerabatur, Cic. S. Rosc. 6, 46; inter hominem et beluam hoc interest, id. Off. 1, 4, 41.

II. Intra notat a) locum, «dentro de»: INTRA MONTEM TAURUM regnare, Cic. Sest. 27, 58, = in regionibus quae m. Tauro circumjacent; INTRA MULTITUDINEM sagittas conjiciebant, Caes. C. 3, 50, 1.

¹ Non est apud Ciceronem, nisi forte semel in orat. p. red. in senatu, n. 20.

² Uls ap. Varronem passim: Cis Tiberim et uls Tiberim.

Et translate: *intra me, te, se, v. g. meditari intra se; hoc faciam intra modum*, Cic. Fam. 4, 4, 4; *epulamur una non modo non contra legem, sed etiam intra legem*, ib. 9, 26, 3. — b) *tempus*, «dentro de»: n. 293, I.

III. **Extra** opponitur locali *intra*, «fuera de»: *extra fines egredi*, Cic. Quinct. 10, 15.

Et translate: *id extra causam est*, Cic. Caec. 32, 94; *extra noxam, culpam, periculum, jocum, ordinem; extra praedam*, Liv. 7, 27, 8, «fuera de = además de»; *extra ducem paucosque*, Cic. Fam. 7, 3, 2, «fuera de = excepto».

439

I. **Supra** designat a) *locum sine motu et cum motu quo*, «sobre»: *supra lunam aeterna sunt omnia*, Cic. Somn. Sc. 4; *exire supra terram*, id. N. D. 2, 37, 95; *legiones supra Suessulam deducere*, Liv. 23, 31, 3.

Et translate: *supra hominem*, Cic. N. D. 2, 43, 34; *supra hominis fortunam*, id. Leg. 2, 46, 44; *supra vires*, Hor. Ep. 4, 48, 22; *supra modum*, Liv. 24, 7, 7. — Apud Vitruvium el posteriores notat officium: *sevus supra rationes positus*, encargado de las cuentas. Est etiam *praeter*, «además de»: *supra belli Romani metum id quoque accesserat, quod cet.* — Apud poetas et Livium, junctum numeris, est *plus*: *Carthaginensium caesa eo die supra milia viginti*, Liv. 30, 33, 3.

b) *tempus*, «antes, más atrás»: *paulo supra hanc memoriam servi cremabantur*, Caes. G. 6, 49, 4, poco antes de nuestros días; *res est immensi operis (historia Romanorum), ut quae supra septingentesimum annum repetatur*, Liv. praef. 4, dado que hay que remontarse a más de setecientos años atrás.

II. **Infra** inservit a) *loco ubi et quo*, «debajo de», cui *supra* opponitur: *accubueram, et quidem supra me Atticus, infra me Verrius*, Cic. Fam. 9, 26, 1, *lit.* sobre — debajo, i. e. a mi izquierda — a mi derecha; *is infra mortuos amandatur*, id. Quinct. 15, 49.

Et translate in comparatione magnitudinis, meriti, cet: *(uri) sunt magnitudine paulo infra elephantos*, Caes. G. 6, 28, 4.

b) *tempus*, «después»: *(Homerus) non infra Lycurgum fuit*, Cic. Brut. 10, 40.

NB. A posterioribus adhibetur *infra* etiam cum de mensura et numero agitur: *terra infra tres pedes effossa*, Plin. N. H. 17, 4.

III. **Penes** fere personae jungitur, «en poder de», aliquando «en casa de»: *penes quem est potestas*, Cic. Fam. 4, 7, 5; *istaec jam penes vos psaltriae? Ellam intus*, Ter. Ad. 588, «¿tenéis ya dentro en casa esa tañedora? hela allá dentro». Abril.

440

I. **Propter** a) *causam rationemve exprimit*: *propter frigora frumenta in agris matura non erant*, Caes. G. 1, 16, 2. — b) *loci aut personae propinquitatem*: *propter Platonis statuum consedimus*, Cic. Brut. 6, 24; *bacillum propter me ponite*, cf. id. Tusc. 1, 43, 104.

II. **Ob** a) *sensum habet localem*, «delante de», sed raro: (Ra-

birio) mors OB OCULOS saepe versata est, Cic. Rab. P. 14, 59.—b) causalem: ob eam rem, causam, quam ob rem (quamobrem), ob eundem timorem, ob servatam amicitiam, ob id ipsum, ob rempublicam.¹

441 Per exprimit a) locum qui transitur, 284, «por, por medio de, por entre»: ex corde sanguis PER VENAS in omne corpus diffunditur, Cic. N. D. 2, 55, 158;—b) extensionem sine motu: ponte PER NILUM facto, Liv. 44, 19, 9, de una margen a otra, sobre; equitibus PER ORAM maritimam dispositis, Caes. G. 3, 24, 4, a lo largo; dissipati PER proximas CIVITATES sunt. Liv. 28, 16, 15; significatione PER CASTELLA fumo facta, Caes. C. 3, 65, 2.

c) tempus, 232, I.—d) instrumentum: per colloquium deceptus et per ejus auctoritatem, Caes. C. 1, 85, 3 et 3, 82, 5; neque per vim neque insidiis, Sall. J. 7, 4; nunc exitis nunc per aves, Liv. 2, 42, 10 et passim, n. 272.—e) causam rationemve: depulsus per invidiam tribunatu, Cic. de Or. 3, 3, 41; per metum, per amorem, per iram aliquid facere, n. 277, NB. extr.—f) modum: qui aliquando confunditur cum instrumento: per simulationem, per scelus, luxuriam, summum dedecus; per ludum, jocum, ridiculum, Cic. en chanza, en broma; per dolum atque insidias, Caes. G. 4, 43, 4; emori per virtutem, Sall. C. 20, 9, «esforzadamente». Inf. D. Gabriel.—g) Usurpatur in optationibus, juramentis cet., «por»: per deos immortales. Cic. por, en nombre de; quod te per caeli jucundum lumen et auras per genitorem oro, per spem surgentis Iuli. Verg. Aen. 6, 366.

442 Praeter significat a) «delante de, al lado de», cum verbis quietis et motus: PRAETER CASTRA Caesaris suas copias traduxit, Caes. G. 1, 48, 2, «condujo sus tropas delante del alojamiento de C.» Goya.—b) «al otro lado de, más allá de»: PRAETER RIPAM cuntes, PRAETER SILVAM ire.—c) «más que»: gustatus dulcitudine PRAETER CETEROS SENSUS commovetur, Cic. de Or. 3, 25, 99; PRAETER CETEROS floruit, id. Lael. 1, 4.—d) «contra»: praeter spem, expectationem, opinionem, sententiam, cogitationem, cet.; illud accidit praeter optatum meum, Cic. Pis. 20, 46.—e) «fuera de, excepto».—f) «además de»: PRAETER SE denos ad colloquium adducere, Caes. G. 1, 43, 3.

NB. Praeter, negatione praecedente, valet nisi: nec quicquam aliud est philosophia PRAETER studium sapientiae, Cic. Off. 2, 2, 5.

443 Secundum a) locum indicat et significat «a lo largo de», cum motu et sine motu: iter SECUNDUM MARE faciunt, Cic. Att. 46, 8, 2. Raro «detrás de»: vulnus in capite SECUNDUM AUREM, Cic. Fam. 4, 12, 1.—b) tempus indicat et significat «durante, en»: ei SECUNDUM QUIETEM visam esse Junonem praedicere ne, cet. Cic. Div. 1, 24, 48.—c) est etiam «según, conforme a»: SECUNDUM NATURAM vivere, Cic. Off. 3, 5, 23; et «por, en favor de»: multa SECUNDUM CAUSAM NOSTRAM disputavit, Cic. Att. 4, 2, 4.

¹ Cf. LEBRETON, Caes. S. pp. 88-90.

d) s

e)

n. 2'

sch

bono

30, f

i) m

RAT

SERV

Colo

II

Epic

Kul

nost

lege

NB.

insi

i

Dec

ap.

30]

at

ap

na

Be

a

n

(

r

t

au-
dem

por
in
em
n a
24,
13;

ejus
unc
ve:
am
um
am,
i, 4;
tur
le;
in-

ie-
ss.
l.
re.
de
n,
m
os

o-

n
2.
i,
n
e
r

2. ABLATIVI

444 I. Ab et a notant a) locum aut personam unde, — b) originem et patriam, — c) distantiam, ⁴ — d) separationem: nn. 285 — 88, cet.

e) tempus, «desde», n. 293, III, — f) causam, praesertim efficientem, n. 277, NB. — g) limitationem, «con relación a», n. 279, NB. — h) partes, scholam, doctrinam quae quis sequitur amplectiturve: stare a SENATU et a BONORUM CAUSA, Cic. Brut. 79, 273; nostri illi a PLATONE et ARISTOTELE, id. Mur. 30, 63: cf. οἱ ἀπὸ Πλάτωνος; qui sunt ab ISOCRATE, a ZENONE, id. Fin. 4, 3, 7. — i) munus aut officium fere apud recentiores, n. 279, NB. Sic: Pallas a RATIONIBUS, figulus ab IMBRICIBUS, medicus ab OCULIS, oculista. Philemonem a MANU SERVUM puniit, Suet. Jul. 74; liberti ab epistulis, Tac. Ann. 45, 35, 5, «secretarios». Coloma.

II. Ex, e, de easdem fere significationes habent atque ab: e portu solvere, Cic. Epicurū a Graecia; ex consulatu est profectus in Galliam, Cic.; ex eo die, ex quo, ex Kul. Jan. ad hanc horam, Cic.; ex lassitudine artius dormire, id. (causa); statues ex nostra dignitate, Cic., según, conforme a, et ita: ex animo, ex animi sententia, ex lege et legibus, ex foedere, praescripto, consuetudine, professo, jure et aequo: n. 277, NB.; utile esse eque republica, ventajoso al estado; ex improviso dicere ex occulto, ex insidiis (modus).

De tribunali pronuntiare; in comitum de nocte venire, de noche; navigare de mense Decembri, en, durante; succus de quinquesfolio, duo parietes de eadem fidelia dealbare, ap. Cic. Fam. 7, 29, 2 «enjalbegar dos paredes con tierra de un mismo vaso», Abril 30; cf. n. 289, NB. cet.

445 I. Cum significat a) societatem et comitatum: 276, NB. 3. — b) modum.

c) tempus: cum prima luce domum Pomponii venisse dicitur, Cic. Off. 3, 31, 112; atque ita pariter cum, simul cum (occasu solis), Sall. J. 68, 2, et 92, 2.

II. Sine opponitur praepositioni cum et privationem exprimit; item absque apud priscos. Quae apud comicos cum pronomine et verbo substantivo impersonali idem sonat quod «si no fuese por»: ABSQUE TE ESSET, ego illum haberem, Plaut. Bacch. 412.

446 I. Coram est «en presencia de»: Diomedonte coram, Nep. Epam. 4, 2.

II. Prae a) situm exprimit, «delante de»: PRAE SE armentum agens, Liv. 1, 7, 4; esse, habere prae manu, et apud recentiores prae manibus, estar a mano, tener a m. Et translate: facinus prae se ferens, Cic. Mil. 16, 53. — b) causam, n. 277, NB. — c) comparationem, «en comparación de, respecto de»: hominem PRAE SE neminem

⁴ Et cum hoc sensu «a la distancia de», praesertim apud Caes., v. g. G. 2, 7, 3.

putat, Cic. S. Rosc. 46, 135; omnia prae divitiis humana spernunt, Liv. 3, 26, 7.

III. Pro indicat a) situm cum quiete, raro cum motu, «delante de»: copias pro vallo collocaverat, Caes. G. 7, 71, 8; Caesar pro castris suas copias produxit, ib. 1, 48, 3. Sic: sedet pro tribunali; pro rostris, pro contione laudat. — b) favorem, commodum, utilitatem, cui saepe contra opponitur: n. 255, II. — c) permutationem, «en cambio de»: (dixit) se dimidium ei pro illo carmine daturum, Cic. de Or. 2, 86, 351; «en lugar de, como»: audacia pro muro habetur, Sall. C. 58, 17; abiere Romani ut victores, Etrusci pro victis, Liv. 2, 7, 3. Sic: pro consule, pro praetore, cet. et saepius proconsul, propraeior, cet.

d) convenientiam (conformidad), «según»: quibus de rebus mihi pro Cluentii voluntate nimium, pro reipublicae dignitate parum, pro vestra prudentia satis dixisse videor, Cic. Cluent. 58, 160. Pro rata, pro rata parte, Cic. Tusc. 4, 39, 94; pro virili parte, id. Sest. 66, 138. Cf. 398, I. Nota: Si digna poena pro factis eorum reperitur, Sall. C. 51, 8; i. e. digna factis. Pro eo ut, Cic. Verr. 3, 54, 126; pro eo ac, id. Cat. 4, 2, 3; pro eo quod, id. Cluent. 15, 43; pro eo quantum, id. Fin. 4, 21, 58.

IV. Tenus dicitur de loco, «hasta»: Tauro tenus regnare, Cic. Dej. 13, 36; labrorum tenus, Lucr. 4, 940; collo, ore, umbilico tenus. Significat etiam «solamente»: verbo tenus, ore tenus.

3. PRAEPOSITIO PLURIBUS JUNCTA SUBSTANTIVIS

447 Praepositio plura substantiva praecedens repetitur, cum diversitatem notionum significatam volumus; v. g. a te et a tuis.

Quare iteranda 1.^m post et—et, nec—nec semper: Et in bello et in pace.

2.º fere post aut—aut et vel—vel.

3.º etiam iteranda post nisi et post comparativa: In nulla re nisi in virtute, in nulla re melius quam in virtute.

NB. Cum et—et, aut—aut dicitur aliquando: Cum et nocturno et diurno metu. Cic. Tusc. 5, 23, 66.

448 Cum idem substantivum ad plures praepositiones pertinet, vel substantivum repetitur vel secundo loco pronomen is adhibetur; v. g. Ante castra et in castris pugnabatur, ante aciem postve eam, non vero: ante postve aciem.⁴ — At potest: Intra muros et extra; pro lege et contra adverbiorum more.

⁴ Apud Caes. tamen, C. 3, 72, 2, legitur: intra extraque munitiones.

unt,

elan-

PRO

nali;

uti-

ita-

FINE

PRO

usci

iae-

NTU

satis

; pro

veri-

it. 4,

bro-

rbo

IF,

V.

IN

isi

no

-

)-

le

a

NB. Latine non potest, ut potest apud nos, secunda praepositio a prima pendere; sed circuitione utendum. Non enim dicitur: *Simulacrum Cereris* CUM FACIBUS IN MANIBUS, sed *faces manibus tenens*; estatua de C. con hachas en las manos.]

CAPUT XVI. DE HYPERBATO SIVE ORDINE VERBORUM ET ORATIONUM ¹

I. VERBORUM SITUS IN ORATIONIS MEMBRO IN SIMPLICIQUE ORATIONE

449 Substantivum continuatum nomini praecipuo generatim postponitur. *Q. Mucius AUGUR multa narrare de C. Laelio SOCERO suo memoriter et jucunde solebat.* Cic. *Lael.* 1, 1.

NB. Appositum praeponitur, si vis inest in illo. IPSE AUGUR *Ti. Gracchus.* Cic. *Div.* 1, 17, 33. [— Et fere dicitur: *REX Dejotarus. Pompejus imperator* est «el general P.», *Imperator Claudius*, el emperador Cl. — *Urbs Roma, flumen Rhenum.*

450 I. Adjectivum et genitivus emphasis et oppositionis causa substantivo praeponuntur; alias saepe ordo liber est. *ROMANUS sum civis.* Liv. 2, 12, 9.²

NB. In certis locutionibus ordo fere servatur: *populus Romanus, aes alienum, jus civile, pontifex Max., provincia consularis, res familiaris, magister equitum, tribunus militum*, cet.

II. Interjici possunt inter adjectivum (pronomen) aut genitivum et substantivum:

1.º casus obliqui etiam cum praepositione. *Pro tantis* EORUM IN REMPUBLICAM *meritis.* Cic. *Phil.* 5, 15, 59. *Sextus liber* DE OFFICIIS

¹ Cum orationis structura decoris gratia variatur neglecto simplici sermonis ordine, non vitium est, sed virtus quae hyperbaton appellatur, id est transgressio verborum. Neque enim semper eum locum verba in oratione obtinent quem naturalis ordo requirere videbatur; at saepe eorum sedes cogitationum nexu, vi ac robore sententiarum, denique numero et concinnitate elocutionis definitur. Quare breviter agendum de verborum situ primum in orationis membro, deinde in simplici oratione, postremo in composita.

Apud Cic., *Verr.* 5, 57, 147: *Civis Romanus sum.* Sed Mucii apud Liv. intererat esse *Romanum*; Gavii apud Cic. esse *civem (Romanum)*. Cf. n. 459.

Hecatonis. Id. Off. 3, 23, 89. Ista mihi tua fuit PERJUCUNDA A PROPOSITA ORATIONE DIGRESSIO. Id. Brut. 85, 292.

2.º pars orationis, ablativus absolutus, oratio (simplex et composita). *Opinione omnium MAJOREM ANIMO CEPI DOLOREM. Cic. Brut. 1, 1. MAGNA NOBIS PUERIS, Q. FRATER, SI MEMORIA TENES, OPINIO fuit L. Crassum cet. Id. de Or. 2, 1, 1. STOICORUM NON IGNORAS QUAM SIT SUBTILE vel spinosum potius DISSERENDI GENUS. Id. Fin. 3, 1.*

451 I. Nonnulla verba et locutiones inseri solent orationi. *Nihil est, MIHI CREDE, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Cic. Fam. 9, 14, 4. — Sunt praecipua: opinor, credo, inquam (inquit), quaeso, mihi crede, ⁴ magni refert.*

II. Verbum sum eleganter aliquando distrahitur a suo participio. *Ea fere SUNT et Graecis litteris CELEBRATA et Latinis. Cic. Ac. 2, 2, 4. In eo viro qui SIT rempublicam afflictam et oppressam miseris temporibus ac perditis moribus in veterem libertatem et dignitatem VINDICATURUS. Id. Fam. 2, 5, 2.*

452 Adverbium verbis, adjectivis, aliis adverbis saepe anteponitur, aut ab his separatur. *Virtutem omnibus rebus MULTO ANTEPONENTES. Cic. Fin. 4, 18, 51. Bellum, et maxime civile, opinione PLERUMQUE et fama GUBERNATUR. Id. Phil. 5, 10, 26. (Tam in bona causa rarum pro: in tam bona c.)*

453 I. Praepositiones suis casibus in soluta oratione praefigere solent. Sed *versus* et *tenus* postponuntur: n. 160. [Item fere illa: *instar, causa, gratia, nomine. — Cum, n. 160, NB. 2.*]

II. *Ante, circa, contra, inter, propter, de* interdum apud Ciceronem relativo postponuntur; item aliae apud alios. *Si quos INTER societas aut est aut fuit aut futura est. Cic. Lael. 22, 85.*

[Sic: *Is QUEM CONTRA venerat, negotium quo DE agitur; raro quos ad, hunc post, juxta, adversus.*]

III. *Inter, circum* et aliae interdum a poetis postponuntur. *Maria omnia circum. Verg. Aen. 1, 33. Lignum supra. Phaed. 1, 2, 20.²*

IV. *De, in, inter, ob* et aliae nonnullae, praesertim monosylla-

⁴ Etiam dicitur *crede mihi*, praesertim in sermone familiari, et semper *crede hoc mihi, crede igitur mihi*, cet. voce interjecta.

² *Patriū procul* ap. Cic. Fam. 7, 6, 4, ex *Medea*, tragoed. Haec constructio *Faestas* inter *Arretiumque* et similes sunt poetarum et recentiorum.

bae, eleganter interponuntur interdum, apud oratores praecedente adjectivo aut pronomine, apud poëtas etiam subsequente. *Certis de causis.* Cic. *de Or.* 1, 41, 186. *Suos inter aequales.* Id. *Brut.* 64, 230. *Fronde super viridi.* Verg. *B.* 1, 80.

[*Sic: Hoc in tempore.* Nep. *Milt.* 5, 1. *Tribus de rebus, paucos post menses, multos ante annos, magna ex parte, summa (cum) cura.*

NB. Praepositionem cum suo casu raro genitivus praecedat, v. g. *deorum in numero.* Excipe genitivum relativi, ut *quorum de virtutibus.*

V. Praepositiones possunt a suo casu sejungi ope 1.^m genitivi, quem etiam oratio secundaria subsequatur. PROPTER *Hispanorum, apud quos consul fuerat, injurias.* Cic. *Div. Caec.* 20, 66.

2.º adverbii. AD *beate vivendum.* Cic. *Fin.* 3, 12, 41.

3.º raro casus obliqui pendentis a gerundio, participio aut adjectivo. IN *suum cuique tribuendo.* Cic. *Brut.* 21, 85. IN *bella geren-tibus.* Ib. 12, 45; pro *in iis qui bella gerunt.*

4.º raro etiam ope conjunctionum quae postponuntur. POST *enim Chrysippum.* Cic. *Fin.* 2, 15, 45; fere *post Chrysippum enim.* CONTRA *mehercule meum iudicium.* (*Per ego te deos oro.* Ter. *Andr.* 854 [5, 1, 15]; in precatatione).

NB. Praepositiones a poëtis liberrime collocantur. *Magni speciem glomeravit in orbis.* Ov. *Vulneraque illa gerens quae circum plurima muros accepit patrios.* Verg. *Aen.* 2, 278. *Vitis nemo sine nascitur.* Hor. *S.* 1, 3, 69. Et cf. v. g. Verg. *Aen.* 8, 145, et Ov. *Fast.* 5, 551, cet.]

454

I. Que, ve, ne primam vocem subsequuntur; at secundam saepissime post praepositiones monosyllabas. *Romam demigravit, in foroque esse coepit.* Nep. *Cat.* 1, 1. *Ea quae dixi ad corpusne refers?* Cic. *Fin.* 2, 33, 107.

[At invenitur etiam: *Inque eam rem.* Cic. *S. Rosc.* 39, 114; *cumque libellis, deve coloniis, exque iis, postve ea, proque summa benevolentia,* cet.]

II. Quidem et quoque voci postponuntur. L. QUIDEM *Philippus Q. f.* Cic. *Off.* 2, 17, 59. *Illum quoque fefellissem.* Id. *Rab. P.* 12, 33. — Eodem pacto: *Nunc demum, sexto demum anno.*

III. Itaque, denique, tandem, tamen, etiam postponuntur interdum. *Nunc itaque.* Hor. *Ep.* 1, 1, 10. *Omni denique doctrina eruditus.* Cic. *N. D.* 3, 9, 23. *Aliquando tandem.* Id. *Quinct.* 30, 94.

Hecatonis. Id. Off. 3, 23, 89. Ista mihi tua fuit PERJUCUNDA A PROPOSITA ORATIONE DIGRESSIO. Id. Brut. 85, 292.

2.º pars orationis, ablativus absolutus, oratio (simplex et composita). *Opinione omnium MAJOREM ANIMO CEPI DOLOREM. Cic. Brut. 1, 1. MAGNA NOBIS PUERIS, Q. FRATER, SI MEMORIA TENES, OPINIO fuit L. Crassum cet. Id. de Or. 2, 1, 1. STOICORUM NON IGNORAS QUAM SIT SUBTILE vel spinosum potius DISSERENDI GENUS. Id. Fin. 3, 1.*

451 I. Nonnulla verba et locutiones inseri solent orationi. *Nihil est, MIHI CREDE, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Cic. Fam. 9, 14, 4. — Sunt praecipua: opinor, credo, inquam (inquit), quaeso, mihi crede, ¹ magni refert.*

II. Verbum **SUM** eleganter aliquando distrahitur a suo participio. *Ea fere SUNT et Graecis litteris CELEBRATA et Latinis. Cic. Ac. 2, 2, 4. In eo viro qui SIT rempublicam afflictam et oppressam miseris temporibus ac perditis moribus in veterem libertatem et dignitatem VINDICATURUS. Id. Fam. 2, 5, 2.*

452 Adverbium verbis, adjectivis, aliis adverbis saepe antepositur, aut ab his separatur. *Virtutem omnibus rebus MULTO ANTEPONENTES. Cic. Fin. 4, 18, 51. Bellum, et maxime civile, opinione PLERUMQUE et fama GÜBERNATUR. Id. Phil. 5, 10, 26. (Tam in bona causa rarum pro: in tam bona c.)*

453 I. Praepositiones suis casibus in soluta oratione praepone solent. Sed *versus* et *tenus* postponuntur: n. 160. Item fere illa: *instar, causa, gratia, nomine. — Cum, n. 160, NB. 2.]*

II. **Ante, circa, contra, inter, propter, de** interdum apud Ciceronem relativo postponuntur; item aliae apud alios. Si quos **INTER** societas aut est aut fuit aut futura est. *Cic. Lael. 22, 83.*

[**Sic: Is QUEM CONTRA** venerat, negotium quo **DE** agitur; raro quos ad, hunc post, juxta, adversus.]

III. **Inter, circum** et aliae interdum a poetis postponuntur. *Maria omnia circum. Verg. Aen. 1, 35. Lignum supra. Phaed. 1, 2, 20.²*

IV. **De, in, inter, ob** et aliae nonnullae, praesertim monosylla-

¹ Etiam dicitur *crede mihi*, praesertim in sermone familiari, et semper *crede hoc mihi, crede igitur mihi*, cet. voce interjecta.

² *Patriū procul* ap. Cic. Fam. 7, 6, 4, ex *Medea*, tragoed. Haec constructio *Faesus inter Arretiumque* et similes sunt poetarum et recentiorum.

bae, eleganter interponuntur interdum, apud oratores praecedente adjectivo aut pronomine, apud poëtas etiam subsequente. *Certis de causis.* Cic. *de Or.* 1, 41, 186. *Suos INTER aequales.* Id. *Brut.* 64, 230. *Fronde SUPER viridi.* Verg. *B.* 1, 80.

[*Sic: Hoc in tempore.* Nep. *Milt.* 5, 1. *Tribus de rebus, paucos post menses, multos ante annos, magna ex parte, summa (cum) cura.*

NB. Praepositionem cum suo casu raro genitivus praecedat, v. g. *deorum in numero.* Excipe genitivum relativi, ut *quorum de virtutibus.*

V. Praepositiones possunt a suo casu sejungi ope 1.^m genitivi, quem etiam oratio secundaria subsequatur. PROPTER *Hispanorum, apud quos consul fuerat, INJURIAS.* Cic. *Div. Caec.* 20, 66.

2.º adverbii. AD *beate vivendum.* Cic. *Fin.* 3, 12, 44.

3.º raro casus obliqui pendentis a gerundio, participio aut adjectivo. IN *suum cuique TRIBUENDO.* Cic. *Brut.* 21, 85. IN *bella GERENTIBUS.* Ib. 12, 45; pro *in iis qui bella gerunt.*

4.º raro etiam ope conjunctionum quae postponuntur. POST *enim CHRYSIPPUM.* Cic. *Fin.* 2, 13, 45; fere *post Chrysippum enim.* CONTRA *mehercule MEUM JUDICIUM.* (*Per ego te deos oro.* Ter. *Andr.* 834 [5, 1, 15]; in precatione).

NB. Praepositiones a poëtis liberrime collocantur. Magni SPECIEM *glomeravit IN ORBIS.* Ov. *Vulneraque illa gerens quae CIRCUM plurima MUROS Accepit patrios.* Verg. *Aen.* 2, 278. *VITIS nemo SINE nascitur.* Hor. *S.* 1, 3, 69. Et cf. v. g. Verg. *Aen.* 8, 145, et Ov. *Fast.* 5, 551, cet.]

454

I. Que, ve, ne primam vocem subsequuntur; at secundam saepissime post praepositiones monosyllabas. *Romam demigravit, IN foroQUE esse coepit.* Nep. *Cat.* 1, 1. *Ea quae dixi AD corpusNE refert?* Cic. *Fin.* 2, 33, 107.

[At invenitur etiam: *Inque eam rem.* Cic. *S. Rosc.* 39, 114; *cumque libellis, deve coloniis, exque iis, postve ea, proque summa benevolentia,* cet.

II. Quidem et quoque voci postponuntur. L. QUIDEM *Philippus Q. f.* Cic. *Off.* 2, 17, 59. *Illum quoque fefellissem.* Id. *Rab. P.* 12, 33. — Eodem pacto: *Nunc demum, sexto demum anno.*

III. Itaque, denique, tandem, tamen, etiam postponuntur interdum. *Nunc itaque.* Hor. *Ep.* 1, 1, 10. *Omni denique doctrina eruditus.* Cic. *N. D.* 3, 9, 23. *Aliquando tandem.* Id. *Quinct.* 30, 94.

Pars est tamen divitiarum (nummus). Id. Fin. 4, 12, 31. (Autem et vero, n. 378, II).

IV. Vocabula quae ad eandem vocem spectant eleganter saepe quibusdam interpositis distrahuntur. *Ea fere sunt ET GRAECIS LITTERIS celebrata ET LATINIS. Cic. Ac. 2, 2, 4. Bellum, et maxime civile, OPINIONE plerumque ET FAMA gubernatur. Id. Phil. 5, 10, 26. Ipse Sulla AB SE hominem ATQUE AB EXERCITU suo removit. Id. Verr. 1, 15, 38. DOLORI SUO maluit quam AUCTORITATI VESTRAE obtemperare. Id. Man. 19, 56.]*

455

Elegantissime proxima inter se collocantur:

1.^m Voces ab eadem stirpe derivatae et casus dissimiles ejusdem vocabuli. *TUAE TIBI occurrunt injuriae. Cic. Par. 2, 18. HOSTIS HOSTEM occidere volui. Liv. 2, 12, 10. [Rusticus urbanum MUREM MUS paupere fertur Accepisse cavo, VETEREM VETUS hospes amicum. Hor. S. 2, 6, 80. ILLE qui ILLA non invitus haberet. Cic. Verr. 4, 18, 38. — Frequentia sunt pronomina apte conjuncta. INI-MICI MEI MEA MIHI, non NEIPSUM ademerunt. Cic. Att. 3, 5.]*

2.º Vocabula opposita. *Quid est enim fletu MULIEBRI VIRO turpius? Cic. Tusc. 2, 24, 57. [Patris DICTUM SAPIENS TEMERITAS filii comprobavit. Id. Or. 63, 214. Cum caput OBSCURA NITIDUM ferrugine texit. Verg. G. 1, 467. Gravi teste privatus sum amoris summi erga TE MEI. Cic. Fam. 2, 2. RUSTICUS URBANUM murem cel. Hor.]*

456

I. Vocabula opposita ita etiam collocantur in diversis orationibus ut a) alterum sit initio, alterum in fine, vel b) utrumque initio, vel c) utrumque in fine: a) *EVOLARAT jam e conspectu fere fugiens quadriremis, cum etiam tum ceterae naves uno in loco MOLIEBANTUR. Cic. Verr. 5, 34, 88. b) AB ADULESCENTIA confecit orationes; SENEX historias scribere instituit. Nep. Cat. 3, 2. c) Defendi rempublicam ADULESCENS, non deseram SENEX. Cic. Phil. 2, 46.]*

II. Cum binae voces binis vocibus opponuntur, in altero membro saepe adverso ordine conjunguntur. *RATIO enim nostra CONSENTIT, PUGNAT ORATIO. Cic. Fin. 3, 3, 10. [FRAGILE CORPUS ANIMUS sempiternus movet. Id. Rep. 6, 24, 26 [Somn. Sc. 8]. Non enim video quomodo sedare possint MALA PRAESENTIA PRAETERITAE VOLUPTATES. Id. Tusc. 5, 26, 74.]*

¹ Haec porro verborum collocatio vocatur *chiasmus* ($\chi\alpha\sigma\mu\delta\varsigma$), «disposición en cruz, cruzamiento», a littera χ , quae crucis formam quodammodo refert.

et

epe

ris

ile,

pse

is,

Id.

i-

2,

m

es

3.

i-

i

2

i

457

I. Pronomen demonstrativum cum est antecedens relativi, orationem relativam saepe subsequitur. *Haec qui facit, non ego EUM cum summis viris comparo.* Cic. *Marc.* 3, 8. *Quod enim est apud Ennium, id latius patet.* Id. *Off.* 1, 8, 26.

II. Relativum et interrogativum dictionem cui vis tribuitur interdum sequuntur. Item conjunctiones subordinantes. *ROMAM quae asportata sunt ad aedem Honoris et Virtutis videmus.* Cic. *Verr.* 4, 54, 121. *TARENTUM vero quae vigilantia, quo consilio recepit.* Id. *C. M.* 11. *ROMAM ut nuntiatum est,* cet. Liv. 5, 23, 1. Nunquam tamen relativum et conjunctio in soluta oratione verbum sequuntur.

III. Vocativus saepissime post unam alteramve vocem collocatur. *Egrederere ex urbe, CATILINA.* Cic. *Cat.* 1, 8, 20.

458

Ordo simplicissimus verborum in oratione hic est: primo loco ponitur subjectum cum iis quae ad illud pertinent, deinde complementa; verbum sententiam claudit. *Romani templum in Capitolio Minervae CONDIDERUNT,* vel: *Romani Minervae templum in Capitolio CONDIDERUNT;* cet. ¹

459

Attamen oratio a certis quibusdam verbis saepissime orditur:

1.^m a voce interrogativa.

2.º a particula subordinanti, cum oratio est secundaria. Cf.

457, II.

3.º a relativo et demonstrativo tum pronomine, tum adverbio, quibus quasi vinculis sententiae conectuntur. *ILLUD est Catonis; a quo cum quaereretur,* cet. Cic. *Off.* 2, 25, 89. *quae cum intuerer.* Id. *Rep.* 6, 18 [Somn. Sc. 5]. *Ejus autem collega et in me perhonorificu set partium studiosus ac defensor bonarum.* Id. *Att.* 1, 13.

4.º a negatione quae totam orationem afficiat. *NEQUE enim fas esse arbitror quicquam me rogantem abs te non impetrare.* Cic. *Fam.* 5, 12, 8.]

460

Saepe princeps vocabulum vel initio vel in exitu ponitur, quo vehementius animum percellat majorve orationi virtus accedat.

1.^m initio: *Do, do poenas temeritatis meae.* Cic. *Att.* 9, 10, 2.

¹ Cf. Quintil. 9, 4, 26. Accusativus aliis casibus praestit frequent.

[AD MORTEM te, Catilina, duci jussu consulis jampridem oportebat. Id. Cat. 1, 1, 2. PRAECLARE ergo Aristoteles. Id. N. D. 2, 37, 93.]

2.º in exitu: Sed ea quae scripsisti me tardarunt, et AUCTORITAS MAXIME TUA. Cic. Att. 9, 10, 3. [Propterea quod aliud iter haberent NULLUM. Caes. G. 1, 7, 3. M. Antonius disertos ait se vidisse MULTOS, eloquentem omnino NEMINEM. Cic. Or. 5, 18. Meum fuit officium vel diligentia et copiis resistere, vel cadere FORTITER. Id. Fam. 14, 3, 1. Quod ante id tempus accidit NUNQUAM. Caes. C. 1, 6, 7.¹

461 Apud poëtas major invenitur quam apud alios scriptores transgressio verborum.²

II. ORDO ORATIONUM COMPOSITARUM

462 I. Orationes secundariae omnes, consecutivis exceptis, orationi principi praemitti possunt aut inseri.

a) Concessivae et comparativae multo frequentius praemittuntur quam inseruntur.

b) Temporales, condicionales, causales, interrogativae praeponuntur saepe, saepe subjiciuntur.

c) Objectivae et finales multo saepius subsequuntur.

¹ In infinito sine accusativo ea quae ad verbum primarium pertinent non solent inter duplex verbum interponi, praesertim si primarium praecit secundario. Sic: Philippus capta Olyntho constituit Amphipolim aggredi significat: F. después de la toma de O. resolvió acometer a A. Philippus constituit capta Olyntho Amphipolim aggredi significat potius: F. determinó acometer a A., luego que hubiese tomado a O.; i. e. Philippus utrumque constituit et capere Olynthum et Amphipolim aggredi. Utraque significatio continetur hoc ordine: Philippus capta Olyntho Amphipolim aggredi constituit.

² Praeter ea quae de praepositionibus, cel. dicta sunt haec maxime animadvertenda:

1.m Praepositio cum suo casu et sine praepositione casus a suis verbis et participiis secerni possunt. Solos felices viventes clamat in urbe. Ilor. S. 4, 1, 42.

2.m Adjectivum et genitivus a suis substantivis ad poëtae arbitrium sejunguntur. Ipse deum tibi me claro demittit Olympo REGNATOR. Verg. Aen. 4, 268. — Sic frequens est distributio substantivi et adjectivi per duas hexametri partes et pentametri: Cum CAPUT OBSCURA | NITIDUM FERRUGINE teat, IMPIAQUE AETERNAM | timuerunt SAECULA NOCTEM. Verg. G. 1, 467-68. Qui FERA TERRIBILI | jaculatur FULMINA DEXTRA. Ov. M. 2, 61.

3.m Et, nec, sed (sed enim), nam, namque, raro aut et vel, item pronomen relativum secundam sedem occupare possunt. Quo gemitu conversi animi, COMPRESSUS ET omnis Impetus. Verg. Aen. 2, 37. PROGENIEM SED ENIM Trojano a san-

Id.

TAS
ent
os,
vel
1.

to-

1-

r

d) Ablativus absolutus collocatur in sede orationis cui respon-
det. *Cautius posthac historiam attingam, TE AUDIENTE.* Cic. *Brut.* 11,
44; causalis.

e) Orationes infinitivae saepissime subsequuntur.

II. Inseritur autem oratio secundaria primariae hac fere ratione:

1.^m Si nominativus aut accusativus orationis primariae pertinet
etiam ad secundariam, vox haec communis praecedat, et in secundaria
reticetur. *PYTHAGORAS, cum in geometria quiddam novi invenisset, Mu-
sis bovem immolasse dicitur.* Cic. *N. D.* 5, 36, 88. At etiam: *Cum Py-
thagoras in geometria, cet. Id quidem ego, si tu neges, certo scio.* Ter.
Haut. 652.

2.º Si casus obliquus orationis primariae subjectum est secun-
dariae, praeterea casus obliquus, subjectum vero secundariae reticetur.
*L. MANLIO A. f., cum dictator fuisset, M. Pomponius tribunus plebis
diem dixit.* Cic. *Off.* 3, 31, 112. (*Idem*) *CRETENSIBUS, cum ad eum
legatos deprecatoresque misissent, spem deditionis non ademit.* Id.
Man. 12, 55.

3.º Ubi terminus communis nullus est, praemittitur vocabulum,
cui major quam ceteris vis tribuenda. *TREBATIUM cogitaram, quocum-
que exirem, mecum ducere.* Cic. *Fam.* 7, 5, 1. *TUIS enim OPIBUS ET
CONSULATU TUO, etiamsi timidi essemus, tamen omnem timorem abjice-
remus.* Id. *Fam.* 11, 21, 4.

NB. 1. Etiam duplex oratio secundaria primariae praeponi aut

quae duci Audierat. *Ib.* 4, 49. *Arma virumque cano, TROIAE qui primus at oris cet. —
Et particulae subordinantes ab initio orationis longius trajiciuntur. Hic jacet immitti
consumptus morte Tibullus, Messallam terra dum sequiturque mari.* Tib. 4, 3, 55.

4.^m Conjunctiones copulativae et disjunctivae non semper alterum membrum
proxime praecedunt. *Ubi acris Invidia atque viget tibi crimina.* Hor. *S.* 4, 3, 61.
Cum lectulus aut me Ponticus excepit. *Ib.* 4, 4, 433. *Namque pila lippis inimicum et
ludere caupo.* Hor. *S.* 4, 5, 49; = *namque pila ludere lippis et crudis inimicum (est).*

5.^m Encliticae *que, ve, ne* junguntur aliquando vocabulo, verbo saepe, inter
utrumque earum membrum interjecto. *Messallam TERRA dum sequiturque MARI.*
Tib. 4, 3, 55.

NB. *Que* transferri potest ad duas pluresve dictiones sequentes. *PRaesentis
casus immemorque facit.* Ov. *Tr.* 4, 1, 46.

6.^m Substantivum duabus orationibus commune ponitur nonnunquam in
sola secunda, adjectivo aliquando primae addito. *Transmittunt cursu campos atque
agmina CERVI Pulverulentā fugā glomerant.* Verg. *Aen.* 4, 454. *Quid pater ISMARIO, quid
mater profuit ORPHEO?* Ov. *Am.* 3, 9, 21.

7.^m Dictio, maxime verbum, orationis brevis primariae in secundariam trans-
it aliquando. *Sedulus hospes Paene maceros ansit dum turdos versat in igni.* Hor. *S.*
4, 5, 72.

Adn. Verborum collocatio liberior in poesi lyrica et epica est quam in comi-
ca, nam hujus sermo familiaris.

inseri potest. *Cum hostium copiae non longe absunt, etiamsi irruptio nulla facta est, tamen agricultura deseritur.* Cic. *Man.* 6, 15. (*Pythagorēos*) *serunt, si quid affirmarent in disputando, cum ex ipsis quaeretur quare ita esset, respondere solitos: Ipse dixit.* Id. *N. D.* 1, 5, 10.

NB. 2. Oratio altera secundaria subsequi potest conjunctionem prioris secundariae. *Haec magnitudo maleficii facit ut, nisi paene manifestum parricidium proferatur, credibile non sit.* Cic. *S. Rosc.* 24, 68. (Secundaria inserta secundariae).

NB. 3. Oratio secundaria etiam inserta praeponi potest alteri secundariae a qua pendet. *Eodem die, qualis esset natura montis et qualis in circuitu ascensus, qui cognoscerent misit.* Caes. *G.* 1, 21, 1.4.

463 Parenthesis sententiam diversam in mediam conjicit comprehensionem. *Quae vis insit in his paucis verbis (PLURA ENIM COMMITTENDA EPISTOLAE non erant), si attendes, quod facis, profecto etiam cet.* Cic. *Fam.* 6, 2, 3. [Ilud vero cavendum diligenter, ne longior parenthesis neve crebro adhibeatur.]

III. DE PERIODO

464 I. Periodus dicitur sententia composita, ejus oratio secundaria primariae sive antepositur, sive interponitur. (*Naturam*) *si sequemur ducem, nunquam aberrabimus* Cic. *Off.* 1, 28, 100. *Te miror, Antoni, quorum facta imitare eorum exitus non perhorrescere.* Id. *Phil.* 2, 1, 1. (Periodus simplex).

NB. Dicitur etiam aliquando periodus sententia composita coordinata ejus prima oratio pendet a secunda ope particulae. *Ergo et mihi meae pristinae vitae consuetudinem, C. Caesar, interclusam ape-*

4 I. Oratio infinitiva interjici potest inter orationem modi finiti: *Omnes CAESAREM APPROPINQUARE narrant.*

II. Oratio modi finiti aut aliquod ejus verbum interjici potest inter orationem infinitivam. *Pythagoram Philumtem FERUNT venisse.* Cic. *Tusc.* 5, 3, 8. *Timotheum, clarum hominem Athenis et principem civitatis, FERUNT, CUM CENAVISSET APUD PLATONEM EOQUE CONVIVIO ADMODUM DELECTATUS ESSET, VIDISSETQUE EUM POSTRIDIE, dixisse.* Ib. 5, 35, 400; cf. 462, II, NB. 1.

III. Subjectum orationis infinitae aliquando, nonnunquam aliud vocabulum, praeponitur verbo orationis praecipuae. *Caesar sese negat eo die proelio decertaturum.*

ruisti, et his omnibus ad bene de omni republica sperandum quasi signum aliquod sustulisti. Cic. Marc. 1, 2.

II. Dicitur tamen proprie periodus, sive periodus oratoria, sententia in primis accommodata ad dignitatem orationi atque ornatum conferendum, e pluribus propositionibus secundariis sive antepositis sive interpositis conflata, ob eamque rem certis partibus sive membris a se mutuo pendentibus comprehensa, numero praestans et quasi concentu aures permulcens.

Nam cum antea per aetatem nondum hujus auctoritatem loci attingere auderem, statueremque nihil huc nisi perfectum ingenio, elaboratum industria afferri oportere; omne meum tempus amicorum temporibus transmittendum putavi. Cic. Man. 1, 1.

Constat igitur periodus oratoria e partibus duabus: protasi et apodosis, quae dicuntur etiam antecedens et consequens. Est autem protasis pars prior in qua oratio crescit quodammodo et attollitur; apodosis vero altera, in qua oratio perfecta conquiescit.¹

4 Praelerea protasis et apodosis constant suis partibus seu membris, uno vel pluribus, unde periodus dicitur bimens, trimens, quadrimens. At est etiam simplex, cum sensus unus longiore ambitu circumducitur: 464, 1. Est autem membrum pars continens sensum aliquem sed suspensum atque imperfectum, cujus in fine morula aliqua fit et interspiratio; quare unam saltem orationem debet comprehendere; at potest plures sive interpositas sive consequentes. Singula porro haec membra si vel paria erunt vel non valde disparia, multo gratior et venustior erit oratio.

Jam vero membra constant interdum suis partibus sive incis. Est ergo incisum pars membri quae brevem orationem vel explicitam vel implicitam comprehendit.

At extra periodum dicitur etiam membratim et incisim: vide Cic. Or. 67, 224.

NB. Subjecta periodus constat membris duobus, quorum primum duo incisa, alterum tria continet. Quid est tam admirabile | quam ex infinita multitudine existere unum, || qui id quod omnibus natura sit datum | vel solus | vel cum paucis facere possit? Cic. de Or. 1, 8, 31.

Adn. 1. Dotes periodi, rationem ipsius amplificandae reddendaeque numerosae v. in Rhetorica.

Adn. 2. Ab aliquibus recentioribus vocatur historica ea periodus quae apud historicos factum aliquod amplificat iis adjunctis quae rem praecedunt et comitantur. Vide v. c. Liv. 4, 6, 1.

CAPUT XVII. DE NONNULLIS FIGURIS ET ORATIONIS
VITIIS ¹

I. FIGURAE

465 Figura est nova loquendi ratio a trito et vulgari sermone remota, quae fere ratione aliqua usuve disertorum nititur. Figurae aliae sunt grammaticae, aliae rhetoricae. Illae ad Latinam constructionem, hae ad ornatum maxime referuntur.

466 Syllepsis, i. e. comprehensio, habetur cum ad unum verbum sententiae plures coordinatae referuntur, nonnunquam etiam subordinatae. *Paene ille timore, ego risu corruui.* Cic. *Q. fr.* 2, 8, 2. [*L. Luculli virtutem quis? at quam multi villarum magnificentiam IMITATI!* Id. *Off.* 1, 39, 140. *Si te municipiorum non PUDEBAT, ne veterani quidem exercitus?* Id. *Phil.* 2, 25, 61. — Et potest verbum subaudiri etiam in alio tempore: *Olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore OBSERVOR a familiarissimis Caesaris.* Cic. *Fam.* 7, 24, 1; i. e. *ab ullis observabar.* ²]

NB. Verbum infinitum frequenter subauditur ex finito etiam orationis secundariae. *Pueros attribue ei QUOT ET QUOS VIDEBITUR.* Cic. *Att.* 12, 30, 1; i. e. *attribuere aut attribuendos (esse).* *Rogat Rubrum ut, QUOS COMMODUM EI SIT, invitet.* Id. *Verr.* 1, 26, 65.

467 Zeugma figura est, praesertim apud poetas et scriptores minus accuratos, qua verbum ad plura substantiva refertur, quod tamen proprie viciniore convenit. *Alii NAUFRAGIO, alii A SERVULIS ipsius INTERFECTUM eum (Magonem) scriptum reliquerunt.* Nep. *Hann.* 8, 2; i. e. *naufragio perisse.* *JURA MAGISTRATUSQUE LEGUNT.* Verg. *Aen.* 1, 426. i. e. *jura constituunt mag. leg.*

¹ Recentiorum doctrina de figuris saepe differt ab antiquorum.

² Ab rhetoribus vocari solet *ad junctio*; quae cum potius ad constructionem quam ad ornatum pertineat, grammatica haec figura habenda est. Syllepsis est etiam rhetorum, sed ab hac diversa.

468 Ellipsis¹ figura est, qua id quod in oratione deest foris omnino petendum est. Desideratur autem:

1.^m substantivum a) *aedes* aut *templum* frequenter post *ad*, aliquando post *ab* et *propter*. *Ventum erat ad VESTAE*. Hor. S. 1, 9, 35. [b) *uxor*, *filius*, *servus*. *Verania Pisonis (uxor)*, *Hasdrubal Gisgonis (filius)*, *Caecilia Metelli (filia)*.]

2.º verbum *est* et *sunt* a) in proverbiiis et sententiis. *Omnia praeclara rara*. Cic. Lael. 21, 79.

b) in rapida transitione et vehementi. *Sed haec vetera: illud vero recens, Caesarem meo consilio interfectum*. Cic. Phil. 2, 11, 25.

c) in vivida descriptione. *Mare (Africum) saevum, importuosum; ager frugum fertilis, bonus pecori, arbore infecundus*. Sall. J. 17, 5.

d) cum participio praeteriti in narratione. *Valerius Horatiusque consules sortiti, uter dedicaret*. Liv. 2, 8, 6. [Aliquando desiderantur etiam *erat* et *fuit*, *erant* et *fuerunt*.]

NB. Raro desiderantur *sit* et *esse*. *Potest incidere saepe contentio et comparatio, de duobus honestis utrum honestius*. Cic. Off. 1, 43, 152. *Volo (nolo, malo) me physicum*. (Cum participiis *esse* frequenter desideratur).]

3.º In sermone cotidiano praesertim ejusque imitatione verbum passim celatur, cum sensus perspicuus est et brevitatis expetitur. *Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum*. Cic. Att. 15, 17, 2; *subaudi venerit, proficisci*.

[Ita saepe cum verbis *dico*, *quaero* seu *interrogo*, *facio*. *Bene igitur idem Chrysippus (dixit)*. Cic. N. D. 2, 14, 38. *Ille ex me, nihilne audissem novi; ego negare*. Id. Att. 2, 12, 2. *Valde considerandum est ne quid temere, ne quid crudeliter*. Id. Off. 1, 24, 82.—Item in transitionibus abruptisque interrogationibus. *Sed quid ego alios? (commemoro)*. *Quid tibi cum hac re? Quid multa? en una palabra.—Di meliora! (dent); nihil ad me (pertinet); sortes fortuna (juvat)*, cet.

Nota locutionem *si nihil aliud*, «si no por otra razón», et apud Liv. et sqq. *nihil aliud quam*. *Venit in judicium (P. Junius) si nihil aliud, saltem ut eum paulo obsoletius vestitum videret*. Cic. Verr. 1, 58, 152. *Venter in medio quietus nihil aliud quam datis voluptatibus fruitur*: cf. Liv. 2, 32, 9; i. e. *nihil aliud facit nisi fruitur*.

4.º Quo celerior feratur oratio, demitur aliquoties particula a) in

¹ Latine dicitur *detractio*: QUINT. 4, 5, 38 et 40. Cf. 8, 6, 21, et 9, 3, 48.

obliqua interrogatione. *Homo quid ageret, TACERET, RESPONDERET...* nesciebat. Cic. Verr. 3, 25, 62; pro *taceretne an responderet*.

b) in oratione temporali et condicionali. *Nondum plane ingemueram: Salve, inquit Arrius.* Cic. Att. 2, 15, 3; subaudi *cum*. *Venit hiems, teritur Sicynia baca trapetis.* Verg. G. 2, 519; = *cum venit*. *Probus quis Nobiscum vivit, multum demissus homo ille.* Hor. S. 1, 3, 56.¹⁾

469

I. Anaphora est figura, qua vox eadem in singulis membris repetitur. *Nunc mihi NIHIL libri, NIHIL litterae, NIHIL doctrina prodest.* Cic. Att. 9, 10, 2.

II. Pleonasmus fit, cum aliqua dictio in oratione redundat. Adduntur enim interdum quaedam affirmationis gratia. *HISCE OCULIS egomet vidi.* Ter. Ad. 329 [3, 2, 31]. *Vocemque HIS AURIBUS hauri.* Verg. Aen. 4, 559. Quod si fit sine causa, vitium est.

NB. Pro simplici imperativo invenitur maxime in stilo familiari verbum *facio* adhibitum per periphrasim. *FAC valeas.* Cic. Fam. 12, 12, 5; i. e. *vale*. [*FAC ne quid aliud cures.* Ib. 16, 11, 1; pro *nihil aliud curaveris*. (*Impetrant ut ne jurent.* Id. Verr. 1, 47, 125. *Diem scito esse nullum, quo die cet.* Id. Q. fr. 3, 3).]

III. Enallage, i. e. immutatio, fit cum pars una orationis pro alia ponitur, ut *nullus* pro *non*, n. 424, NB. 2; *vivere* pro *vita*. Ita adjectivum pro adverbio, n. 394, NB.

IV. Tmesis est cum verbum compositum dividitur, aliqua dictione interposita. *PER mihi GRATUM erit PERQUE JUCUNDUM:* cf. Cic. Att. 5, 10, 4.

[NB. In soluta oratione fit tantum tmesis a) cum pronomini bus *quicumque, qualiscumque*, minus saepe cum *quantuscumque* et *quilibet*, v. g. *qua re cumque possum; quo ea me cumque ducet; quale id cumque est; cujus rei LUBET simulator*, Sall. C. 5, 4; b) cum vocabulis juxta positis cumque compositis ex particula *per*, interjectis saepe particulis *que* et *ve*, ut *resque publica, senatusve consultum* (*res vero publica*). At poetae praepositionem etiam a verbo composito sejungunt ope particulae *que*, ut *inque salutat*. Verg. Aen. 9, 288; item dijungunt *hactenus, eatenus, quadamtenus*. *Est QUADAM prodire TENUS, si non datur ultra.* Hor. Ep. 1, 1, 32; hasta cierto punto.]

¹ Cf. KÜHNER, n. 478, 5.

V. Anacoluthon¹ est oratio in qua constructio incepta aut abruptum aut non absolvitur. *Saepe ego doctos homines — quid dico saepe? immo nonnunquam; saepe enim qui potui? qui puer in forum venerim, nec inde unquam diutius quam quaestor afuerim? — sed tamen audivi, et Athenis cum essem, doctissimos viros cet.* Cic. *de Or.* 2, 90, 363. *Utile videbatur Ulixi, ut quidem poetae tragici prodiderunt (nam apud Homerum, optimum auctorem, talis de Ulixe nulla suspicio est), sed insimulant eum tragoediae simulatione insaniae militiam subterfugere voluisse.* Id. *Off.* 3, 26, 97; *utile v. Ulixi subaudi militiam subterfugere.*

VI. Hendiadys² exprimit per alterum substantivum quod poterat per adjectivum vel genitivum. *Pateris libamus et auro.* Verg. *G.* 2, 192; *pro pateris aureis.* [*Molem et montes insuper altos imposuit.* Id. *Aen.* 4, 61. i. e. *super (ventos) impos. molem altorum montium. Medicinam affert longinquitas et dies.* Cic. *Tusc.* 3, 16, 35; apud quem haec figura frequens est.]

VII. Hypallage, i. e. mutatio, fit cum adjectiva non tribuuntur substantivo cui respondent, sed alii; ut: *Fontium gelidae perennitates.* Cic. *N. D.* 2, 39; *pro: fontium gelidorum p.* Hanc figuram poetarum usus valde frequentavit.

[VIII. Prolepsis est anticipatio quaedam, qua poetae substantivo qualitatem attribuunt, quae ex actione verbi demum oritur. *Premittit placida aequora pontus.* Verg. *Aen.* 10, 103; i. e. *premittit aequora ita ut placida fiant, sive premendo placida reddit Protecti, ib.* 2, 44; de suerte que quedan protegidos.]

IX. Hysteron proteron³ est ordo verborum et sententiarum praeposterus (invertido), i. e. eum praecedat quod sequi deberet; ut: *Moriamur et in media arma ruamus.* Verg. *Aen.* 2, 353.

X. Subiectum orationis obiectivae conjunctionalis atque interrogationis obliquae transit aliquando in accusativum verbi principis. Quod fit maxime in sermone eotidiano. Sic *pro: Istuc, quicquid est, fac ut (ego) sciam dixit Ter. Istuc, quicquid est, fac me ut sciam. Haut.* 81 [1, 1, 32]. *Scis me in quibus sim gaudiis? Ter. Eun.* 5, 98, 5 [1035]. *Nam sanguinem, bilem, pituitam, ossa videor posse dicere quo modo facta sint.* Id. Cic. *Tusc.* 4, 24, 56; *pro: nam sanguis, bilis, cet. quo modo facta sint videor posse dicere.*⁴ Cf. n. 348, NB. 4.]

¹ Ex ἀν privativo et ἀκολουθεῖω, sequor. Omissio ipsa constructionis dicitur anacoluthia. V. *Biblioth. Nicolai E. Lemaire*, vol. VI oper. Ciceronis, pp. XXX-XL, *de Anacoluthis in Ciceronis libris de Officiis*, auctore Carolo Beier.

² «Est vox male conflata ex Graecis vocibus ἐν διὰ δύοιν unum per duos». Forcell.

³ Ὑστέρων πρότερον seu ὑστερολογία.

⁴ Cf. Granatensis: «A todas las lumbres del cielo haré que se entristezcan». *Orac. y Med.*, juicio final, señales que precederán. B. 8, 41: *pro: «haré que todas las lumbres... (Attractio subiecti orationis secundariae ad primariam).*

II. ORATIONIS VITIA

470 Oratio tres virtutes habere debet: ut emendata, ut dilucida, ut ornata sit. Quamobrem omni contentione, velis ut ita dicam remisque fugiendus sermo barbarus, obscurus, inornatus.

I. Barbarum sermonem efficiunt soloecismus et barbarismus sive vitiosa partium orationis compositio et dictio parum Latina. ¹

II. Obscurus fit sermo maxime amphibolia seu ambiguitate, longiore et crebra parenthesi, confusa ac perturbata verborum transgressionem; ut *Lachetem audio percussisse Demeam*; [*pila lippis inimicum et ludere crudis*: cf. n. 461, 4.^m]

III. Inornatae orationis vitia sunt praecipue:

1.^m Cacophonia, seu conjunctio consonantium quae aspere concurrunt; ut *rex Xerxes, ars studiorum, quispiam cuiquam quod convenit neget? O fortunatam natam, me consule, Romam*.

2.^m Hiatus sive creber vocalium concursus, qui vastam et hiantem orationem reddit; ut *baeae aeneae amoenissimae; viro optimo obtemperasti olim*.

3.^m Congeries mularum vocum eiusdem exitus; ut *plorantes, lacrimantes, obtestantes*.

4.^m Macrologia, quae est longior quam oporteat sermo. *Legati, non impetrata pace, retro domum unde venerant abierunt*. Liv. apud Quintilianum, 8, 3, 53.

5.^m Tautologia, quae est ejusdem verbi aut sermonis iteratio sine causa; ut *ibant qua poterant, qua non poterant non ibant*.]

4 Accipe nonnullos: *Scribo cum calamo; id non facias; vocant nos ad ludum, pro vocamur; loquemur cum venias, pro cum venies aut veneris; habeo dicendum de senectute, pro dicendum mihi est; videtur quod philosophi disputant, pro philosophi videntur disputare; pedites ac equites pro equitesque, et, atque equites; crastina die, pro crastino (die); caput decimum secundum pro duodecimum; quinque, quinquaginta, cet. mille pro q. milia; lego quin intelligam, pro lego nec intelligo; a. d. V Kal. Junii, pro Junias; sede, pro asside, siéntate, siéntese V.; emphatice, pro per emphasim, verba volendi, pro v. voluntatis; Areópágu, pro Areópagus; taedet me corrigendi, pro corrigere.*

NOTIONES ETYMOLOGIAE

[CAPUT I. DE VERBORUM FORMATIONE PER FLEXIONEM

I. DE APOPHONIA SIVE MUTATIONE ALIQUARUM LITTERARUM ¹

1. VOCALIUM

471 I. Vocolcs substitutioni subjacent frequenter:

a) *ā* (breve) variat vices cum *ē* (brevis), ut *sātum* et *sēro*. Cf. n. 140, NB. 3.

b) *ē* (breve) 1.^m variat vices cum *ō*, ut *tēgo* et *tōga*, *cobertura*, *toga*, *pēndo*, *peso*, et *pōndo*, *en peso*, *del peso*, *equōs* (= *equus*) et *equē* (vocat.). 2.º cum *ī*, ut *tēgo* et *tīg-num*, *tīg-illum*. 3.º *ē* (breve) syllabae clausae, n. 11, transit in *ī* in syllaba aperta, ut *mīlēs* *mīlī-tis*, *prīncēps* *prīncī-pis*.

NB. *ē* breve etiam amittitur, v. g. *s-unt*: cf. *es-t*; *gī-gn-o*, cf. *gēn-ui*; *sido* pro **si-sd-o* a **si-sēd-o*. (Syncope).

c) *ī* breve finale saepe mutatur in *ē* breve, ut *marē* pro *marī*. ² In medio verbo etiam expellitur, ut *valde* seu *valide*.

d) *ō* breve mutatur in *ū* breve in syllaba extrema, ut *servūs* pro *servōs*, *corpūs* pro *corpōs*, cf. *corpor-is*, *genūs* pro *genōs* (γένος), *domī-nūm* pro *dominōm*: cf. n. 25, adn. in ima p.

NB. *o* (longum et breve) etiam amittitur, v. g. *ne-pōt-em* a *nepos*, et *ne-pt-em* a *ne-ptis*; *genī-tōr-em* et *genī-tr-icem*, *genī-tōr* et *genī-trīx*.

e) *ū* breve mutatur in *ō* breve ante *r*, ut *fōre* pro *fūre*, a radice

¹ Praemittuntur haec partim phonetica, partim morphologica, quod sint utilia ad ea quae sequuntur rectius cognoscenda. Quae ad compositionem et contractionem pertinent v. inferius, c. III. In toto hoc cap. de formatione verborum nonnulla traduntur solum ut veri similia. Cf. MENDIZÁBAL, LAURAND, VI, cet.

² *ai* incipit mutari in *ae* parte extrema saeculi sexti. Circa finem saeculi septimi et aetate Augustea vetus *ai* reviviscit. GARRUCC. cap. XX, can. 6.

fu, cf. *fu-i*.⁴ Etiam rejicitur, ut *disciplina* pro *discipulina*, a *discipulus*.²

f) *ei* fit *ī* longum, ut *hīc*, ab *heic*.³

g) *oi* 1.^m initio syllabae fit *oe*, ut *poena* (a *poina*); *oe* autem fit *ū*, v. c. a *poena punire* (pro *poenire*). 2.º in syllaba finali evadit *z*, ut *equi* (ab *equoi*).⁴

h) «au coepit mutari in *ō* saeculo sexto, v. g. *Claudius* in *Clōdius*»,⁵

II. Vocales saepe subjacent mutationi quantitatis:

a) *ā* (longum) vices variat cum *ă* (brevis), ut *āreo* et (*h*)*ārena*, *lābor* verbum et *lābo*, cet.

b) *ē* (longum) vices variat cum *ă* (brevis), ut *ēgi* et *āgo*, *fēci* et *fācio*; et cum *ē* (brevis) ut *sē-men* et *sēro*, *ēmī* et *ēmo*, *tēgula* et *tēgo*, *sēdes* et *sēdeo* (et *sōlium*).

c) *z* (longum) sufficitur *ī* (brevis), ut *fīdus*, *fīdere*, cet. et *fīdes*, *fīdelis*, cet.⁶

d) *ō* (longum) sufficitur *ō* (brevis), ut *fōdi* et *fōdio*, *ōdi* et *ōdium*, *sōpīre* et *sōpor*; et *ă* (brevis), ut *dōnum* et *dāre*, *dātus*; *cōs* et *cātus*; item sufficitur *ē* (brevis), ut **majōs-em*, prisc. pro *majōr-em*, et *majēs-tas*, **honōs-em* pro *honōr-em* et *honēs-tas*.

e) *ū* (longum) sufficitur *ū* (brevis), ut *lūceo*, *lūna*, pro **luc-na*, et *lūcerna*.

NB. Litterae finales *l*, *m*, *r*, *t* corripunt vocalem praecedentem natura longam, v. g. *tribunū*, cf. *tribunālis*; *amabū*, cf. *amabūmus*; *amūr*, cf. *amōris*, *mūr*, cf. *μῦς*; *amūt*, cf. *amūs*, *monēt*, cf. *monēs*, *audīt*, cf. *audis*. Sed de monosyllabis, n. 523.

III. Aliquoties per epenthesis additur vocalis medio vocabulo, v. g. *ag-e-r*, cf. *agr-i*, *pulch-e-r*, *ūc-e-r* pro *ācr-is*.

⁴ «Antiqui moris fuit *u* vertere in *o* subsequente *l*, v. gr. *vōlnus* pro *vulnus*, *vōlt* pro *vult*, *Hercōles*; *u* vel *o* promiscue jam adhibetur prima parte saeculi sexti; rarior deinde *o*». Cf. GARRUCC. *ibid.* V. n. 130, NB.

² Cf. Quintil., 4, 6, 49.

³ «*ei* pro *ī* (longo), in radicibus vocum ad antiquissimam linguam sic pertinet, ut ejus consuetudo nunquam sit intermissa». GARRUCC. *ib.*

⁴ «*oe* diphthongus medio saeculo septimo incipit locum tenere *oi*, qua aetate *mūrus* pro *moirus*, *lūdus* pro *loidus* aut *loedus* scribitur». GARRUCC. *ib.*

Ib. Nota mutationem *du* in *b*: *bellum*, olim *dvellum* siue *duellum*. *Aufugio*, cet. n. 167, I.

⁶ Cf. prisc. *fīdere* (*fīdere*) et *fīdōs* (*foedus*).

2. CONSONANTIIUM ¹

472

I. Ante *s* et *t* in derivatione *b* vertitur in *p*, ut a *scrib-o*, *scrip-si*, *scrip-tum*; in compositione raro: v. g. *ob-tineo*, raro *op-tineo*: cf. n. 139, I; *c* autem in *g* sequentibus *l*, *m* aut *n*, ut *neg-lego* a *nec*, *seg-mentum* a *sec-o*, *ilig-nus* ab *ilic-is*.

II. Dentales *d* et *t* excluduntur saepe *s* subsequente, ut *fons* pro **fontis*, cf. *font-is*: cf. etiam n. 139, II.—Et *d* finale resecatur post vocalem productam: *musā* pro **musad*, *templō* pro **templod*, *prō* a **prod*, *certē* et *certō* pro **certed*, **certod*.

III. *n* praecedens *s* finalem expungitur, vocalis autem brevis compensatione producitur, ut *musā* pro **musans*, *puerōs* pro **puerons*.

IV. *m* et *n*, praecedente consonante, ² e sibi praeposunt, ut *ped-em* pro *ped-m*, *ped-ēs* pro **ped-ens*, v. praeept. proxime antecedens. Adduntur autem praesenti aliquorum verborum quae *a*, *i*, *u* habent in radice, ut *fra-n-go*, cf. *freg-i*, *vi-n-co*, cf. *vic-i*, *ru-m-po*, cf. *rup-i*. (Epenthesis).

V. *l* mutatur in *r* cum in altera syllaba est alterum *l*, ut *familiaris*, *militaris* pro **familialis*, **militalis*, *caeruleus* pro **caeluleus* (*caelum*).

VI. *r* e contrario convertitur in *l*, ut *agel-lus* pro **ager-lus*, *stel-la* pro **ster-la*. Nota etiam hanc assimilationem perfectam in *flam-ma* pro **flag-ma*, *sum-mus* pro **sup-mus*, cf. *supra*, *superior*, *concus-si* pro **concut-si*, *mes-sui* pro **mel-sui*, *penna* (et *pinna*) pro **pel-na* a *pet-o*, *sel-la* pro **sed-la* a *sed-eo*, *quip-pe* pro **quid-pe*, cf. *nem-pe*; *mes-sis* pro **met-lis*(?) cf. *meto*; *mis-sus* pro **mit-sus*; sed *mī-si* pro *mis-si*, cet.

VII. Cum vox in duplicem explosivam ³ exit, posterior expungitur, v. g. *lac* pro **lact*, cf. *lact-is*.

VIII. *s* vocalibus interiacens mutari solet in *r*, ut *flor-is* a *flos*, *quaer-o* pro *quaes-o*: cf. *quaesumus*, *ama-re* pro *ama-se*, cf. *es-se*. (Rhotacismus).

IX. *s* post *l* et *r* mutatur in praecedentem: *vel-le* pro *vel-se*, *fer-re* pro *fer-se* ante *f* fit *f*, ut *differo* pro **dis-fero*, n. 168, II.

X. In principio vocabulorum aliquando consonantes mutationi fuerunt obnoxiae; sic *gubernio* pro **cub-*, cf. *κυβερνήτης*.

XI. Notanda hic apocopa, quae fit rejecta in fine littera, ut *puer* pro **puerōs*; metathesis, cum littera locum mutat, v. g. *crēvi* a *cerno*, *sprēvi* a *sperno*, quod praesertim verbis liquidis evenit; syncope syllabica, cum duae syllabae concurrunt aut aequales, v. g. *nutrix* pro **nutritrix*, aut eadem consonante incipientes, ut *stipendium* pro **stipendium* ab *stipem pendere*.

¹ Mutatas consonantes in praeteritis et supinis v. in nn. 139-141, in praepositionibus, nn. 167-68, alias, n. 166, cet.

² Dicuntur nasales vocales et hoc signo distinguuntur: *m*, *n*.

³ Dicuntur explosivae *b*, *c*, *d*, *g*, *p*, *t*.

II. DE FORMATIONE POSITIONUM NOMINALIUM

473

I. In prima declinatione hae sunt positiones:

SINGULARI			PLURALI		
Nom.	$\bar{a} + (-s)$	$= \bar{a}$	$\bar{a} + -\bar{y}$	$= ae^2$	
Gen.	$\bar{a} + -\bar{i}$ (arc. $-s$)	$= ae$	$\bar{a} + -r\bar{u}m$ (prisc. $\bar{s}om$)	$= arum$	
Dat.	$\bar{a} + -\bar{i}$	$= ae$	$\bar{a} + -\bar{i}s$ (raro $-b\bar{u}s$)	$= \bar{i}s^3$	
Acc.	$\bar{a} + -m$	$= \bar{a}m^4$	$\bar{a} + (-n)s$	$= \bar{a}s^4$	
Voc.	ut nominativus		ut nominativus		
Abl.	$\bar{a} + (-d)$	$= \bar{a}$	ut dativus		

II. Cur a nominativi corripitur causa manet ignota. S autem a nominativo primae rejicitur.

III. Genitivus exit in es . Sed haec positio substituitur per i locativum in prima et secunda declinatione; verum positionis es vestigia manent in genitivo *patrisfamilias*. Cf. 471, I, c).

IV. Vera ablativi terminatio non est simplex d , sed ed ; quare *musā* est a *musad*, *musad* a **musaed*. Cf. 472, II.

V. A **musa-sōm* est **musa-rōm*, n. 472, VIII, et hinc *musa-rūm*, n. 471, II, NB. et ib. I, d). *Um* pro *arum*, n. 23, NB. 2.

NB. In nonnullis thematis in ro amissa est per apocopen syllaba os (us), v. g. *puer*, *vir*. Cf. n. 25.

474

I. Secundae declinationis hi sunt exitus:

	SINGULARI		PLURALI	
	masc. et fem.	neut.	masc. et fem.	neut.
Nom.	$-s$	$-m$	$-\bar{y}$	$-\bar{a}$
Gen.	$-\bar{y}$	$-\bar{y}$	$-rum$ ($-um$)	$-rum$ ($-um$)
Dat.	$-\bar{i}$	$-\bar{i}$	$-\bar{i}s$	$-\bar{i}s$
Acc.	$-m$	$-m$	$-(n)s$	$-\bar{a}$
Voc.	—	$-m$	$-\bar{y}$	$-\bar{a}$
Abl.	$-(d)$	$-(d)$	$-\bar{i}s$	$-\bar{i}s$

II. O (breve) thematis in \bar{y} est attenuatum in nominat. et accus., in \bar{y} in vocativo. Cf. n. 471, I, b) et d).

III. Genitivus caret exitu, qui substituitur locativo: *dominōt* = *dominū*: n. 471, I, g). Quae contractio fit etiam in nominat. et vocat. plur. Pro *domini* et *dominis* invenitur in titulis *dominei*, $-eis$; \bar{i} enim saepe per ei scriptum est: n. 5 in ima p.

1 Cf. n. 471, II, NB.

2 Cf. n. 471, I, c).

3 Forma prima est *ais*, *ai* autem in syllaba non initiali fit \bar{i} . LAUR. VI, 38.

4 Cf. 472, III.

IV. Dat. * *dominŏi* contrahitur in *dominŏ*.¹

V. Pro genit. *dominorum* cf. genit. *musarum*, *ŏ* producto per analogiam primae declinat. *Divum*, *superum*, cet. a * *divo-om* = * *divŏm* = *divŏm*, n. 471, II, NB. = *divum*, 471, I, d).

VI. * *Dominŏ-is* = *dominŏis*, 471, I, g). * *Domino-us* = *dominŏs*, n. 472, III.

475

1. Tertiae declinationis hae sunt positiones:

	SINGULARI		PLURALI	
	masc. et fem.	neut.	masc. et fem.	neut.
Nom.	(-s)	—	-ēs	-ŏ
Gen.	-ŏs	-ŏs	-ŏm	-ŏm
Dat.	-i	-i	(i) -bŏs	(i) -bŏs
Acc.	-m	—	-ēs	-ŏ
Voc.	(-s)	—	-ēs	-ŏ
Abl.	ŏ (d)	-ŏ (d)	(i) -bŏs	(i) -bŏs

II. Positio ŏs genitivi tertiae fit ab ēs; ² i dativi ab ay: ³ em et es accus. v. in n. 472, IV; ablativus in ŏ oritur ex locativo i, quod mutatur in ŏ n. 471, I, c); ablat. in i efficitur ex i-ed = i-d = i; ēs nominativi et vocat. pluralis ex ey-es = ēs = ēs; ⁵ ŏm est ex ŏm, n. 471, I, d).

III. Themata tertiae sunt:

1.^m labialia, ut *Arab-s*, *inop-s*.

2.º dentalia; quorum masculina et femin. amittunt dentalem ante s, neque habetur compensatio, ut *mīlŏ-s* pro **milet-s*, cf. gen. *mīlit-is*,⁶ *praesŏ-s*, cf. gen. *praesid-is*. Neutra vero dentalem in nominat. (et accus.) semper amittunt, ut *poēma*, *poēmat-is*. Substantiva autem cum themate in nt, saepe utramque consonantem, facta compensatione amittunt, ut *gigās*, *gigant-is*.

3.º gutturalia; quae in nominat. desinunt in x, ut *dux*, *duc-is*, *rex*, *reg-is*.

4.º nasalialia, ut *hiem-s*. Neutra in en servant in nominat. thema purum, v. g. *carmēn*, *carmīn-is*; cetera in n excludere nasalem solent, neque s recipiunt, ut *sermo*, *sermon-is*, *homo*, *homīn-is*.

5.º liquida; quae earent s, ut *consul*, *consul-is*, *amŏr*, *amŏr-is*. Nominativus in ter e amittit in flexione, ut *pater*, *patr-is*.

¹ I autem oritur ex ay. Ita etiam in prima declinatione. Cf. LAUR. VI, 87.

² Cf. LAUR. VI, 422. Est etiam genit. in us apud priscos, ut *Castŏrus*, *hominus* pro *Castorŏs*, *hominŏs*, n. 471, I, d); -os autem est ab -es: cf. ib. b) et gen. Graecus.

³ LAUR., ib. et 38.

⁴ Ib. 427.

⁵ Ib. 428 et 40.

⁶ Mutationem ŏ in i vide n. 471, I, b) Compensationem recipiunt monosyllaba, ut *pēs*, *vās* (*vād-is*), et tria polysyllaba *abŏs*, *ariēs*, *pariēs*.

6.º in *s*, ut *flos*, *flor-is*, 472, VIII; in polysyllabis vero *i* mutatur in *e* ante *r*, *u* in *o*, v. c. *cinis*, *cinēr-is*, *tempūs*, *tempōr-is*: cf. n. 471, I, d).

7.º in *i*; quorum masculina et fem. assumunt *s* in nominativo, ut *civī-s*, gen. *civ-īs*. (*Civīs* et *civeis* = *cives*, n. 41). — Animadvertite in his neutra in *e*, *al* et *ar* pro *i*, *āl-e* et *ar-e*, ut *mare*, *animal*, *calcar*. Adde masculinis et femininis themata in *u*: *gru-s* et *su-s*.

476 Aliqua neutra rejiciunt ultimam consonantem cum *i* et *s*, ut *cor*, *mel* pro **cor-di-s*, **mel-li-s*. Nonnulla vero masc. et fem. amittunt *i*, sed *s* assumunt, quo fit ut eorum thema exeat in consonantem. Sunt ea quidem:

1.^m nomina in *x*, consonante praecedente, ut *falx*, pro **falci-s*.
2.º monosyllaba labialia, ut *pleb-s*, et dentalia in *ns*, ut *fons*. (*Ops* huc minime pertinet).

3.º nomina in *ās*, *ātis*; *īs*, *ītis*; *ūs*, *ūtis*, ut *Arpīnās* pro prisco *Arpīnātis*.

4.º participia in *ans* et *ens*, v. g. *aman-s* pro **amanti-s*.

477 I. Quarta declinatio nihil aliud est omnino quam ipsa tertia, facta nonnunquam contractione in hunc modum:

	SINGULARI		PLURALI
N.	<i>manū-s</i>		<i>manūs</i> ²
G.	<i>manu-īs</i> ¹ = <i>manūs</i>		<i>manu-om</i> = <i>manuum</i>
D.	<i>manu-(ay)</i> = <i>manū</i>		<i>manu-bus</i> = <i>manibus</i> ²
Acc.	<i>manū-m</i>		<i>manu-(ns)</i> = <i>manūs</i>
V.	<i>manū-s</i>		<i>manūs</i>
Abl.	<i>manu-ēd</i> , <i>manū-d</i> } = <i>manū</i>		<i>manu-bus</i> = <i>manibus</i>

II. Neutra vide n. 51. Genitivus in *i*, *ib*. I, desumptus est a secunda declinatione.

478 Ad quintam declinationem pertinent nomina in *-ēs*, praeterea *fides*, *res*, *spes*, aliquando *plebes*. Insunt in eis positiones primae, dempto nominativo (et vocativo) utriusque numeri, qui *s* sibi assumunt. Cf. n. 53.

3. DE FORMATIONE POSITIONUM PRONOMINALIUM

479 I. Pronominibus demonstrativis et relativis triplex est terminatio masculina in nominativo:

1.^a *-s* finale, e. g. *i-s*, *qui-s*, *aliqui-s*.

¹ Vel *manu-os*: cf. n. 51, I, adn. in ima p. et LAUR. VI, 441.

² Nominativus et vocat. plur. supplentur accusativo; dat. et ablat. ad modum tertiae.

2.^a \bar{e} ad radicale pertinens, ut *ille*, *ipse*, *iste*.

3.^a \bar{i} finale, ut *quī* pro *quo-ī*, *hī-c* pro *ho-i-ce*; haec particula est demonstrativa, cuius *e* per apocopen ressecatur, n. 472, XI.

II. Positio feminina est communis, i. e. in \bar{a} , ut *eā*, *illā*, cet. At cum masculina est in \bar{i} (pro \bar{o}), feminina est in \bar{a} (pro \bar{a}), ut *quae* (= *qua-i*), *hae-c* (= *ha-i-ce*), n. 472, XI).

III. Positio neutra est peculiaris in \bar{d} , ut *i-d*, *illu-d* pro \bar{i} *illo-d*, n. 471, I, d), *aliu-d*, *qui-d*, \bar{i} *ho-d-ce* (?) = *hōce* = *hoc*.

IV. Exitus \bar{i} dativi oblinet locum diphthongi, v. g. \bar{e} *ī* pro \bar{e} *ei*, *il-lī* (= \bar{i} *illo-i* et \bar{i} *illa-i*), *ipsī* (= \bar{i} *ipso-i* et \bar{i} *ipsa-i*), *istī* (= \bar{i} *isto-i* et *ista-i*).

V. Accusativus masc. et fem. desinit in \bar{m} , ubi *hun-c* et *han-c* sunt pro *hum-c(e)*, *han-c(e)*, n. 166, VII, ablativus autem est idem qui in declinatione nominum, ut *hōc* pro \bar{i} *hod-ce*; *illū*, *illā* pro \bar{i} *illod*, cet.¹

VI. Pronomen relativum, interrogativum et indefinitum duplex habent radicale: *quo-*, fem. *qua-*, et *qui-*; ad hoc posterius pertinent *qui-s*, *qui-d*, *quī-bus*, *quem*. — *Is* constat ex duplici themate: *i* et *eo* (*ea*). — *Iste* componitur ex pronomine *is* et themate \bar{t} . Quare flectendum esset *is-te*, \bar{i} *ea-ta*, \bar{i} *id-tod*. At prior pars immutata manet. — *Ipse*, n. 96, 3. Origo pronominis *ille* non est satis comperta. — *Aliquis* est ex *ali* pro *alio* (*alius*) et *quis*.

480

I. Ad pronomina personalia et possessiva quod attinet animadvertite tria radicalia in pronomine primae pers.: *ego* pro solo nominat. sing., *me* pro ceteris casibus, et pro plur. *no-*; in secunda pers. *vo-* (in sing. *tu*, in tertia *su*). Apud priscos invenitur genit. *mis*, *tis*, dat. *mihi*, *tibi*, *sibi*, accus. et ablat. *med*, *ted*,² dat. pl. *nobeis*, *vobeis*.

II. Adjectiva possessiva oriuntur a radicali pronominum, addito suffixo \bar{o} . Sic a *me-o-*, *me-u-s*.

4. DE POSITIONUM VERBALIUM FORMATIONE³

481

I. Ut in nomine, sic in verbo distinguendum est radicale seu thema a flexionis exitu sive a positionibus personalibus. Quod vel est generale sive primum, i. e. complexus litterarum quae sunt velut basis et fundamentum flexionis in omnique verbi forma reperiuntur, ut *ama*, vel est temporale sive secundarium, h. e. proprium alicujus temporis, efficiturque ex generali, addito suffixo. Ita ex radicali primario *ama* et suffixo \bar{b} oritur radicale imperfecti *ama-ba*.

II. Flexio verbalis dicitur thematica, cum verbi radix conjungitur cum suffixis personalibus ope vocalis copulativae, ut *leg-i-s*, *leg-e-t*, *leg-a-mus*, *leg-u-nt*; athematica, cum vocalis copulativa deest, ut *fer-s*, *fer-t*.

¹ Item pluralis, v. g. \bar{i} *illo-i* = *illi*. Genitivi *hujus*, *illius*, cet. non satis explicantur.

² Acc. *sed*. In dat. sing. inveniri videtur suffixum locativum \bar{b} (*hi*); cf. *i-bi*, *u-bi*.

³ Cf. LAUR. VI, 186-226, MENDIZÁBAL, col.

III. Exitus personales hi sunt, cf. n. 111:

	ACTIVA	PASSIVA
Sing. 1. ^a	p. -m (aut deest) ¹	-r.
2. ^a	" -s (Perfect. <i>sti</i> . Imperat. -to). ²	-ris -re (Imperativ. -re, -tor).
3. ^a	" -t " " -to). ²	-tur " -tor).
Plur. 1. ^a	" -mūs (pro mōs: cf. 471, I, d).	-mūr.
2. ^a	" -tis (Perf. -stis. Imperat. -te). " " tote).	-mīni. ³
3. ^a	" -nt " -runt, re " -nto).	-ntur (Imperativ. -ntor).

482

a) Radicale praesentis efficitur ex radicali primario, cum hoc exit in consonantem aut in u, n. 103, addita vocali thematica o, ut *leg-o*, *minu-o*, quae in *leg-ū-nt* pro prisco *legōnt* mutatur in u, n. 471, I, d), mutatur vero in e, r subsequente atque in fine dictionis, ut *leg-ēris* et *leg-ē*; in ceteris casibus mutatur in i, ut, *leg-ī-mus*. Cum autem radicale primum exit in vocalem, i. e. in prima, secunda et quarta conjugatione, vocalis thematica contrahitur cum vocali radicalis, ut *amā (i)-s*, *monē (i)-mus*, *audī (i)-tis*.

NB. Aliqua verba tertiae conjugationis efficiunt radicale praesentis ope suffixorum *no*, *sco*, *to*, *io*, cct., ut *ster-no*, *no-sco*, *mit-to*, *fug-io*, *mor-ior*; *fin-do*, *fran-go*, *ru-m-po*, pro **fid-no*, **frag-no*, **rup-no*, cct.

b) Radicale praesentis imperativi idem est quod praesentis indicativi.

c) Radicale praesentis subjunctivi efficitur o mutato in ā, ut *leg-a-m*, *mone-a-m*, *audi-a-m*, et in e, ut *am-e-m*. Pauca verba habent suffixum i optativum, ut *s-i-m*, *nol-i-m*, cct.

d) Praeteritum imperf. indic. adjungit suffixum *bā*, ut *ama-ba-m*, *mone-ba-m*, *leg-e-ba-m*, *audi-e-ba-m*. Excipe *sum* cum compositis.

e) Imperf. subjunctivi addit *se (=re 472, VIII)* radicali indicativi, ut *ama-re-m*, *mone-re-m*, *leg-e-re-m*, *audi-re-m*.

f) Futurum imperf. indic. fit addito *bo* radicali praesentis primae et secundae conj. et *a-m* radicali tertiae et quartae, ut *amā-bo*, *monē-bo*, *leg-a-m*, *audi-a-m*. O suffixi *bo* subjacet mutationibus praesentis *lego*, ut *ama-bis*; *a* vero primae personae vertitur in *e* in reliquis *leg-es*, *leg-et*, cct.

483

a) Perfectum indicativi, n. 140.

b) Plusqpfctum indicativi efficitur ex themate perfecti et suffixo -*esā*-, quod fit -*erā*:- 472, VIII, ut **amav-esa-m* = *amav-erā-m*: n. 471, II, NB.

c) Futurum perfectum indicativi fit ut plusqpfctum; sed pro *ā* sibi adsciscit o praesentis: *amav-erā*, pro **amav-eso*: cf. *cap-so*. Sed tertia pers. plur. desinit in *i-nt*, non in *u-nt*.

d) Perfectum subjunctivi est ut futurum perfect. indicat., sed pro o habet i, ut *amaverim*. (Est aoristus sigmaticus: cf. *au-sim*).

e) Plusqpfctum subj. fit a radicali perfecti indicativi et suffixo -*sse*-, v. g. *amavi-sse-m*.

f) Praesens infiniti radicali praesentis addit *se (=re*, in pass. *sī = rī*, 472, VIII, ut *amā-re*, *amā-rī*. Sed in tertia *leg-ere leg-i*.⁴

1. O praesentis obscurum remanet.

2. Pro *tot*: cf. n. 472, II.

3. Videtur nominativus plur. masc. subaudito *estis*. Cf. *λεγόμενοι*.

4. Se videtur ortum ex suff. -s- et positione locativa i mutata in ē: cf. n. 471, I, c). Quod si res ita se habet, praes. infin. est nomen verbale locativum. I passivum est priscus dativus, ut Graecus infin. — *τι*.

g) **Perfectum infiniti** ul plusqpf. subjunctivi, dempta positione personali, v. g. *amavi-ssē*.

h) **Gerundium** et **gerundivum** radicali praesentis addunt *ndu-s, endu-s*, ut *ama-ndi, audi-endus*. Cf. n. 130, I.

i) **Supinum**, n. 141.

l) **Participium praesentis** adjicit *nti* radicali praesentis, in quarta *enti*: cf. n. 476, 4.º

m) **Participium futuri** fit ex supino, addito suffixo *-uro-*, ut *lec-t-urus*.

484

In verbo *sum* flectendo a) *e* radice *es*, pag. 401 extr., nonnunquam excluditur, v. g. *sum, sumus*.

b) Cum *s* vocalibus interjacet, mutatur in *r*, ut *er-o, fu-er-i-m*:

472, VIII.

c) *i* subjunct. praes. suffixum est optativi, quod apud priscos est *ie*: 471, I, f).

d) Infinitivus *fore* est pro *fūre*, 471, I, e); *fure* autem pro *fu-se*, 472, VIII.

e) *ens, entis* pro *s-e-us, s-e-ntis*: cf. n. 472, IV et ab *sens*.

CAPUT II. DE FORMATIONE VERBORUM PER DERIVATIONEM

I. DERIVATIO IN GENERE

485

Radix appellatur simplex et primigenium dictionis elementum, quod stirpi seu familiae derivatorum originem praebet, quodque his communem tribuit notionem sive significationem. Radix fere monosyllaba est.

Igitur dictio primitiva est aut derivata: illa efficitur ex radice et simplici flexionis exitu, v. g. *reg-o, rex*, i. e. *rec-s* pro *reg-s*: cf. n. 139, 2.º Derivata constat ex radice et flexionis exitu, interjecto suffixo, ut *am-a-re, reg-ali-s*. Suffixum autem est particula derivationi inserviens et notionem radice generalem contrahens ad aliquid singulare significandum, v. g. cum qui regit, ut *rec-tor*, vel instrumentum quo quis regitur, ut *reg-ula*, cet.

NB. In voce primitiva radix et radicale idem est; sed in derivata radicale radice et suffixo constituitur.

Derivata autem sunt vel primaria vel secundaria: primaria sunt quae unum suffixum continent, v. c. *rec-tor*; secundaria quae plura, ut *am-a-tor, am-a-tor-u-s*.

486

I. In verbis derivatis vocalis extrema vocis primitivae rejicitur saepe vel attenuatur, v. g. *arc-ula* ab *arca*, *dūr-i-tia* a *dūrus*.

II. Cum duae consonantes in derivatione concurrunt, eliditur aliquando consonans ultima radice aut radicalis, ut *ful-men* a *fulg-eo*, *mō-bilis* a

mūe-eo, *rī-sus* a *rīd-eo*, *tormētum* a *torqueo*, *corpu-lentus* a *corpus*; aut interjicitur vocalis euphonica *ŷ*, *ŷ*, raro *ŷ*, ut *sanct-i-las* et *sanct-i-mōnia* a *sanct-us*, *pi-e-las* a *pīus*, *mon-u-mentum* et *mon-i-mentum* a *mon-eo*, *vi-o-lentus*.

NB. Quandoque *i* euphonicum inter vocalem et consonantem interjectum cum altera vocali contrahitur, v. g. *perī-culū* pro **peri-i-culū* a **perī-or*, cf. *ex-perior*.

III. Inveniuntur aliquando verba similiter cadentia, quorum tamen suffixum diversum est, v. g. *funes-tu-s* a *funer-is* (pro *funes-is*, n. 472, VIII), et *mod-estu-s* a *mod-us*.

IV. Quemadmodum verba derivata primitivis, sic composita simplicibus opponuntur. Vox simplex, sive primitiva sive derivata, ea est quae unicam radicem complectitur, ut *rex*, *amātor*. Composita vero illa est quae plures continet, ut *magn-animus*, *in-am-abilis*.

Adn. Plura vocabula simul derivata sunt et composita.

II. SUBSTANTIVA DERIVATA

1. A VERBIS

487 Substantiva derivantur a radice aut a radicali verborum, substantivorum, adjectivorum.

Particulae quae inserviunt substantivis derivandis a verbis sunt maxime:

a) *or*, quae jungitur radicibus verborum primae, secundae ac tertiae conjugationis; [substantiva autem derivata actionem aut statum significant], ut *am-or*, *dol-or*, *fur-or* ab *amo*, *doleo*, *furo*.

b) *tor* et *sor*, [quae indicant personam generis masculini, addunturque radicali verborum eodem pacto quo *tum* et *sum*], ut *ama-tor*, *mon-i-tor*, *lec-tor*, *audi-tor*, *largi-tor*, *cur-sor*, *ton-sor*.

NB. 1. Nominibus masculinis in *tor* et *sor* respondent aliquando feminina in *trix*, ut *vena-tor*, *vena-trix*, *ul-tor*, *ul-trix*; *expul-sor*, *expul-trix*. Quod si nomina in *sor* oriuntur a verbis dentalibus, dentalis mutatur in *s* ante suffixum *trix*, ut *tons-trix* a *tondeo*.

NB. 2. *ā-tor*, *ŷ-tor* junguntur etiam radicali substantivorum, v. c. *viātor*, *gladiātor*, *funditor*, *vinitor*, *janitor*, *janitrix*, a *via*, *gladius*, *funda*, *vinca*, *janua*.¹

NB. 3. Suffixum *ō* raro additur radici verborum ad nomina substantiva masculina efficienda, ut *err-o*, *ōnis*, a verbo *erro*.

c) *tio*, *tus*, *tūra*; *sio*, *sus*, *sura*, quae actionem vel actionis effectum saepius exprimunt, junguntur etiam verbis ut formae supini *tum* et *sum*, v. g. *mo-tio*, *mo-tus*, *na-tio*, *na-tura*, *cul-tus*, *cul-tura*; *vi-sio*, *cen-sio*, *vi-sus*, *cen-sus*, *cen-sura*.²

¹ Vel potius a verbo obsoleto derivantur: cf. (*dē-viare*), *dī-gladiari*. V. NONELL, *Cantidad*, n. 483.

² Supina nihil sunt aliud quam accus. et ablat. horum nominum in *tus* et *sus*. Ut *cen-sura*, sic *dictatura*, *praefectura*, *praetura*, *quaestura*.

vo-
us,
im
æ-
m
: a
is
i-
it,

[NB. Cum verbum duplex suffixum admittit, scriptores recentiores saepius usurpant illud in *tus*.

d) *io, ium, ūdo, ūgo* indicare solent actionem etiam aut effectum, v. g. *obsid-io, contag-io; gaud-ium, od-ium; cup-ido, lub-ido; or-igo, vert-igo*. (At aliam notionem continent *legio*, a *lego*, escojo; *perfug-ium*, refugio, asilo, cet. Nota *vor-āgo* a *voro*, *im-āgo* ab *im-i-tor*.

e) *-ēla* jungitur praesenti et supino verborum, ut *med-ēla, quer-ēla, corrupt-ēla, lut-ēla*: cf. *lutus; clientela (cliens)*.

f) *-iēs* verbis additum notare solet effectum externum, ut *ac-ies, conger-ies, effig-ies, spec-ies*.

g) *men* notat a) rem quae aliquid agit, aut in qua aliquid agitur, ut *flū-men* pro **flū-i-men*, h. e. id quod fluit; *lū-men* pro **luc-men*, id quod lucet; *ag-men*, id quod agitur; *exa-men*, id quod exagitur; aut significat effectum, instrumentum, actionem, ut *acū-men*, id quod acutum permanet, «punta»; *volū-men*, quod volutum manet, «rollo»; *nō-men*, id quo quis notus est; *certa-men* seu actio certandi.

h) *mentum* notat instrumentum, aptitudinem ad finem: *orna-mentum, instrū(i)-mentum, al-i-mentum, condī-mentum*, a *condire*, *mon-ū-mentum, adjū-mentum* pro **adjuv-mentum, seg-mentum*: 472, I.

NB. 1. Suffixum *-mentum* etiam reperitur cum substantivis et adjectivis primae et secundae declin., ut *ferr-a-mentum, atr-a-mentum*, ūta de escribir. Cf. *fer-ratus, atratus*.

NB. 2. Multa substantiva in *men* sunt in usu tantum apud poetas et scriptores aevi sequioris. Sic *conamen, hortamen, molimen, tentamen* (et *tentamentum*), *velamen*, pro *conatus, hortatio, molitio, tentatio, velamentum*. Nota *teg-i-mentum, teg-u-mentum, teg-mentum; teg-i-men, teg-u-men, teg-men*.

i) *bulum et culum* (apud priscos et poetas saepe *clum*) et *trum* exprimunt instrumentum, ut *voca-bulum, gubernā-culum, ara-trum*; aliquando locum, ut *lat-i-bulum, cena-culum*.

NB. 1. Sequentē *trum*, *d* et *t* mutantur in *s*, ut *ros-trum* a *rodo*, *claus-trum*, i. e. locus clausus.

NB. 2. Radici *c, g* finitae pro *culum* additur *ulum*, ut *jac-ulum* a *jacio*, *vinc-ulum* a *vincio*, *cing-ulum*.

NB. 3. Cum in radice verbi invenitur *l*, adhibetur suffixum *brum* et *crum* pro *bulum* et *culum*, v. g. *flū-brum, lavā-crum, sepul-crum*.

NB. 4. Sic *turibulum, candelatrum*, cet. a substantivis *tus, candela*, cet.

Adn. Sunt alia suffixa verborum; *MA, NUM*, cet. ut *victima, dō-num, disci-pulus, alu-mnus*, cet.]

4 Eodem pacto *crī-brum* a *cerno*, et feminina in *bra*, ut *dolū-bra, lat-ē-bra, ver-tē-bra*. De quantitate syllabae *tu* non satis constat in *involu-crum*, quae longa est apud Plautum, brevis apud Prudentium. Utrum licentia ille usus sit, an hic peccaverit doctiores viderint. Alvaro longa est, quod oriatur a supino: n. 444. LE BRUN S. J. etiam *Meliū*, inquit, *tertia producit ab involūtum*. *Novus Apparatus Virgilii Poeticus*. Parisiis, 1666 (?)

2. SUBSTANTIVA DERIVATA A SUBSTANTIVIS

488 Particulæ quæ inserviunt substantivis derivandis ab aliis substantivis sunt potissimum:

a) *al*, quæ præcedente *l* mulatur in *ar*, cf. **472**, V, ut *anim-al*, *calc-ar*, *pulvîn-ar*, ab *anima*, *calx*, *pulvînus*.—Proprie est suffixum adjectivum *âlis* seu *âris* in terminatione neutra, *e* dempto, quod tamen in paucis servatur, v. g. *fœc-ale*, a *fauces*.

b) *ârius*, quæ exprimit artis exercitium aut vitæ genus, ut *argent-arius*, *sic-arius*, *statu-arius*; *ârium* autem significat locum ubi res asservatur, ut *aer-arium*, *gran-arium*, *semîn-arium*; *âria* notat aliquando locum, ubi aliquid elaboratur, ut *argent-aria*, *mîna de plata*, *casa de cambio*.

c) *âtus*, quæ indicat magistratum, v. g. *consul-atus*, *tribun-atus*.

d) *etum*, quæ addita nominibus arborum et arbuseularum indicat locum arboribus consitum: *arundin-etum*, *myrt-etum*, *oliv-etum*, *querc-etum*.¹ Sine *e*: *carec-tum*, *salic-tum*, *virgul-tum*, *arbus-tum*.

[e) *ile*, quæ addita animalium nominibus significat stabulum: *bub-ile* (et *bov-ile*), *ov-ile*; item adjuncta verbis designat locum actionis, ut *cub-ile*, locus ubi cubatur, *sed-ile*, locus in quo sedetur.

f) *ina*, quæ cum nominibus personarum indicat artem et locum ubi ars exercetur: *medic-ina*, *doctr-ina*, *tonstr-ina*, cf. n. **487**, b), NB. 1, *ustr-ina*.²

g) *ium*, quæ cum nominibus personarum notat coetum, munus, actionem: *colleg-ium*, *sacerdot-ium*, *minister-ium*. Addita nominibus in *tor* (*tor-ium*) locum significare solet, ut *auditor-ium*.

h) *onus*, *ona*, *unus*, quæ designant excellentiam aut munus, ut *patr-onus*, *matr-ona*, *trib-unus*, *Pom-ona*.

NB. Sunt alia suffixa vel rara, vel quorum significatio vaga est excurritque latius, vel quorum primitiva nondum satis cognoscuntur, v. g. *lect-ica* a *lectus*, *lecho* (*rubr-ica* ab adject. *ruber*), *urt-ica*, at *fabr-ica*, *man-ica*, *tun-ica* (*trīt-icum* a *tero*, subaudi *granum*, cf. n. **499**, c), *milit-ia*, *ol-iva* ab *oleum*; *test-i-mōnium*; adde *aer-ūgo* ab *aes*, *lan-ūgo*, *vesper-ūgo* (ab adject. *alb-ūgo*, *sals-ūgo*); *vir-ūgo* (*indūgo*, *propāgo*), *cent-ūria* a *centum*, *dec-uria*.

489 Nominibus masculinis in *ur* et *er* declin. secundæ personarum et animalium respondent feminina in *a*, ut *capra* (*caper*), *dea*, *equa*, *magistra*; in *tor* respondent fem. in *trix*, n. **487**, b), NB. 1. Haec dicuntur nomina mobilia. Etiam, raro tamen, jungitur *a* thematis tertiæ.

¹ Cfr. *riñedo*, *olmedo* et *olmeda*, *acebedo*, *acebeda* (et *acebal*) *alameda*, *saucedo*, cet.

² *Officina* vel oritur ab *officium* vel contractum est ab *opificina*, *piscina* a *piscis*, *rapina* a *rapio*, *ruina* a *ruo*.

ad fingenda substantiva fem.: *antistita*, *clienta*, *hospita*, *libicīna*. Nota *reg-ina* et *gal-l-ina*, *leaena*, *avia*, *neptis* (*nepos*), *socrus* (*socer*).

490 Suffixo *lus*, *la*, *lum* aut *culus*, *cula*, *culum* addito substantivis, aliquando adjectivis, efficiuntur deminutiva, quae rem parvam seu deminutam indicare solent, vel etiam frequenter teneros animi sensus, nonnunquam rem ridiculam vel parvi momenti; ut *hort-u-lus*, *huertecito*, *hortezuelo*, *jardincito*, *Tulli-o-la*, *mater-cula*, una pobre madre, *ingeni-o-lum*, un corto ingenio, un escaso talento, *pulchellus puer* dictum de viro deformi. Genus deminutorum desumitur ex vocibus primitivis.

In deminutivis autem effingendis haec animadvertite:

1.^m Particula *lus*, *la*, *lum*, interjecto δ euphonico, conjungitur radicali primae et secundae declin., item tertiae quod exit in *e* vel *g*, nonnunquam dentati. Quod si radicale primae et secundae est in *e* aut *i*, interponitur δ pro δ , seu deminutivum est in *ulus*, *a*, *um*.

RAD. 1. ^{ae}	RAD. 2. ^{ae}	RAD. 3. ^{ae}
<i>anim-u-la</i>	<i>aurit-u-lus</i>	<i>adulescent-u-lus</i>
<i>caupon-u-la</i>	<i>columb-u-lus</i>	<i>aetat-u-la</i>
<i>cen-u-la</i>	<i>frust-u-lum</i>	<i>fac-u-la</i>
<i>gutt-u-la</i>	<i>horrid-u-lus</i> (<i>a</i> , <i>um</i>)	<i>merced-u-la</i>
<i>litter-u-la</i>	<i>lect-u-lus</i>	<i>nutric-u-la</i>
<i>penn-u-la</i>	<i>parv-u-lus</i> (<i>a</i> , <i>um</i>)	<i>radic-u-la</i>
<i>puell-u-la</i>	<i>puer-u-lus</i>	<i>reg-u-la</i>
<i>pup-u-la</i>	<i>ram-u-lus</i>	<i>reg-u-lus</i>
<i>virg-u-la</i>	<i>serv-u-lus</i>	<i>tonstria-u-la</i>

Et vocali praecedente:

<i>alve-o-lus</i>	<i>corne-o-lus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> ,	<i>glori-o-la</i>
<i>arane-o-la</i>	<i>delici-o-lae</i>	<i>palli-o-lum</i>
<i>besti-o-la</i>	<i>fili-o-lus</i>	<i>Pute-o-li</i> (<i>orum</i>)
<i>calce-o-lus</i>	<i>fili-o-la</i>	<i>urce-o-lus</i>

2.º Si radicale primae aut secundae declin. finitur litteris *n* vel *r* vocali praecedente, haec saepe litterae mutantur in *l* per assimilationem, addita radicali syllaba *lus*, *a*, *um*; sic:

<i>catel-la</i> a <i>caten-a</i> , ajorca,	<i>corol-la</i> a <i>coron-a</i>	<i>puet-la</i> ab <i>inus. puer-a</i>
<i>brazaleto</i> , <i>puisera</i>	<i>libel-lus</i> a <i>liber</i>	<i>puet-lus</i> a <i>puer</i>

Sic deminuantur verba, quorum radicale desinit in litteram *r*, praecedente labiali aut dentati; h. e. expungunt liquidam recipiuntque *ellus*, *a*, *um*; velut:

<i>canistel-lum</i> a <i>canistr-um</i>	<i>capel-la</i> a <i>capr-a</i> (* <i>caper-a</i>)
<i>fenestel-la</i> a <i>fenestr-a</i>	<i>label-lum</i> a <i>labr-um</i>
<i>libel-la</i> a <i>libr-a</i> (* <i>liber-a</i>)	<i>scalpel-lum</i> a <i>scalpr-um</i>

491 In nominibus autem finitis in *ulus*, *ula*, *ulum* et nonnullis in *nus*, *na*, *num*, haec positiones mutantur in *el-lus*, *el-la*, *el-lum*. Aliqua ex his in *ulus* jam deminutiva sunt: *ocellus* ab *oculus*, *tabella* a *tabula*, *cistel-la* a *cist-u-la* a *cista*,¹ *porcel-lus* a *porc-u-lus* a *porc-us*, *agnel-lus* (**agn-u-lus*), *asel-lus* ab *asinus*, *lamel-la* a *lamina*.

¹ Adhuc a *cistella* fit a Plauto *cistell-u-la*, a *lamella* *lamellula*.

NR. In paucis deminutio fit per *illus*, *a*, *um*, pro *ellus*, v. g. *bacillum*, *putellus*, *abaculum*, *pulvinus*. Sic *pugillus*, *sigillum*, a *pugnus* et *signum*, et a nominibus tertiae *anguilla*, *codicillus* (*lapillus*, pro **lapid-lus*).

492

Suffixum *culus*, *a*, *um* additur:

1.º nominativo tertiae finito in *r* et *s*, cum hoc s thematicum est: ut *mulier-cula*, *passer-culus*, *pauper-culus*, *corpus-culum*, *flos-culus*, *munus-culum*, *os-culum*; cum comparativis *durius-culus*, *grandius-culus*, *ceterius-cule*, cet.

Sic: *arbus-cula* (*urbos*), *rāmus-culus* (*rūmor*), *vas-culum*.

2.º radicali tertiae in *i*; sed nomina in *es*, genit. *is* pro *ī* habent *ē*, ut *aedī-cula* ab *aedis* (et *aedes*), *dulcī-culus*, *a*, *um*, *fuscī-culus*, *ignī-culus*, *nāvē-cula*, *cōllī-cula*, *partī-cula*, *rēllī-culum*, *vermī-culus*; *molē-cula*, *nubē-cula*, *vulpē-cula*. Similiter *sū-cula* (*sus*).

3.º quintae declinationi, s nominativi euphoniae gratia sublato: *dīē-cula*, *plebē-cula*, *rē-cula*, *spē-cula*.³

4.º paucis nominativis secundae et nominativo quartae, dempta nominativi terminatione, addito *ī*, *convent-ī-culum*; *art-ī-culus* (*artus*), *corn-ī-culum*, *vers-ī-culus*.

Quibus addo *cub-ī-culum* a *cubo* et *cuticulus*.

493

Unculus suffixum est multorum in *o*, *ōnis* et *o*, *īnis*. Pleraque in *o*, *ōnis* verbalia sunt:

<i>canti-uncula</i>	<i>imag-uncula</i>	<i>pugi-unculus</i>
<i>capēd-uncula</i>	<i>lecti-uncula</i>	<i>serm-unculus</i>
<i>contracti-uncula</i>	<i>orati-uncula</i>	<i>sessi-uncula</i>
<i>hom-unculus</i> , <i>homun-</i>	<i>possessi-uncula</i>	<i>virg-uncula</i>
<i>cio</i> , <i>homullus</i> ⁴		

Sic *caruncula*, et aliqua nomina secundae declinationis, ut *avunculus*, *menda-cinunculum* (*ranunculus* a *rana*).

494

[Propria poetarum sunt, quae a grammaticis patronymica vocantur. Haec fere a Graecis nominibus sunt, dicunturque patronymica, quod formentur frequenter a parentum nominibus, et filium aut filiam significant, ut *Pelides*, i. e. Achilles *Pelei* filius, *Thaumantias*, i. e. Iris *Thaumantis* filia, *Iliades*, i. e. Romulus ab *Ilia* matre, *Latōis*, i. e. Diana *Latoniae* filia.

Sed oriuntur etiam:

a) A majorum nominibus, et nepotem aut neptem aut ex poste-

¹ H. e. cum in genit. transit in *r*: *ōr-is* ab *os*, *muner-is* a *munus*, cet. Cf. n. 472, VIII.

² Nomina in *s* tertiae, praecedente consonante, habendae sunt tanquam radicalia in *i*: cf. n. 476, 2.º

³ At *spēcula*, cf. *speculari*, *atalaya*, *altura* (observatorio).

⁴ Particula *unculus* ex *uncio* derivati videtur, utraque autem ex *uncia*; quae quam apte inserviant formandis deminutivis unciae significatio docet. Nam *uncia* intelligebant Latini minimam cuius rei libet partem, nominatim vero *assis* sive librae Romanae.

ris aliquem significant, ut *Aeacides* *Aeaci* nepos, i. e. Achilles; aut ab *Aeaco* originem trahens, i. e. Pyrrhus Epirotarum rex.

b) A fratribus, ut *Phorōnis*, i. e. Io seu Isis *Phoronēi* soror, *Phaethontias*, i. e. soror *Phaethontis*.

c) A regibus et conditoribus, ut *Romulidae*, i. e. Romani, a *Romulo*, *Dardanidae*, i. e. Trojani, a *Dardano*, iidem *Troes* a *Troe*; *Cecropidae*, i. e. Athenienses, a *Cecrope*, iidem *Thesidae*, a *Theseo*.

d) A regionibus, urbibus, montibus, fontibus, fluviis aliisque rebus. Quae formam quidem patronymicam habent, re autem vera *gentilia* sunt aut pro possessivis adiectivisque nominibus ponuntur, ut a regionibus: *Asis*, gen. *Asidis* vel *Asidos*, *Itālis*, *Libystis* a *Libya*, *Ausōnis*, *Sarmātis*, *Sicēlis* a *Sicilia*; ab urbibus: *Itias*, *Sidōnis*; a montibus: *Erymanthis*, *Maenalis*, *Piēris*; a fluminibus: *Tritōnis*, *Phasis*, cet.

495 In patronymicis formandis haec praecipue notanda:

1.^m A nominibus primae declinationis fiunt a) patronymica masculina in *ādes*, gen. *adue*, ut ab *Ilia* *Iliādes*, i. e. Romulus, ab *Aenēa* *Aenēādes*, *ae*, descendente de Eneas, plur. *Aeneadae*, *um*, n. 23, NB. 2, *Hippotades*, i. e. Acolus *Hippotae* filius.— b) feminina in *eis*, *eidis* seu *eidos*, ut *Aenēis*, *Aenēidis* vel *Aenēidos*.

NB. Nomina primae declinationis aliquando assumunt *iādes*, *ae*, ut *Anchises* *Anchisiades*, *Laertes* *Laertiades*; pro genere feminino *ias*, *iādis*, ut *Pelias*, *ae*, *Pelias*, *Peliadis*, filia Peliae, *Aeōles* vel *Aeōta* *Aeōtias*, etiam *Aeētis*, filia Aeetae (*Medēa*). (Sunt etiam alia suffixa: a *Philyra* *Philyrides*, i. e. Chiron centaurus, a *Libya* *Libystis* (ursa), ab *Aenea* *Aenēides*, Iulus Aeneae filius, ab *Asia* *Asis*, cet.)

2.º Nomina secundae declinationis a) *us* finita assumunt *ides* pro masculinis, ut *Aeacus* *Aeacides*; sic *Prīamides* a *Prīamo*, *Aeolides* ab *Aeolo*, *Tantalides* a *Tantalo*; pro genere fem. *is*, *idis*, ut *Aeolis* ab *Aeolo*, *Asōpis* ab *Asopo*, *Tantalidis*, *Bētidēs*, *um*, Ov. M. 4, 462; cet.

NB. 1. Nonnulla paenultimam habent longam, ut *Bētidēs*, *Lycurgides*, *Amphiraides*. *BELIDAE* nomen *Palamedis*, Verg. Aen. 2, 82.

NB. 2. Quae a nominibus secundae declinationis fiunt interdum etiam in *iādes* exeunt, ut *Asopiades*, ab *Asōpo*, *Battiades* a *Batto*.

Iāpētōnīdēs ab *Iapeto*, pro *Iapetides*, longius a norma recessit. Ov. M. 4, 632.

b) Nomina in *eus* faciunt *ides*, *ae*, paenultima longa, ut *Atreus*, *Atrides*. Sic *Pelides*, *Alcides*, *Achillides*, *Thesides*, *Tyrides* et sexcenta alia. In genere fem. faciunt *ēis*, *ēidis*, ut *Nerēis*.

c) Nomina in *ius* assumunt *iādes*, *ae*, ut *Thestius* *Thestiades*, *Menotiades*, *Naupliades*; pro genere fem. *ias*, *iādis*, ut *Thestias*.

NB. Nonnulla feminina derivata a nominibus secundae exeunt in *inē*, ut *Nep-tūnīne*, *Nerīne* a *Nereo*.

3.º Patronymica masculina a tertia declinatione orta exeunt in *ides*, *ae*, ut *Agēnor* *Agenorides*, i. e. Cadmus filius *Agēnoris*, *Thes-*

lorides, i. e. Calchas filius *Thestōris*, *Actorides*, i. e. Patrōclus nepos *Actōris*; feminina vero exeunt in *is*, *idis*, ut *Atlantis*, *idis* ab *Atlante*, *Thaumantis* (et *Thaumantias*).

Excipe 1.º Nomina *as* finita, quorum genitivus exit in *antis* sibi adjungunt *ides*, *ae*, pro masculinis, ut *Abas Abantiades*. Sic *Atlantiades*, *Poantiades*, cet.

2.º Eodem fere modo formantur, quae a nominibus in *on* fiunt, ut *Telamon Telamoniades*, *Laomedon Laomedontiades* cet.

A *Scipione Scipiades*, um, imminuto verbo, nascitur.

496 Igitur 1.^m patronymica masculina in *ades*, *ae*, fiunt a nominibus primae declin., ut *Aeneades* ab *Aeneas*.

2.º Masculina in *iades*, *ae* fiunt a nominibus secundae in *ius*, ut *Thestiades* a *Thestius*, aliquando a nominibus primae, ut *Anchisiades* ab *Anchises*, et tertiae, ut *Atlantiades* ab *Atlas*.

3.º Masculina in *ides*, *i* brevi, fiunt a nominibus in *us* secundae, ut *Prāmidēs* a *Prāmus*, et saepe a nominibus tertiae, ut *Agenorides* ab *Agenor*.

4.º Masculina in *ides*, *i* producto, fiunt a nominibus secundae in *eus*, ut *Tydidēs* a *Tydeus*.

5.º Patronymica feminina in *eis*, *eidis* (*eidos*) oriuntur a nominibus primae, ut ab *Aeneas*, *Aeneīs*, *Aeneīdis* vel *Aeneīdos*; item a nominibus secundae in *eus*, ut *Nereīs* a *Nereus*.

6.º Feminina in *ias*, *iadis* oriuntur a nominibus secundae in *ius*, ut *Thestias* a *Thestius*, aliquando primae, ut *Aetias*, filia *Aeētae*, et tertiae, ut *Thaumantias* (et *Thaumantis*) a *Thaumas*, *antis*.

7.º Feminina in *is*, *idis* oriuntur a nominibus in *us* secundae, ut *Aeōlis* ab *Aeolus*, et a nominibus tertiae, ut *Thaumantis* (et *Thaumantias*).

8.º Ad genus et declinationem quod attinet animum adverte:

a) Quae in *ades* et *ides* exeunt masculina sunt et primae declinationis, ut *Pelides*, i. e. Achilles; *Æacides*, i. e. Achilles idem, etiam Pyrrhus; *Aeneādes*, descendente de Eneas.

b) Quae in reliquis syllabas exeunt feminina sunt, et quidem in *as* et *is* declinationis tertiae: quae vero in *iae* primae: *Thestias adis*, i. e. Althaea, *Atlantis idis*, i. e. Electra, *Nerine es*, i. e. Galatēa.]

3. SUBSTANTIVA DERIVATA AB ADJECTIVIS

497 Praecipua suffixa quae inserviunt derivandis substantivis ab adjectivis haec sunt:

a) *tās*, *tia*, *tūdo*, quae qualitatem exprimunt, ut *ver-i-tas*, *cru-del-i-tas*; *just-i-tia*, *trist-i-tia*; *aegr-i-tudo*, *simil-i-tudo*.

pos
nte,

ides,
mon

it a

ut
les

ie,
les

in

i-
o-

3,
it

t

NB. 1. Cum adjectivum est in *i-us*, *i* copulativum convertitur in *ē*, ut *pi-ē-tas* a *pīus*, *soci-e-tas* a *socius*. *I* euphonico carent *libertas*, *paupertas*,¹ *pubertas*, *ubertas* (*facultas*, *difficultas*). Adjectivis quorum radicale exit in *st* additur *ās*, ut *honestas*, *cemustas*. *Potestas* est a *potis*, *e*.

NB. 2. Pauca substantiva in *tas* derivantur a substantivis, ut *auctoritas*.

NB. 3. *Tūno* convertitur in *ūdo* post *t* radicalis polysyllabi, ut *consuet-ūdo*, *mansuet-ūdo*.

NB. 4. Cum aliquibus usurpatur duplex forma *tās* et *tūdo*, *tia* et *ties*, v. g. *necessitas* et *necessitudo*, *pigritia* et *pigrities* (*materia* et *materies*, n. 77, 3.º).

b) *tīs*, quod suffixis *tas* et *tudo* affine est, ut *juventūs*, *virtūs* a *vir*.

[c) *tis*, *sis*, propria substantivi concreti, ut *hos-tis*, *mes-sis*.

d) *ia*, *edo*, *i-monia*, quae significant qualitatem, ut *audāc-ia*, *fācund-ia*, *praestant-ia*, *excellēt-ia*, *modest-ia*, *dulc-edo*,² *sanct-i-monia*, *acrimonia*. (*Torpedo* a *torpeo*, *uredo* ab *uro*. *Parsimonia* pro **parcimonia* a *parco*, *querimonia* a *queror*. Substantiva in *edo* sunt plerumque, auctorum recentiorum).]

III. ADJECTIVA DERIVATA

1. A VERBIS

498 Adjectiva derivantur a radicibus verborum et substantivorum, nonnunquam ab adverbis.

Praeter participia formantur a verbis adjectiva his praecipue particulis:

a) *i-dus* et *uus*, quae statum aut proprietatem verbi exprimunt fere sensu passivo, ut *cal-i-dus*, *frig-i-dus*; *assid-uus*, *con-spic-uus*.

Sic *rapidus* a *rapio*, *lepidus* a *lep-os*, *trepidus*.

b) *i-lis* et *i-bilis*, *bilis*, quorum primum et alterum verbi consonanti junguntur, tertium vocali; notant autem aptitudinem actioni subeundae, ut *doc-i-lis*, is qui potest doceri, *frag-i-lis*, qui facile frangitur; *cred-i-bilis*, *ama-bilis*, *fle-bilis*. Sic *mōbilis* pro **mōv-i-bilis*, *nōbilis* pro **noscibilis*.

NB. 1. Active significant *horribilis*, *terribilis*, cet.; active et passive *penetrabilis*, penetrante, penetrabile.

NB. 2. Nonnulla in *ilis* et *bilis* oriuntur a participio praeteriti aut supino, ut *fissilis*, hendible, *fictilis*, *sūtilis*, *umbrātilis*, cf. *ad-umbro*; *flexibilis*, cet.

¹ *Pauperies* fere apud poetas.

² *Rarius dulcītudo*.

c) *ax*, quod propensionem saepe, ut *pugnax*, *audax*, *edax*, aliquando simplicem actionem significat: *minax*, *fallax*.

d) *cundus*, quod propensionem aut statum incipientem denonant i euphonico addito aliquando, ut *ira-cundus* ab *irascor*, *verē-cundus* a *vereor*, *rub-i-cundus*. (*Jū-cundus* a *juv-o*, *secundus* a *sequor*, *fecundus*).

e) *ulus*, quod vel significationem activam vel propensionem significat: *pat-ulus*, *pend-ulus*, *cred-ulus*, *garr-ulus* a *garrio*.

NB. Sunt alia, ut *bundus*, n. 119, *āneus*, ut *consentaneus* (*extraneus*), *cris*, ut *volu-cris*, cet., et a supinis *ālis*, ut *nāt-alis*, *icus*, ut *venāt-icus*, *icius*, 499, NB. 3.

2. A SUBSTANTIVIS

499 A substantivis efficiuntur etiam adjectiva cum sequentibus particulis, quarum aliquae parum aut vix inter se differunt:

a) *-ilis*, *-lis*, *-ris*, *-tilis*, quae convenientiam (conformidad) aut proprietatem indicant, ut:

<i>civ-i-lis</i>	<i>fat-a-lis</i>	<i>consul-a-ris</i>	<i>aqu-a-tilis</i>
[<i>juven-i-lis</i> et	<i>juven-a-lis</i>	<i>palm-a-ris</i>	<i>fluvi-a-tilis</i>
<i>scurr-i-lis</i>	<i>mort-a-lis</i>	<i>popul-a-ris</i>	<i>umbr-a-tilis</i>
<i>sen-i-lis</i> ¹	<i>reg-a-lis</i> ²	<i>vulg-a-ris</i>	(<i>vers-a-tilis</i> , a <i>verso</i>)

NB. *Aris* est pro *ālis*, i praecedente, ut *familiaris*, nullo modo *familialis*, quod barbarismus est: cf. n. 472, V.

Eodem pacto fiunt adjectiva in *-ilis* et *-lis*, v. g. *fid-e-lis* (*patru-e-lis*), *trib-u-lis*.

b) *-eus*, *-icius*, *-aceus*, quae sunt nata ad materiam ex qua aliquid est designandam, ut *ferr-eus*, *ign-eus*; *caement-icius*, *later-icius*; *argill-aceus*. (*Prop-ilius* a *prope* vel a *propitio*).

NB. 1. *Eus* notat, fere apud poetas, qualitatem aut similitudinem, ut *virgineus* (poet. pro *virginalis*), *roseus*, poet.

NB. 2. *Icius* et *aceus* etiam notant id ad quod res pertinet, v. g. *tribun-icius*, *gentil-icius*, *gallin-aceus*. — Adjectiva in *-aceus* plerumque a nominibus primae derivantur, et vix apud probatissimos scriptores inveniuntur.

NB. 3. Suffixum *-icius*, i producto, modum significat quo res orta aut facta est et supinis additur: *collat-icius*, productio por contribución, *comment-icius*, ficticio, cet. (*Novicius* a *novus*).

¹ *Subtilis* a primitivo incerto; videtur tamen esse pro **sub-tīl-is*, a *tīla*, tejido por debajo, finamente: cf. KÜHNER, 1, § 43, 6) b) pag. 430; BRUGMANN-WRIGHT, 1, § 73; SROLZ-SCHMALZ, Lat. Gramm. § 8. Vel pro **subtexilis*, ut *tela* pro *tevela* et *exilis* pro *exigilis*. GEORGES.

² A *liber liberalis*.

[c] *ārius, ius, icus, licus*, quae id exprimunt ad quod res pertinet «relativo a»:

<i>agr-ārius</i>	<i>patr-ius</i>	<i>bell-icus</i>	<i>aquā-licus</i>
<i>tumultu-ārius</i>	<i>rēg-ius</i>	<i>civ-icus</i>	<i>rus-licus</i>

NB. 1. Ex numeralibus distributivis oriuntur adjectiva in *ārius*, v. g. *versus senarius*, v. de seis pies, (*nummus*) *denarius*, moneta de diez ases, *numerus ternarius*, et n. tres. Sunt adverbialia *adversārius*, *contrārius*, *necessārius*, *temerārius*. Cf. n. 488, b).

NB. 2. Pro *civicus* et *hosticus* frequentius usurpantur in prosa oratione *civilis*, *hostilis*, nisi in his: *corona civica*, *ager hosticus*. (*Pūblicus* a * *pūpūlicus* (*populus*). *Icus* longum est in adjectivis ortis a verbis et adverbis: *am-icus*, *pud-icus*, *apr-icus* (*aperio*);¹ *antiquus* (*anticus*) et *posticus* (*ante*, *post*).

d) *ānus* et *īnus*, quae originem exprimunt aut quod est proprium alicujus rei, ut *mont-anus*, *urb-anus*, aliquoties cum adjectivis, ut *rustic-anus*, praesertim cum numeris ordinalibus: (*febris*) *quartana*, *miles primānus*, de la primera legión; *div-inus*, *mar-inus*, *libert-inus*, maxime cum nominibus bestiarum: *agninus*, *equinus*, *ferinus*.²

e) *īnus*, *nēus*, *nus*, quae significant materiam ex qua (fere ligneam et lapideam):

<i>cedr-īnus</i>	<i>ilig-neus</i>	vel	<i>ilig-nus</i> (<i>ilic-is</i> , n. 472, I)
<i>fag-īnus</i>	<i>pōpul-neus</i>	vel	<i>pōpul-nus</i>
<i>adamant-īnus</i>	<i>ebur-neus</i>	vel	<i>ebur-nus</i>

Sic *crystallīnus*, *cocc-īnus* vel *cocc-ineus*, *dig-nus*, cf. *dic-o* et *dec-et*.

NB. 1. *Nus* notat etiam id quod ad aliquid spectant; item *īvus*: *mater-nus*, *vernus*, *infer-nus*; *fest-ivus*, *aest-ivus*.

NB. 2. *īvus* participii praeteriti notat modum quo res orta est, ut *nātivus*, que proviēne de nacimiento, nativo, *salivus*, que proviēne de la siembra, *captivus*.

f) *ātus*, *ītus*, *ūtus*, quae significant aliquid aliquo instructum (proveído, provisto) esse. Suffixum *ātus* oritur ex substantivis primae, secundae et tertiae declinationis; *ītus* fere ex tertiae in *is*; *ūtus* ex quartae. Multa, maxime in *ītus*, sunt poëtarum et scriptorum recentiorum:

<i>barb-atus</i>	<i>aur-itus</i>	<i>ast-utus</i>
<i>crist-atus</i>	<i>crin-itus</i>	<i>cinct-utus</i>
<i>falc-atus</i> ³	<i>galer-itus</i>	<i>corn-utus</i>
<i>pharetr-atus</i>	<i>turr-itus</i>	<i>nas-utus</i> a <i>nasus</i> , i

¹ Cf. NONELL, n. 42. *Amicus* prisce *ameicus*, etiam *amecus*: «Ab antiquis... *ameci* et *amecae* per e litteram efferebantur». Paul. Fest. n. 45, 6.

² *Bubulus*, *ovillus*, *suillus*: *hūmanus* ab *hōmo*.

³ «Provisto de hoc», vel aliquando «en forma de hoz».

NB. Tūs reperitur in *onus-tus, robur-tus, venus-tus, funes-tus* a radicali *funeris*, n. 472, VIII, *sceles-tus* (*sceler-is*), et per analogiam *hon-estus mod-estus mōlestus* ab *hon-us mod-us mōles*.

g) *ōsus, ū-lentus* aut post *n* et *i* *ō-LENTUS*, quae notant rei possessionem et abundantiam, ut:

<i>aqu-osus</i>	<i>corp-u-lentus</i>	<i>sanguin-o-lentus</i>
<i>ingeni-osus</i>	<i>fraud-u-lentus</i>	<i>vin-o-lentus</i> , n. 177
<i>lapid-osus</i>	<i>turb-u-lentus</i>	<i>vi-o-lentus</i>

NB. Derivata a quarta declin. exeunt in *ŭ-ōsus*, ut *saltū-osus*. *Ambitosus* et *calamitosus* (*ambitio, calamitas*), *labor-i-osus*.

h) *ensis, ester (estris), stris*, quae locum notant aut qualitatem, ut:

<i>castr-ensis</i>	<i>camp-ester</i>	et	<i>camp-estris</i>	<i>palu-stris</i> , r. <i>palud.</i>
<i>for-ensis</i>	<i>equ-ester</i>	et	<i>equ-estris</i>	<i>illu-stris</i> , rad. <i>luc.</i>

Alia suffixa sunt quae substantivis adduntur sed parum frequentata, ut *bris*, v. c. *multi-bris, salū-bris*, (*lūgu-bris* a *lūgeo*); *timus*, v. g. *leg-ŭ-timus, mar-ŭ-timus*; et apud poetas *ōrus* cum substantivis in *or*, ut *odoror, sonorus*, et in oratione etiam soluta *canorus, decorus*.

500 Ex nominibus propriis efficiuntur adjectiva his maxime particulis:

a) *ānus (i-ānus), īnus*, quae adduntur nominibus Latinis virorum, ut:

<i>Pompej-anus</i>	<i>Caesari-anus</i>	<i>Plaut-inus</i>
<i>Sull-anus</i>	<i>Tulli-anus</i> sive <i>Ciceroni-anus</i>	<i>Verr-inus</i>

Sic *Cumanus*, in carmine *Cumaeus*.

NB. 1. Sunt etiam aliqua praesertim in *ŭs*, ut (*via*) *Appia*, (*lex*) *Cornēlia*, (*gens*) *Fabia*, (*domus*) *Augusta*, quae etiam usurpantur ut propria gentilicia: *Appius, Cornelius, Fabius, Augustus*, ex quibusque alia derivantur, ut *Appianus, Cornelianus, Fabianus, Augustalis*.

NB. 2. Suffixum *ŭs* cum propriis Latinis est poetarum aevique sequioris, ut *Herculeus, Romuleus*.

b) *īus, ēus, īcus*, e Graecis desumpta: *εἶος, ιζός*, quae adduntur propriis Graecis, ut *Aristotel-īus* et *Aristotel-ēus*, *Epicur-ēus*, *Platon-īcus*, *Socrat-īcus*.

c) *ānus, īnus, ās, ensis, iensis*, quae adduntur urbium et regionum nominibus, et gentem vel nationem indicant, ut *Troj-anus, Lannu-inus, Arpin-as, Cann-ensis, Carthāgin-iensis*.

Nota *Siciliensis* (*pecunia*), «que proviēne de Sicilia»; *Hispaniensis* (*exercitus*), «que estā en E.», cel. Sunt extra praecepta *Caeres* a *Caere*, *Camers* a *Camerīnum*, *Tiburs* a *Tibur*, *Vejens* a *Veji, orum*.

d) *aeus*, *ēnus*, *īus*, *īcus*, *ītānus* etiam geographica, derivata a lingua Graeca, ut *Smyrn-aeus*, *Cyzic-enus*, *Corinth-ius*, *Arab-icus*, *Tyndar-itanus* a *Tyndaris* (*Gaditanus* a *Gades*).

NB. 1. *ius* Graecum (ιος) servatur Latine in nominibus geographicis praesertim *us*, *um*, *on* finitis, ut *Aegyptius*, *Byzantius*, *Lacedaemonius*, *Clazomenius*.

NB. 2. Nonnumquam etiam servantur a Latinis nomina Graeca incolarum in *ātes*, *ītes*, *ōtes*, ut *Spartiātes*,¹ *Abderītes*, *Heracleōtes*.

NB. 3. Multa nomina incolarum adhibentur etiam ut mera adjectiva, v. g. *bellum Latinum*, *pugna Cannensis*, cet.; praesertim adjectiva sunt quae exeunt in *icus* et *ius* ab incolis derivata, ut *Arabicus*, *Italicus*, *Marsicus*, *Cilicius*, *Thracius* ab *Arabs*, *Italus*, *Marsus*, *Cilix*, *Thrax*: miles *Marsus*, *Marsicum bellum*.²]

501

I. A poetis vero adhibentur nonnumquam ut adjectiva nomina populorum in *us*, v. c. *orae Italiae*, Verg., *flumen Medum*, Hor. pro *Medicum*. Eodem pacto *flumen Rhenum* pro *flumen Rhenus*.

II. Item ab ipsis adhibentur gentilia feminina in *ssa* Graeca, v. g. *Cilissa*, mulier de Cilicia, *Cressa*, cretense, tam substantivum quam adjectivum, v. g. *Cressa pharetra*.

502

Ab adverbis etiam oriuntur adjectiva, praesertim cum particulis:

a) *rnus*, *ternus*, quae tempus exprimunt, ut *diu-rnus*, *noctu-rnus*, *hodie-rnus*; *hes-ternus* ab *heri*, *sempi-ternus*.

b) *inus*, quod locum et tempus denotat: ut *peregrinus* a *peregre*, *repentinus*, *intestinalis* ab *intus*, *clandestinus* a *clam*. At *serotinus*, *diutinus*, *pristinus* a *prōd-em*. *Pro-tinus* et *pro-tenus*. Cf. *eā-tenus*, *quā-tenus*, cet.

IV. VERBA DERIVATA

503

Verba oriuntur vel ab aliqua radice vel a substantivis, adjectivis aut aliis verbis, v. g. *leg-ere*, *oner-are*, *len-ire*, *ag-i-tare* (*ago*), *dict-i-tare* (*dico*).

Derivatio substantiva invenitur maxime in verbis primae conjugationis transitivis-activis atque intransitivis-deponentibus, v. g. *cumul-are*, *aqu-ari*, *ir* por *agua*; aliquando solum in compositione, v. g. *ex-stirp-are*, a *stirps*, *ex-agger-are*, *agger-are* (rarum apud poetas et posteriores).

NB. Sunt nonnulla verba formationis substantivae singularis in *īgo*, *īcinor*, *ocīnor*, ut *nav-igo* a verbo *āgo*, *vat-īcinor*, *latr-ocīnor*.

¹ *Spartānus*, adjectivum.

² *Eques Hispanus*, *lingua Hispana* (et *Hispanica*).

504 Ab adjectivis plerumque in *us*, *a*, *um*, formantur verba, maxime transitiva et primae conjugationis, ut *honestare*, honrar, *maturare*, madurar, trans. et intrans.; *laetari*, intr. Et cum praepositione, ut *de-alb-are*, *ex-hilar-are*. (*Mitigo*, *levigo*: cf. *NB.* superius. Similiter *alb-ico*, *claud-ico*, cet.¹)

505 Verba a verbis oriuntur ope harum particularum:
a) *ITARE*, quae efficit verba frequentativa² jungiturque 1.º radicali praesentis primae, secundae et tertiae conjugationis, ut *clam-itare*, *lat-itare*, *ag-itare*. Sic: *rogitare*, *minitari*, *domitare*; *pavitare*, *territare*, *pollicitari* a *polliceor*; *noscitare*, *quaeritare*.

Itare jungitur 2.º radicali supinorum in *tum* et *sum*, v. g. *lect-itare*, *curs-itare*, *script-itare*, *vent-itare*, *haes-itare*.

b) *āre*, quae actionem repetitam etiam significat jungiturque iisdem supinis quibus *itare*, ut *it-are* ab *itum*, *dormīt-are*, *mersare*, *versare*, *amplexari*, *adjūtare*, *tutari*.

[*NB.* Haec verba in *āre*, i. e. in *s-āre* et *t-āre* exprimunt frequenter actionem intentam sive actus intensionem, vel actionis effectum, v. g. *dictare*, dictar (*dicere*, *decir*), *raptare*, *arrastrar* (*rapere*, *arrebatar*, *robar*), *saltare*, *danzar* (*salire*, *saltar*); — *quassare*, *derribar* (*quaterere*, *sacudir*).

c) *scēre*, quae inservit ad verba inchoativa conficienda, n. 153, 154.]

NB. Pleraque inchoativa ex verbis secundae efficiuntur. Sunt etiam primitiva in *scēre*, n. 152, III.

d) *ūrīre*, quae addita supinis in *tum* et *sum* fert verba desiderativa,³ ut *es-ūrīre*.

NB. Pauca sunt huiusmodi verba, v. g. *cenaturio*, *parturio*. *Ligūrio*, *scatūrio*, cet. non huc pertinent.

e) *illare*, ex qua verba deminutiva oriuntur; quae pauca sunt, ut *sorb-illare* (et *sorbūllare*).

V. ADVERBIA DERIVATA

506 Adverbia oriuntur ab adjectivis, participiis, numeralibus, substantivis, pronominibus, raro ab aliis adverbis et praepositionibus. [Fiunt maxime ope harum positionum:

¹ Cf. *NOXELL*, n. 41.

² Verbum *frequentativum* sive *iterativum* est quod rei frequentationem seu frequentem repetitionem significat.

³ Verbum *desiderativum* sive *meditativum* est quod alicujus rei cupiditatem, desiderium vel studium significat.

a) *ē, ō, ter*, quae modum exprimunt. *Ē* jungitur radicali adjectivorum primae et secundae declinationis, ut *sanctissim-e, liber-e, aegr-e, docte, orate*. A *bonus* fit *benē*, a *validus* *valde*.

Ō est positio ablativi, ut *crebrō*.

Alia adverbia in *o* sunt: *arcano, citō, continuo, falso, fortuito, gratuito, liquido, manifesto, necessario, perpetuo, precario, raro* (rare, poco densamente, con claros), *secreto, sedulo, serio, sero*; — *auspicato, consulto, directo, festinato, improviso, merito, immerito, necopinato, optato, sortito* (en suerte); praelerea numeralia *primo*, cet.

NB. A *certus* fit *certo* et *certe*, v. g. *certe* scio, *certo* comperi, averigué con toda certeza, de buena fuente; sed in plerisque nullum est discrimen, ut *certe eveniet, certo futurum*. «A lo menos» *certe*, non *certo*.

Ter, addito *i* copulativo, jungitur radicali adjectivorum et participiorum tertiae declin., v. g. *brev-i-ter*,¹ *acr-i-ter*, *felic-i-ter*. At cum radicale exit in *t*, pro *i-ter* additur *er*, ut *prudent-er, sollert-er*.²

NB. 1. Pro *audaciter* sere dicitur *audacter*; est *hilarē* et *hilariter* ab *hilaris* et *hilaris*, semper *opulenter* ab *opulens* (et *opulentus*), et *violenter*; communiter *gnaviter* pro *gnavē*.

NB. 2. A paucis adjectivis in *us* duplex adverbium nascitur, in *ē* et *ter*, ut *humane* et *humaniter*, praesertim a finitis in *lentus*, ut a *luculentus*, *luculente* et *luculenter*.

NB. 3. *Difficilis*, alius et *nequam* faciunt *difficulter*,³ *aliter*, *nequiter*. *Proclivi*, *hacia abajo*. Cic. *Tusc.* 4, 48, 42.

b) *iēs* aut *iens*, quae additae numerali *quinque* et sequentibus adverbia gignunt. In horum formatione numeralia positionem *ē, i, ō, em, im, um, intā*, amittunt. Sic a

quinqu-e: quinqu-ies ducent-i: ducent-ies oct-o: oct-ies
dec-em: dec-ies tredec-im: tredec-ies cent-um: cent-ies
quadrag-inta: quadrag-ies. Cf. n. 91, 92.

c) *atim*, quae additur radicali adjectivorum (et substantivorum), ut *singul-atim* (et *singillatim*), *greg-atim*, *grad-atim*.

Sine *a*: *furtim, tributim, ubertim; vir-itim*, por cabeza.

d) *im*, quae adnectitur participiis in *tus* et *sus*, *us* excluso, ut *punct-im*, a estocadas, *caes-im*, a cuchilladas, *pass-im*, aquí y allí, en varias partes, a *pando*, *carpt-im*, *sens-im*, *stāt-im*, a pie firme, al punto.⁴

¹ «Brevemente, en pocas palabras»; *brevi* «en breve, dentro de poco».

² *Roapse* tollitur *t-i*, additur *ter*: **pruden(t-i-ter)*.

³ *Difficiliter* ap. Cic. *Ac.* 2, 46, 49; *difficile* apud posteriores.

⁴ *Mordicus*, a mordiscos, a dentelladas, porfiadamente, a mordeo.

e) *itus*, quae radici juncta substantivi, indicat locum unde res oritur, ut *fund-itus*, *radic-itus*.

Inveniuntur ab adjectivis *antiquitus*, desde los tiempos antiguos, *divinitus*, por divina inspiración, del cielo, *humanitus*, según la condición humana.

NB. Sunt adjectiva quibus proprium adverbium deest, ejus autem loco usurpatur neutra terminatio, v. g. *facile*, *recens*, *sublime*, en alto, hacia arriba. Huc pertinent *multum*, *plurimum*, *paulum*, *nimum*, *tantum*, *quantum*, *ceterum*, *plerumque*, *potissimum*.¹

507

Adverbia oriuntur ab adverbis et praepositionibus ope suffixorum:

a) *per*, quod adverbia temporis gignit, ut *nūper*,² *semper*, *paulisper*, *tantisper*, *parumper*.

b) *orsum*, *orsus*,³ quae motum versus locum significant, ut *qu-orsum?* *h-orsum* *ali-orsum* *intr-orsum*

Sic: *prorsum*, hacia adelante (*prorsus*, del todo), *retrosum*, hacia atrás, *sursum* a sub, *deorsum*, *seorsum*. A substantivis: *dextrorsum*, *sinistrorsum*.⁴

c) *fāriam*, quod numeralibus jungitur, et significat «en tantos sitios, en tantas partes», ut *bifariam*, *trifariam*, *quadrifariam* (*multifariam*).

d) *trō*, quod junctum praepositionibus notat motum, ut *in-tro*, *re-tro*, n. 168, V, *ci-tro*, de una parte, a *cis*, *ul-tro*, de otra parte, ab *uls*, n. 437, IV. Porro (a *prō?*) lejos.]

CAPUT III. DE FORMATIONE VERBORUM PER COMPOSITIONEM

I. DE COMPOSITIONE IN GENERE ET VOCALIUM MUTATIONE

508

I. Duplex est verborum compositio: altera fit radicali aut praefixo cum altero radicali et sua positione, v. g. *magn-animus*, *re-cedo*; altera constat duobus radicalibus cum suis posi-

¹ *Commodum*, precisamente, exactamente; *commode*, cómodamente.

² A *novus* et *per*, pro *novumper*, KÜHNER, 1, p. 692, 2, c), § 227; et p. 84, 3; pro *noviper*, GEORGES, JANSSENS, n. 487; ab adjectivo *nuperus*, cf. Plaut. *Capt.* 718, RIEMANN-GOELZER, n. 214, 7, b), p. 428; pro *nunc-per*, NONELL, 24.

³ Pro *vorsum*, *vorsus* seu *versum*, *versus*.

⁴ *Extrínsecus*, de fuera; *intrínsecus*, de dentro.

tionibus, ut *jus-jurandum*, *agrī-cultura*.¹ Haec dicitur compositio imperfecta vel iuxta-positio.

[II. Prior seu vera compositio fit saepe dempta aliqua consonante ad pronuntiationem emolliendam, ut *mansuē-facio* pro **mansuet-facio*; aut interjecta euphonica vocali, ut *magn-ī-ficus*, *cal-ē facio*; aut fit vocalibus contractis ad hiatum vitandum, v. g. *nēmo* pro **nē-hemo* = *ne-homo*, *cōgito* pro **co-agito* seu *co-igito*. Cf. n. 486, 513.

III. Prior compositi pars esse potest substantivum, ut *caus-ī-dī-cus*, adjectivum, ut *magn-ānimus*, numerale, ut *tri-rēmīs*,² adverbium, ut *malē-ficus*, praepositio, ut *trans-padānus*, aut particula earum quae tantum in compositione reperiuntur, n. 168, ut *amb-ēdo*. Altera vero compositi pars (etiam utraque) non semper invenitur tanquam simplex vocabulum; saepe fit a verbi radicali cum positione declinationis propria, v. g. *male-dīcus* a *dīco*, *armī-ger* a *gero*, *fidi-cen* a *cano*, *arti-fex* a *facio*, *mūni-ceps* a *cāpio*, *parri-cida* a *caedo*. At *bi-linguis* a *lingua*, *centi-manus*, cet.

509

Verba decomposita, sive duplici praepositione composita, fere cum *super* et *re* inveniuntur ut *super-im-pono*, *re-co-gnosco*. Et decomposita a *super* saepe sunt poetica et recentiora.

Reperiuntur praeterea: *abs-con-do*, *de-per-do*, *dis-per-co*, *as-su-rgo* (*ad-sub-rego*), *con-su-rgo*.

510

Ut in derivatione sic in compositione vocales saepe mutantur:

a) *ā* breve (natura sua) mutatur in *ī* breve, si syllaba est aperta, ut a *cāno* *con-cīno*, a *fācio* *afficio* (*ad-ficio*), *con-ficio*, cet., a *cāpio* *accipio*, ab *āmicus* *in-īmicus*. At aliquando mutatur in *ē*, ut a *grādior* *in-gredior*, a *patior* *per-petior*.

b) *ā* breve fit *ē* breve in syllaba clausa, ut a *cāno* *tubī-cēn* et *tibī-cēn*, a *fācio* *arti-fex*, a *cāpio* *parti-ceps*, ab *ūrs* *in-ers*, a *scāndo* *con-scendo*. Sed nonnunquam mutatur in *ī*, v. g. *con-frīngo* a *frāngo*, *con-tingo* a *tango*, cet.

NB. 1. Nonnunquam *ā* mutatur in *ū*, ut a *tāberna* *con-tūber-*

¹ Agri genit.; dativ. *fideīcommittēre*; accus. *venundāre*; abl. *manūmittere*. Multa etiam scribuntur separatim, sed accentus praecipuus unus est.

² *Duumvir*, *triumvir*, *sexivir*, *decemvir*, cet., plur. *duoviri*, *tresviri* (*trēviri*) vel *duvirum*, *triumviri*, *sexiviri* et *sēviri*, *decemviri*.

nium, a *quātio con-cūtio*; praesertim I subsequente, ut a *cālco con-culco*.

NB. 2. *ā* servatur aliquoties, ut *con-trāho*, *per-māneo*, *cale-fācio*, n. 155, 248. *Im-partio* et *im-pertio*, *tri-partitus* et *tri-pertitus*, n. 177.

c) *ē* breve mutatur in *ī* in syllaba aperta, ut a *lego col-ligo*, a *sēdeo assideo*. Saepe tamen servatur, ut *per-lēgo*, *intel-lego*, *neg-lēgo*, maxime ante r: *af-fēro*, *con-tēro*.

d) *ae* mutatur *ī*, ut a *caedo in-cīdo*, a *quaero in-quīro*. Sed *ad-haereo*, *per-taesus*, cet.

e) *au* mutatur in *ō* et in *ū*, v. c. a *fauces suf-fōco*, a *plaudo explōdo*, a *claudio in-cludo*, a *causa ac-cuso* (accusativus), *in-cuso*.]

NB. Post *per* vocalis adjectivi immota permanet, ut *perfacilis*.

[II. DE COMPOSITIS EX RADICALI SUBSTANTIVO, DE COMpositorum SIGNIFICATIONE, DE CONTRACTIONE

511 I. Cum prius compositi membrum nomen est, alterum membrum additur radicali prioris ope vocalis *ī*, expuncta vocali ipsius radicalis, ut *caus-ī-dicus*, *tub-ī-cen* et *tibī-cen*,⁴ *alien-ī-gena*, *arm-ī-potens*, *luc-ī-fer*, *honor-ī-ficus*, *corn-ī-ger*, *aed-ī-ficare*. Sed *magnī-facio*, *parvī-pendo* juxta posita. *Nau-fragus* pro *nav-ī-fragus*. Cf. n. 486, II.

NB. Raro pro *ī* *ū* interponitur, ut *Troj-ū-gena*, poet.

II. Radicale secundae et quartae declinationis rejicit *ī*, cum secundum membrum a vocali incipit, v. g. *magn-animus*; item alia, ut *mus-cipula* et *man-cipium*, a *capio*.

III. Nonnulla radicalia tertiae valde imminuuntur, ut *foed-ī-fragus*, *mūn-ī-ficus*, *op-ī-fex*, *homi-cida*, *lapi-cida*, *bī-ceps* a *bis* et *caput*.

512 In omni composito partes duae sunt: res ipsa et accessio; haec illam praecedere solet, aequivalet autem:

1.^m adjectivo aut adverbio, ut *co-gnomen*, i. e. additum nomen; *per-similis*, i. e. valde similis; *sub-scribo*, seu infra scribo; *vivī-radix*, i. e. (planta) vivam radicem habens. Talia fere sunt ex particulis composita. (Composit. determinans.)

⁴ Pro **tibī-ī-cen* a *tibia*.

2.º casui qui regitur, v. g. *agri-cola*, sive qui agrum colit, *tubī-cen*, i. e. qui tuba canit; *aedi-ficare*, seu aedes facere. (Compos. objectivum.)

3.º Aliquando vero totum compositum adjectivum respondet ablativo aut genitivo qualitatis, ut *dec-ennis* (puer), i. e. decem annorum; *ali-pes* (equus), sive alatis pedibus, i. e. velocissimus. (Compos. attributionis.)

513

I. Leges autem contractionis sive simplicium sive compositorum, de quibus non dubitandum hae fere

sunt:

a) $a + a = \bar{a}$, ut *lātrina* a *lāvātrina*, baño, letrina.

b) $e + e = \bar{e}$, quod corripitur ante vocalem, ut *dēmo* a *dē-ēmo*, *vēmens* a *vēhēmens*, *monēre* pro **monē-ēre*, *prēndere* a *prēhendere* pro **prachendere*, *nēmo* pro **nēhēmo*, *rēapse* pro *rē ēapse*.

c) $i + i = \bar{i}$, ut *mī* a *mīhi*, *nīl* a *nīhil*, *dī*, *dīs* a *dūi*, *dūs*, *fīlī* a genit. *fīlīi*, *perīculum* pro *perī-ī-culum*, n. 486, NB.¹

d) $o + o = \bar{o}$, ut *cōpia* pro **cō-ōpia*, cf. in *ōpia*; *prōles* a **prō-ōles*, cf. *sub-ōles*; *cōram* pro **cō-ōram* (*ōram*, cf. *ōs*, *ōris* et *clam*, *palam*).

e) $u + u = \bar{u}$, v. g. *jūnior* pro *jūūnior* a *juv(e)nior*.

II. Cum vocales in hiatu diversae sunt, prior vocalis remanere solet; sic: *amāre* pro **amā-ēre*, *audīre* pro *audi-ēre*, *cōpula* pro **cō-āpula* ab inus. *apēre*, n. 156, 256; *praebeo* pro **prae-hibeo*, *sōbrius* pro **so-ebrius*. At *cāseus* pro **co-axeus* a *cō-āgulo*, *prūdens* pro **pro-udens* seu *prō-videns*. Co-, n. 167, V. NB; *dē-*, ib. VI, NB.]

[III. DE PRAEFIXORUM SIGNIFICATIONE

1. PRAEPOSITIONES (cf. nn. 167, 433-446)

514

I. Ab significat: a) separationem, discessum, etiam sensu translato: *abire*, *abjicere*, *aufugere*; *abstinere*.

b) privationem, «no, sin»: *absimilis*, *absonus*, *amens*. c) intentionem seu actionem intentam, «enteramente»: *absumere*, *absorbere*, *abuti*.

II. Ad a) motum ad, in altum: *adire*, *accedere*; *attollere*, *ascen-*

¹ Cf. *bīgae*, *quadrīgae*, cet. pro *bi-iugae*, *quadri-iugae*.

dere. b) actionem versus aliquem, alicui factam: *attrahere, assumere, accipere*. c) vicinitatem, «cerca, junto a»: *adesse, adjacere, adhaerere*. d) benevolum animi sensum: *assurgere, applaudere, arridere*. e) actionem ad finem aliquem: *(se) accingere, apparare, assignare*. f) convenientiam (conformidad): *adaequare, assentire, annuere*. g) initium: *adamare, adedere, adurere*. h) additionem: *adscribere, annumerare, adstruere*.

III. **Ante, post:** illa antecessionem, primas partes, (precedencia): *anteire, antepone, anteferre*; haec neglectionem, ultimas partes: *postponere, posthabere*.

IV. **Circum** a) conversionem; «alrededor»: *circumdare, circumfodere, circumfluere*. b) vicinitatem: *circumjacere, circumjicere, circumcolere*. c) hinc inde: *circumferre, circumducere*.

V. **Com, con (cum)** a) conjunctionem subjectorum et objectorum: *convenire, confluere, commori*; — *congerere, componere, convocare* b) integram actionem, «del todo»; in subjecto: *collabi, corrui, contremiscere*, et in objecto: *collustrare, corrumpere*. c) convenientiam: *consentire, consonare, congruere*. d) societatem: *conservus, contubernalis, conviva*. e) pugnam inter aliquos, sive dissensionem: *collidere, committere, congregari*. f) assensionem sive assensum: *confirmare, comprobare, confidere*.

VI. **De** a) discessum, separationem: *decedere, deponere*. b) motum in profundum: *dejacere, deprimere*. c) actionem contrariam: *decrecere, dedoceri, detegere, desperare*. d) privationem: *demens, deformis, dedecus*. e) notionem adversam: *deridere, denegare, decipere*. f) actionem extremam, «hasta el fin»: *deducere, devehere, deferre, demigrare*. g) actionem perfectam sive absolutam: *devincere, debellare, deperdere, demirari*. h) actionem ordinatam, concinnitatem (precisión): *describere, demonstrare, definire*.

VII. **Ex** a) discessum, separationem: *exire, educere*. b) motum in altum: *erigere, efferre*. c) negationem, privationem: *exanguis, exanimis, effrenatus*. d) actus absolutionem: *exarare, explere, elaborare, emori, exhaustire*. e) curam, diligentiam: *exquirere, efflagitare, exornare*.

VIII. **In** a) locum ubi et quo: *inesse, inambulare; invadere, ingredi*. b) molestam actionem aut contrariam: *impugnare, illidere*. c) actus intentionem sive contentionem: *intonare, indigere, intendere, invalescere*. d) actionem inversam, «en sentido inverso»: *invertere, inflectere, infringere*.

IX. **Inter** a) locum seu situm medium: *interjacere, interponere, interfluere*. b) impedimentum: *interdicere, interrumpere, interturbare*. c) excidium sive destructionem: *interire, interimere, interficere*.

X. **Ob** a) in aut supra: *obducere, obruere, obsignare*. b) coram et obviam: *obstare, obversari, occurrere, offerre*. c) contra: *obicere, obstrepere, obarmare, obloqui*. d) studium: *oboedire, obsequi, obtemperare*. e) circum: *oberrare, obambulare, obsidere*.

XI. **Per** a) notionem transeundi aut penetrandi: *perfodere, percurrere, permanare*. b) actionis absolutionem aut rem omnino confectam: *persequi, pernegare, perpeti; peragere, pervenire*. c) notionem superlativam: *perdoctus, perfacilis*. d) mali alicujus notionem: *pejorare, perdere, perire*.

XII. **Prae** a) ante, dictum de loco et tempore: *praecedere, praebere, praemittere; praedicere, praemonere, praecavere*. b) partem superiorem et anticam, «en la extremidad, por delante»: *praeculus, praecidere, praecingere*. c) praestantiam, primas (partes): *praecellere, praeficere, praeponere*. d) gradum excelsum seu superlativum: *praecellus, praeclarus, praevalidus*.

XIII. **Praeter** cursum ulteriorem, progressionem, «hacia delante, más allá»: *praeterfluere, praeterlabi, praeterire*.

XIV. **Pro** a) progressionem, «hacia delante, abajo»: *procedere, producere, projicere, profligare*. b) actionem exteriorem; «en público»: *proferre, proclamare, profiteri*. c) favorem: *prodesse, protegere, propugnare*. d) dilationem seu retardationem: *protrahere, prorogare*.

XV. **Sub** a) locum inferiorem, «debajo, por debajo»: *subesse, subigere, succendere, succedere*. b) in altum, «en alto»: *susplicere, suspendere, suscitare*. c) actionem occultam: *subrepere, subauscultare, subornare*. d) substitutionem: *sufficere, supplere, succedere*. e) auxilium: *succurrere, subvenire*. f) rem imperfectam aut incipientem: *subinvideo, subirascor, subagrestis, subobscurus*.

XVI. **Super** a) locum superiorem: *superimponere, supereminere, superfluere*. b) excessum: *supergradi, supervacaneus, superesse*.

XVII. **Trans** a) motum de loco in locum, «de una parte a otra»: *transire, traducere, tradere, trajicere*. b) actionem perfodiendi; «de parte a parte»: *transfigere, transigere, transadigere*. c) ultra: *transpadanus, transmarinus*.]

2. PARTICULAE INSEPARABILES (cf. n. 168)

- 515** I. **Amb** significat a) *circum: ambire, amplecti, anquirere.*
 b) *rem duplicis partis: anceps, ambigere, ambiguus.*
 II. **Bi** notat partem duplicem: *bilanx, bisulcus.*
 III. **Dis** a) *partium divisionem: dirumpere, discerpere, dissolvere.*
 b) *separationem, longinquitatem: digredi, divertere, discedere.*
 c) *sensum oppositum: diffidere, diffiteri, dissonare.*
 d) *in diversas partes: diffugere.*
 IV. **In** est inseparabile, cum significat negationem seu privationem: *informis, innoxius, illaesus, irritus, infirmare, immerito. Indictus, no dicho, et in-dictus, (que ha sido) anunciado, señalado, fijado. Indigeo, n. 168, III.*
 V. **Ne** et **ve** indicant negationem vel privationem: *nefandus, nescius; vecors, vesanus.*
 VI. **Re** a) *retro: recedere, refluere, repellere.*
 b) *iterationem sive repetitionem: relegere, renovare, redimere.*
 c) *vicem mutua: redamare, reddere, rescribere.*
 d) *actionem contrariam: relegere, descubrir, reserare, abrir.*
 e) *oppositionem: reclamare, reluctari, repugnare.*
 f) *loci separationem: remove, reponere, retinere.*
 VII. **Se (so) a)** *sine: securus, sobrius, socors.*
 b) *amotionem, separationem: secedere, seponere.*
 VIII. **Semi** significat dimidium: *semesus, semivivus, semuncia.*
 IX. **Sesqui** est unum cum dimidio: *sesquipes, sesquipedalis, sescuncia, sescuplea et sesquiplea.*
 X. **Tri** signat rem triplici parte praeditam: *trifidus, triformis.*
 Adn. Praefixa Graeca ut in *δ-tomus, ana-phora, epi-gramma, hyper-boreus, meta-phora, para-graphus, peri-odus, sym-phōnia*, cet. vide in *grammat. Graeca.*

PROSODIA ET ARS METRICA

516

I. Prosodia est ea pars Grammaticae quae agit de dimensione seu quantitate syllabarum. Quantitas autem est mora sive spatium temporis (*duración*) quod in syllaba pronuntianda impenditur.

II. Syllaba aut brevis est aut longa; huic pronuntiandae mora sive spatium duplo majus quam illi tribuitur.⁴ Est praeterea syllaba communis seu anceps, quae et brevis et longa esse potest ad arbitrium poëtae.

III. Syllaba longa est vel natura vel positione sive positu, seu, ut etiam dicunt, per attributionem: longā naturā ea dicitur cujus vocalis per se ipsa producta quantitate praedita est nec consonantium eget adminiculo, ut *sōl*, *sōlis*; positu longa est ea cujus vocalis, natura sua brevis, producenda tamen est consonantium beneficio, i. e. quia duae pluresve consonantes consequuntur, v. c. *fāc-tum* a *fācio*, *ōss-is* ab *ōs*; *fāx*, gen. *fāc-is*.

[NB. Nulla vocalis apud Latinos perpetuo brevis aut longa est; apud Graecos ε et ο perpetuo sunt breves: ε̄ et ō̄; η et ω semper sunt longae atque ē̄ et ō̄ producta sonant.]

⁴ Ποῦμός est aut par, ut dactylus, una enim syllaba par est brevibus...; longam esse duorum temporum, brevem unius etiam pueri sciunt. QUINTIL. 9, 4, 46-47.

CAPUT I. PRAECEPTA DE SYLLABARUM QUANTITATE
GENERALIA SIVE OMNI ORATIONIS PARTI COMMUNIA

I. DE DIPHTHONGO ET VOCALI CONTRACTA
(Cf. n. 573-74)

517 Diphthongum produci seu Graecam sive Latinam:
Prae raptè compositam, vocalem cum venit ante.

Et quae contrahitur vocalis longa sonabit,
Ante *t* finalem nō venerit, ut *monēt*, *audīt*,
Aut ternae genitivus erit, ceu *civīs* et *orbīs*.

5

[Ex *obiit* tamen et *petiit* fac *obīit*que *petīit*que.

I. Diphthongus longa est sive in Latinis dictionibus sive in Graecis, v. g. *lāus*, *quāero*, *pōena*, *hūic*, *Āeolus*, *Ēurus*, n. 9.]

O Meliboeē, deus nobis hāec otia fecit. Verg. *B.* 1, 6.

[Exc. At praepositio *prae* in compositis cum vocalem praecedat, brevis est, ut *prāecutus*, *prāeuro*. Quae tamen a recentioribus aliquando produciuntur.]

Stipitibus duris agitur sudibusve prāeustis. Verg. *Aen.* 7, 524.

[NB. Cui apud optimos poetas semper est diphthongus proptereaque monosyllabum longum; *cūi* est aetatis argenteae, *cūi* et *cūi* (monosyllabum breve) infimae Latinitatis. Huic disyllabum non est saeculi eruditioris neque illud praecedentis.]

II. Item produciuntur vocalis contracta, i. e. quae ex diphthongo aut duabus vocalibus oritur, ut *inquīro* (*quaero*), *pūnio* (*poena*), *cōgo*, *tibicen*, n. 513, *āra* (**aasa*).]

Hostibus in mediis interque pericula versor. Ov. *Pont.* 1, 2, 15.

[Exc. Brevis est vocalis contracta ante *t* finale, ut *amāt* (**ama-it*), *monēt*, *audīt*, n. 482 a), 471, II, NB. Etiam brevis est *i* in genitivo tertiae declinationis thematis in *i*, ut *avīs* pro **avī-is*: cf. n. 475.]

Ast alios longe summos arcet arena. Verg. *Aen.* 6, 316.

NB. 1. Aliquando poetae contrahunt *petiit* in *petit*, *obiit* in *obit* et similia. At horum longitudo est in arsi: cf. n. 568, 1.

Flamma petit altum, propior locus aëra cepit. Ov. *Fast.* 1, 109.

NB. 2. Perraro invenitur in arsi perfectum *-ūt* pro *-ūit*.

Disturbāt urbes. Lucr. 6, 587.

⁴ *Maecotis*, cuius diphthongus apud Ov. *Tr.* 3, 42, 2 correpta invenitur in vulgatis edd., in criticis legitur *Tōmīlis*; in *Pont.* 3, 2, 59 jure produciuntur, et a Verg. *Aen.* 6, 799, cet. Cf. ALVAR, praeept. II.

II. DE VOCALI ANTE VOCALEM

1. IN DICTIONIBUS LATINIS

518 Vocalem breviant, alia subeunte, Latini.
Protrahe, ni sequitur *r*, *fzō*, protrahe deinde

ē gemini casus quem quinta inflectit in *ēi*:

Verum corripies *ē spēi fidēique rēique*. 10

Est etiam longus genitivus in *ūs* et *āi*,

Liber *ūs* vati; *solūs* deme et *altūs*.

Produc *Pompēi* et *Cāi* similesque vocandi,

Eheu, dūs; *ōhe* varia variaque *Diana*.

[Vocalis ante vocalem aut diphthongum in Latinis dictionibus brevis est sive in vocibus simplicibus sive in compositis, ut *dēa*, *dēae puer*, *audēbam*, *detrāho*, *prōhibeo* a *prō* et *habeo*, *prāceunte carina*, Verg. *Aen.* 5, 186.]

...*Si vestras forte per auris Trojae nomen iit.* Verg. *Aen.* 1, 376.

Tot cōiere mala. Prop. 4, 6, 54 (3, 7, 54); 4 (3), 24, 19; Ov. *Tr.* 2, 402.

[Exc. 1.^m *i* verbi *fzō* producitur, nisi in imperfecto subjunctivi et praesente infiniti, ut *fierem* et *fieri*, ubi alteram vocalem *r* consequitur. Sed *i* horum temporum a priscis etiam producebatur.]

Omnia jam fient fieri quae posse negabam. Ov. *Tr.* 1, 8, 7.

[Exc. 2.º casus in *ēi* quintae declinationis, vocali praecedente, in quibus *ē* producitur, ut *dīēi*; at *fidēi*, *rēi*, *spēi*.¹ Sed *fidēi* et *rēi* *ē* producto, item *rei* monosyllabum prisca sunt: Lucr. 5, 102; 2, 236; 3, 918.]

...*Melior quoniam pars acta dīēi.* Verg. *Aen.* 9, 156.

[Exc. 3.º genitivum in *ūs*, ejus *ī* longum est semper in *altūs* et *solūs*; in aliis licet poetis corripere, quod ab heroicis fit semper in *alterūs* necessitate metrica, ne brevis una inter duas longas claudatur (*āltērūs*).² Producitur etiam *ā* prisci genitivi in *āi* primae declinationis, ut *aulāi*, *pictāi*.]

¹ *Plebēi*, NEUE-WAGENER 1, p. 371.

² In *alterūs* longum esse *i* ut in ceteris in *ūs* constat non ratione modo, sed etiam testimonio Ter. *Andr.* 628, et Terentiani Mauri, *de Metris* 2182-84:

Adesto, iambe praepes, et tui tenax

Vigoris adde concitum celer pedem,

Nec alterūs indigens opis veni. Grammat, Latini, 6, p. 390-

91. Item in v. 4352 et 4614. Cf. NEUE-WAG. 2, p. 538.

Ante leves ergo pascentur in aethere cervi...

Quam nostro illūus labatur pectore vultus. Verg. *B.* 1, 65.

... Illūus aram Saepe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus. *Ib.* 7.

Dives equum, dives pictāi vestis et auri. Id. *Aen.* 9, 26.

[Exc. 4.º *ā* et *ē* in vocativis *āi* et *ēi* nominum propriorum in *ius* (*jus*) secundae declinationis, ut *Gāi*, *Pompēi*. Sed *ei* aliquando in diphthongum vertitur, sive, quod idem est, *i* manet consonans, ut apud Hor. *Ep.* 1, 7, 91: «*Durus*», ait, «*Volteī*, nimis attentusque videris *Esse mihi*».

Accipe, Pompēi, deductum carmen ab illo. Ov. *Pont.* 4, 1, 1.

[Exc. 5.º primam vocalem in *ēheu* pro *heu heu* et in *dūs*.]

Quanti emptae? — *Parvo*. — *Quanti ergo?* — *Octussibus*. — *Ēheu*. Hor. *S.* 2, 3, 156.

[Exc. 6.º *ōhe* et *Diana*, quae primam syllabam habent communem.

NB. Apud optimos poetas *dii* et *diis* sunt semper monosyllaba *dī*, *dīs*; *īdem* et *īsdem* semper disyllaba *īdem* et *īsdem*; *deest*, *deeram*, cet. semper contrahuntur in *dēst*, *dēram*; etiam contrahuntur *dein*, *deinceps*, at *dēin* recentiorum est; *anteirent*, cet.¹ V. synaeresis.

Āquā, *quāre*, *līguā*, *languēo*, *exstinguō*, *suādeo*, *suāvis*, *suāesco*, cet. n. 8, II.]

2. IN GRAECIS VOCIBUS

519 Tempus amant Graecum in Graecis plerumque Latini:
ē produc, *ī* etiam cum pro *ei* ponuntur et *ἦτα*; 16

Unde *chorēā* datur longis, *Cytherēā*, *platēā*

Atque alia. At *chorēām* breviat *platēāmque* poëta,

Solvit et in geminas; veluti *Cytherēā*, longam.

[In Graecis dictionibus vocalis ante vocalem Graecam quantitatem servat, ut *āer*, *herōus*, *Trōes*; *symphonīa*. Unde longa sunt *e* et *i* quae respondent litterae *eta* (η) aut diphthongo *ei* (ει), ut *Brisēis*, *elegīa*.²]

Terra feras cepit, volucres agitatilis āer. Ov. *M.* 1, 75.

Saepe sub hac Dryades festas duxere chorēas. Id. *M.* 8, 746.

¹ *Anteat* pronuntiatur *anteat*, scribitur autem tripliciter: *anteat*, *antseat*, *anteat*.

² *Arīus*, *Basilīus*, *Iphigenīa*, *Nicomediā*, *Samarīa*, *Seleuciā*, *gigantēus*, cet. n. 500, b). Contra: *philosophīa*, *etymologiā*, *orthographīa*, *Archīas* et alia ejusdem generis; nam quae per *iota* apud Graecos scribuntur, fere ipsum corripiunt. Horum tamen plurima efferuntur a Graecis acuta paenultima. Cf. n. 179 et NB., n. 180, NB. 2.

Ut gratas inter mensas symphonīa discors. Hor. Pis. 374.

[Exc. Sed chorēa (χορῆα) et platēa (πλατῆα sc. ὁδός) nonnunquam a poētis corripuntur.]

Pars pedibus plaudunt chorēas et carmina dicunt. Verg. Aen. 6, 644.

Purae sunt platēae, nihil ut meditantibus obstat? Hor. Ep. 2, 2, 71.

[Non raro diphthongus ei (ei) a poētis solvitur in ēi, ut elegēia, Cytherēia, Pelopēus pro elegīa, Cytherēa, Pelopēus.]

Flebilis indignos, Elegēia, solve capillos. Ov. Am. 3, 9, 3.

NB. Academīa rectius dicitur quam Academīa.

Inque Academīa umbrifera nitidoque Lyceo. Cic. Div. 1, 13, 22 (carm.).⁴

III. DE VOCALI ANTE DUPLICEM CONSONANTEM

1. IN POSITIONE FORTI

520 Vocalis longa est, sequitur si consona bina, 20

Si sequitur duplex, aut i ceu consona sumptum,

Bina sit in verbis etsi disjuncta duobus.

Quadrijugus rapitur, bījugus² conjungitur olli,

Sūbjicit et sūbjicit modulatur utrumque poēta:

Particulam longam sed non brevare licebit. 25

[1. Omnis syllaba, cujus vocalis antecedit duas consonantes quarum posterior non sit liquida, vel antecedit unam duplicem (x, z) vel ante i consonantem (j), n. 8, 1, longa est saltem positu, v. g. ārma, terra, āxis, gāza, mājor, īnfero ab īn et fero, rējicio a rē et jacio.]

Lūclāntes vērētōs tēmpēstatesque sonoras. Verg. Aen. 1, 53.

Aureus āxis erat. Ov. M. 2, 107.

Sicelides musae, paulo mājora canamus. Verg. B. 4, 1.

NB. 1. Igitur vocalis longa est cum in recta orthographia sequitur unica consona quae in scriptura (non semper recta) duplicari potest: būca (et bacca), bēlua et bellua, būcina (et buccina) litus et littus, rēligio (et relīgio), rēliquiae (et relīquiae), sūcus (et succus), cel.

NB. 2. In nominibus in ajus et ejus i consonans interdum a poētis in vocalem mutatur, a et e longis manentibus. Cf. 564, 1.

Forte super portae duae Vēlus adstilit arcem. Prop. 3, 10, 31.

Pervigil in pluma Gālus ecce jacet. Mart. 9, 92, 4.

⁴ Academīa apud recentiores. Graece alii dicunt Ἀκαδημία, alii Ἀκαδημῖα, communi. Cf. Thes. L. L.

² Etiam quadrijugis et bijugis.

[II. Si altera consonans erit in fine praecedentis dictionis, altera in principio sequentis, vocalis nihilominus longa erit. At si utraque consonans aut una duplex erit in principio sequentis dictionis, nihil praecedentem vocalem brevem juvabit, nisi fere apud poetas minus accuratos.⁴]

In solio Phoebus claris lucent smaragdis. Ov. *M.* 2, 24.

[Jam medio appareret fluctu nemorosam Zacynthos.] Verg. *Aen.* 3, 270.

Saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sunt

Scripturus. Hor. *S.* 1, 10, 72.

Exc. 1.^a Composita a jugum i corripunt ante j.]

Centum quadrijugos agitato ad flumina currus. Verg. *G.* 3, 18.

[2.^a In verbis a jacio et particula brevi compositis, ut *abjicio* (*äb*), *rejicio* (*rë*), *subjicio* (*süb*), particula longa est positione; eam tamen poetae interdum corripunt, j detracto, ut *äbicio*. Quod si particula longa est natura sua, nunquam fit brevis, ut *dëicio*, *pröicio*; verum aliquando *ëi*, v. g. in *eicit*, *reice*, vertitur in diphthongum.]

Quantum vere novo viridis se subicit alnus. Verg. *B.* 10, 74.

Spargit humi atque abicit. Id? *Mor.* 96.

[Tityre, pascentes a flumine reice capellas.] Id. *B.* 3, 96.

NB. Apud priscos poetas passim s finale sequente consonante non efficit positionem.

Suavis homo, facundus, suo contentus, beatus. Enn. *Ann.* 7 ap. Gell. 12, 4.

Adn. Quomodo multae sunt vocales longae ante simplicem consonantem, quia contractae sunt, ita etiam quampures reapse simplices producuntur ante unicam consonantem quae specie dumtaxat simplex est. Sic

cäsus pro *cassus* a *cädo*, *divisio* pro *divissio* a *divido*

ësus, *a*, *um* pro *essus*, ab *ëdo*; cf. n. 139, II.

sëdecim pro *sëxdecim*, *tëla* pro **texla*, a *texo*

idem pro **is-dem*, *pöno* pro **pös* (*i*) *no*, *sïdo* pro **sïs* (*e*) *do*

pöne a **pöstne*, cf. *super-ne*, *sümo* a **sübs* (*e*) *mo*.

Cf. *däduco*, *dägero*, *dälanio*, *dämitto*, cet. cum *discedo*, *dispono*, *dissocio*, *distorqueo*, cet.]

⁴ Apud priscos, Catullum et recentiores. Enn. ap. Cic. *Div.* 1, 48, 108: *Auspicio regni stabilita scamna solumque.* Cat. 4, 9: *Propontida truces Ponticum sinum.* Mart. 5, 69, 3: *Quid gladium demens Romanam stringis in ora?* Apud poetas Augusteos exempla non videntur suppetere nisi vix in caesura. Tib. 4, 5, 28: *Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.* Exemplorum quae afferuntur Verg. *Aen.* 9, 37: *dare tela, scandite muros*; Ov. *Tr.* 5, 44, 44: *Nil opus est morte pro me*, et *Pont.* 1, 7, 66: *Officii causam* (nominat.); Prop. 4 (3), 10 (11), 46: *Jura dare statuas*, recta lectio est: *dare tela, ascendite m.*; *Morte nihil opus est pro me*; *Officii causam*, cet.; *Jura dare et statuas.*

2. IN POSITIONE DEBILI

521 Contrahit orator, variant in carmine vates
Si mutam liquidamque simul brevis una praeibit.

Quae brevis esse nequit, nisi consona juncta sequentem
Vocalem feriet, *volūcris* velut atque *volūcris*.

[Vocalis brevis ante mutam et liquidam ad syllabam sequentem pertinentes in oratione quidem soluta efficit semper syllabam brevem, ut *tenēbrae*, *mediōcris*, in carmine vero communem, ut *tenēbrae* et *tenēbrae*, *mediōcris* et *mediōcris*, *pātris* et *pātris* a *pāter*. Sic Graeca *Ātlas*, *Cŷclops*, *pharētra*, cet. Sed si vocalis natura sua longa est, corripitur nequit, v. g. *arātrum*, *mātris*, *salūbris* (*involucrum*, n. 487, i, NB. 3⁴). Neque corripitur potest, si consonantes ad diversas syllabas pertinent, v. g. in *āb-luo*, *ōb-ruo*, *ōb-liviscor*, *sūb-lābōr* ceterisque compositis ex *āb*, *ōb*, *sūb*.]

Et primo similis volūcris, mox vera volūcris. Ov. M. 13, 607.

[...Vastosque ab rupe Cŷclopas Prospicio. Verg. Aen. 3, 647.

Ignarique viae Cyclopum allabimur oris. Ib. 569.]

NB. 1. *Rē* brevis remanet ante *fl* et *fr*, ut *rēfluō*, *rēfringo*, nisi apud Lucr. et juniores. [Sunt alia, ut *arbitror*, quae nunquam producentur.]

Ut mare sollicitum stridit rēfluentibus undis. Verg. G. 4, 262.

[*Illa rēfrenat aquas.* Ov. Her. 6, 87.

Quae demersa liquorem obeunt rēfracta videntur. Lucr. 4, 440.]

NB. 2. *M* et *n* raro liquescunt, idque in Graecis dictionibus dumtaxat; quare vocalis brevis ante mutam et *m* aut *n* communis est, ut *cŷcnus*, *Tēcnessa*, *Thērāpne*, vel *cŷcnus*, *Tēcnessa*, *Thērāpne*.

...Cupidoque revertitur ore Ad mandata Prōenes. Ov. M. 6, 468.

Forma captivae dominum Tēcnessae. Hor. C. 2, 4, 6. Sapphicus est.

Donatura cŷcni, si libeat, sonum. Ib. 4, 3, 20. Asclepiadēus est.

IV. DE VOCALI SIMPLICI ANTE SIMPLICEM CONSONANTEM

522 Syllaba corripitur vocali praedita pura 30
Quam mera consequitur tantummodo consona simplex.

[I. Vocalis simplex, quae loco diphthongi aut contractae vocalis

⁴ Si haec productio per positionem non est apud comicos, ut aliqui putant, syllaba *lu* natura longa est.

non sit posita, brevis est sequente simplici consonante, ut *āgilis*, *le-
gimur*, *pārietibus*.]

Corrūpiunt spātium mēdium fōribusque prōpinquant. Verg. 6, 634.

II. Ad hanc praeceptionem spectant quae sequuntur, desumpta ex phonetica: ¹

1.^m A primae syllabae brevis est cum in syllaba media mutatur in *i* aut *e* aut *u*; quae etiam brevia manent; ut *āmicus* et *inimicus*, *fācio* et *conficio*; *dāre* et *addere*, *pārio* et *pepēri*; *sālum* et *insūla*.

Excipe *hālo* et *anhēlo*.

2.º E primae et ultimae syllabae brevis est cum in syllaba media mutatur in *i*, quod etiam brevis manet; ut *sēdeo* et *consideo*, *rēgo* et *corrigo*, *com-pēto* et *compitus*; *carmēn* et *carminis*, *mīlēs* et *militis*.²

3.º Omnis vocalis quae in dictione expungi potest manente vocabulo, brevis est, ut *ēs* et *s-unus* pro **esūnus*, *valide validius* et *valde valdius*, [*discipulus* et *disciplina*, *dextēra* et *dextra*, *vincūlum* et *vinculum*.]

4.º *I* et *u* cum inter se possunt commutari sunt brevia: *monū-
mentum* et *monimentum*, [*libet* et *lūbet*, *optūmus* et *optimus*, *famulus* et *familia*.]

NB. Saepe idem evenit cum aliis vocalibus, ut *adūlescens* et *adō-
lescens*, *intellēgo* et *intelligo*.

5.º Etiam brevia sunt *e* atque *o* acuta quae a nobis mutantur in *ie* et *ue*, ut *fēra fērus*, *fiera fiero*, *fēris hīeres*, *lēpus liebre*, *nēbula niebla*; *bōnus bueno*, [*nōvem nueve*, *mōrior muero*, *sōcus zueco*, *pōtes puedes*, *dōm(i)nus dueño*, *sōlum suelo* (*sōlus solo*); *pōpulus pueblo* (*pōpulus chopo*.)]

Excipe *ōvum* *huevo*, *con-sōlor* (*yo*) *consuelo*.

V. DE MONOSYLLABIS

1. SIVE SEPARABILIBUS SIVE INSEPARABILIBUS

523 Desierint ni *b*, *d*, *t*, monosyllaba produc:

Encliticas ac syllabicas rape, ut *hi-cē*, *suo-ptē*;

Pol, *bi-*, *tri-*, *nec*, *re-*, *per*, *is*, *vir*, *cor*, *bis*, *an*, *in*, *ter*, *es*,
[*os*, *cis*, 34

Mel, *fel*, *fer*, *fac*, *quis*, *qua*, *vel*; at pronomen *hīc* anceps.

¹ Securiore solum et faciliore proponuntur.

Ergo *vertēx* naturā, positu *vertēx*, cf. *verticis*. *Vibicis* a *vibīx* (seu *vibex*). Sed *aurēs* et *auris*, *urbēs* et *urbis*, cet. in syllaba extrema.

le-

34.

pta

tur

us,

lia

et

a-

le

i-

i-

s

[Monosyllaba longa sunt, ea etiam quae in compositis dumtaxat reperiuntur, ut *fūr*; *sāl* (*sālis*), *vās* (*vādis* et *vāsis*), *dīc* et *dūc* a *dīco* et *dūco*, *ōs* (gen. *oris*), *dē*, *ā*, *prō* (*prōd-*), *tū*, *vōs*, *mē*, *tē*, (*quā* adverb., *quō*, *pār* (*im-pār*, *com-pār*), *quā-re*, nimirum a *nē* et mirum, *dē-nuo*, *prō-sum*, *prōd-es*; *dī-vello*, *vē-sanus*, *sē-curus*, *sēd-ilio*, *sō-cors*.¹ Sed in verbis compositis praepositiones longae corripunt vocalem cum vocalem aut *h* praecedunt, ut *dēambulo*, *dēhisco*: n. 518.]

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat. Verg. *Aen.* 3, 490.

Amisos longo socios sermone requirunt. *Ib.* 1, 217.

Separat Aonios Oetaeis Phocis ab arvis. Ov. *M.* 1, 313.

[Exc. 1.^a Monosyllaba *b*, *d*, *t* finita brevia sunt, ut *āb*, *ōb*, *sūb*, *ād*, *sēd*, *īd*, *āt*, *ēt*, *īt*, *ūt*, *dēt*, *flet*, *scit*. Etiam corripuntur monosyllaba in *m*, ut *cūm*, *jām*. Sed v. n. 562.]

Separat Aonios Oetaeis Phocis ab arvis. O. *M.* 1, 313.

Dixit; et avertens rosea cervice refulsit. Verg. *Aen.* 1, 402.

[2.^a Breves etiam sunt conjunctiones encliticae *quē*, *nē*, *vē*, ac syllabicae adjectiones *cē*, *pē*, *tē*, *psē*, *ptē*, ut *hiscē*, *quippē*, *tutē*, *reapsē*, *suaptē*.]

Tantane vos generis tenuit fiducia vestri? Verg. *Aen.* 1, 132.

[O virgo, nova mi facies inopinave surgit. *Ib.* 6, 404.

Jamque quiescebant voces hominumque canumque. Ov. *Tr.* 1, 3, 27.

Quippe velor fatis. Verg. *Aen.* 1, 39.

3.^a Brevia pariter sunt:

1.º Nomina *cōr*, *fēl*, *mēl*, *ōs* (*ossis*) *vīr*. *Cor* aliquando recentiores producunt.

Confiteor misero molle cōr esse mihi. Ov. *Pont.* 1, 3, 32.

Hic vīr, hīc est tibi quem promitti saepius audis. Verg. *Aen.* 6, 791.

2.º Pronomina *īs*, *quīs* et *quā* indefinitum, nisi est in ablativo.

Sī quīs, ut in populo, quī sitis et unde requirat. Ov. *P.* 4, 5, 11.

... *Miseri tē sī quā parentis Tangere cura potest.* Verg. 12, 932.

Sī quā videbuntur casu non dicta Latine. Ov. *Tr.* 3, 1, 17.

3.º *Ēs* (a verbo *sum*), et imperativi *fāc*, *fēr*, a *fācio*, *fēro*.

4.º Praepositiones *cis*, *in*, *pēr*.

Imbre pēr indignas usque cadente genas. Ovid. *Tr.* 1, 3, 18.

5.º Abverbia *bis*, *tēr*, *pōl*, et conjunctiones *nēc*, *vēl*.

Tum bis ad occasum, bis sē convertit ad ortum. Ov. *M.* 14, 386.

¹ *Sē-libra* a Martiale corripitur, 4, 46, 7.

6.° *Ān* interrogandi particula, et in compositione, ut *ānhelo*, (ex *an* et *halo*), item *rē* compositivum, ut *recurso*.

Ille *rēfert*: *O lux immensa publica mundi*. *Ov. M.* 2, 35.

7.° *Bi* et *tri* (*trē*) compositorum corripuntur, ut *bifidus*, *trifidus*, *biformis*, *triformis*, *tridens*, *tricorporis* (genit.), *trēcenti*.

Gorgones Harpyiaequae et forma tricorporis umbrae. *Verg. G.* 6, 289.

At sequentia producuntur, quia vel sunt contracta vel videntur: *bīgae*,¹ *bīmus*, *trīmus*,² *bīduum*, *trīduum* (*quadrīduum*), *trīginta*, *trīcesimus*, *trīcenti*, *trīcies*, *bīnus* et *trīnus*³ et quae sunt a Graecis desumpta, ut *Trīnacria*.

Ut *bīnae regum facies, ita corpora plebis*. *Verg. G.* 4, 95.

8.° *Hic* pronomen anceps est.

Est hīc, est animus lucis contemptor... *Verg. Aen.* 9, 205.

Hic vir, hīc est. cet. Ib. 6, 791.]

2. EXCEPTIONES IN COMPOSITIONE

524 Corripe sed *dir-imo*, *sī-quidem*, *dir-ibere*, *dī-sertus*,
Et cum prole *nēfas*, *nēqueo*que *nēgo*que, *nēfandus*

Et *nēque*; pro in *fari*, *fugio*, *neptisque neposque*

Et *festus*, *fundus*, *fateor fanumque reduces*.

Hisce *prōfecto* addes pariterque *prōcella*, *prōtervus* 40

Atque *prōpago* genus, *proficiscor*, junge *prōfundo*

Et *quōque* significans *etiam*, *quāsi* cum *nisi* semper.

Prōcuro varia et *prōpago*; *īdemque* virile

In longis *numera* cum *rēfert*: *rēligio*que

Rēcido, *rēliquiae* modulatur carmine vates.

[I. Corripitur *dīs* in *diribeo* a *dis* et *habeo*, n. 168, II,⁴ *dirimo* a *dis* et *emo*, *disertus* a *dissero*, *ib. NB.*, et *sī* in *sīquidem*.⁵

II. Adverbium *nē* breviat *e* in *nēfas* cum derivatis *nēfastus* et *nēfarius*; item in adjectivo *nēfandus*, in verbis *nēgo*⁶ a *ne* et *ago* (*ajo*?), *nēqueo* et in particula *nēque*.

¹ A *bi* et *jugum*. Eodem pacto *quadrīgae*.

² Sic *quadrīmus* pro **quadrī-himus*, de cuatro inviernos, ab *hiems*: cf. BRUGMANN-WRIGHT, 1, p. 374, § 510, *bīmus*.

³ Pro **bis-nus*, **tris-nus*. BRUGMANN-SEYMOUR, vol. 2, § 66, p. 146.

⁴ Cf. *Thes. L. L.*, et DEECKE, § 172, 3.

⁵ Apud Plaut. *etiam sīquidem*.

⁶ Natura longum videtur, cf. STOLZ-SCHMALZ, § 36, 2; sed usu breve est.

III. Corripitur *prō* in *prōfari*, *prōfugio* et *prōfugus*,¹ *prōnepos* et *prōneptis*, *prōfestus*, *prōfundus* a *fundus*, *i*, *prōfiteor*, *prōfanus* et *prōfanare*, *prōfecto*, *prōcella* (et *prōcellere* prisc. apud Lucr. (?)), *prōtervus* (?), *prō pago* nomen, cum *genus* significat; nam *prō-pago*, i. e. *vitis depressa*, producit;² corripitur etiam in *prōficiscor*.

...*Nimium vobis Romana prōpago Visa potens*. Verg. *Aen.* 6, 870.

Sed truncis oleae, melius prōpagine vites. Id. *G.* 2, 63.

IV. *Prōcuro* et *prōpagō* verbum primam habent communem. *Prōfundo*, *is*, raro eandem producit (non autem apud optimos), ut apud Catull. 64, 202 *prōfudit*; *prōfusus* est infimae Latinitatis; *prōpello* nonnunquam apud Lucr. eandem corripit, ut 4, 194: *Est procul a tergo, quae provehat atque prōpellat*.³

Item *Prōpertius*, *prō-pilius*, *prō-cul* (?), *prōceres* (?), *Prōserpina* (cf. *prōserpere*), *prōpudium* Plaut. Non tamen huc pertinent *prōb-us*, *prōc-erus*, *prōp-e*, *prōpero*, *prōpinq̄uo*, *prōpinq̄uus*.

...*Bene gestis corpora rebus Prōcurate, viri*. Verg. *Aen.* 9, 158.

Inde prōcurator nimium quoque multa prōcurat. Ov. *Art.* 1, 587.

V. Habet \bar{r} longum *īdem* pronomen masculinum, *pro is-dem*, nam neutrum breve est.

Sunt etiam brevia *nī-si* et *quā-si*, a *nē* et *si*, a *quā* et *si*.

Nota *quō-que* pro **quō-que*, i. e. *etiam*, et *quōque*, i. e. *et quō*:

Saepe precor mortem; mortem quōque deprecor īdem. Ov. *Pont.* 1, 2, 59.⁴

VI. *Rēfert*, i. e. *ad rem fert*, *rē* producit; item producit apud poetas *recido* sive *reccido*, *religio*, *reliquiae*, raro *reduco*, et praeterita *repperi*, *reppuli*, *rettudi*, *rettuli* (*reccidi*).⁵

Praeterea jam nec mulari pabula rēfert. Verg. *G.* 3, 548.

Troas, rēliquias Danaum atque immitis Achilli. Id. *Aen.* 1, 30.

...*Oceani spretos pede reppulit annes*. Id. *G.* 4, 253.]

¹ In Prosodia Bonon. est *prōfuga*, non recte.

² Non satis constat de secunda parte hujus compositi.

³ Sic omnes etiam LACHMANN. Sed prima corripit minime potest, nec Lucr. alias corripit, III (461 ?) 462. *Profecto* legendum *procellat*, ut est in VI, 447. QUICHERAT, *Thesaur.* Sed hoc loco in Teubneriana, edidit BRIGER, legitur *procellae*. MIGUEL, *Gr.*¹², p. 495 facit commune pro verbi *prōcumbo*, sed longum semper est; rejicitur enim hoc verbum ap. Lucr. 4, 952, ubi nonnulli legebant *poplitesque prōcumbunt*. DEECKE, § 448, 24, tantum *prōpello*, sed 471, 44 videtur *prōpello* praefere. MADVIG praefert *prōpello*, n. 473, adm. 2.

⁴ Sic etiam *hē-die*, de cuius prima parte multum disceptatur: cf. RIEMAN-GOELZFR. *Étude des formes*, p. 331.

⁵ *Ē*-quidem videtur coalescere ex particula demonstrativa *ē* (cf. *hicē*) non ex *ego*, etsi generatim cum prima sing. numeri persona copulatur. In *ē-castor ē* particula est exclamandi.

⁶ *Rētuli* est recentiorum. Ter. et Lucan. habent *rēlatum* (*rellatum*).

3. DE MONOSYLLABIS PRAEFIXIS IN VOCIBUS GRAECIS

525 Corripe Graecorum *prō* et *ā*; longum at *prōlogus* esto
Et *prōpola* simul; *prōpino* protrahe saepe.

Ā et *prō* Graecae particulae breves sunt in compositione, ut *ā-tomus*, *Prōpon-tis*; sed *prōlogus* et *prōpola* habent *o* longum. *Prōpino* a poetis recentioribus corripitur.

Inque Prōpontiācis haerentem Cyzicon oris. Ov. Tr. 4, 40, 29.

Nam in prōlogis scribundis operam abutitur. Ter. Andr. prot. 5.

VI. DE ULTIMIS SYLLABIS

1. A IN FINE

526 Extremum *ā* produc; *itā* cum *quā* corripe et *ejā*
Et casus omnes; sed primae protrahe sextum.

Productis Graecos casus adijunge vocandi. 50

[*A* finita longa sunt, ut *memorā*, *contrā*, *ultrā*, *anteā*, *postēā*,¹ *frustrā*, *trigintā*, *quadragintā*; quamquam haec numeralia interdum correpta reperiuntur apud recentiores.²]

Musa, mihi causas memorā, quo numine laeso. Verg. Aen. 1, 8.

Trigintā capitum foetus enixa jacebit. Ib. 3, 391.

Sed fugit intereā, fugit irreparabile tempus. Ib. 3, 284.

[Exc. 1.^a Breve est *a* in *itā*, *quā*, *ejā*.³]

Haud itā me experti Bitias et Pandarus ingens. Verg. Aen. 11, 3.

[2.^a Breve est *ā* finale in nominum declinatione, excepto ablativo primae, et Graeco vocativo (ab *as* sive primae, ut *Aeneā*, sive tertiae, ut *Atlā*, *Pallā* a *Pallas -antis*). Est etiam *a* breve in substantivis quae non declinantur, ut *alphā*.]

Musā, mihi causas memora, cet. Verg. Aen. 1, 8.

Templā mari subsunt nec marmore clarā nec auro. Ov. M. 11, 359.

[*Quattuor hic invectus equis et lampadā quassans.* Verg. Aen. 6, 587.

¹ Antiqui grammatici malebant corripere; sed longum est: cf. n. 158, 9.º b), 2.º et KUNNER, 1, § 45, 4, p. 64. Locus Ov. Fast. 1, 165 sic legitur: *Post ea mirabar*.

² Adverbia ab adjectivis *a* finita ablativi sunt primae declinationis, ideoque *ā* producunt: *recta* subaudi *viā*, *dextrā*, *sinistrā*, *laevā* (parte).

³ Item *putā* adverbium «por ejemplo» apud Persium et Martialem.

Temporā labuntur, tacitisque senescimus annis. Ovid. *Fast.* 6, 771.]

Qualis populeā maerens philomela sub umbrā. Verg. *G.* 4, 544.

Quid miserum, Aeneā, laceras? jam parce sepulto. Verg. *Aen.* 3, 41.

Tempus, Atlā, veniet tua quo spoliabitur auro Arbor. Ov. *M.* 4, 644.

[NB. Cum Graeca nomina in *ēs* primae declinationis more Latīnorum in *ā* declinantur, *a* breve est, ut *Atridā* nominat. et vocat. Cf. n. 24, NB. 2.¹

Non ita Dardanio gavisus Atridū triumpho est. Prop. 3, 6, 4.

Nequis humasse velit Ajacem, Atridā, vetas cur? Hor. *S.* 2, 3, 187.

Quandoque autem *a* invenitur productum etiam in nominativo more Graeco, ut *Electrā* (Ἠλεκτρῶ), Prop. 3, 6 (14), 5.]

2. E IN FINE

527 Corripe ē postremum, sed quintae nomina produc
Et Danaum primae, *Tempē* cetēque *metē*que.

Adde *ohē*, *fermē*, *hodiē*que *serē*que *famē*que.

Adde *docē*, pariterque adverbia iunge secundae:

Inde *malē* atque *benē*, inde *infernē*, *supernē* recedunt. 55

[*E* littera finita corripitur, ut *natē*, *fugē*, *ponē*, *nempē*.]

Heu fugē, natē dea, teque his, ait, eripē flammis. Aen. 2, 289.

[Exc. 1.^a Producitur *e* finale in quinta declinatione ut *diē*, atque in prima Graeca, ut *Calliopē*, et in *cetē*, *metē*, *Tempē*, nam per *eta* (η) scribuntur.

Tē veniente diē, te, decente, canebat. Verg. *G.* 4, 466.

2.^a Producuntur etiam *ferē*, *fermē*, (*famē* (a prisco *fames*, *ei*), *hodiē*, *ohē*.]

Objicit: ille famē rabida tria guttura pandens. Verg. *Aen.* 6, 421.

3.^a Verba imperativi modi numeri singularis secundae conjugationis *e* producunt, ut *monē*, *habē*, *removē*. At corripunt aliquando ea dissyllaba quae primam brevem habent, ut (*h*)-*āvē*, *hūbē*, *lācē*, *vālē*, *vīdē*.² V. n. 556, 2.º a.]

Tu vatem, tu, diva, monē: dicam horrida bella. Verg. *Aen.* 7, 41.

Neu cavē defendas. Ov. *Tr.* 1, 1, 25.

¹ Sic *anagnostā* ab *anagnostēs*. In illo Verg. *Aen.* 3, 475: *Conjugio, Anchisā, Veneris dignate superbo* «a breve est, sed producitur caesurae beneficio». ALVAR. n. 483.

² Cf. Quintilian. 1, 6, 7; 1, 6, 21. Multa verba quae nunc ad secundam conjugationem pertinent, olim ad tertiam pertinebant. Cf. NEUE-WAG. 3, n. 36, p. 264 seqq.

[4.^a Longa denique sunt adverbia ab adjectivis primae declinationis profecta (exceptis *malē*, *benē*, *supernē* et *infernē*), ut *placide*, *callide*, *minime*, cet.]

Nil benē cum facias, facias tamen omnia bellē. Martial. 2, 7, 7.

Tecta supernē timent, metuunt infernē cavernas. Lucr. 6, 597.

3. I ET y IN FINE

528 *I* longum est: commune *mihī*; *tibī* junge *sibī*que.

Corripies *ibī*, *ubī* melius, quasi cum *nisi* semper:

Adde *ubivis*, *ubinam* cum *necubī*, *sicubī* curtis,

Ambiguis *ubicumque*, extende et *ubique* et *ibidem*.

Tertia Graecorum rapitur, cui *p̄silon* *y* necte.

60

[*I* vocali terminata longa sunt, ut *classē*, *fierē*, *aliōquē* (*aliōquē*), *ūī*, *ūī* (*ūī-que*).]

Sic satur lacrimans, classēque immittit habenas. Verg. *Aen.* 6, 1

[*Exc.* 1.^a Commune est *i* ultimum in *mihī*, *tibī*, *sibī*, *ibī*, *ubī*, *ubī-cumque*. *Ibi* tamen et *ubi* frequentius corripunt. (*Cui*, n. 517, I, NB.)]

Dum licuit, tua saepe mihī, tibī nostra legebam. Ov. *Tr.* 3, 7, 25.

[*Haec ubī dicta.* Verg. *Aen.* 1, 81.

Reddit ubī cererem tellus inarata quotannis. Hor. *Ep.* 16, 43.

2.^a Composita *nisi*, quasi et *necubī*, *sicubī*, *ubinam*, *ubivis* corripuntur.]

Quid nisi Pierides, solacia frigida, restant? Ov. *Pont.* 4, 2, 45.

Non ubivis coramve quibuslibet. Hor. *S.* 1, 4, 74.

[*Sicubī magna Jovis antiquo robore quercus.* Verg. *G.* 3, 332.

3.^a Habent *i* longum *ibidem* et *ubique*. Sed apud priscos et recentiores *ibidem* aliquando reperitur.]

4.^a Corripitur *y* tertiae declinationis Graecae et nomina in *y* Graecum exeuntia, ut *Thybrī*, *Palladī*, *Daphnī*, *oxymelī* (nomint. a *μελί*), *molī*, *Tiphī*. *Pyladi* autem, *Oresti* et alia quae veniunt a prima Graecorum producuntur. Cf. n. 24, NB. 3.

Mirabar quid maesta deos, Amaryllī, vocares. Verg. *B.* 1, 36.

Molī vocant superi; *nigra radice tenetur.* Ov. *M.* 14, 292

Adn. *Abī*, *adī*, cet. n. 556, 2.º a).

4. O FINITA

529 *O* dant ambiguis in verbo et nomine vates,
Eximii ferme longis: *sciō*, *nesciō* demunt.

Verum perpetuo ternus sextusque secundae,

Adjice queis *ambō*, atque adverbia longa sonabunt;

O Graeco finita gravi numerabis in illis. 65

Immō, citō atque modō atque egō cum duō corripe et octō,

Quandōquidem et cedō (dic); rapiunt at plura sequentes.

[1.° Verba et substantiva *o* finita fere ab optimis poetis producuntur.⁴]

Cantō quae solitus, siquando armenta vocabat. Verg. B. 2, 25.

O virgō, nova mi facies inopinave surgit. Id. Aen. 6, 104.

[EXC. *Sciō, nesciō, cedō* pro *dic, egō, duō, octō* corripuntur.]

Hoc sat erit. Sciō me Danais e classibus unum. Verg. Aen. 3, 602.

Nesciō quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Id. B. 3, 105.

Tota domus duō sunt; idem parentque iubentque. Ov. M. 8, 636.

NB. *Duo et ego* producuntur interdum beneficio caesurae.

[2.° Longum est *o* in *ambō*, in dativo et ablativo secundae ut *somnō, cantandō*, atque in adverbis, ut *ergō, adeō, ideō, quandō, meritō, subitō*.]

Ambō florentes aetatibus, Arcades ambō Verg. B. 7, 4.

Frigidus in campis cantandō rumpitur anguis. Id. B. 8, 71.

Ergō non satis est risu diducere rictum. Hor. S. 1, 40, 7.

[*Eripiunt subitō nubes caelumque diemque.* Verg. Aen. 1, 84.

Quandōcumque trahunt invisa negotia Romam. Hor. Ep. 1, 14, 17.

EXC. Corripuntur *citō, immō et modō*, ejus composita *quomodō* (etiam scribitur *quo modō*) *postmodō, dummodō, tantummodō* et *quandōquidem*. Apud sequiores invenies alia, ut *ergo, sero, vero*.]

Nec citō credideris! Quantum citō credere laedat... Ov. A. 3, 685.

Dicite, quandōquidem in molli consedimus herba. Verg. B. 3, 55.

[3.° *O* producunt Graeca in *o* mega (ω) exeuntia, quae nulla sunt, v. g. *Alectō, Androgeō, Athō, Cliō, Eratō*.

Cliōque et Beroe soror, Oceanitides ambae. Verg. G. 4, 544.]

⁴ Praeter *ego* et *duo*, praeter *scio* et *nescio* nullus nominis casus, nulla verbi forma apud antiquiores poetas, ut Lucretium et Vergilium, nisi producta reperitur. Locus Vergilianus G. 4, 243 in criticis edd. legitur *Stelio et lucifugis*, ubi *Stelio* et spondeum efficit: cf. B. 8, 81: *Uno eodemque igni* per synizesim et elisionem. Locus autem Aen. 9, 296 sic apud criticos se habet: *Sponde digna tuis*. Id ipsum in odis servat Horatius, nisi quod *Polliū* semel invenitur 2, 1, 44. In satiris autem est *mentū* 1, 4, 93, *Polliū* 1, 40, 42 et 85, *diacerū* 1, 4, 404, *ed* 1, 6, 419, *velū* 1, 4, 404; in epistulis *obsecrū* 1, 7, 95, *rogū* 1, 1, 41. Apud Ovidium similia sunt ut *Nasū, Pont.* 4, 3, 40; *Sulmū, Tr.* 4, 10, 3; *Scipiū, 3, 4, 40; negū, Am.* 1, 40, 64; *putū, ib.* 1, 2, 5; *Tr.* 1, 1, 44, *oderū, Am.* 3, 41, 35 (3, 446, 3). At posteriores minus religiosi sunt in *o* corripiendo, praesertim verborum disyllaborum quorum syllaba prior brevis est. *Marl.* 3, 45, 5: *Nolū mihi ponas rhombos multumve bilibrem Nec volū boletos, ostrea nolū, tace.* *Gerundium* etiam dativi et ablat. breve faciunt: *Plurimus hic aeger moritur vigilandū...* *Juv. S.* 3, 232.

5. U ET C IN FINE

530 *U* extremum produci in Graecis atque Latinis.
In *c* protrahitur polysyllabon: excipe *donēc*.

[I. *U* finita longa sunt in extrema syllaba, ut *manū*, *cornū*, *Panthū*.]

Tela manū miseri jactabant irrita Teucrī. Verg. *Aen.* 2, 459.

[*Nec mora*, *curvavit cornū*. Ov. *M.* 11, 324.

Quo res summa loco, *Panthū*? Verg. *Aen.* 2, 322.

II. *C* finita postremam syllabam producunt, ut *hallēc*, et adverbia *illāc*, *illēc*, *illōc*, *illūc*; *donēc* corripit, a *donēcum*.⁴

Huc caput atque illūc umero ex utroque pependit. Verg. *Aen.* 9, 753.

Donēc eris sospes, *multos numerabis amicos*. Ov. *Tr.* 1, 9, 3.

6. D, l, m, r, t FINITA

531 Finitum *d*, *l*, *m*, *r*, *t* corripit; verum] 70
ēr Danaum longum cui est genitivus in *ēris*,

[Sicut *Ibēr*; at sit compostum *Celliber* anceps.

I. *D*, *l*, *m*, *r*, *t* litteris terminata polysyllaba corripuntur, ut *apūd*, *consūl*, *militūm*, *matēr*, *capūt*, *profuit*:

Innocui veniant: procūl hinc, procūl impius esto. Ov. *Fast.* 2, 625.

Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes. Verg. *Aen.* 2, 49.

Audit et Triviae longe lacus, audit amnis. Ib. 7, 516.

II. Producuntur nomina Graeca quorum genitivus est in *ēris* et in *ēris*, ut *cratēr ēris*, *aēr*, *aethēr* (κρατήρ, ἀήρ, αἰθήρ). *Cellibēr* a Martiale corripitur 10, 20, 1.]

Alta petunt aēr atque aere purior ignis. Ov. *M.* 13, 243.

7. N IN FINE

532 *En* longum ejus genitivus crescit in *ēnis*.

Adde *an*, *en*, *in*, *on* Graecum; sed tolle secundae

Nomina, quartum etiam; si sit brevis ultima recti.

75

⁴ *Illie*, *istic* in nomin. corripit, produci in dat. videntur: *illē-ce*, *illū-ce*.

[I. Latina *-en* finita longa sunt cum habent genitivum in *-ēnis* (e longo), ut *Anīēn*, *līēn* (at *carmēn*, *carminis*).¹]

Quas praeceps Anīēn atque, cet. Stat. Silv. 1, 5, 23.

[II. Ex Graecis *n* littera exeuntibus ultimam syllabam produ-
cunt, nominativi (tertia), ut *Tītān*, *Sirēn*, *Troezēn*, *attagēn*, *Eleusīn*,
Agamemnōn, *Xenophōn*, et accusativi primae, ut *Calliopēn*, *Aeneān*,
Anchisēn, denique genitivus pluralis, ut *epodōn*, *epigrammatōn*.

Actaeōn ego sum, dominum cognoscite vestrum. Ov. M. 3, 230.]

Et saevum Aenean agnovit Turnus in armis. Verg. Aen. 11, 910.

[Amitto Anchisēn: hic me, pater optime, fessum cet. Ib. 3, 710.]

Corripiuntur autem 4.º finita in *on*, quae ad secundam declinationem spectant,
ut *Polīōn*, *Ilīōn*.

Ilīōn et Tenedos Simoisque et Xanthus et Ide. Ovid. Her. 13, 53.

2.º Omnes accusandi casus, qui a nominibus ultimam brevem habentibus
proficiscuntur, ut *Majān*, *Aeginān*, *Scorpiōn*, *Thēlōn*, *Itīn*, a *Majā*, *Aeginā*, *Scorpiōs*,
Thēlīs, *Itīs*.²

Scorpiōn immisit Tellus. Ov. Fast. 5, 541.

Tantaque nox animi est. Itīn huc accessit, dixit. Id. M. 6, 652.

8. As, es, is, ys, os, us IN FINE

533

I. *Ās* produc: breve *anās*; Graecorum tertia quartum
Corripit, et rectum si in *ādis* breve patrius exit.

[*As* finita longa sunt, ut *Anās*, *ae*, *pietās*, *amās*, *musās*, *meās*;
Aeneās, *Calchās*, *Pallās*, *antis*.]

Ille meās errare boves, cet. Verg. B. 1, 9.

Aeneās ignarus abest, ignarus et absit. Id. Aen. 10, 85.

Excipiuntur: 1.º *anās*; 2.º accusativus tertiae declin. Graecae, n. 48, v; 3.º
quae genitivum habent in *ādis*, a brevi, ut *Arcās ādis*, *Pallās ādis*, *Naiās ādis*.

... Videbit *Permytos* heroīs, et ipse videbitur illis. Verg. B. 4, 46.

Pallās anum simulat. Ovid. M. 6, 26.

II. *Ēs* quoque produces; breviat sed tertia rectum
Cum patrii brevis est crescens paenultima; verum
Excipitur *paries*, *aries* abiesque *Ceresque*
Excipiturque *penes*, neutra et pluralia Graeca.

80

¹ *-ān*, *-ēn*, *-īn* brevia sunt in formis *rogān*, *vidēn*, *lacēn*, *abēn* et similibus, v. g.
apud Verg. *Aen.* 6, 780, Plaut. et Ter. Cf. SCHRAEDER, *De particularum -ne, anne, non-*
ne apud Plautum prosodia.

² Sic Verg. *G.* 1, 332 *Athōn* ab *Athōs*; lectio *Atho* hic rejicitur a criticis. «De o
litterae prosodia non constat apud poetas ante consonantem et in versus fine et
apud scriptores». *Thes. L. L.* 2, 238, 2.

Es terminata longa etiam sunt, ut *bovēs, diēs, monēs, locuplēs, decies* (*decies*), *audiēs, Anchisēs, Tydidēs*.

Ipsi te fontēs, ipsa haec arbusta vocabant. Verg. *B.* 1, 39.

[*Ipsa diēs alios alio dedit ordine luna.* Id. *G.* 1, 276.

Qualiacumque vidēs Utinam meliora viderēs! Ov. *M.* 11, 288.

Tum pater Anchisēs: animae quibus altera fato. Verg. *Aen.* 6, 713.

EXC. 1.^a Corripie *penēs* et nomina tertiae declinationis quae crescunt in obliquis paenultima brevi, ut *segēs, ētis, divēs, itis, pedes, itis*; at *quadrupēs a pēs, cet.*]

Insula, divēs opum, Priami dum regna manebant. Verg. *Aen.* 2, 22.

Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi. Hor. *Pis.* 72.

[NB. *Ariēs, pariēs, abiēs* es producant; producit etiam *Cerēs*.

2.^a Sunt etiam breviora nomina Graeca neutra, ut *cacoēthēs*, et casus plurales tertiae, qui frequentes sunt, ut *Amazonēs, heroēs, Serēs* (Σήρες), *Troēs*.]

Ambo florentes aetibus, Arcadēs ambo. Verg. *B.* 7, 4.

[*Egressi optata potiuntur Troēs arena.* Id. *Aen.* 1, 472.

NB. Corripiuntur omnia fere nomina populorum in *es* barbara: *Britōnēs, Saxonēs, Teutonēs, Vasconēs*, quae tamen apud poetas Augusteos non reperiuntur.]

534

Corripies *is* et *ys*; plurales protrahe casus,

Audis cum sociis, *notis* malisque *velisque*:

Adde *forīs, gratīs*, patrio et quae crescere in *itis*

Aut *itis* longo gaudent aut crescere in *entis*.

Ris valet activae vocis producere vates.

85

1. *Is* et *ys* finita corripiuntur ut *apīs, qualis, digerīs, inquīs; Thetis, Capīs, Itīs*.¹

Tantae molis erat Romanam condere gentem. Verg. *Aen.* 1, 33.

Alter erit tum Tiphys et altera cel. Id. *B.* 4, 34.

EXC. 1.^a Producantur casus in *is* omnes multitudinis, ut *mustīs, virīs, nobīs, vobīs; urbīs, omnīs, cet.*, pro *urbēs, omnēs, cet.*

Presentemque virīs intentant omnia mortem. Verg. *Aen.* 1, 91.

O Meliboe, deus nobīs haec otia fecit. Id. *B.* 1, 6.

[2.^a *Is* producitur in secunda persona singularis numeri praesentis indicativi quartae conjugationis, ut *audīs, abīs, redīs*. Producantur etiam *velīs, notīs, malīs* et adverbia *gratīs* et *forīs*.]

... *Quibus, Hector, ab oris Expectate venīs? ut te...* V. *Aen.* 2, 283.

[3.^a Producit *is* *Samnīs* et si quod aliud nomen *is* finitum crescit

¹ Sed in *ys* contracta producantur: *Mys, Myos*. *Tethys* etiam producitur: *Tethys extremo saepe recepta loco est*. Ov. *Fast.* 3, 22, et apud Verg. *G.* 1, 31.

i longo in genitivo, ut *Quirīs* (*glīs*, *līs*, n. 523); item producant Graeci nominativi quorum genitivus est in *entīs* aut *inīs* paenultima producta, ut *Simoīs entīs*, *Salamīs inīs*.]

Hac ibat Simoīs, haec est Sigeia tellus. Ov. *Her.* 1, 33.

[4.^a Producitur saepe *ris* in secunda pers. fut. perfecti et praeterili, ut *dederis*, *miscueris*. Secunda vero pers. in *sis* semper producitur, ut *ausīs*, *faxīs*; terminatio enim desumitur a monosyllabo *sīs* verbi *sum*.]

Da mihi te placidum; dederīs in carmina vires. Ov. *Fast.* 1, 17; indicat. est.

535

Vult *ōs* produci: *compōs* breviatur et *impōs*,

Graecum etiam neutrum, patrius nomenque secundae.

[*Os* finita ultimam syllabam producant, ut *honōs* (at *honōr*), *virōs*, *multōs*; item Graeca ut *herōs*, *Minōs* et cetera quae per *o* magnum (*ω*) scribuntur.]

Sceptra tenens mollitque animōs et temperat iras. Verg. *Aen.* 4, 57.

Quaesitor Minōs urnam movet. Verg. *Aen.* 6, 432.

[EXC. 1.^a *Compōs* et *impōs* corripuntur.]

2.^a Corripuntur etiam *os* finita quae per *o* parvum (*ο*) scribuntur: 1.º neutra, ut *chaōs*, *malōs*, *Argōs*; 2.º genitivi in *os* omnes, ut *Arcadōs*, *Tethyōs*, *Tereōs*; 3.º quae ad secundam Latinorum declinationem transeunt, ut *Tyrōs*, *Arctōs*, *Iliōs*.

Et Chaōs et Phlegethon, loca nocte tacentia late. Verg. *Aen.* 6, 265.¹

536

Us breve sit; patrius quartae producitur, adde

Et rectum et quartum numeri quintumque secundi,

Ternae et rectum si est patrii paenultima longa; 91

Ūs etiam Graecum si patrius exit in *untis*,

Ex *ōōs* in recto ac patrio contracta; jugantur

E *pus* conflata et venerabile nomen *Iesus*.

[*Us* syllaba terminata brevia sunt, ut *Deūs*, *litūs*, *sensibūs*, *audimūs*, *intūs*.]

Fraxinus in silvis pulcherrima, pinus in hortis,

Populus in fluviiis, abies in montibūs altis. Verg. *B.* 7, 63.

Audiit et Triviae longe lacūs, audiit amnis. Id. *Aen.* 7, 516.

[EXC. 1.^a Longum est *ūs* in genitivo singulari, nominativo, ac-

¹ Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chiōs, Argōs, Athenae.
Orbis de patria certat, Homere, tua. (Anonym.)

cus. et voc. plurali quartae declinationis. (In nominat. et voc. sing. breve est.) Cf. n. 477.]

Hic situs est Phaethon, currus auriga paterni. Ov. M. 2, 327.

[2.^a *Us* producitur in nominativis tertiae eorum quae crescunt in obliquis paenultima longa, ut *salūs, tellūs, palūs.*]

Mox etiam fruges tellūs inarata ferebat. Ov. M. 1, 109.¹

3.^a Produciuntur nomina in *us*, quorum genitivus exit in *antis*, ut *Amathūs, Opūs*, et nomina tertiae quae ex *πῶς, ποδός* componuntur, ut *tripūs, Melampūs*; quae autem sunt secundae corripuntur, ut *polyppūs*, i et *Oedipūs*, i, sed *Oedipūs, ōdis*. Produciuntur deinde quae ex *ὄδς* contrahuntur tum in nominativo, ut *Panthūs* ex *Panthōōs*, tum in genitivo a femininis in *ō* ut *Manto, Mantūs, Clio, Clūs*, cet.

Est Amathūs, est celsa mihi Paphus atque Cythera. Verg. Aen. 40, 51.

Panthūs Othryades arcis Phoebique sacerdos. Ib. 2, 319.

Fatidicae Mantūs et Tusci filius amnis. Ib. 10, 499.

Huc etiam *JESUS* (*Ἰησοῦς*) sacrosanctum Domini atque Redemptoris nostri nomen spectat.

Us tandem finita non contracta, ab *os* syllaba profecta, corripuntur: *Pamphagūs, Oribasūs*, cet.

Pamphagūs et Dorceus et Oribasūs, Arcades omnes. Ov. M. 3, 210.²

CAPUT II. PRAECEPTA SINGULARIA NOMINUM ET VERBORUM

I. DE NOMINIS INCREMENTO

1. SINGULARI PRIMAE ET SECUNDAE DECLINATIONIS

537 1. Si genitivus singularis par fuerit nominativo syllabarum numero, nullum erit incrementum, ut *musa*, *musae*; *dominus*, *domini*.

¹ *Palus* (?) ab Horatio corripitur, ad *Pis.* 65.

² Peregrina in *b, d, t*, fere apud Hebraeos produciuntur, ut *Achāb, Aminadāb, Josaphāt*, quae per vocalem longam scribuntur; item *Jacōb, Jōb, Lōt*, quae per *o* magnum. Sed *David* per *i* breve scribitur. Quare si Latinam declinationem ei des *David, Davidis*, paenultimamque corripas, non recedes a fontibus; si producas, consuetudini servies.

Hebraea, si in *sedec* aut *melech* exeunt, ultimam corripunt, ut *Melchisedēc, Abimelech*; scribuntur enim per *ē* breve (ε).

Peregrina in *i* plerumque longa sunt, ut *Nabāl, Daniël, Saūl*, nam quae in *ēl* exeunt a Graecis per *ē* longum (η) scribuntur (Δανιήλος). At *Baāl, Abigāil, Michāl*, cet., quia ab Habraeis per vocalem brevem scribuntur. Quare haec si incrementa recipient, corripientur: *Baal, Baālīs*, ut *Hannibal, Hannibālīs*. Cf. *ALVAR.* nn. 467 ad calc. et 489-491.

Sin longior fuerit, tum paenultima genitivi incrementum erit, quae in omnibus casibus utriusque numeri semper genitivi quantitatem servat, ut *sermo*, *sermōnis*, *sermoni*, *sermōnes*, *sermōnibus*; ubique *o* longum est.

II. In numero primo vix crescit prima; secunda 95
Casus obliquos crescentes corripit omnes.

[a) Incrementum singulare primae declinationis nullum est, nisi a longum apud poetas, ut *aulāi*, *pictāi*. Cf. n. 518, 3.º

b) In secunda nullum nisi breve: *ē*, *ī*, *ū*, ut *misēri*, *vīri*, *satūri*. Cf. genit. in *īus*, n. 518, 3.º]

Ite domum satūrae, venit Hesperus, ite, capellae. V. B. 10, 77.⁴

2. SINGULARI TERTIAE DECLINATIONIS (Cf. nn. 29-33)

538 Nominis *ā* crescens quod flectit tertia produc.
Mascula corripies *al* et *ar* finita simulque

Mas et *anas*, *fax* vasque *vādis*, *par* adde *jubarque*,
S quoque finitum, si consona ponitur ante: 100
Junge ma Grajorum, cum *baccāre nectar* et *hepar*
[Multaque in *-ax*, ut *Atax*, cum *Smilāce dropax*.
As finitorum est in *ādis* genitivus et *antis*.

A incrementum singulare tertiae declinationis longum est, ut *pācis*, *calcāris*, *Syphax -ācis*, *thorax*.]

Pars mihi pācis erit dextram tetigisse tyranni. Verg. *Aen.* 7, 266.

[EXC. 1.^a Excipiuntur masculina in *al* et *ar*, ut *sal*, *lar*, *Hannibal*, *Hamīlcar*, quae corripunt incrementa.²]

Vela dabant laeti et spumas sālis aere ruebant. Verg. *Aen.* 1, 35.

[*Pergameumque lārem et canae penetralia Vestae*. *Ib.* 5, 744.

2.^a Corripiuntur etiam *anas*, *fax*, *jubar*, *mas*, *vas vādis*, *par*, substant. et adject., cum compositis *compar*, *dispar*, *impar*...]

Jamque fāces et saxa volant, furor arma ministrat. V. 1, 150.

Dixit et in caelum pārībus se sustulit alīs. *Ib.* 9, 14.

It portis jubāre exorto delecta juvenus. *Ib.* 4, 130.

3.^a Quae habent ante *s* consonantem, ut *Arabs*, *trabs* (*daps*, n. 80, VI), et Graeca quae in *ma* finiuntur, ut *poēma*; item *baccar*, *hepar*, *nectar* cum multis in

4. Genitivus *Hibēri* est ab *Hibērus*.

2. *Nār Nāris* neutrum est apud Cic. *Att.* 4, 45, 5, mascul. apud Verg. *Aen.* 7, 517.

aa parum tamen usurpatis, ut *colax*, *panax* Lucr. 4, 422, *storax* seu *styrax*, et quae in v. 402 continentur.

Nam modo turilegos *Arūbas*, modo despicit *Indos*. Ovid. *Fast.* 4, 569.

Non satis est pulchra esse poemata, dulcia suntu. Hor. *Pis.* 99.

Errantes hederas passim cum baccharē tellus fundet. Verg. *B.* 4, 49.

Non styrace Idaeo flagrantē picta capillos. Id. *Cir.* 468.

Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores. Ov. *M.* 4, 283.

4.^a Graeca in as desinentia alia faciunt genitivum in *adis* ā brevi ut *lampas* *adis*, *Pallās* *adis*; alia in *antis* ut *adamas*, *Atlas*, *Catchas*, *Pallās*.

Quattuor hic invecus equis et lampāda quassans. Verg. *Aen.* 6, 587.

539 Tertia ē crescentem breviabit, ut impēte: verum -en ēnis, verve, lex, seps, plebs protrahe et hallec 405

Cum locuples, heres, ver, rex, mercesque quiesque.

Necte Pelasgorum -er, -es, aethere et aere demptis,

[Elque peregrinum, Raphaël velut, insuper adde.

E incrementum tertiae declinationis breve est, ut *carcer* *carceris*, *nex* *necis*, *funus* *funeris*, *pulvis* *pulveris*, *teres* *teretis*, *iter* *itineris*.]

Mille grēges illi. Ov. *M.* 4, 635.

[Exc. 1.^a Genitivus *ēnis* sive Latinus sive Graecus paenultimam habet longam, ut *ren* *rēnis*; *lien*, *Siren*, *Troezen*, *attagen*, *Anien*.⁴]

Si latus aut rēnes morbo temptantur acuto. Hor. *Ep.* 1, 6, 28.

[2.^a Item producantur *verve*, *lex*, *seps* et reliqua quae ponuntur in carmine, cum *Hales ēlis*.]

Vere fabis satio. Verg. *G.* 4, 245.

3.^a Genitivi *ēris*, *ētis* a nominativis in *er* et *es*, praeter *aēris*, *aethēris*, paenultimam habent longam, scribuntur enim per *eta*, ut *cratēris*, *Hibēris* a nominat. *Hiber*, *tapētis*, *lebētis*; quibus adde Hebraica in *el* (Graece enim efferuntur per *ηλ*), ut *Michaēl* *Michaēlis*.

...Relinquant Armaque cratērasque simul pulchrosque tapētas. Verg. *Aen.* 9, 358.

540 Corripit simul increscens i et y tertia; contra Glis, vibex, dis, lis, Samnis, quibus adde Quiritem 410

Atque -ix; sed rapiunt i calixque filixque varixque,

Pix, nix atque salix et cum vice, fornice natrix.

In Graecis patrius producit i *znis* et *ynis*;

[Huic alter quandoque adiungitur: *icis* et *ycis*.

Adjice nonnulla ut *gryphis*: sit *Bebr̄ycis* anceps. 415

Incrementa i et y tertiae declinationis brevia sunt ut *pectinis*, *pingilis*, *itineris*, *ancipitis*; *chlām̄ydis*, *Chalybes*.

4 Sed *Philopoemēn* -ēnis. *Hymen* incremento caret.

Gutta cavat lapidem, consumitur anulus usu. Ov. Pont. 4, 10, 5.]

Flumina jam lactis, jam flumina neclaris ibant,

Flavaque de viridi stillabant ilice mella. Id. M. 1, 111.

[Exc. 1.^a *Samnis ītis, lis ītis, vibex* (sen *vibix*) *vibicis, dis* (et *Dis*) *dītis, glis glītis, Quiris Quirītis* paenultimam producunt.]

Noctes atque dies patet atri janua Ditis. Verg. Aen. 6, 127.

[2.^a Latinā syllabā *ix* finita paenultimam genitivi habent longam, ut *felix, perdix, coturnix*, et nomina Celtica in *ix* etiam exeuntia, ut *Biturix Biturigis, Orgetorix Orgetorīgis*, cet.¹ *Fornix* vero, *vārix* (non *vārix*) cum reliquis in carmine positis eandem habent correptam.²]

Vivite felices, quibus est fortuna peracta. Verg. Aen. 5, 495.

Sub galea pastor junctis pice cantat avenis. Ov. Tr. 5, 10, 25.

NB. *Appendix* est dubiae quantitatis in genitivo.³ *Covendix -icis* est apud Plaut. Bacch. 1159, Lucil. 949; *-icis* ap. Sen. Samm. 695 et 991.

3.^a Genitivus Graecus *inis* vel *ynis* paenultimam producit, ut *delphinis, Salaminiis, Phorcyn Phorcynis*, item aliquando genitivus *icis* et *ycis*, ut in *scandia, spadia, Phoenix, bombyx, sandyx, Ceyx*; sic *Nesis -idis, gryps gryphis*.⁴ At corripit in *choenix, Cilia, hystrix, laria, calyx, Eryx, -cis; onyx, sardonyx, -ychis*. In *Bebryx* incrementum est anceps.

Orpheus in silvis, inter delphinas Arion. Verg. B. 8, 56.

Armenios Cilicasque feros Taurosque subegi. Luc. 2, 594.

Cum patrius exit in *gis*, praeter *coccyx, coccygis*,⁵ *ŷ* et *ŷ* corripiantur, ut *strix -igis*,⁶ *Phryx* et *Styx -ygis*.

Est illis strigibus nomen. Ov. Fast. 6, 439.

541

1. *O patrium crescens producitur: excipe praecox,*

Bos, lepus, impos, inops, scrobs, ops, cum Allobroge

Et memor atque arbos et ōris quod neutra dedere; [compos

Ōris ab *os* mediique gradus sed protrahe casus.

[*O* incrementum tertiae declinationis longum est, ut *sol sōlis, dos dōtis, vox vōcis; lepor -ōris*.]

Regia Sōlis erat sublimibus alta columnis. Ov. M. 2, 1.

[Exc. 1.^a Brevem habent paenultimam *memor, bos, compos* et reliqua supra posita.]

1 Cf. Thes. L. L., 2, 2023, et NEUE-WAG. 4, 219. Sunt hujus loci *Ambiorix, Bojorix, Cruptorix, Dumnorix, Malorix, Vercingetorix*, alia.

2 Pro *fulla* *fullā* dixit Cic. Div. 4, 8, 4.

3 Cf. Thes. L. L. et NEUE-WAG. 4, 221. Utrobique tamen praeferrī videtur *appendicis*; alii malunt *appendicis*.

4 Item *apsis* (vel *absis*), *sphragis, Crenis, Psophis -idis*.

5 Item *Homeromastyx, Vergiliomastyx*, cet. *-ygis*.

6 Apud Plaut. Pseud. 820 *strigis*.

Pascite ut ante bōves, pueri. Verg. B. 1, 45.¹

[2.^a Genitivus in *ōris* a nominibus neutris, praeter *os ōris* et comparativa, paenultimam habet brevem, ut *marmor, ebur, corpus.*]
Haeret, ut e Pario formatum marmōre signum. Ov. M. 5, 419.

Componens manibusque manus atque ōribus ōra. Verg. Aen. 8, 486.

NB. *Ador -ōris* neutrum etiam *adōris* facit, unde *adōreus* apud Hor. C. 4, 4, 41, et Verg. Aen. 7, 409, nam apud priscos videtur fuisse masculinum. Cf. ALVAR. n. 469.

II. O patrii casus producunt saepe Petasgi.

420.

Sed genitivus *ōris* brevis est, ceu *Nestōris*; adde

On finita virum permulta atque oppida pauca,

A ποῶς conflata, *aleyonem* cum *sindone, aēdon*,

S quoque finitum, si consona forte praeibit.

Sed numerā in longis *cercopsque hydropsque Cyclopsque.*

425

Aegaeon, Brito, Sidon variato et *Orion*.

Ex Graecis finitis in *on* multa per *omicron*, multa per *omega* scribuntur.

Scribuntur per *omicron*, ideoque breviant incrementum: 1.º Genitivi in *ōris*, ut *Nestor -ōris, Hector -ōris*.

Qui licet eloquio fidum quoque *Nestōra* vincat. Ov. M. 13, 63.

2.º Plures genitivi in *ōnis* a nominativis in *on* (aut *o*) virorum propriis, urbiumque nonnulli cum aliis, ut *Agamemnon (Agamemno), Ixion, Palaemon, Anthedon -ōnis*.

Pulsant et pictis bellantur Amazōnes armis. Verg. Aen. 11, 660.

3.º Ex *pus podos* (ποῦς ποδός) composita et quae consonantem habent ante *s*, ut *tripus -ūdis; Arthiops, Cecrops, Dolops*, praeter *Cyclops, cercops, hydrops*.

Hic Dolōpum manus, hic saevus tendebat Achilles. Verg. Aen. 2, 29.

Tela reponuntur manibus fabricata Cyclōpum Ov. M. 4, 259.

Variantur *Aegaeon, Brito (Britto), Orion* et *Sidon*. Cf. Verg. Aen. 3, 517, et Ov. M. 8, 207; Verg. Aen. 4, 619, 446, 613, 678; et 4, 437 cet.

NB. Aliqua gentilia, fere pluralia tantum, more Graeco paenultimam corripiunt, ut *Ausōnes, Lingōnes, Redōnes, Teutōnes, Vangiōnes, Fascōnes; Macedo, Saxo, Seno -ōnis*. At *Burgundiōnes, Eburōnes, Suessiōnes, Veltiōnes; Io Iōnis, Laco -ōnis*. V. exempla ap. Alvar. n. 468.²

III. U increscit breviter; sed ab *us* genitivus in *-ūdis*,

-Ūris et *-ūtis*, item *Pollux* producit et *fur*,

Lux (frux); at brevīa *intercusque pecusque Ligusque*.

[U incrementum tertiae declinationis brevē est, ut *redux -ūcis, tradux -ūcis*.]

Magnanimosque dūces... populos et proelia dicam. Verg. G. 4, 4.

Obvia prodieram reduci. Ov. Her. 8, 97.

¹ In silvis lepōres, in verbis quaere lepōres. (Anonym.)

² «Si cui otium erit», inquit Alvarus n. 468, «pergratum fecerit tirōnibus, si literarum ordine quae per *o micron* scribuntur, ab iis quae habent *ω* secreverit». Alvari consilium P. Hildephonsus Polo de la Concepción Sch. P. secutus est in suo *Tratado auxiliar de Prosodia*, Madrid, 1875, pp. 224-233.

[EXC. 1.ª Interrogandi casus *ūdis* et *ūris* et *ūtis*, paenultimam habent longam, ut *palus -ūdis*, *tellus -ūris*, *virtus -ūtis*.

Disce, puer, virtutem ex me verumque laborem. Verg. Aen. 12, 435.

Excipiuntur vero *intercus -ūtis*, *pecus -ūdis*, *Ligus* seu *Ligur -ūris*.⁴

2.^a Incrementum *u* longum est in nominibus *fur* (φύρ), *lux* (pro *louc-s?*), *frūgis*, *Pollux -ūcis*.]

Quid domini faciant, audent cum talia fūres! Verg. B. 3, 16.

Luce sacra requiescat humus, requiescat arator. Tib. 2, 1, 5.

3. DE INCREMENTO PLURALI NOMINIS

542 Crescentem *ā*, *ē*, *ō*, pluralem protrahe casum, 130
Produc et *vīres* et *būbus*; at est *sūbus* anceps.

[*A*, *e*, *o* incrementa multitudinis longa sunt, i. e. ea quae in singulari non sunt incrementa, ut *quārum*, *hārum*, *ambābus*, *hōrum*, *quōrum*, *ambobus*; aut, si sunt, praecedunt vocalem, ut *rērum* (sing. rei).

At Capys et quōrum melior sententia menti. Verg. Aen. 2, 35.

Cum tamen a turba rērum quieverit hārum. Ov. Pont. 4, 5, 27.

NB. In *būbus* (pro *bou-bus*), *vīres* (pro *vi-ires?*) etiam producuntur *u* et *i*, utpote contracta. *Sūbus* pro *suibus* incrementum variat.

...*Saetigeris sūbus acre venenum est.* Lucr. 6, 974.

II. DE QUANTITATE VERBORUM²

1. INCREMENTA

543 Secunda persona singularis modi indicativi in verbis regularibus norma est, ad quam verborum incrementa diriguntur: cui si verbum fuerit aequale numero syllabarum, nullum erit incrementum, ut *amat*, *amant*, quia disyllaba sunt, sicut *amas*.

Sin verbum longius est una syllaba, unum habet incrementum, ut *amamus*, *amatis*, quorum paenultima incrementum est. Si duabus syllabis norma superabitur, duo erunt incrementa, ut *amabitis*, *ama-*

¹ Cf. Neue-Wag. 4, 274.

² Omnia fore dicenda iam ex recta verborum conjugatione cognita sunt. Exceptionem praeceptorum quae consequuntur v. in n. 471, II, NB.

bimus; si tribus, tria, ut *amaverimus*, *amaveritis*; si denique quattuor, totidem erunt incrementa, ut *audiebamini*.

In verbis deponentibus fingenda est vox activa ad quam verborum incrementa dirigantur.

Ultima syllaba nunquam est incrementum; prima vero est, si norma ipsa sit monosyllaba, ut *das*, *fles*: unde *damus*, *flemus*, *dabam*, *flebam* unum habent incrementum. Quantitas vero extremae syllabae cognita est ex nn. 526-536.]

544 A, ē, z sunt longa characteristicum verbi.

Corripit at *dāre*, ceu *canibus circumdāre saltus*. Verg.

[Vocalis thematica seu characteristicum primae, secundae et quartae declinationis producit semper (ante consonantem), ut *amāre*, *amātis*, *amābātis*, *amāretis*, *monēre*, *monēbo*, *monēbimus*, *audīre*, *audīrer*, *audīrentur*, *subītur*, *vēnī* -mus (at *vēnī* -mus, est enim ceterorum verborum communis positio), dempto *dāre* cum compositis. Cf. n. 142, 1.]

Flebat Aristaeus. Ov. *Fast.* 1, 363.

545 A verbi crescens etiam producit usque.

E numero ducunt crescentia verba secundo

135

Rēreque vel *rēris* cum *audīeris*, *amēre*, *legēris*.

Adde *ebam*: dicit *steterunt* *dedēruntque* poēta.

[1.^m A in omni verborum incremento producit, etiam cum vocalis characteristicum non est, ut *amabāmus*, *docebātis*, *legebāmur*, *audiebāmini*, *moneāmus*, *amaverāmus*: h. e. praefixum *bā*, syllaba *rā*, *ā* subiectivi. At *amabām*, *amabār*, *monuerām*, *legām*: n. 471, II, NB.

Nam quod consilium aut quae jam fortuna dabatur? V. 2, 656.

2.º Incrementum *e* producit, cum in solo verborum plurali reperitur, ut *amaverunt*, *amemus*, *doceremus*. At *amavērīmus*, nam *e* etiam in singul. incrementum est: *amavēro*.

Et subito casu quae valere ruunt. Ov. *Pont.* 4, 3, 36.

3.º Longum est secundum incrementum *e* in praeterito imperfecto subiectivi vocis passivae, ut *legerēris* vel *legerere*, *amarētur*, *legerēmini*, *audirēmini*. At *amarēr*, n. 471, II, NB.

Ut neque respiceres, nec solarere jacentem,

Dure, nec exequias prosequere meas. Ov. *Tr.* 1, 8, 13.

4.º Longum est *e* in futuro imperfecto passivo verborum tertiae et quartae conjugationis, ut *legēris* vel *legere*, *legetur*, *legēmini*, *audieris* vel *audire*, cet.

5.° Longum est *e* in praesenti subiectivi vocis passivae primae conjugationis, ut *amēris*, *amēmini*.

6.° Longum est *e* in praeterito imperfecto indicativi: *legēbam*, *legēbatis*, *audīebamur*.

Jamque quiescebant voces hominumque canumque,

Lunaque nocturnos alta regebat equos. Ov. Tr. 1, 3, 27.

7.° Poetae in praeterito perfecto indicativi interdum corripunt *e* positionis *erunt*.

Obstipui, steteruntque comae, et vox faucibus haesit. V. 2, 774.]

Haec tibi contulerunt caelestia munera divi. Prop. 2, 3, 23.

546

I. *Ivi* praeteritum protenditur; *i* quoque crescens

Horum: *sim*, *noli*, *nolim*, *malim*que *velim*que.

Et *rimus* et *ritis* possunt variare poetae.

140

1.° Paenultima praeteriti in *i* longa est, ut *peti**vi*.

2.° Longum *i* etiam habent *sīmus*, *sītis*, *velīmus*, *velītis*, *malīmus*, *malītis* cum compositis *possīmus*, cet. Item *noīto*, *noīte*, *noītote*.

Et documenta damus, qua sīmus origine nati. Ov. M. 1, 415.

3.° *Ri* syllabam tum modi indicativi tum conjunctivi, ut *amaverimus*, *amaveritis*, poetae modo corripunt, modo producant.

Cum gelidam Thracen et opertum nubibus Haemum

Et maris Ionii transieritis aquas. Ov. Pont. 4, 5, 6. Cf. *ib.* v. 16.

Haec ubi dixeritis, servet sua dona rogate. *Ib.* v. 45.

II. Verba tibi *ō* reddunt longum, *ū* quoque forma futuri.

1.° *Ō* in verborum incrementis semper producitur, ut *facitote*. *Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet.* Ov. M. 9, 378.

2.° *U* producitur in futuro in *urus*.

Flebat et ardentem generum moritura tenebat. Verg. Aen. 12, 55.

2. DE PRAETERITIS ET SUPINIS DISYLLABIS

547

Praeterita in longis numeranda disyllaba: *findo*,

sto, *scindo*, *sisto* in brevibus, *fero* doque *bibo*que.

[Praeterita disyllaba habent priorem longam, ut *trivi*, *vēni*, *vīdi*, *vīci*. Cf. n. 140.]

Vēnit summa dies et ineluctabile tempus. Verg. Aen. 2, 324.

[EXC. *Stīti* (a *sto* et a *sisto* neutro), *stīti* (rarum a *sisto* activo), *dēdi*, *scīdi*, *tūli*, *bibi*, *fīdi* (a *findo*) primam corripunt.]

Diffidit ac multa porrectum extendit arena. Verg. Aen. 9, 589.

Nam caelo terras et terris abscidit undas. Ov. M. 1, 22.

NB. *Abscidi*, n. 149, 173.

Abscidit jugulo pectusque umerumque sinistrum. Ov. M. 12, 361.

548 Cuncta supina etiam tribuenda disyllaba longis.
At cieo, reor atque lino, queo et ire sinoque, 145
Do, ruo corripunt sistoque seroque priorem.

[Supina duarum syllabarum habent priorem longam, ut *stātum* a *sto*, *nātum*, *flētum*, *vīsum*, *mōtum*, *sūtum*; etenim vel latet contractio vel syncope. Cf. n. 141, 544.]

Tunc res immenso placuit statura labore. Lucan. 3, 381.

[*Terribiles visu formae.* Verg. Aen. 6, 277.

Quos ego... sed mōtos praestat componere fluctus. Ib. 4, 133.

EXC. *Citum* n. 143, 59, *rātum*, *situm*, *quītum*, *ītum*, *litum*, *dātum*, *rūtum* n. 146, 113,⁴ *sātum*, a *sisto stātum*, supina disyllaba primam corripunt.]

Nos abiisse rāti et vento petisse Mycenae. Verg. Aen. 2, 25.

Hic situs est Phaëthon currus auriga paterni. Ov. M. 2, 327.

[*Caede laena boum spumantes oblita rictus.* Ib. 4, 97.

At non ille, sātum quo te mentiris, Achilles. Ib. 540.

Nec mihi cum Teucris ullum post erūta bellum Pergama. Ib. 11, 279.

Musa, quid a fastis non stāta sacra petis? Ov. Fast. 1, 660.

Altior insurgens et cursu concitus heros. Verg. Aen. 12, 902.

Inde ruunt toto concita pericula mundo. Lucan. 3, 597.]

3. DE SUPINIS POLYSYLLABIS

549 *Atum utumque trahunt polysyllaba cuncta supina.*
Ivi ex praeterito semper producitur itum.

Cetera corripies in *itum* quaecumque supina.

[I. Supina in *atum* et *utum* polysyllaba habent paenultimam longam, ut *arātum*, *solūtum*.

Quo cubat ipse deus membris languore solūtis. Ov. M. 11, 612.

II. Item supina in *itum* a praeteritis in *ivi*, ut *cupitum*, *petitum*,

⁴ Apud priscos *rūtum*. In praeteritis u dicimus longum plūit, lūit; in praesenti plūit, lūit; ideoque in venditionis lege fundi ruta caesa ita dicimus, ut u producamus. Varro L. L. 9, 60, 404.

conditum (a *condio*). Cetera vero supina in *itum* habent paenultimam brevem.]

Exul eram, requiesque mihi, non fama petita est. Ov. Tr. 4, 1, 3.

[*Discite justitiam moniti et non temnere divos.* Verg. Aen. 6, 620.

NB. *Recensitus*, n. 143, 65.

Prisca recensitis evolvite saecula fastis. Claud. in Eutrop. 2, 60 (20, 60).]

CAPUT III. DE DERIVATIS ET COMPOSITIS

I. DERIVATA

550

Derivata patris naturam verba sequuntur.

150

Excipienda tamen te vates multa docebunt,

Nam radix eadem contraria tempora gignit:

Sic *jūro* et *jūbeo* formantur origine ab una.

[Voces derivatae gaudent quantitate primitivarum, seu radicum aut radicalium unde oriuntur, etiam tum cum primitiva vocalis in aliam mutatur, ut ab *āmo* *āmabam*, *āmabilis*, *āmor*, *āmīcus*, *āmīcītia*; ab *amābam* *amābas*, *amābamus*, cet., ab *amāvi* *amāveram*, *amāvero*, cet.; *docēremus* a *docērem*, *volvērentur* a *volvērer*, cet.; a *māter* *mātris*, *māternus*, a *pāter* *pātris*, cf. n. 521, *pāternus*; *sanguīneus* et *sanguīnolentus* a *sanguīnis*, *jūdicium* a *jūdicis*, *rēgalis* et *rēgius* a *rēgis*, *ce-cīdī* a *cādo*, *ce-cīdī* a *caedo*.

Excipiuntur maxime 1.^m in flexione:

a) Praeterita in *i* non reduplicata quae syllabam praecedentem producant, ut *lēgi* a *lēgo*, *collēgi* a *colligo*, *mōvi* a *mōveo*: n. 140, II.

b) Praeterita et supina quae a praesente brevi derivata producuntur, cum amittitur ultima consonans radicalis ante *si*, *sum*, *tum*, ut *divīsi*, *divīsum*, a *divīdo*, *mōtum* a *mōveo*: n. 139, II.

c) *Pōsui*, *pōsitum* a *pōno*: pro **pōsino*.

d) Nominativi monosyllabi tertiae declinationis, qui producuntur, etiamsi syllaba radicalis brevis est, paucis exceptis, n. 523.

Excipiuntur 2.º in derivatione multa ab eodem radicali orta, quorum haec longa sunt, illa brevia, ut *hōmo* et *hūmanus*, *condīco* et *condicio*, *suspīcor* et *suspīcio*.]

551

En tibi notiora: cf. n. 471, II.

A

- ac- *acerbus, ācesco, ācetum, ācidus, ācies* cf. *ἀκίς*, *āculeus, ācuo, ācus* (aliunde *ācer āceris*, cf. *ἀκαστος*, cum derivatis), ut *ācernus*; *ācredula* est orig. incertae):
ācer, ācriculus, ācrimonia, ācriter.
 ar- (*h*)*ārena, ārenaria, ārenosus* cum aliis derivatis:
ārea, āreo es, āreola, āridus, cel.
 car- *cāreo: cārus.*
 fa- *fā-t-eri: fā-ri.*
 frag- *frāgilis, frāgor oris, frāgosus.*
suffrāgo inis (suffrāgium, refrāgor, suffiāgor).
 lab- *lābo, lābefacto, lābor oris: lābes, lābor eris* et composita.
 lat- *lāteo: lāterna.*
 mac- *māceo, mācer, mācias: mācero, māceria seu māceries.*
 na- *nā-t-are: nāre.*
 pac- *pāc-iscor: pāc-is (a pāx), pāco as.*
 plac- *plāceo cum compositis, plācidus: plāco.*
 sag- *sāgax: sāga, praesāgus, praesāgio.*
 vad- *vādum, vādosus: vādo, inēado, cel.*
 var- *vāriā, vāricosus: vārus, vāricus, vārico as.*
Cf. dāre, dā-tum: dō-num, dōmare, dōs dōt-is, dōtare; con-tāg-io, con-tā(g)mino: in-tēg-er, con-tēg-it.

E

- leg- *lēgere cum compositis: lēx lēgis, unde lēgare, collēga.*
 reg- *rēgo cum compositis, rēgimen: rēx rēgis, rēgina, rēgalis, rēgius, rēgula.*
 sec- *sēcus ac sēcus.*
 sed- *sēdeo cum compositis in-sīd-eo, cel., sēdile, as-sīd-uus, as-sīd-eo, in-sīd-iae; prae-sīd-ium, sub-sīd-ium, deses de-sīd-is, praeses prae-sīd-is, obses ob-sīd-is;*
sēdo as, sēd-es is, sēd-ulus, sīd-o cum compositis as-sīd-o, in-sīd-o, cel.
 ser- *sēro: sē-(r)-men, sēmīno cum aliis derivatis.*
 teg- *tēgo et tē-gula (pro *teg-cula): cf. sēc-o et sēca (?).*

I

- dic- *dīcax, dīvo as, indēx in-dicis ac derivata, dīcus in compositis, ut maledīcus, causidīcus.*
dīco, is (cf. priscum deico et δεικν-ναι) cum compositis.
 fid- *fīdes, cum derivatis fīdelis, cel., perfīdus;*
fīdo cum compositis ac derivatis ut confīdo; fīducia, fīdus, infīdus, male-fīdus. Cf. foedus pro foidus.
 hil- *nīhīlum, nīhīl. hīlum.*
 it- *ambītus us, ambītio: ambītus a um.*
 lib- *delībutus: lībo, as (cf. λείβω).*
 liqu- *līquet (līquor oris, līquidus aliquando lī-): līquor verb.*
 pil- *pīlus, pīlo as: pīleus, cf. πῖλος. Cf. eā-yg-uus et eā-ī-lis pro *eā-ig-lis (eā-yg-ī-lis) ab āg-o.*

O

glo-	glōbus, glōmus i, glōmero, as: glōmus eris.
hom-	hōmo: hūmanus.
mol-	mōlestus: mōles.
no-	nōta, nōtare cum derivatis; nōmen, nōtus.
son-	sōno, cet.: persōna, persōnatus (?) ¹
sop-	sōpor, sōporo as, sōporus; sōpio cum compositis ac derivatis. ²
voc-	vōco as cum compositis ac derivatis, ut vōcabulum, vōcito: vōcis (a vōx), derivata ut vōcalis, cet., con-vic-ium.

U

duc-	dūcis (a dux), redūcis, tradūcis (a redux, tradux), dūcatus, edūco as: dūco is, cum compositis.
ju-	jū-b-eo (de-jēro, pe-jēro): jū-s, jūdca: jūdico, cet.
jug-	jūg-are, jūg-um, conjūx: jūgera, jūgis.
luc-	lūcerna: lūx, lūceo, lūna (luc-na).
nub-	innūba, prōnūba: nūbes, nūbo; conūbium.
pug-	pūg-illus (a pug-n-us): pūg-io (a pu-n-go).
pus-	pūsillus (deminut.): pūsio (pūpus, pūpa, pūpulus, pūpula, pūpillus, pūpilla). Cf. rūber et rufus, rūbrica.

NB. 4. Haec mutatio quantitatis ejusdem radices frequens est cum consona in primitivo duplicata, simplex evadit in derivatis, ut fūr(-r, cf. farris) et fūrina, currus et cūrulis (etiam currulis), mamma et māmilla, offa et ōfella; cānalis (canna?).

NB. 2. Saepe fit ut una syllaba duabus, tribus pluribusve radicibus respondeat, v. g. com- in cōma (ζόμη), cōmans, cet.; cōmes -ilis, com et ire, cf. coire, cōmitium; cōmis, e, prisce cosmīs orig. inc.; et cōmo, a co- et emo.

552

[Ex supinis verborum multa nomina tum substantiva tum adjectiva, itemque verba oriuntur, quae naturam sequuntur eorum a quibus derivantur, ut cenāt-urio, stāt-uo: cf. nn. 487, b), c), e), 498, b) NB. 2, et NB. post e).]

Carmen reprehendite quod non

Multa dies et multa litura coërcuit. Hor. Pis. 295.

Vere fabis satio. Verg. G. 1, 215.

Nunc tantum sinus et statio male fida carinis. Id. Aen. 2, 23.

Hic status in caelo multos permansit in annos. Ov. Fast. 5, 35.

Gemuit sub pondere cymba Sutilis et cet. Verg. Aen. 6, 414.

Urbem quam statuo, vestra est. Ib. 1, 573.]

¹ Cf. Gell. 5, 7. Georges ducit a per et ζόνη.

² Sic semisōpitus, non semisōpitus. Apud Ov. Am. 4, 44, 20, et Her. 10, 40 legitur semisōpina, non semisōpita. Cf. ALVAR. n. 455 ad calc., adn. edit.

APPENDIX

DE PRAECIPUIS PARTICULIS SUFFIXIS POLYSYLLABIS IN QUIBUS VOCALIS LONGA ANTE UNAM CONSONANTEM REPERITUR (Cf. nn. 485-507)

553 I. Vocales A, E, I, characteristicae primae, secundae et quartae conjugationis longae sunt in substantivis et adjectivis quae ex radicali verborum efficiuntur, ut *mirāculum* (*miror*), *habēna* (*habeo*), *secundus* (a **feo*), *molīmen* (*molior*). Excipiuntur *stābilis*, *cītus* et quae ex *dāre* et *ire* oriuntur, ut suis locis dicitur.¹
Sit procul omne nefas! ut ameris amābilis esto. Ov. *Art.* 2, 107.
Flēbilis indignos, Elegeia, solve capillos. Id. *Am.* 3, 9, 3.
I, pete virginea, populus, suffīmen ab ara. Id. *Fast.* 4, 731.
Sunt igitur longa suffixa:

A

ā-bilis	amābilis, spirābilis, sed <i>stābilis</i> .
ā-bra	dolābra.
ā-brum	flābrum, ventilābrum, lābrum pro *lav-brum (<i>lavo</i>); adde <i>candelā-brum</i> . Sed <i>lūbrum</i> (<i>lū-m-bo</i>).
ā-bula, um	fābula, vscūbulum, tintinnābulum, (pā-bulum pro *pasc-bulum, et aliunde quam a verbis, ut <i>acet-ābulum</i> , <i>cunābula</i> , <i>orum</i> ; sed <i>stābulum</i> .
ā-bundus	populābundus.
ā-cium	solūcium.
ā-crum	simulācrum, lacūcrum.
ā-culum	mirāculum, umbrāculum, novācula (<i>retināculum</i> a <i>retineo</i> , <i>tabernāculum</i>).
ā-cundus	fācundus (<i>irācundus irascor</i>).
ā-go	vorāgo (et aliunde <i>indāgo</i> , <i>imāgo</i> , <i>farrāgo</i> , <i>virāgo</i> , cet.)
ā-men	velāmen, flāmen (<i>flare</i> , ² <i>examen</i> pro <i>exagmen</i> ubi <i>ago</i>), strāmen (a * <i>strao</i> , cf. <i>strāvi</i> , <i>strātum</i>).
ā-mentum	fundāmentum (<i>atrāmentum</i>), rā-mentum pro <i>rād-mentum</i> .

¹ Ap. Plaut. *Stich.* 2, 1, 16 [288 b] *lascivibundus*, i brevi ut videtur. Cf. Kühn. 1, p. 670. *Sitibundus* nusquam est.

² Flāmen masc. pro *flāg-men*, cf. *flagrare*.

ā-ticus	aquāticus, cenāticus, umbrāticus, venāticus et a substantivis primae decl., ut silvāticus.
ā-tilis	versūtilis, umbrātilis, aquātilis (aquari), quibus adde quaside-nominativa pluviātilis, fluvīātilis, cet.
ā-tio, ā-tor, ā-trix	crēātio, crēā-tor, crēā-trix.
ā-trum	arātrum.
ā-tum	fātum.
ā-tus	flātus, comitātus, equitātus (et a substant., ut consulātus, magistrātus).

E

ē-bilis	flēbilis.
ē-cundus	verēcundus, fēcundus.
ē-la	candela, medela, nitela (loquela a loquor, querela = querella), corrupt-ela, tutela a tutus.
ē-men et ē-mentum	fēmen (*feo), complēmentum (sēmen a ser-o, crēmentum a cresc-o).
ē-na	habena, aliunde arēna, avēna, vēna, calēna, cet.
ē-nus, a, um	plēnus ab inus. pleo, cf. impleo, egēnus; et aliunde quam a verbis, ut vicēnus.
ē-ta	Monēta, monēta a moneo.

I

i-do	formīdo a *formire. Sic cupidō et libīdo.
i-men, i-mentum	molīmen, munīmen et munīmentum, pavīmentum, suffīmen et suffī-mentum a verbis quartae, et crīmen, cf. ζῷον et cerno; sed tegīmen, cet.
i-tio, i-tor	suffitio, suffitor.
i-tus	audītus, suffītus, us, cet. et adjectiva quae videntur esse participia obsoletorum verborum quartae conjugationis, ut aurītus, marītus, hurrītus.

Nota aliunde fort-u-itus et grat-u-itus (fortūitus, grātūitus).

554

[I. Vocales a, e, o, u in ceteris particulis quae derivandis substantivis et adjectivis inserviunt generatim longae etiam sunt; i alias brevis est, alias longa.

Ludit in humanis divina potentia rebus. Ov. Pont. 4, 3, 49.

En iterum crudelia retro Fata vocant. Verg. G. 4, 495.

Avia tum resonant avibus virgula canoris. Ib. 2, 328.

Nos quoque florimus; sed flos erat ille caducus. Ov. Tr. 5, 8, 19.

Frigida pugnabant calidis, umentia siccis. Id. M. 1, 19.]

A

āca	cloāca (pro cluāca a cluo, purgo).
āges	compāges, contāges (contāgio, contāgium), ambāges, strāges. Cf. vectīgāl, fastīgium, praestīgīae.
āginus	oleāginus.
āgulum	coāgulum (cogo), repāgula (repañgo).
ālis	regālis, trabālis, vocālis (vox, et vōcabulum a vōco).

ānus	Hispanus, Tullianus, arcanus (arca). ¹
āre	alveāre (et alveārium, alveus), altāria (altus).
āris, e	militāris.
ārium	rosārium, viridārium.
ārius, a, um,	lignārius, vicārius, quadringenārius, lemerārius (vārius).
ātes	Sparti-ātes.

E

ēdo	dulcēdo.
ēlia	contūmēlia, cf. con-tem-no: n. 522, II.
ēlis, e	crudēlis, fidēlis.
ēmus	postrēmus, suprēmus, eastrēmus.
ērus, a, um	procērus, secērus, sincērus.
ēsimus, a, um	vicēsimus, tricēsimus.
ētum	cupressētum, dumētum, quercētum.
ēus, a, um (et ius)	Sophoclēus, gigantēus, Aristotelēus; in ceteris breve, ut pō- pulēus, alveus (alvus), cavea (cavus).

I

ica	in amīca, formīca, lectīca, lorīca, mīca, rubrīca, urīca, vesica; breve in brassīca, fabrīca, fulīca, manīca, mantīca, pedīca, perīca, scutīca, subīca, a sub et liquor, tunīca.
icius	in derivatis a verbis, ut translatīcius; alias breve, ut tribu- nīcius. At novīcius et apud Juv. 2, 66, multīcia: 499, NB. 3. ²
icus	v. n. 499, c), NB. 2. Adde mendīcus (mendum? sic mendico as), obliqus (*liquis), umbilīcus (umbo?), lumbrīcus; in aliis breve, ut hostīcus, tetrīcus; port-īcus, vitrīcus.
iculus	i nonnunquam metri necessitate producit, ut in Clānicula, clāniculus, clānicula, pēdiculosus (Martial.), silīculosus (Hor.), ut vitetur concursus trium vel plurium syllabarum brevium; et apud Germanicam et Martialem etiam clāvicula et crāvicula. Cf. n. 564, III.
īgo	in substantivis, ut calīgo, vertīgo, atque in his verbis: calī- go, castīgo, fatīgo, fustīgo, instīgo, vestīgo; ³ alias breve, ut navīgo, remīgo ab īgo (purgo pro* pūr-īgo).
īle	in substantivis, ut bubīle, cubīle, ancīle; ⁴ breve in adjec- tivis substantive sumptis, ut alīlle, volālle (subaudi ani- mal). Sed incīle ab incīdo.
īlis	in derivatis a nomine, ut scurrīlis, subīlis, n. 499 a); ex- cipe humīlis et parīlis; breve in derivatis a verbo, ut missīlis, sutīlis, uīlis (caūlis, n. 499 a).
īmus, a, um	opīmus (op-s), patrīmus (pater), matrīmus (prīmus, bimus, cet., n. 523, 7. ^o ; īmus est ab infīmus).

4 Huiusmodi terminatio videtur oriri ex suffixo *geno* a radice *gen* ita ut Tro-
jānus, Romānus sint pro Trojagnus, Romagnus; sic a *divus* *divīnus*, ab *alius* *aliēnus*
(*aliēgnus pro *ali-i-gnus, cf. pi-ē-tas pro pi-i-tas, n. 497, NB. 4), a *pater* *patrōnus*,
a *tribus* *tribūnus*. Cf. *benignus*, *malignus*, *apragnus* seu *aprinus* pro *benigenus*, *cet*.
Quae quidem explicatio vel ipsa derivatorum significatione confirmari videtur.
Cf. *terr-i-gena*, *Troj-i-gena*.

2 Cf. HAVET, *Rev. de philol.* XXXI, p. 234 (mense Oct. 1907).

3 *īgo*, *in-īgo* et cetera composita primitiva sunt.

4 «Ancile antiqui ab *ambi* et *caedere* derivatum esse putarunt, fortasse recte.
VARRO L. L. 7, 43; Ov. *Fast.* 3, 377.» *Thes. L. L.* Cf. GEORGES.

īa	vulgo longum, ut <i>doctrīna</i> , <i>pruīna</i> ; breve in <i>aīna</i> , <i>domina</i> , <i>femīna</i> , <i>fiscīna</i> (<i>fiscus</i>), <i>fuscīna</i> , <i>lamīna</i> , <i>māchīna</i> (μηχανή), <i>pūgīna</i> , <i>palīna</i> , <i>parietīnae</i> (<i>paries</i>), <i>sarcīna</i> , <i>trulīna</i> .
īnum	<i>tabulīnum</i> seu <i>tablinum</i> , <i>sterculinum</i> seu <i>sterquilinum</i> .
īaus	longum generalim, ut <i>divinus</i> , <i>caprinus</i> , <i>Latinus</i> ; breve quando significat materiam ex qua, ut <i>cupressīnus</i> , <i>cry-stallīnus</i> , <i>hyacinthīnus</i> , <i>cērīnus</i> (pro <i>cereus</i> , cf. <i>κηρίνος</i>). ¹
īta, ite;	<i>Nigrīta</i> , <i>Alderītes</i> (nom. populorum).
ītīm	<i>virītīm</i> .
īva	<i>olīva</i> .
īvus	<i>aestīvus</i> , <i>festīvus</i> , <i>tempestīvus</i> , (a substant.); <i>inter-nec-īvus</i> , <i>no-civus</i> , <i>cadīvus</i> , <i>gradīvus</i> (<i>Gradius</i> , i), <i>recidīvus</i> , <i>sub-sec-īvus</i> (<i>subsequor</i>), a verbis; ² <i>actīvus</i> , <i>captīvus</i> , <i>fugilīvus</i> (cf. <i>fugi-t-urus</i>), <i>nativus</i> , <i>salivus</i> , <i>volīvus</i> , a supinis.

O

ō-bilis	<i>mō-bilis</i> a <i>moveo</i> , <i>nō-bilis</i> a <i>nosco</i> .
ō-men	<i>nō-men</i> a <i>nosco</i> .
ō-mentum	<i>fō-mentum</i> a <i>foveo</i> , <i>mō-mentum</i> a <i>moveo</i> .
ōna, ōnus	<i>ann-ōna</i> , <i>matrōna</i> ; <i>col-ōnus</i> , <i>patrōnus</i> .
ōnia, ōnius	<i>col-ōnia</i> , <i>Fav-ōnius</i> .
mōnja, mōnium	<i>queri-mōnia</i> , <i>sanctīmōnia</i> , <i>patrimōnium</i> (<i>caerimōnia</i>).
ōrius, a, um	<i>amatōrius</i> , <i>uacōrius</i> (<i>in-glōr-ius</i> a <i>glōria</i>).
ōrium, tōrium	<i>promont-ōrium</i> , <i>tenēōrium</i> , <i>terri-ōrium</i> .
ōrus, a, um	<i>canōrus</i> (<i>cāno</i>), <i>decōrus</i> (<i>deceat</i>), <i>odōrus</i> (<i>od-or</i> , <i>ὄδωδᾶ</i>).
ōsus, a, um	<i>limōsus</i> , <i>otiosus</i> .
ōtes	<i>Hērācleōtes</i> (nom. populorum).

U

ū-bilis	<i>nū-bilis</i> , <i>volū-bilis</i> (<i>volv-o</i>).
ūca	<i>lactūca</i> , <i>verrūca</i> , <i>sambūca</i> (<i>sambūcus</i>).
ūco, ūcus, a, um	<i>mandūco</i> (<i>mandēre</i>), <i>cadūcus</i> .
tūdo et ūdo (pro tūdo)	<i>forti-tūdo</i> , <i>pulchri-tūdo</i> , <i>valē-tūdo</i> ; <i>test-ūdo</i> a <i>testa</i> , <i>mansue-t-ūdo</i> (<i>hirūdo</i>). ³
ūgo	<i>aerūgo</i> (et <i>aerūca</i> , <i>aes aeris</i>), <i>ferrūgo</i> , <i>lanūgo</i> .
ūlis	<i>curūlis</i> , <i>tribūlis</i> . Sic <i>pec-ūlitum</i> et <i>pec-ūnia</i> pro <i>*pec-ūlia</i> .
ū-men, ū-mentum	in contractione aut syncopa, ut <i>flūmen</i> pro <i>*flū-ū-men</i> , <i>nū-men</i> a <i>nūo</i> , <i>lū-men</i> pro <i>luc-men</i> , <i>volū-men</i> a <i>volv-e</i> ; <i>argū-mentum</i> , <i>adjū(v)mentum</i> , <i>jū(g-)mentum</i> , <i>sternū-mentum</i> (<i>sternūtāmentum</i> a <i>sternuo</i>); sed <i>teg-ū-men</i> , <i>teg-ū-mentum</i> , <i>mon-ū-mentum</i> , <i>cel</i> .
ūna	<i>fort-ūna</i> (<i>forte</i>), <i>lac-ūna</i> , <i>trib-ūna</i> .
ū-nus	<i>tribū-nus</i> .
ūnus, a, um	<i>im-port-ūnus</i> et <i>op-port-ūnus</i> solum.

1 Cf. *cerinus* apud QUICHERAT, *Thes. poet.*, et *carinus* (*cerinus*) ap. Plaut. *Epid.* 233, et in *Thes. L. L.* Nota haec adjectiva in *nus* et in *tinus* quae tempus significant, *mundī-nus*, *perendī-nus* (*dies*); *cras-tinus*, *diū-tinus*, *pris-tinus* (*prius*, *πρὶν*); *sero-tinus* et alia pauca vix usurpata; in *tinus* autem *vesper-tinus*; *matut-tinus* (*Matuta*), — *clandes-tinus* (*clam*), *intes-tinus* (*inter*).

2 *Lasci-vus*: Cf.: *λάω* et *Κοιν* 4, p. 670.

3 Terminatio *tūdo -inis* est forma producta positionis *tūs -ūtis* (eadem ac *tās -ātis* Graece *της -ητος*).

ūra	fig-ūra, nat-ūra, sul-ūra.
ūrus, a, um	fut-ūrus (aliunde obsco-ūrus, pū-rus, se-cūrus (a cūra).
ū-tim	tribū-tim (tribus).
ūtus	n. 499, f), actūtum adv. (hirsūtus ab hirtus).

II. Verba in a) ino, b) ito, c) urio brevia sunt, praeter a) in-clino, festine, optinor, b) dormilo, irritio, marito, vilo, c) ligurio, prurio, scaturio. Cf. n. 505, d) Partūrient montes, nascetur ridiculus mus. Hor. Pis. 439.
Semeros pisces tepidumque ligūrierit jus. Id. S. 1, 3, 81.

II. DE COMPOSITIS

555 Legem simplicium retinent composita suorum,
Vocalem licet aut diphthongum syllaba mutet. 153

Dejēro sed jūro dat pejēroque, innūba nūbo
Pronūbaque, atque hīlum nihilum; dant plurima vates:
Expergē-, liquē- cum facio, patē-, rarē- tepēque
Nec non conūbium communibus addere possunt.

[Composita brevitate vel longitudinem simplicium sequuntur, etiam mutatis vocalibus. Sic *perlēgo*, *relēgo* et *seligo* a *lēgo*, *is*; *relēgo* a *lēgo*, *as*; *occido* a *cādo*, *occīdo* a *caedo*, *obaedio* vel *obēdio*, ab *audio*, *suffōco* a *fauces*.]

Hic erat aut alicui color ille simillimus horum. Ov. Am. 2, 5, 41.

Insequitur clamorque virum stridorque rudentum. Verg. Aen. 1, 87.

Squameus in spiram tractu se colligit anguis. Id. G. 2, 154.

[Sed duplici de causa potest etiam in compositione produci vocalis ante unam consonantem: vel syncope vel contractione, v. g. *merīdies* a *medius dies*, *prīdie* a *prae* (?) et *die*, *vīpera* pro *viūpera* seu *vī-i-para*. Graeca Graecam quantitatem servant: *Polījdorus*, *Argōnauta*, *geōmetra*. Cf. nn. 553-54.

EXC. 1.^a Pertinent ad eandem radicem, sed alia brevia sunt, alia longa; *dejēro*, *pejēro* et *jus*, *jūro*, *innūba*, *pronūba*, *conūbium* et *nūbo*; alia, ut *fatidicus*, *causidicus*, *maledicus*, *veridicus* (*dīco*), *agnitus* et *cognitus* (*nōtus*), *ambītus* participium, et substantiva *ambitus*, *ambitio*.]

Pyrrhin conūbia servas. Verg. Aen. 3, 319.

Conūbio jungam stabili propriamque dicabo. Ib. 1, 73.⁴

[2.^a E praecedens verbum *facio* in compositis littera est conec-tens; proinde ejus syllaba natura brevis est, sed poëtae longa pro brevi usi sunt, potissimum Lucretius.]

Flammarumque globos liquēfactaque volvere saxa. V. G. 1, 473.

Tura liquēfaciunt. Ov. M. 7, 461.

⁴ Pro *conūbium* aliqui legunt *conubium*: cf. n. 563, 2.º

APPENDIX

NONNULLA DE QUANTITATE APUD PRISCOS ¹

556 [Ad Plauti maxime atque Terentii prosodiam cognoscendam haec accipe:

1.^m Prisci saepe syllabam (brevem) in *r* aut *t* finale producunt, cum ejus vocalis natura longa est; maxime producunt:

a) tertiam personam verborum in *-at*, *-et*, *-it* cum hae vocales in aliis personis longae sunt, ut *amāt*, *monēt*, *audīt*, *legebāt*. Producent praeterea tertiam pers. in *-it* praeteriti perf., ut *lēgīt*, etiamsi *i* in aliis personis brevis est;

b) primam pers. in *or* et in *ar* verborum, ut *amōr*, *imītōr*, *legār*;

c) nominativos in *-or* et in *-al*, ut *cōr*, *dolōr*, *majōr*, *tribunāl*.

Noenum rumores ponebāt ante salutem. Enn. Ann. 287 (L. Müller ed.)

Ego mihi cum lusi, nil morōr ullum lucrum. Plaut. Rud. 4, 7, 22 [1248].

Hujus mel, hujus cōr, hujus labellum, cet. Id. Poen. 1, 2, 175 [388].

2.º Prisci saepe corripunt syllabam secundam (longam), cum prima brevis est (haec autem secunda syllaba nonnumquam brevis permansit):

a) in dictione disyllaba ut *bonis*, *amānt*, *abi*, *egō* pro *egō* (ἐγώ) quod brevis permansit: n. 529.

b) in polysyllabis, ut *volūptas*, *dedisti* (non autem *reddidisti*, nam prima longa est);

c) in conjunctione monosyllabi brevis cum syllaba longa, ut *quid est?*, *quid abstulisti?*, *sed ad tuum*;

d) in disyllabo cujus vocalis ultima eliditur, ut *tib(i) istum*, *sen(em) illum*.

¹ Aliqua per modum exceptionis tradita jam sunt: cf. v. g. n. 520, II, NB.

Est equos perpulcer, sed tu vehi non potes istoc. C. I. L. 1442: cf. n. 520, II, NB. Hexametrum est.

Ut ad paucā redeam, uxorem deducit domum. Ter. Hec. 1, 2, 60 [133].

Quin tu otiosus esto; ego illius sensum pulchre calleo. Id. Ad. 4, 1, 17 [535].

3.º Apud Plautum *v* post *l* aut *r* fere vocalis est extra compositionem, ut *silūa*, *salūs* (*salvus*), *Minerūa* (at *per-vius*); nominativus autem in *ēs* breve producit ut *milēs*, item *ēs* a *sum*.]

CAPUT IV. DE PEDE ET VERSU

557 Ars metrica agit de natura et constitutione sive structura versuum. Versus autem est series syllabarum certo genere et ordine pedum alligata quae metro sive mensura definitur, numerumque seu rhythmum efficit.¹

I. DE PEDIBUS

558 Pes est pars versus certo syllabarum longarum et brevium numero atque ordine definita. [In pede autem certi versus syllaba longa duas breves valet, ac proinde moram (durationem) duplo majorem quam brevis habet. Quare hic pes $\sim\sim$ (dactylus) et hic \sim (spondeus) aequo tempore in eodem carmine pronuntiantur.]

Pedes qui omnes syllabas longas aut omnes breves habent dicuntur pedes improprii seu falsi; ex quibus nullus versus effici potest, sed saepe pro pedibus veris ponuntur.²

¹ Rhythmus est brevium longarumque syllabarum, item temporum fortium ac debilium ordinata successio. Numerus autem in continuatione nullus est; distinctio et aequalium aut saepe variorum intervalloꝝ percussio numerum conficit; quem in cadentibus guttis, quod intervallis distinguuntur, notare possumus, in amni praecipitante non possumus. Cic. de Or. 3, 48, 186.

² Multa partim subobscura, partim non necessaria, ab auctoribus artis metricae in utramque partem disceptari solent de ictu, arsi, thesi, tempore fortis ac debilis, ceteris hujusmodi, ut de ratione versus legendi.

559 I. Praecipui pedes spectato syllabarum numero sunt:

a) disyllabi:

- iambus, qui est e brevi et longa: *vīrōs*.
- choreus vel trochaeus, qui est e longa et brevi: *ārmā*.
- spondeus sive spondius, qui est e longis duabus, et ponitur pro dactylo aut anapaesto: *pōssunt*.

b) trisyllabi:

- tribrachys, qui habet tris breves, par choreo: ¹ *fācērē*.
- dactylus, qui est e longa et duabus brevibus: *cōrpōrā*.
- anapaestus: *ānīmōs*.
- creticus seu amphimacer: *māximōs*.

[c) quadrisyllabi:

- proceleusmaticus: *ābiētē*.
- paeon primus: *tēmpōribūs*.
- paeon quartus: *cālāmītās*.
- choriambus: *nōbilitās*.²

Pedem tradunt uno ictu comprehendere et constare ex duobus temporibus, forti et debili seu arsi et thesi. Arsin dicunt sublationem vocis (alzamiento, elevación), thesin ipsius positionem (descenso, depresión). Apud Graecos haec nomina contrariam significationem obtinuerunt: cum enim rhythmum manus vel pedis motu metirentur in saltationibus, positione (τιθέναι τὸν πόδα) vocis percussionem significabant, sublatione vero (ἀρπεν τὸν πόδα) demissionem. Arsis solet hoc signo notari (').

Non tamen vocis sublatio aut positio his vocabulis *arsis* et *thesis* intellegenda ita est, ut diversam pronuntiationem antiqui tribuerent orationi ligatae ac solutae in hunc modum: *Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi Silvestrē tenui musam meditaris avena*; sed videtur solum intellegenda contentio quaedam vocis aut remissio: haec autem contentio dicitur percussio seu ictus (metricus), qui tamen a nonnullis rejicitur, mera successione aut vicissitudine longarum breviumque syllabarum versum concludentibus. Cf. MADVIG, n. 498, adn. 4, HAVET, n. 483 sqq., PLESSIS, n. 45 sqq., MEILLET apud Errandonea, n. 760, LAURAND, VII, 479.

Quod si longa syllaba cui respondet arsis in duas breves dividitur, v. g. $\angle \cup$ in $\cup \cup$, has duas breves arsis occupabit ($\cup' \cup \cup$). Sic $\angle \cup \cup = \angle -$ et $\cup' \cup \cup \cup$. Si thesis arsin praecedet, rhythmus erit ascendens; si thesin arsis, descendens.

¹ A Cicerone, *Or.* 64, 247, et Quintiliano trochaeus dicitur.

² Sunt praeterea: $\cup \cup$ pyrrichius: *fārōr*.

$\cup - -$ bacchius: *pārābūt*.

$- - \cup$ antibacchius vel palimbacchius: *āūdīssē*.

$\cup - \cup$ scholius seu amphibrachys: *pōēmā*.

$- - -$ molossus: *cōntēdānt*.

$\cup - \cup \cup$ paeon secundus: *dōcēbīmūs*.

$\cup \cup - \cup$ » tertius: *ānīmātūs*.

$- \cup - \cup$ dichoreus vel ditrochaeus: *cīvītātē*.

II. Ratione temporum quae in pede continentur, pedes sunt:

a) generis paris (γένος ἴσον); i. e. eandem moram habent in arsi atque in thesi, v. g. dactylus, ejus arsis est duorum temporum, duorum etiam thesis. Sunt hujusmodi praeter dactylum anapaestus, spondeus — - vel — — , proceleusmaticus — — — vel — — — .

b) generis dupli seu duplicis (γένος διπλάσιον); i. e. moram duplo majorem sive longiorem habent in arsi quam in thesi, ut iambus, ejus thesis est unius temporis, arsis duorum. Huc spectant etiam trochaeus, tribrachys — — — vel — — — , cet.

c) generis sesquialterius, sescupli sive sesquiplicis⁴ (γένος ἡμιόλιον); sc. spatium thesis habent in arsi et praeterea partem dimidiam, v. e. creticus, ejus arsis est trium spatiorum, thesis duorum: — — — . Ita bacchius, antibacchius, cet.

NB. Sunt versus qui scandi possunt per dipodiam sive per duplicem pedem; haec autem mensura metrum dicitur. Quare metrum iambeum sive iambicum componitur ex duobus iambis, metrum trochaicum ex duobus trochaeis, anapaesticum ex duobus anapaestis; v. g. — — — , — — — , dipodia trochaica: unde dicitur versus trochaicus trimeter, i. e. trium metrorum, seu constans ex tribus dipodiis trochaicis, h. e. sex pedibus trochaeis, cet. In versu dactylico metrum idem est quod pes; unde hexameter est versus sex pedum.]

II. DE VERSU

560

I. Versus duplex est: simplex seu purus et compositus sive mixtus: purus, qui constat uno pede saepius repetito, vel uno genere pedum et ejus aequali; mixtus, qui pluribus diversis. Ultima versus syllaba communis effertur, non quod propriam mutet quantitatem, sed quia «Postrema syllaba», ut ait

- — — — diambus: *πῆρ' ἄλλῃς*.
- — — — antipastus: *ῥέκυσά τ' ἔ*.
- — — — epitritus primus: *ῥέπugnάρ' ἄντ*.
- — — — " secundus: *ἐὐνδ' ἰτ' ὀρ' ἄντ*.
- — — — " tertius: *discōrd' ἄντ*.
- — — — " quartus: *φόρτ' ἄντ ἄντ*.
- — — — dispondeus: *ὄρ' ἄντ ὀρ' ἄντ*.

⁴ Cf. Cic. Or. 57, 193.

Cicero, *Or.* 64, 217, «brevis an longa sit, ne in versu quidem refert», propter moram quam in fine versus aures exigunt.

II. Versus dicitur catalectus sive catalecticis, cui syllaba deest in ultimo pede. Dicitur autem catalecticus in syllabam, cum ultimus pes non habet nisi unam syllabam; catalecticis in disyllabum, cum habet duas. Sic hexameter dactylicus est versus catalecticus in disyllabum. Versus cui duplex est catalexis dicitur dicatalecticis, v. g. pentameter, in quo catalexis est in medio et in fine. Acatalecticus sive acatalectus est cui nihil deest; hypercatalecticus in quo syllaba redundat.

III. Versus longiores constant partibus a) duabus, b) aliquando tribus, quas Latini membra, Graeci $\kappa\omega\lambda\alpha$ dicunt. Pro numero membrorum versus nominatur monocolos, dicolos, tricolos. Plura membra systema efficiunt.

a) *Nos patriae fines | et dulcia linquimus arva.* Verg. *B.* 1, 3.

Lunaque nocturnos | alta regebat equos. Ov. *Tr.* 1, 3, 28.

Fontesque lymphis | obstrepunt manantibus. Hor. *Ep.* 2, 27.

Quoi dono lepidum | novum libellum? Catull. 4, 1.

b) *Ille volat | simul arva fuga | simul aequora verrens.* V. *G.* 3, 201.

Quidve dolens | regina deum | tot volvere casus. Id. *Aen.* 1, 9.]

IV. Caesura est sectio seu incisio in medio versu, quae moram aliquam exigit in pronuntiando. Fit fere in fine dictionis qui sit in initio pedis aut in medio pede.

Nos patriae finēs | et dulcia linquimus arva. *B.* 1, 3.

Impius haec tam cūlā | nōvalia miles habebit. *Ib.* 70.

Quae quidem masculina vel fortis appellatur, si dictio post syllabam longam absolvitur, ut in priore exemplo; feminina seu debilis, si post brevem, ut in altero. V. n. 567. Caesura autem optima censetur, cum ibi praecidit carmen ubi sensus moram requirit.

V. Sed vulgo ab antiquis dicebatur caesura syllaba dictionis extrema, prima pedis; quae nunc incisio syllabica aliquando dicitur; v. c. syllabae *ae* atque *nes* in hoc versu Vergiliano:

*Nos patriae finēs et dulcia linquimus arva.*¹

VI. Plures versus lyrici facilius scanduntur, prima syllaba tum brevi tum longa in scandendo omisa. Quae ab aliquibus dicitur anacrusis ($\alpha\nu\acute{\alpha}\kappa\rho\upsilon\sigma\iota\varsigma$), i. e. prolusio seu praelusio.

VII. Saepe duae syllabae priores promiscue longae aut breves in lyricis usurpantur: $\cup\cup$ vel $--$ vel $\cup--$ vel $--\cup$. Basim hanc nonnulli appellant.

¹ Igitur syllaba quae eliditur non est habenda pro incisione syllabica; non enim prima pedis est.

III. DE SYNALOEPHA, ECTHILIPSI, APHAERESI, HIATU

561

Vocali ex gemina tollit synaloepha priorem,
M cum vocali praeceunte ecthipsis et haurit:

Est vel *es* at si consequitur, fit aphaeresis: *usquamst*.

I. Synaloephe sive elisio est figura, qua vocalis aut diphthongus praecedentis dictionis a sequenti eliditur et quodammodo absorbetur. Cf. n. 4, 8. Elisio vocalis longae quam brevis durior est: elisio ante brevem etiam durior quam ante longam.

Conticuer' omnes intentiqu' ora tenebant.

Pronuntiatur autem et scribitur:

Conticuere omnes intentique ora tenebant. Verg. *Aen.* 2, 1.

Dardanid(ae) e muris. *Ib.* 10, 263.

NB. Praecedente vocali aut littera *m*, *e* verbi *es* et *est* eliditur etiam in fine carminis (aphaeresis).

At gravis ut fundo vix tandem redditus imo est. Verg. *Aen.* 5, 178; h. e. *imost*.¹

II. Attamen in versibus maxime dactylicis majoribus non eliduntur (sed fit hiatus):

1.^m Interjectiones monosyllabae, ut *o*, *a* (*ah*), *heu*.

...*Ō ubi campi.* Verg. *G.* 2, 486.

O pater, ō hōminum rerumque aeterna potestas. *Id. Aen.* 10, 18.

Ō et de Latīā, ō et de gente Sabina. *Ov. M.* 14, 832.

2.º Aliquando vocalis longa et diphthongus *ae* in arsi non eliduntur.

Quid struit? aut qua spē inimica in gente moratur? *V.* 4, 233.

[*Orchades et radii et amara pausia baca.* *Id. G.* 2, 86.

Ante tibi Eoē Atlantides abscondantur. *Ib.* 1, 221, et *B.* 3, 6; 7, 53; *Aen.* 1, 16 et 617; 4, 667. *Hor. Ep.* 13, 3; *S.* 1, 9, 38, cet.]

3.º Item vocalis longa et diphthongus in thesi, quae proinde corripuntur.

Insulāe Ionio in magno. Verg. *Aen.* 3, 211.

¹ «Hoc modo ut semper pronuntiasset, ita aliquotiens etiam scripsisse Romanos constat; maximeque hoc in libris sermonem familiarem praeferebant (ut in comicorum fabulis Ciceronisque epistulis) animadvertere licet. Jam apud ceteros auctores raro in universum formae truncatae in codicibus deprehenduntur». BAEHRENS, *Poetae Latini minores*, vol. 4, editoris praef. p. XII (in B. Teubner).

[*Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Id. *B.* 8, 108.
Te, Corydon, o Alexi. *Ib.* 2, 65. Item *Aen.* 5, 261; *Hor. S.* 1, 9, 38.

Nota longas et breves non elisas in eodem versu.

Ter sunt conatū imponere Pelio Ōssam. Verg. *G.* 1, 281.

Glaucō ēt Panopeāe ēt Inoo Melicertae. *Ib.* 437.]

4.º Item non eliditur aliquando vocalis brevis, praesertim in caesura ubi sensus absolvitur.

Et vera incessu patuit deā. Ille ubi matrem cet. Verg. *Aen.* 1, 405.

NB. Synaloephe non modo in eodem carmine, sed in diversis etiam locum habere potest, praesertim cum particula *que*.

Ignari hominumque locorumque

Erramus... Verg. *Aen.* 1, 332; ubi ultima vocalis praecedentis versus eliditur a prima sequentis; quare versus est hypermeter.

562

Ecthlipsis est, cum *m* littera simul cum vocali praecedenti eliditur ob sequentem vocalem.

Itali(am), Italian primus conclamat Achates. Verg. *Aen.* 3, 525.

O curas homin(um), o quant(um) est in rebus inane. Pers. *S.* 1, 1.

NB. 1. Ecthlipsis etiam in diversis carminibus locum habet, sed raro.

Jamque iter emensi, turres ac tecta Latinor(um)

Ardua cernebant juvenes. Verg. *Aen.* 7, 160.

NB. 2. Prisci litteram *m* cum vocali correpta servabant, quod ab aliis raro factum est.

Et tantum venerata virūm, hunc sedula curet. Tib. 1, 5, 33. Et apud *Hor. S.* 2, 2, 28, et *Prop.* 3, 45, 4; 3, 32, 45; 4, 7, 49, cet. Cf. n. 568, 1.

IV. DE FIGURIS POETARUM PROPRIIS

563

Syllaba de gemina facta una, synaeresis esto.

Distrabit in geminam huic adversa diaeresis unam.

Ectasis extendet, rapiet sed systola vocem.

In carmine praeter ea quae pluribus locis dicta sunt de poëtis, quattuor maxime figurae spectantur: synaeresis, diaeresis, systola, diastole.

I. Synaeresis vel synizesis est syllabarum duarum in unam contractio, ut fit in sequentibus casibus (est autem frequentior in tempore debili quam in forti):

1.º In vocibus *eus* finitis syllabae *ea*, *ei*, *eis*, *eo* in unam coire possunt. Item *ea*, *ei*, *eo* in aliis, [ut trisyllaba *ēādem*, *ēōdem*, *ēōsdem* in disyllaba; disyllabum *dēhinc* in monosyllabum. *Reice*, *eicit*, n. 520.]

...*Ismarus Orpheā*. Verg. *B.* 6, 30.

...*Laquearibus aureis*. Id. *Aen.* 4, 726.

...*Fluminis alveo*. Ib. 7, 33.

[*Una eādemque via sanguis animusque sequuntur*. Ib. 10, 487.

Eurus ad se Zephyrumque vocat; dehinc talia fatur. Ib. 4, 131.

Circlos Cervici subnecte; dehinc ubi libera colla. Id. *G.* 3, 167.

NB. Fere a poetis contrahuntur *antehac* (*anthac*),⁴ *usqueadeo*, *deorsum*, *seorsum* (*sorsum*), *gravēolens*, *suavēolens* cum vocalibus *ei* in *Achillei*, *Ulissei* seu *Ulixei*, cf. n. 27, III, cum dativo et ablativo in *-eo*, ut *Typhoeo*. Idem dicunt *prendo*, *vēmens*, cet. pro *prehendo*, cet. Adde n. 518, NB.]

2.º *I* vocalis in consonantem mutari potest in *abies* et *abiegnus*, *aries* et *arietare*, *pāries*, producta vocali praecedente.

...*Transverberat abiēte pectus*. Verg. *Aen.* 11, 667 (= *ābjētē*).

Arietat in portas et duros obice postis. Ib. 890; (*obice* = *objice* passim). [Et *Aen.* 2, 442; 9, 674; 12, 706, cet. Prop. 4, 19, 12; 3, 1, 42.

NB. *Ia*, *io* aliquando contrahuntur, sed delectu opus est.

...*Quin protinus omnia*. Verg. *Aen.* 6, 33.

Fluviorum rex Eridanus. Id. *G.* 4, 482 (= *fluviorum*).]

3.º *I* particulae *semi* cum litteris initialibus *a*, *hi*, *ho*, *u* in unam (breve) coalescunt semper in compositione, ut *semiustus* sive *semustus*, *semianimis* seu *semianimus*.

Caedit semianimis Rutulorum calcibus arva. Verg. *Aen.* 10, 404.

Semihominis Caci facies. Ib. 8, 194.

4.º *Oa*, *oe*, *oi*, *oo*, *ou* raro coalescunt.

Quoad vixit. Hor. *S.* 2, 3, 91. — *Quoad* monosyllabum est.

Proinde tona eloquio. Verg. *Aen.* 11, 383. — *Proinde to-* dactylus est.

Cooperiant maria. Lucr. 6, 491. — *Cooperi-* dactylus est.

Prout cuique libido est. Hor. *S.* 2, 6, 67. — *Prout* monosyllabum est.

5.º *U* vocalis post consonantem aliquando in consonantem migrat producta vocali antecedente, ut in *genua*, *tenuia*, *pituila*.

⁴ Semper ab antiquis.

re
m
).]

Genua labant. Verg. *Aen.* 5, 452. — *Gēnuā lā-* dactylus est.
Tenuia nec lanae. Id. *G.* 4, 397. — *Tēnuā* dactylus est.
6.° *Uu* coalescit in *u* in genitivo plurali quartae.
Sed duo sunt quae nos disjungunt milia passum. Mart. 2, 5, 5.
NB. Prisci, comici praesertim, in contractionibus liberiores sunt.

o,
in
in
o,

3,

ce
2;

m
s-

4.

1-

1-

at

564 I. Diaeresis est syllabae unius in duas divisio, ut
siluae pro *silvae*, *evoluam* pro *evolvam*.

Nunc mare nunc siluae. Hor. *Ep.* 13, 2.

Conditā quin veri pectoris evoluam. Catull. 66, 74.

[Sic *aurāi*, cet. n. 518, 3.° *Vēus*, n. 520, NB. 2, *dissoluo*, *perso-*
luenda, *evoluisse*, et apud comicos iam disyllabum.⁴

II. Systole fit, cum aut syllaba natura longa corripitur, ut
miscuērunt, *fulgēre*; aut etiam longa posita, altera tamen consonante
extrita, fit brevis, ut *ōbīcis* pro *objicis*, *ābīci* pro *abjici*. Cf. n. 545
et n. 520.

Illae autem paribus quas fulgēre cernis in armis. V. 6, 827.

NB. Fit aliquando haec figura ob metri necessitatem.

Miscuēruntque herbas. Verg. (?) *G.* 2, 429.]

III. Ectasis sive diastole fit cum syllaba natura brevis fere
metrica necessitate producit, velut cum sunt tres vel quatuor
breves continuac in carmine heroico, ut *Prāmidēs*, cf. *Prāmus*,
Ītālīa et *Ītalus*, cf. *Ītalus*, [*Sīcelīdēs*, cf. *Sīculus*, *Ārabīa* (et *Ārabia*),
cf. *Ārabs*.

Ibitis Ītaliā, portusque intrare licebit. Verg. *Aen.* 3, 254.

565 [Proprius itidem poëtarum est metaplasmus sive fi-
gura qua vetus verborum forma vel necessitate metri
vel ornandi poëmatīs causa a poëtis in novam figuram faciēque ser-
monis mutatur.

Præcipua metaplasmi genera sunt quae sequuntur:

I. *Aphaeresis* est littera vel syllaba principio dictionis subtrahita,
ut *ruo* pro *eruo*, *temno* pro *contemno*. Cf. n. 561, I, NB.

II. *Epenthesis* est, cum medio dictionis littera aut syllaba inter-
jicitur, ut *Māvors* pro *Mars*, *navita* pro *nauta*, *cinctutus* pro *cinctus*.

⁴ Cf. Verg. *Aen.* 6, 747; Catull. 66, 38; Tib. 4, 7, 2; 40, 62; 4, 5, 16; Ov. *Her.* 12, 4,
cet. Sic apud Lucr. maxime et Phaedr. 4, 2, 8; *Prol.* 3, 4, cet. *sūēmus*, *sūēsse*, *sūētus*,
cet pro *sūemus*, cet.

NAVITA tum stellis numeros et nomina fecit. Verg. *G.* 1, 137.

III. Syncope litteram vel syllabam e medio dictionis subtrahit, ut gubernaclo pro gubernaculo, periclis pro periculis, vixet pro vixisset, extinxem pro extinxissem, divum pro divorum.

Deseris, heu tantis nequiquam erepte PERICLIS! Verg. *Aen.* 3, 710.

Vixet, cui vitam deus aut sua dextra dedisset. *Ib.* 11, 118.

IV. Paragoge dicitur, cum extremae syllabae aliquid adjungitur, uti deludier pro deludi, admittier pro admitti.

Confestim alacres ADMITTIER orant. Verg. *Aen.* 9, 230.

V. Apocope fini dictionis aliquid detrahit, ut tuguri pro tugurii, oti pro otii. Cf. n. 25, NB. 4.

Pauperis et TUGURI congestum cespitem culmen. Verg. *B.* 1, 69.]

CAPUT V. DE ALIQUIBUS VERSUUM GENERIBUS

I. DE VERSU SIMPLICI

1. RHYTHMUS DACTYLICUS

566

I. Hexametrum carmen constat sex dactylis, quorum postremus est catalecticus, n. 560, II. Habet praeterea a) modo incisionem unam syllabicam, n. 560, V, post pedem secundum, b) modo duas, post primum et tertium, c) plures etiam habere potest.

a) *Sed fugit intere|a, fugit irreparabile tempus.* Verg. *G.* 3, 284.

b) *Ille vo|lat simul arva fu|ga simul aquora verrens.* *Ib.* 201.

c) *Intere|a volu|eres Pyro|is et Eous et Aethon.* Ov. *M.* 2, 155.

II. Sed singuli e quattuor primis pedibus spondeo substitui possunt; substituuntur autem vel unus vel plures plerumque.

Urbs antiqua ruit multos dominata per annos. Verg. *Aen.* 2, 565.

Igitur compositio hexametri haec est:

- ̄̄ | - ̄̄ | - ̄̄ | - ̄̄ | - ̄̄ | - ̄

NB. Quintus pes nonnunquam spondeus est; unde versus spondaicus seu spondiacus appellatur; quo vel rei alicujus gravitas et amplitudo, vel ingens maeror animique angor, vel aliud simile decla-

ratur. Quartam sedem spondaici versus dactylus occupare solet, ultima vero dictio esse quattuor syllabarum. Sic Vergilius:

Cara deum suboles, magnum Jovis incrementum. B. 4, 49.

Constitit atque oculis Phrygia agmina circumspexit. Aen. 2, 69.¹

[III. Incisio syllabica nonnunquam unica est post primum aut tertium pedem, adjecta fere caesura trochaica, n. 567, III, quae saepe post encliticam invenitur.

Incipiunt agitata || tumescere et aridus altis... Verg. G. 1, 357.

(Haud mora) conversisque || fulgax aufertur habenis. Id. 11, 713.

Haec dum Dardanio Aeneae miranda videntur. Ib. 1, 494.

IV. Raro incisio post tres priores pedes nulla est, ubi tamen caesura trochaica adesse solet, saepe post encliticam.

Tempora cunctantique || natantia lumina solvit. V. Aen. 5, 856.

Impius haec tam culta || novalia miles habebit. Id. B. 1, 70.

Exiit oppositasque evicit gurgite moles. Id. Aen. 2, 497.

NB. Monosyllabum (longum) pro syllaba incisa haberi potest, tum potissimum cum intime dictioni praecedenti conjungitur.

Opprime, dum nova | sunt, subiti mala semina morbi. Ov. Rem. 81.

Duc, age, duc ad | nos; fas illi limina divum... V. G. 4, 358.

Igitur si pedes versus heroici e singulis verbis constat, ineptum atque insulum fit carmen, ut

*Aurea scribis carmina, Juli, maxime vatum.*²

Injucunda etiam illa sunt, quae femininis tantum caesuris intersecantur, ut

Sole cadente juvencus aratra reliquit in arvo.

Contra si verba conciduntur ita ut mutuo amplexu pedes alii ex aliis vocabulis pendeant, pulcherrimus efficitur versus.]

567

Versus hexameter variis modis resecari potest, ut liquet ex his quae nuper dicta sunt. Ejus caesurae quinque potissimum numerantur:

4.^a Triemimeris, Latine semiternaria, quae conflatur ex primo pede cum incisione secundi. Semiternariae addenda est semiseptenaria.

Purpureos ||| moritura || manu ||| discindit amictus. Verg. Aen. 12, 602.

— — — — — || — — — — — || — — — — — || — — — — — || — — — — —

1 Pulchre ille Vergilii aemulus Hieronymus Vida libro V suae *Christiadis* spondaico celeberrimo finem imposuit:

Supremamque auram ponens caput expiravit.

2 Immo versus erit prorsus inelegans, si duo priores pedes verbis duobus aut uno minime caeso conficiantur, quale est illud Taciti in principio *Annalium*: *Urbem Romam principio reges habuere*; aut hoc pervulgatum: *Profuderunt cum generoso sanguine vitam.*

2.^a Penthemimeris seu semiquinaria, quae constat ex duobus pedibus et incisione tertii.

Haec omnium iucundissima est, praesertim addita Lucolica, quia versum ex aequo fere dividit.

Arma virumque cano, ||| Trojae qui primus ab oris. Verg. Aen. 1, 4.

- - - - - ||| - - - - -

Quale sopor fessis ||| per gramina, || quale per aestum. Id. B. 5, 46.

3.^a Trochaica, quae post duos pedes habet trochaicum, qui dictionem terminet intra thesim tertii. Haec caesura parum Latini delectantur, molliorem enim efficit versum, et plerumque masculinae caesurae societatem requirit.

Infandum, ||| regina, || jubes ||| renovare dolorem. Verg. Aen. 2, 3.

- - - ||| - - - || - - - ||| - - -

4.^a Hephthemimeris, Latine semiseptenaria, quae continet tres pedes cum incisione quarti. Cui praemittitur semiternaria vel saltem trochaica.

Desertosque videre || locos ||| litusque relictum. Verg. Aen. 2, 28.

- - - - - || - - - ||| - - - - -

5.^a Bucolica seu tetrapodia fit, si semiseptenariae duas breves adjunxeris, sensumque perfeceris; tunc autem versus dicitur opodicus.¹ Haec caesura elegantissima est, maxime si quartus dactylus integra dictione constat; sed alteram requirit.

Namque erit ille mihi ||| semper deus, || Illius aram... Verg. B. 4, 7.

- - - - - ||| - - - || - - - - -

Quale sopor fessis ||| in gramine, || quale per aestum. Id. B. 5, 46.

568

I. Caesurae masculinae atque etiam incisioni ea vis est, ut syllaba brevis, praesertim in consonantem exiens, nonnunquam producat.

Pectori|bus inhians spirantia consulit exta. Verg. Aen. 4, 64.

Emicat Euryal|us ||| et munere victor amici. Ib. 5, 337.

[Ostentans artemque patr|er ||| arcumque sonantem. Ib. 521.

Ille latus niveum molli ful|tus hyacintho. Id. B. 6, 53.

Dona dehinc auro gravi|a ||| sectoque elephanto. Id. Aen. 3, 464.]

II. Monosyllabum *que* interdum a poetis producit in arsi secundi pedis.

Limina|que laurusque dei totusque moveri. Verg. Aen. 3, 91.

[III. Ad hexametri synaloepham quod attinet, illud accipe: raram esse fereque vitandam in arsi primi pedis, in arsi et thesi sexti, item raram esse in thesi secundi et quinti. Sed cf. n. 581 a, NB.

¹ Haec caesura *βορρολική* appellatur, quod Theocritus hac plurimum sit usus. In eclog. Verg. reperiuntur 35. Cf. Haver, n. 407.

Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas. Hor. S. 1, 1, 52.
Omnibus exhaustis jam casibus, omnium egenos. Verg. Aen. 1, 599.

569 Exeuntis hexametri heroici hae normae sunt:

1.^a Ut sextus pes sit vox disyllaba, a) praecedente polysyllaba, v. g. *tēgminē fāgī, īmbuēt āgnūs, Amaryllidā sylvās, cereā-lūaque ārmā, praedicēre quercūs, irremeābilis error;*

b) aut praecedente uno monosyllabo, ut *tūrtūr āb ūlmō, pēctōre āb īmō, lēntūs īn ūmbrā, frondātōr ād āurās, fātā, nēque ūltrā* (= *fata, nec ultra*);

c) aut praecedente monosyllabo cum disyllabo, v. g. *hūic pātēr ādsit, hāud tibi vultūs, ō deā cērtē;*

d) aut praecedentibus (raro) tribus monosyllabis: *hīc ēt īn Āttī.*

2.^a Ut vox ultima sit trisyllaba, paenultima disyllaba aut polysyllaba, ut *laevā fūssēt, pēctūs ānhēlūm, hominūmqūe dēumquē, viburnā cūprēssī, consolentūrnē pārēntēm.*

3.^a Ut sextus pes constet duobus monosyllabis, praeeunte polysyllabo, ut *capēssēre fās ēst.*

4.^a Ut vox postrema sit monosyllaba, praedita aphaeresi, n. 561, I, NB., ut *sāpē cōorta est, interfātā dōlōre est.*

NB. 1. Justis de causis, v. g. ad rem ante oculos ponendam, ad harmoniam quam dicunt imitativam procurandam, potest hexametrum carmen in monosyllabum exire.

Sternitur exanimisque tremens procumbit humi bos. V. Aen. 5, 481.

Dat latus; insequitur cumulo praeruptus aquae mons. Ib. 4, 105.

NB. 2. Vitandae sunt in fine dictiones quattuor et quinque syllabarum, paucis exceptis, fere Graecis aut propriis, ut *ululatus, elephantus, hymenaeus, Alpheisiboeus.*

Lamentis gemituque et femineo ululatu. Verg. Aen. 4, 667; cf. n. 561, I, 2.º

Seu mollis violae seu languentis hyacinthi. Ib. 41, 69; cf. n. 568, I.

Saltantis Satyros imitabitur Alpheisiboeus. Id. B. 5, 73.

NB. 3. Nostris auribus jucundissime accidunt hexametri, cum arsis quinta et sexta acuuntur, quales sunt fere Vergiliani et Ovidiani iique poetarum qui Vergilium sunt et Ovidium imitati. Audi v. c. Vergilium, Aen. 6, 679 — 702:

At pater Anchises penitus convalle virenti

Inclusas animas superumque ad lumen ituras

Lustrabat studio recolens, omnemque suorum

680

Forte recensebat numerum carosque nepotes
 Fataque fortunasque virum moresque manusque.
 Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
 Aenean, alacris palmas utrasque tetendit, 685
 Effusaeque genis lacrimae, et vox excidit ore:
 «Venisti tandem, tuaque expectata parenti
 Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
 Nate, tua et notas audire et reddere voces?
 Sic equidem ducebam animo rebarque futurum, 690
 Tempora dinumerans, nee me mea cura fefellit.
 Quas ego te terras et quanta per aequora vectum
 Accipio! quantis jactatum, nate, periclis!
 Quam metui ne quid Libyae tibi regna nocerent!»
 Ille autem: «Tua me, genitor, tua tristis imago 695
 Saepius occurrens haec limina tendere adegit:
 Stant sale Tyrrheno classes. Da jungere dextram,
 Da, genitor, teque amplexu ne subtrahe nostro.»
 Sic memorans largo fletu simul ora rigabat.
 Ter conatus ibi collo dare bracchia circum, 700
 Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
 Par levibus ventis volucrique simillima somno.

570 Curandum etiam est ut finis orationis non semper ver-
 sus fini respondeat, at oportet varias moras et caesuras
 inducere, ut apud Verg. *Aen.* 1, 498 sqq.

Qualis in Eurotae ripis | aut per juga Cynthi
 Exercet Diana choros, | quam mille secutae
 Hinc atque hinc glomerantur Oreades; | illa pharetram 500
 Fert umero, | gradiensque deas supereminet omnis
 (Latonae tacitum | pertentant gaudia pectus);
 Talis erat Dido, | talem se laeta ferebat
 Per medios, | instans operi | regnisque futuris.⁴]

4. 4.^m Si tibi versus ex pedibus solutis conficiendi sunt, v. g. *quicumque honoris oblitus, est oblitus cūenō*, aut *cūenō est oblitus*, in primis, cum sensum pulchre cal-
 lueris, cujusque syllabae quantitas notanda examussim, deinde pes quintus et
 sextus quaerendi, et ad incisiones priorum animus ut initium invenias adverten-
 dus. Sic in exemplo proposito incipies a fine: *oblitus honoris* aut ab exordio: *oblitus
 est cūenō*; utrumque recte, finis enim versus est vox trisyllaba, cet.; initium autem
 gaudet incisione post pedem secundum: reliqua jam erunt facillima: *quicumque*.
 En igitur tibi carminum tuorum primitiae: *oblitus est cūenō quicumque oblitus honoris*.

col
in

vit

tri
un

pos
ra /
beli

ces

len
con
cui

Ab
Ver

jun

l

l

l

l

c

l

tibi

l

infl

l

tivo

tivu

cui

tuo

1

tur:

571 Pentametrum carmen quod fere hexametrum comitatur, continet duo membra quorum utrumque binis constat dactylis et incisione syllabica. Sed duo priores dactyli possunt in spondeos mutari.

- 571 - 571 | - ||| - 571 - 571 | 2

Et subito ca|su ||| quae valere ru|unt. Ov. Pont. 4, 3, 56.¹

NB. 1. In pentametro rara est elisio, quae si est vocalis longae vitanda in secundo membro.

NB. 2. Vitanda omnino in fine vox monosyllaba, vitanda (fere) trisyllaba, licet (raro) uti polysyllaba; disyllaba communis est. Sed in utraque sectione fieri potest aphaeresis. Cf. n. 561, I, NB.

2.º Cum versus vocem aliquam capere nequit, aut alia de causa verbis propositis confici non potest, a) synonymis utendum est. v. g. *Tum aspera saecula mittera fient positis bellis*, dices cum Verg. Aen. 4, 291: *Aspera tum positis mitescent saecula bellis*;

b) aut numerus mutandus, v. g. *Flavumque mel de viridibus ilicibus stillabat* dices cum Ov. M. 4, 442: *Flavaeque de viridi stillabant ilice mella*;

c) aut alia constructio usurpanda, non mutata significatione, v. c. *Quantum lentam salicem superat pallens oliva*, ubi etsi omnia verba capit hexametrum, his componi tamen non potest. Dic igitur: *Quantum lenta salix pallenti cedit olivae*, vel cum altera incisione et cum Vergilio:

Lenta salix quantum pallenti cedit olivae. B. 3, 46.

Sic activam vocem in passivam et contra mutabis: *Pontum et fauces ostriferi Abydi tentant* in passiva efficit versum: *Pontus et ostriferi fauces temptantur Abydi.* Verg. G. 4, 207.

d) Aut adiciendum epithetum quod ad rem faciat, i. e. ex rei natura vel adjunctis desumptum, v. g. in hoc: *Interea pendent circum oscula filii*, sic:

Interea dulces pendent circum oscula nati. Verg. G. 2, 523.

Hanc sententiam: *Nix aëas morti tradit* sic epithetis augere et ornare poteris:

Heul maestus volucres nix tradit frigida morti; vel rectius fortasse:

Tristibus heul avibus nix infert horrida mortem; vel pulchrius:

Heul teneris avibus nix affert aspera mortem.

Heul nivibus moriuntur aves hiemalibus (glaciulibus) actae.

NB. In hoc exemplo epitheta candida (*nix*) et querulas (*aëas*) supersunt.

e) Locum epitheti appositio usurpare potest; v. g.

Nec tamen interea ravae, tua cura, palumbes,

Nec genere aëria cessabit turtur ab ulmo. Verg. B. 1, 57; *tua cura*, h. e. *tibi dilectae, tibi carissimae.*

f) Circutio etiam adhibebitur: sic verbum *arare* significare ita poteris: *telluri infundere sulcos, terram exercere aratro, cel; vesperscit, ita:*

Majoresque cadunt altis de montibus umbrae. Verg. B. 4, 83.

Et cf. v. g. infinitivum pro gerundio, ut *amor cognoscere* pro *cognoscendi*, *bonus inflare* pro *ad inflandum*, praepositionem omissam, ut *lucis habitamus*, vel substantivo postpositam, numerum immutatum et casum, ut *il clamor caelo*, comparativum pro superlativo, ut *pulchrior ante alios* pro *omnium pulcherrimus*, adjectivum cum genitivo, ut *strata viarum* pro *vias stratas*, numeralia, v. g. *bis septem* pro *quatuordecim*, *lmesim*, v. g. *hac Trojana tenus*; *cel.*

1 Habetur omnibus numeris absolutum quod secundum hoc schema effingitur: - 571 - 571 | - ||| - 571 - 571 || 2 - quale est propositum.

Huc quali vecta (e)st Dardana puppis ave! Prop. 4, 1, 40.

Nulla venenato littera mixta joco (e)st. Ov. Tr. 2, 566.

NB. 3. Carmen pentametrum, quod etiam elegiacum nominatur, est proprio hexametrum catalecticum; constat enim duobus trimetris dactylicis catalecticis in syllabam. Duplex illa incisio est arsis duorum pedum, quorum singulae theses singulis cessationibus dichronis seu duorum temporum (brevium) supplentur.

572 I. Versus tetrameter catalecticum constat (apud Horatium I, 7 et 28) tribus dactylis et catalecto in disyllabum. Primus et secundus possunt esse spondei. Dicitur etiam archilochius.

- - - | - - - | - - - | - - Carmine perpetuo celebrare.

O fortes peioraque passi.

[Est tanquam hexameter sine primo et secundo pede. Semel in tertio spondeus invenitur: I, 28, 2. Subjicitur autem hexametro: n. 588, IV.]

NB. Apud Senecam invenitur dactylicus tetrameter acatalecticum cum caesura semiquinaria, i. e. cum incisione post secundum pedem.

Te Tyrrhena, puer, rapuit manus. Oedip. 449.]

II. Archilochius minor constat duobus dactylis et syllaba. Est igitur dactylicus trimeter catalecticum in syllabam (Horat. IV, 7). Adhibetur autem cum hexametro: n. 589, I.

- - - | - - - | - Pulvis et umbra sumus.

III. Adonius constat duobus dactylis, quorum alter est catalecticum in disyllabum (dactylicus dimeter catalect.).¹

- - - | - Terruit | urbem. Hor. 1, 2, 4.

NB. Adonius subjicitur legibus quinti sextique pedis hexametri: Rara juvenis, Hor. 1, 2, 24; Fultus in hostem (inhostem), 1, 2, 40; Se quoque fugit, 2, 16, 20. Aliae compositiones raras sunt: Militiaeque, 2, 6, 8; Est hederæ vis, 4, 41, 4. Caret elisione, raro admittit aphaeresin, ut Tactus aratro. Catull. 41, 24.

IV. Pherecratius constat duobus spondeis dactylo interjecto: - - | - - - | - Cras donaberis haedo. Hor. 3, 13, 3. Cf. 586, IV.

NB. Catullus pro primo pede etiam trochaicum et iambum adhibet.²

¹ Si dicas adonium constare ex dactylo et trochaico, tibi habendus erit logaedicus.

² Elisio in pherecratio apud Horatium nulla. Caesura semiquinaria semel tantum deest: 4, 8, 47; fit tamen aliquando per mesin, v. g. 2, 42, 23, aut ope elisionis:

V. Glyconius constat spondeo et duobus dactylis¹ saepe cum caesura semiternaria: -- 1 - 00 1 - 00. Cf. n. 586, II, III, IV.

Et regnum Priami vetus. Hor. 4, 15, 8.

NB. Elisio rara est, fierique solet cum syllaba brevi initio primi dactyli.²
Aurur(um) et silicis metu. 4, 23, 4; cf. n. 564, I.
(Si figit adamantinos. 3, 24, 5.)

VI. Asclepiadēus minor constat spondeo, dactylo, syllabica incisione sive caesura semiquinaria (cf. pentametrum), deinde duobus dactylis:

-- 1 - 00 | - ||| - 00 1 - 00. Cf. n. 586, I, II, III, IV.

Maecenas atavis ||| edite regibus. Hor. 4, 1, 1.³

Adn. Primo dactylo in iambum verso, alcaicus endecasyllabus est; cf. n. 581, IV.

NB. 1. Elisio fit potissimum a) in arsi primi dactyli, b) in thesi secundi, c) in arsi tertii.

a) *Luctant(em) Icaris fluctibus Africum.* 4, 1, 15.

b) *Gemmas et lapides aur(um) et inutile.* 3, 24, 48.

c) *Me dicente cavis imposit(am) ilicem.* 3, 43, 44.⁴

NB. 2. Vitanda est elisio in arsi dactyli secundi, impedit enim caesuram semiquinariam seu moram inter utrumque hemistichium.

Hic bellum lacrimos(um), hic miseram famem. 4, 21, 43.⁵

NB. 3. Monosyllabum asclepiadeum claudens est valde rarum.

[VII. Asclepiadeus major inter utrumque membrum asclepiadei minoris interponit dactylum cum incisione syllabica:

-- 1 - 00 | - ||| - 00 | - ||| - 00 1 - 00⁶

Vel cur his ani | mis ||| incolu | mes ||| non redeunt genae? Hor. 4, 10, 8.]

cf. sequens NB. 4. Hic versum cum tribus sequentibus a multis habentur logaoedici; cf. n. 580. Si pherecratius sumitur pro logaoedico, constat spondeo, dactylo trochaeo; -- 1 - 00 1 - 0.

4 Quo Seneca interdum choros scribit. Cf. *Thy.* act. 2. Si glyconius numeratur in logaoedicis, constat spondeo, dactylo et dipodia trochaica catalectica: -- 1 - 00 1 - 0.

2 Elisio in fine (per cethlipsim) bis invenitur apud Horat. in 262 carminibus 4, 3, 49; 4, 19, 43; semel aphaeresis: 4, 3, 37; semel monosyllabo versus clauditur: 4, 4, 33. Caesura trochaica rara est, v. g. 4, 3, 4; 3, 9, 4; 20ies plus minus nulla est.

3 Si asclepiadeus censetur logaoedicus, constat pherecratio et aristophanie, utroque catalecto: -- 1 - 00 1 - ||| - 00 1 - 0.

4 In extremo versu est perrara: 4, 21, 44; aphaeresis bis invenitur: 3, 25, 48; 4, 3, 24.

5 Attamen usurpatur ab Horat. terdecies.

6 Quare carmen est dicatalecticum; neque cum aliis coniungitur.

TABELLA NONNULLORUM CARMINUM DACTYLICORUM

573

Adonius					
Archiloch. min.		Terruit	urbem.		
Alcmanius		Pulvis et	umbra su-	mus.	
Tetram. dact. catal.		Si bene	mi faci-	as memi-	ni.
" " acat.	Te Tyr-	Carminē	perpetu-	o cele-	brare.
Glyconius	Et reg-	rhena pu-	er rapu-	it manus.	
Pherecratius	Cras do-	naberis	haedo.		

[II. RHYTHMUS ANAPAESTICUS

574 I. Pes anapaestus $\cup\cup\cup$ potest ita dissolvi: $-\cup, \cup\cup\cup$, $-\cup\cup$; ideo suppleri potest a spondeo, proceleusmatico et dactylo. Versus anapaesticus scanditur dipodia, n. 559, II, NB.

II. Anapaesticus ceteris usitatio est dimeter acatalectic² qui componitur e quattuor anapaestis; hi autem suppleri possunt spondeis aut dactylis.³ Secundus pes dictionem terminat; qui frequentissime est spondeus.

Lugeat ¹*aether* ¹*magnus* ¹*-que parens* $-\cup\cup\cup$ $-\cup\cup\cup$ $-\cup\cup\cup$

Aetheris ¹*altī* ¹*tellus-* ¹*que ferax*

Et vaga ¹*ponti* ¹*mobilis* ¹*unda.* $-\cup\cup\cup$ $-\cup\cup\cup$ $-\cup\cup\cup$

NB. Neque tamen hi versus habendi sunt nisi a sequentibus dependentes; nam ita inter se conectuntur, ut (apud Graecos sine exceptione) hiatus non permittatur, neque syllaba postrema sit anceps, ultima autem consonans cum prima versus insequentis efficiat positionem.⁴ Seriei horum carminum sive systemati finis imponitur aliquando monometro anapaestico seu duobus anapaestis aut eorum paribus.

Quanti casus humana rotant!
Minor in parvis fortuna fuit,
Levisque ferit leviora deū,
Servat placidos obscura quies,
Praebetque senes casa securos.

Sen. Hippot. 4124.

Nolo infelix; sed vagus intrā
Terror oberrat; subito fundunt
Oculi fletus, nec causa subest.
Dolor an metus est? an habet lacrimās
Magna voluptū?

id. Thy. 965.⁵

¹ Usurpatur a poetis serioribus.

² Quo frequenter in choris utitur Seneca.

³ Apud Senecam a secundo et quarto loco abest dactylus.

⁴ Haec autem non semper a Seneca servata sunt. Cf. v. g. versum extremum superioris exempli, ubi *unda* trochaeus est pro spondeo.

⁵ Anapaesticos Ennianos et Plautinos vide sis apud HAVET, n. 480-488, LAGRANDE, VII, n. 406, cet.

III. RHYTHMUS TROCHAICUS

575 [I. Versus trochaici dipodiis dividuntur. Frequentior est apud comicos et tragicos tetrameter catalecticus, qui ex numero pedum absolutorum dicitur etiam trochaicus septenarius, et constat octo trochaeis, quorum postremus est catalectus, cum caesura post quartum. Sed omnes pedes esse possunt tribraches, pares etiam spondei.]

- u l - u l - u l - u || - u l - u l - u l -

Nunc adeste, saeva ponti ||| monstra, nunc vastum mare. Sen. Hipp. 4204.]

NB. Apud comicos saepe caesura desideratur, pes tantum septimus trochaeus est, usurpant etiam loco spondei dactylum aut anapaestum; quare hic versus maxime varius est.

Hoc inest humanum factu aut inceptu? hoc inest est patris? Ter. Andr. 236.

Respondit mihi paucis verbis ||| atque adeo fideliter. Plaut. Curc. 2, 3, 54.

Liberate; sed vereor ne in - diligens nimium sis. Ter. Ad. 684.

II. Apud Horatium reperitur (II, 18) trochaicus dimeter catalecticus purus.

- u , - u , - u , - *Truditur dies die.*

III. Apud Senecam mixtus: *Quicquid excessit modum*

Pendet instabili loco. Oedip. 909.

NB. Trochaici acatalectici rari sunt.

Ut equidem, ita me d' ament, metui quid futurum denique esset. Ter. Haut. 569.

IV. RHYTHMUS IAMBICUS

576 Versus iambicus numeratur vel dipodiis vel pedibus.

Dividitur 4.^m ratione qualitatis pedum quibus constat in purum seu sincerum et mixtum.

Iambicus purus est, qui solis iambis constat, ut:

Beatus ille qui procul negotiis. Hor. Ep. 2, 4.

Mixtus iambicus est qui non omnibus locis iambos habet.

577 Dividitur 2.º ratione numeri pedum in tetrametrum seu octonarium, trimetrum vel senarium, dimetrum vel quaternarium: horum frequentissimus est trimeter, quo diverbia dramatis scribi solent, et ejus hae sunt leges:

1.^a Ut nullus pes sit trochaeus.

2.^a Ut semper ultima sedes iambo tribuatur.

3.^a Ut in primo, tertio et quinto loco spondeum, dactylum aut anapaestum recipiat, interdum proceleusmaticum; in locis omnibus, ultimo excepto, tribrachym.⁴

4.^a Ut fere caesuram habeat post thesim tertii pedis aut quarti.

[En tibi schema: $\bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup}$
 $-- \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup}$

aut pro spondeo dactylus, anapaestus, proceleusmaticus aut pro horum quolibet tribrachys.

Æsōpus auctōr quā mātērīam rēppērit,

Hānc ego pōtēvī vēr'sibūs sēnāriis.

Duplex libelli dos est: quod risum movet

Et quod prudenti vitam consilio monet. Phaed. I, prol.²]

NB. Apud dramaticos invenitur etiam iambicus tetrameter catalectus sive septenarius cum syllaba, et acatalectus sive octonarius saepe cum caesura inter pedes quartum et quintum; pedes vero qui iambum substituant liberrime etiam locis paribus admiscuntur.³

BA. *Salve, Laches.* LA. *Credo edēpol, te non nil mirari, Bacchis.* Ter. Hec. 732.

Aliquando caesura habetur post quinti pedis dimidium:

Si frater aut sodalis esset, | qui mūgīs mōrem gereret? Ter. Ad. 708.

Apud Horatium sunt etiam hi iambici:

578

I. Senarius catalecticus: $\bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup}$

Trahunt¹ - que sic¹ - cas ma¹ - chinae¹ cari¹ - nas. 1, 4, 2.

II. Quaternarius hypercatalectus sive alcaicus novem syllabarum, ejus primus pes fere, tertius perpetuo spondeus est:

$\bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup}$. Cf. n. 583, I.⁴

Secer¹ - nit Eu¹ - ropen¹ ab A¹ - fro. 3, 3, 47.

¹ Rare est apud Horat. in prima et tertia sede dactylus, in prima anapaestus.

² Verborum dispositionem in iambico v. ap. PLESSIS, n. 473, LAURAND, VII, 431.

³ Hi octonarii in binos quaternarios distrahi possunt.

⁴ Ab aliquibus dicitur trochaicus quaternarius cui praecedit tempus debite et ejus secundus trochaeus in spondeum mutatus est: $\bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup} - \bar{\cup}$. Apud Horat. prima syllaba longa est 308 ies, brevis 9 ies.

III. Quaternarius seu dimeter, cui primo loco Latinus lyricus etiam spondeum et dactylum tribuit, secundo etiam tribrachym, tertio etiam spondeum: $\bar{\cup} - | \cup - | \bar{\cup} - | \cup \cup$.
($\cup \cup$) ($\cup \cup \cup$)

Imbres nivesque comparat. Ep. 2, 30.

Videre properantes domum. Ib. 62. Cf. n. 590, I, III.

NB. Iambicus quaternarius apud alios poetas primo et tertio loco dactylum etiam et anapaestum recipit; potest etiam in omnibus, praeter quartum, tribrachym admittere.

579

I. Est apud dramaticos iambicus quaternarius catalecticus sive semiseptenarius, cujus species est duplex: $\bar{\cup} - | \cup - | \cup - | \bar{\cup}$ et $\cup \cup - | \cup - | \cup - | \bar{\cup}$. Secunda, quae suavisissima est, efficit versum Anacreonticum. Utraque saepe commiscetur.

Quonam ¹ cruenta maenas

Praeceps ¹ amore saevo

Rapitur? ¹ quod impotenti

Facinus ¹ parat furore? Sen. Med. 849.

II. Scæzon est iambicus trimeter acatalecticus, qui iambum habet quinto loco, sexto autem spondeum, ut

Nam ri ¹ -su inep ¹ -to res ¹ inep ¹ -tior ¹ nulla est. Catull. 39, 46.

Cur in ¹ thea- ¹ trum, Cato ¹ seve- ¹ re, ve- ¹ nisti?

An ide- ¹ o tan- ¹ tum ve ¹ neras, ¹ ut ea- ¹ ires? Martiat. Ep. I, prol.

Dicitur scæzon (σκαζων), id est, claudicans, sive choliambus (χολιαμβός), id est, claudus iambus, quia deturbato e sexta sede iambo et substituto spondeo, videtur quasi claudicare.

III. Notandus apud Horatium, III, 42, versus ionicus a minore, qui conflatur decem pedibus huius nominis, quorum series continuā decurrit synaphia, h. e. efficit systema, seu ultima versus syllaba non anceps sed longa est. Singulae series pedum haberi possunt ut bina tetrametra cum dimetro:

$\cup \cup \cup - | \cup \cup \cup - | \cup \cup \cup - | \cup \cup \cup - | \cup \cup \cup - | \cup \cup \cup - | \cup \cup \cup - | \cup \cup \cup - | \cup \cup \cup -$

II. DE VERSU COMPOSITO LOGAOEDICO

580

[Versus compositi, quod vehementius animum afficiunt, lyricae poësis sunt proprii. Horum praecipui dicuntur logaoedici, quo verbo significari solent ii versus in quibus dactylus et trochaeus consociantur, seu in quibus numerus dactylicus in trochaicum transit.

Logaoedici alii constant uno dactylo, alii pluribus.]

1. LOGAEDICI UNIUS DACTYLI

581 I. Aristophan̄us est a dactylo et duobus trochaeis:
 - - - - - : *Temperat ora frenis.* Hor. 1, 8, 7. Cf.
 n. 587, II.

II. Phalaecius⁴ quinque pedibus constat, spondeo aut (raro) trochaeo, dactylo, deinde tribus trochaeis: - - - - - .

Elegantiam addit syllabica incisio post pedem secundum sive caesura penthemimeris: - - - - - .

Quoi do-no lepi dum ||| no-vum li-bellum,

Ari-da modo pumi-ce expo-litum? Catull. 1, 1.

NB. Primus pes versus phalaecii est etiam iambus apud Catullum, qui etiam pro dactylo nonnunquam posuit spondeum, v. c. 53, 1.

Et acris solet incitare morsus. 2, 4.

(*Te in circo, tē in omnibus libellis.* 53, 4; cf. n. 561, II, 3.º)

III. Sapphicus minor, seu hendecasyllabus, quinque pedes hoc ordine admittit: trochaeum, spondeum, dactylum, deinde duos trochaeos, fere cum caesura semiquinaria, [raro trochaica in tertio pede:] - - - - -

Integer vitae ||| scelerisque purus. Hor. 1, 22, 1.²

Pulcher o laudande! || canam, recepto cet. Id. 4, 2, 47.

[NB. 1. In versu sapphico permittitur elisio praesertim in arsi pedis secundi et quarti atque in thesi ultimi.

Pompili regnum memor(em) an superbos cet. Hor. 1, 12, 34.

Septimi, Gades aditure mec(um) et

Cantabr(um) indoctum juga ferre nostra. Id. 2, 6, 1.]

NB. 2. Nonnunquam in fine sapphici fit synaloepha aut ecthipsis.

Mugiant vaccae, tibi tollit himit(um)

Apta quadrigis equa. Hor. 2, 46, 34.

NB. 3. Monosyllabum in fine sapphici rarum est.

NB. 4. Perraro in strophā sapphica vox inter tertium et quartum carmen resecta reperitur.

Grosche, non gemmis neque purpura ve-

nale neque auro. Hor. 2, 46, 7.³

4 Hunc versum Sappho invenit, vulgavit Phalaecus, unde nomen. Dicitur etiam a numero syllabarum hendecasyllabus. Primum phalaecii pedem basin appellant: n. 560, VII. In basi aliquando pes oppositus habetur promiscue, ut iambus et trochaeus, quod phalaecio evenit.

2 Catullus secundae sedi ter trochaeum attribuit: 44, 6 et 45; 51, 43.

3 Sapphici pedibus abutitur Seneca; secundo enim loco dactylum nonnunquam, tertio spondeum attribuit.

IV. Alcaicus hendecasyllabus constat prolusione sive tempore debili, quod plerumque in longum mutatur, deinde trochaeo, spondeo, dactylo et dipodia trochaica catalecta; caesura spondeum subsequitur: $\bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup}$

Ōdi profanum vulgus et arceō. Hor. 3, 1, 1.²

[NB. 1. Elisio maxime syllabarum brevium in omni pede invenitur: in his frequens ecthipsis est. Quae etiam alcaico enneasyllabo et decasyllabo conveniunt.³

NB. 2. Monosyllaba finalia in stropha alcaica rara sunt extra elisionem.]

TABELLA VERSUUM LOGAEDICORUM UNIUS DACTYLI

582	$\bar{\cup}$	$\bar{\cup}$	$\bar{\cup}$	$\bar{\cup}$	$\bar{\cup}$	$\bar{\cup}$	$\bar{\cup}$
Aristophanius							
Phalaeceus							
Sapphicus							
Alcaicus	O-	Inte-	Jam ver-	Lydia	die per-	omnes	pores
		di pro-	ger vi-	egeli-	dos re-	fert te-	
			fanum	tae scele-	risque	purus	
				vulgus et	arce-	o	

2. LOGAEDICI DUORUM AUT PLURIUM DACTYLORUM

583 I. Alcaicus decasyllabus constat duplici dactylo et duplici trochaeo, cum caesura semiternaria generalim:

$\bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup}$. *Foeda nigro simulacra fumo.* Hor. 3, 6, 4.⁴

II. Archilochius major constat e tetrametro dactylico acatalectico, n. 572, NB.⁵ et tribus trochaeis, cum caesura semiquinaria et semiseptenaria: $\bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup}$

Solvitur aeris hiems || grata vice || veris et Favoni. Hor. 1, 4, 1.

III. Sapphicus major constat sapphico minore, interjecto post caesuram semiquinariam anapaesto cum caesura, dein syllaba longa: $\bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup}$

Cur timet flavum || TIBERIM || TANGERE? cur olivum? Hor. 1, 8, 8.

1 Prima syllaba in finem traducta, alcaicus in sapphicum convertitur. Ab aliis ita scanditur: $\bar{\cup}$, $\bar{\cup}$, $\bar{\cup}$, $\bar{\cup}$, $\bar{\cup}$; ab aliis aliter.

2 Anacrusis brevis reperitur apud Horat. 17ies, longa autem 617ies. Secundus pes semper spondens est (etiam 3, 6, 9; 3, 23, 48; 3, 5, 47). Manifesta caesura bis deest: 1, 37, 44; 4, 14, 17, in quibus non satis lectio criticis probatur. Alias caesura habetur tmesis auxilio, v. g. 1, 37, 5.

3 In stropha alcaica synaloepha inter diversa carmina bis tantum invenitur in fine enneasyllabi: 2, 3, 27-8; 3, 29, 35-6.

4 Horum 308 apud Hor. semiternaria caesura resecantur, 9 trochaica.

5 Igitur quartus pes non potest esse nisi dactylus.

584 Asynarteti dicuntur versus qui constant ex duobus membris ita conexis, ut in fine prioris possit omitti synaloepha ancepsque syllaba adhiberi. Quapropter singula membra rectius, saltem apud Horatium, haberi possunt pro integro carmine.

Ejusmodi sunt archilochius iambelegus et elegiambicus. Iambelegus constat iambico quaternario acatalectico et archilochio minore; contra elegiambiens.

— — — — — || — — — — —

Levare diris pectora || sollicitudinibus. Hor. Ep. 13, 10, vel:

Levare diris pectora

Sollicitudinibus.

— — — — — || — — — — —

Libera consilia || nec contumeliae graves. Ib. 44, 26, aut:

Libera consilia

Nec contumeliae graves.]

[CAPUT VI. DE STROPHE

585 I. Ejusdem versus indefinita iteratio vocatur *monostichon* seu versus κατὰ στίχον, v. c. apud Horatium epodos 17. *Strophe* (στροφή) vel *metrum* est ordo versuum qui identidem revertitur. Strophe pro numero versuum quibus constat appellatur *distichon*, *tristichon*, *tetrastichon*; ex versuum vero qualitate dicitur *monocolos*, si omnes sunt ejusdem speciei; *dicolos*, si duplicis; *tricolos*, cet.

II. *Distichon* proprie dicitur strophe, quae constat hexametro et pentametro. *Disticho* scribuntur maxime elegiae atque epigrammata. Curandum vero est ut singula disticha suo sensu praedita sint.

586 Carmina lyrica apud Horatium ad exemplum, ut videtur, Alcaei, continentur metris quaternorum versuum; ⁴ epodi praeter septimum decimum binorum.

⁴ Quod solum hinc legi adversetur carm. IV, 8 corruptelae videtur tribuendum. In stropharum nominibus metrici non conveniunt; ea hic divisio et nomina usurpantur quae in suo Horatio Tenhneriano a Luciano Mueller proponuntur.

I. Metrum asclepiadeum primum constat versu asclepiadeo minore usque repetito, n. 572, VI. (I, 1; III, 30; IV, 8.)

II. Asclepiadeum secundum constat tribus asclepiadeis minoribus et glyconio, n. 572, V. (I, 6, 15, 24, 33; II, 12; III, 10, 16; IV, 5, 12.)

*Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.* 1, 24, str. 1.

III. Asclepiadeum tertium constat glyconio et asclepiadeo minore, n. 572, V, VI. (I, 3, 13, 19, 36; III, 9, 15, 19, 24, 25, 28; IV, 1, 3.)

*Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis praeter Iapyga, cet.* 1, 3, str. 1.

IV. Asclepiadeum quartum constat duplici asclepiadeo minore, pherecratio et glyconio, n. 572, IV, V, VI. (I, 5, 14, 21, 23; III, 7, 13, IV, 13.)

*O navis, referent in mare te novi
Fluctus? O quid agis? Fortiter occupa
Portum. Nonne vides ut
Nudum remigio latus...* 1, 14, str. 4.

V. Asclepiadenum quintum constat solo asclepiadeo majore, n. 572, VII. (I, 11, 18; IV, 10.)

*Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis et moenia Catili;
Siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.* 1, 18, str. 1.

587 I. Metrum sapphicum prius est a tribus sapphicis hendecasyllabis et adonio, n. 581, III; 572, III. (I, 2, 10, 12, 20, 22, 25, 30, 32, cet.)

*Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.* 2, 16, str. 4.

NB. Hujus metri numerus oritur ex aptata partium structura et

ex ingenua nobilique venustate. Convenit igitur fere moderatis animi motibus, argumentis jucundis quae stilum mediocrem exposcunt neque multum habent amplitudinis.

II. Sapphicum alterum constat versu aristophanio et sapphico majore, n. 581, I; 583, III. (I, 8.)

Cur neque militares

Inter aequales aequitat, Gallica nec lupatis

Temperat ora frenis?

Cur timet flavum Tiberim tangere? Cur olivum... Str. 2.

588 I. Metrum alcaicum constat duplici alcaico hendecasyllabo, iambico seu alcaico enneasyllabo, alcaico decasyllabo, n. 581, IV; 578, II; 583, I. Hoc frequentissime omnium usus est Horatius in carminibus septem et triginta.

Regum timendorum in proprios greges,

Reges in ipsos imperium est Jovis,

Clari Giganteo triumpho,

Cuncta supercilio moventis. 5, 1, str. 2.

NB. Metrum alcaicum est majoris impetus quam sapphicum; qui enascitur praesertim ex primo membro hendecasyllabi et ex decasyllabo. Aptum igitur plerumque ad res graves est, ad cogitata nervosa, audacia, vehementia.

II. Metrum hipponactēum sive trochaicum constat dimetro trochaico puro et iambico senario, utroque catalecto, n. 575, II; 576, II. (II, 18.)

Non ebur neque aureum

Mea renidet in domo lacunar;

Non trabes Hymettiae

Premunt columnas ultima recisas

Africa...

Str. 1.

III. Metri ionici versus singuli constant denis ionicis a minore, n. 579, III. (III, 12.)

IV. Metrum alemanium constat hexametro et dactylico tetrametro catalectico, n. 572. (I, 7, 28; epod. 12.)

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mitylenen

Aut Ephesum bimarisque Corinthi

Moenia vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos

Insignes, aut Thessala Tempe. 4, 7, str. 1.

589

I. Metrum archilochium primum constat hexametro et archilochio minore, n. 572, II. (IV, 7.)

Diffugere nives, redeunt jam gramina campis

Arboribusque comae;

Mutat terra vices et decrescentia ripas

Flumina praetereunt.

Str. 1.

II. Archilochium secundum constat hexametro et iambelego; n. 584. (Ep. 13.)

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres

Nivesque deducunt Jovem; nunc mare, nunc silvae...

Str. 1.

NB. Si iambelegus habetur ut duplex versus, haec strophe tricolos est.

III. Archilochium tertium constat trimetro iambico et versu elegiambico, n. 584. (Ep. 14.)

Petti, nihil me sicut antea juvat

Scribere versiculos amore percussus gravi.

Str. 1.

NB. Si versus elegiambicus pro duplici habetur, strophe tricolos est.

IV. Archilochium quartum constat archilochio majore et senario catalectico, n. 583, II; 578, I. (I, 4.)

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,

Trahuntque siccas machinae carinas,

Ac neque jam stabulis gaudet pecus aut arator igni,

Nec prata canis albicant pruinis.

Str. 1.

590

I. Metrum pythiambicum prius constat hexametro et dimetro iambico, n. 577. (Ep. 14, 15.)

Nox erat et caelo fulgebat luna sereno

Inter minora sidera.

15, str. 1.

II. Pythiambicum alterum est ab hexametro et senario puro, n. 576. (Ep. 16.)

Altera jam teritur bellis civilibus aetas,

Suis et ipsa Roma viribus ruit.

Str. 1.

III. Metrum iambicum sive epodicum est a senario et quaternario, utroque acatalecto, n. 576, II; 578, III. (Ep. 1-10.)

Ibis Liburnis inter alia navium,

Amice, propugnacula.

Ep. 1, str. 1.]

APPENDICES

I. DE RATIONE TEMPORIS COMPUTANDI APUD ROMANOS

591

I. Annorum numerus ab urbe condita apud Romanos computabatur (Roma autem anno 753 ante Ch. n. exaedificata est), v. e. anno centesimo ab urbe condita, anno quingentesimo post Romam conditam.

Saepe etiam tempus consulum nominibus indicabatur: (*Platonem Tarentum venisse, L. Camillo, Ap. Claudio consulibus reperio. Cic. C. M. 12, 44.*)

II. Menses ut apud nos nominabantur, sed Julius et Augustus ante Caesarem Augustum *Quinctilis* et *Sextilis* dicti sunt. Quisque mensis quot dies habeat his versiculis explicatur:

Junius, Aprilis Septemque Novemque tricenos;

Adde unum reliquis. Viginti Februus octo;

Quod si bis sextus fuerit, superadditur unus.

III. Divisio per hebdomades fuit ante Ch. n. Romanis incognita, qui dies mensis numerabant, menses autem in partes tres dividebant. Primum cujusvis mensis diem vocabant *Kalendas* (*Kal.*), quintum *Nonas*, tertium decimum *Idus*, quibus addebatur mensis nomen adjective sumptum, v. g. *Nonae Februariae, Idibus Decembribus*, n. 203, 1.

Excipiuntur Martius, Majus, Julius, October, quorum *Nonae* erant die *septimo*, *Idus decimo quinto*.

IV. a) Dies ante *Kalendas*, *Nonas*, *Idus* exprimitur per adverbium *pridie*; sic *PRIDIE Kalendas*, *PRIDIE Nonas*, *PRIDIE Idus*: dies vero subsequens ita exprimi potest: *POSTRIDIE Kalendas*, *POSTRIDIE Nonas*, *POSTRIDIE Idus*.

b) Dies intra hos terminos contenti, i. e. inter *Kal.* et *Non.*, inter *Non.* et *Id.*, inter *Id.* et *Kal.*, recensentur numerando, quot inter diem exprimendum et proximas *Kalendas*, *Nonas*, *Idus* intercedant, utroque extremo incluso.

Diem ergo tertium mensis Januarii dices *TERTIO Nonas Januarias* (quod simpliciter scribitur *III Non. Jan.*), a die enim tertio ad *Nonas*,

sive diem quintum, tres intercedunt dies: ipse dies tertius, dies quartus, dies quintus. Eadem de causa tertium Martii, cujus Nonae sunt die septimo, dices quinto *Nonas Martias*. At potius dicitur cum praep. *ante*: *ante diem tertium Nonas Januarias*, quod scribi solet *a. d. III Non. Jan.*, *a. d. V Non. Mart.*, cet.

Dies vicesimus Martii erit *a. d. XIII Kal. Apr.*, quia dies tredecim intercedunt inter vicesimum Martii et Kalendas Apriles.

c) Etiam ratio adhiberi potest, quam videre in his exemplis licet:

3 Januar. = $5 + 1 = 6 - 3 = III$ ante Non. Jan. vel melius: *ante diem tertium Non. Jan.*

8 Januar. = $13 + 1 = 14 - 8 = VI$ ante Id. Jan. vel melius: *ante diem VI Id. Jan.*

23 Januar. = $31 + 2 = 33 - 23 = X$ a. Kal. Febr. vel melius: *ante diem X Kal. Febr.*

Ex ultimo hoc exemplo sequitur, numero dierum mensis currentis duos esse addendos, cum a Kalendis fit computatio: diem exprimendum et diem primum (*Kal.*) mensis subsequentis.

NB. 1. In anno bisexto Februarius dies 29 habet; nomen exinde ortum est, quod Romani non post diem duodetricesimum unum addere consueverunt, sed VI Kalendas Martias bis efferebant; quare *a. d. VI Kal. Mart.* (= 24 Februar.), *a. d. bis VI Kal. Mart.* (= 25 Februar.), si annus est intercalaris.

NB. 2. Dictiones *ante diem* et *pridie* admittunt etiam praepositiones *in*, *ex* — (*usque*) *ad*, v. g. *ex a. d. IV Id. Nov.* (*usque*) *ad pridie Kal. Jan.* *Differre aliquid in a. d. XV Kal. Nov. Id negotium contuli in ante diem IV Kal. Novembres*, aplacé aquel asunto para el día 29 de Octubre.

V. Horae Romanorum diurnae sic fere nostris respondent (erant enim longiores aestivo tempore, hiemali breviores):

hora 1. ^a = 6. ^a matut.	hora 8. ^a = 1. ^a vespert.
2. ^a = 7	9. ^a = 2. ^a
3. ^a = 8	10. ^a = 3. ^a
4. ^a = 9	11. ^a = 4. ^a
5. ^a = 10	12. ^a = 5. ^a
6. ^a = 11	Hanc prima hora nocturna
7. ^a sive <i>meridies</i>	sequebatur.

Mane tempus erat ab ortu solis usque ad horam tertiam; *de meridie* dicebatur a meridie ad horam undecimam. Nox, ut dies, etiam in horas duodecim divisa erat, quae aestivo tempore breviores erant, hiemali longiores. In re militari, aliquando etiam in rebus urbanis, nox in quattuor vigiliis dividitur, quarum singulae trium horarum spatio constant.

TABELLA KALENDARUM, NONARUM, IDUUM

592

Dies	Januarius, Augustus, December 31 d.	Aprilis, Junius, September, November 30 d.	Februarius 28 d.	Martius, Majus, Julius, October 31 d.
1	Kal. Januarii cct.	Kal. Aprilibus cct.	Kal. Februarii	Kal. Martiis cct.
2	a. d. IV	a. d. IV	a. d. IV	a. d. VI
3	» III	» III	» III	» V
4	pridie	pridie	pridie	» IV
5	Nonis	Nonis	Nonis	» III
6	a. d. VIII	a. d. VIII	a. d. VIII	pridie
7	» VII	» VII	» VII	Nonis
8	» VI	» VI	» VI	a. d. VIII
9	» V	» V	» V	» VII
10	» IV	» IV	» IV	» VI
11	» III	» III	» III	» V
12	pridie	pridie	pridie	» IV
13	Idibus	Idibus	Idibus	» III
14	a. d. XIX	a. d. XVIII	a. d. XVI	pridie
15	» XVIII	» XVII	» XV	Idibus
16	» XVII	» XVI	» XIV	a. d. XVII
17	» XVI	» XV	» XIII	» XVI
18	» XV	» XIV	» XII	» XV
19	» XIV	» XIII	» XI	» XIV
20	» XIII	» XII	» X	» XIII
21	» XII	» XI	» IX	» XII
22	» XI	» X	» VIII	» XI
23	» X	» IX	» VII	» X
24	» IX	» VIII	» VI	» IX
25	» VIII	» VII	» V	» VIII
26	» VII	» VI	» IV	» VII
27	» VI	» V	» III	» VI
28	» V	» IV	pridie	» V
29	» IV	» III		» IV
30	» III	pridie		» III
31	pridio			pridio

II. RATIO NUMERANDI PER SESTERTIOS

593. I. Principio in usu fuit moneta aeris, quae ponderabatur. Moneta unius assis nihil aliud erat quam massa aeris pondere unius librae (fere $\frac{1}{3}$ kilogr.) As libralis, qui primum circiter 1,85 (pta.) aestimabatur, post cusam monetam argenteam (268 a. Ch. n.) ita paulatim eviuit, ut sub finem reip. circiter 0.09 (pta.) valeret.¹

II. Ab anno 268 norma rei pecuniariae coepit esse sestertius (subaud. nummus), quae vox syncopa est pro *semis tertius*,² sic appellatus quod sestertius prius valebat duobus assibus et semisse 2 $\frac{1}{2}$ assis, (circiter 0,21 pta.), ut *quinarius* quinis, *denarius* denis assibus seu quattuor sestertiis (circiter 0,85 pta.) Hinc causa apparet cur in veteribus libris pro *sestertius* scribatur HS vel IIS; S enim *semissem* notat; duae vero lineolae II binos asses.³

III. Sestertii communi ratione usque ad *mille* numerantur: *sestertii triginta, trecenti, mille; duo milia sestertiorum* vel *sestertium*. Sed ad indicanda aliquot milia sestertiorum adhibetur etiam sine voce *milia* plurale *sestertia sestertiorum*, quod caret singulari.⁴ Unde dicitur *duo, tria* cet. *milia sestertiorum* sive *duo, tria sestertia*.

IV. *Decies centena* (aut *centum*) *milia sestertiorum* (*sestertium*) sonat 1.000,000 (un millón) de s., n. **91**, omissis nonnunquam vocibus *milia sestertium*, ut apud Hor. S. 1, 3, 15. Sed pro hac ratione numerandi vulgo dicitur brevius cum solo adverbio numerali: *decies sestertium* (frequentius *sestertium decies*); *undecies sestertium* =

¹ In asse *pecus* incisa est Servio Tullio regnante, ut videtur; unde vox *pecunia*. Aes pecudis incisae dicebatur *signatum*, alterum *rude*.

² *Nummus* adhibetur nonnunquam pro *sestertio*. Haec dictio *sestertius*, contracta ex *semi as tertius*, nihil aliud sonat quam *dimidium assis tertii*. Igitur duo asses integros in sestertio inclusos vox *sestertius* aperte non exprimit.

³ Hoc signum tam adhibetur ad sestertios quam ad *sestertia* significanda, cf. inferius: quare oratio aliquantulum ambigua fit nonnunquam, cum adhibentur numeri qui non declinantur, et cum numerale sive adverbium per notas exprimitur, v. g. *viginti et vicies* per XX. Sed tollitur ambignitas, summa quam sensus exigit considerata.

Aliquando notio numeri *mille* indicatur lineola notae numerali superimposita, v. g. HS $\overline{\text{X}}$, i. e. *decem milia sestertium* seu *decem sestertia*.

⁴ Hoc plurale ortum est a *sestertium*, genit. plur., tanquam esset nomen neutrum singularis numeri.

1.100 000; *duodecies*... = 1.200,000; *sestertium vices* = 2.000,000; *s. ter et vices* = 2.300,000; *sestertium milies* = 100.000,000; *s. decies milies* 1,000.000,000.

V. In his locutionibus *sestertium* flectitur tanquam sit substantivum neutrum singulare, v. c. in nominat. *sestertium quadragies relinquitur*, quedan 4.000,000 de s.; in acc. *sestertium quadragies accepi*; in abl. *sestertio decies fundum emi*, en un millón; *in sestertio vices egere*, ser pobre con dos millones de s. Aliquando cum sensus ex contextu orationis illustris est, simplex adverbium usurpatur, *sestertium* omittitur. Reliqui numeri ita cum Cic. exprimuntur, Verr. 1, 14, 56: *Accepi, inquit, vices ducenta triginta quinque milia quadringentos decem et septem nummos*; 2. 235, 417 *sest.*

III. DE RATIONE SIGNIFICANDI PARTICULAS NUMERORUM, VULGO *fractiones*

594 I. Particulae numerorum significantur ita: *pars tertia*, *pars quarta*, *quinta*, cet. numeris ordinalibus, voce *pars* omissa nonnunquam, la tercera parte, un tercio, cet. Pro *sexta* dicitur etiam *dimidia tertia* et pro *octava*, *dimidia quarta*.

Quem numeratorem dicunt, is ut apud nos exprimitur, v. g. *tres septimae (partes)* = $\frac{3}{7}$, *quintae partes tres* = $\frac{3}{5}$. Et aliquando particula in duas minores dividitur, cum numerator est unitas, v. g. *Heres ex parte dimidia et tertia est Capito*. Cic. Fam. 13, 29, 4; «es heredero Capítón en la mitad y el tercio (de sus bienes)». Abril (= $\frac{5}{6}$).

NB. Cum denominator numeratorem excedit unitate, saepe subauditur, v. g. *duae partes agri*, pro *duae tertiae partes* = $\frac{2}{3}$.

II. *As* et *libra* in duodecim partes secta erant, quae *unciae* dicebantur. Harum singulis suum erat nomen:

<i>sextans</i> ,	$\frac{1}{6}$	i. e.	2 unciae	<i>septunx</i> ,	$\frac{7}{12}$	7 unciae
<i>quadrans</i> ,	$\frac{1}{4}$	"	3 "	<i>bes</i> ,	$\frac{2}{3}$	8 "
<i>triens</i> ,	$\frac{1}{3}$	"	4 "	<i>dodrans</i> ,	$\frac{3}{4}$	9 "
<i>quincunx</i> ,	$\frac{5}{12}$	"	5 "	<i>dextans</i> ,	$\frac{5}{6}$	10 "
<i>semis</i> ,	$\frac{1}{2}$	"	6 "	<i>deunx</i> ,	$\frac{11}{12}$	11 "

Dicat Filius Albinus: si de quincunce remotast

Uncia, quid superat? Properat dixisse «triens». «Eu!

0;
le-

n-
es
es
io
is
r,
r,
ia

Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?

«Semis». Hor. Pis. 526.

Haec nomina etiam adhibebantur in aliis rebus designandis, ut in hereditate, in venditione, in mensura longitudinis, cet., v. c. *heres ex asse*, i. e. *totius hereditatis*, h. universal; *heres ex dodrante*, de tres cuartas partes: *Faenus ex triente Idibus Quinctilibus factum erat besibus*. Cic. Att. 4, 15, 7; había subido de un tercio (por c. al mes) a dos tercios. *Obeliscus centum viginti pedum et dodrantis*. *Triumviri terna jugera et septunces viritim dividerunt*. Liv. 5, 24, 4; a cada uno $\frac{37}{12}$.

IV. DE MENSURIS

595

I. *Pes* = 30 centimetr.; $\frac{1}{4}$ pedis = 1 *palmus*; $\frac{1}{16}$ ped. = 1 *digitus*.

Cubitum = 1 $\frac{1}{2}$ pes.

Passus = 5 pedes = 1,5 metr.

Stadium = 425 passus = 625 pedes = 485 metr.

Miliarium = 4000 passus = 5000 pedes = 4,5 kilometr. (alii 4480 metr., alii 4478,7.)

Leuca = 7500 pedes.

NB. 1. 5 *miliaria* Rom. 4 *miliarium* geograph. efficiunt.

NB. 2. In viis publicis lapides positi erant, qui mille passus inter se distabant; quare ad distantiam designandam etiam dicebatur: *ad tertium, quartum... lapidem*, a tres (cuatro) millas (de Roma).

II. *Jugerum* = 240 pedes in longitudinem et 420 in latitudinem (= circiter $\frac{1}{4}$ *hectár.* seu 2268 metr. quadr.)

III. *Modius* = 2 *litra*.

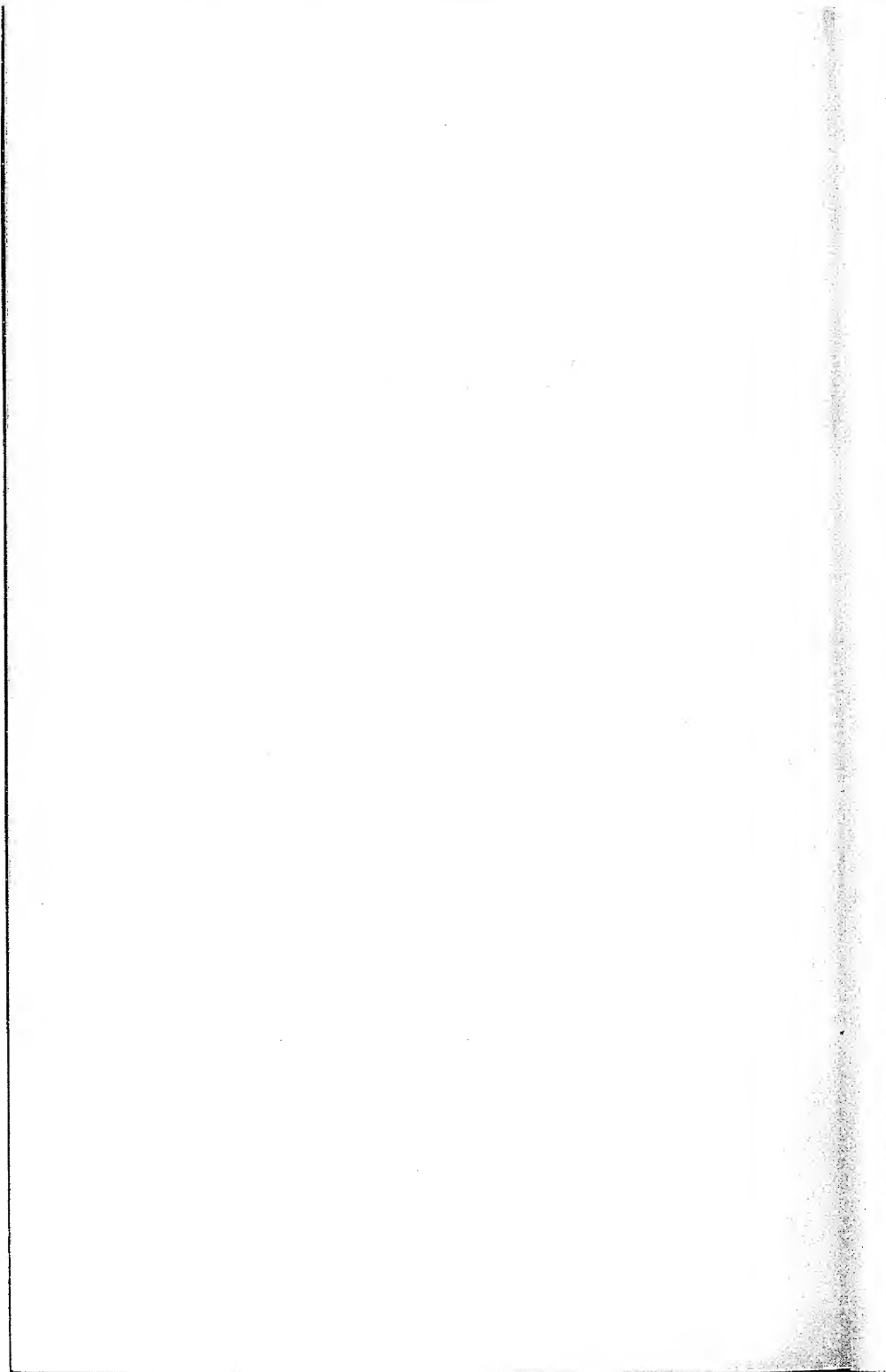
Amphora (pes cubicus) = 3 *modii*.

Cadus = 4 $\frac{1}{2}$ *amphor.*

Culleus = 20 *amphorac.*

Medimnus = 6 *modii*.

A. M. D. G.

ADDENDA ET CORRIGENDA

Pag.	Lin.	Legendum
2	46	447-438
45	37	<i>Adde:</i> Aunque no consta bastante de la naturaleza del acento en la época clásica. Muchos al contrario piensan que era <i>intensivo</i> , que la sílaba acentuada se pronunciaba con más fuerza que las otras. Algunos combinan los dos elementos en el mismo acento sobre todo después de la época clásica. V. LAURAND, VI, nn. 45-47.
49	paen.	los en i de la tercera;
27	42	cf. n. 518, <i>exc.</i> 4.º
28	45	<i>Adde:</i> At semper dicitur <i>singularum</i> .
54	28	<i>Tuber</i> acerolo, fem., n. 58, 2.º,
56	43	(<i>scrobs</i>) hoyo, hoyo (para plantar árboles),
57	21	liebre, fere <i>mus</i> ,
60	21	nomina montium praesertim
63	4 et 3	<i>scopae</i> , <i>thermae</i> ,
70	2 et 47	(al año), <i>ornus</i> , muda, <i>anus</i>
76	31	<i>Pauci</i> fere caret
93	44	<i>idem</i> , el mismo
96	43	<i>num</i> , cet., n. 422, II,
405	47	<i>erit semper; quot</i>
419	paen.	<i>Adde:</i> II.
420	paen. et ult.	dicitur <i>laudatus eram</i>
438	27	Cf. n. 254.
439	49	Cf. n. 259.
440	20	Cf. n. 303, <i>Adn.</i>
447	46 et 47	Ex his aliqua, v. g. <i>adeo</i> ,
464	24	<i>urgere; urguere</i> ,
463	44	<i>umere</i> ,
479	8	(Cf. Synt. c. XV, § II, n. 431-32.)
489	45	ad Hadrianum
497	3	<i>negotium</i>
204	41	c. n. 398, II et NB.
205	3	<i>appellati</i> ,
206	2 et 48	<i>solacium</i> . cf. n. 186.
206	24	ut facile videre est
209	9	<i>Adde:</i> Eodem pacto dicitur, cum loquimur de personis quibus <i>idem</i> nomen aut cognomen est: <i>Cn. et P. Scipiones occiderunt</i> . Cie. <i>pro Balb.</i> 45; rarius <i>Ti. et C. Gracchus coepere</i> . Sall. <i>J.</i> 42; at recte: <i>Cn. Scipio et L. Scipio</i> .
221	3	c) <i>Pyrrhi</i>

Pag.	Lin.	Legendum
224	37	ut videre licet
226	42	n. 207, c).
227	5	n. 254, b), 4. ^m
240	45	praeteriti
248	8	<i>aequalis</i> , contemporáneo, de la misma edad,
257	4	consabedor, consabidor,
258	44	<i>commune mihi</i>
264	6	cf. n. 275, II,
264	31	n. 405, NB. 2,
266	21-22	estorbo, <i>satisfacio</i> ,
280	9	<i>disto</i> et alia quaedam ex <i>dis</i> composita
284	29	<i>liber ab</i>
302	4	<i>Cyzicum</i>
305	44	ruego, <i>carpeto</i> , <i>exposco</i> , <i>repeto</i> , cel., cf.
308	6	<i>carcerem fieri</i> .
310	2	<i>Leutricam</i>
329	5	occurrunt,
339	9	FUTUROS.
368	40	<i>succurrere</i> ,
377	44	<i>Poteras</i> (alii <i>properat</i>) <i>dixisse</i> .
383	30	Forcellini-Furlanetti
387	5	6.]
397	33	(polysyndeton),
417	44	<i>Leutrica</i>
445	7	además de, demás de, a más de;
447	49	<i>dicere</i> ,
449	paen.	2 Apud
466	paen.	initiali
482	25	Sic <i>Cumanus</i> cel. transferendum est ad c).
493	8	tribuitur. <i>Spatium</i> autem quod impenditur in syllaba brevi pronuntianda dicitur <i>tempus</i> .
497	paen.	1 communi
500	paen.	2 Ergo
510	paen.	Sed in <i>is</i> et <i>ys</i>
524	44	II. Sunt
539	20-24	constant, ineptum atque insulsum

a

ā

ū

ē

ō

RES ET VERBA PRAECIPUA

Numeri designant paragraphos

A.

a 8 — *ā* (accus.) 44 — *ā* 525 —
a, *ab*, *abs* quibus litteris
 praeponantur 161 — *ab*
 444, 514, I — *ab* instrum.
 272, NB. — causale 277,
 NB. — limitat. 279, NB. —
 loci unde 285 et NB. I. —
 separationis 286, I — ori-
 ginis 288 — materiae 289
 — tempor. 293, III.
āb — vel *āb* 520, 2.^a — *āb* 521.
abdico 271, I in fine.
abduco 286 a).
abeo magistratu 286 b).
abhinc constr. 232, III et
 NB.
ablativus 3ae. decl. 36—37,
 40, 48, III—IV — 4ae. decl.
 51, III — 5ae. decl. 53, III
 — *monoptoton* 79, NB. I, 1,
 3, 80, I—II — qualitatis 243
 — partis 279, Im. — exces-
 sus 279, 2.º, 281, I — laudis
 Ib. 3.º — limitat. Ib. 4.º et
 NB. — loci *ubi* 282 — *qua*
 284 — unde 285 — compara-
 tivi 294, 296 — absolutus
 297.
abripio 287, I.
abscondo, 149, 165.
absisto cum infin. 341, 2.º
absolvendi verba 250, I et
 NB. I, 2.
absonus 256, I.
absque 162, NB. I.
absterreo 283, II.
abstinendi verba 287, 3.º et
 NB.

abstraho 287, Im.
absun 230, 285.
abundantiae adjectiva 244,
 IV, 268, I et NB. I. — ver-
 ba 269 et NB. I, 2.
abunde 239, II.
 — *abus* — *is* 23, NB. 3.
ac 370, III—V.
academia 519, NB.
acatalecticus versus 560, II.
accedo 263 et NB. — *accedit*
ut vel quod 333, III.
accentus 13—14 et p. 563,
 15 — in vocibus Graecis
 et Hebraeis 178 — 180.
acceptus 256, IV.
accidit 260, I. — cum *ut* 333, I.
accipiendi verba constr.
 287, 2.º
accūmo 263.
accommodatus 257, II.
accubo et *accumbo* 263, p.
 278.
accusandi verba 250, I—II
 — cum *quod* 307, NB.
accusativus 3ae. decl. 35,
 41, 44—46, 48, V—VI — cum
 infin. 182, I, NB., 344—47 —
 verbi transit. 211, I — v.
 intrans. 213—216 cet., v.
 index cap. — acc. partis
 280 et NB.
 ACTIVA passivis mutata
 123, IV, 211, II cum NB.
ad (adv.) 162, III — praepos.
 433 — in loco 227, NB. I,
 283, I — in tempore 233, 291
 et NB., 293, II — limitat.
 279, NB. — *ad Opis* 283, I
 — signific. propinquitat.

tem cet. 227, NB. I. — ver-
 ba compos. ex *ad* 258, I,
 263.
addo constr. 258 a).
adduco ut 332, 1.º
adeo constr. 216, Im. —
adeor 131, II.
adhaereo et *adhaeresco*
 263.
adhibeo 258 a).
adigo cum duplici accus.
 225, NB.
 ADJECTIVUM 81 — in nominat.
 sing. 82, 84 — 85 — ablat.
 3ae. 86 — nominat. plur.
 85, 86, IV — genit. Ib. V —
 VI et NB. — defectiva 87
 — gradus 88—90 — adj. no-
 minativus pro vocat. et
 contra 186, NB. 3. — con-
 cordantia 187—192, 197—
 98. — adject. *copiae*, cet.
 244, IV, 245, 268 — cum ge-
 nit. 244—46 — cum genit.
 vel dat. 257 — cum genit.
 vel ablat. 268, NB. I. —
 cum dat. 254, II, a), 256 —
 cum dat. vel accus. 257,
 II — cum ablat. 268 — cum
 sup. in *u* 356, II — adject.
 usus 393—402 — adj. addita
 nominibus propriis 395 —
 in *um* (et *a*) pro adverb.
 396 — collocatio 450.
adjicio, *adjungo*, *admis-*
ceo, cet. 258, I, a) et NB.
admoneo 249.
adonius, 572, III et NB.
adorior conjug. 157 —
 constr. 302.

- adsum* 263.
adulor 220, I.
adventu, discessu 291.
adverbium 153—adverb.
 comparatio 159—cum genit. 239, II, 241, 4.º, 242, III—cum dat. 236, III—in o cum comparat. 281, II, 369, NB. 2—superlativis additum 399, I et NB. 2.—usus 431—32—collocatio 452—formatio 503—507.
adversor 233.
aegre (molestè) fero quod 346.
aemulor 220, I.
aequalis 238, NB. 2, 256, I.
aequi bonique facio 275, III.
aequo 258, II.
aestimandi verba 275, NB. e. III.
affatim genit. 239, II.
affectum verba cum accus. 213, 2.º—cum infin. vel quod 346.
affro 238 a) et NB.
afficio 269, p. 265 in fine.
affinis 244, 3.º b).
age, aedum, agite 163, 6.
aggredior 216, I, Im. cum infin. 341, 2.º
agnosco cum dupl. accus. 222.
ago cum dupl. accus. 222.—*agere annum* 231, NB.
ai 23, NB. I.
ajo 134, I.
alciclus verus 578, II, 581, IV, 583, I.
alienus 254, II a), 268, II.
allici 99, 2 in ima pag.
alter, alius, cet. ac (atque) 370, IV.
altus—alius, alter—alter, cet. in concordantia 202—*in actione recipi* 410, 2.º
allatro accus. 216, II.
alluor accus. 216, II.
alterius (et alterius) 518 et 3.º V. *altus*.
altus, alte accus. 229.
amabo (te) 339, V.
ambulo accus. 214.
amicus 269.
amicus 238, NB. 2, 254, II.
amphibolus 470, II.
amplius (quam) 398, II et NB.
an, anne 388, II—III, 389, II—*an* post verba 389, I, NB. 1.—*an non* 388, II, NB. 389, II, 2.º—*an—an* ib. NB. 2.—*an vero* 388, III.
anacoluton 469, V.
anacreontici iambici 579, I.
anacrusis 500, VI.
anapaestus 574, II.
anastrophe in praepositio-
nibus 453.
anaphora in concord. 135, 3.º—*figura* 469, I.
anhelo 212, Im.
animi (gen.) post adjectiva 243, II—*post verba* 251, III.
animo ang. cet. 284, 4.º—*in animo habeo, cet. cum* infin. 342, 2.º
animadverto cum infin. 344.
anomala substant. 75—89.
ante temporale 232, III et NB.
antecedens in oratione relativa 193—99—*iteratur* 183, III.—*postponitur* relativo 415, I—II—*omittitur* 416, I.
antecedo, antecello, anteo 264, I.
antegredior 216, I, 2.º
anteponendi et postponendi verba 254, 2.º, p. 269.
antequam et ante-quam 316, I—II.
antest. 264, I.
antevenio 216, I, 2.º
antevento 264, I.
anxius cum accus. 213, 2.º, NB.—*cum ablat.* 271, I.
apage 136, IV.
aphaeresis 561, I, NB., 565, I.
apocope 472, XI, 565, V.
apodosis 464, II.
ap. phonta: v. mutatio litterarum.
apostrophus 174.
appareo 205, Im. in ima pag., 263—*apparet* cum infin. 340 b) in ima pag. 365.
appellor, dicor, nominor, cet. 203, 2.º a) in ima p.
aplico praet. 142, 13—*constr.* 258 a).
appono 258 a).
appropinquo 263.
aptus constr. 257, II, 359, I, NB. *aptus ut* 329, 2.º
apud 436, I—*cum persona* 283, I—*prope* ib.
aqueo (que) es, aqueo (que) se illa etc. 194.
arbor fci 203, II—*arborum* nomina fem. 58, 2.º
arceo 296 b)—*arceudi* verba dat. 286, III.
archilochius 572, II, 583, II, 584—*metrum archiloch.* 589, I—IV.
arquo constr. 250, I a)—*in* fin. 313, I.
arrideo 263.
arsis 558 in ima p. 531.
-as genit. 23, NB. I.
-as accus. 48, V.
as 293, I.
asclepiadeus 572, VI—VII
-metrum 566, I—V.
aspergo 270, I.
assentior constr. 217, II, 1.º, 263.
assentor 254 b), Im.
-assere 120, IX.
asside 253.
assimilatio 472, VI.
-asso 120, IV.
assuefacio et assuesco 273, III.
assuetus, suctus, consue-
tus, lasetus 341, 4.º
assurgo 233.
asynarteti versus 584.
asyndeton 371.
at (ast) 378, V—*at enim, at* vero ib.
Athos 27, II.—*quantitas* 532 in ima p. 509.
atque 370, III—V—*atque adeo, atque etiam* 379, Im.
attendo 220, III.
attingit 215, II.
attractio relativa 415—*sub-*
jecti orationis secundariae in p. rimeriam 469, X.
attribuo cum gerundivo 362.
auctor sum ut 332, 1.º
audeo cum infin. 342, 2.º
audio cum nomin. 205, 2.º
 a) in ima pag.—*audio ex...* 287, 2.º—*audiui cum* 315, II—*cum* infin. et participio 344, p. 373, adu. in ima p.—*audito* 297, NB.—*audia* 388, NB. 4.
auferendi verba 287, Im.
augeo constr. 270, I.
ausim 120, V, Im.
aut et aut—aut in corcond. verbi 485, 2.º—*aut—neque* 376, NB. I—377—*aut—aut* 377, NB. 2.
autem 378, II.
auxilio dat. 267, I.
auxilior 254 b), Im.
auxim 120, V, 2.º
(h) avere 136, II.
avello 286 a).
aveo cum infin. 342, 2.º
avoco 286 a).
-ax adject. cum genit. 244, III.
axim 120, V, 3.º

barbarismus 470, I.
basis 530, VII.
belli 232, II. — *belli et in bello*, cet. 231.
benedico (et *maledico*) 254, in ima p. 267.
benignus cum dat., cum in 254, II a).
bibo 255, Im.
bilis finita 254, II a).
blandior constr. 254, II b), Im.
boni consulo 275, III.
bonus cum infin. 341, 3.
-bundus finita 119.

c 4, I = qu ib.
 -ca et -ce 24, NB. 1.
cacophonia 470, Im.
CASSURA 560, IV—V—quoti-
 plex 567—vis 568, I.
calleo 213, Im.
capio conj. 112 —constr. 287.
capita in concord. 198.
capis 120, X.
captus oculis, cet. 279, Im.
careo 216 et NB. 2.
Carthago 4, I.
carus 253, II.
cassus 263, I et NB. 1.
catalecticus 560, II.
catalexis 560, II.
CAUSA 124, XII, 277—78.
CAUSALES orationes 307, 321—22, 304, 3.
caveo constr. 221, I—cum subj. cet. 334, I et NB.
 -ce 479, I, 3.^a et V.
cedo, decedo de, cedere loco, cet. 286 b).
cedo 136, V, 529.
celo et color constr. 223 et NB. I.
censeo ut, cum infin., cet. 344 extr. ante NB. I.—
census cum accus. 218, NB.
certior 244, II.
certe et certo 566 a), NB.
certo constr. 260, III.
ceterum 378, VII.
ch 3, 4-2.
chiasmus 456, II.
cingendi verba 218, 269.
circa et circiter et circum 436, II—III—composita ex *circum* 216, Im. et II.
circumdo 270, I.
circumdo, circumvento, cet. 216, Im.

clitius—quam 316, II.
clivus in concord. 197, III.
clam 163, 2.
classis in concord. 197, III.
cogni conj. 123, II—cum in-
 fin. ib. NB. 2, 341, 2.
cogitatio aliena 313, I et NB.—*propriatemp.trans-*
acti 313, II.
cogito cum infin. 342, 2.
cognatus cum genit. et dat. 233, NB. 2.
cognatus dat. 256, IV.
cognomen 6, adn. *cogno-*
men est (mihi) 262, NB.
cognosco cum dupl. accus. 222.
cogo ut 332, 1.
collectionum nomen 53, NB.
 —in concordantia 197.
collocatio verborum 449—
 461—orationum 462—463.
 —quae initio orationis 459—
 460.
colludo 260, III.
COMITATUS et *societas* 276, NB. 3.
comitor 219, II—*comitatus*
 cum ablat. 276, NB. 3.
committendi verba 254, 2.
 p. 268, 362.
commodi adject. et verba 254, II.
commoneo et commonefa-
cio 249.
commune duorum generum 60—verbum 113.
communico aliquid cum 258, I extr. ante II.
communis constr. 246, I.
commuio constr. 258, I extr. ante II.
COMPARATIVUM 88, II—90,
 159—partitivum 241, 4.
 const. 294—66—positum
 absolute 397, I—duplex
 compar. 397, II—pro su-
 perlativo ib. III—partici-
 piorum 430, I.
compendia scripturae 6.
compertus dat. 50, IV.
COMPLEMENTUM directum
 211, I, in ima p.
compleo 269 et NB. 2.
complevis 268, I, NB. 1.
compos constr. 244, 3.
compositio verborum 508—
 515—compositorum quan-
 titas 524—525, 528, 555—
 verba composita cum ac-
 cus. 216—cum dat. 258,
 263—cum praepos. repe-
 titi 258, NB., 263, 286 a).
conatus verba 332, 2.
concedo ut 332, 3.—cum in-
 fin. 332, II.

concessivae particulae 208.
CONCORDANTIAE 182—203—in
 respondendo 201.
concurro 260, III.
CONDICIONALIS oratio 305—
 308, 317—321—cond. po-
 tentialis 317, II—*facile*
 340, I et NB., 354, II—el-
 liptica 320, II—pro condic.
 independens 320, III—
 condic. in orat. obliqua
 354—partic. condicionalis
 364, 2.
conducit 254, pp. 266 et 267
 —*conduco* 287, 2.—cum
 gerund. 362.
confert 254, pp. 266—67.
confido 200, I et NB.
confit conj. 132, NB.
conjicio 267, 2.
CONJUGATIO cf. index cap.—
istica et athenica
 481, II.
CONJUNCTIO quid et quotu-
 plex 164—cc. *coordinan-*
tes 370—381, *coordin.* im-
 perat. et sublat. negativi
 376, II—*copulat.* omittae
 371—72—*subordinantes*,
 cf. indicat., subj., imper.,
 —*postpositivae* 454.
conor cum infin. 342, 2.
conatus verba.
conscius 244, Im. et NB.
CONSECUTIO temporum 336
 —38.
CONSECUTIVA oratio in con-
 secut. temporum, 338.
consentaneus. concurs,
congruens, cet. dat. 256, I.
consilium capio cum infin.
 342, 2.—cum *ut* et ge-
 nit. ib.
CONSONANTIUM divisio 10—in
 syllabis 12—quae initio
 dictionis 12, adn. in ima
 p.—mutatio 472.
consors 244, 3.
constat 234, II b), Im.—
consto dat. 263, ablat.
 272, p. 289.
constiterno 269.
constituo 268 b)—*ut* 332, 3.
 —cum infin. 332, II.
consuesco infin. 341, 1.—
consuetus ib., 4.
consulo accus. comm. 217,
 I—aliquem cet. 221, IV.
contendo dat. 260, III—*ut*
 332, 2.—cum infin. ib. II.
contertus 271, I.
contineo me ab 287, 3.—
continendi (se) verba 334,
 3.
contingit dat. 260, I.—*ut*
 333, I—infin. ib., NB. 2.

- CONTINUATA subst. 200-203
—post possessivum 200,
II—in orat. relativa 415,
II—eorum situs 449.
contra atque (ac) 370, IV—
c. *quam* ib., NB.
CONTRACTIONIS leges 513,
517.
contrarius dat. 254 a).
convenio accus. 218, I m.—
convenit constr. 215, II,
254 b), I m.—in indicat. 302.
convincto constr. 250. (—cum
infin. 344.)
COORDINATIO 369—381. V.
conjunctio.
copiae et inopiae adject.
244, IV, 245, 268—verba
269.
copiosus 268, I.
copulativa verba 205—*co-
putat* 261—*credor* cum in-
fin. 348, I.
credum 120, VI.
creor 205, 2.º b) in ima p.
crepo cum accus. 213, 3.º
cretus 288.
crimine cum verbis accu-
sandi, cet. 250, NB. 1.
cubili 229.
cubiculum 97, 2 in ima p.
94.
cum postponitur 160, II,
NB. 2—significatio 276,
NB. 3, 445, I—in concord.
verbi 182, II—et adject.
pluralis 192, I, NB.—in ap-
positione 202, NB.—
«siempre que», cet. 304—
narrativum 315, I—relati-
vum ib., II—causale 322—
concessivum 323.
cum—*tum* in concord. 185,
2.º—in membris 373, II.
cumulo constr. 269.
cupio accus. et dat. 221, VI
—cum infin. 345—cum par-
ticipio ib., NB.
cupressus 51, IV.
curo 387, NB. 2.
curandi verba cum *ut* 332,
362.
curro cum accus. 214.
- D**
- d 4, 3.*
dactylus 559, I b)—rhyth-
mus dactylicus 566.
damnandi verba 250.
dandi verba 254, 2.º, p. 268.
dare 142, I—cum dupl. dat.
267, III—*dare litteras* 254,
3.º, NB., p. 269.—cum ge-
rund. 362—*do bibere* ib.,
NB. 2.
DARIVUS v. index cap.—in
abus 24, NB. 3—commodi
124, IX, 254—55—dat. pro
genit. aut praepos. 227,
NB. 3, 255, I—post adject.
254, II, 256, I—II—post ad-
verbia 256, III—post par-
ticipia 256, IV—post *idem*
256, V—dat. aut genit.
post adject. 257—dat.
post verba 254, 2.º et 3.º,
258—263—post verba com-
pos. 258, I, 263—dat. vel
accus. 264, I—dat. aut
praep. *ab* ib., II—post
verba passiva 259—dat.
participii 265—cum moti-
bus animi 266, I—dat. fi-
nis, cet. 267.
de 444, II—collocatio 453, II,
IV.
debeo in indicat. 302—cum
infin. 341, 1.º
decedo 286 b).
decerno *ut* 352, 3.º—cum in-
fin. 342, 2.º
decet 137, NB. 2—constr.
215, I et NB.—effertur in-
dicat. 302—cum infin. 340
b).
declarandi verba 254, 2.º, p.
269, 344—accus. omisso
ib., NB.—*declaror* 205, 2.º
b) in ima p.
DECLINATIONES v. *nominati-
vus, genit.* cet. et termi-
nationes *a, as, im, cet.*
dedecet 137, NB. 2—constr.
215, I.
dedoceo 223 et NB. 2.
defendo *ab* 287—cum dat.
286, III.
defero 258 d).
deficio 221, V.
defit 132, NB.
deinde 92, II—disyllab. 563, I.
deicere honore, cet. 286 b)
—quantitas 520, 2.^a
delectat 211, III.
delector 278, I in ima p.
DEMINUTIVA 490—93.
DEMONSTRATIVA 96—*adeo*,
ita, cet. 328, NB. I—corum
usus 411—14—pro reci-
proco 409, NB. 2 et 3—pro
relativo 416, II—colloca-
tio 457—formatio 479.
demonstro 254, 2.º, p. 269.
denique 92, II.
depello 286 b).
DEPONENS verb. 101, V—
conj. 113—participia cum
passiva significat. 115. V.
commune, semideponens.
DERIVATIO nominum, verbo-
rum, cet. 487—507—deri-
vatorum quantitas 550—54
—*des* finita 24, NB. 3.
DESINENTIA 16—flexionis no-
minalis, pronominalis,
verbalis 473—84, cf. 55,
110—11.
desino cum infin. 151, 211,
341, 2.º, ib. NB. 2.
despectus cum dat. 253, IV.
despero 219, II
desum 263.
deterreo constr. 286, II—*ne*
334, I—*quominus* ib. II—
quin ib. III, 3.º
deturbo 286, b).
Deus 25, NB., 3, 518, NB.
dextra laevaque 282, 4.º,
393, II.
DIAERESIS 584, I.
DIASTOLE 564, III.
dicatalecticus versus 560, II
dico in appositione 200, III,
NB.—cum infin. 344, 348,
1—*dicor* 205, 2.º a) in
ima p.
dicolos versus 560, III.
differo dat. (et ablat. cum
ab) 264, II.
difficilis cum sup. in *u* aut
infin. 358, II—cum gerun-
dio 359, I, NB.
digitus in accus. 229.
dignor ablat. 269 extr., p.
286.
dignus et indignus 271, I—
d. qui 329, 2.º et NB. 2.
dilectus dat. 256, IV.
dimeter versus (*trimeter*,
cet.) 559, NB.
dimidium 239, I.
DIMINUTIVA, v. *deminutiva*.
dinisco 286, II.
DIPHTHONGI 9—quantitas
517, 551, 3.º
dipodia 559, NB.
directio 227 b).
disco 287, 2.º, 223, NB. 2—
cum infin. 342, I m.
(*discordo* 264, II.)
displaceo 254 b).
dissideo 264, II, 286, II.
distaedet 226.
DISTANTIA 210.
distichon 585, II.
distinctio 7.
distinguo 286, II.
disto 264, II, 286, II.
distributorum usus 401.
diversus 271, II—cum dat.
257, I.
—*do, inis* finita fem. 67, I,
2.º

do cum dupl. dativo 267, III
— *dedit, dātum* 547, 548—
ut 332, 2.—V. *dandi* ver-
ba.
doceo 223 et NB. I, 2
doctus 223, NB. 2, 244, I—
cum infin. 341, 4.
doleo 213, 2.º et NB.—cum
infin. vel *quod* 346—*do-
lendus* 113, NB. I.
dominor 283, II.
domus decl. 52—(in) *do-
num* et *domos* 227, I et
NB. 2—*domi* 252, II et
NB.—*domo* (*tua*, cet.)
285.
donec 315, III.
dono 270, I.
DUALE 21.
dubitandi verba 334, Im. et
NB. I—*dubito an* 389, I,
NB. I.
duco 267, III—*ducor* 205, 2.º
c) in ima p.
duim 120, VI.
dum 315, III—*dum* (*ne*) 325.
dummodo (*ne*) 325.
duo decl. 91—quantitas 529
et NB.
duplum genus 559, II b).

E

e 8.
—e dat. 3ae. 34.
—*ei* 53, II.
ecce—*en ce* 158, Im., NB.—
constr. 208, I—*ecceum*,
ellum, cet. 98, 5 in ima p.
ecquid 389, I.
ECTASIS 564, III.
ECTHIPSIS 562.
edico conj. 118, NB.—ut
332, 1.
edicto 297, NB
edo conj. 129 et NB.—cum
nominat. 205, Im. in ima p.
efficiendi verba 205, Im. in
ima p. 222—cum ut 332,
2.º et NB. I.
efflagito ab aliquo 287, Im.
—ut 322, 1.
egenus 245.
egreo 209, NB. I.
egredior 216, I, 2.º, 286, I b).
ei—i 5.
eligendi verba 205, 2.º b) in
ima p. 222.
ELISIO 561, I.
ELLIPSIS 468.
—*em*, —*en*, —*etem* 46, III
—IV.
emo 287, 2.º
en (*em*) 208, I.
ENALLAGE 469, III.
ENCLITICAE 14, p. 17, adn.—
quantitas 523.

enim 380, I—*at enim* ib. II
ENUMERATIO substant. 402.
eo cum compositis conj.
131.
eo cum genit. 240, I.
—*eos* nominat. declin. 27, II.
EPENTHESIS 565, II.
EPICOENA 61.
EPISTULARIA tempora 301.
epodicum metrum 590, III.
equitatus in concord. 197,
III.
—*er* finita quae amittunt e
25.
—*ere*—*erunt* 118, I.
ergo 381, I—cum genit. 240,
II—quantitas 529, 2.º
eripio 238 e), 287, Im.
erudio 223—*eruditus* 272;
Etiam.
erumpo stomachum 213, 3.º
essetur 129, NB.
est alicujus cum accus. 187,
NB. 2.—*est hoc* cet. ut
333, I.
estur 129, NB.
et 370, I sqq.—*et*—*et* in
concord. 185, 2.º—in mem-
bris 373, I.
et non (*ac non*) 375.
etenim 380, II.
etiamsi 319, I.
etsi 308, I, 319, I.
ETYMOLOGIAE notiones 471
sqq.
eus finita decl. 27, III.
evado 205, Im. in ima p.
evenit dat. 260, I.
eventus verba cum ut 333,
I, cum *quod* 340, II.
everto ablat. «despojo de»
(269).
ex 161, IV—causale 277,
NB., 444, II.
ex eo genere, numero 197,
III.
ex quo tempore? 293, III.
exadversus 160, I, NB.,
434, I.
excedo 216, 2.º
EXCESSUS 279, 2.º
exercitus in concord. 197,
III.
exclamatio cum nominat.
208, II—cum vocat. 209,
II—cum accus. 235.
exeo cum accus. 216.
exhibendi (*se*) verba 222.
exigo 287, Im.
existimandi verba 205, 2.º
c) in ima p., 222.
exopto ut vel cum infin.
332, 3.º
exordior cum infin. 341, 2.º
exoro 224—ut 332, 1.º
exosus (*erat*) cum accus.
133, NB. I.

expedit dat. 254 b), Im.—
cum infin. 340 b).
expeto (*poenas ab aliquo*)
287, Im.—cum infin. (332,
II).
expleo 239 et NB.
explico 254, 2.º
explorato 297, NB.—*explo-
ratus* dat. 256, IV.
exposco dupl. accus. 224—
victoriam a 287, Im.
expugno 216.
EXTENSIO ad locum 227, II—
in loco 229.
extorris 268, I, pp. 283—84.
exuendi verba cum accus.
218.—dupl. constr. 270, I.

F

face—*fac* 118, NB.
facile cum superl. 399, I—
adject. adverb. 506 e),
NB.
facilis cum supino 356, II—
cum gerund. 359, I, NB.
facio composita ex—155,
248—constr. 247, I, 254, 3.º,
273, II, 275, NB.—cum
subj., cet. 332, 2.º et NB.
I et II in fine, 363, II—
desideratur 468, 3.—ad-
ditur 469, II, NB.
fallit (*me*) 211, III.
familiaris 238, NB. 2, 256, I.
fari et composita 135.
fas et *nefas* cum supino
356, II.
faveo 254 b), p. 266.
faxim, faxo 120, V, 4.º et in
ima p. 132.
fenero 254, 2.º, *dandi*.
fero cum compos. 128—*fe-
runt* et *fertur* 183—cum
infin. aut *quod* 346—cum
infin. pers. 348.
fertilis 268, I et NB. I.
ficus 51, IV.
fidelis et *fidus* 254, II a), p.
266.
fido conj. 114—constr. 260,
I et NB.
FIGURA 465, FIGURAE 466—69,
563—64.
fio conj. 132—constr. 205,
Im. in ima p., 247, I, 273,
II—*fit* ut 333, I—quant. 518.
flagito 224.
FLEXIO 18—thematica, athe-
matica 481, II.
FLUMINUM nomina masc. 57,
2.º
fluo 269.
fore ut 349, IV, 350, I—*fore
scriptas* (*litteras*) ib. II.
FORTES litterae 10.

fraudo 269, p. 286.
frequens = *frequenter* 394, 2.º et NB.
fretus 271, I.
frugt 87 et 243, I in ima p. 254.
frutor 273, I—*fruentus* 113, NB. 1.
fugio cum infin. 341, 2.º—*fugit* cum accus. 211, III—cum infin. 340 b).
fungor 273, I—*fungendus* 113, NB. 1.
furor 287, Im.
 FUTURUM subj. 104 in ima p. 103—perf. pro imperf. 301—fut. indic. ubi nos subj. 303, adn. et 305, NB.—fut. subj. in consecut. temporum 337, I et NB. 2—fut. imperat. 339, II—fut. infin. 349, III—350—suppletur 349, IV.
futurum (esse) ut 349, IV—*futurum fuisse ut* 354, I.
futurus constr. 273, II.

G

g 3, 4, 4.
gaudeo 114—constr. 278, I—cum infin. aut *quod* 346.
gelu 51, IV, NB.
gemo cum accus. 213, 2.º
 GENERA 57 sqq.
 GENITIVUS v. index cap. 247, et declinationes—duplex post substantium 238, II—post adv. loci 240, I, 242, III—poët. post adjectiva et verba 246, II et 251, IV.
 GENUS 20—par, duplum, cet. 559, II.
 GERUNDIA 124, XIII—nostra Latine expressa 125, adn.—gerund. significatio 357—constr. 358 sqq.—in *di* cum genit. plur. 358, NB.—infin. progerundio 341, 4.º, 362, NB. 2.—gerund. vel infinit. 359, NB.
 GERUNDIVA respondent orationi 126.
glorior 278, I—cum infin. vel *quod* 346.
glyconius versus 572, V—*go* *ginis* finita fem. 67, I, 2.º
gratulator 254, 3.º, p. 260—cum infin. vel *quod* 346 extr. et 307, NB.
gratus 254, II a).
gu- 4, obs.

H

h 4, 5.
habeo cum dupl. accus. 222 et NB.—dupl. dat. 267, III—*h. dicere* 362, NB. 2—*h. perspectum* cet. 300, NB. 1, 363, I—cum gerund. 362 in fine.
habeor 205, 2.º c) in ima p.
habilis 257, II.
haereo 260, II.
haud 384, II—*h. scio an* 389, I, NB. 1.
haurio 285, p. 302.
hei dat. 266, II.
 HELLENISMUS passim.
hem (em) 208, I, in ima p.
 HENDIADYS 469, VI.
herba graminis 203, II.
 HETEROGENEA subst. 74.
 HETEROCLITA subst. 77—78.
heu cum vocat. (et nomin.) 209, II—cum accus.—235.
 HEXAMETER versus 566 sqq.—dicatalecticis 571, N. B. 3.
 HIATUS 470, 2.º, 561, II.
hinc 381, III.
 HIPPOCTACTUM metrum 588, II.
horrendum, cet. 396.
horreo 332.
hortandi verba cum *ut* 332, 1.º
hospitus adj. nusquam est, in ima p. 416.
huc genit. 240, I.
humanum genus in concord. 197, III.
humi 252, II.
 HYPALLAGE 469, VII.
 HYPERBATON 449 sqq.
 HYPERMETER versus 561, 4.º, NB.
 HYSTERON PROTERON 469, IX.

I

i 3, 4—6,—consonans 8, I, 563, 2.º
i=ii 25, NB. 1, 518, NB.
i ablat. 36—37, 86.
i=is 43, I.
i 25, NB. 2.
i vocat.—47.
i=us 51, I.
i euphon. seu copulat. 141, 2.º, cet.
ia finita adj. plur. 85, I, 86, IV.
 IAMBICUS versus 576-79.
iambus 559, I.
-ibam=iebam 120, II.
-ibo=iam 120, III.
 ICTUS in ima p. 531.

-icius (non *itius*) 166, V—signif. 499 b)—quantitas ib., NB. 3. et p. 526.
id temporis 236—*id genus* cet. ib.—*ida,—idem* accus. 45—46.
idcirco 381, III.
idem cum dat. 256, V—*idem* sign. et usus 412, III—IV—*idem qui* 420, II.
idoneus 257, II—*idoneus qui* 329, 2.º—cum infin. 341, 4.º—cum gerund. 359, I, NB.
idus 592.
-ier 120, VII.
igitur 381, I—II.
ignarus 244, I.
ignosco 254 b), Im., p. 268.
illacrimo, illacrimor 263, p. 278.
illudo 219, II.
-in accus. 35, 45.
-in (sin) 120, V.
-imbuo 269.
-imino 120, VIII.
immineo 263, p. 278.
immo, i. vero 379, 2.º, p. 405.
immunis 268, NB. 2.
impediendi verba cum subj. cet. 334, I et NB., II, 334, IV.
impello ut 332, 1.º et 3.º extr.
impendeo 263, p. 278.
imperandi verba 332, 1.º, 345—particulae 339, III, NB.
 IMPERATIVUS in legibus, prohibitionibus cet. 339—imper. *dice*, cet. 118, NB.
 IMPERFECTI significatio 300, I, II.
impersonale verbum 137—impers. passive usurpatum 110, NB. 2, p. 121, 123, IV, NB., 138, 3.º—cum nominat. 206.
impertio dupl. constr. 270, I.
implendi verba 269 et NB. 2.
impono 258, f).
importo, imprimo, cet. 258, f).
impos, impotens constr. 244, 3.º
impugno accus. 216, II.
-imus et -umus 5, obs. 2.^a
-in accus. 45.
in cum accus. 237—cum accus. vel ablat. 237, NB.—cum ablat. 298—locale 282, I—temporale 291 et NB.—collocatio 453, IV—scriptura 167, VIII—signif. 514, VIII et 515, IV.
in primis, imprimis 400, III.
inanis 245.
inauditus dat. 256, IV.

V-
titas
enus
cus.

dem
-IV

eus
fin.
359,

266.
263,

105.

abj.
334,

3.°

1.°
III,

ro-
im-
IB-
90,

7-
sa-
23,
to-

I.
2.

a

ic-
B-
le
et

g-

II.

incedo acc. vel dat. 219, I.
INCHOATIVUM verbum 153.
incido constr. 216, in ima
p. 228.
incido constr. 237, 3.°, NB.,
p. 245.
incipio infin. 341, 2.°
inciso syllabica 560, V,
538, I.
incisum 464, in ima p. 457.
inclamo 213, 1m.
includo 237, 3.°, NB., p. 245.
incommodo 254, b), 1m., p.
266.
INCREMENTUM 537 et 543 sqq.
incumbo dat. et in 263.
incurro 216, I, in ima p. 228.
incutio 258, f).
inde 381, III.
INDEFINITA pronomina 99,
422-27.
INDICATIVUS pro subj. 302,
330, NB. 2—cum particu-
culis tempor. 303-04—
mutatus in subj. 313, IV,
NB.—pro imperat. 330, I,
NB. V. index cap.
indigeo 269, NB. I.
indignor accus. 213, 2.°, N.
B.—infin. vel quod 346.
indignus v. *dignus*.
inueni verba cum acc.
218—*induo* 270, I.
inductus cum acc. 218.
ineo 131—constr. 216, I, 1m.
infero 258, f) et NB.
infigo, *infligo*, cet. 258, f).
infinis v. index cap.—
quae nostra tempora huic
respondeant 106, 108, b),
109—infin. historicus 289,
II—pro gerundio 341, 4.°
—pro gerundivo 362, N.
B. 2—cum passiva perso-
nali 318, I—impers. ib. II
—IV—praeteritum pro
praes. 349, II, NB. 2—
praesens pro fut. 319, III,
NB. 1, 2—infin. in ora-
tione obliqua 351—oratio
infin. pro finita 355—in-
fin. pro supino 356, NB.
infil 134, III.
infiliat tre 80, III.
informo 272, Etiam.
infra 439, II.
ingredior acc. 216, I, in ima
p. 228—cum infin. 341, 2.°
inhaereo 263, p. 278.
inhilo ib.
inimicus genit. 238, NB. 2,
234, II.
injicio, cet. 258, f) et NB.
initor 283, p. 278.
inops genit. (et ablat.) 245.
inquam 134, II—desideratur
468, 3.°

insanio acc. 214.
insero, cet. 258, f) et NB.
inservio 263, p. 278, et p. 267.
insideo et *insido* acc. 216.
1m. in ima p.—*insideo*
dat. 263.
insidior 254, b), 1m.
insilio acc. 216, 1m. in ima p.
insisto acc. ib.—dat. 263, p.
278—cum in ib.
insolens 244, 1m.
instar genit. 238, NB. 1.
instituto 272, Etiam—infin.
342, 2.°
insto 213, 3.°
instruendi verba 269.
INSTRUMENTALIS casus 22,
obs. I.
INSTRUMENTUM 272.
insuetus infin. 341, 4.°
INSULAE minores 227, I.
INSULARUM nomina fem. 58,
2.°
insulto constr. 216 1m. in
ima p. 228, 264, I.
integer 271, II.
integrum est 333, NB. 1.
intellegendi verba 287, 2.°—
intellego dupl. acc. 222.
inter 438, I—*inter se* (nos
vos) 410—cum gerund.
359, I—situs 453, III—sig-
nif. 514, IX.
intercedo dat. 263—ne 334,
I—quominus 334, II.
intercludo 270, I—quominus
334, II.
interdico 270, II—ne et quo-
minus 334, I—II.
intereo a 280.
interest 251, I—II—infin. 340,
b).
INTERJECTIO 165—constr. v.
hei, *heu*, cet.
INTERPUNCTIO 169-75.
INTERROGATIO et responsio
204—interrog. directa,
obliqua 330—interrog. in-
directa in obliqua orat.
352.
interrogativae particulae
387.
interrogativum pronomen
421.
interrogo 224, N B. 2.
intersum 263.
intervenio 263.
intra 438, II—*intra quantum*
tempus 293, I.
INTRANSITIVUM verbum 101,
III—intrans. passivum
cum subiecto 207.
inuro 258, f).
invado 216, 1m., in ima p.
228, 263 p. 278.
invehor multa in 217, II, 2.°
invideo 270, II.

invisus dat. 254, a).
involo 216, I.
—io finita quae femin. 67, I,
1.°
ipse, et *ipse* 413—pro *sui*
409, N B. 3.
irascor 217, II, 1.°
irrumpo 216, 1m. in ima p.
228.
—*is*—es 41—dat. 3ae. 48, III.
is 412, I—II—omissum 412, I,
416, I—additum 414.
itaque 381, I et p. 17, obs.
iter accus. 229.
ITERATIVUM verbum 505.
—ium genit. 39, 86.

J

j 3—pro *i* 8, obs. 2, 563, 2.°
jactare se 278, I.
Jesus 79, II, 536, 3.° (*Iesus*,
8, in ima p. 12).
jocus decl. 74, I.
jubendi verba cum *ut* 332,
1m.—cum infin. 343, I et
N B., 348, I.
jubeo—*impero* 212—*creo*
222—*jubeo ut* 343, N B.
jucundus dat. 254, a)—cum
sup. 356, II—cum gerund,
359, I, N B.
JUDICIUM MODESTUM 311, II,
N B. et 317, II.
judicor 205, 2.° c), in ima
p. 220.
Juppiter 78.
juro cum acc. 214.
juvat acc. 211, III—cum in-
fin. 340, b)—*juvo* cum acc.
comm. 217, I.
juventus in concord. 197, III.

K

k 4, I.
Kalendae ib. et 591-92
καλέω in versu 560, III.

L

l 10.
laboro cum ablat. 272.
Etiam—cum praep. ib.—
I. et *elaboro ut* 332, 2.°—
infin. 342, 2.°
laetor id 217, II, 1.°—ablat.
278, I—*in* 298, a)—cum in-
fin. vel quod 346.
laetus 271, I.
lamentor acc. 213, 2.°
latet 215, I et NB.—cum
infin. 340, b).
latus acc. 229.
laudis verba cum *quod* 307,
NB.

laurus 51, IV.
levo 269, *hujus* et NB. 2.
libens=libenter 394, 3.
liber 268 et NB. 2.
liberalis 244, IV.
liberandi verba 287, 3.º —
libero 250, b).
libet conj. 137, 2.º et NB. 1
—dat. 254, b), 1m.—infin.
340, b).
licet conj. 137, 2.º et NB.
1—dat. 254, b), 1m. et 187,
NB. 2—infin. 340, b).
licet conjunct. 323.
liquet dat. 254, b), 1m., p.
266.
liquidae litterae 10.
«lo que se llama (se tiene
por)» etc. 194.
LOCATIVUS 22, obs. 1, 37, 3.º,
282, 1m.
loci et *loca* 74, I.
loco (et *parte*) 282, 3.º
loco in 288, b)—cum gerund.
302, *Huc*.
locuples 268, I.
locupletio 269.
LOCUS ubi 252, 282—83, 285,
NB. 2, 3.—quo 227, 285,
NB. 2 et 3—qua 284—unde
285.
LOGAEDICI versus 580—83.
longe gentium 242, III—*longe*
cum superlat. 390, I.
longus acc. 229.
loquor de (et cum acc.) 289.
ludo acc. 214.
lugeo acc. 213, 2.º

M

m 4, 8, 562.
macte virtute, cet. 268, I.
maereo 213, 2.º, 278, I.
(*magnam*) *partem* 280, N.
B. *magui, parvi*, cet.,
magno, parvo, cet. 275,
II et NB.—251, II.
maledico 254, b), 1m.
malefacio ib.
malo ut 332, 3.º et NB. 2—
infin. 332, 3.º, p. 354, 342,
2.º et NB., 345—cum partici-
pio 345, NB.
mauus in concord. 197, III.
maneo 220, II.
mari 282, 2.º
MATERIA (ablat.) 289 — suf-
fixa adjectiv. 499, b) et e).
maturo cum infin. 341, 3.º
medeor dat. (et acc.) 254,
b), 1m., p. 266.
MEDITATIVUM verbum 505, d)
in ima p.
meditor infin. 342, 2.º
medius 282, 4.º, 394 et NB.

mei (*tui, sui, nostri, vestri*)
241, II, 405, II.
MEMBRUM in periodo 464, II
—in versu 560, III.
memini conj. 133 — constr.
248, II et NB.—infin. 342,
1m., 344—cum praes. in-
fin. 349, NB. 1.
memor (et *inmemor*) 244,
1m.
MENSURUM nomina masc. 57,
2.º—adject. 203, I.
MENSURA 229—mensurae 595.
mercor 287, 2.º
mereor ut honorer et hono-
rari 332, 3.º, p. 353.
—*met* 94, NB. 1, 95, NB. 2.
METATHESIS 472, XI.
METRUM 559, NB., 585, I.
metuo constr. 221, I—*ne*
(*ut*) 335 — cum infin. ib.
extr.
milita 198, 242, II et NB.
militarium 595, I.
militiae 252, II.
nulle in concord. 197, IV —
constr. 242, I.
minandi verba cum infin.
349, III, NB. 1.
maior et *minor* dat. 254,
b), 1m.—acc.—254, 3.º extr.
p. 269.
—*mino* 120, VIII.
minus (*quam*) 398, II et NB.
miror acc. 213, 2.º—genit.
251, IV—*si* 305, II—infin. vel
quod 346.
miser 248, I—*miseretur*
226.
miserescit, miseritum est,
miseret 226 (137, 3.º).
mitto 254, 3.º, NB.—*auxi-*
lio 267, I—*mitte loqui*
341, 2.º
mobilia subst. 62, N. B.
moderor 221, III.
modius 595, III.
modo, modo ut (*ne*) 325.
modus (ablat.) 276.
monendi verba cum *ut* 332,
1.º
moneo 217, I, 249, NB.
monocolos versus 560, III—
strophe 585, I.
monostichon 585, I.
MONOSYLLABORUM quantitas
523—25.
mora, 516; I.
morandi verba cum infin.
341, 3.º
morior 205, 1m. in ima p.
MORPHOLOGIA I.
mos est ut 333, I)—cum in-
fin. ib. NB. 1).
motus verba composita
acc. vel dat. 219, I.
moveo loco, senatu, tribu,

cet. 286, b)—*moveor* acc.
218, NB.
MULTIPLICATIVA 92, I.
multitudo in concord. 197,
I, III.
multo 250, NB. 2.
MUTAE litt. 10.
MUTATIO litterarum 139—140,
167—68—vocalium 471—
consonantium 472—ora-
tionis rectae in obliq. 352
—54—vocalium in com-
positis 510—*minus* rei in
aliam 289 in fine—tempo-
rum et modorum in con-
dicione 317, NB. 1, 2, 318,
I—III.
muto ablat. 272, p. 289.
mutuor 287, 2.º

N

nam, namque 380, I—II.
narro dat. 255, 2.º, DECLA-
RANDI—infin. 344.
NASALES 10.
nascor 205, 1m. in ima p.
uato acc. 214.
natu grandis, cet. 80, II.
natus 231.
navigo acc. 214.
ne finale 326—*ne quis*, cet.
327 — *ne dicam* ib. — *ne*
consecut. 328, NB. 2—
ne (*ut ne*) post verba 332
—*ne* 334, I, 335—*ne*—*ne*—*ne*
quidem 385, II—in inter-
rog. 388, I et NB. 3, 4 et
II, 389, I.
ne—ne 389, II, NB. 1.
nec pro et non 374—*neque*
ullus, cet. ib. in ima pag.
(et *nullus* 375, II.)—*nec*—
nec 376, II—*nec—ne* 385,
NB. V. *neque*.
nec non 386, NB. 2.
necesse est in indic. 302—
(*ut*) vel infin. 333, II.
NECESSITAS METRICA 564, II,
NB. et III.
neque 388, II, NB.
neum 328.
nefas 356, II—*nefas* 524.
NEGATIO duplex 386.
neglego infin. 341, 2.º
nego 134, I, NB.—infin. 344
—*nego* 524.
nemo 424 — *nemo* (*nullus*)
est quin 329, 4.º, NB. 2.
nempe 380, III.
nequam 87.
neque 374 et NB.—in imper.
339, III, NB., 376, II—*ne-*
que—*neque* in concord.
185, 2.º—in membris 376, I.

cc. *nequeo* conj. 131, V.—infin. 341, 1.º—*nequeo* 524.
 197, *nescio quis*, cet. 330, NB. 1—*an* 389, I, NB. 1.
neu 376, II.
 NEUTRUM verbum sive intrans. 101, III—constr. v. index cap.
neve 376, II—*neve*—*neve* ib. extr.
ni 306, I.
nihil 79, I et NB. 2—cum genit. 239, I—locutio *nihil-nisi* 306, IV, in ima p. 327.
nihilum 79, I, NB. 2—*nihili* (facto) 275, NB.
nimirum 380, II.
nimis genit. 239, II.
nisi in concord. 185, 2.º—sensus 306, I, IV—*nisi tamē*, *nisi quod* ib. IV—sequente participio 365.
nitor constr. 272, Sic—*ut* 332, 2.º—infin. 342, 2.º
noceo acc. 217, 2.º—dat. 254, b) 1m.
noli cum infin. 339, III, 2.º
nolo *ut* 332, 3.º et NB. 2—*infin.* 342, 2.º et NB., 345 et NB.
 NOMEN 6, obs.—*nomen* (cognomen) *est*, cet. *mihi* 262, NB.
 NOMINATIVUS (et genit.) 3ae. 29–33, 42, 538–41—post verbum 123, VII, 205—pro vocativo 209, NB. 1—cum verbo intransitivo passivo 207—deest 183.
nominor 205, 2.º a) in ima p. *non* 384, NB., 388, NB. 1—*non quin, n. quo* 321, NB.—*non modo* (solum)—*verum* (sed) *etiam*, cet. 379.
 NONAE 591–92.
nonne 388, I, 389, I, NB. 2.
non possum non 384, NB. 1.
nos, noster pro *ego, meus* 404.
nosco cum compositis 133, I et NB. 3.
nostras 95, NB. 3.
nostrum, nostrum 253, 405, NB. 2.
notus dat. 256, IV.
nubo et nupta 260, IV.
nudo, nudus 268, I et NB. 2, 269, p. 286.
num, numquid, numne 388, I et NB. 2, 389, I.
 NUMERALIA 91–92, II—constr. 241, 3.º, 271, II—in orat. relativa 415, II. V. *distributiva*.
numerus 205, 2.º c) in ima p. *numerus* in concord. 197, I.
nuncupor 205, 2.º a) in ima p. 220.

GRAM. LAT. — 27

O

o 8.
o cum nominat. cet. 208, 209, NB. 2 et II, 235.
ob 440, II, 277, 514, X—*ob absolvendum* 359, I.—scriptura 167, X.
obambulo acc. vel dat. 219, I.
obeo 216, 1m.
obequito et oberro 219, I.
obficio 258, h).
obliviscor 248, II—infin. 342, 1m.
obloquor 263, p. 278.
obnoxius 256, II.
oboedientiae (et *submitis*) verba dat. 254, b), 1m., p. 267.
obrior, obrepro cet. (alia neutra compos. ex *ob*) dat. 263 et NB.
obsecro acc. comm. 217, I—*ut, ne, ut ne* 332, I.
obsideo acc. 216, II.
obstandi verba cum subjunct. 334, I, II.
obsum 263.
obtempero 254, b), 1m., p. 267.
obtestor 217, I et 332, I, 1.º
obtreco 263 et 264, I.
obversor 263 et NB.
obviam, obvius 256, II, III.
occumbo mortem, cet. 263, p. 278.
—odos finita fem. 66, 2.º
—oe nominat. plur. 27, I, NB.
offendo 217, II, 1.º
offero et offundo 258, h).
officio 254, b), 1m.
oleo 213, 1m.
omittendi verba cum *quin* 334, III, 2.º—*omitto* infin. 341, 2.º
omnis in loco 282, 4.º
omnium nostrum, cet. 405, NB. 2.
—on genit. plur. 27, I, NB., 42, II.
onustus 268, I.
opitulator 254, b), 1m.
oportet in indicat. 302—(*ut*) vel. infin. 333, II.
 OPPOSITORUM vocabulorum collocatio 455, 2.º, 456.
oppugno 216, II.
optandi verba cum *ut* 332, 3.º—infin. 345.
 OPTATIVUS modus, tempora opt. 312.
optatus 256, VI.
optimus cum supino 356, II.
opus est 274.
 ORATIO 181, II—orat. divisiones 181, III, 303 in ima p.

351, I, 369, cet.—*oratio obliqua* 351, I—*ejus usurpatio* 313, 351, II—355.
orbo et orbis 268, I et NB. 2, 269, p. 286.
 ORDINALIA cum *ab* 271, II—cum *quisque* 91, NB. 2, p. 88.
ordior infin. 341, 2.º
oriundus 288.
ornandi verba 269.
oro 217, I, 224—*ut* 332, 1.º
 ORTHOGRAPHIA 166 sqq.—*aliquorum verborum* 176–77.
ortus 288.
—os genit. finitus 43, II.
ostendendi se verba 222—*ostendo* dat. 254, 2.º, p. 269—infin. 344, p. 371.
osus 133, NB. 1.
ovat 136, VII.

P

paene cum indic. 318, II.
paenitet 137, 3.º et NB., 226 et NB.
palam 163.
palmus in acc. 229—quid 595, I.
par 238, NB. 2; cf. 359, III.
para cuándo, p. cuánto tiempo 233, I.
paragoge 565, IV.
paratus 341, NB. 1.
parco dat. 254, b), 1m.—*infin.* 341, 2.º
parenthesis 463.
pareo 254, b), 1m., p. 267.
paro (apparo) infin. 442, 2.º, p. 369.
pars, pars-pars in concord. 197, I.
particeps 244, 3.º
 PARTICIPIA praeteriti cum praedicativo 205, NB.—pro oratione relativa 126, 364, 6.º—pro alia oratione 264—cui tempore respondeant 366–68—constr. 124, XIII—praesentis cum genit. 244, III—praeter. cum dat. 256, IV—comparantur 430, I—fiunt substantiva 430, III—praeter. verborum deponentium 115—verbi neutri passive sumpta: *evigilata* cet. 207 ante NB.
 PARTICIPIALE in *dum* 361.
 PARTICULAE v. *quod, nisi, ut*, cet.
partim, partim-partim in concord. 197, II—constr. 241, III.
 PARTITIVA in concord. 187, NB. 1—constr. 241—desiderantur 241, NB. 2.

- parum* genit. 239, II.
passiva oratio 211, II et NB.
passiva vox pro media et activa 429, III et NB.
PASSIVUM verbum constr. 211, II, 290 et NB.—cum dat. 259—intransit. cum nominat. 307.
passus in acc. 229.
paterfamilias 23, NB. 1.
pater dat. 254, b), 1m.
PATRIAE significatio 285, Sic.
PATRONYMICA 494-96.
pauper genit. 244, IV.
pecu 51, IV, NB.
pello 286, I et b).
pendeo animi, cet. 251, III.
penes 439, III.
pentametrum carmen 571.
per in verbis compos. 216, 1m.—instrum. 272—in loco qua 284—post verbum pass. 290, NB.—in quaest. quando 291, NB.—aliae usurpationes 441, 514, XI.
percontor 224 et NB. 1.
percurro constr. 216, I, 1m.
perduim 120, VI.
PERFECTI formatio 140—signif. 300, III-IV et NB. 2—perf. logicum in consecut. temporum 337, II, NB. 2—perfect. infiniti pro praes. 349, NB. 1 et 2—quantitas disyllabi 547.
perficio ut 332, 2.
pergo infin. 341, 2.
perhibeo cum infin. person. 348, I.
perhorresco 213, 2.
periculum 565, III, 487, i).
periculum est ne 335.
perinde ac, p. ac si, p. quasi, p. tanquam 324.
PERIODUS 464.
peritus et imperitus 214, 1m.
PERMISSIVUS subjunct. 310.
permittendi verba cum subj. 332, 3.
periculosus 254, II.
perosus 133, NB. 1.
perquam 400, III.
persevero infin. 341, 2.
PERSONA 1.^a et 2.^a expressae 403, I—2.^a indefinita cum subj. 314.
personalia pronom. 403 sqq.
perspectus dat. 256, IV.
perspicio dupl. acc. 222.
persto (et *persisto*) infin. 341, 2.
persuadeo constr. 260, II, 261—ut 332, 1.
pertaesum est 137, 3.
pertinet 215, II.
pervagor acc. 216, 1m.
pervinco ut 332, 2.
pervius 256, II.
PES 558-59—*pes* 595, I.
petendi verba constr. 287, 1m., cf. 224—ut 332, 1.
ph 3, 4, 9.
phalaecius 581, II.
pherecratius 572, IV.
phonetica 522, II.
pigeat conj. 137, 3.
—constr. 226 et NB.—infin. 340 b).
piissimus in ima p. 81.
pinus 51, IV.
placeo et displiceo 254, b).
—1m.—placet infin. 340, b).
plaudo dat. 254, b), 1m.
plebes 77, G.
plenus 245.
PLEONASMUS 469, II.
plerique 87.
plexus, 149, 153.
PLURALI carentia substant. 75, I—adject. 85, II—usus numeri plur. 391, II-IV—singularis pro plur. 391, I.
pluralia 75, II, 87.
plus 87—gen. 239, I—*plus (quam)* 398, II et NB.—*plus et magis* 432, IV—*pluris* 275, II.
PLUSPECTUM pro perf. 300, V—pro imperf. ib. NB.
polliceor p. 268, *Promittendi*—infin. 344.
polypus 536, 3.
polysyndeton 372, I.
pondo 79, NB. 3.
pone 435, III.
pono in 298, b)—quantitas 550, c).
populatus 115.
populus in concord. 197, I—*pöpus* et *pöpus* 522, 5.
posco 224—*poscor aliquid* ib.—ut 332, 1.
POSITIONES nominales 473-78—pronominales 479-80—verbales 481-84.
POSITIVUM 88, I.
POSSESSIVUM 95, 404-05—cum genit. 202, II—cum *interest* et *refert* 251, I.
possum 127—in indicat. 302—cum infin. 341, 1.
postea 526.
post 435, II, 292.
posteaquam 303 ante NB. 1 (—cum subjunct. in sola orat. obliqua).
postponendi verba (et alia) 254, 2.
postquam 303 ante NB. 1 (—cum subjunct. solum in orat. obliqua), 292, in ima p. 310.
postremo et postremum 92, II.
postridie constr. 234.
postulo dupl. acc. 224—ut 332, 1.
POTENS (et impotens et praepotens), 244, 3.
POTENTIALIS subjunctivus 311, II et NB.—condicionalis 317, II.
potior conj. 113, NB. 1, p. 127, 157, NB. 2—constr. 273, I et NB.
potius quam 316, II.
potus 142, 17.
prae 446, II—causale 277, NB.
praebeo 222.
praecedo 216, 1m.
PRAECEPTA generalia de constr. 123-26.
praecipio, praeccludo, cet. 258, i)—ut 332, 1.
praecurro 151—183, 219, I.
PRAEDICATIVUM 181, II—concord. 187-191, 200, I—cum quibus verbis usurpetur 205.
PRAEDICATUM 181, II—sensu cohaerens 197-98—in appositione 201-02.
praeditus 268, I.
praeeo dat. aut acc. 263.
praefero 254, 2., p. 269.
praeficio, praefinio, cet. 258, i).
PRAEFIXORUM scriptura 167-68—significatio 514-15.
praeluceo 263, p. 278.
PRAENOMEN 6, obs.
PRAEPOSITIO 160—accus. 433-43—ablat. 444-46, praeterea 447-48, 237, 298, V.
prae fixa—repetita 258, NB., 263, 286, a)—omissa 285, NB. 3—collocatio 453.
praesaepe ablat. p. 36, 8.
praescribo 258, i).
PRAESENS in ima p. 317—historicum 299, I—praes. et imperf. subjunct. in re futura 337, I, NB. 1 et 2—in consecut. temporum 337, II, NB. 1.
praesertim qui 329, 5., II, p. 350.
praesideo 263, p. 278—*praesideo* 522, 2., 551, sed.
praesidio dat. 267, I.
praestans 246, II.
praesto dupl. acc. 222—dat. vel acc. 264, I—*praestat* 340, b).
praesto sum dat. 260, II.

praestolor 219, II.
praesum 263.
praeter 442 et NB. — «ex-
 cepto» 162, IV — verba
 compos. accus. 216, I m.
praetereo 216, I m. — *praeterit*
 211, III — infin. 340, b).
 — *praetereo quod* 340, II.
praeteregre 216, I m.
 PRAETERITA V. PERFECTUM —
praeterita et supina singu-
 laria 142-157.
praeterequam quod 340, II
 in fine.
praetervohor, praetervolo
 216, I m.
pransus 143, 31.
precor acc. comm. 217, I —
 cum *ab* 287, I m. — *ut* 332,
 1.
prehendo et prendo 149-
 160, 513, b).
 PRETIUM 275.
pramides 495, 2.º, 564, III.
pride constr. 234.
primus «al principio» 394,
 2.º — *primo* et *primum* 92,
 II.
princeps in ima p. 416.
prior — *prius* 394, 2.º.
priusquam 316, I — *prius-*
quam ib. II.
privandi verba 269.
pro 446, III — *pro tua pru-*
dentia 418, II — *quantitas*
 in compos. 524.
pro (prohi) 210.
probo 254, 3.º.
 PROCLITICAE 14, p. 17, obs.
procul 163, I m.
procuro 524 et IV.
prodigus 244, IV.
prodo 254, 2.º **Declaran-**
di.
proficiscor cum nominat.
 205, I m. in ima p.
profiteor dupl. acc. 222.
profusus 244, IV — *pröfu-*
sus (et *pröfus*) 524, IV.
 PROHIBENDI verba constr.
 287, 3.º — *ne* 334, I et NB.
 — *quominus* 334, II — infin.
 345.
proinde 381, III.
 PROLEPSIS 469, VIII.
promittendi verba 254, 2.º,
 p. 268 — infin. 349, III,
 NB. I.
promptus ad 359, I, NB.
 PRONOMINA 93-100, 403 sqq. —
 neutra ante infin. 344, NB.
 2 — *formatio* 479-80. V.
personale, relativum cet.
propago quant. 524, III et
 IV.
prope 89, I.
propensus 257, II.
proprio infin. 341, 3.º

propino quant. 525.
 PROPINQUITAS loci *ubi* 283 —
 loci *quo* 227, a) — I. *unde*
 283, NB. I — *propinquitatis*
 adject. 256, I.
propinquus 238, NB. 2,
 256, I.
propior et propius 228.
propitius 166, V, 254, II, a).
 PROPORTIONALIA 92, I.
proprius 246, I.
propter 440, I.
prosequor 269 in ima p. 285.
prospicio 221, II — *ut* 332, 2.º
prosum conj. 105 — dat.
 263.
 PROTASIS 464, II.
provideo 221, II — *ut* 332, 2.º
providus 244, 2.º, b).
proxime et *proximus* 228
 (256, I).
prudens, imprudens genit.
 244, I m. — sensu adverb.
 394, 3.º et Sic. — *prudens*
 513, II.
 — *pte.* 95, NB. I.
pudet conj. 137, 3.º et NB.
 — constr. 226 et NB. — in-
 fin. 340, b).
pugio 67, I, 1.º.
pugnandi verba 260, III.
pugno 214 — *pugnatus* 214.
puno et *puntor* 113, NB.
 4 — *punto* 517, II.
purgor 429, III et NB.
purus 268, I et NB. I Sic
 — *pürus* 554, *ürus*.
 — *pus* composita ex 536,
 3.º, 541, 3.º.
putor cum infin. pers. 348,
 I — IV.
 PYTHAMBIUM metrum 590,
 I-II.

Q

qu et *quu* 4, 12 — *qu = c*
 4, I.
 quA quaestio 284.
quadrans 594, II.
quaero constr. 287, 2.º —
q. nonne 389, I, NB. 2 —
desideratur 468, 3.º.
quaseso 136, VI.
quam in concord. 185, 2.º —
 cum comparat. 295 — *quam*
ut vel q. qui et q. pro 398,
 I — post adverbia 370, IV,
 NB. — cum superlat. 400, I
 — *sequente possum* ib. —
 cum positivis 432, II —
quam qui cum superlat.
 400, I.
 QUAMDIU? 232, I.
 QUAMDUDUM 232, II.
quamobrem 381, III.
quamquam 308, I.
quamvis 323 et NB.

QUANDO 291.
quando = cum 303, Sic
 — *quando et quandoqui-*
dem 307.
quantitas 516, I — verbo-
 rum 544-49 — derivatorum
 550-51 — compositorum 555
 — apud priscos 556.
 QUANTO TEMPORE 293, I.
quantum in concord. 185
 2.º — cum genit. 239, I —
quantum et quanti 251, II,
quantus cum superlat.
 400, I.
quapropter 381, III.
quare 381, III, 387, NB. 2.
quasi, quasi vero, proin-
de vel perinde quasi, 324
 et NB.
que 370, II et III, NB. 2, 373,
 I — *que* 568, II.
queo conj. 131, V — infin.
 341, 1.º.
queror acc. comm. 213, 2.º
 — *quod* vel infin. 346.
qui = quo 97, NB. I, 98,
 NB. 2.
qui et particulae relativae
 cum indicat. 309 — cum
 subjunct. 329 — *qui modo*,
qui quidem 329, 3.º — *qui*
 causale 329, 5.º — *adver-*
sativum et *condicionale*
 329, 6.º — *conjunctionum*
 419 — *qua es prudentia*
 418, I.
quia indic. 307 et NB. —
 subjunct. 321.
quicumque, quocumque —
 cet. cum indic. 309, II.
quid 421, I et NB.
quid multa? cet. 468, 3.º
quidam, 423.
quidem — sed 378, I.
quidni 388, NB. 4.
quin post verba 334, III et
 NB. 2 — «*sin que*» 328 —
 = *qui non* 329, 4.º, NB. 2 —
 = *non quin* 321, NB. —
quin etiam, cet. 379, 3.º.
quincunx 594, II.
quippe 380, III — *quippe cum*
 322 — *quippe qui* 329, 5.º, II.
quis 421, I, 422 — *geminatum*
 ib., II — *quis est qui?* 329,
 4.º.
quisnam 421, I.
quispiam 422, I.
quisquam 422, I, 425.
quisque in concord. 197, I,
 202 — *significatio* et *usus*
 426, I m. — 6.º — cum super-
 lat. 399, II — cum ordinal.
 91, NB. 2, p. 88 — cum *suus*
 407, 2.º — *antecedens* 415,
 NB. I.
quisquis cum indic. 369, II.
quivis 426, 6.º NB. I.

quo locus 227—*quo=ut eo*
326—cum genit. 240, 1—
non quo=non quod, non
quia 321, NB.—*quo mihi?*
236.

quoad indic. 303, p. 322.

quocirca 381, III.

quod cum genit. 239, 1—
indic. 307 et NB.—(non)
quod vel quo subj. 321—
declarativum 340, II—
causale 307, 321—post
verba declarandi et sen-
tiendi in ima p. 372—post
verba affectus 346—con-
iunctivum 419, NB.

quominus post verba 334,
II.

quoniam, q. quidem indi-
cat. 307.

quotiens aliquid fit 293, II.

quotus quisque 98.

quousque constr. 233, II.
quum v. cum.

R

r 10—muta praecedente 521

RADICALE seu RADICALIS 16.

RADIX 485.

re-scriptura 168, V et NB.

—significat. 515, VI—

—quantitas 521, NB. 1, 523

et 6.º, 524 et VI.

—re=ris 118, II.

recensitus 143, 65.

RECIPROCA in primaria orat.

406-08—in orat. subjecta

409—actio reciproca 410.

reclamo dat. 263, p. 278.

recordandi verba cum in-

fin. 342, 1m.—recordor

constr. 248, III.

recusandi verba 344, 4.º—

recuso ne 334, 1—infin.

334, I, NB.

reddendi verba constr. 254,

2.º, p. 268.

redoleo 213, 1m.

redundo ablat. 269.

REDUPLICATION 140, I.

refercio 269.

refert 251, I-II—*refert* 524,

VI.

refragor dat. 263, p. 278.

refreno quantitas 521, NB.

1.

regno genit. 251, IV.

reicio, reicio quantitas 520,

2.^a

RELATIVUM pronomen 93—in

concord. 123, VI, 193 seqq.

—cum indicat. 309—subj.

229—attractio relativa,

cet. 415—420—formatio

479.

religio, cet. quant. 524, VI.

relinquo cum gerund. 362—

relinquitur ut 333, I.

reliquum est ut 333, I.

relector dat. 263.

reminiscor 248, II.

removendi verba 286, I.

renuntior (consul) 205, 2.º,

b) in ima p.

repello 286, I—*reppuli* 168,

V, NB.

reperio dupl. acc. 222—*rep-*

peri 168, V, NB.

(*repeo* 287, 1m.)

repleo 269.

reposco 224.

repugno, resisto, resono,

cet. 263, p. 278—*ne* 334, I.

requies decl. 77, 6.º

resipio et resono acc. 213,

1m.

(respondeo 254 Declaran-

di, 263.)—ut 332, 1.º—in-

fin. 344.

responsum affirmativum

382—negativum 383.

restat dat. 254, 1m.—ut 333,

I.

reus genit. 244, 3.º, b).

revertor hostis 205, 2.º, b).

rh 3.

RHOTACISMUS 472, VIII.

RHYTHMUS 557 in ima p.—

dactylicus, cet. v. index

cap., p. 538.

rideo acc. 213.

—ris pro—*er* 84, NB.

rogo, rogatus 224, NB. 2—

ut 332, 1.º

rure et ruri 282, 2.º

ruricola in poësi 392, II.

S

s 4—10, 10.—mutatur 472,

VIII.—eliditur 520, II, NB.

sacer constr. 246, I.

saepio 269.

salto acc. 218, NB. in ima p.

salutaris 254, II, a).

salutor poëta 205, 2.º, a).

salvere 136, I.

sane 382, 1m., 400, III.

sapio 213, 1m.

sapphicus 581, III, 583, III—

strophe sapphica 587.

satio 269 et NB. 2.

satis genit. 239, II—*satis*,

satus est infin. 340, I, a)

—cum infin. praeterito

349, II, NB. 2.

satisfacio accent. p. 18,

exc. 3.^a—dat. 254, b), 1m.

satrapes 24, NB. 3.

satur 82.

saturo 269.

satus 288—*satus* 518, exc.

scateo 269 et NB.

scazon 579, II.

sciendi verba cum infin.

342, 1m.—*sci, scite* 117,

NB.—constr. 287, 2.º

scilicet 380, III.

sciscitor 287, 2.º

scribo constr. 254, 3.º, NB.

—cum subj. et infin. 332,

1.º, 344.

se et suus 406—410.

se—, sed—, so—168, VI, NB.

1 et 2, 515, VII.

secunda pers. indefinita

cum subj. 314.

secundum 443.

securus constr. 271, II—*sē-*

curus 523.

sed 378, I.

sed—168, VI, NB. 1.

semi vocali sequente 563,

3.

SEMIDEPONENTIA 114.

semis 594, II.

sententia (mea...) 277, p. 294.

sentio infin. 344.

septuix 594, II.

sequitur ut et cum infin.

333, I et NB. 1.

servio accus. 214—*servio*

(et *inservio*) 254, b) 1m.—

p. 267.

sestertius 593.

seu 377, I.

sextans 594, II.

si 306, I—*si non* 306, I, III—

si vero 306, II—*si minus*,

sin minus ib. III—*si mo-*

do, si quidem, si forte, si

tamen 305, II—*si* interro-

gat. 389, NB. 3—*si* con-

cessivum 319, II—cum

ellipsi 320, II.

—*si, sin* dat. 3ae. 48, IV.

sicut 308, III, 324.

significo dat. 254, 2.º, De-

clarandi—infin. 344.

—*sim* termin. fut. 120, V.

similis et composita constr.

257, I.—*similis atque* (ac)

370, IV.

simul praepositio 163, 1m.

—notans actionem repe-

titam 304.

sin, sin autem 306, II. V. si.

SINGULARIA tantum 75, I. si.

sis 120, X.

stilio acc. 213, 1m.

sive 377, I—III—*sive—sive*

306, V, 389, 2.º, NB. 2.

socius constr. 244, 3.º

sodes 120, X.

soleo conj. 114—infin. 341,

1.º

sollicitus acc. 213, 2.º, NB.

SOLOECISMUS 470, I.

solutus et solvo ablat. (et

genit.) 269 et NB. 2—*sol-*

vo dat. 254, 2.º Reddendi.

somnio acc. 214.

sono acc. 213, Im., 217, 2.º
 sorites 24, NB. 3.
 sospes 271, II.
 spectat 215, II.
 spectatus dat. 556, IV.
 sperandi verba cum infin.
 349, III, NB. I—spero fore ut 349, IV.
 spiro acc. 213, Im.
 spolio et despolio 269, p. 288, et NB. 2.
 spondaicus hexameter 566, II, NB.
 spondeus 559, I, a).
 stabilis 553.
 stadium in acc. 229.
 stat (mihi) 254, b), Im.—ne vel quominus 334, I—II—sto cum pretio 275, I—ablat. 278, II.
 statuendi verba subj. 332, 3.º—infin. 342, 2.º
 stultum (stulti, stulti) 547—48.
 sterno (et consterno) abl. 269.
 stillo acc. 213, 3.º
 stipatus 276, NB. 3—stipo 269.
 stomachor acc. 213, 3.º
 strophe 585, I.
 studeo acc. comm. 217, 1.º—pacem, legem, ib.—dat. 254, b), Im.—ut 332, 2.º—cum infin. 342, 2.º, p. 369.
 su—4, obs., p. 7.
 suadeo acc. comm. 217, 1.º—dat. 260, II—ut 332, 1.º—infin. (332, II.)—svadeo 8, 4.º
 suavis 8, 4.º
 suaves litterae 10.
 sub acc. et abl. 237, II—sub te magistro=te m. 297, in ima p.—sub-scriptura 187, XIV—signific. 514, XV—quantitas 520, 2.º, 521—verba compos. ex sub dat. vel praepos. repet. 259, k) et NB., 263.
 subdo, subduco, cet. dat. 258, k).
 subeo constr. 219, NB.
 subiaceo 263, p. 279.
 subjectum 181, II—verbi infin. 182, I, NB.—incertum 183—multiplex cum verbo sing. 185—86—Simplex cum v. plur. 182, II, 197—cum v. impers. 206—cum neutris pass. 207—reticetur 403, I.
 subicio constr. 258, k)—subicit (subjicit) et subicit 520, 2.^a
 SUBJUNCTIVI sensus in ima p. 330 et 334—subjunct. relativus pro indic. 309,

NB.—cogitationis alienae 313, I—pendens ab infin. aut subinfect. 313, III—pro imperat. 339, I—subj. tempora 436—38, cet.
 subjungo, submitto, cet. 258, k).
 SUBORDINATAE orationes 369 sqq.
 subsidio 267, I.
 SUBSTANTIVUM 56—continuum 200—03—cum genit. 238, 241, Im., 242, et ablat. 243—usus 390—92—desideratur 468, Im.
 subsum 263.
 subter acc. et abl. 237, IV—verb. compos. ex subter constr. 116, Im., v. g. subterfugio, subterlabor 216, Im.
 subtraho 258, k).
 subvenio, succedo, cet. 263, p. 279.
 succenseo acc. comm. 217, II—dat. 254, b), Im.—cum quod vel infin. (346.)
 succlamio, succresco, succumbo, succurro dat. 263, p. 279.
 sudo acc. 213, 3.º
 suesco, 8, II, 564, I, in ima p. sufficio dat. 254, 2.º Dandi, p. 268—gerund. 359, III.
 SUFFIXA nominalia, verba—lia, adverb. 487—507—longa 553—54.
 suffragor 254, b), Im.
 suggero 258, k).
 sui cum gerund. 358, NB.—cum substant. 405, II. V. se.
 sulphur et sulphur 3 extr., p. 5, 176.
 sultis 120, X.
 sum genit. 247, I—aut neutr. pronom. ib., II—dat. 262 et NB.—dupl. dat. 267, II—sunt (reperiuntur, cet.) qui 329, 4.º et NB. I—desideratur 468, 2.º et NB.—composita conj. 105—constr. 262 et NB.
 summus superi. 89—genit. 239, I—«la extremidad, punta, cima, superficie» 394, Im.—472, VI.
 sumo, assumo cum gerund. 362, p. 391.
 super constr. 237, III—verba composita ex 216, Im., 263.
 superat dat. 254, b), Im.
 supergredior acc. 216, Im.
 SUPERLATIVUM 88, III—90—genus 187, NB. I—constr.

241, 4.º—usus 399, 400—in orat. relativa 415, II.
 supersedeo abl. 269—infin. 341, 2.º
 superstes 246, I.
 supersto dat. 263, p. 279.
 supersum 263.
 supervento 216 in ima p. 228, 263.
 SUPINORUM formatio 141—constr. 124, XIII—supina singularia 142 sqq.—usus 356—quantitas 547—49.
 suppaenitet constr. 226.
 suppeditat et suppetit 254, b), Im.
 supplex sum et supplico 260, II.
 suppuet 226.
 supra 439—postponitur 453, III.
 surripio 258, k), 287, Im.
 suspicor infin. 344—fore ut (349, IV).
 suus pro sui 405, NB. I—usus 406, II, 407, 2.º—409.
 SYLLABA aperta et clausa II—earum in vocibus diviso 12—longa, brevis, communis 516—extrema versus 560, I—duplex fit una 563,—una duplex 564, I—longa fit brevis 564, II—brevis longa ib. III.
 SYLLEPSIS 466.
 SYNARESIS 563.
 SYNALOEPIA 561, I et 4.º, NB.—in hexam. 568, III.
 SYNCOPÉ in verbo 116, 565, III—syllabica 472, XI.
 SYNESIS 197—99.
 SYNIZESIS 563.
 SYSTEMA 500, III, 574, NB.
 SYSTOLE 564, II.

T

t 4, II, 166, X—finalis vocalem breviat 471, e), NB. taedet 226—infin. 340, b).
 talis ut 328, NB. I—talis ac 370, V—talis, tantus, cet.—qualis, cet. 420, I.
 tam 432, NB. I—tam-quam 432, III et NB. 2.—tam, tantum, ut 328, NB. I.
 tametsi, tamenetsi, 308, I.
 tamquam, t. si 324.
 tanto 281, II, 399, NB. 2.
 tantum genit. 239, I—tantum abest ut—ut 328 in ima p.—tantum-quantum 432, III.
 tantus ut 328, NB. I—tanti, quanti vel tantum, quantum (refert) 251, II.—in pretio 275, II.

- TAUTOLOGIA 470, 5m.
 tego 289.
 tempero acc. vel dat. 221.
 III—*ab* 287, 3.º—*ne* 334, I.
 TEMPORA 102, II—*t. formatio* 110, 482-84—indic. 299-302—subj. 336-38. Praeterea v. cap. indicat. subjunc. imperat.—temporum consecutio 337-38.
 TEMPUS constr. v. index cap., accus. temporis, ablat. temporis—tempus forte, debile 558, in ima p. 531—t. computatio 591-92.
 teneo (*ne*, *contineo*, *retineo*) *ne* 334, I—*quominus* ib., II—*quin* ib., 3.º
 tenuis 160, II, NB. 3.
 TERMINATIO 16—t. declinat. 55—conj. 110. V. *desinentiae*
 terra 282, 2.º
 tete 94, NB. 2.
 TETRASTICHON 585, I.
 th 3.
 THEMA 16—nominis quoti-plex 19—3ae. decl. 475, III—thematicae litt. verborum 103.
 THESIS 558, in ima p. 531.
 ti 4-11.
 timeo constr. 291, I—*timendi* verba cum subj. 335—*infin.* ib.—*timor* (*metus*, cet.) *est ne* 335.
 Tirynthius vocat. 25, NB. 2.
 THESIS 469, IV.
 totidem ac (*atque*) 370, V.
 totus 282, 4.º
 trado 254, 2.º—*infin.* 344—*personaliter* 348—*tradendi* verba cum gerund. 362.
 traduco dupl. acc. 225.
 trajicio dupl. acc. 225—*trajectus* acc. 218, NB.
 tranato acc. et *trano* seu *transno*, cet. 216, Im.
 trans 437, IV—verba composita acc. 216, Im.—*tran* et *tra* 167, XV.
 transcendendo, transeo, cet. 216, Im.
 TRANSITIVUM verbum 101, III, 211—*neutra* transitive usurpata 213, 214, 216.
 transporto dupl. acc. 225.
 tres, tris 91, p. 83.
 tri—515, X, 523, 7.º
 tribuo constr. 254, 2.º, 267, III.
 triens 594, II.
 tristichon 585, I.
 trochaeus 559, I, a)—*trochaica caesura* 567, 3.º
 troch. rhythmus 575.
 tui cum gerund. 358, NB.
 tum-tum in concord. 185, 2.º—*in* membr. 373, II.
 turba in concord. 197, I.
 turpis cum supino 356, II.
 tutus in ima p. 163—constr. 271, II.
 tuum est 247, II.
 Tydides 495, 2.º, b).
 U
 u 3, obs. 2.^a—post *q* 4—12 et 8, 4.º, in ima p.—consonans 8, 4.º, 563, 5.º—pro *v* 8, obs. 2.^a, 564, I=*ui* 51, II.
 ubi cum indic. 303, 304—*ubi* (*ubinam*, *ubicumque*, cet.) genit. 242, III.
 ubi locus 252, 282—83, 285, NB. 2 et 3.
 —*ubus* dat. 51, III et NB.
 ultra 437, IV.
 —*um=arum* 23, NB. 2=*orum* 26.
 uncia 594, II.
 unde (*mihi*) 236.
 unde locus 285.
 —*undus=endus* 120, I.
 unus 398, adn.—cum superlat. 399, cum verbis ib.
 NB. 1—cum pronom. 424, NB. 3.
 unus—*alter* in concord. 202.
 urbiurum nomina continuata 203, I—genus 65, 2.º, 67, I, 2.º et 3.º, 68, 69, b), 3.º, 69, d), 73.
 usque 160, I, NB.
 usus est 274, III.
 ut temporale 303—comparativum 308, III—cum subjunct. interrogat. 311, I, NB.—*concessivum* 323—*ut* (*uti*) finale 326—*consecut.* 328—cum subj. post verba 332—33—*omittitur* 332, NB. 2—*ut non* «*sinque*» 328—*ut* (*ut non*) 333, I—*ut* (*ne non*) 335—*ut non* =*ne* 332, NB. 1—*ut non dicam* 327—*ut qui* 329, 5.º, II—*ut si* 324.
 uterque constr. 197, I, 247, NB. 1.
 utilis 257, II—cum supino 356, II—cum gerund. 359, I, NB., III.
 utinam, u. ne, u. non 312, NB. 1.
 utor acc. comm. 217, 2.º—*abl.* 273, I—acc. 273, NB.—*utendus* ib.
 utpote cum subj. 322—*utpote qui* 329, 5.º, II.
 utrum 388, II, 389, II—*utrum* =*ne* 388, II.
 —*utrum* 563, 6.º
 V
 v 3, 4—12—*vocalis* et *consonans* 8, II—pro *u* ib., obs. 2.^a, 563, 5.º
 vaco dat. 254, b), Im.—*abl.* 269—*vacat* (*mihi*) cum *infin.* 340, b).
 vacuus 268, I.
 vae dat. 266, II, et in ima p. *valde* positivis additum 400, III.
 vale 136, III.
 valeo *abl.* 272, Sic—*abl.* vel acc. pretii 275, I—*infin.* 341, 1.º
 vapulo 101, NB.—*abl.* 290.
 varix genus 68, 4.º—*quantitas* 540, 2.^a
 ve enclit. 13, in ima p. 17—*signific.* 377, I et 376, NB. 1—*ve=ve* 377, NB. 2.
 vectus acc. 218, NB.
 vel 377, I—II—*vel=vel* in concord. 185, 2.º—*in* membr. 377, NB. 2.
 velut si 324.
 veneo conj. 131, III—*abl.* 290.
 venero acc. comm. 217, I.
 venit in mentem 207, NB.
 VENTORUM nomina masc. 57, 2.º
 VERBUM 101 sqq.—*imperson.* usurpatum 110, NB. 2, p. 121—*impers.* 137—*anomalum*, *defectivum*, cet. v. index cap.—*desiderativ.* 505, d)—*inchoat.* cet. v. haec verba—cum genit. dat., cet. v. index cap. et verba singula—verba subjunct. aut *infin.* 333, NB. 1 et 2, ib. II.
 vereor acc. comm. 217, I—*subjunct.* et *infin.* 335, 342, 2.º
 veritum est (*me*) 137, 3.º—*constr.* 226.
 vero 378, II—III, 382.
 versus 160, I—*in* directione 227, b).
 VERSUS 557, 560, cet. V. index cap. *rhythmus dactylicus*, cet.—*hypermeter* 561, 4.º, NB.
 verito dupl. dat. 267, III.
 verum 378, I, 382—*verum* =*enimvero* 378, IV.
 vascendus 113, NB. 1.
 vescor 273, I.
 vestiendi verba 269.
 vestri, vestrum 253, 405, II.
 vetus declin. 86, III, NB., ib. IV—*superl.* 89, III.
 vicem (*alicujus*) 213, 2.º, NB.
 vicinus 256, I.

victito 272; cf. *vescor*.
videlicet 380, III.
videndi verba cum infin. aut
 partic. 344, in ima p. 373.
videor nom. 205, 2.º c), in
 ima p.—cum infin. per-
 sonaliter 348, I et NB. 2—
 impers. ib. in ima p.
videro 301, NB.
vigilia 591, V extr.
vires 542, NB.
virtus continentiae 203, II.
vis in concord. 197, I.
vitia orationis 470.
vituperandi verba cum
quod 307, NB.
vivo nom. 205, 1m., in ima p.
 —acc. 214 (—abl. 272).
VOCALIUM pronuntiatio 5—
 divisio 8—apophonia 471
 —correptio ib. II, NB.—

productio 140, II et NB.
 —mutatio in compositio-
 ne 510—contractio 513—
 vocalis copulativa sive
 euphonica 17—thematica
 in flexione 19, 103—quan-
 titas them. in verbis 544,
 553.
vocandi verba 205, 2.º in
 ima p. 222.
VOCATIVUS v. in declinat.—
 voc. usus 209—collocatio
 457, III.
volo conj. 130—acc. comm.
 217 et in ima p.—dupl.
 acc. 224, NB. 2—subj. 332,
 3.º et NB. 2—infin. 332, II
 —partic. praeter. 345,
 NB.—*velim*, *vellem* 312,
 II.
voluntatis verba 332, 3.º,

342, 2.º et NB., 349, III,
 NB. 2.
vulgo 183, d).
vulgus, 65, II.

X

x 3, 4—13, 10, 520, I.

Y

y 3, 4—14.
 y voc. 47.
 —ym, yn acc. 46, II.

Z

z 4—15, 10, 520, I.
 ZEUGMA 467.

SUPPLEMENTUM

abalieno 287, 1m.
arcesso, cet. 152, II.
adimō 258, a).
adjaceo 263.
adolescens et *adulescens*
 177.
ador 29, 1.º et 541, I, NB.
adversus, cet. 434, I.
am- et *amb-* in compos.
 168, I.
animabus 23, NB. 3, in
 ima p.
ante 435, I.
Areopagus 177.
aspergo 270, I.
bi- et *tri-* 515, II et 523, 7.º
capax 244, III.
chaos 79, I.

cileo, cet. 143-59.
cis et *citra* 437.
co-, *co-* a 167, V et NB.
com-, *con-* 167, V.
coram 446, I.
cum praepos. 445, I.
dehinc 563, 1.º
depopulatus 115.
disertus 524.
eo et *hoc* causalia 277 in
 ima p.
equidem 403, III.
erga 255, III.
etiam 370, NB. 3 et 382, 1m.
extra 438, III.
gratia cum genit. p. 294 in
 fine.
heri vel *here* 5, obs. 2.

hic, *haec* 411 et 479.
ideo in ima p. 407.
ille 411 et 479.
impertio et *impartio* 510.
incesso 152-219.
involutum 521.
iste 411 et 479.
ita 328, NB. 1 et 382.
juvenis 392, II.
juxta 436, IV.
magis et *plus* 432, IV.
mano 213, 3.º
minoris (*majoris*) 275, II.
mobilis p. 527, o.
navita et *nauta* 565, II.
nuntiatio 297, NB.
nusquam gentium (*terra*
rum) 242, III.

ADDENDUM CORRIGENDIS

PAG.

XVIII

LIN.

26

LEGENDUM

accommodata.

E. SUBIRANA, Edit. y Lib. Pontificio — BARCELONA

GINEBRA-MARXUACH

ELEMENTOS DE FILOSOFÍA

PARA USO DE LOS COLEGIOS DE SEGUNDA ENSEÑANZA

por el P. FRANCISCO GINEBRA, S. J.

Entre las grandes cualidades de este libro merece mencionarse especialmente su método didáctico, la brevedad y claridad de su estilo, la precisión de ideas, el vigor de la argumentación, el ser una exposición fidelísima de la filosofía tomista. De ahí que sirva de texto en muchos centros de enseñanza eclesiástica y civil. Consta de los siguientes tomos:

TOMO I — Lógica y Ontología

SEXTA EDICIÓN, ARREGLADA POR EL

P. FRANCISCO MARXUACH, S. J.

Habiéndose agotado recientemente este primer tomo, se consideró necesario realizar en él algunos trabajos de modernización y depuración. Encargóse de ellos el P. Marxuach, muy identificado con el espíritu de la obra y hombre de mucha cultura filosófica, que acrecentó el valor didáctico del volumen y le dió perfecta modernidad. Gracias a él, algunas partes adquieren mayor claridad y exactitud; hase suprimido, no sólo las repeticiones, sino también las consideraciones innecesarias; hanse añadido nociones de las estadísticas y del cálculo de probabilidades; se ha planteado y dado probable solución a la cuestión de si la esencia contingente se distingue de su existencia, etc.

TOMO II — Metafísica particular, Cosmología Psicología y Teodicea

SEXTA EDICIÓN, ARREGLADA POR EL

P. FRANCISCO MARXUACH, S. J.

En la reforma realizada por el P. Marxuach sobre la nueva edición de este tomo ha presidido el mismo criterio que en la del tomo anterior, de respeto al original, de acomodación al presente estado de las ciencias y de los estudios filosóficos; pero, a causa de su materia, más íntimamente ligada con las nuevas teorías y adquisiciones científicas, ha debido ser más profunda y extensa. Además, ha rectificado algunas inexactitudes, ha completado algunos puntos deficientes, y ha hecho notar la falta de certeza donde ésta no existe.

TOMO III — Principios de Ética y de Derecho natural

QUINTA EDICIÓN, NOTABLEMENTE AUMENTADA

Estos elementos de Ética y Derecho natural han sido escritos con idéntico criterio y método de exposición que los de Lógica y Metafísica. Se ha dado extensión considerable al Derecho natural, haciendo entrar en él las cuestiones modernas y que más interesan en nuestros tiempos; de manera que este tomo, no sólo sirve para texto de los Institutos, sino aun, y con mucha ventaja, para la asignatura correspondiente en las Universidades.

Cada uno de los tomos se vende separadamente.